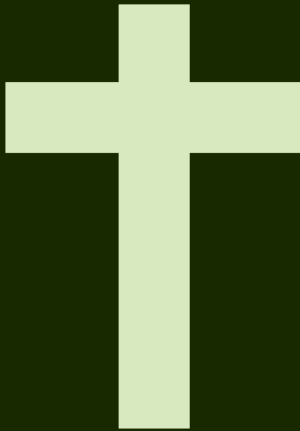

Gagek Mewis

The New Testament in the Central/Mapos dialect of the Buang
language of Papua New Guinea

Gagek Mewis
The New Testament in the Central/Mapos dialect of the Buang
language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Buang Mapos long Niugini

Copyright © 2003 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Buang, Central/Mapos (Buang)

Dialect: Central/Mapos

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
18a972db-abcc-5dc3-9031-f1d4455b33c3

Contents

FRT	1
MATAI	3
MARKUS	63
LUKAS	101
JON	165
SINARÈ	209
ROM	265
1 KORINT	293
2 KORINT	319
GALATA	336
EPESUS	345
PILIPI	354
KOLOSI	361
1 TESALONIKA	367
2 TESALONIKA	372
1 TIMOTI	375
2 TIMOTI	383
TITUS	389
PILEMON	393
HIBRU	395
YAKOBUS	416
1 PITA	423
2 PITA	432
1 JON	437
2 JON	444
3 JON	445
YUT	446
NEBÈ PESEPSÈN	449
NETATEKIN DEGWA	480

**Mehöbö_p Yesu Kerisi yi
GAGEK MEWIS
sën vong yam vu hil**

**The New Testament in the Central/Mapos dialect of the
Buang language of Papua New Guinea**

Nupela Testamen long tokples Buang Mapos long Niugini

Mehöbö_p Yesu Kerisi yi GAGEK MEWIS sën vong yam vu hil

The New Testament in the Central/Mapos dialect of the Buang language of
Papua New Guinea
[bzh]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 2003 The Bible Society of Papua New Guinea

Print publication, 2003 by The Bible Society of Papua New Guinea

Web version

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share – to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice – For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://>

tokplesbaibel.org. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating.** Na tu, **yu no ken senisim Tok.**

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa. Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela.**

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long *http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode*.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

Jegelinsën

Arë[tab]Arë Dus[tab]Pes

YESU KERISI YI BENGÖ NIVESA SËN MATAI KEVU

Yesu Kerisi Yi Degwa (Lk 3:23-38)

- ¹ Yesu Kerisi yi degwa lo sënë: Yesu saga sën Davit* yi mewis, geDavit saga sën Abraham yi mewis.
- ² Abraham ƙo Isaak, gIsaak ƙo Yakop, geYakop saga sën ƙo Yuda losho ari lo.
- ³ GeYuda ƙo Peres luho avëhnö Sera, geluho ataj Tamar.
GePeres ƙo Hesron.
Ga, Hesron ƙo Ram.
- ⁴ Ga, Ram ƙo Aminadap, gAminadap ƙo Nason, geNason ƙo Salmon.
- ⁵ GeSalmon ƙo Boas, gata Rahap.
GeBoas ƙo Obet, gata Rut.
Ga, Obet ƙo Yese,
- ⁶ geYese ƙo Mehö-los-bengö Davit, geDavit ƙo Solomon, gata sën Uria venë wirek lo.
- ⁷ Loga, Solomon ƙo Rehoboam, geRehoboam ƙo Abiya, gAbiya ƙo Asa.
- ⁸ Ga, Asa ƙo Yosapat, geYosapat ƙo Yoram, geYoram ƙo Usia.
- ⁹ Ga, Usia ƙo Yotam, geYotam ƙo Ahas ga, Ahas ƙo Hesekia.
- ¹⁰ Ga, Hesekia ƙo Manase, geManase ƙo Amos, gAmos ƙo Yosia.
- ¹¹ GeYosia ƙo Yekonia losho ari lo, lob loƙ buk saga alam Babulon* deduu alam Israel vahi medeƙo sir ya denedo hir nyëg.
- ¹² Deya denedo nyëg böp Babulon* lom Yekonia ƙo nalu Sealtiel.
Lob Sealtiel ƙo Serubabel,
- ¹³ lob Serubabel ƙo Abiut, gAbiut ƙo Eliakim, gEliakim ƙo Asor.
- ¹⁴ GAsor ƙo Sadok, geSadok ƙo Akim, gAkim ƙo Eliut.
- ¹⁵ GEliut ƙo Eleasar, gEleasar ƙo Matan, geMatan ƙo Yakop ngwë.
- ¹⁶ GeYakop sënë ƙo Yosep sën Maria regga, lob Maria saga sën ƙo Yesu, sën denenër bë Kerisi* lo.
- ¹⁷ Nebë saga lob sir pin Abraham yi mewis sir, beyam verup loƙ Davit saga, besir yu nemadluho-bevidek-lubeluu. Gevu Davit beyam verup loƙ buk sën deƙo sir ya denedo nyëg böp Babulon*, saga sir yu nemadluho-bevidek-lubeluu. Lob vu buk sën deƙo sir ya denedo nyëg böp Babulon* beverup loƙ Kerisi*, og sir yu nemadluho-bevidek-lubeluu nebë saga ving.

Maria Ƙo Yesu Kerisi (Lk 2:1-7)

- ¹⁸ Yesu ata ƙo yi lo degwa nebë sënë: Deggooin ata Maria rak in jaƙ vu Yosep, rëƙ luho yö nahën denedo, log Maria nalu loƙ raƙ Anon Vabuung.
- ¹⁹ Yosep sën deggooin rak bë natu regga lo, yi mehö netetuu aggata niröp, lob su bë rëƙ nanër avëh yi gagek nimumsën rangah vu alam pin rë. Gaƙ vongin bë bepul Maria vunsën.
- ²⁰ Yosep nahën kwa nevo nebë sënë, loƙ Mehöböp yi angër yam vu yi lok pesepsën benër vu bë, "Davit* yi mewis Yosep-e! Gwengö! Su nim dëlin Maria! Gaƙ gwëko nöƙ natan venëm. Hurmahen sën loƙ nare ayo lo, saga Anon Vabuung vong vu yi.
- ²¹ Rëƙ geko nalu aguü lom genanër arë nabë Yesu. In rëƙ geko yi alam vër in hir nipaya nyëwewen."

22 Ngaa pin sënë anon rak yoh vu gagek sën Mehöböp vong verup mehö-nenër-gagek-rangahsën Yesaya avi lo nebë:

23 “Ham gwengo rë! Rëk avëh avö nalu dok, lom geḷo nalu aguu. Lob rëk genanër arë nabë Emanuel.”

Arë sënë degwa nebë ‘Anutu nedo ving hil’.

24 Lob Yosep ggëp mepesep ggovek gekedi rak, lom vong yoh vu sën Mehöböp yi angër nër vu yi lo. Ya beḷo avëh netu venë,

25 rëk su neya aggata ving yi rë, gema rot, beya verup loḷ buk sën venë ḷo nalu aguu lo. Lob tahi ggev rak nebë Yesu.

2

Alam Los Kwaj Böp Vu Alam-yu-ngwë Yam Delë Yesu

1 Maria ḷo Yesu vu Betlehem ggëp Yudea loḷ buk sën Herot* tu mehö-los-bengö menedo. ḷo ggovek, lom alam kwaj böp la vu nyëḷ mala neverup bedeyam Yerusalem medeloḷ tepëḷ bë,

2 “Alam Yuda hir mehö-los-bengö hurmahen mewis sën lo tena? He halë yi betuheng verup ggëp sën nyëḷ mala neverup, lom he yam in bë gaḷo arë jak.”

3 Mehö-los-bengö Herot* ngo hir gagek saga, lob lëk anon, balam Yerusalem pin delëḷ ving.

4 Lob tahi alam-deneḷo-seriveng hir ggev los alam-horek-yi pin ya vu yi beloḷ tepëḷ in sir bë, “Kërisi* ata geko yi gëp tena?”

5 Lob denër yah bë, “Ata geko yi gëp Betlehem vu distrik Yudea, in mehö-nenër-gagek-rangahsën kevu gagek meneggëp nebë:

6 Hong Betlehem vu nyëḷ Yuda,

su getu nyëḷ Yuda yi beggang-bu mahen tamusën rë, gaḷ gekwesuu.

In ggev böp ti rëḷ berup dok hong,

lob gëḷin salam Israel.”

7 Herot* ngo nebë saga lob vun yi metahi alam los kwaj böp saga yam, beloḷ tepëḷ in sir in bë jak ni niröp nabë betuheng saga verup loḷ buk tena.

8 Log vong sir ya Betlehem genër vu sir bë, “Ham na sero hurmahen saga niwëëḷ ata, lob bë ham natoḷ vu yi, og ham gwëḷo gagek nom vu sa, in senoḷ gaḷo arë jak geving.”

9 Dengo mehö-los-bengö yi gagek saga ggovek log deya. Lob betuheng sën delë neggëp nyëḷ mala neverup lo, mugin beya nare ya valeḷ nyëḷ sën hurmahen neggëp loḷ lo.

10 Delë betuheng lom kwaj vesa rot.

11 Lob deloḷ ya beggang ayo bedelë hurmahen luho ata Maria, lob deyun lusej vu los deḷo yi rak. Gedeggoo kupeḷ la loḷ hir keröng yoh vu sir bedevo vu yi. Goor, geḷele niḷegwi reggu nivesa sën denenër arëḷ nebë praginsëj* los mur*.

12 Log Anutu vo pesepsën vu sir loḷ buk bë su nah deberup vu Herot*, lom deyoh aggata ngwë medeyah medeya bej.

Yosep ḷo Venë Lu Nalu Rak Medeloḷ Medeya Ejep

13 Deya ggovek, log Mehöböp yi angër ti yam vu Yosep benër vu yi loḷ pesepsën bë, “Kwedi gwëḷo hurmahen luho ata jak, megebeya meḷena Ejep. In Herot* vongin sero hurmahen bengis yi nadiik.”

14 Lob Yosep kedi meḷo hurmahen luho ata rak loḷ buk beya Ejep.

15 Lob ya denedo sagu rot beya verup loḷ buk sën Herot* diik. Devong nebë saga lob gagek sën Mehöböp vong verup mehö-nenër-gagek-rangahsën avi lo anon rak nebë:

“Sa tahi nalug vu Ejep yam.”

Herot* Sis Hurmahan Ngahisekë Medediik

¹⁶ Rëk Herot* raḵ ni bë alam los kwaj böp saga dekuung in yi, lob ahë sengën pangsen rot, bevong alam la deya Betlehem los nyëg mahen mahen sën neggëp dus vu lo, bedesis hurmahan maluh pin bedediik. Sir sën ataj nahën neko sir lo rot, beya verup lok sën hir ngebek netu luu rak lo, yoh vu buk sën alam los kwaj böp denër vu Herot* bë delë betuheng nyëdahis lo.

¹⁷ Lom mehö-nenër-gagek-rangahsën Yeremia yi gagek sën kevu meneggëp lo anon raḵ. Sënë nebë:

¹⁸ “Aye ti dedun vu nyëg Rama.

Nesu los nengeek böpata.

Rakel nesu in nalu lo,

medenahubin yi, rëk ma gesu yoh vu rë.

In nalu lo su denedo rë, gaḵ malaj ma.”

Yosep Lööho Venë Lu Nalu Vu Ejep Medeyom

¹⁹ Herot* diik ggovek, lom mëm Mehöböp yi angër ti yam tato yi vu Yosep ggëp Ejep lok pesepsën,

²⁰ menër vu yi bë, “Kwedi gwëko hurmahan luho ata jaḵ megenah Israel hir dob. In alam sën bë dengis hurmahan lo dediik.”

²¹ Lob Yosep kedi meko hurmahan luho ata raḵ, beyah Israel hir dob.

²² Rëk ngo bë Arkelaus lok yah ama Herot* ben betu alam Yudea hir mehö-los-bengö lob ggöneng in yi besu ya sagu rë. Rëk Anutu vo pesepsën vu Yosep in tato aggata vu yi, lob ya los distrik Galilea.

²³ Ya nedo nyëg ti arë nebë Nasaret. Lom alam-denenër-gagek-rangahsën hir gagek lo anon raḵ. Sën denër bë:
“Rëk denanër yi nabë yi Nasaret ti.”

3

Mehö-neripek-alam Jon Nër Gagek

(Mk 1:2-8; Lk 3:1-18; Jn 1:19-28)

¹ Vu buk saga mehö-neripek-alam Jon verup nedo nyëg-yumeris ggëp Yudea hir dob, benenër gagek bë,

² “Ham gwëgin ham in Nyëg-yagek-yi vongin anon jaḵ.”

³ Jon saga sën Anutu vong gagek raḵ yi verup mehö-nenër-gagek-rangahsën Yesaya avi nebë:

“Mehöti aye neraḵ lok nyëg-yumeris bë,

‘Ham bolinin Mehöböp yi aggata,

meham sesor begëp niröp.’”

⁴ Jon sënë neröp röpröp ading sën denevasu raḵ kamër nivii lo, genevëh kabi neggëp balo. Genegga sepaak los nenum beggoh netu yi nos.

⁵ Lob alam Yerusalem losho alam nyëg Yudea pin, galam pin sën denedo dus vu bël Yordan lo deneya vu yi.

⁶ Bedenër hir ngaa nipaya rangah gejon neripek sir luḵ bël Yordan.

⁷ Lok Jon lë bë alam Parisai* los alam Sadukai* ngahi deyam vu yi in bë dejipek bël geving, lom nër vu sir bë, “Nyël nalu ham! Rë nër vu ham bë ham beya in nyëvewen sën rëk natök vu ham vu buk tamusën agi?”

⁸ Ham gwevong ngaa niröp noh vu sën ham wërin ayomin lo, in tato nabë ham wërin ham yönon.

⁹ Ham su kwamin bo megweko gagek jak nah menanër nabë Abraham yi mewis ham. Gağ sa nanër vu ham nabë Anutu yoh vu bë gevong gelöng sënë denatu Abraham yi mewis.

¹⁰ Yönon, in koov nevu nevalek keke gega meneggëp vorot, in keke pin sën su denesis anoj nivesa rë lo, saga rëk dengap bedegëtë jak na nengwah.

¹¹ Sa naripek ham rağ bël mu, in bë ham gwërin ham. Gağ mehö los niwëëk ti kesuu sa rëk tamuin sa menam, lob sa su mehö nig vesa yoh vu in bë sa natu yi hur ti menağah vaha suu vër rë. Mehö sënë rëk basuh ham begevong Anon Vabuung vu ham vahi gegevong benengwah ga ham vahi.

¹² Jom yi savor loğ ya nema vorot in tetëhin kale kale na in yi wit* gahis, gengupin jak na jök-wit-yi. Gağ kale kale saga, og rëk besi jak na nengwah sën medo netum degwata lo."

Jon Ripek Yesu

(Mk 1:9-11; Lk 3:21-22)

¹³ Nebë sënë lob Yesu vu Galilea meluğ meya bël Yordan vu Jon, in bë Jon jipek yi.

¹⁴ Rëk Jon nërin yi bë, "Bë gejipek sa og mëm nivesa, ma nebë va sën geyam vu sa-ë?"

¹⁵ Rëk Yesu nër yah vu yi bë, "Genaköök galu dahun hil gesepa doğ Anutu yi aggata nabë sënë rë loğ mëm." Lob Jon yoğekin yi gagek beripek yi.

¹⁶ Yesu ripek bël ggovek gerağ yom ronek, lob pevis beyagek tatekin yi, gelë Anutu yi Anon Vabuung ni nebë soğ nuung ti beluğ yam nare rağ yi.

¹⁷ Log gagek ti yam vu yagek bë, "Yiğ sa naluğ sënë sën sahëğ neving yi los halë yi nivesa lo!"

4

Satan Pelëpin Yesu Vu Nyëğ-yumeris

(Mk 1:12-13; Lk 4:1-13)

¹ Ggovek saga log Anon Vabuung li Yesu rağ meya nyëğ-yumeris in Satan pelëpin yi.

² Yesu su gga nos rë genedo meris buk gerangah mehödahis luu, lom diikahë.

³ Lob mehö-pelëpinsën-ala ya menër vu yi bë, "Bë Anutu nalu hong, og genanër gelöng sënë denatu brët!"

⁴ Rëk Yesu nër yah vu bë, "Gagek neggëp loğ Anutu-yi-ğapiya bë: 'Nos mu su yoh vu bë gevong bemehönon demedo vesaj rë, gağ yiğ gagek pin sën neverup rağ Anutu avi lo nejom ahon ving.'"

⁵ Loğ Satan ko yi beluho deya nyëğ vabuung Yerusalem, beko yi rağ ya dub-vabuung-böp yu vavunë, log nër vu yi bë,

⁶ "Bë Anutu Nalu hong, og gwetë hong na dob, in gagek neggëp loğ Anutu-yi-ğapiya bë:

'Rëk gevong yi angër lo nam degegin hong nivesa.'

Log gagek ngwë nër rë:

'Rëk detabuu hong doğ nemaj gesu rëk gengis vaham jak gelöng rë.' "

⁷ Loğ Yesu nër yah vu yi bë, "Gagek ngwë neggëp loğ Anutu-yi-ğapiya ving nebë:

'Su geseggi Mehöböp sën hong Anutu.' "

⁸ Lok tum Satan ko yi meluho deya kedu ading ti, beya tato nyëğ dob pin los mehönon pin gehir ngaa nivesa vesa pin vu yi,

⁹ log nër vu bë, "Bë gengun lup vu sa los gweko sarëğ jak, og sëk dëëin ngaa los arë arë pin sënë nöğ vu hong!"

¹⁰ Rêk Yesu nêr yah vu bê, “Satan! Gweko hong jak megena! Gagek neggëp lok Anutu-yi-kapiya nebê:

‘Yik gweko Mehöböp sên hong Anutu lo jak, begegurek yi yö timu babu!’ ”

¹¹ Lob Satan vey a in Yesu meya, gangër yam deneloq vu yi.

Yesu Vong Huk Muginsên Vu Galilea

(Mk 1:14-15; Lk 4:14-15)

¹² Deduu Mehö-neripek-alam Jon ahon beya nedo karabus, beYesu ngo bengö lom tah yi yah distrik Galilea.

¹³ Lok vuu Nasaret geya nedo Kapernaum sên neggëp ngaggee böp Galilea nenga beneggëp ya los alam Sebulon los Naptali hir dob lo.

¹⁴ Ya saga lob gagek sên mehö-nenêr-gagek-rangahsên Yesaya nêr lo anon rak nebê:

¹⁵ “Alam Sebulon los alam Naptali hir dob,

ggëp aggata sên neya los ngaggee Galilea vu bêl Yordan nenga vahi sagu. GeGalilea hir dob vahi sên alam dahis yam denedo loq lo.

¹⁶ Nengwah-tumsên böpata jêh rak alam sên denedo

loq malakenu ayo lo!

Denedo loq nyëg malakenu sagi bebê denadiik bemalaj nama na,

loq Rangah rak in sir!”

¹⁷ Vu buk saga Yesu ko yi huk rak benêr gagek rangah bê, “Ham gwegin ham! In Nyëg-yagek-yi vongin anon jak.”

Yesu Ggooin Yi Hur Maluh Lubeluu Rak

(Mk 1:16-20; Lk 5:1-11)

¹⁸ Yesu neyoh ngaggee böp Galilea nenga, lom tök vu Simon sên denenêr arê ngwê nebê Pita lo luho ari Andreas, geluho medo denetê leq luk ya ngaggee in bê degeko gël, in yik luho yö hir huk sagi.

¹⁹ Lob Yesu nêr vu luho bê, “Melu nam sepa sa natu sa hur besa tahu meluu in melu gweko mehönnon denam vu sa nabê sên melu neko gël agi.”

²⁰ Lob pevis beluho devuu hir leq geya desepa yi melöôho deya.

²¹ Lööho deya beya deverup, lob lê mehöti luho ari, Yakobus luho ari Jon sên Sebedi nalu luho. Luho rak denedo yağ ving amaj Sebedi, medenejoo hir leq vepulsên yah. Lok Yesu tahi luho,

²² lob luho devuu amaj los yağ ya pevis geya desepa yi.

Yesu Nêr Gagek Lok Dub-supinsên-yi

(Lk 6:17-19)

²³ Log Yesu yoh vu distrik Galilea pin benêr gagek vu alam loq dub-supinsên-yi. Nêr Bengö Nivesa rak Anutu-yi-nyëg, gevong balam hir niraksên aggagga pin nivesa rak.

²⁴ Lob Yesu bengö ya meyoh vu distrik Suria pin, lom deko alam sên nij rak aggagga los alam sên nij nesang lo, galam sên memö nipaya nevong sir lo, galam sên bedo nevesi sir lo, galam sên sekêj neselöngin lo pin, medeya vu yi mevong benijvesa nerak.

²⁵ Lob alam ngahisekê vu distrik Galilea los Beggang-bu-nemadluho gevu nyëg böp Yerusalem los distrik Yudea pin, gevu bêl Yordan vahi yi, bedesepa yi medeya.

5

Yesu Nêr Gagek Ggëp Kedu

¹ Yesu lê alam ngahisekê denesupin sir, lom rak ya kedu ti meto nedo, geyi hur maluh deya vu yi,

²lom tatekin gagek vu sir nebë sënë:

Yesu Nër Mehönon Nebë Sënë Sën Kwaj Vesa
(Lk 6:20-23)

- ³“Alam sën derak ni bë su nijvesa rë lo, kwaj vesa,
in detu Anutu-yi-alam berëk demedo nivesa doḡ yi nyëḡ.
⁴Alam sën ayoj maggin in ngaa nipaya sën nedo dob lo, kwaj vesa,
in Anutu rëk gevong mayoj nivesa.
⁵Alam sën denedahun arëj lo, kwaj vesa,
in rëk dob ala sir.
⁶Alam sën ahëj ving rot bë degevang ngaa niröp mu nebë sën alam dediikahëj
in nos lo, kwaj vesa,
in Anutu rëk gevong banon jak benajom sir ahon.
⁷Alam sën kwaj paya in alam vahi bedenelok vu sir lo, kwaj vesa,
in Anutu rëk gevong doḡ nah vu sir nabë.
⁸Alam sën ayoj neggëp niröp rot lo, kwaj vesa,
in rëk degelë Anutu.
⁹Alam sën denevang in bë dedahun begö na lo, kwaj vesa,
in Anutu rëk nanër nabë nalu sir.
¹⁰Alam sën denëko maggin in denesepa loḡ ngaa niröp los yohvu lo, kwaj
vesa,
in detu Anutu-yi-alam berëk demedo nivesa doḡ yi nyëḡ.
¹¹Alam rëk depelë ham gedegevang rii jak ham gedenanër gagek nipaya
kuungsën aggagga jak ham in denelë bë sa alam ham, rëk mu mëm ham
kwamin vesa.
¹²Ham ayomin nivesa bekwamin vesa anon, in ham nyëvewen rëk gëp
yagek, in denevang nebë saga vu alam-denenër-gagek-rangahsën wirek.”

Yesu Nër Gagek Peggirinsën Raḡ Mamireng Los Rangah
(Mk 9:50; Lk 14:34-35)

- ¹³“Ham nebë dob sënë yi mamireng. Rëk mamireng bë nimök jak, og rëk
hil gevong benengën jak nah nabë va? Mamireng nebë saga hen huk ma, om
hil getë na balam debakë duk dob.
¹⁴Geham nebë dob sënë yi rangah. Nyëḡ ti bë medo jak kedu, og su yoh vu
bë bun yi rë.
¹⁵Gemehöti su netaggi loḡ ram menetung ggevek ya dëḡ ayo rë. Ma rot.
Gaḡ mu netung raḡ nedo reek vavunë in bë natum jak alam pin sën denedo
beggang ayo lo.
¹⁶Om ham najëh jak alam pin malaj nabë saga, lob rëk degelë ngaa nivesa
sën ham nevang lo, lob rëk degeko ham Amamin sën nedo yagek lo arë jak.”

Yesu Nër Gagek Raḡ Horek

- ¹⁷“Ham su kwamin bo nabë seyam in dahun Moses yi horek los alam-
denenër-gagek-rangahsën hir gagek na. Gaḡ ma. Sa su yam in bë dahun na
rë, gaḡ seyam in bë tatekin degwa begevang banon jak.
¹⁸Sa nanër vu ham yönon nabë Anutu su rëk dëëin gagek metes teka, ma
nyë dus ti sën neggëp lok horek-ë, begeto megëp rë. Gaḡ yö rëk gëp nabë sënë
rot, bena berup doḡ buk sën yagek los dob nama na, gAnutu yi gagek pin
anon jak rë.
¹⁹Om bë mehöti keyëh gagek dus ti doḡ horek in gëp betahu alam be-
degevang noh vu sën nër lo, og Anutu rëk nanër yi gëp Nyëḡ-yagek-yi nabë
mehö tamusën verök-yi. Gaḡ alam sën denesepa loḡ horek sënë bedene-
tatekin vu alam medenero lo, og rëk Anutu nanër sir vu Nyëḡ-yagek-yi nabë
sir böp.

²⁰ Om sa nanër vu ham nabë: Bë ham su sepa dok Anutu yi horek bekwesuu alam-horek-yi los alam Parisai* rë, og ham su yoh vu bë rëk dok na Nyëg-yagek-yi rë.”

Yesu Nër Gagek Raḵ Ngaa Ahë-sengën-yi
(Lk 12:57-59)

²¹ “Ham ngo gagek sën neggëp vu alam hib wirek lo ggovek nebë, ‘Su gengis mehönon nenediik’. Mehöti bë ngis mehö ngwë menadiik, og rëk geko nyëvewen dok nah.

²² Gaḵ sa, og sa nanër vu ham nabë: Mehöti bë ahë sengën vu ari, og rëk geko nyëvewen dok nah. Log bë mehöti nanër gagek nipaya jaḵ ari, og rëk bare kaunsor mala in debo nyëvewen vu yi dok nah. Log mehöti bë nanër ngwë nabë, ‘Kwam mal!’ og rëk duk na nengwah vu Nyëg-nipaya megekò nyëvewen dok nah.

²³ Nebë saga lob bë gwëko hong seriveng in gwetung jaḵ na jepö gëp dub vabuung, loḵ kwam bo nabë melu arim ham gagek ti neggëp,

²⁴ og gwevuung hong seriveng bemedo jepö degwa, geḡena vu arim bemelu semu gagek govek rë, loḵ mëm genom gwetung hong seriveng vu Anutu.

²⁵ Mehöti bë gevong gagek vu hong, lob melu nahën neyök aggata, meneya vu jaas sën nengo gagek lo, og gepevis bemelu semu gagek dok ti. In rëk getung hong dok na jaas nema, lob jaas getung hong dok na ahëvavu nemaj, lob ahëvavu degetung hong dok na ḵarabus.

²⁶ Sa nanër vu hong yönon nabë su rëk gwetah hong vër in ḵarabus pevis rë, gaḵ rëk gemedo rot bena berup dok buk sën hong nyëvewen govek na los dahis lo.”

Yesu Nër Bë Su Gwevong Baggëb

²⁷ “Ham ngo gagek sënë neggëp wirek nebë, ‘Su gwevong baggëb’.

²⁸ Gaḵ sa, og sa nanër vu ham nabë: Bë maluh ti gelë avëh ti bayo gurekin yi, og saga nebë nevong baggëb vu avëh saga loḵ ayo ggovek ya.

²⁹ Om nabë malam gahis vesa gevong bengaa nipaya kepë hong, og maam geselupek vër megwetë na. Nabë navim len timu mala nama, og mëm nivesa, in su degetë navim pin dok na Nyëg-nengwah-yi.

³⁰ Log nabë nemam vesa vong bengaa nipaya kepë hong, og maam kwetöv megwetë na. Nabë navim len timu mala nama, og mëm nivesa, in su degetë navim pin dok na Nyëg-nengwah-yi.”

Yesu Nër Bë Maluh Los Venëj Su Debepul Sir
(Mt 19:9; Mk 10:11-12; Lk 16:18)

³¹ “Alam hib wirek hir gagek ngwë neggëp nebë, ‘Nabë mehöti nidëlin venë, og bo kapiya-vepulsën-yi vu yi’.

³² Gaḵ sa, og sa nanër vu ham nabë: Avëh ti su nevong baggëb rë rëk regga nidëlin yi, og mehö saga vong bevenë vong baggëb, om degwa neggëp vu yi. Gemehöti bë geko avëh sën regga nilëlin yi lo, og mehö saga vong baggëb vu avëh sën.”

Yesu Nër Bë Su Genanër Yönon Vavunë

³³ “Log ham ngo gagek ngwë neggëp vu alam hib wirek nebë, ‘Nabë ham nanër gagek los nanër yönon vavunë geving, og ham su gwekuung jaḵ, gaḵ ham gwevong noh vu gëp Anutu mala’.

³⁴ Gaḵ sa, og sa nanër vu ham nabë: Ham su nanër yönon vavunë. Ma rot. Geham su tato yagek in alam dejak ham gagek ni nabë yönon! Gaḵ yö nama rot, in gagek saga luho yönon vavunë neggëp ti. In yagek saga og yik vong bë Anutu yi sëa sën nedo raḵ lo.

³⁵ Geham su tato dob in alam dejak ham gagek ni nabë yönon, gak yö nama rot, in gagek saga luho yönon vavunë neggëp ti. Gedob og yik vong bë Anutu yi sêa mahen sên nebë vaha rak lo. Geham su tato nyëg böp Yerusalem in alam dejak ham gagek ni nabë yönon! Gak yö nama rot, in gagek saga luho yönon vavunë neggëp ti. GeYerusalem saga og yik Mehöböp-los-bengö yi nyëg.

³⁶ Gesu getato yum in alam dejak hong gagek ni nabë yönon, gak yö nama rot, in gagek saga luho yönon vavunë neggëp ti. In su geyoh vu bë gwevong yum viis ti natu veroo ma veriik jak rë.

³⁷ Om nabë gengogekin ngaa, og gengogekin niröp, rëk mu nabë kwam bo nabë 'Ma!', og genanër rangah nabë 'Ma!' Beyik ggovek. Gak bë ham nanër yönon vavunë geving, og sagak Mehö Nipaya yi ngaa."

*Yesu Nër Bë Su Gebo Dok Nipaya Nyëvewen
(Lk 6:29-30)*

³⁸ "Ham ngo gagek sënë neggëp wirek nebë, 'Bë mehöti selupek malam vër, og geselupek hen vahi dok nah, genabë mehöti getur nevum vër, og gwetur hen ti dok nah'.

³⁹ Gak sa, og sa nanër vu ham nabë: Mehöti bë gevong paya vu ham, og ham su bo dok nah vu yi. Ti bë petap hong dok nengam vesa, og gepeggin nengam këj bëpetap geving.

⁴⁰ Genabë mehöti vongin bë geke hong na vu jaas sên gengo gagek lo, in nakah hong röpröp vër, og gebo hong röpröp-ayööng-yi vu yi geving.

⁴¹ Genabë mehö los arë ti nanër vu hong nabë gweko yi kupek bemelu na aggata dus ti rë, og gweko megena dus ngwë geving.

⁴² Nabë mehöti ketag ngaa ti vu hong, og gebo vu. Gemehöti bë ketag nabë geke hong ngaa ti mena rëk geke nom, og su gweruu demim vu yi."

*Yesu Nër Bë Hil Ahëd Geving Alam Sên Denelë Hil Paya Lo
(Lk 6:27-28, 32-36)*

⁴³ "Ham ngo gagek sënë neggëp wirek nebë, 'Ham ahëmin geving ham alam, geham ngis begö vu alam sên denesis begö vu ham lo'.

⁴⁴ Gak sa, og sa nanër vu ham nabë: Ham ahëmin geving alam sên denesis begö vu ham lo, geham najom jak in alam sên denegeginengin ngaa maggin rak ham lo.

⁴⁵ Ham gwevong nabë saga in tato nabë ham Amamin sên nedo yagek lo nalu ham. Yi sên nevong beyi hes netum rak alam nij paya los alam nijvesa pin, genevong hob neto vu alam yohvu los alam sevök sevök lo.

⁴⁶ Bë ham ahëmin geving alam sên ahëj neving ham lo mu, og ham su rëk gweko nyëvewen jak rë. Ma! In ngaa nebë saga og yik alam nij paya pin lo denevong.

⁴⁷ Genabë ham ngo bengwëng in ham arimin lo mu, og yik alam dahis pin denevong nebë saga medenedo, om ham vong ngaa böp tena kesuu sir-a?

⁴⁸ Om ham ngo medo yö niröp anon, nabë sên ham Amamin vu yagek yö nedo niröp anon."

6

Yesu Nër Bë Gedok Vu Mehönon

¹ "Ham gwegin ham. Ham su gwevong ham ngaa nivesa vesa jak alam malaj medegelë. Bë ham gwevong nabë saga, og ham Amamin sên nedo yagek lo su rëk gevong nyëvewen vu ham rë.

² Bë gedok vu alam sên denerak vu in ngaa lo, og su gwevong mehönon degevë avuuk los degeko kapah medenamugin log getamu nabë alam kwaj luu sên denevong lok dub-supinsên-yi los aggata in bë alam degeko arëj jak

lo. Sa nanër vu ham yönon nabë deko hir nyëvewen ggovek ya rak saga, gak su rëk denatök vu nyëvewen ngwë vu tamusën rë.

³Nabë gedok vu alam-kupek-masën, og nemam këj su jak ngaa sën nemam vesa nevang lo ni,

⁴gak gedok vu sir yö gëp vunsën. GAMam vu yagek neraç ngaa sën neggëp vunsën lo ni, om rëk bo dok nah nyëvewen vu hong.”

*Yesu Tatekin Bë Hil Najom Jak Nabë Sënë
(Lk 11:2-4)*

⁵“Log nabë ham najom jak, og ham su gwevong nabë alam kwaj luu rë. Ahëj neving pangsën bë denajom jak dok dub-supinsën-yi ayo los aggata böp nenga ketu, in alam degelë sir. Sa nanër vu ham yönon nabë deko hir nyëvewen ggovek ya rak saga, gak su rëk denatök jak nyëvewen ngwë vu tamusën rë.

⁶Gak bë genajom jak, og gedok na beggang ayo begehii veluung avi, log mëm genajom jak vu Amam sën nedo lok nyëg vunsën saga. Amam saga nedo yagek menelë ngaa pin sën neggëp vunsën lo, om rëk bo dok nah nyëvewen vu hong.

⁷Log bë ham najom jak, og ham su nanër gagek meris meris mu nabë alam dahis. Denekuung bë denanër gagek ngahisekë, og mëm Anutu rëk gengo sir.

⁸Ham su gwevong nabë sënë. Gak ham Amamin vu yagek rak ngaa pin sën ham neraç vu in lo ni. Yönon, ham ngo nahën geham su kwetag vu yi rë, log yö rak ni vorot.

⁹Om ham najom jak nabë sënë:

‘He Amamin sën nedo yagek,
mehönon debo vabuung in arëm.

¹⁰Genam genatu he Mehöböp noh vu nyëg pin,
gemehönon pin degevong noh vu kwam gëp dob
nabë sën angër denevong ggëp yagek lo.

¹¹Gebo nos vu he vu pehi sënë.

¹²Lob gedahun he ngaa nipaya na
nabë sën he nedahun ngaa nipaya sën mehönon denevong vu he lo ya.

¹³Su gweli he na vu pelëpinsën,
gak mu gweko he vër in ngaa nipaya pin.

(In hong Nyëg og Nyëg anon, gehong Anutu los niwëëk,
garëm og böpata rot kesuu ngaa pin, neggëp degwata los degwata.
Yönon!)’

¹⁴Kë! Nabë ham dahun mehönon hir ngaa nipaya na, og rëk ham Amamin vu yagek dahun ham ngaa nipaya na geving nabë saga.

¹⁵Gak nabë ham su dahun mehönon hir ngaa nipaya na rë, og ham Amamin vu yagek su rëk dahun ham ngaa nipaya na rë gerëk nama.”

Yesu Nër Gagek Rak Sën Ayej Ggërin Nos

¹⁶“Bë ham ayemin gërin nos geham su gwa rë, og ham su malamin seluh nabë alam kwaj luu sën malaj neseluh in bë alam dejak ni nabë ayej ggërin nos lo. Sa nanër vu ham yönon nabë deko hir nyëvewen ggovek ya rak saga, gak su rëk denatök jak nyëvewen ngwë vu tamusën rë.

¹⁷Gak bë ayem gërin nos, og gwetung wël* jak yam, gegejipek malam,

¹⁸in alam su dejak ni nabë ayem ggërin nos. GAMam sën nedo vunsën lo yö timu jak ni. Amam vu yagek nelë ngaa sën neggëp vunsën lo, om rëk bo dok nah nyëvewen vu hong.”

*Yesu Nër Gagek Raḵ Kupek Nivesa
(Lk 12:33-34)*

¹⁹ “Ham su ngupin ham kupek nivesa vesa vu dob sënë. In vu dob sënë og ngaa nemoneḵ los jeluj neloḵ benipaya neraḵ, galam hodeḵ denekevoh wes negegodeḵ ya.

²⁰ Gak ham ngupin ham ngaa nivesa vu yaḡek. In vu yaḡek og ngaa su nemoneḵ rë, gejeluj su neloḵ menipaya neraḵ rë, galam hodeḵ su denekevoh wes gedeneḡgodeḵ ya rë.

²¹ Nyëḡ sën ham supin ham kupek menedo loḵ lo, og ham su rëḵ kwamin birekin nyëḡ saga rë.”

*Yesu Nër Bë Malam Tu Navim Yi Rangah
(Lk 11:34-36)*

²² “Malam tu navim yi ram. Bë malam natum in ngaa nivesa, og rangah rëḵ gegwang na navim pin los dahis.

²³ Gak nabë malam natum in ngaa nipaya, og rëḵ navim pin malakenu dok. Log ayom malakenu bë pemëḡin rangah na, og rëḵ malakenu natu böpata jak.”

*Yesu Nër Gagek Raḵ Ala Luu, Anutu Los Kupek
(Lk 16:31)*

²⁴ “Hur ti su yoh vu bë gevang huk vu ala luu dok ti rë. In rëḵ nidëlin ngwë, gahë geving ngwë, ma rëḵ ayo napiiḵ vu ngwë genitebö in ngwë. Ham su yoh vu bë gwevang huk vu Anutu los monë dok ti rë.”

*Yesu Nër Bë Hil Su Newad Jak los Kwad Na Ngahi
(Lk 12:22-31)*

²⁵ “Om sën sa bë nanër vu ham nabë ham su newamin jak in ham medok tepëḵ nabë, ‘Hil rëḵ aḡa va? Ma hil rëḵ nanum va?’ Geham su newamin jak in navimin nabë, ‘Hil rëḵ ḵebu navid jak va?’ In hil anod kesuu nos gehil navid kesuu tob.

²⁶ Ham kwamin bo soḵ sën denevëëḡ medeneyoh yaḡek babu lo rë. Su denehin nos gahis rë, gesu denerur anon bedenesupin rak ya beggang rë, rëḵ ham Amamin vu yaḡek nevet sir. Gaḵ ham mehõnon, og ham kwesuu soḵ sënë.

²⁷ Nabë ham ti kwa bo nabë geḡo yi buk sën medo mala vesa lo seggi berup na teka geving, og maḵ yoh vu bë rëḵ gevong-a? Ma!

²⁸ Om ham su newamin jak in tob! Ham kwamin bo sesik talohëk sën nekweḵ pahup ayo lo rë. Su denevang huk los denevasu tob rë,

²⁹ log sa nanër vu ham nabë wirek Solomon* los yi vuneḵ-vuneḵ niḵapiiḵ neggërin yi, rëḵ ti su nivesa nebë sesik sënë rë.

³⁰ Yõnon, Anutu negin nivesa vos sën nare gwëbeng, gerëḵ dekesik neheng bedebesë jak na nengwah. Om nebë va sën ham su ayomin neya timu vu Anutu rë-ë? Ham jak ni nabë Anutu rëḵ gegin ham geving bekesuu saga.

³¹ Om ham su newamin jak menanër nabë, ‘He rëḵ aḡa va? Ma nanum va? Ma aḡöp va?’

³² In alam dahis vu dob yik kwaj nevo ngaa pin sënë pangsën bë denatõḵ vu. Gaḵ ham Amamin vu yaḡek rak ngaa pin sën ham neraḵ vu in lo ni ggõvek ya.

³³ Om ham malamin sepa Anutu namuḡin nabë nam gegin ham geham gwevang ngaa niröp noh vu kwa, loḵ mëm ngaa pin saga og rëḵ gevong vu ham geving.

³⁴ Ham su kwamin bo ngaa maggin neheng yi benewamin jak pehi. Gak ngaa neheng yi, og neheng rëk ham kwamin bo. Ngaa maggin neggëp lok buk pin, om ham kwamin bo buk ti ti yö yi maggin doḷ buk saga lo beggovek.”

7

Yesu Nër Bë Su Geseggi Mehö Ngwë Hir Gagek Degwa (Lk 6:37-38, 41-42)

¹ “Ham su seggi mehö ngwë doḷ ayomin nabë mehö nipaya, in lob Anutu su seggi ham benanër ham nabë ham alam nimin paya.

² In Anutu rëk seggi ham gagek nabë sën ham neseggi mehö ngwë hir gagek lo. Gerëḷ gevong doḷ nah vu ham nabë sën ham nevang vu mehö ngwë lo.

³ Ma nebë va sën genelë kale mahen teka sën negga rak arim mala lo, log su genelë gang dus ti sën neggëp loḷ malam aga rë-ë?

⁴ Ma nebë va sën genër vu arim bë, ‘Köök gesa hevong kale vër in malam gahis rë.’ Gwelë rë, gang dus ti neggëp loḷ ngo malam gahis.

⁵ Hong mehö kwam luu! Gwevong gang dus ti saga vër in malam govek rë, loḷ mèm rëḷ gwelë ngaa mahen teka sën neggëp loḷ arim mala aga nivesa megebo vër.

⁶ Ham su gwevong Anutu yi ngaa vabuung vu anöo! Geham su gwetë ham ngaa vuneksën sën ham nebaḡo rak monë böp lo na vu böök. In rëḷ debaḷë duk doḷ jak vahaj, log depekwë medega ham.”

Yesu Nër Gagek Rak Sën Hil Ketag Ngaa Vu Anutu (Lk 11:9-13)

⁷ “Bë ham kwetag ngaa vu Anutu og rëḷ bo vu ham, bë ham sero ngaa, og ham rëḷ natöḷ jak, bë ham pepa jak reping, og Anutu rëḷ tahinin vu ham.

⁸ In alam sën deneketag ngaa vu Anutu lo, og nevo vu sir, log alam sën denesero ngaa lo, og denetöḷ rak, galam sën denepepa rak reping lo, og netahinin vu sir.

⁹ Bë ham ti nalu ketag nos vu ama, og rëḷ bo gelöng vu yi? Ma!

¹⁰ Log bë mehöti nalu ketag yi in gël ti, og ama rëḷ bo nyël ti vu yi? Ma rot!

¹¹ Ham alam nimin paya vu doḷ sënë, rëḷ ham kwamin nevo nalumin lo menevong ngaa nivesa vu sir, om ham jak ni borot nabë ham Amamin sën nedo yagek lo nevang ngaa nivesa rot kesuu ham, om rëḷ gevong ngaa nivesa vesa vu alam sën deneketag vu yi lo.

¹² Ngaa pin sën ham ahëmin neving bë alam degevong vu ham lo, og ham gwevong vu sir namuḡin. Horek los alam denenër-gagek-rangahsën hir gagek lo degwa nebë sënë.”

Yesu Nër Gagek Rak Sën Hil Adoḷ Na Aggata Mahen Mala-tumsën-yi (Lk 13:24)

¹³ “Ham doḷ na aggata avi mahen in aggata sënë neya Nyëḡ Mala-tumsën-yi. Gak aggata sën neya Nyëḡ Nipaya lo, og böpata beneggëp tateḷinsën, lob alam ngahiseḷë deneyoh ya saga rot.

¹⁴ Gak aggata sën neya Nyëḡ Mala-tumsën-yi lo, og mahen teka, behuk böp, lob alam ti ti mu denetöḷ rak medeneloḷ ya.”

Yesu Nër Bë Hil Gegin Hil Vu Alam-Gagek-Kuungsën (Lk 6:43-44)

¹⁵ “Ham gwegin ham vu alam-gagek-kuungsën. In alam saga nebë mehönon dekebu sir rak sipsip navij gedeneloḷ yöḷ vu ham in bë ham gwekuung nabë sir alam nivesa. Rëḷ mu ayoj peggo nipaya nebë anöo bemën sën vongin dega ham.

¹⁶ Ham ngo rək jak nij jak hir huk sən degevang lo. In mehōti su nerur vud anon raḡ aggis niggin ti jes rē, gemehōti su nerur mori anon raḡ jajap rē gema.

¹⁷ Kele nivesa pin yō nesis anon nivesa, geḡele nipaya yō nesis anon nipaya.

¹⁸ Kele nivesa su yoh vu bē ngis anon nipaya rē, geḡele nipaya su yoh vu bē ngis anon nivesa rē.

¹⁹ Kele pin sən su nesis anon nivesa rē lo, og denevuv medenetē raḡ ya nengwah.

²⁰ Om ham gwelē alam-gaḡek-kuungsən hir huk, beham jak nij nabē saga.”

Yesu Rək Nanēr Vu Alam La Nabē Su Raḡ Nij Rē

²¹ “Alam pin sən ayej nelok sa bē ‘Mehōbōp! Mehōbōp!’ lo, saga sir pin su rək dedok na Nyēg-yagek-yi medenatu Anutu-yi-alam rē, gaḡ yik alam sən denesepa lok Amag yi gaḡek lo sən rək dedok na Nyēg-yagek-yi medenatu yi alam.

²² Vu Buk-tamusən og alam ngahisekē rək ayej dok sa nabē, ‘Mehōbōp! Mehōbōp! He nēr gaḡek rangah raḡ arēm, los hetii memō to deya in mehōnon raḡ arēm, gehe hevong ngaa bōp ngahisekē raḡ arēm!’

²³ Rək ma gesēk nanēr vu sir nabē, ‘Sa su raḡ ham nimin rē. Ham alam nimin paya, ham jak na nenga in sa!’ ”

Yesu Nēr Gaḡek Peggirinsən Raḡ Beggang Luu (Lk 6:47-49)

²⁴ “Alam sən degengo sa gaḡek bedesepa dok lo, og sir nebē mehō los kwa sən lev yi beggang raḡ nedo ḡelōng bōp.

²⁵ Lob hob to raḡ mebel vaar bōp gesang bōp vē beggang saga, rək su kevoh ya rē, in beggang saga yi mudeng luk ya ḡelōng meving ahon niwēek.

²⁶ Gaḡ alam pin sən degengo sa gaḡek pin rək su desepa dok rē lo, og sir nebē mehō kwa masən, sən lev yi beggang raḡ nedo raggēr.

²⁷ Lob hob to raḡ, mebel vaar bōp, gesang bōp vē beggang saga, lob kevoh pevis bekevoh ya verōk yi in raggēr nyes.”

²⁸ Yesu nēr gaḡek sēnē ggovek, lob alam yu bōpata saga delēk bavij tōk in yi gaḡek,

²⁹ in su nenēr vu sir nebē alam-horek-yi lo rē. Gaḡ nenēr nebē mehō los niwēek ti.

8

Yesu Vong Mehō Nisevuuk Benivesa Raḡ (Mk 1:40-44; Lk 5:12-14)

¹ Yesu vu kedu meluk meya, lob alam ngahisekē detamuin yi.

² Lob mehōti los nisevuuk yam dus vu yi bepetev meneggēp lok vaha genēr bē, “Mehōbōp! Nabē ahēm geving og geyoh vu bē gwevong mesa niḡ veseek jak!”

³ Lom Yesu bē nema raḡ yi genēr bē, “Sahēg ving! Om nim veseek jak!” Lob yik sevuuk saga mehōr ya pevis.

⁴ Lob Yesu nēr vu yi bē, “Gwegin hong! Su gena genanēr ngaa sēnē vu mehō la. Gaḡ mēm gena ḡetato hong vu mehō-neko-seriveng gegwetung seriveng noh vu sən Moses nēr wirek bē hil gevong lo, in alam pin dejak ni nabē nim veseek raḡ.”

Yesu Vong Rom Ti Sən Negin Alam-begō-yi Lo Yi Hur Nivesa Raḡ (Lk 7:1-10)

⁵ Yesu lok ya Kapernaum, lob alam-begö-yi vu Rom yu ti yoh vu mehödahis nemadvahi hir ggev nedo, lob ya vu yi meketag bë doḱ vu yi.

⁶ Ketag bë, “Mehöböp! Sa hur nirak meneggëp beggang ayo; sekë selöngin benesang pangsen rot.”

⁷ Lom Yesu nër bë, “Sëḱ nök gevong benivesa jak.”

⁸ Rëḱ mehö negin alam-begö-yi nër yah bë, “Mehöböp, sa su mehö nig vesa yoh vu bë gedoḱ na sa beggang rë. Om yikḱ genanër jak avim mu gesa hur nivesa jak.

⁹ Gaḱ yikḱ sa mehö los nig wëëḱ ti ving. Sa nahurek sa alag sën negin sa menevo huk vu sa lo babu, log sengo salam-begö-yi sën sa nehegin sir lo deneggurek sa babug ving nebë saga. Bë sa nanër vu sir ti nabë, ‘Gena!’ og rëḱ na, gesa nanër vu ngwë nabë, ‘Genam!’ og rëḱ nam. Gesa nanër vu sa hur nabë, ‘Gwëvong ngaa sënë!’ og rëḱ gevong. Om yikḱ genanër jak avim mu og yikḱ yoh vu.”

¹⁰ Yesu ngo, lom ranga nema genër vu alam sën denetamuin yi lo bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë sa su töḱ vu Israel ti gayo neyam timu vu sa nebë sënë rë.

¹¹ Gesa nanër vu ham nabë alam ngahiseḱë vu nyëḱ mala neverup los nemasuseḱ ya yö rëḱ dena bemedo dega nos doḱ Nyëḱ-yageḱ-yi geving Abraham lööho Isaak lu Yakop.

¹² Gaḱ alam Yuda og Anutu rëḱ getii vahi na nyëḱ malakenu dobnë medengu medegköö nyëḱ, gesu rëḱ dedoḱ na demedo Nyëḱ-yageḱ-yi rë.

¹³ Lob Yesu nër vu mehö negin alam-begö-yi bë, “Genah megena böm, gerëḱ anon jak vu hong noh vu hong gageḱ sën gevong ving agi.” Lob nahën nenër log mehö negin alam-begö-yi lo yi hur nivesa rak pevis.

Yesu Vong BePita Ggen Avëh Nivesa Rak

(Mk 1:29-31; Lk 4:38-39)

¹⁴ Yesu rak ya Pita yi beggang, lob lë Pita ggen avëh nivanë meneggëp beggang ayo.

¹⁵ Lom Yesu jom loḱ nema, lob nikul ya gekedi rak menevong nos vu Yesu.

Yesu Vong Alam Ngahiseḱë Nijvesa Rak

(Mk 1:32-34; Lk 4:40-41)

¹⁶ Log sehuksën lom deḱo alam ngahiseḱë sën memö denegwang ya sir lo medeyam vu yi, lob tii memö rak avi mü meto deya, gevong balam hir niraksën aggagga pin nivesa rak.

¹⁷ Vong ngaa sënë lob mehö-nenër-gageḱ-rangahsën Yesaya yi gageḱ anon rak. Sën nër nebë:

“Yö ti vo hil niraksën vër,
geḱo hil nivanë aggagga rak yah yi.”

Gageḱ Rak Sën Hil Tamuin Yesu

(Lk 9:57-62)

¹⁸ Yesu lë alam ngahiseḱë yam detetup yi, lob nër vu yi hur maluh bë dejak yaḱ medena ngaggee böp nenga vahi.

¹⁹ Lob alam-horek-yi ti ya vu yi menër bë, “Tatovaha! Nyëḱ pin sën gena lo, og sëḱ sepa hong bena geving.”

²⁰ Rëḱ Yesu nër yah vu bë, “Anöösik lej neggëp, gesoḱ newisej nedo, gaḱ Mehönon Nalu og ben sën gëp doḱ lo ma!”

²¹ Log yi hur maluh lo ngwë nër bë, “Mehöböp! Amaḱ nadiikḱ besedev rë, loḱ mëm senök tamuin hong.”

²² Lok Yesu nēr yah vu bē, “Getamuin sa, galam-diiḱsēn yō rēḱ dedev hir heljēng.”

Yesu Vong Sang Los Ngaggee Bahē Yes Rak
(Mk 4:35-41; Lk 8:22-25)

²³ Yesu raḱ ya nedo yaḡ geyi hur maluh deraḱ ya ving.

²⁴ Derak meto deya ngaggee vuheng, lob pevis besang yam bōp bevong ngaggee sis bevongin dahun yaḡ. Rēḱ Yesuḱ ggēp yīing.

²⁵ Lok yi hur maluh ya deggee vu yi gedenēr bē, “Mehōbōp! Gedoḱ vu hil! Hil hevongin nadiiḱ bemaalad nama!”

²⁶ Lok nēr yah vu sir bē, “Ham newamin nerak in-a? Ham su ayomin neyam timu vu sa yōnon rē!” Nēr bē saga log kedi petupek raḱ sang los ngaggee, lob ahē yes raḱ bededun ma geneggēp.

²⁷ Lom sir pin delēk mederanga nemaj gedenēr bē, “Mehō sēnē nebē va? Om sēn sang los ngaggee denḡ aye-ē!”

Yesu Tii Memō Ya In Mehō Luu
(Mk 5:1-20; Lk 8:26-39)

²⁸ Lok tum Yesu ya verup Gadara hir nyēḡ vu ngaggee nenga vahi, lob tōk raḱ mehō luu, geluho vu waak sēn denebē mehōnon sekēj loḱ lo avi medetōk to. Memō nedo loḱ luho beluho nij wēēk ata, lob alam deneggōnengin luho gesu deneyoh aggata saga rē.

²⁹ Lob luho pevis bedengeek bē, “Anutu Nalu hong! Bē gwēvong va vu he? Buk yō nahēn, log geyam sēnē in bē gebo vanē vu he namugin-a?”

³⁰ Lob bōōḱ yu ti vare deneruok raḱ kedu sēnē medenare ading teka.

³¹ Lob memō deketag vu Yesu bē, “Nabē gwetii he na, og gwēvong he na madoḱ na bōōḱ yu ti sagu!”

³² Lob Yesu nēr vu sir bē, “Ham na!” Nebē saga lob to deya meya deloḱ ya bōōḱ, lob bōōḱ pin saga deserōḡ niwēēk beya depesōng ya nyēḡ vaha degwa ti, bedelūḱ ya ngaggee berehōō sir pin bemaalaj maya verōḱ yi.

³³ Log alam sēn denegin bōōḱ lo deveya medeya nyēḡ bōp beya denēr gagek pin rangah vu hir alam, los memō yi gagek ving.

³⁴ Lom alam pin vu nyēḡ saga deyah medeya denesero Yesu. Detōḱ vu yi lom deketag vu yi bē gevuu hir nyēḡ gena.

9

Yesu Vong Mehō Nema Los Vaha Nipaya Nivesa Rak
(Mk 2:1-12; Lk 5:17-26)

¹ Yesu raḱ yah yaḡ beyah los ngaggee nenga vahi betōḱ ya yi nyēḡ.

² Lob mehō la devaḱu mehōti sekē selōngin raḱ reek medeya vu yi. Yesu lē bē ayoj neya timu vu yi, lom nēr vu mehō sekē selōnginsēn bē, “Nalug-e! Ayom sepēp jaḱ! In sa dahun hong ngaa nipaya ya.”

³ Lob tum alam-horek-yi vahi denḡ bekwaj nevo loḱ ayoj bē, “Mehō sēnē ḱo yi raḱ besevōḱ Anutu!”

⁴ Rēḱ Yesu raḱ ngaa sēn kwaj nevo loḱ ayoj lo ni, lom nēr vu sir bē, “Ham kwamin nevo gagek nipaya nebē sēnē lōḱ ham ayomin in va?”

⁵ Ham kwamin nevo gagek sēn sēnēr bē, ‘Sa dahun hong ngaa nipaya ya’ agi lo bē anon ma? In re yoh vu bē gelē nabē dahun ya yōnon-a? Rēḱ mu mēm nabē sa nanēr vu yi nabē, ‘Kwedi jaḱ megēna’, og mēm ham rēḱ jaḱ ni nabē sa nanēr gagek los anon.

6 Om sa bë ham jak ni nabë Mehönon Nalu niwëëk yoh vu bë dahun ngaa nipaya na vu dob—; log peggirin menër vu mehö sekë selönginsën bë, “Kwedi gweko hong reek jak megenah böml!”

7 Lob mehö lo kedi rak meyah ben.

8 Galam delë ngaa sënë lom deggöneng rot, gedeko Anutu arë rak in vong niwëëk nebë sënë vu mehönon in bë dedok vu mehönon vahi.

Yesu Tahi Matai

(Mk 2:13-17; Lk 5:27-32)

9 Lob Yesu kedi rak vu saga meya, lom lë mehöti nedo rak beggang-takës-yi, arë nebë Matai. Lom nër vu yi bë, “Genam getamuin sa!” Lob Matai kedi rak meya tamuin yi.

10 Lok tum Yesu medo negga nos lok Matai ben, lob alam-deneko-takës* losho alam-nijpaya ngahisekë yam denedo medenegga nos ving losho yi hur maluh.

11 Alam Parisai* la delë nebë saga lom denër vu yi hur maluh bë, “Nebë va sën ham tatovaha negga nos ving alam-deneko-takës* losho alam-nijpaya-ë?”

12 Rëk Yesu ngo hir gagek menër yah vu sir bë, “Alam nijvesa su deneya vu dokta rë, gaq alam nijraksën mu yö deneya vu.

13 Om ham nah bekwamin bo gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo degwa rë. Sën nenër bë: ‘Sa su hevongin bë gaqo seriveng sën ham nevesi vu sa lo rë.’ Gaq sahëg ving bë ham kwamin paya in alam beham dok vu sir. In sa su yam in bë tahi alam yohvu rë, gaq seyam in bë tahi alam sën ngaa nipaya neggëp vu sir lo.”

Tepëk Rak Alam Sën Su Ayej Neggërin Nos Rë

(Mk 2:18-22; Lk 5:33-39)

14 Lob buk ngwë lom mehö-neripek-alam Jon yi hur maluh deya vu Yesu medelok tepëk in yi bë, “He los alam Parisai* ayemin neggërin nos buk ngahisekë gehe su naha rë, log hong hur maluh og su denevong rë in va?”

15 Lok Yesu peggirin gagek rak mehö sën neko avëh lo benër yah bë, “Ham kwamin bo rë, nabë mehöti medo geving yi alam geluho avëh ti denajom nemaj. Bë nabë sënë og yi alam sënë su rëk ayoj maggin medengu rë. Rëk mëm buk sën debo mehö sën geqo avëh lo vër, besu medo geving yi alam rë, og mëm yi alam rëk ayoj maggin gayej gërin nos dok buk saga.

16 Log mehöti su neko tob mewis sën su deneripek rë lo len ti meneduu tob mugeng sën nekweek lo rak rë. Nabë gevong nabë saga, og rëk dejipek lob tob mewis sënë najul menom, getob mugeng sënë rëk nakweek gökin belen böpata rot.

17 Gemehöti su netöö wain* mewis lok memëk-navi mugeng rë. Bë gevong nabë sënë og rëk wain ngol navi mugeng sën bekepul gekeseh geto mena meris, gememëk-navi nipaya jak geving. Gaq mëm denatöö wain* mewis dok na memëk-navi mewis, og mëm luho rëk demedo nivesa dok ti.”

Ggev Nalu Avëh Vesa Lok Gavëh Ngwë Nivesa Rak

(Mk 5:21-43; Lk 8:40-56)

18 Yesu nahën nenër gagek sënë vu sir, lob alam Yuda hir dub-supinsën-yi ala ti yam vu Yesu beyun lus vu yi log nër bë, “Sa nalug avëh nahën nediik gwëbengko, om genam gwebë nemam jak yi in vesa dok nah.”

19 Lob Yesu kedi tamuin yi beya, lob yi hur maluh kedi deya ving yi.

20 Log avëh ti nikök neyam ata yoh vu ngebek nemadluho-mevidek-luu, lob verup ggëp Yesu demí bebë nema rak Yesu yi tob nyë.

²¹ In kwa nevo ggëp ayo nebë, “Bë sa gebë nemağ jağ yi tob mu, og sëk nig vesa jağ.”

²² Lom Yesu ggërin melë avëh lom nër vu yi bë, “Naluğ-e, kwam vesa! In ayom yam timu vu sa lob vong benimvesa rak.” Lob pevis bavëh nivesa rak.

²³ Lob Yesu ya verup dub ala lo yi beggang. Lom ngo alam denevë gevëëğ apel heljëng yi los denevong dedun böp, loğ nër vu sir bë,

²⁴ “Ham jağ na! Avëh mahen su diik rë, gağ mu neggëp yiing!” Rëk denöp rak yi.

²⁵ Lob Yesu tii sir beto deyah dobnë, gelok ya bejom loğ avëh mahen nema bekedo rak.

²⁶ Lob gagek lo bengö ya meyoğ vu nyëğ saga pin meya.

Yesu Vong Kenod Luu Gengengölong Ti Menij Vesa Rak

²⁷ Log Yesu kedi vu nyëğ saga meya, lom mehö luu malaj kenod detamuin yi, bedetahi bë, “Davit* yi Mewis-e! Kwam gevongin aluu!”

²⁸ Yesu ya verup loğ ya beggang ayo, loğ luho deyam vu yi, lob loğ tepëk in luho bë, “Melu vong ving bë seyoh vu bë gevong melu malamin nivesa jağ, ma ma?” Loğ luho deyogek bë, “Ëë-ë, Mehöböp. Geyoh vu.”

²⁹ Lob Yesu bë nema rak luho malaj genër bë, “Om anon jağ noh vu sën melu ayomin nam vu sa agi!”

³⁰ Lob luho malaj tum yah, log Yesu vo kooïn luho bë, “Melu su na nanër ngaa sënë vu mehö la.”

³¹ Rëk ma geluho to deya lob denër Yesu bengö ya meyoğ vu nyëğ saga pin.

³² Luho to deneya log alam deko mehöti verup, sën su yoh vu bë bengwëng rë in memö kwa-ngengölong-yi nedo loğ yi.

³³ Lob Yesu tii memö saga to meya log mëm nevengwëng. Lob alam ngahisekë saga kwaj ya ngahi mederanga nemaj gedenër bë, “Wirek hil su halë ngaa ti nebë sënë ggëp Israel rë!”

³⁴ Rëk alam Parisai* denër bë, “Netii memö to deneya rak memö alaj niwëek.”

Yesu Kwa Vongin Alam

³⁵ Lob Yesu ya meyoğ vu nyëğ böp los mahen pin, betatekin gagek vu sir loğ hir dub-supinsën-yi ayo yoh vu nyëğ. Benër Bengö Nivesa rak Anutu-yi-nyëğ, gevong alam los niraksën aggagga gengaa maggin sën neggëp navij lo pin benijvesa rak.

³⁶ Lë alam ngahisekë saga, lom kwa vongin sir. In medo deneketul loğ gedenedo paya rot nebë sipsip sën alaj main sir lo.

³⁷ Nebë saga lob peggin gagek menër vu yi hur maluh bë, “Nos ngahisekë anon loğ menedo huk anon, rëk alam sën deketöv medengupin lo su ngahi rë.

³⁸ Om ham kwetag vu huk ala nabë gevong yi hur na debo yi nos medengupin nom!”

10

Yesu Ggooin Yi Hur Nemađuho-bevidek-luu Rak

(Mk 3:13-19; Lk 6:12-16)

¹ Yesu tahi yi hur maluh nemađuho-bevidek-luu yam bevo niwëek vu sir bë degetii memö geto dena los degevong balam sën niraksën aggagga pin tok vu sir lo nijvesa jağ, jağ arë.

² Sinarë nemadluho-bevidek-luu sënë arëj sënë: Mehö muginsën Simon (sën denenër arë ngwë nebë Pita) log ari Andreas, geYakobus luho ari Jon sën Sebedi nalu luho,

³ lob Pilip geBartolomai, Tomas geMatai, sën yi mehö-neko-takës*. Log Yakobus ngwë sën Alpeus nalu, geTadaius.

⁴ Log Simon sën yi mehö-neruuk-alam-Rom, luho Yudas Iskariot sën rëk nanër Yesu tato vu alam-begö-yi lo.

*Yesu Vong Horek Vu Yi Hur Maluh Gevong Sir Ya Huk
(Mk 6:7-13; Lk 9:1-6)*

⁵ Lob Yesu vong yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu sënë ya, log nër gagek vu sir ving bë, “Ham su na vu alam-yu-ngwë. Geham su dok na alam Samaria* hir nyëg.

⁶ Gağ ham na vu sipsip Israel sën deneketul loğ bevongin malaj nama lo.

⁷ Ham na nanër vu sir nabë sënë: ‘Nyëg-yagek-yi vongin anon jak!’

⁸ Ham gwevong balam nijraksën nijvesa jağ, geham gwevong beheljëng vesaj dok. Ham gwevong balam nij sevuuk nij vesëek jağ, geham gwetii memö geto dena in alam. Sevo nig wëëk yök vu ham nyëmasën gemonë ma, om ham gwevong meris vu sir geham su gweko monë jağ.

⁹ Ham su gweko monë goor ma seriva, ma monë kök sepa dok ham këggis.

¹⁰ Geham su gweje vahek sepa mena aggata, beham su gweko röpröp luu luu, beham su gweko suu ngwë geving, beham su natohin atohëng. Gağ yö nama rot! In alam sën ham nanër gagek vu sir gedok vu sir lo rëk dedok vu ham medebo nos lu ngaa vu ham.

¹¹ Sën ham na nyëg böp ti ma beggang-bu mahen ti lo, og ham dok tepëk in alam nijvesa in degegin ham, lob mëm ham medo geving sir rot beham na jak.

¹² Lob nabë ham dok na beggang ti ayo, og ham nanër gagek semusën vu alam saga.

¹³ Nabë sir alam nijvesa, og ham gagek semusën rëk na vu sir. Gağ nabë sir alam nij paya, og ham gagek semusën rëk pekwë menom vu ham.

¹⁴ Log nabë mehö la su degegin ham nivesa gëp hir beggang ma hir nyëg rë, besu degenog ham gagek rë, og ham tetëhin kebus in ham vahamin in dejak ni nabë devong paya, gegwevu beggang ma nyëg saga geham na.

¹⁵ Sa nanër vu ham yönon nabë, vu Buk-tamusën, sën Anutu gengo mehönon hir gagek lo, og rëk alam vu nyëg saga denatök vu nyëvewen böpata rot kesuu Sodom los Gomora.”

*Maggin Aggagga Rëk Berup
(Mk 13:9-13; Lk 21:12-27)*

¹⁶ “Ham gwengo rë, sa nehevong ham ya nebë sën sipsip denelok ya anöo bemën avij. Om ham kwamin bo namugin begwevong ham ngaa los kwamin nabë sën hil nanër nyël bë denevong ngaa los kwaj lo. Geham malamin yes nabë sën hil nanër nuung bë malaj yes lo.

¹⁷ Ham gwegin ham in mehönon. In rëk degeko ham na gagek vu kaunsor bedebeek ham dok hir dub-supinsën-yi.

¹⁸ Log rëk degeko ham na bare dok kiap böp los alam-los-bengöj böp lo malaj, in salam ham, lob ham rëk nanër sa rangah vu sir gevu alam dahis.

¹⁹ Nabë degeko ham na gagek, og ham su newamin jağ nabë, ‘Mağ hil rëk nanër gagek nah nabë va? Ma hil rëk nanër gagek re?’ Gağ dok buk saga og Anutu yö rëk gevong gagek sën ham nanër vu sir lo vu ham.

²⁰ In ham su ngo rëk nanër gagek saga rë, gağ ham Amamin yi Anon Vabuung yö rëk nanër gagek berup ham avimin.

21 Alam rëk degevonng arij lo doḵ na alam-begö-yi nemaj bedengis sir medenadiik. Log amaj rëk degevonng nabë saga vu naluj. Log hurmahen rëk degelë amaj lu ataj paya medenanër sir rangah bedengis sir medenadiik.

22 Lob rëk alam pin degelë ham paya in salam ham. Gaḵ alam sën denajom sir ahon rot, bena berup doḵ buk sën denadiik lo, saga rëk Anutu geḵo sir nom vu yi.

23 Lob nabë degevonng paya vu ham vu nyëḡ la, og ham beya mena nyëḡ ngwë. Sa nanër vu ham yõnon nabë ham nahën gesu rëk semu huk na gëp nyëḡ Israel pin rë, log Mehõnon Nalu rëk nom.

24 Hur maluh ti su kesuu yi tatovaha rë, log hur-huk-meris-yi ti su kesuu ala rë.

25 Nabë hur maluh arëj böp jaḵ nabë hir tatovaha, og ggovek. Genabë hur-huk-meris-yi arëj böp jaḵ nabë alaj, og yoh vu. Nabë denanër Belsebul* jaḵ beggang ala, og rëk denanër yi hur nabë saga los denanër ggev nipaya la jaḵ sir geving.”

Mehõnon Degõnengin Anutu

(Lk 12:2-7)

26 “Om ham su gõnengin mehõnon. Ngaa pin sën neggëp vunsën gwëbeng rëk natõk nam rangah vu tamusën. Gengaa pin sën debom meneggëp loḵ gobeng gwëbeng agl, og nahub rëk alam pin dejak ni.

27 Gagek sën sa nanër vu ham vunsën lo, og ham nanër na rangah. Gegagek sën sa nepatereng loḵ ya ham nengamin lo, saga ham bare jaḵ telig getahi na rangah.

28 Ham su gõnengin alam sën dengis ham navimin mu menadiik lo, in su deyhoh vu bë rëk dengis ham anomin geving rë. Gaḵ mëm ham gõneng in Mehõ sën yoh vu bë kevoh ham navimin los anomin doḵ Nyëḡ-nengwah-yi lo.

29 Ham yoh vu bë bago sok mahen luu jaḵ toea timu, rëk sok saga ti su rëk mala nama vunsën geham Amamin dugin rë.

30 Gaḵ ham og Anutu tevin ham yumin viis pin los dahis beneraḵ ni.

31 Om ham su gõnengin ham, in kwa nevo ham kesuu sok ngahiseḵë menegin ham.”

Hil Nanër Rangah Nabë Yesu Yi Alam Hil

(Lk 12:8-9)

32 “Mehõti bë nanër yi rangah vu mehõnon nabë sa alam yi, og sëḵ nanër yi rangah nabë saga vu Amag sën nedo yagek lo.

33 Log bë mehõti dah sarëḡ vun in mehõnon nabë su sa alam yi rë, og sëḵ dah arë vun in Amag sën nedo yagek lo.”

Yesu Yam In Begö Berup

(Lk 12:51-53; 14:26-27)

34 “Ham su gwekuung nabë seyam in gevong mamer vu dob. Ma! Sa su yam in mamer rë, gaḵ seyam in begö berup.

35 Seyam in gevong gagek-begö-yi berup galam degelë sir paya in sa los sa gagek.

Mehõnon losho amaj ahëj sengën vu sir.

Log avëh losho ataj ahëj sengën vu sir,

gavëh atov losho ggej denapëng sir,

36 galam sën denedo raḵ beggang timu lo depemëgin sir.

³⁷ Mehöti bë ahë geving ama ma ata rot kesuu sa, og su yoh vu bë rëk natu sa alam rë. Log bë mehöti ahë geving nalu maluh ma avëh kesuu sa, og su yoh vu bë rëk natu sa alam rë.

³⁸ Log mehöti bë su bër yi kepepeko* jak metamuin sa rë, og su yoh vu bë rëk natu sa alam rë.

³⁹ Mehöti bë kwa bo yi, og su rëk medo mala-tumsën rë. Gağ mehöti bë kwa bo sa gekwa birek in yi, og rëk medo mala-tumsën.”

Alam Sën Rëk Degeko Nyëvewen Lo
(Mk 9:41)

⁴⁰ “Mehöti bë gevong nivesa vu ham, og vong nivesa vu sa. Gemehöti bë gevong nivesa vu sa, og vong nivesa vu Mehö sën vong sa meseyam lo ving.

⁴¹ Mehöti bë geço mehö-nenër-ğagek-rangahsën ti jak in yi mehö-nenër-ğagek-rangahsën, og luho rëk degeko hir nyëvewen gëp ti. Gemehöti bë geko mehö niröp ti jak in yi mehö niröp, og luho rëk degeko hir nyëvewen gëp ti.

⁴² Log mehöti bë geko bël kul mebo vu sa mehö meris ti menanum in rak ni bë sa hur, og sa nanër vu ham yonon nabë, mehö sënë yi nyëvewen neggëp vu yagek.”

11

Mehö-neripek-alam Jon Vong Yi Hur Maluh Deya Vu Yesu
(Lk 7:18-35)

¹ Yesu nër gagek saga vu yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu ggovek, log kedi rak beya beggang-bu sën deneggëp dus vu nyëg saga in bë tatekin gagek vu sir.

² Log Mehö-neripek-alam Jon nedo karabus gengo ngaa böp sën Kerisi* nevong lo bengö, lob vong yi hur maluh la deya vu Yesu in bë dedok tepëk in yi nabë,

³ “Mağ hong mehö sën Jon nër bengöm bë rëk genam lo sënë, ma he rëk medo gëgin yi rë?”

⁴ Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Ham nah mena nanër ngaa sën ham ngo los ham lë lo vu Jon nabë,

⁵ alam malaj kenod denelë nyëg ggökin, galam vahaj paya deneya aggata, galam nij sevuuk nij veseek nerağ galam nengaj mir denengo gagek, galam sën denediik lo vesaj nelok yah, log alam sën denedo paya in ngaa navij yi lo denengo Bengö Nivesa.

⁶ Mehöti sën su kwa luu luu in sa rë lo, og kwa vesa!”

Yesu Vong Tepëk Rağ Ngaa Ngahisekë In Jon

⁷ Lob Jon yi hur maluh deyah loğ mëm Yesu yom nër Jon degwa vu alam yu böpata saga nebë, “Wirek ham ya nyëg-yumeris in bë ham gwelë mehö nebë va? Ham bë gwelë ayööng neko dee menekepë yah geneyom-a?”

⁸ Ma ham ya in bë gwelë mehö nebë va? Ham bë gwelë mehöti neröp tob niyes mala ngeri ngeri? Ma! Alam sën deneröp tob niyes nebë saga, og denedo alam-los-bengöj bej.

⁹ Ma ham ya in bë gwelë mehö nebë va? Mehö-nenër-ğagek-rangahsën ti? Eë, om mëm sa nanër vu ham nabë mëm yi mehö-nenër-ğagek-rangahsën bekesu alam-denenër-ğagek-rangahsën lo pin.

¹⁰ Yik mehö saga sën dekevu gagek rak yi loğ Anutu-yi-ğapiya nebë: ‘Gwengö rë! Sëk gevong sa hur ti namugin, mena negetongin aggata in hong!’

11 Sa nanër vu ham yõnon nabë Mehö-neripek-alam Jon arë böp rot kesuu alam pin sën ataj neko sir vu dob agi. Rëk mu alam sën denesepa loḵ sa bedenetu Anutu-yi-alam lo pin, og rëk dekesuu Jon.

12 Loḵ buk sën Mehö-neripek-alam Jon yam dob lo, lob ngaa maggin vongin bë kepë Nyëg-yagek-yi beyam verup gwëbeng, galam nijpaya denesis begö vu Nyëg-yagek-yi niwëek ata benij wëek rot in bë deduḵ na medegeko.

13 Gagek pin sën alam-denenër-gagek-rangahsën dekevu lo los horek pin, neggëp in mala negët Jon sënë.

14 Lob ham bë jak ni nabë saga, og ham gwevong geving mehö sënë lo nabë Elia sën denenër bë rëk nom lo.

15 Mehöti bë nenga neggëp, og gengo sa gagek.

16 Ma sëk tatekin ham alam buk sënë jak va? Ham nebë hurmahen sën ggëp deneggök telig bedenetahi hurmahen vahi bë:

17 'He nasis ggageng rëk ma
geham su nelöo rë.

Gehe nasu kwamin paya paya,
rëk ham su nesu menepengah ham rë.'

18 In Mehö-neripek-alam Jon yam, lob su negga nos los nenum wain rë, rëk ham nër yi nebë, 'Memö nelok vu yi!'

19 Lob Mehönon Nalu yam benegga los nenum, lob ham nër yi bë, 'Ham gwelë mehö sënë! Mehö ahëta los nenum wain pangsën, alam-deneko-takës* losho alam nijpaya hir mehö yi!' Rëk mu nabë hil galë Anutu yi huk og hil ajak ni nabë yi mehö los kwa."

*Yesu Kwa Pesivin Alam Sën Su Denvong Ving Rë
(Lk 10:13-15)*

20 Log Yesu vong gagek raḵ nyëg vahi sën nevong ngaa böp ngahisekë loḵ rëk su deneggërin sir yah vu Anutu rë lo nebë,

21 "Wöp-o! Ham Korasin! Gëp in ham! Ham Betsaida! Gëp in ham! Bë mehöti gevong ngaa böp gëp alam Ture los Sidon hir nyëg nabë sën sa hevong loḵ ham nyëg agi, og rëk ayoj maggin in devong ngaa nipaya medegërin sir nom, medegeyeh vahek duum gededev tamut jak sir gedemedo doḵ vewev degwa.

22 Om sa nanër vu ham nabë, doḵ Buk-nyëvewen-yi, og ham rëk gweko maggin böpata rot kesuu alam Ture los Sidon.

23 Geham alam Kapernaum, ham bë kwerë ham jak na vavunë? Ma! Rëk ham duḵ na Nyëg-nengwah-yi. Bë mehöti gevong ngaa böp gëp Sodom nabë sën sa hevong ggëp ham nyëg lo, og rëk Sodom nahën medo rot beberup doḵ buk sënë.

24 Om sa nanër vu ham nabë doḵ Buk-nyëvewen-yi, og ham rëk gweko maggin böpata rot kesuu Sodom hir maggin!"

*Yesu Nër Bë, "Ham Nam Vu Sa Mesewah"
(Lk 10:21-22)*

25 Vu buk saga Yesu jom rak bë, "O Amag! Hong Mehöböp vu yagek los dob. Sahëg nivesa rot vu hong in ngaa pin sënë neggëp vunsën in alam los kwaj, gaḵ getato vu alam sën su deluḵ dub böp rë lo.

26 Yõnon Amag! In yik ngo kwam nevo bë gwevong nabë saga in nivesa."

27 Log nër ving bë, "Amag vo ngaa pin loḵ yam sa nemaḡ ggovek ya. Gemehöti su rak Nalu ni rë, gäḵ Ama yö timu rak ni. Gemehöti su rak Ama ni rë, gäḵ yik Nalu yö timu rak ni. Galam sën Nalu tato Ama vu sir lo, og derak ni ving.

²⁸ Ham sën nekwerë ngaa maggin, beham nevimengin menedo lo, ham pin nam vu sa, in sa gaço maggin vër in ham geham sewah.

²⁹ Neha natu sa hur, beham gweko kwa vu sa. In sa mehö malag yes, gesa su nehaço sa rak loç ayog rë, lob ham ayomin rëç geto megëp revuh.

³⁰ Kë! Huk sën sebo vu ham lo saga su rëç deginengin ham rë, gengaa maggin sën sëç gevong vu ham in ham kwerë lo, saga yik sepëp!”

12

*Tepëç Rak Buk-sewahsën-yi**

(Mk 2:23-28; Lk 6:1-5)

¹ Buk-sewahsën-yi* ti lob Yesu losho yi hur maluh deyoh ya huk wit* ti ayo, lob yi hur maluh derur nos sënë anon mededah in dediikahëj.

² Loç alam Parisai* delë lob denër vu Yesu bë, “Gelë! Hong hur maluh dekeyëh horek Buk-sewahsën-yi*!”

³ Rëç loç tepëç yah vu sir bë, “Maç ham su tevin gagek sën Davit diikahë wirek lo rë?”

⁴ Diikahë lob losho alam sën denesepa yi lo delok ya Anutu yi dub bedegga brët vabuung sën denetung netu seriveng benedo ggëp Anutu mala lo. Nos sën alam meris nebë Davit su deyoh vu bë dega rë lo, gaç alam-deneko-seriveng mu yö denegga, (rëç mu dediikahëj lom degga lob saga su devong paya rë).

⁵ Log maç ham su rak gagek sën neggëp loç horek lo ni rë? Sënë nebë alam-deneko-seriveng denevong huk loç dub ayo loç Buk-sewahsën-yi* lob dekeyëh horek ving nebë saga, rëç su devong paya rë.

⁶ Rëç sa nanër vu ham nabë ngaa sën nedo agi, sën böpata kesuu dub-vabuung-böp.

⁷ Bë ham jak gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo ni, og ham su rëç bo maggin vu sir rë. Gagek sënë nebë: ‘Sa su nehevongin bë gaço seriveng sën ham nevesi vu sa lo rë, gaç sahëg neving bë ham kwamin paya in alam beham doç vu sir.’ Om su devong paya rë.

⁸ In Mehönon Nalu tu Buk-sewahsën-yi* ala.”

Yesu Vong Mehö Nema Nipaya Nivesa Rak

(Mk 3:1-6; Lk 6:6-11)

⁹ Yesu vu nyëç saga beya meloç ya alam Parisai* saga hir dub-supinsën-yi.

¹⁰ Lob mehö sekë belooinsën ti nedo. Lom alam la bë denanër gagek jak Yesu, lob deloç tepëç in yi bë, “Maç yoh vu bë hil gevong alam nijraksën nijvesa jak doç Buk-sewahsën-yi* ma ma?”

¹¹ Loç Yesu nër yah vu sir bë, “Bë ham ti yi sipsip perurek timu, lob duk söv doç Buk-sewahsën-yi*, og maç mehö saga su rëç najom jak nom vavunë rë? Gaç rëç najom jak nom!”

¹² Rëç mu mehönon dekesuu sipsip yönon. Om sën hil ayoh vu bë adoç vu mehönon doç Buk-sewahsën-yi*.”

¹³ Log nër vu mehö sënë bë, “Getelo sekëm nam!” Lom telo sekë ya, lob nivesa rak nebë vahi.

¹⁴ Lob alam Parisai* to deyah dobnë medesupin sir medevengwëng rak aggata bë dengis Yesu menadiik.

Anutu Yi Mehö-huk-yi Yesu

¹⁵ Loç Yesu rak ni, lob vuu nyëç saga geya. Lob alam ngahisekë detamuin yi, lob vong alam nijraksën pin benijvesa rak.

16 Log vo koo vu sir bë su denanër yi rangah,

17 lob gagek sën wirek Anutu nër verup mehö-nenër-gagek-rangahsën Yesaya avi lo anon rak.

18 Nebë:

“Sa hur sënë, sehooïn yi rak,
sahëg neving yi, gesa halë yi nivesa kesuu alam vahi pin.

Rëk sa getung sa Anon Vabuung jak yi,
lob rëk tatekin sa gagek anon degwa vu alam-yu-ngwë.

19 Loshö mehönon su rëk denanër sir rë, gesu rëk gengeek rë,
gesu rëk degengo gegevong paang gëp telig rë.

20 Gagwëk sën keyëh meneggëp neko ahon lo, og sa hur su rëk keyëh na verök
yi rë.

Log ram yi wik sën ggëp nelëlek teka lo, og sa hur su rëk napuv na verök
yi rë.

Rëk medo gevong huk in rot begagek niröpsën anon jak bekesuu ngaa
nipaya pin.

21 Lob alam-yu-ngwë rëk medo debo kwaj in yi nabë rëk doḡ vu sir.”

*Denër Bë Yesu Vong Huk Rak Satan Niwëëk
(Mk 3:20-30; Lk 11:14-23)*

22 Lob deko mehöti yam vu yi. Memö nedo loḡ yi bemala kenod los su yoh
vu bë bengwëng rë. Lob Yesu vong benivesa rak, betum nevengwëng genelë
nyëg.

23 Lob alam yu böpata saga delëk anon bedenër bë, “Mehö sënëk maḡ yik
Davit* yi mewis sën lo?”

24 Rëk alam Parisai* dengo, lob denër bë, “Netii memö to deneya rak memö
alaj Belsebul* niwëëk.”

25 Rëk Yesu rak ayoj ni, lob nër vu sir bë, “Nabë alam dob timu debasuh sir
bedengis sir, og dob saga rëk nabumeng na. Log nabë nyëg böp ti ma alam
degwa ti debasuh sir na yu luu bedengis sir, og rëk nyëg ma alam degwa ti
saga su rëk demedo rë.

26 Om nabë Satan getii yi hur memö geto dena, og losho yi hur rëk debasuh
sir, lom yi nyëg rëk medo niwëëk nabë va?

27 Rëk mu nabë Belsebul* nelok vu sa yönon besa nehetii memö to deneya,
og maḡ re nelok vu ham alam besën denetii memö to deneya agi? Om ham
alam saga degengo ham gagek sagi medeseggi rë.

28 Gaḡ bë Anutu yi Anon Vabuung loḡ vu sa, besa hetii memö beto deneya,
og ham jak ni nabë Anutu yam vu ham govek ya in bë gegin ham.

29 Mehöti su yoh vu bë dok na Mehö Nipaya los niwëëk saga yi beggang
mebo yi kupek pin vër rë. Nabë naduu mehö niwëëk saga govek, og mëm
godeḡ yi kupek pin sën nedo loḡ yi beggang ayo lo.

30 Mehöti sën su sa alam yi rë lo, og nesis begö vu sa. Gemehöti sën su nelok
vu sa menesupin sipsip ving rë lo, og netii sir meya denepalët loḡ.

31 Om sa nanër vu ham nabë Anutu yoh vu bë dahun mehönon hir ngaa
nipaya los gagek pelësën pin sën denevong lo na. Gaḡ gagek pelësën sën
denenër rak Anon Vabuung lo, og su rëk Anutu dahun na rë.

32 Log mehöti bë nanër gagek nipaya ti jak Mehönon Nalu, og rëk Anutu
dahun yi nipaya sënë na. Gaḡ nabë mehöti nanër gagek nipaya ti jak Anon
Vabuung, og su rëk Anutu dahun yi nipaya sënë na rë. Gaḡ rëk nama, vu
gwëbeng gevu tamusën geving.”

*Kele Nipaya Nevuuk Anon Nipaya
(Lk 6:43-45)*

³³ “Nabë ham baroh kele nivesa, og yö rëk ngis anon nivesa. Nabë ham baroh kele nipaya, og yö rëk ngis anon nipaya. In hil nehalë kele anon rëk mëm hil narak ni nebë kele nivesa ma nipaya.

³⁴ Nyël nalu ham! Ham su yoh vu bë nanër gagek nivesa rë, in ham alam nimin paya. Yönon, ham nenër gagek verup avimin yoh vu ngaa sën ham kwamin nevo loq ayomin lo.

³⁵ Om mehö nivesa neko ngaa nivesa vër loq ngaa nivesa sën nesupin meneggëp lok ayo lo, menenër yam rangah, log mehö nipaya neko ngaa nipaya vër loq ngaa nipaya sën nesupin meneggëp lok ayo lo, menenër yam rangah.

³⁶ Om sën sa nanër vu ham nabë gagek jeggin jeggin pin sën alam denenër lo, og rëk Anutu gevong nyëvewen doq nah vu sir doq buk sën gengo alam pin hir gagek lo.

³⁷ In hong gagek rëk nanër hong nabë hong mehö nim vesa ma rëk nanër hong nabë hong mehö nim paya.”

*Alam La Deketag Vu Yesu Bë Degelë Ngaa Böp
(Mk 8:11-12; Lk 11:29-32)*

³⁸ Nër saga ggovek lob alam-horek-yi la los alam Parisai* la denër vu yi bë, “Tatovaha, he hevongin bë gwevong ngaa böp ti behe galë.”

³⁹ Lom nër yah vu sir bë, “Ham alam sën nedo dob-ë, ham alam nimin paya. Ham nebë avëh baggëb, om sën ham nekwetag bë ham gwelë ngaa böp. Rëk mu sa su rëk gevong ngaa böp vu ham rë. Gaq sëk gevong ngaa böp nabë sën mehö-nenër-gagek-rangahsën Yona yi ngaa böp lo mu vu ham beggovek.

⁴⁰ Wirek Yona neggëp lok gël böp ayo yoh vu rangah löö gebuk löö, lom Mehönon Nalu rëk gëp doq dob ayo noh vu rangah löö gebuk löö nabë saga.

⁴¹ Log vu Buk-tamusën og Anutu rëk seggi mehönon hir gagek, lob rëk alam Nineve kedi debare medenanër gagek jak alam vu buk sënë nabë denevong ngaa nipaya. In alam Nineve dengo Yona aye bedeggërin sir yah vu Anutu. Gaq Mehö sën nedo agi kesuu Yona, rëk ham su wërin ham rë.

⁴² Log vu Buk-tamusën og Anutu rëk seggi mehönon hir gagek, lob rëk avëh-los-bengö vu dob nyë sën sang-neverup lo kedi bare menanër gagek jak alam vu buk sënë nabë denevong ngaa nipaya. In avëh-los-bengö sënë yam vu dob nyë in bë gengo Solomon* yi gagek los kwa böp. Gaq Mehö sën nedo agi og kesuu Solomon*, rëk ham su ngo aye rë.”

*Memö Yom Ggökin
(Lk 11:24-26)*

⁴³ “Memö nipaya sën to meya in mehönon ti lo, og to meya medo neyoh nyëg nivevo benesero nyëg len ti in bë sewah doq, rëk su netök rak rë.

⁴⁴ Lom nër bë, ‘Maam sak nah mena galë beggang sën sa nado loq wirek lo rë!’ Lob yah verup rëk nelë bë desekee beggang sën lo bedevunëk vu benedo meris.

⁴⁵ Lob rengö yi beyah ko memö nemadvahi-bevidek-luu sën denevong ngaa nipaya rot medenekesuu yi lo, beyom denedo lok beggang sënë. Lob mehö sën nedo paya wirek lo mëm nedo paya ya verök yi rot. Om ngaa nipaya nabë sënë rëk natök vu alam nij paya sën denedo gwëbeng agi nabë saga.”

*Yesu Ata Lo Ari Lo
(Mk 3:31-35; Lk 8:19-21)*

⁴⁶ Yesu nahën nenër gagek nebë sënë vu alam, log ata gari lo yam denare dobnë in bë losho debengwëng.

⁴⁷ Lob mehöti nër vu bë, “Gelë, atam losho arim lo yam denare dobnë in bë ham los bengwëng.”

⁴⁸ Lob Yesu nër gagek yah vu mehö sënë bë, “Satag re? Gesarig re lo?”

⁴⁹ Lob tato yi hur lo raḡ nema genër bë, “Gwelè! Atag lo arig lo sënë.

⁵⁰ Alam sën denesepa loḡ Amaḡ vu yaḡek kwa lo, og sir saga mèm detu sarig lo, savëhnög lo, satag lo!”

13

Mehö Netetëhin Nos Gahis Vu Huk

(Mk 4:1-9; Lk 8:4-8)

¹ Vu buk saga Yesu vu beggang ayo meto meya dobnë, beya nedo dus vu ngaggee böp nenga.

² Loḡ alam yu böpata deya vu yi, lob Yesu raḡ ya nedo yaḡ ti, galam pin denare ngaggee nenga.

³ Log nër gagek peḡgirinsën ngahisekë vu sir bë, “Ham gwengo rë! Mehö netetëhin nos gahis ti to meya huk anon in bë tetëhin yi nos gahis.

⁴ Netetëhin nos gahis, lob vahi to nedo loḡ aggata sën neyoh huk vuheng lo, lom soḡ yam degga pevis.

⁵ Log gahis la to meraḡ nedo dob mahen teka sën raḡ neggëp gelöng vavunë lo, om kip pevis in dob mahen teka mu,

⁶ lob hes tum bevev raḡ lom meran ya, in gëga su luḡ ya dob gebinë rë.

⁷ Log gahis vahi to meloḡ ya nedo vos niggin ggin ayo, lob vos niggin ggin sënë kip merig meḡḡök nos bevong paya.

⁸ Log gahis la to meluḡ ya nedo dob jeji, lob rig besis anon nivesa. La sis anon mehödahis nepadvahi, gela sis anon mehödahis löö, gela sis anon mehödahis ti benemadluho.

⁹ Mehöti bë nenga neggëp, og gengo gagek sënë.”

Yesu Nër Gagek Peḡgirinsën Degwa Rangah

(Mk 4:10-12; Lk 8:9-10)

¹⁰ Lob yi hur maluh ya deloḡ tepëḡ in yi bë, “Genër gagek pin netu gagek peḡgirinsën vu sir in va?”

¹¹ Loḡ nër yah vu sir bë, “In Anutu tateḡin Nyëḡ-yageḡ-yi yi gagek vunsën degwa vu ham, gaḡ su tateḡin vu alam sënë rë.

¹² Mehöti sën nerak gagek degwa ni lo, og rëḡ jaḡ la degwa ni geving rot, gemehöti sën su nerak gagek degwa ni rë lo, og rëḡ kwa bireḡin teka sën nerak ni lo benama na verök yi.

¹³ Senër gagek peḡgirinsën vu sir in bë rëḡ degelë mu gesu deḡaḡ ni rë, log degengo mu gesu denatök jaḡ gagek degwa rë.

¹⁴ Om mehö-nenër-gagek-rangahsën Yesaya yi gagek anon raḡ, sën nër nebë:

‘Ham nengamin rëḡ gengo, rëḡ ham kwamin su rëḡ natök jaḡ rë.

Ham malamin rëḡ gelë, rëḡ ham su rëḡ jaḡ degwa ni rë.’

¹⁵ GeYesaya nër raḡ sir ving bë:

‘Nabë saga, in alam sënë ayoḡ niwëëḡ,

medemir nengaj gedekebu malaj

in bë malaj rëḡ gelë genengaj rëḡ gengo,

lob deḡaḡ ni medeḡërin sir lob sa ḡevong benijvesa jaḡ.’

¹⁶ Gaḡ mu hameḡ kwamin vesa in ham malamin nelë sa los ham nengamin nengo sayeg.

¹⁷ Sa nanër vu ham yönon nabë: Wirek alam-denener-gagek-rangahsën los alam yohvu ngahisekë denetung malaj in bë degelë ngaa sën ham nelë aḡi, rëḡ su denelë rë. Log denebë nengaj in bë degengo gagek sën ham nengo aḡi, rëḡ su denengo rë.”

*Gagek Peggirinsën Rak Mehö Netetëhin Gahis Lo Yi Degwa
(Mk 4:13-20; Lk 8:11-15)*

18 “Om ham gwenngo gagek peggirinsën rak mehö netetëhin gahis lo degwa rë.

19 Alam sën denengo Nyëg-yagek-yi yi gagek rëk su kwaj netök rak degwa rë lo, og sir nebë gahis sën to nedo loğ aggata, in Mehö Nipaya lo yam nesepos gagek lo vër in ayoj.

20 Log gahis sën to nedo rak gelöng vavunë lo, nebë alam sën denngo gagek medeko rak pevis mekwaj vesa in.

21 Rëk mu sir nebë nos gega sën nerağ vu gelöng lo, lob su denedo hus ading rë. Bë ngaa maggin ti natök jağ sir, ma mehö la denanër sir in desepa loğ sa gagek, og rëk dedëëin na pevis.

22 Log gahis sën to meloğ ya vos nigginn ggin ayo lo, nebë alam sën denengo gagek, loğ newaj nerağ in ngaa dob yi lo. Gahëj ving monë lu ngaa rot ggök ya gagek, lom diik gesu sis anon rë.

23 Log gahis sën to meluğ ya dob jeji lo nebë alam sën denngo gagek bedetök rak degwa bedenevong ving bedenevong banon rak lo. La denesis anon mehödahis nepadvahi, gela denesis anon mehödahis löö, gela denesis anon mehödahis ti benemadluho.”

Gagek Peggirinsën Rak Vos Nipaya Kip Loğ Huk

24 Loğ nër gagek peggirinsën ngwë ggökin vu sir bë, “Sën Nyëg-yagek-yi anon jağ lo, og yik nebë mehönon ti tetëhin nos gahis nivesa loğ yi huk.

25 Lob neggëp yying buk, log mehö sën nelë yi paya lo, tetëhin vos nipaya gahis ggök ya nos gahis lo vavunë geneya.

26 Lob gahis lo kip meböp rak ggovek bebë ngis anon, loğ delë vos nipaya lo kip merivin loğ ving.

27 Lob yi hur ya denër vu yi bë, ‘Mehö böp, mağ getetëhin gahis nivesa loğ hong huk, log vos nipaya sën kip agu yam vu tena?’

28 Loğ nër vu sir bë, ‘Mehö sën nelë sa paya lo vong ngaa sënë!’ Lom yi hur deloğ tepëk in yi bë, ‘Om he na bepul vos sënë na?’

29 Rëk nër yah bë, ‘Ma! Bë ham bepul vos na, og mağ ham rëk bepul nos la geving.

30 Om ham naköök geluho desarömin sir medebare gebuk sën hil abo nos anon lo rë. Lob doğ buk saga og sëk nanër vu alam sën debo nos anon lo nabë dengap vos nipaya jağ bun namuğin bena degetë jağ na nengwah, log mëm dengupin nos anon jağ na sa jök.’”

*Gagek Peggirinsën Rak Gahis Mahen Tekä
(Mk 4:31-32; Lk 13:18-21)*

31 Loğ Yesu nër gagek peggirinsën ngwë vu sir ggökin bë, “Sën Nyëg-yagek-yi anon jağ lo, og yik nebë mastet* gahis sën mehöti ko meya mehin loğ yi huk.

32 Nos gahis saga mahen teka genos gahis pin kesuu, rëk tum nekip lob böp nerağ benekesuu nos pin geya netu kele, besoğ sën denevëeng medeneya agi yam denejegwi newisej loğ nema.”

33 Log nër gagek peggirinsën ngwë vu sir nebë, “Sën Nyëg-yagek-yi anon jağ lo, og yik nebë yüst* sën nevong bebrët nerig lo. Avëh ti ko meya sarömin ving parawa ketuğ löö loğ gabum, lom yüst* köd parawa pin sënë merig.”

*Yesu Nër Gagek Peggirinsën
(Mk 4:33-34)*

34 Yesu nêr gagek peggirinsên pin saga gesu nêr ti rangah rê, gağ nêr tu gagek peggirinsên mu vu alam yu bôpata saga.

35 In mehô-nenêr-gagek-rangahsên Yesaya yi gagek sênê anon jak. Sên nebê:

‘Sêk nanêr vu sir jak gagek peggirinsên.

Gesêk nanêr gagek sên nevun yi loğ buk sên Anutu tung yagek los dob meneggêp rot meverup gwêbeng agi vu sir.’

Gagek Peggirinsên Rağ Vos Nipaya Lo Degwa

36 Yesu nêr ggovek, log vuu alam yu bôpata saga ya, gelok yah begganğ ayo, lob yi hur maluh ya delok tepêk in yi bê, “Genanêr gagek peggirinsên sên vos nipaya kip loğ huk anon lo degwa rangah vu he rê.”

37 Lob nêr yah vu sir bê, “Mehô sên nevaroh nos gahis nivesa saga og Mehônnon Nalu.

38 Gedob pin sênê nebê huk, genos gahis nivesa saga nebê alam sên detu Anutu yi hur, gevos nipaya saga nebê Mehô Nipaya Satan yi hur lo.

39 Log mehô netetêhin vos nipaya gahis lo, saga Satan. Log buk sên dengupin nos lo, saga og buk sên dob los yagek nama na lo. Galam sên dengupin nos lo, sagak angêr lo.

40 Log sên dengupin vos nipaya mena debesi pin jak nengwah lo, og yik rêk degevonğ nabê sênê doğ Buk-tamusên.

41 Doğ buk saga Mehônnon Nalu rêk gevong yi angêr na dengupin alam nij paya pin sên depelêpin alam-vongvingsên-yi lo geving alam pin sên denevonğ ngaa nipaya lo, bedegeko sir vêr in Anutu-yi-Nyêğ.

42 Lob rêk degetê sir doğ na nengwah, bedengu los degekôo nyêj.

43 Lob vu buk saga Anutu-yi-alam rêk denajêh nabê hes gêp Amaj-yi-Nyêğ. Mehôti bê nenga neggêp og genço gagek sênê!”

Gagek Peggirinsên Rağ Mehô Nesero Yi Monê Loğ Huk Anon

44 “Log sên Nyêğ-yagek-yi anon jak lo, og yik nebê kupeğ nivesa sên mehôti vun meneggêp loğ dob bemehô ngwê tók vu, log vun yah ggôkin. Kwa vesa rot geya nevong yi ngaa pin balam debaço beço monê rağ pin, lom yah bago dob len ti sênê betu yi ngaa.”

Gagek Peggirinsên Rağ Kùmğum

45 “Log sên Nyêğ-yagek-yi anon jak lo, og yik nebê mehô-nebaço-ngaa nesero kùmğum nivesa in bê bago.

46 Tók vu kùmğum ti bemalangeri rot beyi monê bôpata rot. Lom ya mevong yi kupeğ pin balam debaço, lob ço monê rağ betum yah bago kùmğum malangeri sênê rağ betu yi ngaa.”

Gagek Peggirinsên Rağ Lek-gêl-yi

47 “Log gagek peggirinsên ngwê nebê sênê: Sên Nyêğ-yagek-yi anon jak lo, og yik nebê lek-gêl-yi ti sên denetê luğ ya loo beggêrin gêl aggagga lok.

48 Lek pup lom dedadi rağ yam roneğ, bedeggooin gêl nivesa lok ya gabum, gedetê nipaya ya.

49 Lob buk sên yagek los dob nama na lo, og rêk nabê sênê. Angêr rêk nam degeko alam nij paya vêr doğ alam nijvesa vuheng,

50 bena degetê sir doğ na nengwah, bedengu los degekôo nyêj.”

Gagek Peggirinsên Rağ Mehôti Los Yi Kupeğ Mewis Los Mugeng

51 Log Yesu loğ tepêk in sir bê, “Mağ ham rağ gagek mewis pin sênê degwa ni?” Lom deyogek bê, “Ëê-ê!”

⁵² Lob nêr yah vu sir bê, “Mehö-horek-yi sên nengo gagek rak Nyëg-yagek-yi venuh ggovek lo, saga nebë beggang ala ti. Loḵ ya yi beggang-ḵupeḵ-yi ayo beḵo yi ḵupeḵ mewis los mugeng loḵ ti beluḵ yom.”

Alam Nasaret Deruu Demij Vu Yesu

(Mk 6:1-6; Lk 4:16-30)

⁵³ Yesu nêr gagek peggirinsên saga vu sir ggovek log vuu hir nyëg ya,

⁵⁴ geyah ben menenêr Anutu yi gagek vu yi alam lok hir dub-supinsên-yi. Lom avij tōḵ medenêr bê, “Mehö sênê ḵo kwa los ngaa böp böp sênê vu tena?”

⁵⁵ Yosep sên mehö nelev beggang lo nalu yi! Gata Maria! Gemaḵ ari lo sên Yakobus geYosep geSimon geYudas lo?

⁵⁶ Gavêhnö lo sên denedo ving hil-ê! Log maḵ ḵo ngaa pin sênê vu tena?”

⁵⁷ Denêr nebë sênê, log denelê yi paya. Rêḵ Yesu nêr vu sir bê, “Alam vu nyëg pin denêḵo mehö-nenêr-gagek-rangahsên arêḵ rak, gaḵ yō hir alam, gesir sên losho beggang-bu timu lo, og ma!”

⁵⁸ Lob su vong ngaa böp ngahiseḵê vu nyëg saga rê, in su ayoj neya timu vu yi rê.

14

Degwa Sên Herot* Kuung Bê Jon In Yesu Lo

(Mk 6:14-29; Lk 9:7-9)

¹ Vu buk saga Herot* tu distrik Galilea ala menedo, bengö Yesu bengö.

² Lob nêr vu yi alam sên denengo gagek ggëp avi lo bê, “Yiḵ Mehö-neripek-alam Jon lo sênê! Kedi rak ggökin vu bedub, om sên nevong ngaa los niwëëḵ yah ata nebë agi.”

³ Herot* nêr bê saga in jom Mehö-neripek-alam Jon beduu yi ahon wirek betung yi ya ḵarabus. Herot* vong rak ari Pilip venê Herodias sên ggodeḵ yah tu venê lo.

⁴ In Jon nêr vu Herot* bê, “Su geḵo avêh sênê niröp rê!”

⁵ Lom Herot* bê ngis yi menadiiḵ rêḵ ggönengin alam Yuda in kwaj nevo Jon bê yi mehö-nenêr-gagek-rangahsên ti.

⁶ Betum buk sên Herot* kwa vo yi buk sên ata ḵo yi wirek lo, lob vong nos böp balam la desupin sir ving yi, geHerodias nalu avêh yam nelöo loḵ malaj.

⁷ Lob Herot* lê bahê nivesa rot in yi, lob nêr yōnon rot vu avêh avö sênê getato nema ya vavunê bê, “Bê genanêr ngaa ti vu sa, og sêḵ bo nöḵ vu hong yōnon!”

⁸ Lob Herodias loḵ nalu avêh ahê bemêm nêr vu Herot* bê, “Gwetung Mehö-neripek-alam Jon yu doḵ gabum ti megebo vu sa pehi sênê!”

⁹ Nêr nebë sênê lom mehö-los-bengö Herot* ayo maggin, rêḵ kwa vo gagek sên nêr yōnon getato nema ya vavunê lo, in neggönengin alam vatëveḵ sên deyam in yi nos böp lo denḵo. Lob nêr bê degevang noh vu saga.

¹⁰ Lom vong mehōti ya beggang ḵarabus ayo meketöv Jon kwa.

¹¹ Lob deḵo yu loḵ gabum ti beyam devo vu avêh avö sênê, beḵo meyah vo vu ata.

¹² GeJon yi hur maluh yam deḵo anon meya delev. Delev ggovek, log ya denêr vu Yesu.

Yesu Vet Alam 5,000

(Mk 6:30-44; Lk 9:10-17; Jn 6:1-14)

¹³ Yesu ngo gagek sênê lob vuu nyëg saga gerak yaḵ meya nyëg-yumeris tahsên ti. Loḵ alam denḵo lom devuu nyëg böp gedeyoh roneḵ bedesepa yi medeya.

14 Lob Yesu ya verup merak yah ronek vu nyëg-yumeris, lob lë alam ngahisekë saga bekwa vongin sir, lob vong behir alam nijraksën nijvesa rak.

15 Log sehuk luk lob yi hur maluh ya denër vu yi bë, “Nyëg-yumeris tahsën sënë behes mala ya ggovek, om gwevong alam sënë deketëkin sir medena denoh vu beggang-bu ti ti in debago hir nos.”

16 Rëk Yesu nër vu sir bë, “O, su dena! Gak ham bet sir!”

17 Rëk denër yah vu yi bë, “Rëk mu hil hed brët nemadvahi gegël luu mu-o!”

18 Rëk nër yah bë, “Ham gweko nam vu sa rë!”

19 Lom nër vu alam bë degeto demedo jak pahup, log ko brët nemadvahi gegël luu lo rak, log varah mala rak yagek gejom rak in los kwa vesa ya vu Anutu. Log mëm dego bevo vu yi hur maluh beya devo ggelek alam saga.

20 Lob sir pin degga meyoh vu sir, log desupin vahi sën nahën nedo lo loq sap nemadluho-bevidek-luu.

21 Alam sën degga nos lo sir maluh yoh vu 5,000, gesu detevin avëh los hurmahën ving rë.

Yesu Vare Neya Rak Ngaggee Vavunë

(Mk 6:45-52; Jn 6:15-21)

22 Govek log Yesu vong yi hur maluh bë dejak na yag bedena ngaggee nenga vahi namugin, gegevong alam bedenah bej rë.

23 Vong alam deya ggovek, log yö ti ya los kedu in bë najom jak, lob nahën ya nedo kedu gebuk lok.

24 Geyag to meya ngaggee vuheng rot, lom sang vë niwëek yam ggëp yag neru, lob ngaggee tëë luk ya yag rot.

25 Lob dus rak in bë nyëg geheng, log Yesu vare neya rak ngaggee vavunë betök ya vu sir.

26 Delë bë vare neya rak ngaggee vavunë, lom delëk mekenuj verup medenër bë, “Alam diiksën kenuj il”, gedeggöneng medengeek.

27 Rëk Yesu pevis benër ya vu sir bë, “Ham su newamin jak! Yik sa sënë om ham su göneng.”

28 Lom Pita nër yah vu bë, “Mehöböp! Nabë hong saga, og genanër gesa bare jak ngaggee vavunë benök vu hong!”

29 Lom Yesu nër bë, “Genam!” Lob Pita vuu yag geto meya nare rak ngaggee vavunë meya vu Yesu,

30 rëk ngo sang dedun, lom ggöneng bevongin bë duk na ngaggee bengaggee jehöö yi. Lob ngeek in Yesu bë, “Mehöböp, genajom sa jak!”

31 Lom Yesu pevis bejom Pita rak genër vu yi bë, “Su ayom neyam timu vu sa yönon rë! Ayom luu luu in-a?”

32 Lob luho derak yah yag, log sang maya avuti.

33 Lob alam sën denedo rak yag lo depetev medeneggëp lok vaha gedenër bë, “Anutu nalu hong yönon rot!”

Yesu Vong Alam Niraksën Ngahisekë Vu Genesaret Menijvesa Rak*

(Mk 6:53-56)

34 Govek, lok ya deverup ngaggee vahi beya detök ya Genesaret*,

35 lob alam vu nyëg sagu derak ni bë Yesu, lob devong gagek ya nyëg dus dus pin bedeko alam nijraksën pin yam vu yi.

36 Gedeketag vu yi bë yik alam nijraksën degebë nemaj jak yi röpröp nyë mu. Lob sir pin sën denebë nemaj rak lo og nijvesa nerak.

15

*Anutu Yi Horek Kesuu Hil Ƙenud Hir Horek**(Mk 7:1-13)*

1 Parisai* la losho alam-horek-yi la vu Yerusalem bedeyam vu Yesu benenēr bē,

2 “Tum hong hur maluh denekeyēh alam hib wirek hen hir horek sēn devong vu hil agi lo in-a? Su deneripek nemaj mugin rēk mēm denegga nos rē!”

3 Rēk Yesu nēr yah vu sir bē, “Log yik ham nebē saga! Nebē va sēn ham ngo nesepa loƙ alam hib wirek hen hir horek geham nekweyēh Anutu yi horek-ē?”

4 Anutu nēr bē, ‘Gegurek amam lu atam babuj’ genēr ving bē, ‘Mehōti bē nanēr gāgek nipaya jak ama ma ata, og ham tengwa yi menadiik’.

5 Rēk ham nenēr bē, ‘Mehōti yi monē lu ngaa neggēp in bē doƙ vu ama ma ata jak, rēk mu nanēr vu yi nabē, “Sa bē doƙ vu meluu megevang sa ngaa sēnē nōk vu meluu, rēk mu rēk nama, in sehooin raƙ ggovek in bē natu seriveng vu Anutu”,

6 og ggovek, mehō saga su doƙ vu ama lu ata jak.’ Rēk mu ham nedahun Anutu yi gāgek raƙ ngaa nebē saga in bē ham ngo sepa doƙ alam hib wirek hen hir gāgek.

7 Ham alam kwamin luu! Mehō-nenēr-gāgek-rangahsēn Yesaya nēr gāgek sēnē raƙ ham nirōp nebē:

8 ‘Alam sēnē deneko sarēg raƙ verup avij,
rēk mu ayoj yō neggēp ading in sa.

9 Yō denenēr mehōnon hir horek gedenenēr bē, “Anutu yi horek sēnē!”
lob deneko sa raƙ meris mu.”

*Nгаа Sēn Nevong Mehōhon Benij Paya Neraƙ**(Mk 7:14-23)*

10 Lob Yesu supin alam deyam vu yi benēr vu sir bē, “Ham gwengo beham jak ni.

11 Ngaa sēn nelok ya mehōnon avij lo, og su nevong benij paya neraƙ rē. Gak mēm ngaa sēn nedo loƙ mehōnon ayoj berak neverup avij lo mu, sēn nevong benij paya neraƙ.”

12 Lob yi hur maluh ya denēr vu yi bē, “Alam Parisai* deno hong gāgek saga lob ayoj nipaya. Ma gerak ni?”

13 Rēk Yesu nēr yah bē, “Ngaa pin sēn Amag vu yagek su nevaroh rē lo, og rēk bepul los gega na.

14 Ham nakōōk geyō hir ngaa! Alam malaj kenod lob dekuung bē detato aggata vu alam malaj kenod ngwē. Bē mehō mala kenod ngwē tato aggata vu mehō mala kenod ngwē, og rēk luho ho debēs lii doƙ ti.”

15 Lom Pita nēr yah vu Yesu bē, “Om genanēr gāgek peggirinsēn sēnē degwa behe gango rē!”

16 Rēk Yesu nēr bē, “Om ham ngo nahēn geham su neraƙ ni rē?”

17 Mak ham su rak ngaa pin sēn hil naha lo ni bē nelok ya hil avid beya nare loƙ hil ahēd ƙevus, loƙ tum to neluƙ ya asoreng rē?”

18 Gaƙ ngaa sēn raƙ neverup mehōnon avij beto neyam rangah lo, sēn yam ggēp ayoj. Lob ngaa nebē sēnē sēn nevong bemehōnon nij paya neraƙ.

19 In ngaa sēn neverup ayoj lo nebē sēnē: Kwaj nevo ngaa nipaya, denesis mehōnon medenediik, deneggodeƙ alam venēj ma reggaj, magēm los avō deneggodeƙ sir, deneggodeƙ ngaa, denenēr gāgek kuungsēn, denenēr gāgek pelēsēn.

²⁰ Nгаа pin sēnē nevonḡ bemehōnon nij paya neraḡ. Gaḡ bē mehōnon dega nos besu dejipek nemaj namuḡin rē, og saga su nevonḡ benij paya neraḡ rē.”

*Kanaan Avēh Vong Ving Yesu Anon Rot
(Mk 7:24-30)*

²¹ Lob Yesu kedi raḡ loḡ nyēḡ saga beya distrik Ture los Sidon.

²² Lob avēh-yu-ngwē ti vu Kanaan nedo sagu beyam tahi bē, “O Mehōbōp! Davit* yi Mewis hong! Kwam gevong in sa! Memō nipaya ti gwang ya sa nalug avēh ayo benevasap yi rot!”

²³ Rēḡ Yesu su nēr gaḡek ti loḡ yah vu yi rē. Lob yi hur maluh deyam vu yi medenēr bē, “Avēh sēnē tahi megejiin hil rot, om gwevonḡ nah!”

²⁴ Rēḡ Yesu nēr yah bē, “Anutu vong sa meseyam in sedoḡ vu sipsip mala-masēn vu Israel mu!”

²⁵ Rēḡ avēh yam dus bepetev menegḡep loḡ vaha genēr bē, “Mehōbōp gedoḡ vu sa!”

²⁶ Lok Yesu nēr raḡ gaḡek peggirinsēn yah vu yi bē, “Su yoh vu bē hil gaḡo hurmahen hir nos vēr begetē na vu anōō rē!”

²⁷ Rēḡ avēh nēr bē, “Mehōbōp, sagaḡ yōnon, gaḡ mēm anōō denepatu nos metes sēn alaj denevonḡ menelūḡ ya reek len lo!”

²⁸ Nēr nebē sēnē, lom Yesu nēr yah vu yi bē, “O avēh! Ayom neyam timu vu sa yōnon rot, om nгаа sēn genevonḡin lo rēḡ anon jaḡ vu hong.” Lom loḡ hes mala saga avēh nalu nivesa raḡ yah ḡḡokin.

Yesu Vong Balam Niraksēn Ngahiseḡ Nijvesa Raḡ

²⁹ Log Yesu ya raḡ beya metōḡ ya nḡaggee bōp Galilea nenga. Besepa meya teka loḡ mēm raḡ ya ḡedu ti beto nedo.

³⁰ Lob alam nḡahiseḡ desupin sir medeyam vu yi. Lob deḡo alam vahaj nipaya, sekēḡ veggū, malaj kenod, kwaj nḡengōleng, geniraksēn vahi ving, bedeyam vu yi. Bedebē sir loḡ Yesu vaha, lob vong benijvesa raḡ.

³¹ Lob alam saga ḡenuj ya in denelē alam kwaj nḡengōleng denevengwēng, galam sekēḡ veggū sekēḡ nesesor yi, galam vahaj nipaya deneya aggata, galam malaj ḡenod denelē nyēḡ. Lob deḡo Israel hir Anutu arē raḡ.

*Yesu Vet Alam 4,000
(Mk 8:1-10)*

³² Lob Yesu supin yi hur maluh lo benēr vu sir bē, “Sa kwag paya in alam sēnē, in denedo buk lōō ving sa benos main sir. Lob sa su hevongin bē gevong sir na rē, in meyip rēḡ gevong sir bemalaj pebilin ḡep aggata bedebēs.”

³³ Loḡ yi hur maluh denēr vu yi bē, “Nyēḡ-yumeris sēnē, om hil rēḡ gaḡo nos vu tena mabet alam yu bōpata sēnē jaḡ-a?”

³⁴ Rēḡ Yesu nēr yah vu sir bē, “Ham brēt va la neggḡep vu ham-a?” Lom denēr yah bē, “He hōmin brēt nemadvahi-bevidek-luu gegēl mahen luu.”

³⁵ Lob Yesu nēr vu alam beto denedo dob.

³⁶ Log ḡo brēt nemadvahi-bevidek-luu, gegēl luu lo raḡ, ḡejom rak in los kwa vesa ya vu Anutu, log deḡo bevo vu yi hur maluh, beya devo ggelek alam.

³⁷ Degga beyoh vu sir, log vahi nedo bedesupin loḡ jebeng nemadvahi-mevidek-luu.

³⁸ Log alam sēn degga nos lo sir yoh vu 4,000, gesu detevin avēh los hurmahen ving rē.

³⁹ Log mēm Yesu vong medeketēḡin sir medeya, log raḡ yaḡ meya los Magadan.

16

Alam Parisai los Sadukai* Detahi Bë Degelë Ngaa Böp**(Mk 8:11-13; Lk 12:54-56)*

¹ Alam Parisai* los Sadukai* deyam in bë deseggi Yesu, lob denër bë gevong ngaa böp yagek yi ti bedegelë.

² Rëk nër yah vu sir bë, “Ham nelë bë gerub nevarah sheuksën lob ham nenër bë, ‘Gerub varah sheuksën, om nyëg rëk gevang neheng.’

³ Log ham nelë kekup nekebu monbuk, lom ham nenër bë, ‘Kekup kebu monbuk genyëg malakenu rot, om vongin ayööng los hob nam!’ Ngaa nebë sënë netato vu ham beham ngo neraç ni, rëk ham su neraç ngaa sën neggëp ham malamin gwëbeng-ë ni rë!

⁴ Ham alam ninin paya, ham nebë avëh baggëb, om sën ham kwetag bë ham gwelë ngaa böp. Rëk mu sa su rëk gevong ngaa böp ti beham gwelë rë. Gaç sèk tato ngaa böp nabë sën Yona yi ngaa böp lo vu ham mu beggovek.” Log Yesu vuu sir गया.

Gagek Peggirinsën Raç Alam Parisai Los Sadukai* Hir Yiist* Sën Nevong Brët Menerig Lo**(Mk 8:14-21)*

⁵ Yi hur maluh derak yağ ving yi medeya ngaggee nenga vahi, rëk kwaj virekin nos gesu deko la sepa rë.

⁶ Lok Yesu nër vu sir bë, “Ham gwegin ham in alam Parisai* los Sadukai* hir yiist*!”

⁷ Lob yö denër vu sir bë, “Hil su haço nos la sepa rë, om sën nenër aga!”

⁸ Yesu raç ni lob nër bë, “Ham su ayomin neyam timu vu sa yönon rë! Ma nebë va sën ham nesap ham raç bë ham su ço nos la sepa rë-ë?”

⁹ Ma ham nahën geham su raç ni rë? Maç ham su kwamin nevo brët nemadvahi sën alam 5,000 degga gesap va la sën ham supin loç lo rë?

¹⁰ Log maç ham su kwamin nevo brët nemadvahi-bevidek-luu sën alam 4,000 degga geham supin loç jebeng va la lo rë?

¹¹ Ma ham su raç ni rë? Sa su nanër nos vu ham rë! Gaç senër vu ham bë ham gwegin ham vu Parisai* los Sadukai* hir yiist*!”

¹² Lob mëm derak ni bë su nër raç yiist* sën brët yi lo rë. Gaç nenër bë degegin sir vu Parisai* los Sadukai* hir gagek.

*Pita Nër Yesu Rangah Bë Mehö Sën Anutu Ggoin Raç In Bë Geço Hil Nah**(Mk 8:27-30; Lk 9:18-21)*

¹³ Yesu ya los Sisarea vu distrik Pilipi, lob loç tepëç in yi hur maluh bë, “Alam denenër Mehönon Nalu bë yi re?”

¹⁴ Lob denër yah bë, “Mehö la denenër bë Mehö-neripek-alam Jon. Log la denenër bë Elia. Log la denenër bë Yeremia, ma mehö-nenër-gagek-rangahsën wirek hen ti.”

¹⁵ Lok Yesu loç tepëç yah vu sir bë, “Gaç hameç nenër bë sa re?”

¹⁶ Loç Simon Pita nër yah bë, “Hong Kerisi*! Anutu mala-tumsën Nalu hong!”

¹⁷ Lom Yesu nër yah vu yi bë, “Jon* nalu Simon! Kwam vesa anon! Alam dob sënë ti su tatekin gagek sënë vu hong rë. Gaç Amag sën nedo yagek lo yö tatekin vu hong.”

¹⁸ Om sa nanër vu hong nabë hong Pita (sënë degwa nebë gelöng), lob sèk dev sa dub jaç medo gelöng sënë, geNyëg Nipaya su yoh vu bë bare megedu begö jaç dub sënë rë.

19 Sëk bo kii Nyëg-yagek-yi vu hong. Gengaa sën genanërin vu dob lo, og Anutu rëk nanërin vu yagek geving. Gengaa sën gengogekin vu dob lo, og Anutu rëk bo veyovin gëp yagek geving.”

20 Log Yesu nër niwëek vu yi hur maluh bë su na denanër vu mehö la nabë yi Kerisi*.

*Yesu Nër Yi Maggin Rangkah Bë Rëk Nadiik Gekedi Jak Nah
(Mk 8:31-9:1; Lk 8:22-27)*

21 Log Yesu nër rangah mugin vu yi hur maluh lok buk saga bë rëk na Yerusalem, lob alam-teta losho alam-deneko-seriveng hir ggev, galam-horek-yi rëk debo vanë ngahisekë vu yi, gedengis yi menadiik, gebuk natu löö rëk mëm kedi jak nah gökin.

22 Lob Pita ko yi meya nenga bevong gagek rak yi bë, “Mehöböp, su rëk nabë saga rë! Ngaa sënë su rëk natök vu hong rë!”

23 Lok Yesu ggërin yah benër vu Pita bë, “Satan! Gebare nah sa demig, in genewërin sa aggata! Su kwam tök rak Anutu kwa rë, gak kwam nevo ngaa nebë sën mehönon yö kwaj nevo lo!”

24 Log Yesu nër vu yi hur maluh bë, “Mehöti bë natu sa hur, og kwa birek in yi gekerë yi kelepeko* betamuin sa.

25 In mehöti bë kwa bo yi begegïn nivesa, og rëk anon mala nama. Gak mehöti bë kwa birekin yi benadiik in sa, og rëk medo mala-tumsën.

26 Nabë mehöti yö geko yi jak in ngaa dob yi pin bemedo lok nadiik, og yi ngaa sënë rëk dok vu yi nabë va? Ma mehönon rëk debago Anutu jak va in gevong bedemedo malaj-tumsën-a? Ma!

27 Mehönon Nalu rëk nam los Ama yö niwëek geyi vunek vunek yagek yi geyi angër lo, lob dok buk sënë og rëk bo nyëvewen dok nah ngaa pin sën mehönon denevong lo vu sir.

28 Sa nanër vu ham yönon nabë ham sën nare agi vahi su rëk denadiik rë, gak rëk demedo medegelë geMehönon Nalu nom nabë mehö-los-bengö in gegin hil.”

17

*Hur Maluh Löö Delë Bë Yesu Navi Agga Ngwë Rak
(Mk 9:2-13; Lk 9:28-36)*

1 Buk nemadvahi-bevidek-ti ya ggovek, log Yesu ko Pita geYakobus luho ari Jon bedarak kedu ading ti, beyö ya denedo.

2 Lob delë bë Yesu navi agga ngwë rak, bemala netum nebë hes, geyi tob veroo meris nebë davës.

3 Lob delë Moses lu Elia detök yam medenevengwëng ving yi.

4 Pita lë lob nër vu Yesu bë, “Mehöböp, he nado mehalë ngaa sënë om mëm nivesa rot. Bë ahëm geving, og sedev numeng löö gëp sënë, ti vu hong, ngwë vu Moses, gengwë vu Elia.”

5 Nahën nevengwëng, log beggob veroo ti yam bom Yesu lööho, log gagek ti yam lok beggob ayo nebë, “Sa Nalug yik sënë, sën sahëg neving yi los halë yi nivesa lo. Ham gwebë nengamin vu yi!”

6 Yi hur maluh dengo sënë, lob deggöneng bedepetev beyuj ya dob.

7 Lok Yesu yam vu sir bebë nema rak sir genër bë, “Ham su göneng rë, ham kwedi jak!”

8 Lob devër malaj rak rëk su denelë mehöti ving rë, gak yik Yesu yö timu nare.

⁹ Sir vu kedu menahën deneluk medeneyah, lob Yesu nër niwëek vu sir bë, “Ngaa sën ham lë agi, og ham su na nanër vu mehö la. Rot bemëm Mehönon Nalu kedi jak nah gökin gëp bedub rë, loğ mëm.”

¹⁰ Lom yi hur maluh delok tepëk in yi bë, “Loğ nebë va sën alam-horek-yi denenër bë Elia rëk nom namugin lo?”

¹¹ Loğ mëm tatekin yah vu sir bë, “Yönon, Elia rëk nom namugin besemu ngaa pin rë.

¹² Rëk mu sa nanër vu ham nabë Elia yam ggovek ya, rëk alam su derak ni rë, gedevong paya vu yi yoh vu yö kwaj. Gerëk debo vanë vu Mehönon Nalu nabë saga geving.”

¹³ Yesu nër nebë sënë, lob yi hur maluh derak ni bë nenër Mehö-neripek-alam Jon vu sir.

Yesu Vong Hurmahen Ti Los Memö Benivesa Rak

(Mk 9:14-29; Lk 9:37-43)

¹⁴ Loğ yah to detök vu alam yu böpata, lob mehöti verup vu Yesu beyun lus vu yi,

¹⁵ genër bë, “Mehöböp! Kwam gevingin sa naluğ. Bado neving yi benavi nipaya rak rot. Nevesi yi rak nengwah los nevës bël beron ngahisekë.

¹⁶ Lob sa hako yam vu hong hur maluh lo rëk su deyoh vu bë degevang benivesa jak rë.”

¹⁷ Lob Yesu nër yah vu yi bë, “Oo, ham alam dahis! Ham su vong ving rë! Sëk medo buk va la geving ham-a? Gesëk medo kerë ham maggin noh vu kwev va la geving-a? Maam ham gweko hurmahen nam vu sa rë!”

¹⁸ Lob Yesu petupek rak memö, lob lëein hurmahen geto meya, log bado maya in yi pevis.

¹⁹ Loğ Yesu losho yi hur maluh meris yö denedo, lob delok tepëk vu yi bë, “Nebë va sën he su ayoh vu bë getii memö sënë geto mena rë-ë?”

²⁰ Rëk Yesu nër vu sir bë, “Ham su neving ving niwëek rë, om sën ham su yoh vu rë! Kël! Sa nanër vu ham yönon nabë: Bë ham vongvingsën mahen teka mu nabë mastet* gahis, og ham rëk nanër vu kedu sënë nabë ‘Kwedi jak megena sagu!’, og rëk na. Bë ham gwevong geving yönon, og ham yoh vu bë rëk gwevong ngaa pin.

²¹ [Su aggata ngwë neggëp in bë hil getii memö nabë sënë geto dena rë. Gağ hil ayed gërin nos gehil najom jak mu og mëm.]”

Yesu Nër Gagek Netu Luu Bë Rëk Nadiik Gekedi Jak Gökin

(Mk 9:30-32; Lk 9:43-45)

²² Yah denedo Galilea lob buk ti lob Yesu nër vu yi hur maluh bë, “Rëk debo Mehönon Nalu dok na mehönon nemaj.

²³ Lob rëk dengis yi menadiik, loğ buk natu löö lob kedi jak nah gökin.” Lob yi hur maluh ayoj maggin rot.

Yesu Bago Takës-dub-vabuung-yi

²⁴ Lob ya deverup Kapernaum, galam sën deneko takës-dub-vabuung-böp-yi lo ya deverup vu Pita bedelok tepëk vu yi bë, “Mağ ham tatovaha netung takës-dub-vabuung-yi ving-a?”

²⁵ Lob Pita yoğek bë, “Èë-ë, netung lo!” Log loğ ya beggang ayo, lok Yesu tum loğ tepëk in yi mugin bë, “Simon! Kwam nevo bë? Alam-los-bengöj vu dob sënë, deneko takës-kupek-yi los deneko vu mehönon tena? Mağ yö deneko vu hir alam, ma deneko vu alam-yu-ngwë?”

²⁶ Lob Pita nër yah bë, “Deneko vu alam-yu-ngwë!” Lom Yesu nër bë, “Nebë saga, om hir alam su degetë takës gegëp!”

²⁷ Rêk mu alu su gevong bahëj sengën. Om gena geseyu gwaak gëp ngaggee nenga, lob gël ti sën rêk berup namugin begweko jak lo, og gebasuh avi lob rêk genatök vu monë ti doç. Lob mëm gweko monë saga megena gwetë natu alu hed takës.”

18

Re Böp Vu Anutu-yi-nyëg-a?

(Mk 9:33-37; Lk 9:46-48)

¹ Vu buk saga Yesu yi hur maluh ya deverup vu yi bedelok tepëk in yi bë, “Mehö re tu muginsën vu Nyëg-yagek-yi kesuu alam pin-a?”

² Lob Yesu ço hurmahen ti yam bevarah loç malaj,

³ genër vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë: Bë ham su gwërin ham gedahun ham nabë hurmahen nebë sënë rê, og ham su yoh vu bë rêk doç na Nyëg-yagek-yi rê.

⁴ Mehöti bë dahun yi rot nabë hurmahen sënë, og rêk natu muginsën vu Nyëg-yagek-yi kesuu alam pin.

⁵ Log mehöti bë kwa bo sa bedok vu hurmahen nabë sënë ti, og sagaç loç vu sa.”

Nгаа Nipaya Sën Nevong Paya Vu Mehönon Besu Denevong Ving Rë

(Mk 9:42-48; Lk 17:1-2)

⁶ “Gak bë mehöti geli sa alam sën ayoj neya timu vu sa mahen teka mu lo ti, begevong ngaa nipaya, og rêk geço nyëvewen böpata rot vu tamusën, gak nabë deseyu gelöng böpata dok kwa gedegetë duk na loo vuheng namugin bemala nama, og mëm nivesa, in su kepë mehönon la.

⁷ Gëp in alam vu dob sënë in ngaa nipaya neggëp merëk kepë sir. Yönon! Ngaa nipaya rêk berup, rêk mu gëp in alam sën denekepë mehönon ngwë rak ngaa nipaya lo.

⁸ Lob nabë nemam ma vaham bë gevong bengaa nipaya kepë hong, og maam kwetöv megwetë na. Geyik nemam vahi timu ma vaham vahi timu, in mëm gemedo malam-tumsën degwata. In rêk nemam luu gevaham luu lob degetë hong dok na nengwah sën netum yoh vu buk los rangah lo.

⁹ Log nabë malam gahis vahi bë gevong bengaa nipaya kepë hong, og maam geselupeç vër begwetë na. Geyik malam vahi mu medo in mëm gemedo malam-tumsën degwata. In rêk malam gahis luu lom degetë hong dok na nengwah sën neggëp Nyëg-nengwah-yi lo.”

Gagek Peggirinsën Rak Sipsip Ti Mala Ma

(Lk 15:1-7)

¹⁰ “Ham gwegin ham! In rêk ham gwekuung nabë hurmahen maluh los avëh nebë sënë sir ngaa meris. Ma! Sa nanër vu ham nabë hir angër vu yagek sën denegin sir lo vare denelë Amag sën nedo yagek lo yoh vu buk.

¹¹ [In Mehönon Nalu luk yam in bë geço alam malaj masën nah gökin.]

¹² Ham kwamin bo rê. Bë mehöti yi sipsip 100, lob bë ti mala nama, og rêk na sero ma rêk nama? Gak rêk gevuu 99 bedebare kedu gena sero ti sën mala ma lo.

¹³ Sa nanër vu ham yönon nabë: Bë natök vu sipsip ti saga, og rêk kwa vesa in rot kesuu sën kwa vesa in 99 lo.

¹⁴ Nebë sënë, om ham Amamin vu yagek nilël bë hurmahen nebë sënë ti su mala nama.”

Yesu Nër Gagek Rak Sën Hil Gango Arid Hir Ngaa Nipaya Degwa Lo

(Lk 17:3)

15 “Bë arim gevong ngaa nipaya vu hong, og ngo ti gena genanër yi nipaya tato vu yi rë. Lob nabë gengo ayem, og saga nebë gëko yi yom vu hong.

16 Rëk nabë su ngo ayem rë, og gweko mehöti ma mehö luu geving bemelöo nah dok ti in meluu ma melöo nanër gagek rangah, og mëm ham rëk semu.

17 Rëk nabë su ngo melöo ayemin rë, og genanër vu sa alam pin. Rëk nabë su gengo sa alam ayej geving rë, og ham gwelë yi nabë yi alam-yu-ngwë ti, meyi mehö-neko-takës*.

18 Sa nanër vu ham yönon nabë ngaa sën ham nanërin vu dob lo, og rëk Anutu nanërin gëp yagek geving. Gengaa pin sën ham ngoekin vu dob lo, og Anutu rëk ngoekin gëp yagek geving.

19 Log sa nanër vu ham yönon gökin nabë: Bë ham mehö luu ayoj timu in ngaa ti vu dob sënë beluhu deketag in vu Amag, og Amag sën nedo yagek lo, rëk gevong banon jak.

20 Kë, log nabë mehö luu ma mehö löo kwaj bo sarëg bedengupin sir dok ti, og sëk nam medo geving sir.”

Gagek Peggirinsën Raḵ Hur Sën Su Nevo Loḵ Monë Nyëvewen Rë

21 Loḵ buk saga Pita ya verup vu Yesu benër vu yi bë, “Mehöböp, arig gevong nipaya beron va la vu sa lok mëm sa dahun yi ngaa nipaya na? Maḵ noh vu beron nemadvahi-bevidek-luu-a?”

22 Loḵ Yesu nër yah vu yi bë, “Sa su rëk nanër vu hong nabë beron nemadvahi-bevidek-luu mu rë. Gaḵ sa nanër vu hong nabë gedahun yi ngaa nipaya na noh vu 70 natu beron nemadvahi-vidék-luu.” (Nër bë sënë in bë tato nabë hil dahun mehönon hir ngaa nipaya sën denevong vu hil lo pin na.)

23 Log nër ving bë, “Sën Nyëg-yagek-yi anon jak lo, og yik nebë mehö-los-bengö ti vongin bë yi hur debo dok nah yi monë.

24 Lob deḵo ti ya verup vu yi, geyi nyëvewen böpata rot yoh vu 10 milion kina.

25 Rëk yi monë su yoh vu bë bo dok rë. Lob mehö-los-bengö nër bë mehö la debago mehö sënë loشو venë lo nalu lo, geyi ngaa pin, bedenatu hur-huk-meris-yi in dok nah yi nyëvewen böpata sënë.

26 Lob yi hur maluh saga petev meneggëp loḵ vaha gesu bë, ‘Genaköök rë, rëk mëm sëk bo dok nah hong monë!’

27 Lob ala kwa vongin yi, benër bë ggovek gesu bo dok nah, log vong yi yah.

28 Lob hur maluh sënë to meya dobnë, lob tok raḵ hur maluh ngwë sën vo yi monë yik mahen mu vu wirek yoh vu K100 benyëvewen nahën neggëp vu yi lo. Lob jom yi ahon niwëek begibek nema loḵ kwa genër bë, ‘Gebo dok nah sa monë!’

29 Lob hur maluh ngwë sënë petev meneggëp loḵ vaha geketag vu yi bë, ‘Genaköök rë, rëk mëm sëk bo dok nah hong monë!’

30 Rëk su ngo aye rë, getung yi ya karabus in bë mëm bo dok yi nyëvewen rë, lob mëm degeko yi vër.

31 Hur maluh vahi delë ngaa sënë, lom ayoj maggin rot, lob ya denër gagek sënë pin rangah vu alaj.

32 Lob alaj tahi yi hur maluh saga yah benër vu yi bë, ‘Hong hur nipaya! Muginsën gesu vu sa, lob sa dahun hong nyëvewen böpata saga ya meris.

33 Sa kwag vongin hong, rëk su kwam vongin hur maluh ngwë saga rë in-a?’

34 Lob ala ahë sengën, lom tung yi loḵ ya karabus in debo maggin vu yi bemedo, bemëm bo dok nah yi nyëvewen böpata saga los dahis lob mëm.

35 Om nabë ham su dahun arimin hir ngaa nipaya na yönon rë, og Amag sën nedo yagek lo rëk gevong nabë sënë vu ham.”

19

Yesu Nër Gagek Rak Sën Maluh Los Veněj Denevepul Sir Lo (Mk 10:1-12; Lk 16:18)

1 Yesu nër gagek pin sënë ggovek, log vuu distrik Galilea geya los distrik Yudea hir dob sën neggëp bël Yordan vahi yi.

2 Lob alam ngahisekë detamuin yi bedeya sagu, lob vong behir niraksën nemaya benijvesa nerak.

3 Lob alam Parisai* la deyam vu yi bedelok tepëk bedeseggi yi bē, “Yoh vu bē mehōti bepul venē jak gagek meris meris mahen ti ma ma?”

4 Lob Yesu nër yah bē, “Mak ham su tevin gagek sën neggëp loḱ Anutu-yi-kapiya lo rē? Gagek sënë nebē Anutu tung mehōnon vu nyēdahis, og tung mehōnon maluh los avēh!”

5 Log nër bē, ‘Nebē saga om maluh rēḱ gevuu ama lu ata, log geḱo venē, lob luho denatu anon timu!’

6 Om luho su rēḱ nabē luho luu gökin rē, gaḱ luho detu anon timu. Om ngaa sën Anutu duu ahon ggovek ya lo, og mehōnon su debepul.”

7 Lob alam Parisai* denēr vu yi bē, “Log nebē va sën Moses vo horek vu hil benēr bē mehōnon dekevu ḱapiya-vepulsën-yi bedebo vu veněj gedejuuk sir na-ē?”

8 Loḱ Yesu nër yah vu sir bē, “Ham ayomin niggoḱ om sën Moses yogekin bē ham bepul venēmin nah. Rēḱ su nebē saga vu nyēdahis rē.

9 Om sa nanēr vu ham nabē: Bē mehōti venē su vong baggëb rē, rēḱ regga vuu yi geḱo avēh ngwē, og mehō saga vong baggëb.”

10 Lob yi hur maluh denēr bē, “Bē ngaa nabē sënë gëp vu maluh los veněj, og maam mehōnon su degeḱo sir.”

11 Lob nër yah vu sir bē, “Alam pin su deyoḱ vu bē degevonḱ noḱ vu gagek sën denatu timu agi rē, gaḱ alam vahi sën Anutu duu sir niwēëḱ revuh ti lo, og sir saga mu sën deyoḱ vu bē desepa doḱ.

12 Alam aggagga su deyoḱ vu bē rēḱ degeḱo avēh rē. In mehō la og ataj yō ko sir nebē saga. Log alam denevonḱ paya vu mehō la besu denēḱo avēh rē. Log alam la kwaj nevo Nyēg-yageḱ-yi, lob ayoj ni nelēl bē su degeḱo veněj. Mehōti yoh vu bē gevonḱ noḱ vu gagek sënë og gevonḱ.”

Yesu Jom Rak Hurmahen (Mk 10:13-16; Lk 18:15-17)

13 Lob alam deḱo hurmahen la medeya vu Yesu in bē gebē nema jak sir genajom jak sir. Rēḱ yi hur maluh deruuk losho ataj.

14 Loḱ Yesu nër bē, “Ham gwevonḱ hurmahen denam vu sa. Ham su gwēr in sir, in alam sën ayoj neyam timu vu sa nebē hurmahen, og alam Nyēg-yageḱ-yi sir.”

15 Log bē nema raḱ sir log ya raḱ.

Mehō Magëm Ti Yi Kupek Ngahiseḱë (Mk 10:17-31; Lk 18:18-30)

16 Lob mehō magëm ti ya verup vu Yesu belok tepëk vu yi bē, “Tatovaha! Mëm sa gevonḱ va ti nivesa in mēm sa medo malaḱ tumsën degwata los degwata?”

17 Lob Yesu nër yah vu yi bē, “Gelok tepëk in sa in ngaa nivesa in va? Yiḱ Mehō timu nedo beyi mehō nivesa! Kwam nevo bē gemedo malam-tumsën, og gesepa doḱ Anutu yi horek pin!”

18 Rēḱ loḱ tepëk yah ggōkin bē, “Horek tena?” Lom Yesu nër yah vu bē, “Horek nebē sënë: Su gengis mehōnon medenadiik! Su gwevonḱ baggëb! Su gegodeḱ ngaa! Su genanēr gagek kuungsën jak mehō ngwē!”

19 Gegurek amam lu atam babuj! Log ahëm geving alam sën denedo dus vu hong lo nabë sën ngo ahëm neving hong!”

20 Lob mehö magëm sënë nër yah vu yi bë, “Sa nesepa lok horek pin sënë ggovek ya. Rëk mu sa gevong va ngwë geving-a?”

21 Lob Yesu nër vu bë, “Bë genatu mehö yohvu, og gwevong hong kupek pin balam debago, lob gebo monë sën gweko jak hong ngaa pin lo vu alam sën denerak vu in ngaa lo, log mëm genam getamuin sa, gemëm hong kupek nivesa rëk gëp vu yagek.”

22 Rëk mehö magëm ngo gagek sënë, lob ya los ayo maggin rot, in yi kupek ngahisekë rot.

23 Lob Yesu nër vu yi hur maluh bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë mehö-los-bengö-ggoreksën bë doḵ na Nyëg-yagek-yi, og rëk bimengin rot.

24 Sa nanër gökin vu ham nabë kamer ti bë gurek na rurek len, og yik huk böpata rot, rëk mu nabë mehö-los-bengö-ggoreksën gevongin nabë doḵ na Anutu yi nyëg, og sagak huk böpata rot kesuu.”

25 Lom yi hur maluh deno gagek sënë lom delëk bedenër bë, “Om maḵ reh yoh vu bë rëk medo mala-tumsën degwata?”

26 Lob Yesu gët sir genër vu sir bë, “Mehönon su deyoh vu bë degevang beyö demedo malaj-tumsën rë, gaḵ Anutu yö yoh vu bë gevong bedemedo malaj-tumsën. In Anutu yoh vu bë gevong ngaa pin.”

27 Nër bë sënë lob Pita nër yah vu bë, “Gwelë! He hevuu he ngaa pin ya gehe yam medo nesepa hong, om he rëk gaḵo va nivesa jak sënë?”

28 Lob mëm Yesu nër vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë vu Buk-tumsën gengaa pin pekwe yi natu mewis, geMehönon Nalu jak medo mehö-los-bengö yi sëa malangeri belos arë, og mëm vu buk saga ham sën netamuin sa agi rëk jak medo sëa-los-arëj nemadluho-bevidek-luu geving sa. Lob ham rëk gwengö alam Israel degwaj nemadluho-bevidek-luu hir gagek.

29 Log alam pin sën kwaj nevo sarëg bedenevuu hir beggang, ma arij, ma avëhnöj, ma amaj, ma ataj, ma naluj, ma hir dob lo, og rëk degeko nyëvewen mehödahis jak gëp alam nemadvahi doḵ nah sënë, log demedo malaj-tumsën degwata los degwata.

30 Rëk mu alam ngahijsekë vu muḡinsën rëk nom denatu alam tamusën, log alam ngahijsekë vu tamusën rëk nah denatu alam muḡinsën.”

20

Gagek Peggirinsën Raḵ Mehö Nebago Yi Hur-huk-yi Lo

1 “Kë”! Sën Nyëg-yagek-yi anon jak lo, og yik nebë mehöti sën kedi raḵ lok monbuk anon meya nesero alam in degevang huk in yi wain.

2 Lob vengwëng ving hur la, bedeyogekin bë degeko kina ti doḵ buk saga og ggovek, log mëm vong sir medeya denevang yi huk wain.

3 Lok yah verup lok 9 krök, lob lê alam la gedenare meris mu raḵ telig, in huk main sir.

4 Lob nër vu sir bë, ‘Ham na gwevong sa huk wain geving, log sëḵ bago ham nivesa.’ Lob deya huk.

5 Log hes vuheng raḵ 12 krök los 3 krök, lob yah to bevong nebë sënë ggökin.

6 Log 5 krök sehuksën, lob yah to belë bë alam la denare, lob nër vu sir bë, ‘Ham nare sënë yoh vu hes mala pin in va?’

7 Lok denër yah bë, ‘Huk main he!’ Lob nër bë, ‘Om ham na gwevong sa huk wain geving!’

⁸ Lob buk loḵ, lob huk wain ala nēr vu mehō sēn negin alam huk yi lo bē, ‘Getahi hur nam beḡebago sir. Gebago ḡēp alam sēn deyam huk tamusēn lo, bena natōḵ na alam sēn deyam muḡin lo!’

⁹ Lob alam sēn deneya huk raḵ 5 krōk seuhsēn lo denare yam, besir ti ti deneko monē kina ti ti.

¹⁰ Galam sēn deyam huk muḡinsēn lo denare yam, gekwaj nevo bē rēḵ degeko monē ngahiseḵē rot. Rēḵ ma! Yiḵ deneko kina ti ti nebē saga ving.

¹¹ Deḵo monē, rēḵ mu devong ayej nipaya vu huk ala medenēr bē,

¹² ‘Alam sēnē deyam tamusēn, bedevong huk seuhsēn mu, rēḵ ḡebago sir nebē he. Gaḵ he nehevong huk bōpata hes ading rot, behes negga he rot.’

¹³ Denenēr nebē sēnē, lob nēr yah vu sir ti bē, ‘Sa mehō-e! Sa su hevong nipaya vu ham rē! Hil ajoo gagek muḡin bē sēḵ bago hong jaḵ monē kina ti,

¹⁴ om ḡweko hong monē beḡena. Monē sēn sevo vu hong lo, og sa bē ḡevong vu alam tamusēn geving nabē saga.

¹⁵ Bē sa geving ngaa ti jaḵ sengo sa monē sēnē, og maḵ sēnē su yoh vu rē? Sa hevong nivesa rēḵ ahēm nevongin sēnē in va?’

¹⁶ Om alam vu tamusēn rēḵ nah denatu alam muḡinsēn galam vu muḡinsēn rēḵ nom denatu alam tamusēn nabē saga.”

*Yesu Nēr Gagek Netu Beron Löö Bē Rēḵ Nadiiḵ Gekedi Jaḵ Nah Gökin
(Mk 10:32-34; Lk 18:31-34)*

¹⁷ Lob Yesu neya in bē na Yerusalem, lob yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu desepa yi medeneya ving. Nahēn denetetu aggata medeneya, lob Yesu ḵo sir yah nenga menēr vu sir bē,

¹⁸ “Ham ngo? Ḡwēbeng hil naraḵ menaya Yerusalem, lob rēḵ degetung Mehōnon Nalu doḵ na alam-deneko-seriveng hir ggev lo los alam-horek-yi lo nemaj. Lob rēḵ denanēr gagek venuh nabē dengis yi nadiiḵ.

¹⁹ Log rēḵ debo yi doḵ na alam dahis nemaj, in denanēr gagek pelēsēn jak yi los debeek yi gedengis brēm na yi betii ḵelepeḵo*. Gebuk natu löö loḵ kedi jaḵ nah gökin.”

*Sebedi Venē Ḷo Nalu Luho Beya Vu Yesu
(Mk 10:35-45)*

²⁰ Lob Sebedi venē ḵo nalu luho sepa beya vu Yesu, lom petev meneggēp loḵ vaha in bē ketag ngaa ti vu.

²¹ Lob Yesu nēr vu yi bē, “Geyam in va?” Lob nēr yah vu bē, “Genanēr nabē sa nalug luho denatu hong ḡadu ḡēp hong Nyēḡ. Ngwē medo ḡēp nemam vesa gengwē medo ḡēp nemam ḵēj.”

²² Nēr bē sēnē, loḵ Yesu nēr yah vu nalu luho bē, “Melu su raḵ ngaa sēn melu nekwetag in vu sa agi ni rē. Ma melu yoh vu bē melu rēḵ nanum doḵ kap* sēn sēḵ nanum doḵ lo?” Rēḵ luho denēr yah bē, “Alu ayoh vu!”

²³ Lob Yesu nēr vu luho bē, “Yōnon, melu rēḵ nanum doḵ sa kap! Rēḵ mu mehō sēn rēḵ medo ḡēp sa nemaḡ vesa gemehō sēn rēḵ medo ḡēp sa nemaḡ ḵēj lo, og su neggēp vu sa rē. Gaḵ alam sēn Amaḡ yō ḡgoin sir raḵ lo, sēn rēḵ demedo doḵ.”

²⁴ Lob sir nemadluho denḡo luho hir gagek sēnē, lob ahēj sengēn vu luho ari.

²⁵ Rēḵ Yesu supin sir yam benēr vu sir bē, “Ham raḵ ni! Alam dahis hir alam sēn denegin sir lo, og deneko sir raḵ vu hir alam. Gehir alam bōp denedegingengin hir alam raḵ horek ngahi.

²⁶ Rēḵ mu ham, og ham su gwevong nabē saga! Gaḵ mehōti bē gevingin nabē natu ham mehō bōp ti, og geving ngaa nabē sēn tu ham hur in doḵ vu ham.

²⁷ Log bë mehöti gevongin nabë natu ham mehö muginsën ti, og gevong ngaa nabë sën yi mehö meris lo begevong huk nyëmasën vu ham. In Mehönon Nalu yik nebë saga.

²⁸ Su yam in bë alam degevong huk vu yi rë. Gak yam in bë gevong huk vu mehönon genadiik dok nah alam ngahisekë bej in geko sir nah vu Anutu."

Yesu Ro Kenod Luu Malaj Betum Yah

(Mk 10:46-52; Lk 18:35-43)

²⁹ Log dekedi vu Yeriko bedeya lob alam ngahisekë detamuin Yesu.

³⁰ Lob mehö mala kenod luu denedo lok aggata nenga. Luho denge gagek bë Yesu to neyam, lob luho detahi niwëek bë, "Mehöböp, Davit* yi Mewis hong! Kwam gevongin aluu!"

³¹ Lob alam saga depetupek rak luho bë luho ayej nama, rëk ma geluho pasang detahi böpata rot bë, "Mehöböp! Davit* yi Mewis hong! Kwam gevongin aluu!"

³² Lob Yesu nare betahi luho benër bë, "Melu vongin bë sa gevong va vu meluu-a?"

³³ Lob luho denër yah vu bë, "Mehöböp, alu hevong in bë gwevong balu malamin nivesa jak nah."

³⁴ Lob Yesu kwa vongin luho mebë nema rak luho malaj, lob pevis beluho malaj tum medelë nyëg ggökin, geluho detamuin yi bedeya.

21

Yesu Lok Ya Yerusalem Nebë Mehö Los Bengö Ti

(Mk 11:1-11; Lk 19:28-38; Jn 12:12-19)

¹ Ya deverup dus rak Yerusalem, lob detök ya Betpage vu Qedu Qele-oliv. Lob Yesu vong hur maluh luu deya,

² log nër vu luho bë, "Melu dok na beggang-bu ti sën melu malamin neya agu, lob pevis bemelu rëk gwelë dogi ti gedeseyu menare genalu nare ving. Lob melu kwevelekin begweko luho nom vu sa.

³ Lob nabë mehöti nanër gagek jak meluu, og melu nanër nabë Mehöböp bë jak mena. Lob rëk gevong luho nam pevis."

⁴ Vong ngaa sënë in gagek sën mehö-nenër-gagek-rangahsën nër lo anon jak nabë:

⁵ "Ham nanër vu nyëg Sion* yi alam nabë sënë:

'Ham gwelë ham mehö-los-bengö neyök vu ham.

Yi mehö mala yes ti, lob rak nedo dogi beneyam.

Rak nedo dogi-kupek-yi nalu ti beneyök.' "

⁶ Lob hur maluh luho ya devong yoh vu sën Yesu nër vu luho lo.

⁷ Luho deko dogi ata ving nalu, lob delah hir röpröp ayöong yi rak ya dogi luho demij, beYesu rak nedo.

⁸ Galam ngahisekë dekah hir röpröp ayöong yi bedevah neggëp aggata. Log la denesap kapah medenebë neggëp aggata ving.

⁹ Lob alam vahi sën denemugin gevahi sën denetamuin yi lo denepisekin medenetahi bë:

"Hosana, Oo Davit* Nalu!

Anutu gevong semusemu vu mehö sën neyam los Mehöböp niwëek!

Hil gaço Anutu arë jak na vavunë rot!"

¹⁰ Mëm Yesu lok ya Yerusalem, lob alam pin detahi bedevong nyëg dedun rak log sir vahi denelok tepëk vu sir bë, "Mehö re sënë?"

¹¹ Lob alam sën deneya ving yi lo denër yah bë, "Mehö-nenër-gagek-rangahsën Yesu vu Nasaret ggëp distrik Galilea!"

*Yesu Tii Alam Sën Denebago Ngaa Loḵ Dub Ayo
(Mk 11:15-19; Lk 19:45-48; Jn 2:13-22)*

12 Lob Yesu loḵ ya dub-vabuung-böp ayo betii alam pin sën denedo loḵ medenebago ngaa los alam sën denetung ngaa in mehō ngwë bago lo. Log keyovekin tevōr pin sën denepekwe* monë raḵ lo ving alam sën denetung nuung lo hir sêa.

13 Log nër vu sir bē, “Gagek neggëp loḵ Anutu-yi-kapiya nebë, ‘Sa beggang og rëḵ denanër nabë beggang jom-raksën-yi. Rëḵ ham vong beyah tu alam hodeḵ bej waak vunsën rak.’ ”

14 Yesu nedo loḵ dub-vabuung-böp lob vong alam malaj ḵenod la gevahaj nipaya la, benijvesa rak.

15 Alam-deneḵo-seriveng hir ggev los alam-horek-yi ahëj sengën rak in delë bē nevonḡ ngaa böp böp nebë saga, log denḡ hurmahen bē denepisekin loḵ dub ayo nebë, “Hosana vu Davit* yi Mewis!” lob denër vu yi bē,

16 “Maḵ su gengo gagek sën denenër-ë rë?” Loḵ Yesu nër yah vu sir bē, “Ëë-ë, sa hangō! Gaḵ ham su tevin gagek sën neggëp loḵ Anutu-yi-kapiya lo rë? Nebë:

‘Getahu hurmahen sën nahën denevengwëng paya paya los sën ataj nahën denevo rur vu sir lo,
gedeḡo arëm jaḵ niröp anon.’ ”

17 Log vuu sir geto meya beyah Betania beya neggëp sagu.

Yesu Nër Lob Kele Pik Meran Ya
(Mk 11:12-14, 20-24)*

18 Heng to, lob Yesu kedi meyah nyëḡ böp lob diiḵahë,

19 lob lë kele pik* ti nare loḵ aggata nenga beya in, rëḵ anon ma geris meris. Lob nër vu kele pik* sënë bē, “Su gengis anom gökin genama na verōḵ yi!” Lob pevis beḵele pik* lo meran ya.

20 Yi hur maluh delë nebë sënë, lob delëḵ beḵenuj ya gedenër bē, “Nebë va sën ḵele pik* meran ya pevis-ë?”

21 Loḵ Yesu nër yah vu sir bē, “Sa nanër vu ham yōnon nabë: Bē ham gwevong geving anon, geham su kwamin luu luu rë, og rëḵ ham gwevong ngaa nabë sën sa hevong vu ḵele pik* agi. Lob ham su rëḵ gwevong sënë mu rë. Gaḵ bē ham nanër vu ḵedu sagu nabë, ‘Kwedi gwetë hong duk na loo vuheng!’ og rëḵ anon jak.

22 Log bē ham gwevong geving benajom jaḵ in ngaa ti, og ngaa pin sën ham nekwetag in bē gweḵo lo, og saga ham rëḵ gweko.”

*Alam Yuda Deloḵ Tepëkin Yesu Bë Re Ggoin Yi Rak
(Mk 11:27-33; Lk 20:1-8)*

23 Log Yesu loḵ ya dub-vabuung-böp betatekin gagek vu alam. Lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev los Israel hir alam teta deverup vu yi bedenër bē, “Re vo niwëëḵ vu hong benër bē gwevong huk nabë sënë? Re ggoin hong rak-a?”

24 Loḵ Yesu nër yah vu sir bē, “Kë”, om sa bē doḵ tepëḵ in gagek ti nōḵ vu ham rë, loḵ nabë ham nanër nom, og mēm sëḵ nanër mehō sën ggoin sa rak in bē sa geving huk agi nōḵ vu ham.

25 Sën Mehō-neripek-alam Jon neripek alam lo, og maḵ degwa vu tena? Maḵ yam vu yagek ma sepa loḵ mehōnon vu dob kwaj?” Lob tum yah denesap sir rak medenenër bē, “Bë hil nanër nabë yam vu yagek, og rëḵ doḵ tepëḵ nom vu hil nabë, ‘Rëḵ nebë va sën ham su vong ving yi rë-ë?’

²⁶ Log nabë hil nanër nabë sepa lok mehõnon vu dob kwaj, og hil rëk agõnengin alam sën denare-ë. In sir pîn kwaj nevo Jon bë yi mehõ-nenër-gagek-rangahsën ti yõnon."

²⁷ Lob denër yah vu Yesu bë, "He dugin degwa-o!" Lob Yesu nër yah vu sir bë, "Nebë saga, om sa su rëk nanër mehõ sën ggõoin sa rak lo vu ham rë!"

Yesu Tahu Alam Yu Luu Rak Hurmahen Luu

²⁸ "Rëk ham kwamin vo bë? Mehõti nalu luu denedo, lob ya vu nalu aguu benër vu bë, 'Nalug-e, pehi sënë gena gwevong sa huk wain!'

²⁹ Lok nalu nër yah vu bë, 'Sa nig lë!'" Lok yom ggërin ayo geya mevong huk wain.

³⁰ Log yik ama ya menër vu nalu amon nebë saga, lob yogek bë 'Eë, amag! Sëk na! Rëk su ya rë.

³¹ Lom nalu ngwë tena sën ngo ama aye?" Rëk denër yah bë, "Nalu aguu!" Lob Yesu nër yah vu sir bë, "Om sa nanër vu ham yõnon nabë alam-deneko-takës* losho avëh baggëb denevong ving bedenelok ya Anutu yi Nyëg in ham.

³² In Mehõ-neripek-alam Jon yam betatekin aggata nirõpsën vu ham, rëk ham su vong ving yi rë. Gaç alam-deneko-takës* gavëh baggëb lo yõ denevong ving yi. Beham lë sir ggovek ya, rëk ma geham su wërin ham bevong ving yi rë."

Yesu Nër Gagek Peggirinsën Rak Alam Nij Paya Denegin Huk Wain (Mk 12:1-12; Lk 20:9-19)

³³ "Ham gwengo gagek peggirinsën ngwë agi rë! Mehõti los yi dob böpata bevaroh huk wain bengõ ti. Gejegin gelõng netu heek beggërin, gesëmu nyëg gelev asoreng ti in denapip wain anon dok, belev beggang ading ti sën debare jak medemalajin huk wain lo ving. Lob vo huk sënë lok ya mehõ la nemaj in bë degegin ganon vahi natu yi yi gevahi natu hej, log tah yi ya nyëg ngwë.

³⁴ Gebuk sën wain anon nemonek lo dus rak, lob vong yi hur la deya vu alam sën denegin huk lo in bë degeko yi wain anon vahi.

³⁵ Rëk alam sën denegin huk lo dejom yi hur lo ahon bedeneveek la, gedenesis la medenediik, gedenetengwa la rak gelõng.

³⁶ Lok huk ala vong hur la deyah ggõkin. Vong alam ngahisekë kesuu sën vong ya mugin lo, rëk alam sën denegin yi huk lo yik devong nebë saga vu sir ving.

³⁷ Log vong nalu ya vu sir rak neggëp hus. In kwa nevo bë, 'Rëk degurek babu!'

³⁸ Rëk alam sën denegin huk wain lo delë nalu lob yõ denër vu sir bë, 'Mehõ sënë rëk dok nah ama ben vu tamusën begeko yi ngaa pin. Om ham-o! Hil angis yi benadiik log mëm yi huk sënë natu hil ngaa!'

³⁹ Lob dejom ahon mederot yi yah dobnë, gedesis mediik."

⁴⁰ Lom Yesu lok tepëk bë, "Om ham kwamin nevo bë? Nahub rëk huk wain ala nam, og rëk gevong nabë va vu alam sën denegin yi huk lo?"

⁴¹ Lob denër yah vu yi bë, "Rëk ngis alam nij paya sënë beyuj katak jak. Gerëk bo huk wain saga vu alam mewis la bedegegin, rëk mëm buk sën dejur anon lo, og mëm debo vahi vu yi!"

⁴² Lob Yesu nër vu sir bë, "Maç ham su tevin gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo rë? Nebë:

'Alam sën denelev beggang lo, nij lëlin gelõng ti sënë.

Rëk mu sënë netu gelõng niwëek beggang nyëketu-yi.

Mehõbõp vong sënë lob he halë bë nivesa rot.'

⁴³ Om sa nanër vu ham nabë rëk Anutu geḳo yi Nyëg vër in ham, gebo vu alam sën degevonḡ banon jaḳ lo.

⁴⁴ [Lob mehöti bë bës bengis yi jaḳ gelöng sënë, og rëk metes jaḳ. Ma bë gelöng sënë geto mejaḳ gëp mehöti, og rëk kataḳ jaḳ.]”

⁴⁵ Alam-deneḳo-seriveng hir ggev los alam Parisai* denḡo gageḳ peḡgirinsën sën Yesu nër agi, lob derak ni bë nenër rak sir.

⁴⁶ Lob bë denajom yi ahon, rëk denegḡönengin alam sën yam denare lo in kwaj nevo Yesu bë yi mehö-nenër-gageḳ-rangahsën ti.

22

Gageḳ Peḡgirinsën Raḳ Nos Sën Maluh Ti Lu Venë Denejom Nemaj Mewis (Lk 14:15-24)

¹ Log Yesu nër gageḳ peḡgirinsën ngwë ggökin bë:

² “Sën Nyëg-yageḳ-yi anon jaḳ lo, og yik nebë sën mehö-los-bengö ti bë getung avëh na vu nalu, lob vonḡ nos böpata.

³ Wirek vonḡ dik ya in alam la in bë denam dega nos sën nalu lu venë rëk denajom nemaj lo, lob loḳ buk sën bë dega nos lo, lob vonḡ yi hur la yah denër vu sir. Rëḳ su deyam rë, genij nelël medenedo.

⁴ Lob vonḡ hur la yah ggökin genër vu sir bë, ‘Ham na vu alam sën sa hevong dik ya in sir wirek lo, beham nanër vu sir nabë sa hero nos ggovek menedo. Sa hevong medesis burmakau böp böp los nalu tuvek sën jeji lo ggovek ya. Besa semu nḡaa pin ggovek benedo. Ham nam in gwa nos böp sën nalug lu venë denejom nemaj!’

⁵ Yi hur ya denër gageḳ sënë vu sir, rëḳ nij tebö besu debë nengaj vu rë, gedeya jeggin jeggin. Ti ya yi huk, gengwë ya nevong yi huk stewa,

⁶ gesir vahi dejom mehö-los-bengö yi hur ahon medenevasap sir, gedene sis medenediik.

⁷ Lob mehö-los-bengö ahë sengën rot bevong yi alam-begö-yi ya desis alam sën desis yi hur medediik lo pin bermalaj maya, gedevesi loḳ hir nyëg ving.

⁸ Log mehö-los-bengö nër vu yi hur lo bë, ‘Nos böp sën nalug lu venë denejom nemaj lo nöḳ ggovek ya menedo, rëḳ alam sën sa hevong dik ya in sir wirek lo, sir mehönon nij paya besu deyoh vu bë dega rë.

⁹ Om ham na menoh vu aggata böp sën nevasuh yi lo pin, lob alam pin sën ham natök vu gëp sagu, og ham nanër vu sir nabë nam dega nos sën nalug lu venë denejom nemaj agi!’

¹⁰ Nër nebë sënë, log yi hur deyoh vu aggata pin bedesupin alam pin sën denetök vu sir lo, alam nijvesa losho alam nij paya pin. Beyam denedo begang sën maluh lu venë denejom nemaj lo bepup.

¹¹ To denedo gemehö-los-bengö loḳ ya in bë gelë si. Lob lë mehöti gesu röp röpröp nebë sën vo vu yi vatëvek pin mederöp lo rë, gema.

¹² Lob mehö-los-bengö nër vu yi bë, ‘Sa mehö-e! Geyoh tena megelok yam sënë gesu geröp röpröp rë?’ Rëḳ mehö sënë su nër gageḳ ti rë.

¹³ Lom mehö-los-bengö nër vu yi hur lo bë, ‘Ham naduu nema los vaha gegwetë yi geto mena dobnë, bena medo malakenu sagu, bengu megeköo nyë!’ ”

¹⁴ Lom Yesu nër bë, “Kë”, Anutu nevong dik ya vu alam ngahisekë, rëḳ neggooin ti ti mu rak in dedok na!”

Delok Tepëḳ In Yesu In Takës Sën Denetung Vu Alam Rom Hir Mehö-los-bengö Sisar*

(Mk 12:13-17; Lk 20:20-26)

15 Lob alam Parisai* yö yah denër vu sir bë, “Hil natök vu gägek ti tena in hil naduu Yesu?” In sir bë denaduu Yesu nabë sën mehönnon denesis soĸ loĸ lek lo.

16 Lob devong hir hur maluh lo ving Herot* yi alam beya denër vu Yesu bë, “Tatovaha! He naraĸ ni bë hong mehö niröp! Lob genetatekin Anutu yi aggata vu alam los anon. Su genehönengin alam malaj rë, gaĸ genenër gägek neggëp ti vu alam meris gevu alam los arëj ving.

17 Om genanër vu he rë, nabë yoh vu bë hil getung takës vu alam Rom hir mehö-los-bengö Sisar* ma nama?”

18 Rëĸ Yesu rak nij bë sir alam kwaj luu lob nër bë, “Ham alam kwamin luu! Ham bë seggi sa?”

19 Maam ham tato monë-takës-yi ti vu sa rë!” Lob deĸo monë gahis ti yam vu yi,

20 lob loĸ tepëĸ in sir bë, “Re ĸenu los arë sën rak neggëp agi?”

21 Lob denër yah bë, “Sisar*!” Lob nër yah vu sir bë, “Om ham gwevong Sisar* yi ngaa nah vu Sisar*, log Anutu yi ngaa og ham bo nah vu Anutu!”

22 Dengo gägek sënë lob delëĸ beĸenuj ya. Lob devuu yi gedeya.

*Delok Tepëĸ In Yesu In Sën Mehönnon Denadiiĸ Gedekedi Jaĸ Lo
(Mk 12:18-27; Lk 20:27-40)*

23 Alam Sadukai* denenër bë alam-diiksën og su rëĸ dekedi jaĸ nah rë. Lob sir la deya vu Yesu yiĸ loĸ buk saga bedelok tepëĸ in yi bë,

24 “Tatovaha! Moses nër bë, ‘Bë mehöti nalu nama log nadiiĸ, og ari geĸo yi alov beluho degeĸo naluj vu ari.’

25 Lob mehöti losho ari lo, sir nemadvahi-bevidek-luu denedo ving he wirek. Lob arij aguu ĸo avëh lob diiĸ, genalu ma. Lob ari amon ĸo yi alov,

26 loĸ ari amon diiĸ nebë saga, lob gwee nebë saga beya meto arij meggi.

27 Sir pin naluj ma gedediĸ, log avëh diiĸ rak neggëp hus.

28 Om genanër nabë najeeng sën mehönnon diiksën dekedi jaĸ nah lo, og avëh sënë rëĸ natu arij ti tena venë? In sir pin deĸo avëh timu saga netu venëj.”

29 Lok Yesu nër yah vu sir bë, “Ham su rak Anutu yi gägek sën neggëp loĸ yi ĸapiya lo ni rë! Beham su rak Anutu niwëëĸ ni ving rë! Om sën ham nekuung rak in ham rot.

30 Vu buk sën mehönnon diiksën dekedi jaĸ nah lo, og maluh su rëĸ degeĸo avëh rë, gavëh su rëĸ deĸaĸ maluh rë, gaĸ rëĸ nama. Gaĸ rëĸ demedo nabë angër lo vu yageĸ.

31 Rëĸ gägek sën mehönnon diiksën bë dekedi jaĸ nah lo! Maĸ ham su tevin gägek sën Anutu nër vu ham meneggëp loĸ yi ĸapiya lo rë? Sën nër nebë,

32 ‘Sa Abraham yi Anutu sa, gIsaak yi Anutu sa, geYakop yi Anutu sa.’ Nabë mehönnon denadiiĸ bemalaj nama na verök yi, og su yoh vu bë nanër nabë lööho hir Anutu yi rë, gaĸ lööho denedo malaj-tumsën, in Anutu og alam malaj vesa los malaj-tumsën hir Anutu yi.”

33 Lob alam pin sën dengo gägek agi lo delëĸ beĸenuj ya.

*Anutu Yi Horek Ti Sënë Kesuu Vahi Pin
(Mk 12:28-34; Lk 10:25-28)*

34 Lok alam Parisai* dengo bë Yesu yi gägek saga vong Sadukai* bededuj ma, lob desupin sir ya vu yi

35 in bë deseggi yi, lob hir mehö-horek-yi ti loĸ tepëĸ in yi bë,

36 “Tatovaha! Horek ti tena kesuu horek vahi pin-a?”

37 Lob Yesu nër vu yi bë, “Ahëm geving Mehöböp hong Anutu los ayom dahis, beĸenum los dahis, gekwam los dahis na vu yi timu.

38 Horek dus ti sënë böpata rot bekesuu vahi pin.

39 Lob horek böp ngwë netu luu nebë saga nebë, ‘Ahëm geving alam sën denedo dus vu hong nabë sën ngo ahëm neving hong lo.’

40 In Horek pin los alam-denenër-gägek-rangahsën hir gägek pin lo degwaj neggëp loḵ horek luu sënë.”

Yesu Lok Tepëḵ In Kerisi* Vu Alam Parisai*
(Mk 12:35-37; Lk 20:41-44)

41 Alam Parisai* desupin sir benahën denedo, lob Yesu loḵ tepëḵ in sir bë,

42 “Ham kwamin nevo Mehö sën Anutu ggooin raḵ in bë geko hil nah lo bë mak degwa vu re?” Loḵ denër yah vu yi bë, “Degwa vu Davit*.”

43 Lob nër yah vu sir bë, “Rëḵ nebë va sën Anon Vabuung vo kwa vu Davit benër Mehöböḵ raḵ Kerisi-ë?”

44 Sën nër bë:

‘Mehöböḵ nër vu sa Mehöböḵ nebë:

“Gemedo sa nemaḡ vesa.

Gevu tamusën og sëḵ getung alam sën denelë hong paya lo dedoḵ na vaham gebinë.”’

45 Yi degwa vu Davit*, loḵ nebë tena sën Davit nër yi bë yi Mehöböḵ-ë?”

46 Lob mehöti su yoh vu bë nanër gägek ti doḵ nah vu Yesu rë. Lob deggönengin yi gägek loḵ buk sënë, besu deneloḵ tepëḵ vu yi ggökin yah rë.

23

Alam-horek-yi Los Parisai* Hir Aggata
(Lk 11:37)

1 Lob Yesu nër gägek vu alam yu böpata saga losho yi hur maluh lo bë,

2 “Alam-horek-yi los alam Parisai* deneloḵ yah Moses ben,

3 om gägek sën devo vu ham lo, og ham gwengö beham sepa dok. Rëḵ ngaa sën denevong lo, og saga ham su sepa dok. In deneggoin horek ngahiseḵë raḵ rëḵ su denevong yoh vu rë.

4 Deneduu ngaa maggin bedenetelë raḵ ya mehönon kwaj, rëḵ sir og nij nelël gesu denevër nemaj in bë dedoḵ vu sir teka rë.

5 Ngaa pin sën denevong lo, og sagaḵ denevong in bë alam degelë. Log denekevu Anutu yi horek la loḵ ḵapiya medebom loḵ gobeng gedenevaku vil dabaj kesuu alam vahi gedenesemu hir röpröp nyë vetevek menare soo.

6 Gahëj neving bë jaḵ na dega nos namugin gëp nyëg-nos-böp-yi, gedemedo lël mala gëp dub-supinsën-yi.

7 Log ahëj neving bë alam debengwëng vu sir bedegeḵo sir jaḵ doḵ alam tabaak los denanër sir nabë Tatovaha.

8 Rëḵ mu ham og alam su denanër ham nabë Tatovaha! Gaḵ yik Mehö timu tu ham tatovaha, gaḵ ham pin arimin ham mu.

9 Log ham su nanër ham mehöti vu dob sënë nabë ham Amamin yi. Gaḵ yik ham Amamin timu nedo, yik Yi sën nedo yagek.

10 Log su denanër ham nabë Alaj ham. Gaḵ yik ham Alamin timu sënë, yik Kerisi*.

11 Rëḵ mu mehö sën bë kesuu ham benatu ham mehö böḵ lo, og natu ham hur rë.

12 Mehöti bë geḵo yö arë jak, og rëḵ arë nama. Log mehöti bë dahun arë, og rëḵ arë böḵ jak.”

Yesu Nër Gägek Raḵ Alam-horek-yi Hir Ngaa Nipaya Sën Denevong Lo
(Mk 12:38-40)

13 “Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*-e! Gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham nevehii Nyëg-yagek-yi yi veluung avi in mehõnon pin! Log ham ngo su nelok ya rë, geham newërin alam sën denevong in bê dedok na lo ving.

14 Wöp-o! Ham alam-horek-yi galam Parisai*-e, gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham neko avëh alov hir beggang lu ngaa vër in sir, log ham nejom rak hus adingsekë in bê kebu jak ham ngaa nipaya saga. Om rëk ham gweko nipaya böpata dok nah nyëvewen.

15 Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*-e! Gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham neko lok loo los dob pin in bê natok vu mehõti begërin yi natu ham hur. Lob mehõ nebë sënë netu ham hur ggovek, lob tum ham nevong yi netu mehõ nipaya kesuu ham berëk na Nyëg-nengwah-yi geving ham.”

Yesu Nër Alam Parisai* In Deruu Demij Vu Ngaa Vabuung Böp Gedeko Ngaa Mahen Rak

(Lk 11:37-52; 20:45-47)

16 “Wöp-o! Gëpin ham! Ham mehõnon malamin kenod sën ham bê tato aggata vu mehõnon! Ham nenër bê, ‘Bê mehõti nanër dub-vabuung-böp arë genanër yõnon vavunë, og sagak ngaa meris. Gak mehõti bê nanër dub-vabuung-böp yi goor, genanër yõnon vavunë, og su rëk gekuung jak rë, gak rëk gevong noh vu sën nër lo.’

17 Ham mehõnon kwamin ma, gemalamin kenod! Ngaa tena kesuu-a? Mak goor kesuu-a? Ma! Dub-vabuung-böp sën vong begoor netu vabuung lo, om saga kesuu!

18 Log ham nenër bê, ‘Bê mehõti nanër jepö gëp dub-vabuung-böp genanër yõnon vavunë, og sagak ngaa meris. Gak bê nanër seriveng sën rak nedo jepö lo, genanër yõnon vavunë, og su rëk gekuung jak rë, gak rëk gevong noh vu sën nër lo.’

19 Ham mehõnon malamin kenod! Ngaa tena kesuu-a? Mak seriveng kesuu-a? Ma! Jepö sën nevong beseriveng netu vabuung lo, om saga kesuu!

20 Om mehõti bê nanër jepö genanër yõnon vavunë, og nevong niwëek vu yi gagek rak jepö los ngaa pin sën rak nedo lo ving.

21 Gemehõti bê nanër dub-vabuung-böp genanër yõnon vavunë, og nevong niwëek vu yi gagek rak dub-vabuung ving Mehõ sën nedo lok dub ayo lo.

22 Log mehõti bê nanër yagek genanër yõnon vavunë, og nevong niwëek vu yi rak Anutu yi sëa los Mehõ sën rak nedo lo ving.

23 Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*! Gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham nos pin vu huk saga sën ham neko anon ti ti ggëp sën netu nemadluho lo, beham netung netu seriveng vu Anutu. Ham netung nos böp los mahen mahen pin nebë jemejeng los yesek gemajë ving, rëk ham vu horek yi gagek böp böp vahi pin ya. Sën nenër bê alam degevong ngaa niröp mu, los kwaj pesivin mehõnon mededok vu sir gayoj na timu vu Anutu lo. Horek sën nebë hil abo ngaa sën netu nemadluho natu seriveng vu Anutu lo, og hil su rëk gevuu sënë na rë. Rëk mu mëm hil sepa dok ngaa böp sënë namugin.

24 Ham mehõnon malamin kenod sën ham bê tato aggata vu mehõnon! Ham nesepa lok horek mahen mahen geham su nesepa lok horek böp böp rë, lob sënë nebë sën ham seruun ngemek vër in bêl kul, geham num kamer los dahis ving bêl lok ya ham ayomin.

25 Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*, gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham neripek kap los perë navi mu, geham nesupin ngaa hodek nipaya paya los ngaa jeggin jeggin lok ayo peggo.

²⁶ Ham Parisai* malamin kenod! Ham jipek kap ayo namugin rë, loḵ mēm navi rëḵ niveseek jaḵ geving.

²⁷ Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*, gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham nebë bedub avi sën dekevu hevek veroo rak. Hil halë gëp vavunë bë malangeri, rëḵ ayo peggo og heljënḡ sekëj los ngaa ningöhek pin pup beneggëp.

²⁸ Lom ham nebë saga. Alam denelë ham navimin mu, lob denekuung bë ham nimin vesa. Rëḵ mu gägek kuungsën los ngaa nipaya pup ham ayomin."

Yesu Nër Alam-horek-yi Bë Rëḵ Degeḵo Nipaya Nyëvewen

²⁹ "Wöp-o! Ham alam-horek-yi los alam Parisai*, gëpin ham! Ham alam kwamin luu! Ham nelev beggàng-bedub-yi nivesa vesa rak nedo waḵ sën denebë alam-denenër-gägek-rangahsën sekëj loḵ wirek lo, geham nevunëḵ vu alam-yohvu hir bedub.

³⁰ Geham nenër bë, 'Bë he medo wirek doḵ he kenumin lo hir buk, og su rëḵ he doḵ vu sir bangis alam-denenër-gägek-rangahsën sënë rë.'

³¹ Om saga og ham ngo nenër ham degwa rangah bë alam sën denesis alam-denenër-gägek-rangahsën bedenediik lo hir mewis ham.

³² Maam ham ngo tahu doḵ nah ham kenumin lo vahaj!

³³ Ham nyë! Beggëv nalu ham! Ham su yoh vu bë rëḵ beya in Nyëḡ-nengwah-yi rë!

³⁴ Om sa nanër vu ham nabë sëḵ gevong alam-denenër-gägek-rangahsën la, galam los kwaj nivesa la, galam-horek-yi la, benök deberup vu ham, lob ham rëḵ ngis sir la medenediik, geham ngis la jaḵ na kelepeḵo*, geham beek la doḵ ham dub-supinsën-yi. Log ham rëḵ juuk sir begwetii sir medoḵ vahaj medena nyëḡ ngwë.

³⁵ Om rëḵ denanër alam sën denesis sir medenediik vu nyëdahis lo, gesën vu buk agi pin degwa gëp vu ham nabë ham sis sir ving. Kë. Loḵ mehö-yohvu Abel, beyam verup loḵ Barakia nalu Sakaria sën desis mediik loḵ dub-böp ayo vabuung los jepö vuheng atov lo, og ngaa pin sënë degwa rëḵ gëp vu ham.

³⁶ Sa nanër vu ham yönon nabë ngaa pin sënë nyëvewen rëḵ natöḵ vu alam vu buk sënë."

Yesu Su Raḵ Nyëḡ Böp Yerusalem

(Lk 13:34-35)

³⁷ "Yerusalem, Yerusalem! Hong mehö genesis alam-denenër-gägek-rangahsën medenediik, log genetengwa Anutu-yi-alam sën nevong sir yöḵ vu hong lo rak gelong medenediik! Sa nehevong beron beron in bë ngupin nalum lo nabë sën kökrëeh ata nesupin nalu lo loḵ yah babu lo, rëḵ nim lël.

³⁸ Om ham gwengö rë! Anutu vuu ham ya ggovek ya beham nyëḡ rëḵ nabumeng na.

³⁹ Om sa nanër vu ham nabë ham su rëḵ malamin jaḵ sa gökin nah rë, rot bena berup doḵ buk sën ham nanër nabë:

'Anutu gevong semusemu vu Mehö sën vong yam los niwëek lo!' "

24

Yesu Nër Gägek Raḵ Dub-vabuung-böp Bë Rëḵ Kevoh Na

(Mk 13:1-2; Lk 21:5-6)

¹ Yesu vu dub-vabuung-böp ayo beto meya, lob yi hur maluh deya vu yi bedetato dub-vabuung yi beggàng pin vu yí.

² Rêk nêr yah vu sir bê, “Ham lë ngaa pin sênê? Sa nanêr vu ham yônôn nabê: Su rêk degönengin gelöng ti gejak medo ngwê vavunê rê. Gağ rêk dekevoh pin bedegetê geto jeggin jeggin.”

*Yesu Nêr Rangah Bê Maggin Rêk Berup
(Mk 13:3-13; Lk 21:7-19)*

³ Yesu ya nedo Kedu Kele-oliv, lob yi hur maluh meris yô deya vu yi bedenêr bê, “Genanêr vu he nabê gagek sên genêr lo rêk anon jak doğ buk tena? Geva rêk tato vu he nabê vongin geduğ nom dob, log dob los yagek hir buk nama na?”

⁴ Lob Yesu nêr yah vu sir bê, “Ham gwegin ham!”

⁵ In rêk mehô la degekuungin ham. Alam ngahisekê rêk denam bedenânêr sarêğ jak nah sir nabê, ‘Yik Kerisi* sa sênê!’ Lob rêk detetuhin alam ngahisekê medenah vu sir.

⁶ Log ham rêk gwengo begô bengô, galam denanêr jeggin jeggin nabê vongin berup, og ham su newamin jak! In ngaa nebê sênê yô rêk nam, gağ Buk-tamusênêk yô rêk nahên.

⁷ Alam dob ngwê rêk dekedi belosho alam nyêğ ngwê dengis sir. Log mehô-los-bengô ngwê losho yi alam rêk dekedi belosho mehô-los-bengô ngwê losho yi alam dengis sir. Log meyip rêk natôğ vu nyêğ vahi, gejemapi gee jak dob la.

⁸ Ngaa pin sênê og yik nebê nivanê sên nevong avêh mugin in bê degeğo naluj lo.

⁹ Doğ buk sênê rêk alam degeğo ham in debo vanê los maggin vu ham, gedengis ham nadiik. Log alam pin rêk degelê ham paya in sa alam ham.

¹⁰ Lob rêk alam ngahisekê nij dêlin sa gedegêrin sir nah, bedegelê sir paya, lob degetung hir alam doğ na alam-begô-yi nemaj.

¹¹ Lob alam-gagek-kuungsên ngahisekê rêk kedi degekuungin alam ngahisekê.

¹² Ngaa nipaya nam mebôpata jak, lob alam ngahisekê su rêk ahêj geving sir rê.

¹³ Gağ mehônôn sên denajom sa ahon medemedo los nij wêêk rot menatôğ na buk sên denadiik lo, og rêk Anutu geğo sir nah vu yi.

¹⁴ Lob rêk alam denanêr Bengô Nivesa jak Anutu-yi-Nyêğ na menoh vu dob pin balam pin degengo, log mêm yagek los dob hir buk govek na.”

*Yesu Nêr Bê Ngaa Los Maggin Rot Rêk Berup
(Mk 13:14-23; Lk 21:20-24)*

¹⁵ “Lob ham rêk gwelê nabê ngaa vabuung degwa nipaya sên mehô-nenêr-gagek-rangahsên Daniel nêr wirek lo bare doğ nyêğ vabuung Yerusalem begevong paya vu-bê mehôti natevin sênê, og kwa bo gagek sênê mejak ni rê-

¹⁶ og mêm doğ buk saga alam sên demedo distrik Yudea lo rêk debeya bedena los kedu.

¹⁷ Lob mehôti bê jak na sewah jak yi beggang yu tamangsên vavunê megeğo ayöong doğ buk saga, og su rêk doğ nah geko yi ngaa vu beggang ayo rê, gağ rêk beya mena pevis.

¹⁸ Log mehôti bê medo doğ huk anon, og su rêk serôğ benah geğo yi rôröp-ayöong-yi gëp beggang rê, gağ rêk beya mena pevis.

¹⁹ Gëp in avêh sên naluj nare loğ ayoğ lo, los sên nahên denevo rur vu naluj loğ buk agi.

²⁰ Ham najom jak nabê ngaa sênê su natôğ vu ham doğ kwev-ayöong-nikul-yi, ma doğ Buk-sewahsên-yi* rê.

²¹ Yönon, doḵ buk sënë og rëḵ maggin böpata rot. Maggin nebë sënë su neggëp wirek vu buk sën Anutu tung dob lo rë rot beberup gwëbeng sënë. Log su rëḵ maggin nabë sënë berup vu dob sënë gökin nah vu tamusën rë.

²² Lob nabë Mehöböp su kwa bo nabë bepul buk saga dus rë, og mehöti su rëḵ medo vesa rë. Rëḵ mu kwa nevo yi alam sën ggooin sir raḵ lo, om rëḵ bepul buk los maggin saga dus.

²³ Doḵ buk sënë bë mehöti nanër vu ham nabë, 'Ham lë! Yik Kerisi* sënë!', ma nanër nabë, 'Yi sagu!', og ham su gwevong geving hir gageḵ.

²⁴ Rëḵ Kerisi-kuungsën la los alam-gageḵ-kuungsën la rëḵ dekedi be-degevong huk los niwëek aggagga gedegevong ngaa böp böp. Yönon, lob nabë deyoh vu, og rëḵ degeḵo alam sën Anutu ggooin sir raḵ lo nah vu sir. Rëḵ mu su deyoh vu rë.

²⁵ Ham ngo? Senër sënë muḡin vu ham!

²⁶ Om nabë denanër vu ham nabë, 'Ham gwelë! Nedo nyëḡ-yumeris saga!', og ham su na sagu. Ma denanër nabë, 'Ham gwelë! Vun yi menedo loḵ beggag ayol!', og ham su gwevong geving sir,

²⁷ in Mehönon Nalu rëḵ nam nabë sën davës nevër ggëp nyëḡ mala neverup beya netoḵ nyëḡ mala nemasuseḵ lo, balam pin degelë.

²⁸ Vu nyëḡ sën heljëḡ deneggëp lo, og ḵadanii denesup sir ya in bë dega."

Yesu Nër Bë Nahub Rëḵ Mehönon Nalu Nom

(Mk 13:24-27; Lk 21:25-28)

²⁹ "Maggin buk sënë yi govek na rë, log rëḵ pevis 'benyëḡ malakenu doḵ, gekwev su rëḵ natum rë, log betuheng rëḵ geto in yageḵ.

Gengaa los niwëek pin vu yageḵ rëḵ desasuḵin sir.'

³⁰ Lob vu buk saga, mëm ngaa ti rëḵ berup gëp yageḵ babu in bër ham kwamin beham jaḵ ni nabë Mehönon Nalu vongin duk nom, lob rëḵ mehönon pin vu dob dengu medengis sir. Log rëḵ degelë Mehönon Nalu doḵ medo beggob yageḵ yi, benam los niwëek gevunek vunek yageḵ yi malangeri rot.

³¹ Lob avuuk rëḵ ngu bededun böpata, log gevong yi angër na dengupin alam sën yô ggooin sir raḵ tu yi alam lo noh vu nyëḡ pin. Vu dob vuheng atov mena menoh vu dob nenga lubeluu."

*Yesu Tatekin Gageḵ Rak Go**

(Mk 13:28-31; Lk 21:29-33)

³² "Ham kwamin bo jaḵ go* rë. Buk sën bë purpur berup ngu lo, og ham neraḵ ni bë go* vongin nabung beham dev jaḵ na jök.

³³ Om nabë ham gwelë ngaa pin sënë anon jaḵ, og ham jaḵ ni nabë Mehönon Nalu yam dus raḵ benare aggata avi.

³⁴ Sa nanër vu ham yönon nabë mehönon pin su rëḵ malaj nama na veröḵ yi rë, log ngaa pin sën agi rëḵ anon jaḵ.

³⁵ Yageḵ los dob rëḵ nama na, gaḵ sa gageḵ, og su rëḵ nama na rë."

Yesu Nër Bë Mehöti Su Raḵ Buk Los Ngebek Saga Ni Rë

(Mk 13:32-37; Lk 17:26-30, 34-36)

³⁶ "Rëḵ mehöti su raḵ buk los hes mala saga ni rë. Angër vu yageḵ su derak ni rë. GeNalu su raḵ ni rë. Gaḵ Ama yô timu raḵ ni.

³⁷ Mehönon Nalu bë nom, og alam rëḵ medo degevong ngaa nabë sën denevong loḵ Noa yi buk wirek lo.

³⁸ Wirek sën bël su vuuk rë lo, og mehõnon medo denegga los denenum, gemaluh deneko venëj, gavëh denerak reggaj rot, beya verup loḵ buk sën Noa loḵ ya yag ayo.

³⁹ Log alam saga su derak ni bē ngaa ti vongin natōk vu sir rë, log bël vuuk verup pevis berehōō sir pin. Lob buk sën Mehõnon Nalu nom lo rëḵ nabë saga.

⁴⁰ Lob bē maluh luu demedo huk anon, og Anutu rëḵ geḵo ngwë na gegevuu ngwë bemedo.

⁴¹ Lob bē avëh luu medo degebil nos, og Anutu rëḵ geḵo ngwë na gegevuu ngwë bemedo.

⁴² Om ham medo malamin natum, in ham dugin buk sën ham Mehõböp rëḵ nom lo.

⁴³ Ham kwamin bo ngaa sënë rë: Bë beggang ala gengo hes mala sën mehõ hodeḵ rëḵ nam doḵ buk begodeḵ yi ngaa lo, og su yoh vu bē rëḵ gelë mehõ saga mu gedoḵ na yi beggang ayo rë.

⁴⁴ Nebë saga, om ham gwero ham bemedo, in Mehõnon Nalu rëḵ nom doḵ buk ti, log ham dugin.”

*Yesu Nër Gagëk Peggirinsën Raḵ Alam-huk-yi Nivesa Los Nipaya
(Lk 12:41-46)*

⁴⁵ “Maḵ hur ti tena nedo beyi mehõ los kwa benevong yi huk niröp-a? Og mēm ala rëḵ gooin yi jak in gegin yi hur vahi pin bebo nos gelek sir niröp doḵ buk sën degeḵo nos lo.

⁴⁶ Gevu tamusën nabë ala na genom berup, lob gelë nabë yi hur nevong huk yoh vu sën nër lo, og yi hur sënë rëḵ kwa vesa.

⁴⁷ Log sa nanër vu ham yõnon nabë ala rëḵ gevong yi ngaa pin doḵ na nema in gegin.

⁴⁸ Gaḵ hur nipaya ti og rëḵ kwa bo doḵ ayo nabë, ‘Sa alag su yoh vu bē rëḵ nom pevis rë!’

⁴⁹ Lob geveek hur-huk-yi vahi, gega los nanum geving alam sën denenum bël mengëës bedenekeyevin lo.

⁵⁰ Log ala rëḵ nom doḵ buk ti sën yi hur su negin yi loḵ lo rë, gaḵ rëḵ nom doḵ hes mala ti sën yi dugin lo.

⁵¹ Lob rëḵ ala ngis yi rot mebasap yi, log getë na medo geving alam kwaj luu, bedegeḵo nyëvewen gëp ti. Vu nyëg sagu og rëḵ dengü medegeḵoō nyëj.”

25

Yesu Nër Gagëk Peggirinsën Raḵ Avëh Avõ Nemaḵluho

¹ Log Yesu tateḵin vu sir bē, “Sën Nyëg-yagëk-yi anon jak lo, og yik rëḵ nabë sën avëh avõ nemaḵluho deḵo hir ram raḵ beya denebuu maluh sën nahën neḵo avëh lo ggëp aggata.

² Lob sir nemaḵvahi kwaj ma, genemaḵvahi los kwaj.

³ Avëh kwaj masën deḵo hir ram bedeyam, rëḵ su deḵo wël* sepa rë.

⁴ Gaḵ avëh los kwaj deḵo hir ram raḵ bedetōō wël* la loḵ buayo ving bedeḵo sepa.

⁵ Rëḵ mehõ sën ḵo avëh lo su yam pevis rë, lob avëh pin malaj neggëp, lob deggëp yiing.

⁶ Lob buk vuheng raḵ loḵ kōōḵ ti yam bē, ‘Mehõ sën ḵo avëh lo yam raḵ. Ham na gwebuu yi vu aggata begweḵo menam!’

⁷ Lob avëh avõ pin deḵedi raḵ bedesemu loḵ hir ram.

⁸ Lob avëh kwaj masën denër vu avëh los kwaj bē, ‘Ham bo hõmin wël* teka vu he rë, in he hõmin ram vongin nakul!’

⁹ Rêk avêh los kwaj denër yah vu sir bê, 'Ma! Wêl* teka sênê su rêk noh vu hil pin rê. Om maam ham ngo na bago hômin vu setuwa!'

¹⁰ Lob dekedî rak benahên medo deneyök aggata, log mehö sên ko avêh lo to. Lob avêh sên desemu sir ggovek medenedo lo delok ya beggang ayo ving yi in dega nos böp sên maluh lu venê denejom nemaj lo. Log devehii reping yah.

¹¹ Log avêh avö nemadvahi sên kwaj ma lo yom deverup lob denër bê, 'Mehö böp, mehö böp! Getahinin reping in he!'

¹² Rêk nêr yah vu sir bê, 'Sa nanêr vu ham yönon nabê sa dugin ham!'

¹³ Om sa nanêr vu ham nabê ham medo malamin natum, in ham su rak buk los hes mala ni rê."

*Yesu Nêr Gagek Peggirinsên Rak Hur Löö
(Lk 19:12-27)*

¹⁴ "Log sên Nyëg-yagek-yi anon jak lo, og yik nebê mehö ti neya vatëvek nyëg ngwê, log supin yi hur bevo yi monê ggelek sir in degegin.

¹⁵ Kwa vo hir huk los nij wêek ti ti lo, lob vo ggelek lok yah sir. Ti ko K5000, gengwê ko K2000, log ngwê ko K1000. Vong nebê sênê log ya rak.

¹⁶ Ya ggovek, log mehö sên ko K5000 lo pevis bevong huk bagosên rak, lob ko K5000 sevök ya ving.

¹⁷ Log mehö sên ko K2000 lo vong huk bagosên rak ving beko K2000 sevök ya ving nebê saga.

¹⁸ Gak mehö sên ko K1000 lo, og ko monê sên ala vo vu yi lo beya melev söv gevan luk ya.

¹⁹ Nahub gebuk sên alaj yom verup lo, lob vongin bê gengo monê sên vo vu sir lo.

²⁰ Lob mehö sên ko K5000 lo verup, lob ko K5000 ving K5000 sên ala vo vu yi lo, genêr bê, 'Mehö böp! Gwelê! Gevo K5000 sênê vu sa, log sa hevong huk bagosên rak behako K5000 sênê ving.'

²¹ Lob ala nêr vu yi bê, 'Hong hur nivesa megevong yoh vu. Gevong nivesa rot! Genegin ngaa mahen mahen pin nivesa nebê saga, om mêm sa gevong hong begwegin ngaa ngahisekê. Genam balu kwad vesa dok ti.'

²² Log mehö sên ko K2000 lo verup ving benêr bê, 'Mehö böp! Gevo K2000 vu sa wirek, log sa hevong huk bagosên rak, lob sa hako K2000 ving.'

²³ Lob ala nêr vu yi bê, 'Hong hur nivesa, megevong yoh vu! Genegin ngaa teka teka nivesa nebê saga, om mêm sa gevong hong begwegin ngaa ngahisekê. Genam balu kwad vesa dok ti.'

²⁴ Log tum mehö sên ko K1000 lo verup benêr bê, 'Mehö böp! Sengo rak nim ggovek ya bê hong mehö los nim wêek. Mehö ngwê denevaroh nos gengo geneko anon. Log mehö ngwê denevong huk, lob ngo geneko hir nyë-sevöksên.

²⁵ Nebê saga om sên sehöneng, lob sevun hong monê K1000 sênê menedo lok dob. Hong ngaa sênê, om gweko nök!'

²⁶ Rêk ala nêr yah vu yi bê, 'Hong hur nipaya rot! Benim tebö ata! Mak yönon, geraç ni bê sa nehako nos sên mehö ngwê denevaroh lo, gesa nehako nyê-sevöksên rak sên mehönon ngwê denevong huk in lo?'

²⁷ Bê nabê saga, og gwetung sa monê na beggang-monê-yi, in nabê senom berup nabê sênê, og sa gaço sa ngaa los yi sevöksên geving.

²⁸ Om ham bo K1000 sênê vêr in mehö sênê geham bo vu mehö sên ko la ving metu K10,000 lo.

²⁹ In alam pin sên hir ngaa neggëp lo, og rëk degeko la geving, gehir ngaa la rëk berup geving mekesuu. Gaḱ mehöti sên yi ngaa su neggëp rë lo, og mahen teka sên neggëp vu yi lo rëk nama na veröḱ yi.

³⁰ Lob ham gwetë hur sehëb sënë doḱ na nyëḱ malakenu sên alam denesu los deneköo nyëḱ lo.’ ”

Yesu Nër Bë Rëk Mehönon Nalu Gengo Alam Pin Hir Gageḱ

³¹ “Nahub rëk Mehönon Nalu nam los niwëëḱ gevunëḱ vunëḱ yageḱ-yi, gangër pin denam geving yi, og vu buk sënë rëḱ jaḱ medo yi sêa malangeri los vunëḱ vunëḱ yageḱ-yi.

³² Log mehönon pin rëḱ dengupin sir na debare mala. Lob rëḱ basuh sir na yu luu nabë sên sipsip ala ggooin sipsip raḱ yu ngwë, gememëḱ raḱ yu ngwë.

³³ Rëḱ gevong sipsip na nema vesa, gememëḱ na nema këj.

³⁴ Nabë sënë lob Mehö-los-bengö rëḱ nanër vu alam sên denare nema vesa lo nabë, ‘Ham nam! Ham sên Amaḱ vong semusemu vu ham lo. Ham doḱ na nyëḱ sên tongin vu ham wireḱ loḱ buk sên netung yageḱ los dob meneggëp lo.

³⁵ In wireḱ sediiḱahëḱ, rëḱ ham vo nos vu sa. Sayog vev in bël kul, rëḱ ham vo bël kul mesenum. Sa mehö nyëḱ ngwë rëḱ ham ko sa ya ham beggang.

³⁶ Ham lë sa navig meris, lob ham vo tob vu sa. Sa nig raḱ, rëḱ ham ḡin sa nivesa. Sa nado ḱarabus, rëḱ ham yök lë sa kesii.’

³⁷ Lok tum alam yohvu saga rëḱ dedoḱ tepëḱ nah vu yi nabë, ‘Mehöböp! He halë loḱ buk tena bëḱ gediikahëm lob he vo nos vu hong-a? Log he halë bë ayom vev in bël loḱ buk tena lob he vo vu hong-a?’

³⁸ Log he halë bë hong mehö nyëḱ ngwë loḱ buk tena, lob he haḱo hong ya he beggang-a? Log ḡenare navim meris loḱ buk tena lob he vo tob vu hong-a?’

³⁹ Gehe halë bë nim raḱ ma ḡenedo ḱarabus loḱ buk tena, lob he yök halë hong kesii-a?’

⁴⁰ Lob Mehö-los-bengö rëḱ nanër vu sir nabë, ‘Sa nanër vu ham yönon nabë ngaa sên ham nevong vu arig lo nij paya paya sên su los bengöj vu dob rë lo, og ngaa pin sënë ham nevong vu sa.’

⁴¹ Log rëḱ nanër alam sên demedo nema këj lo nabë, ‘Ham alam nimin paya! Ham su bare sa malag. Ham na medoḱ na nyëḱ sên devong vu Satan loḱo yi angër lo. Sên nengwah netum yoh vu buk los buk lo.

⁴² In wireḱ sediiḱahëḱ, rëḱ ham su vo nos vu sa rë. Sayog vev in bël kul, rëḱ ham su vo bël kul vu sa rë.

⁴³ Sa mehö nyëḱ ngwë, rëḱ ham su ḱo sa ya ham beggang rë. Sa nig raḱ los sa nado ḱarabus, rëḱ ham su yam lë sa kesii rë.’

⁴⁴ Lob rëḱ denanër nah vu yi nabë, ‘Mehöböp! Vu buk tena he halë bë gediikahëm, ma ayom vev in bël, ma hong mehö nyëḱ ngwë, ma navim meris, ma nim raḱ los ḡenedo ḱarabus rëḱ he su halë hong nivesa rë?’

⁴⁵ Lok rëḱ nanër nah vu sir nabë, ‘Sa nanër vu ham yönon nabë ngaa sên ham nehulin in arig lo nij paya paya vu dob lo, og ham nehulin ngaa pin sënë in sa ving.’

⁴⁶ Lob alam sënë rëḱ denatök vu nipaya nyëvewen doḱ nah degwata los degwata. Gaḱ alam yohvu rëḱ demedo malaj-tumsën degwata los degwata.”

26

Alam Ggev Devengwëḱ Raḱ Yesu Bë Dengis Yi Nadiik (Mk 14:1-2; Lk 22:1-2; Jn 11:45-53)

¹ Yesu nër gageḱ pin sënë ḡgoveḱ ya, log mëm nër vu yi hur maluh bë,

2 “Ham rak ni bë buk luu mu nahën lob Buk-ggöksën-yi* berup, lob mëm rëk denanër Mehönon Nalu rangah bedengis yi jak kelepëko*.”

3 Vu buk sënë alam-deneko-seriveng hir ggev los alam teta desupin sir rak alam-deneko-seriveng hir ggev böp Kayapas yi beggang,

4 bedejoo gagek bë denadëgek bedenajom Yesu ahon gedengis yi menadiik.

5 Rëk denër bë, “Hil su gevong doḷ buk nos yi sënë in alam rëk degevang dedun.”

*Avëh Keseh Ngaa Reggu Nivesa Rak Yesu Yu
(Mk 14:3-9; Jn 12:1-8)*

6 Yesu nedo loḷ mehö seuuknyë Simon yi beggang vu Betania.

7 Medo negga nos, lob avëh ti ko ngaa reggu nivesa loḷ buayo gelöng veroo sën denenër arë nebë alabasta* lo ti, beya keseh rak Yesu yu. Alam Yuda debago ngaa reggu nivesa sënë rak monë böpata bedenerikin rak heljeng.

8 Rëk yi hur maluh delë ngaa sënë, lob ahëj sengën gedenër bë, “Nevasap ngaa reggu nivesa sënë in va?

9 Bë hil gevong balam debago, og hil rëk gaḷo monë böpata jak, lob hil adok vu alam-kupek-masën jak.”

10 Rëk Yesu rak hir gagek sënë ni, lob nër vu sir bë, “Ham nër avëh in va? Yö semu sa rak ngaa nivesa!

11 Alam-kupek-masën rëk demedo geving ham gesu rëk nama na rë. Gaḷ sak su rëk medo hus ading geving ham rë.

12 Avëh keseh ngaa reggu nivesa sënë rak sa vorot in gero sa navig namugin in sëk nadiik mededev sa.

13 Sa nanër vu ham yönon nabë rëk denanër Bengö Nivesa rangah na menoh vu dob pin bedenänër ngaa sën avëh vong vu sa agi geving, in alam pin degengo bekwaj bo.”

*Yudas Yogek Bë Rëk Nanër Yesu Rangah
(Mk 14:10-11; Lk 22:3-6)*

14 Lob yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu ti sën arë nebë Yudas Iskariot lo ya vu alam-deneko-seriveng hir ggev,

15 belok tepëk in sir bë, “Ham rëk bo va vu sa log mëm sa gevong Yesu doḷ na ham nemamin-a?” Lom devo monë seriva mehödahis ti benemadluho vu yi.

16 Lob vu buk saga Yudas medo mekwa nesero buk los aggata in bë gevong Yesu doḷ na nemaj.

*Yesu Gga Nos-ggöksën-yi Ving Yi Hur Maluh
(Mk 14:12-21; Lk 22:7-14, 21-23; Jn 13:21-30)*

17 Lob buk vabuung sën alam Yuda denegga brët sën yiist* nema in lo yi buk muginsën verup, lob yi hur maluh deya vu yi bedenër bë, “He na gero nyëg vu tena in gegwa nos los reggu ggöksën-yi dok-a?”

18 Lob nër vu sir bë, “Ham na nyëg böp Yerusalem beham na vu mehö sën lo, beham nanër vu yi nabë, “Tatovaha nër bë, “Sa buk dus rak, om sa bë ga nos los reggu ggöksën-yi geving sa hur maluh jak hong beggang.””

19 Lob yi hur maluh devong yoh vu sën Yesu nër vu sir lo, bedesemu nos los reggu ggöksën-yi loḷ.

20 Loḷ seuuksën lob medo negga nos los reggu ving yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu.

21 Medo denegga, lob nër vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë: Ham sënë ti rëk gevong sa doḷ na alam Yuda nemaj.”

22 Lob ayoj maggin rot, gesir ti ti deloḷ tepëk in yi bë, “Mehöböp, maḷ sa?”

²³ Rêk nêr yah vu sir bê, “Mehö sên nema loḵ ya gabum in nos ving sa lo rêk gevong sa doḵ na alam sên denelê sa paya lo nemaj.

²⁴ Kê! Mehönon Nalu rêk nadiik nabê sên dekevu meneggêp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo. Rêk mu gêpin mehö sên rêk nanêr Mehönon Nalu rangah vu alam bedengis yi lo, ko nabê ata su geḵo yi!”

²⁵ Log Yudas mehö sên rêk nanêr yi rangah lo, nêr ving bê, “Tatovaha, mak sa?” Rêk Yesu nêr yah vu yi bê, “Yiḵ ngo genêr yoh vu!”

Yesu Vo Pasa Vu Yi Hur Maluh

(Mk 14:22-26; Lk 22:15-20; 1 Kr 11:23-25)

²⁶ Medo denegga nos los reggu, lob Yesu ḵo brêt gejom rak in los kwa vesa ya vu Anutu, log debu mevo ggelek yoh vu yi hur maluh pin genêr bê, “Ham gwêko nõk begwa! Sa reggos sênê!”

²⁷ Log ḵo wain kap ti rak, gejom rak in los kwa vesa ya vu Anutu gejom vu sir genêr bê, “Ham pin nanum doḵ sênê!”

²⁸ Sa kök sênê in tato sa gagek mewis sên sejo in doḵ vu ham lo nabê rêk anon jaḵ! Sa keseh in alam ngahiseḵê in bê dahun hir ngaa nipaya na.

²⁹ Sa nanêr vu ham nabê sa su rêk nanum wain nabê sênê gökin nah rê. Rot bona berup doḵ buk sên hil nanum wain agga ngwê doḵ ti doḵ Amag yi Nyêg.”

³⁰ Log devong raro ti beggovek, log to deyah dobnê bedeya Ḷedu Ḷele-oliv.

Yesu Nêr Bê Pita Rêk Geruu Demi Vu Yi

(Mk 14:27-31; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)

³¹ Lob Yesu nêr vu sir bê, “Ham pin rêk gwevuu sa geham beya mena in sa pehi buk sênê. In dekevu wirek meneggêp loḵ Anutu-yi-ḵapiya nebê:

‘Sa Anutu sêḵ ngis sipsip alaj,

log sipsip lo degevu talê medena jeggin jeggin.’

³² Om rêk nabê saga, loḵ sêḵ kedi jaḵ nah gökin, lob sêḵ namugin mena distrik Galilea, geham tamu in sa.”

³³ Lob Pita nêr yah vu yi bê, “Sir pin sênê og mak rêk degevu hong bedebeya medena, gaḵ saḵ su rêk gevong nabê sênê rê!”

³⁴ Lom Yesu nêr yah vu yi bê, “Sa nanêr vu hong yönon nabê: Pehi sênê og kökrêeh su rêk ngu rê, log rêk gedah sa vun natu beron löö!”

³⁵ Rêk Pita nêr yah vu yi bê, “Seyoh vu bê sêḵ nadiik geving hong, gaḵ sa su rêk dah hong vun rê, gerêḵ nama veröḵ yi!” Lob yi hur maluh pin denêr nebê saga.

Yesu Jom Rak Ggêp Getsemane

(Mk 14:32-42; Lk 22:39-46)

³⁶ Lob Yesu ya nyêg sên denenêr arê nebê Getsemane lo, ving yi hur maluh lo, lob nêr vu sir bê, “Ham medo sênê gesena najom jaḵ vu sagu!”

³⁷ Lob ḵo Pita ving Sebedi nalu luho. Lob ayo maggin rot gekwa ketuin yi.

³⁸ Lob nêr vu sir bê, “Sayog maggin rot bevongin bê sa nadiik. Om melöo naköök medo sênê bemedo malamin natum begadu sa.

³⁹ Log tah ya teka, lob petev meneggêp dob, log jom rak meketag bê, “O Amag! Bê yoh vu og gwêko ngaa maggin sênê bêr in sa! Rêk mu su gesepa doḵ sa gagek, gaḵ ngo kwam!”

⁴⁰ Log yah to vu lööho, rêk lê gedeneḵêp ying. Lob lok tepêḵ vu Pita bê, “Nebê va? Melöo su yoh vu bê rêk medo malamin natum dus ti geving sa rê?”

⁴¹ Melöo malamin medo natum bemelöo najom jaḵ, in ngaa ti su kepê ham! Êê-ê yönon! Ham ayomin niyes rêk mu navimin ni tebö!”

⁴² Lob yah nejom rak beron netu luu bë, “Oo Amag! Bë ngaa maggin sënë natōk vu sa gesu yoh vu bë noh nenga in sa rë, og ggovek, sa gevong noh vu kwam.”

⁴³ Lok yom to ggökin, rëk lë bë deneggëp yiing yah, in malaj neggëp lo.

⁴⁴ Lob denedo geyah meya nejom rak netu beron löö, lob yik nër gagek lo ggökin yah.

⁴⁵ Log yah to vu yi hur maluh benër vu sir bë, “Ham sewah bengo nahën newëp-a? Ham lë! Buk sën Anutu tung in debo Mehönon Nalu doḱ na alam nij paya nemaj lo verup ggovek ya,

⁴⁶ om ham kwedi jak behil ana. Ham lë? Mehö sën gevong sa doḱ na nemaj lo yam dus rak!”

*Yudas Vo Yesu Lok Ya Alam-begö-yi Nemaj
(Mk 14:43-50; Lk 22:47-53; Jn 18:3-12)*

⁴⁷ Yesu nahën medo nenër bë saga, log Yudas verup. Yi sën hur maluh nemadluho-mevidek-luu lo ti, lob ko alam yu böpata ti medeyam los paëp yu anil gebegö. Alam-deneḱo-seriveng hir ggev los İsrail hir alam-teta devong sir yam.

⁴⁸ Lob mehö sën bë tato Yesu rangah vu sir lo, nër vu sir vorot bë, “Sëḱ tato Yesu vu ham nabë sënë, nabë sa gemul* mehöti, og ham najom yi ahon.”

⁴⁹ Lob Yudas ya verup sesor meya vu Yesu pevis benër bë, “Buk Tatovaha!” Log mul* yi.

⁵⁰ Rëḱ Yesu nër yah vu yi bë, “Sa mehö! Ngaa sën geyam in bë gwevong lo, og gwevong pevis!” Lob deyam dus bedejom Yesu ahon.

⁵¹ Rëḱ alam sën denare ving Yesu lo ti nema lok yah dadii yi paëp-yu-anil vër in newis, besap alam-deneḱo-seriveng hir ggev böp yi hur ti nenga ris vahi ya.

⁵² Rëḱ Yesu nër vu bë, “Gejöp hong paëp doḱ nah newis. In alam sën denevong begö lo, og mehö ngwë rëḱ dengis sir doḱ nah nyëvewen mede-nadiik.

⁵³ Bë sa ḱetag na vu Amag nabë gevong yi angër ngahiseḱë rot denam pevis mededok vu sa, og gekuung bë su rëḱ gevong nam rë?

⁵⁴ Rëḱ bë sa gevong nabë sënë, og su rëḱ Anutu yi gagek anon jak rë. Sën dekevu meneggëp lok Anutu-yi-ḱapiya bë ngaa nabë sënë rëḱ natōk vu sa lo.”

⁵⁵ Log Yesu nër vu alam sënë bë, “Ham yam in bë sero mehö-begö-hodeḱ-yi om sën ham ko paëp-yu-anil los begö meyam in bë najom ahon-a? Sa netateḱin gagek vu ham lok dub-vabuung-böp yoh vu buk, rëḱ ham su nejom sa ahon rë?”

⁵⁶ Rëḱ mu ngaa pin sënë netōk vu sa in gagek sën alam-denener-gagek-rangahsën dekevu meneggëp lok Anutu-yi-ḱapiya lo anon jak.” Nebë saga lob yi hur maluh pin devuu yi gedeveya medeya.

*Devong Gagek Vu Yesu Benare Kayapas Mala
(Mk 14:53-65; Lk 22:54-55, 63-71; Jn 18:13-14, 19-24)*

⁵⁷ Dejom Yesu ahon bedeko ya alam-deneḱo-seriveng hir ggev böp Kayapas yi beggang. Galam-horek-yi los alam-teta desupin sir bedenedo ggovek ya.

⁵⁸ Lom Pita tamuin sir beneya, rëḱ nevun yi geneyam ggëp ading. Lob ya belok ya alam-deneḱo-seriveng hir ggev böp yi beggang tete ayo, beya nare telig ving ahëvavu sën denare medenemalajin nyëḱ lo, in bë jak gagek lo degwa ni.

⁵⁹ Lob alam-deneḱo-seriveng hir ggev los kaunsor pin denesero mehö la in bë denaner gagek kuungsën jak Yesu in lob dengis yi menadiik.

⁶⁰ Lob alam ngahisekë denër gagek kuungsën raq yi, rëk su detök vu degwa ti in bë dengis yi menadiik rë. Loq mëm mehö luu deverup,

⁶¹ lob luho denër bë, “Mehö sënë nër bë, ‘Seyoh vu bë sa kevoh Anutu yi dub-vabuung-böp na gesedev nah buk löö mu!’”

⁶² Lob alam-deneko-seriveng hir ggev böp kedi nare gelok tepëk vu Yesu bë, “Su genenër gagek ti yom rë? Denenër gagek va sën raq hong-ê?”

⁶³ Rëk Yesu su nër gagek ti yah rë. Loq alam-deneko-seriveng hir ggev böp lok tepëk vu yi ggökin bë, “Selok tepëk in hong yönon raq Anutu mala-tumsën arë, om genanër vu he nabë hong Kerisi*, Anutu nalu hong ma ma?”

⁶⁴ Lok Yesu nër yah bë, “Genër yoh vu! Rëk mu sa nanër vu ham nabë: Nahub rëk ham gwelë Mehönon Nalu gemedo gëp Mehö Niwëëk nema vesa, gerëk jak medo beggob vu yagek benom!”

⁶⁵ Lob alam-deneko-seriveng hir ggev böp kweek yi röpröp ading getahi bë, “Ko yi raq besevök Anutu! Ma hil medo nesero mehönon sën denanër gagek jak yi lo in va? Ham ngo bë ko yi raq besevök Anutu!”

⁶⁶ Om ham kwamin nevo bë?” Lob denër yah niwëëk vu yi bë, “Vong paya om nadiik!”

⁶⁷ Log depesuv nyëj kos raq mala gedepëeng yi, gela depetap nenga,

⁶⁸ gedenër bë, “Hong Kerisi*? Om genanër rangah vu he nabë re sis hong-a?”

Pita Lah Yesu Vun

(Mk 14:66-72; Lk 22:56-62; Jn 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Log Pita nedo raq telig, lob Kayapas yi hur avëh ti yam dus vu yi benër bë, “Hong sënëk melu Yesu sën vu Galilea lo nesepa ham.”

⁷⁰ Rëk Pita lah yi vun raq alam pin malaj bë, “Sa dugin gagek sën genër aga!”

⁷¹ Log to meya nare ya tete avi, lob hur avëh ngwë lë yi ggökin, lob nër vu alam sën denedo lo bë, “Mehö sënë nedo ving Yesu Nasaret!”

⁷² Rëk Pita lah yi vun ggökin bë, “Yönon vavunë, sa dugin mehö sënë!”

⁷³ Lob nedo teka, loq alam sën denare dus vu yi yam denër vu bë, “Yönon rot, alam sagu hir ti sën hong agi. In ayem yö tato hong rangah bë hong Galilea ti!”

⁷⁴ Lob Pita du gagek in yi benër niwëëk rot neggëp Anutu mala bë, “Yönon vavunë, sa dugin mehö sënë! Bë sa gekuung jak og Anutu ngis sa mesa nadiik!” Nër ggovek log kökrëeh su.

⁷⁵ Lob Pita kwa vo yah gagek sën Yesu nër lo bë, “Kökrëeh su rëk ngu rë, log rëk gedah sa vun natu beron löö.” Lob Pita to meyah dobnë beya mesu böpata rot.

27

Alam-deneko-seriveng Hir Ggev Deqo Yesu Ya Vu Pilatus

(Mk 15:1; Lk 23:1-2; Jn 18:28-32)

¹ Monbuk anon lob Israel hir alam-deneko-seriveng hir ggev los alam-teta lo pin devengwëng raq Yesu ggovek bë dengis yi menadiik.

² Log deduu yi gedëko meya devong loq ya kiap böp Pilatus nema.

Yudas Vaku Kwa

(Sn 1:18-19)

³ Lob Yudas, mehö sën nër Yesu rangah lo, lë bë dejoo gagek bë Yesu nadiik, lob yom ayo maggin vu yi, lom ko monë seriva mehödahis benemadluho sën lo yah vu alam-deneko-seriveng hir ggev los alam-teta,

4 genër bē, “Sa hevong ngaa nipaya! Senër mehō sēn nipaya su neggēp vu yi rē lo rangah, bevongin dengis yi menadiik.” Rēk denër yah bē, “Su he ngaa rē, gāk ngo hong ngaa!”

5 Lob Yudas pengah monë sēnē ya dub-vabuung-bōp ayo, log to meya vaķu kwa bediik.

6 Lob alam-deneko-seriveng hir ggev depatu monë seriva sēnē raķ, rēk denër bē, “Monë hel kōķ sēnē, om hil su ayoh vu bē getung na geving Anutu yi monë seriveng rē!”

7 Lob denër gagek ti venuh, lob debago dob len ti vu mehō sēn nesemu dēg lu ngaa raķ ngagek lo raķ monë sēnē, in bē dedev alam-yu-ngwē hir heljēng dok.

8 Om sēn denër dob len ti sēnē arē nebē Dob-hel-kōķ, meneggēp nebē saga begwēbeng.

9 Lob gagek sēn Anutu vong verup mehō-nenër-gagek-rangahsēn Yerima avi wirek lo anon rak. Sēn nēr bē, “Alam Israel denër vorot bē rēk degevong monë seriva mehōdahis ti benemadluho in mehō los arē sēnē, lob deķo monë sēn deggooin raķ in bē debago yi jaķ agi,

10 bedebago mehō sēn nesemu dēg lu ngaa raķ ngagek lo yi dob len ti raķ, yoh vu gagek sēn Anutu nēr vu sa lo.”

Rom Ti Sēn Tu Kiap Bōp Lo Pilatus Loķ Tepēķ In Yesu

(Mk 15:2-5; Lk 23:3-5; Jn 18:33-38)

11 Devarah Yesu ya kiap bōp mala, lob loķ tepēķ in yi bē, “Alam Yuda hir mehō-los-bengō hong-a?” Loķ Yesu nēr yah bē, “Genër ya meyoh vul!”

12 Lob alam-deneko-seriveng hir ggev los alam-teta denër gagek raķ yi, rēķ su nēr gagek ti loķ yah rē.

13 Nebē saga lom Pilatus nēr vu yi bē, “Maķ su gengo gagek pin sēn denër raķ hong-ē rē?”

14 Rēķ Yesu su nēr gagek ti loķ yah rē, lom kiap bōp kwa ya ngahi.

Kiap Bōp Pilatus Nēr Bē Dengis Yesu Jaķ Kelepeķo

(Mk 15:6-15; Lk 23:13-25; Jn 18:39-19:16)

15 Alam Yuda hir Buk-ggōksēn-yi* lob hir aggata neggēp nebē sēnē: Neyoh vu ngebek pin, og kiap bōp nevong alam karabus ti ti vēr. Bē alam detahi mehōti arē, og Pilatus nelēēin mehō timu sāga neyah vu sir.

16 Vu buk saga mehōti nedo karabus, arē nebē Barabas, galam pin denģo bengō bē mehō nevun alam kwaj.

17 Lob alam ngahiseķē yam desupin sir, lob Pilatus loķ tepēķ in sir bē, “Ham vongin mehō ngwē tena bē sa gako yi bēr nōķ vu ham-a? Barabas, ma Yesu sēn denenēr arē nebē Kerisi* lo?”

18 In yō raķ ni rot bē alam-deneko-seriveng ahēj nevong medenelē Yesu paya, besēn devo yi loķ ya nema.

19 Lob Pilatus raķ nedo yi sēa-gagek-yi in bē gengo yi gagek, rēķ venē vong gagek ya vu yi bē, “Su gwevong ngaa ti vu mehō nirōp saga, in sa halē pesepsēn raķ yi gwēbeng, lob sa newag raķ rot.”

20 Loķ alam-deneko-seriveng hir ggev los alam-teta deloķ alam ahēj bedetahi ya vu Pilatus bē dēēin Barabas bēr vu sir gengis Yesu menadiik.

21 Rēķ kiap bōp Pilatus loķ tepēķ yah vu sir bē, “Ham vongin mehō luu sēnē ngwē tena bē sa gako bēr nōķ vu ham-a?” Loķ denēr yah bē, “Barabas!”

22 Rēķ Pilatus loķ tepēķ yah vu sir ggōkin bē, “Om sēķ gēvong nabē va vu Yesu, mehō sēn denenēr yi nebē Kerisi* lo?” Lom detahi yah bē, “Gengis yi jaķ na kelepeķo*!”

23 Lok Pilatus lok tepək bē, “In va? Mehō sēnē vong va paya?” Rēk detahi niwēek rot bē, “Gengis yi jak na kelepeko*!”

24 Lom Pilatus rak ni bē su debē nengaj vu yi gagek rē, gak newaj rak gebegō bōpata vongin berup. Om ko bēl beripek nema rak alam pin malaj genēr bē, “Bē ham ngis mehō nirōp sēnē menadiik, og su degwa neggēp vu sa rē! Gak ham ngo ham ngaa!”

25 Lob alam pin detahi yah bē, “Degwa yō gēp vu he los he mewis!”

26 Lob Pilatus lēin Barabas yah vu sir. Log nēr balam-begō-yi deveek Yesu gedeko medeya in dengis yi jak na kelepeko*.

Alam-begō-yi Denēr Pelēsēn Rak Yesu

(Mk 15:16-20; Jn 19:2-3)

27 Kiap bōp yi alam-begō-yi deko Yesu lok ya kiap bōp yi beggang sēn denenēr arē nebē Prētoryam lo, log desupin alam-begō-yi yu bōpata pin ya detetup yi.

28 Lob dekah yi tob vēr, gederōp rōprōp kōk ti lok yah yi medetahu mehō-los-bengō rak yi.

29 Debuu aggis niggin ggin tahu alam-los-bengō hir madub gedetung rak yu, gedovo ngesing lok nema vesa, log denyun lusej vu yi gedepelē yi bē, “Alam Yuda hir mehō-los-bengō hong, mehō bōp los gayeheng!”

30 Gedepesuv nyēj kos rak yi, gedovo ngesing vēr bedesis yu rak.

31 Depelē yi ggovek, log dekah tob sēnē vēr in yi, gederōp yō yi tob lok yah yi, gedeko yi bedeya in dengis yi jak na kelepeko*.

Desis Yesu Rak Ya Kelepeko

(Mk 15:21-32; Lk 23:26-43; Jn 19:17-27)

32 Deya lob detōk vu alam Kurene ti, arē nebē Simon. Lob denēr niwēek bē, “Kwerē kelepeko*!”

33 Lob ya deverup kedu ti arē nebē Golgota. Arē sēn degwa nebē ‘Nyēg-yusekē’.

34 Lob desarōmin marasin nīmengēes ving wain bedevo vu Yesu in bē nanum. Lob tep beseggi rēk nilēlin gesu num rē.

35 Desis yi rak ya kelepeko* ggovek, log yom detē gelōng mahen teka la in bē gooin sir ti ti jak bedekeko yi tob.

36 Ggovek log medo denemalajin yi.

37 Lob dekevu yi gagek sēn mehōnon denēr rak yi lo rak neggēp kelepeko* yu nebē:

ALAM YUDA HIR MEHŌ-LOS-BENGŌ YESU SĒNĒ.

38 Log desis alam-begō-hodek luu rak kelepeko* ving. Ngwē nare ggēp nema vesa gengwē nare ggēp nema kēj.

39 Lob alam sēn deneyah gedenyom lo denenēr pelē rak yi gedenevarah nemaj vu yi

40 gedenenēr bē, “Hongek-o! Genēr bē kwevoh Anutu yi dub-vabuung-bōp na, gegedev nah buk lōō mū lo, om ngo gedok vu hong! Bē Anutu Nalu hong, og ngo geduk vu kelepeko* megenam!”

41 Log alam deneko-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi ving alam-teta denenēr pelē rak yi nebē saga ving.

42 Denenēr bē, “Nelok vu alam, gak su yoh vu bē yō dok vu yi rē! Alam Israel hir mehō-los-bengō! Nabē dēin kelepeko* geduk menam, og mēm rēk hil gevong geving yi.

43 Nevong ving Anutu? Om nabē Anutu ahē ving yi yōnon, og nam dok vu yi! In nēr bē Anutu Nalu yi.”

44 Lob alam-begö-hodek luu sën desis luho nare Yesu vahi vahi lo denër pelë rak Yesu ving nebë saga.

Yesu Diik Ya

(Mk 15:33-41; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

45 Log hes vuheng rak, log malakenu lok beyoh vu dob pin beya meto 3 krök sehuksën.

46 Lob dus rak in bë 3 krök lob Yesu ngeek böpata bë, “*Eli, Eli, lama sabaktani?*” Sënë degwa nebë, “O sa Anutu, sa Anutu, nebë va sën gwevuu sa ya-ë?”

47 Lob alam sën denare dus vu yi lo vahi dengo lob denër bë, “Mehö sënë netahi Elia!”

48 Log pevis besir ti serög beya meko ngaa ayo sovinsën sën nedo lok loo lo ti, bedagoo luk wain ahëggin sën arë nebë vinegga lo geduu ya vetii ngesing, gevo ya verup lok Yesu avi in bë sesuvin.

49 Rëk sir vahi denër bë, “Genaköök gehil galë rë, nabë Elia rëk nam dok vu yi ma rëk nama?”

50 Rëk Yesu ngeek böpata ggökin log lëëin anon ya.

51 Lob pevis betob böp sën neruu dub-vabuung-böp ayo vabuung lo kweek rak luu ggëp vavu beya metök ahu. Log dob ggee gegelöng böp böp dego.

52 Gebedub avi tatekin yi gAnutu-yi-alam sën dediik ggovek lo ngahisekë vesaj lok, bedekedi rak los navij dahis.

53 Dekedi rak lok mëm Yesu kedi rak yah ggökin, log mëm to deyam medelok ya nyëg vabuung Yerusalem. Balam ngahisekë delë sir.

54 Log mehö negin alam-begö-yi ving yi alam-begö-yi sën medo denegin Yesu lo dengo gejemapi ggee, gedelë ngaa vahi nebë saga, lob kenuj verup, gedenër bë, “Yönon rot! Mehö sënëk Anutu nalu yi!”

55 Lob avëh sën denetamuin Yesu vu Galilea bedeyam in bë dedok vu yi lo ngahisekë denare ading teka bevare denelë.

56 Sir ti arë nebë Maria vu Magdala. Log Maria ngwë sën Yakobus lu Yosep ataj. Log avëh ti sën Sebedi nalu luho ataj.

Debë Yesu Navi Lok Gelöng Len

(Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Jn 19:38-42)

57 Log sehuk luk lob mehö-los-bengö-ggoreksën ti vu Arimatea beberup. Arë nebë Yosep. Yiik Yesu yi hur maluh ti yi ving, bemedo nesepa lok Yesu yi gägek.

58 Ya verup belok tepëk vu Pilatus bë geço Yesu nihil. Lob Pilatus nër bedevo vu yi.

59 Lob Yosep ko nihil bebom lok tob veroo mewis ti.

60 Log ya mebë lok ya yö yi bedub mewis sën nahën denesap lok gelöng meris lo. Log tetolin gelöng böpata ti ggërin avi. Vong ggovek log ya.

61 Lob Maria vu Magdala luho arë ngwë denedo bemedo malaj neya waak bedub saga.

Alam-begö-yi Ggëp Denegin Bedub

62 Buk sën alam Yuda denero sir in bë dega nos Buk-ggöksën-yi* lo ggovek ya geheng to, lok mëm alam-deneko-seriveng los alam Parisai* yah denër vu Pilatus bë,

63 “Mehö böp! He kwamin nevo gägek sën mehö gägek kuungsën saga nedo mala vesa genër lo bë, ‘Buk löö na govek rë, lok sëk kedi jak nah!’”

64 Om genanër bedegegin bedub avi noh vu buk löö. In rëk yi hur maluh degodek yi na gedenanër vu alam nabë kedi rak ggökin vu bedub. Lob gagek kuungsën vu tamusën rëk kesuu sën muginsën.”

65 Lom Pilatus nër vu sir bë, “Ham gweko alam-begö-yi la in degegin, beham behii bedub avi niwëek ata!”

66 Lob ya dekepa bedub avi niwëek gedejegwi kele niqegwi* teka rak gelöng nenga ya vetii waak avi ving, gedetung alam-begö-yi medo denegin.

28

Yesu Kedi Rak Ggökin

(Mk 16:1-10; Lk 24:1-12; Jn 20:1-10)

1 Lob Buk-sewahsën-yi* ggovek ya, geheng to loq Soda monbuk, lob Maria vu Magdala luho Maria ngwë kedi deya in bë degelë bedub.

2 Lob pevis bejemapi ggee böpata, in Mehöböp yi angër ti vu yagek meluk yam tetolin gelöng vër in waak avi geraq nedo.

3 Mala netum nebë davës, geyi tob veroo meris nebë beggob.

4 Alam-begö-yi sën denegin bedub lo delë, lom kenuj verup in yi, benij lok ti nebë alam-diiksën.

5 Rëk angër nër vu avëh luho bë, “Melu su göneng! Seraq ni bë melu yam nesero Yesu, mehö sën desis yi rak kelepeko* lo.

6 Rëk mu su neggëp sënë rè! Gaq kedi rak yoh vu sën nër wirek lo! Om melu nam gwelë nyëg sën neggëp loq veseveng lo.

7 Log melu nah mena pevis, bena nanër vu yi hur maluh lo nabë kedi rak ggökin vu bedub bemugin meya distrik Galilea, geham rëk na gwelë yi vu sagu. Yik senër vu meluu ggovek saga!”

8 Lob avëh luho deggöneng rot, rëk kwaj vesa böpata, lob pevis beluho deserög bedeneyah in bë denanër vu yi hur maluh lo.

9 Lok Yesu tök vu luho vu aggata benër bë, “Monbuk!” Lob luho deya dus vu bedepetev medeneggëp gedejom loq vaha medeko arë rak.

10 Lob Yesu nër vu luho bë, “Melu su göneng! Melu nah mena nanër vu arig lo nabë dena distrik Galilea, lob rëk degelë sa gëp sagu.”

Gagek Rak Alam Sën Denegin Bedub Avi

11 Avëh luho nahën deneyök aggata galam-begö-yi sën denegin bedub lo deyah medeya nyëg böp Yerusalem pevis bedenër ngaa pin sën tök vu sir ggëp bedub lo vu alam-deneko-seriveng hir ggev.

12 Lob alam-deneko-seriveng hir ggev ving alam-teta bedevengwëng rak gagek ti, lob devo monë ngahisekë vu alam-begö-yi saga,

13 gedevo koo vu sir bë, “Ham na nanër nabë sënë, ‘Yi hur maluh deyam buk, gehe hëp ying, log deggodek ya.’

14 Lob nabë kiap böp gengo gagek sënë, og he rëk semu gagek vu yi, lob su rëk gevong gagek vu ham rë.”

15 Nebë saga lob alam-begö-yi deko monë geya devong yoh vu gagek sën alam Yuda hir ggev denër vu sir lo. Lob gagek sënë ya meyoh vu alam Yuda pin, lob nahën denesepa loq hir gagek sënë bedenener nebë sënë rot begwëbeng.

Yesu Vo Huk Vu Yi Hur Maluh

(Mk 16:14-18; Lk 24:36-49; Jn 20:19-23; Sn 1:6-8)

16 Log hur maluh nemadluho-bevidek-ti lo detetuu aggata medeya Galilea, beya deverup kedu sën Yesu nër tato vu sir lo.

¹⁷ Lob delë Yesu, lob depetev medeneggëp loḵ vaha gedekō arë rak, rëḵ sir vahi kwaj luu luu.

¹⁸ Lob Yesu yam dus benër gagek vu sir bë, “Anutu vo niwëek pin vu sa bë sa gëgin yagek los dob.

¹⁹ Om ham na gwevong mehōnon pin denatu sa hur maluh los avëh. Lob ham jipek sir jak Ama arë, geNalu arë, bAnon Vabuung arë.

²⁰ Log ham tahu sir dok gagek pin sën sa netatekin vu ham lo in desepa dok. Ham gwengō rë! Serëḵ medo geving ham noh vu buk pin rot bedob los yagek hir buk govek na.”

Yesu Kerisi Yi Bengö Nivesa Sën Markus Kevu

Mehö-neripek-alam Jon Nër Yi Gagek Rangah

(Mt 3:1-12; Lk 3:1-18; Jn 1:19-30)

¹ Anutu nalu Yesu Kerisi yi Bengö Nivesa degwa muginsën:

² Nebë sën mehö-nenër-gagek-rangahsën Yesaya kevu loḵ Anutu-yi-ḵapiya wirek meneggëp nebë:

“Gwengo rë! Sëḵ gevong sa hur ti namugin mena negetongin hong aggata.”

³ “Gemehöti aye nerak loḵ nyëḡ-yumeris bë, ‘Ham bolinin Mehöböp yi aggata meham sesor megëp niröp.’”

⁴ Nebë sënë, loḵ Mehö-neripek-alam Jon yam vu nyëḡ-yumeris meyam nenër gagek rangah nebë, “Ham gwevuu ham ngaa nipaya na, geham gwërin ham nom vu Anutu, lom mëm sejipek ham jaḵ bël, gAnutu rëḵ dahun ham ngaa nipaya na.”

⁵ Nër bë saga, lob alam vu distrik Yudea los alam Yerusalem pin deneya vu yi. Denenër hir ngaa nipaya pin rangah vu, log mëm neripek sir luḵ bël Yordan.

⁶ Jon röp yi röpröp ading sën denevasu rak kamer nivis lo, log nevëh kaḅi neggëp balo, genegga sepaak los nenum beggoh netu yi nos.

⁷ Lob yam nenër Anutu yi gagek rangah nebë, “Mehö los niwëëḵ ti kesuu sa rëḵ tamuin sa menam. Gesa su mehö nig vesa yoh vu in bë sa natu yi hur ti meḵevelekin vaha suu rë.”

⁸ Sën seripek ham lo, og sengo hetung bël meris mu raḵ ham, gaḵ mëm yi sën rëḵ nam getung Anon Vabuung jaḵ ham.”

Yesu Ripek Bël

(Mt 3:13-17; Lk 3:21-22)

⁹ Vu buk saga Yesu vu Nasaret ggëp distrik Galilea meya vu Jon, beJon ripek yi luḵ bël Yordan.

¹⁰ Ripek, log Yesu nahën neraḵ yom roneḵ, loḵ lë geyagek tatekin ya gAnon Vabuung ni nebë sok nuung ti meto megwang ya Yesu ayo.

¹¹ Log gagek ti yam vu yagek bë, “Sa nalug hong! Sahëḡ neving hong besa halë hong nivesa.”

Satan Seggi Yesu

(Mt 4:1-11; Lk 4:1-13)

¹² Ggovek saga lob Anon Vabuung ggee loḵ ayo bë na nyëḡ-yumeris ti.

¹³ Ya nyëḡ-yumeris ti sën sag hir nyëḡ lo beya nedo buk mehödahis luu, geSatan ya medo nepelëpin yi vu sagu. Lom Satan vuu yi ya gemëm angër yam deneloḵ vu yi.

Yesu Neko Yi Huk Raḵ Vu Galilea

(Mt 4:12-17; Lk 4:14-15)

¹⁴ Deduu Mehö-neripek-alam Jon beya nedo ḵarabus, loḵ mëm Yesu ya distrik Galilea menër Anutu yi Bengö Nivesa rangah nebë,

¹⁵ “Anutu tung buk vorot lob töḵ yam, om gwëbeng sënë Anutu-yi-nyëḡ vongin anon jak, om ham gwevuu ham ngaa nipaya na, geham gwërin ham nom vu Anutu, beham gwevong geving Anutu yi Bengö Nivesa sënë.”

Yesu Tahi Alam-gël-yi Lubeluu

(Mt 4:18-22; Lk 5:1-11)

¹⁶ Buk ti lob Yesu medo nesepa lok ngaggee böp Galilea nenga, lob tök vu Simon lu ari Andreas geluho medo denetë lek luk ya ngaggee in bë degeko gël, in yik luho yö hir huk sagi.

¹⁷ Lob Yesu nër vu luho bë, “Melu nam sepa sa natu sa hur besa tahu meluu in gweko mehönön denam vu sa nabë sën melu neko gël gwëbeng agi lo.”

¹⁸ Lob pevis beluho devuu lek ya geya desepa yi melööho deya.

¹⁹ Log lööho deya dus ti beya deverup, lok Yesu lë Sebedi nalu luho, Yakobus lu ari Jon, geluho rak denedo yag ti medeneduu hir lek vepulsën yah. Lë luho lob pevis metahi luho.

²⁰ Lom luho devuu amaj Sebedi losho yi hur-huk-yi lo berak denedo yag geluho ya desepa Yesu medeya.

Mehöti Los Memö Nipaya Ti

²¹ Sir sënë ya detök ya Kapernaum, log yik Yudea hir Buk-sewahsën-yi* ti, lom Yesu luk ya dub-supinsën-yi menetatekin gagek vu alam sën denedo lok lo.

²² Nenër gagek vu sir, lob kenuj ya rot in su nenër nebë mehö-horek-yi rë, gak nenër gagek nebë mehö los niwëek ti.

²³ Nebë saga, lom mehöti to nare lok dub ayo gememö nipaya ti nedo lok ayo.

²⁴ Lom ngeek bë, “Yesu vu Nasaret! Bë gwevong va vu he? Mak geyam in bë kwevoh he? Seraq nim nebë Anutu yi Mehö Vabuung hong!”

²⁵ Lok Yesu petupek rak bë, “Ayem nama! Gegweto gena in mehö saga!”

²⁶ Lob memö sesö yi lok mehö lo ayo gengeek böpata, log vuu yi geto meya.

²⁷ Lob alam pin saga delëk anon, gedenelok tepëk vu sir bë, “Va ti sënë? Mak gagek mewis ma va? Mehö sënë nenër vu memö nijpaya lo ving nebë yi mehö los niwëek ti, om nengaj yes geto deneya!”

²⁸ Lom pevis medenenër Yesu arë ya meyoh vu distrik Galilea pin.

Yesu Vong Pita Ggen Avëh Menivesa Rak

(Mt 8:14-15; Lk 4:38-39)

²⁹ Ggovek saga log tur vu dub-supinsën-yi ayo, lob lööho Jon lu Yakobus ya derak ya Simon Pita luho Andreas hir beggang.

³⁰ Lob pevis medenër Simon Pita ggen avëh vu bë nivanë rot meneggëp.

³¹ Lob mëm Yesu ya mejom lok nema beko yi rak, lom nikul ya pevis, lob mëm neyeh nos bevo vu sir.

Sehuksën Lob Yesu Vong Alam Ngahisekë Nij Vesa Rak

(Mt 8:16-17; Lk 4:40-41)

³² Ggovek log seuksën behes luk ya, lob deneko alam nijraksën meya deverup vu Yesu, medeneko alam sën memö denegwang ya ayoj ving.

³³ Alam pin vu beggang-bu ti saga ya denekebu sir lok veluung avi.

³⁴ Lok mëm Yesu nevong alam ngahisekë sën niraksën aggagga nevong sir agi benijvesa nerak, genetii memö ngahisekë to deneya in mehönön. Log nër in memö pin bë su denanër yi rangah, in denerak ni bë Anutu Nalu yi.

Yesu Neko Lok Nyëj Menër Yi Gagek Rangan

(Lk 4:42-44)

³⁵ Nyëj yö nahën gesu heng rë, log Yesu kedi rak buk meya nedo nyëj-yumeris tahsën in bë najom jak na vu Anutu.

³⁶ Lok Simon losho alam sën denedo ving yi lo ya desero

³⁷ bedetök rak lob denër vu bë, “Alam pin medo denesero hong!”

³⁸ Loḵ Yesu nër vu sir bë, “Hil ana beggang bu böp böp sën nedo dus agi in sa nanër Anutu yi gägek rangah vu sir geving. In seyam in bë sa gevang nabë sënë.”

³⁹ Lom mëm neḵo loḵ distrik Galilea beneluk ya dub-supinsën-yi pin menenër Anutu yi gägek rangah vu alam pin. Genetii memö to deneya in mehõnon ving.

Yesu Vong Mehöti Los Nisevuuk Benivesa Rak
(Mt 8:2-4; Lk 5:12-16)

⁴⁰ Buk ti lob mehöti los nisevuuk ya vu yi metung lus luḵ geketag vu yi bë, “Nabë ahëm geving, og geyoh vu bë gwevang besa nig veseek jak.”

⁴¹ Lob Yesu kwa pesivin yi mebö nema rak yi genër vu yi bë, “Sa ahëg ving! Om nim veseek jak!”

⁴² Lob yiḵ sevuuk saga mehor ya pevis.

⁴³ Lob Yesu vo kooiin niwëëk gevang yi ya pevis. Nër vu yi nebë, “Gwegin hong besu gena genanër ngaa sënë vu mehõ la.

⁴⁴ Gaḵ mëm gena getato hong vu mehõ-neḵo-seriveng gegwetung seriveng in nim veseek rak. Noh vu sën Moses nër wirek bë hil gevang lo, in alam pin dejak ni nabë nim veseek rak.”

⁴⁵ Rëḵ ma gemehõ lo to meya meya medo neturin yi gägek sënë rangah vu mehõnon pin medengo, lob Yesu su yoh vu bë na tato yi rangah vu beggang-bu ti rë gena. Geyõ ya nedo tahsën loḵ mëm alam yoh vu nyëg pin medo deneya vu yi.

2

Yesu Vong Mehõ Sekë Selõngin Ti Benivesa Rak
(Mt 9:1-8; Lk 5:17-26)

¹ Buk la ggovek ya, loḵ Yesu yah meya nedo Kapernaum, loḵ alam dengo bë yah nedo ben.

² Lob desup sir ya beyi beggang pup. Gedeggërin veluung avi ving, belen ti su ggëp netök rë. GeYesu nenër Anutu yi gägek nivesa rangah vu sir.

³ Medo nenër vu sir log deḵo mehõ sekë selõngin ti medeverup. Sir lubeluu devaḵu medeyam vu Yesu.

⁴ Derak vu mehõnon pin saga besu deyoh vu bë degeto denam Yesu mala rë, lom derak ya beggang vavunë medekehe beggang demi valek sën Yesu nare lo. Dekehe ggovek ya geggëp netök, log mëm dese yesin reek los mehõ sekë selõnginsën lo to meluḵ ya beggang ayo.

⁵ Nebë sënë lob Yesu lë bë ayoj neya timu vu yi, lom nër vu mehõ sekë selõnginsën bë, “Naluḵ-e! Sa dahun hong ngaa nipaya ya!”

⁶ Log alam-horek-yi la loḵ denedo beggang ayo sën ving Yesu bekwaj nevo loḵ ayoj bë,

⁷ “Nenër gägek va ti sënë? Ko yi rak besevök Anutu! Mehöti su yoh vu bë dahun ngaa nipaya na rë, gaḵ Anutu yõ timu yoh vu!”

⁸ Loḵ Yesu rak ni loḵ ayo bë kwaj nevo nebë sënë, lom nër vu sir bë, “Ham ayomin neya ngahi nebë sënë in va?”

⁹ Ham kwamin nevo gägek sën senër agi bë, ‘Sa dahun hong ngaa nipaya ya’ lo bë anon ma, in re yoh vu bë gelë nabë dahun ya yõnon-a? Rëḵ mu mëm nabë sa nanër vu yi nabë, ‘Kwedi jak megena’, og mëm ham rëḵ jak ni nabë sa nanër gägek los anon.

¹⁰ Rëḵ sa bë ham jak ni nabë sa Mehõnon Nalu sën seyoh vu bë dahun ngaa nipaya na gëp dob, om...” log peggirin menër vu mehõ sekë selõnginsën bë,

11 “Sa nanër nõk vu hong nabè: Kwedi gweko hong reek jak megenah böm!”

12 Lob kedi rak pevis beko yi reek rak meya, gesir pin vare denelè. Delè, bavij tõk rot gedeko Anutu arè rak medenenèr bè, “Hil su halè ngaa ti nebè sènè wirek rè!”

Yesu Tahi Levi

(Mt 9:9-13; Lk 5:27-32)

13 Ggovek log Yesu to meyah dobnè meyah meya ngaggee böp Galilea nenga, loğ mèm alam pin deneya vu yi benetatekin gagek vu sir.

14 Ggovek, log ya rak meya meto metok vu Alpeus nalu Levi* gelok nedo beggang-takès-yi, lob nër vu yi bè, “Genam medo gesepa sa!” Lob Levi kedi rak mesepa yi meya.

15 Loğ Yesu losho alam ngahisekè sèn denetamuin yi lo ya denegga nos loğ Levi ben. Alam-deneko-takès* losho alam nijpaya sèn denekyèh horek lo geyi hur maluh, sir pin ya denegga nos ving yi.

16 Loğ tum Parisai* hir alam-horek-yi lo delè bè losho alam nijpaya sèn galam-deneko-takès* lo denegga nos loğ ti, lob delok tepèk vu yi hur maluh bè, “Nebè va sèn negga nos ving alam-deneko-takès* losho alam nijpaya agi-è?”

17 Røk Yesu ngo lob nër vu sir bè, “Alam nijvesa su deneya vu dokta rè, gak alam nijraksèn mu yò deneya vu. Om sesu yam in bè tahi alam yohvu rè; gak mu seyam in bè tahi alam sèn ngaa nipaya neggèp vu sir lo.”

Delok Tepèk In Alam Sèn Ayej Neggèrin Nos Lo

(Mt 9:14-17; Lk 5:33-39)

18 Log buk ngwè, lob Mehö-neripek-alam Jon yi hur maluh losho alam Parisai* pin devongin bè degeko Anutu arè jak, lom ayej ggèrin nos besu degga rè, loğ tum mehö la ya delok tepèk vu Yesu bè, “Jon yi hur maluh losho Parisai* hir hur maluh ayej neggèrin nos besu denegga rè, log tum hong hur maluh denegga nos gesu ayej neggèrin rè in va?”

19 Lom Yesu peggin gagek rak mehö sèn neko avèh lo, benèr yah vu sir bè, “Ham kwamin bo rè, nabè mehöti medo geving yi alam geluho avèh ti denajom nemaj! Bè nabè sènè og yi alam sènè su deyoh vu bè røk ayej gèrin nos rè! Gak mu mehöti sèn bè geko avèh lo nedo ving sir, om røk kwaj nivesa medega nos gesu deyoh vu bè røk ayej gèrin rè.

20 Røk mèm buk sèn debo mehö sèn geko avèh lo vèr besu medo geving yi alam rè, og mèm yi alam røk ayoj maggin bayej gèrin nos dok buk saga.”

21 Log Yesu nër vu sir ving bè, “Mehöti su neko tob mewis sèn su deneripek rè lo len ti menepeka tob mugeng sèn nekwek lo len rak rè. Nabè gevang nabè sènè, og røk dejipek, lob tob mewis sènè najul menom getob mugeng sènè røk nakwek gökin melen böpata rot.

22 Gemehöti su netöö wain* mewis loğ ya memèk-navi mugeng rè. Gak bè mehöti gevang nabè sènè, og røk wain ngol navi mebeput, gewain keseh geto mena bebasap wain los memèk-navi dok ti. Gak denetöö wain mewis loğ ya memèk-navi mewis mu!”

*Yi Hur Maluh Derur Nos Loğ Buk-sewahsèn-yi**

(Mt 12:1-8; Lk 6:1-5)

23 Lob Buk-sewahsèn-yi* ti, lob Yesu yi hur maluh deyoh ya huk wit* ti, lob yi hur maluh derur anon mededah.

24 Lom Parisai* lo delè medelok tepèk vu yi nebè, “Gwelè! Nebè va sèn hong hur maluh dekeyèh horek Buk-sewahsèn-yi-è?”

* **2:14:** Levi sènè arè ngwè nebè Matai. Su Yakob nalu rè, gak yik mehö ngwè.

²⁵ Rêk Yesu lok tepêk yah vu sir bê, “Maḵ ham su tevin gagek raḵ ngaa sên Davit vong wirek lo rê? Nos main mediikahê,

²⁶ lob losho alam sên denesepa yi lo deloḵ ya Anutu yi dub-vabuung. Alam-deneḵo-seriveng hir ggev Abiatar negin Anutu yi dub-vabuung loḵ buk saga, lob deloḵ ya medegga brêt vabuung sên denetung netu seriveng benedo ggêp Anutu mala lo. Nos sên alam meris su deyoh vu bê dega rê lo, gaḵ alam-deneḵo-seriveng mu yô denegga. Rêk mêm mehô meris sên Davit gga, gevo vu alam meris sên denesepa yi lo bedegga ving. (Rêk su devong paya rê, gaḵ dediikahêj om degga, lob yîḵ sa hur maluh sênê nebê).”

²⁷ Loḵ Yesu nêr vu sir ggôkin yah nebê, “Anutu su tung Buk-sewahsên-yi* in bê deginengin mehônnon rê, gaḵ tung in bê doḵ vu sir.

²⁸ Om Mehônnon Nalu tu Buk-sewahsên-yi* ala.”

3

Mehô Sekê Beloin

(Mt 12:9-14; Lk 6:6-11)

¹ Buk ngwê rê, lob luḵ yah dub-supinsên-yi ggôk yahin, galam sên loḵ denedo dub ayo lo ti sekê beloin.

² Log alam vahi sên denelê Yesu paya lo medo malaj nesepa yi, in bê degelê nabê rêḵ gevong benema nivesa jaḵ doḵ Buk-sewahsên-yi* ma rêḵ nama. Nabê gevong, og mêm denanêr gagek jaḵ yi nabê keyêh horek.*

³ Lom Yesu nêr vu mehôti sên sekê beloin lo bê, “Kwedi jaḵ megenam gebare doḵ he malamin vuheng atov!”

⁴ Lob loḵ tepêk vu sir pin bê, “Maḵ hil horek nêr bê hil gevong ngaa nivesa doḵ Buk-sewahsên-yi*, ma hil gevong ngaa nipaya? Maḵ nêr bê hil adoḵ vu mehônnon in demedo vesaj, ma hil nid dêl jaḵ sir in denadiik?” Dengo rêḵ ayej ma rot geti su vengwêng rê.

⁵ Lom Yesu vare mala neḵo loḵ menelê sir gahê sengên vu sir gayo maggin rot vu sir, in su kwaj nevongin mehôti sênê rê, gayoj niwêek. Loḵ nêr vu mehô sekê beloin bê, “Getelo sekêm nam!” Lom mehô lo telo nema ya, lom nivesa raḵ pevis.

⁶ Rêḵ Parisai* lo deluk yom dobnê, lob losho Herot* yi alam desap sir medenesero aggata in bê dengis Yesu menadiik.

Alam Yu Bôpata Desupin Sir Ggêp Ngaggee Bôp Nenga

⁷ Lob Yesu losho yi hur maluh detah sir meya denedo ngaggee bôp nenga, lom alam ngahiseḵê rot vu distrik Galilea denetamuin sir. Galam vu distrik Yudea ving.

⁸ Galam vu nyêg bôp Yerusalem, galam vu distrik Idumea, galam vu bêl Yordan vahi-yi. Galam sên denedo dus vu nyêg bôp Ture los Sidon, besir ngahiseḵê deyam. Sir pin denengo ngaa pin sên nevong lo, lom deneya vu yi.

⁹ Lom nêr vu yi hur maluh bê na degeḵo yaḡ ti, in alam ngahiseḵê deneyam rot om rêḵ degeving in yi.

¹⁰ In vong sir ngahiseḵê benijvesa raḵ, om alam nijraksên denepeḵa raḵ yi rot in bê degebê nemaj jaḵ yi.

* **3:2:** Alam Parisai* denelê sên Yesu nevong mehônnon benijvesa neraḵ lo nebê nevong huk ti, om nabê gevong doḵ Buk-sewahsên-yi og nekeyêh horek Buk-sewahsên-yi. Rêḵ Yesu nêr bê Anutu tung Buk-sewahsên-yi in doḵ vu mehônnon, om nabê doḵ vu mehônnon benijvesa jaḵ doḵ Buk-sewahsên-yi og yîḵ yoh vu, gaḵ su keyêh horek rê. Rêḵ alam Parisai* delê Yesu paya in ngaa sênê bedenevongin bê dengis yi.

¹¹ Log memö sën denegwang ya mehōnon medenevong lo, denelë yi lom denepetev medeneggëp loḵ vaha gedenengeek bë, “Anutu nalu hong!”

¹² Lob nevo ḵoo vu sir niwëek bë su denanër yi rangah.

Yesu Ggoin Sinarë Nemaḵluho-bevidek-luu Rak

(Mt 10:1-4; Lk 6:12-16)

¹³ Loḵ tum ya nyëḡ ti los ḵedu betahi alam sën kwa nevo sir lo bë dena vu yi.

¹⁴ Log ggoin maluh nemaḵluho-bevidek-luu rak in bë desepa yi geyö rëḵ gevong sir mena denanër yi gagek rangah.

¹⁵ Vo niwëek vu sir ving in degetii memö sën denegwang ya mehōnon ayoj lo geto dena.

¹⁶ Ggoin Simon, lob nër ggev ngwë rak nebë Pita.

¹⁷ Lob ggoin Yakobus luho ari Jon sën Sebedi nalu luho rak, benër ggev ngwë rak luho nebë Boanerges, (degwa nebë luho nij wëek nebë vaḵuvek).

¹⁸ Lob ggoin Andreas luho Pilip ga, Bartolomai luho Matai, geTomas ga, Alpeus nalu Yakobus, geTadaius, geSimon sën yi mehō-neruuk-alam-Rom ti,

¹⁹ geYudas Iskariot ving, sën rëḵ nanër Yesu rangah lo.

Yesu Luho Belsebul*

(Mt 12:24-32; Lk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Yesu yah meya ben lob mehōnon ngahisekë yom desupin sir ggökin yah, lom Yesu losho yi hur maluh su deyoh vu bë dega nos rë, in mehōnon ngahisekë medeggërin sir.

²¹ Loḵ Yesu yi alam denedo bej gedengo bë alam deggërin sir rot, lob denër bë, “Maḵ yu vong paya!” Lom deya in bë denajom yi nah.

²² Log alam-horek-yi la deyam vu Yerusalem medenenër bë, “Memö alaj Belsebul* nevong yi!” Gedenenër ving bë, “Netii memö to deneya rak memö alaj niwëek!”

²³ Loḵ mëm Yesu supin sir yam dus getateḵin vu sir bë, “Satan rëḵ getii yö yi hur memö geto dena nabë va?”

²⁴ Nabë alam dob timu debasuh sir bedengis sir, og alam sënë su rëḵ demedo los nij wëek rë.

²⁵ Log nabë alam degwa timu debasuh sir medengis sir, og alam sënë su rëḵ demedo los nij wëek rë.

²⁶ Om nabë Satan losho yi alam debasuh sir medengis sir, og su rëḵ demedo rë, gaḵ rëḵ malaj nama na.

²⁷ Log hil su ayoh vu bë agök Mehö Nipaya los niwëek saga ben vavunë gabo yi ngaa vër rë. Mëm nabë hil naduu Mehö los niwëek sënë ahon, og mëm hil rëḵ abo yi ngaa pin vër menama na verök yi.”

²⁸⁻³⁰ Alam sënë denenër bë Yesu nevong ngaa nebë sënë in memö nipaya ti nevong yi, loḵ Yesu nër yah vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë Anutu yoh vu bë dahun mehōnon hir ngaa nipaya pin na, ngaa nipaya los gagek pelësën sën denanër jaḵ Anutu lo. Gaḵ nabë mehöti nanër gagek pelësën jaḵ Anon Vabuung (nabë yik sëek memö nipaya ti), og Anutu su rëḵ dahun yi gagek sënë na rë, gaḵ yö rëḵ gëp vu yi degwata.”

Yesu Ata Losho Ari Lo

(Mt 12:46-50; Lk 8:19-21)

³¹ Lob ata losho ari lo yam denare dobnë gedevong gagek ya vu yi bë duk na vu sir.

³² Gelosho mehōnon ngahisekë denedo, lom denër vu yi bë, “Atam garim lo avëhnöm lo yam denare dobnë medeneloḵ tepëḵ in hong!”

³³ Rëḵ loḵ tepëḵ yah vu sir nebë, “Atag lo arig re lo?”

³⁴ Log mala neko loꝓ beggang ayo menelē alam pin sēn detebuu yi lo genēr vu sir bē, “Satag lo sarig lo sēnē!

³⁵ Alam sēn denesepa loꝓ Anutu kwa lo, og sir saga mēm detu sarig lo, savēhnōg lo, satag lo.”

4

Yesu Nēr Gagek Peggirinsēn Raꝓ Mehō Sēn Netetēhin Nos Gahis (Mt 13:1-9; Lk 8:4-8)

¹ Buk ngwē rē, loꝓ Yesu yah meya ngaggee bōp lo nenga, lom tatekin gagek vu mehōnon ggōkin yah. Mehōnon ngahisekē rōt desup sir medeneteking raꝓ sir, lom raꝓ ya nedo yaꝓ ti raꝓ ngaggee vavunē galam pin denedo ngaggee nenga.

² Lom mēm nenēr gagek peggirinsēn ngahisekē vu sir, genēr bē,

³ “Ham gwengo rē! Mehō netetēhin nos gahis ti to meya huk anon in bē tetēhin yi nos gahis.

⁴ Netetēhin nos gahis, lob vahi to nedo loꝓ aggata sēn neyoh huk vuheng lo, lob soꝓ yam pevis medegga.

⁵ Log gahis vahi to merak nedo dob mahen teka sēn raꝓ neggēp gelōng vavunē lo, om kip pevis in dob mahen teka mu.

⁶ Lob hes verup netum bevev raꝓ, lob meran ya pevis in gēga su luꝓ ya dob rē.

⁷ Log gahis vahi to meloꝓ ya nedo vos niggin ggin ayo, lob vos niggin ggin sēnē kip merig, lob ggōk nos besu sis anon rē gema.

⁸ Log gahis vahi to meluꝓ ya nedo dob jeji lob kip verup merig mesis anon. Vahi sis dahis ti benemadluho, gevahi sis dahis lōō, gevahi sis dahis nemadvahi.”

⁹ Log nēr ving bē, “Mehōti bē nenga neggēp, og gengo gagek sēnē.”

Yesu Nenēr Gagek Peggirinsēn In Va? (Mt 13:10-17; Lk 8:9-10)

¹⁰ Ya nedo tahsēn, loꝓ yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu sēn losho alam sēn denesepa yi lo, yam deloꝓ tepēk vu yi bē, “Gagek peggirinsēn sēn genēr-ē degwa nebē va?”

¹¹ Loꝓ nēr yah vu sir bē, “Anutu netatekin gagek vunsēn raꝓ yi nyēg degwa vu ham, gaꝓ alam vahi sēn denedo nenga lo, og Anutu nenēr vu sir loꝓ gagek peggirinsēn mu,

¹² ‘in bē su rēk degērin sir nah vu Anutu mekevoh hir ngaa nipaya na rē. Gaꝓ degelē mu gesu dejak ni rē,

log degengo mu gesu denatōk jaꝓ gagek degwa rē.’ ”

Yesu Tatekin Mehō Sēn Netetēhin Nos Gahis Lo Yi Gagek (Mt 13:18-23; Lk 8:11-15)

¹³ Lob loꝓ tepēk yah vu sir nebē, “Ma ham su raꝓ gagek peggirinsēn sēnē degwa ni rē? Om maꝓ ham rēk jaꝓ gagek peggirinsēn pin ni nabē va?”

¹⁴ Mehōti sēn netetēhin nos gahis lo nebē mehō nenēr Anutu yi gagek.

¹⁵ Log gahis vahi sēn to nedo loꝓ aggata lo nebē alam sēn denego Anutu yi gagek ggovek, loꝓ tum Satan yam pevis meko vēr in ayoj lo.

¹⁶ Gegahis vahi sēn to merak nedo dob los gelōng lo nebē mehōnon vahi sēn denego Anutu yi gagek log ahēj nivesa medeko raꝓ pevis.

¹⁷ Rēk mu sir nebē nos gēga sēn neraꝓ vu gelōng lo om denedo teka, loꝓ ngaa maggin tōk vu sir, ma, alam denenēr pelēsēn raꝓ sir in denesepa loꝓ Anutu yi gagek, lom tum delēin pevis.

¹⁸ Log gahis vahi sën loḵ nedo vos niggin ggin ayo lo nebë alam sën denengo Anutu yi gageḵ ggovek lo.

¹⁹ Loḵ newaj neraḵ in ngaa-dob-yi rot gahëj neving monë bedenelev vahaj in kupek lu ngaa, lob mëm ngaa pin sënë neggök Anutu yi gageḵ banon nema.

²⁰ Log gahis sën to meluḵ ya dob jeji lo nebë alam sën denego yi gageḵ medevasu loḵ ayoj medenevong yoh vu banon neraḵ lo. Sënë nebë nos rig menesis anon nivesa; vahi nesis dahis ti benemadluho, gevahi nesis dahis loö, gevahi nesis dahis nemadvahi.”

*Yesu Nër Bë Hil Su Abun Ram Gevek Na Reek Gebinë
(Lk 8:16-18)*

²¹ Lob nër vu sir bë, “Bë hil gelu dok ram buk, og maḵ yoh vu bë hil abun duḵ na dëg ayo ti, ma, hil getung duḵ na reek gebinë? Ma! Hil getung jaḵ meḵo reek vavunë in natum nivesa behil galë nyëḵ jaḵ.

²² Lob ngaa pin sën neggëp vunsën lo, najeeng rëḵ tato yi rangah, gengaa pin sën debom meneggëp loḵ gobeng gwëbeng agi, og najeeng rëḵ alam pin dejak ni.

²³ Bë ham nengamin neggëp, og ham gwengo gageḵ sënë meham kwamin bo!”

²⁴ Loḵ nër vu sir ggökin bë, “Ham kwamin bo gageḵ sën ham nengo lo nivesa rë. Ngaa sën ham neving vu mehö ngwë lo, og rëḵ Anutu bo doḵ nah vu ham nabë, gebo la geving mesevök.

²⁵ Mehöti sën neraḵ gageḵ degwa ni lo, og rëḵ jaḵ la degwa ni geving rot. Gemehöti sën su neraḵ gageḵ degwa ni rë lo, og rëḵ kwa birekin teka sën neraḵ ni lo benama na verök yi.”

Yesu Nër Gageḵ Peggirinsën Raḵ Nos Gahis Nebë Nekip Nebë Sënë

²⁶ Log nër bë, “Sën Anutu yi Nyëḵ anon jaḵ lo, og yik nebë mehöti tetëhin nos gahis luḵ ya dob.

²⁷ Lom neggëp buk genekedi raḵ monbuk benedo yoh vu buk ngahi, log nos gahis lo kip berig geyi duḵin degwa sën nos nerig raḵ lo.

²⁸ Gahis yö kip verup dob. Neru verup muginsën, lob tung ris raḵ genema ggol raḵ, lom mëm vuuk anon.

²⁹ Loḵ nelë bë anon lok beris nebung, lob mëm neḵo paggëpek beketöv anon in anon loḵ ggovek lo. Kë! Lob Anutu yi Nyëḵ anon neraḵ nebë sënë.”

Yesu Nër Gageḵ Peggirinsën Raḵ Mastet Gahis
(Mt 13:31-32; Lk 13:18-19)*

³⁰ Log nër ggökin yah bë, “Hil nanër nabë Anutu negin hil nebë va? Gehil nanër gageḵ peggirinsën jaḵ yi nyëḵ nabë anon neraḵ nebë va?

³¹ Hil nanër nabë: Sën yi Nyëḵ anon jaḵ lo, og yik nebë mastet* gahis sën hil nehehin lo. Mastet* gahis sënë og mahen teka rot genos gahis pin kesuu.

³² Lok nabë hil gehin, og nakip bejig böpata bekesuu jojeng pin, bemëm nema böp gol doḵ og soḵ sën denevëeng medeneya agi rëḵ nam dejegwi newisej doḵ nema gedejivin kuu. Kë! Lob Anutu yi Nyëḵ anon neraḵ nebë sënë!”

*Yesu Nenër Gageḵ Peggirinsën
(Mt 13:34-35)*

³³ Yesu nenër vu sir loḵ gageḵ peggirinsën ngahi yoh vu sën bë dejak ni.

³⁴ Nenër yi gageḵ vu mehönon pin loḵ gageḵ peggirinsën nebë sënë, rëḵ mëm loشو yi hur maluh yö ya denedo tahsën, log netateḵin gageḵ sën pin rangah vu sir.

*Yesu Nevong Mesang Ahë Yes Rak
(Mt 8:23-27; Lk 8:22-25)*

³⁵ Lok buk timu saga, lob nyëg luğ ya, lob nër vu yi hur maluh nebë, “Hil ana ngaggee vahi sagu rë.”

³⁶ Yesu rak nedo yağ lo vorot, lom yi hur maluh derak ya ving medeya, gedevuu alam saga lo ya. Gelosho yağ vahi desepa sir medeya.

³⁷ Lob sang böpata nevë gengaggee nesis böp meneluç ya yağ ayo bevuuk lok, bevongin bë napup.

³⁸ GeYesu bë kwa rak ngadoheng dus ti meneggëp yiing ggëp yağ hus, lok mëm yi hur maluh deggee vu yi medenër vu bë, “Tatovaha! Su kwam nevö hil bë vongin hil malad nama rë?”

³⁹ Lom kedi rak pevis bepetupek rak sang los ngaggee bë, “Ggovek ya! Ahëm yes jak!” Lom sang ahë yes rak pevis gededun ma geneggëp.

⁴⁰ Lob mëm nër vu sir bë, “Ham newamin rak in-a? Mağ su ham ayomin neyam timu vu sa rë?”

⁴¹ Lom kenuj ya rot gedanelok tepëk vu sir nebë, “Mağ mehö sënë yi nebë va? Om sën sang los ngaggee denço aye-ë?”

5

*Memö To Meya in Garasa Maluh Ti
(Mt 8:28-34; Lk 8:26-39)*

¹ Nebë saga, lom ya detök ya ngaggee nenga vahi, sën alam Garasa hir nyëg lo.

² Lob Yesu rak nedo yağ meya pesöng ya ronek, lob mehöti kedi ggëp waak sën denebë mehönon sekëj lok lo meluç to vu yi, lob memö nipaya nedo lok ayo.

³ Mehö sënë ben lok neggëp waak ving mehönon sekëj gemehöti su yoh vu bë naduu yi ahon jak sëng ma ngaa ti rë gema.

⁴ Gağ deneduu nema los vaha rak sëng wirek wirek, lok nevepul sëng in nema genekeluğin sëng benepepöo in vaha, gemehöti su yoh vu bë gevong bemala yes jak rë.

⁵ Nedo nyëg heljëng los kedu, log medo nengeek buk los rangah genesis yi rak gelöng.

⁶ Mehö sën nahën nedo adingnë menelë Yesu, lok serög meyam petev neggëp lok Yesu vaha,

⁷ gengeek bë, “Yesu, Anutu Vavunë nalu hong. Geyam in-a? Bë gwevong va vu sa? Sa ketag yök vu hong niwëek neggëp Anutu mala nebë su gebasap sa!”

⁸ In Yesu nër vu memö sënë bë, “Memö nipaya-e! Gwevuu mehö sënë na gegweto gena!”

⁹ Lob mëm Yesu lok tepëk ya vu mehö sënë bë, “Arëm re?” Rëk bë, “Sarëg nebë Mehömehö in he ngahisekë.”

¹⁰ Lok mëm pasang neketag vu Yesu nebë Yesu su getii sir na gedevuu nyëg sagi.

¹¹ Log böök yu ti vare deneruuk rak kedu sënë vewen,

¹² lom tum memö deketag vu yi bë, “Gwevong he mehe na gegwang na böök sagu ayoj.”

¹³ Lob yogekin bë yoh vu bë degegwang na, lom mëm memö nipaya sën devuu mehö lo ya geto deya degwang ya böök; lob böök saga sir 2,000, lob mëm deserög meya deluç nyëg vaha degwa ti meya devës ya ngaggee bengaggee rehöö sir pin bemalaj maya verök yi.

14 Lob alam sën denegin böök lo deveya meya denër ngaa sënë rangah vu alam pin sën denedo loḵ nyëḡ böp los mahen mahen lo ving. Lob alam saga deyah in bê degelë ngaa sën to meya lo.

15 Lob deyah vu Yesu medelë mehö sën memö to deya in yi lo. Delë mehö sën Mehömehö gwang ya yi wirek lo vëh tob benedo nivesa gekwa nevo ngaa nivesa, loḵ tum deneggönengin sir rot.

16 Lob alam sën delë ngaa agi raḵ malaj lo, denetateḵin ngaa pin sën töḵ vu mehö los memö nipaya geböök lo pin vu sir ving.

17 Lom mëm alam pin deketag vu Yesu bê gevuu hir nyëḡ gena.

18 Lom Yesu nahën neraḵ yah yaḡ, log mehö sën memö to deya in yi lo ya ketag vu yi bê na geving yi.

19 Rëḵ Yesu vong yi yah genër vu yi bê, “Mu genah megena vu hong alam megena genanër ngaa böp sën Mehöböp vong vu hong los kwa pesivin hong lo rangah vu sir.”

20 Lob yah meya medo nenër gagek sënë rangah vu alam ggëp nyëḡ sën denenër arë nebë Beggang-bu-nemadluho lo nebë Yesu vong ngaa böp sën sënë vu yi, lom tum alam pin avij netök.

*Gagek Raḵ Yairus Nalu Avëh Luho Avëh Sën Bë Nema Raḵ Yesu Yi Tob
(Mt 9:18-26; Lk 8:40-56)*

21 Yesu raḵ yaḡ meyah meya ngaggee vahi galam ngahiseḵë desupin sir meyam detetup yi loḵ ngaggee nenga.

22 Nahën nedo ngaggee böp nenga lob dub-supinsën-yi ala ti, arë nebë Yairus, to metök vu yi, lob petev meto neggëp loḵ vaha,

23 log ketag niwëëḵ vu yi bê, “Sa nalug avëh dus raḵ in nadiiḵ. Om genam gwebë nemam jaḵ yi in vesa doḵ bemedo.”

24 Lom Yesu ya ving yi beluhu deya, lob alam ngahiseḵë rot desepa luho medepeḵa raḵ yi medeya ving.

25 Lob avëh ti niḵök medo neyam yoh vu ta nemadluho-bevidek-luu.

26 Yi sënë neya vu dokta ngahiseḵë in bê degevong benivesa jaḵ, rëḵ ma gesu deyoh vu rë, geneko vanë rot. Bago sir raḵ yi monë los yi ngaa pin bemaya verök yi, rëḵ su nivesa neraḵ rë genikök neyam ata.

27 Avëh sënë lo nengo Yesu bengö nebë nevong mehönon benijvesa neraḵ, lob mëm sepa yi begwang ya alam ngahiseḵë sënë lo vuheng atov, beyam to nare Yesu demi gebë nema raḵ yi tob, in kwa nevo loḵ ayo nebë,

28 “Nabë sa gebë nemaḡ jaḵ yi tob mu, og rëḵ sa nig kelök jaḵ.”

29 Kwa vo loḵ ayo nebë sënë, gebë nema raḵ tob genengo loḵ ayo nebë niḵök tewii ya benivesa raḵ pevis.

30 Lob Yesu ngo bê niwëëḵ la to meya in yi, loḵ peggirin yi pevis loḵ alam sagi lo vuheng atov meloḵ tepëḵ vu sir nebë, “Re bê nema raḵ sa tob-a?”

31 Rëḵ yi hur maluh denër yah vu yi bê, “Genelë bê alam ngahi sën denepeḵa raḵ hong rot, loḵ gelok tepëḵ bê re bê nema raḵ hong in va?”

32 Rëḵ Yesu mala neko loḵ menelë sir in bê jaḵ mehöti sën vong nebë agi ni.

33 Loḵ avëh raḵ ngaa sën töḵ vu yi lo ni, om ggöneng menelëḵ, lom yam petev meneggëp loḵ Yesu vaha genër yi gagek pin sënë rangah vu yi.

34 Lob Yesu nër yah vu yi bê, “Nalug-e! Ayom yam timu vu sa, lob vong benim vesa raḵ, om gena los ayom sepëp genim rakšën sënë rëḵ nama na verök yi.

35 Yesu nahën nevengwëḡ vu avëh sënë, log mehö la deko gagek ggëp dub ala Yairus yi beggang beyam denër vu dub ala sënë bê, “Nalum diiḵ ya gwëbeng, om su gwëḵo Tatovaha mala seggi rë.”

³⁶ Loꝝ Yesu su bë nenga vu hir gagek rë, genër vu dub-supinsën-yi ala bë, “Su newam jaꝕ! Gaꝕ ayom nam timu vu sa!”

³⁷ Lob nër in alam pin saga bedenedo, geyiꝕ losho Pita geYakobus luho ari Jon, gavëh avò sën diiꝕ lo ama, medeya.

³⁸ Ya deto dub ala sënë yi beggang, lob mëm nelë bë alam ngahisekë denedo genengo bë denevong dedun bôpata gedenesu medenesis sir rot.

³⁹ Nebë sënë rëꝕ Yesu loꝝ ya beggang ayo benër vu sir bë, “Ham nevong dedun bôpata los ham nesu rot nebë sënë in va? Hurmahen sënë su diiꝕ rë, gaꝕ neggëp yiiing mu!”

⁴⁰ Loꝝ denöp raꝕ yi, lom tii sir pin to deya dobnë gemëm losho hurmahen sënë ama lu ata, geyi hur maluh lööho sën deya ving yi lo, medelöꝕ ya beggang ayo sën hur avëh diiꝕ meneggëp loꝝ lo,

⁴¹ lob jom loꝝ nema genër vu loꝝ ayej bë, “*Talita kumi!*” (Degwa nebë, “Avëh mahen-e! Kwedi jaꝕ!”)

⁴² Lom mëm avëh mahen lo kedi raꝕ pevis meneggee meneya, in yi ta nemadluho-bevidek-luu. Gemem sir pin kenuj ya rot in.

⁴³ Log Yesu vo ƙoo vu sir bë su dena denanër ngaa sënë rangah vu mehò la, genër ving bë degevonꝝ nos vu avëh mahen sënë.

6

Alam Nasaret Depelë Yesu

(Mt 13:53-58; Lk 4:16-30)

¹ Ggovek log Yesu yah meya yi nyëꝝ, lom yi hur maluh deya ving yi.

² Lob Buk-sewahsën-yi* lom luꝕ ya dub-supinsën-yi menetahu alam. Sir ngahi denedo, lom denꝝo aye bavij töꝕ medenër vu sir nebë, “Mehò sënë neꝕo gagek sënë vu tena? Maꝕ re vong gagek los kwa sënë vu yi? Re loꝝ vu yi om sën nevong ngaa böp böp nebë agi?”

³ Sënëꝕ yik Maria nalu, mehò sën nelev beggang lo? Gari lo sën Yakobus luho Yosès geYudas lu Simon agi lo? Gavëhno lo sën yik nahën denedo ving hil-ë lo?” Lom denelë yi paya.

⁴ Nebë sënë lob Yesu nër vu sir bë, “Alam vu nyëꝝ pin denëꝕo mehò-nenër-gagek-rangahsën arëj raꝕ, gaꝕ yò hir alam, gehir degwa, gesir sën losho beggang-bu timu lo, og ma!”

⁵ Lom Yesu su yoh vu bë gevong ngaa böp vu saga rë. Gaꝕ yik nebë nema raꝕ alam nijraꝕsën ti ti mu benijvesa nerak.

⁶ Lob avi töꝕ meranga nema in su denevong ving yi rë gema. Lom ya neꝕo loꝝ beggang-bu sën denedo dus raꝕ lo metateꝕin Anutu yi gagek vu sir.

Yesu Vong Yi Hur Maluh Nemandluho-bevidek-luu Sën Deya Raꝕ

(Mt 10:5-15; Lk 9:1-6)

⁷ Lob supin yi hur maluh nemandluho-bevidek-luu sën lo genër vu sir bë dena jaꝕ. Nevong sir luu luu ya genër vu sir bë degetii memò nipaya lo geto dena.

⁸ Lob nër gagek vu sir ving bë denatohin atoheng mu gedena meris. Su degeꝕo nos sepa, gevahek los monë gëp.

⁹ Gaꝕ yik dejöp suu beröpröp ading timu gesu degeꝕo ngwë sepa.

¹⁰ Log yik nër yah vu sir ggökin bë, “Bë mehöti geꝕo ham luu luu sënë dok na yi beggang megegin ham, og ham naꝕööꝕ dok beggang saga rot beham na jaꝕ.

¹¹ Rëꝕ nabë beggang-bu ti su degegin ham los degengo ham gagek nivesa rë, og ham tetëhin kebus in vahamin, in dejaꝕ ni nabë devong paya, log ham gwevuu beggang ti saga na geham na jaꝕ.

¹² Lob mēm deya raḵ meya denēr Anutu yi gagek sēnē rangah vu mehōnon bē degevuū hir ngāa nipaya na gedegērin sir nom vu Anutu.

¹³ Gedenetii memō ngahisekē to deneya, gedenerikin wēl* ḵele-oliv* raḵ mehōnon ngahisekē sēn nij nerak lo ving, benijvesa nerak.

Mehō-neripek-alam Jon Diiḵ Nebē Sēnē
(Mt 14:1-12; Lk 3:19-20; 9:7-9)

¹⁴ Alam pin denḡo Yesu bengō medenēr ya meyoh vu alam pin, beMehō-los-bengō Herot* ngo ving bē neving ngāa bōp nebē sēnē, lom alam vahi denenēr bē yik sēnēḵ Mehō-neripek-alam Jon sēn diiḵ lo rēḵ vesa loḵ yah, om sēn neving huk los niwēēḵ nebē agi.

¹⁵ Rēḵ mu alam vahi denenēr bē, “Mu maḵ Elia.” Galam vahi denenēr bē, “Mu mehō-nenēr-gagek-rangahsēn ti nebē alam sēn denenēr gagek rangah wirek lo.”

¹⁶ Rēḵ mu Herot* nengo bengō nebē sēnē lob nēr bē, “Mu yik Jon sēn sa ketōv kwa lo sēn kedi raḵ yah.”

¹⁷ In wirek og Herot* yō vong mehō la ya dejom Mehō-neripek-alam Jon ahon medetung loḵ ya ḵarabus raḵ degwa nebē sēnē: Herot* ggoḡeḵ ari Pilip venē Herodias, betum neḵo netu venē,

¹⁸ lom Jon nēr vu Herot* bē, “Gehodeḵ arim avēh, sēnē su yoh vu rē, gekweyēh horek!”

¹⁹ Lob Herodias ahē sengēn vu Jon bebē ngis yi nadiiḵ rēḵ ma, gaggata su neggēp rē, in Herot* neggōnengin Jon.

²⁰ In nerak ni bē su neving ngāa nipaya ti rē, gak yi mehō yohvu beyi vabuung, lom negin yi nivesa. Nengo Jon yi gagek lom kwa neya ngahi gayo maggin, rēḵ ahē neving pangsēn bē genḡo yi gagek rot.

²¹ Nebē sēnē geHerodias yō medo mekwa nevo bē buk ti rē. Lob mēm buk ti, lob Herot* kwa vo yi buk sēn ata ḵo yi wirek lo, lob neving nos bōpata ti vu yi ggev loḡo yi alam sēn denegin beḡō lo hir ggev, gevu alam bōp bōp vu distrik Galilea pin.

²² Medo denegga nos sēnē geHerodias nalu avēh avō ti lo ya nelōo loḵ malaj, geHerot* loḡo yi vatēvek sēn ahēḡ nivesa rot vu yi, lom Mehō-los-bengō Herot* nēr vu bē, “Genanēr ngāa ti sēn ahēm neving rot lo rangah vu sa, lob sēḵ bo nōḵ vu hong.”

²³ Lom tato nema ya vavunē genēr yōnon rot bē, “Ngāa ti sēn genanēr vu sa lo, og yik sēḵ bo noh vu nōḵ vu hong. Gaḵ bē genanēr sa ngāa pin sēnē vewen, og sa su rēḵ gulin rē.”

²⁴ Lob avēh avō to meyah dobnē beya meloḵ tepēḵ vu ata bē, “Senah mena nanēr va?” Rēḵ bē, “Mehō-neripek-alam Jon yu!”

²⁵ Lom pevis meloḵ yah humeḵ ayo menewa newa meneya vu mehō-los-bengō menēr vu yi bē, “Sa bē gwevong Mehō-neripek-alam Jon yu vu sa! Gwetung doḵ medo gabum ti megebo vu sa pevis.”

²⁶ Lob mehō-los-bengō ayo maggin rot, rēḵ ggōneng vu gagek sēn nēr rangah vu avēh lo, lob su bē rēḵ keyēh gagek rē in nēr yōnon getato nema ya vavunē, beyi alam vatēvek pin denḡo.

²⁷ Lom pevis mevong alam-begō-yi ti ya in Jon yu loḵ ḵarabus ayo. Lob ketōv Jon kwa,

²⁸ betung loḵ gabum ti, beḵo yom vu avēh avō sēnē lo, loḵ mēm ḵo meyah vo vu ata.

²⁹ Ggovek saga lob Jon yi hur maluh denḡo bengō bē desis yi mediḵ, lob ya deḵo meya debē loḵ waḵ heljēḡ yi ti.

Yesu Vet Alam 5,000

(Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Jn 6:1-13)

³⁰ Lob sinarè sèn Yesu vong sir ya lo yom deverup vu yi, bedenër huk sèn denevong lo los gagek pin sèn denenër vu alam lo vu yi.

³¹ Galam ngahisekè deneyah gedenyom vu sir besu deyoh vu bè dega nos rë, lom Yesu nër vu yi hur maluh lo bë, “Ham nam hil ngo ana medo nyëg-yumeris tahsën geham sewah teka rë!”

³² Lom mèm sir yö anon derak ya yag medeya nyëg-yumeris tahsën ti.

³³ Rëk alam ngahi delè bë deneya rak, lob derak nyëg sèn bë dena lo ni, lob alam vu nyëg böp pin saga deneserög medeneyoh ronek medenemugin meya denegin Yesu losho yi hur maluh vu ngaggee böp nenga vahi sagu.

³⁴ Yesu pesong ya ronek loğ lè bë sir ngahisekè, lob kwa vongin sir rot, in sir nebè sipsip sèn alaj main sir, lom mèm tatekin gagek ngahisekè vu sir rot,

³⁵ besehuk luğ, lom yi hur maluh ya denër vu yi bë, “Sënək nyëg-yumeris tahsën sènə genyëg ggovek ya,

³⁶ om gwevong sir medenah medena beggang-bu ti ti sèn neggëp dus agi medebago hir nos.”

³⁷ Lok nër yah vu sir bë, “Mu ham ngo gwevong nos vu sir!” Loğ delok tepëk yah vu bë, “Gemonè K200 tena in he na bago brët noh vu sir medega?”

³⁸ Lom mèm lok tepëk vu sir bë, “Ham brët va la neggëp-a? Ham nah gwelè rë!” Lob yah delè beyom denër vu bë, “Brët nemadvahi, gegël luu!”

³⁹ Nebè saga, lob mèm nër vu alam pin bë, “Ham gweto medo yu ti ti jak pahup sèn nimewis aga, beham medo rë!”

⁴⁰ Lob to denedo yu ya rak neggëp alam mehödahis nemadvahi vahi, gerak neggëp alam mehödahis löö löö.

⁴¹ Ggovek ya, lob mèm nejom brët nemadvahi saga gegël luu lo rak, bemëm varah mala rak yagek gejom rak in los ahè nivesa ya vu Anutu, log mèm dego brët bevo vu yi hur maluh bemëm ya devo ggelek yoh vu alam pin. Lob hek gël mevo yoh vu sir pin nebè saga ving.

⁴² Lom degga beyoh vu sir pin bahëj pup ya.

⁴³ Degga ggovek, log desupin brët los gël sèn nedo lo loğ sap nemadluho-bevidek-luu bepup ya.

⁴⁴ Log alam sèn degga nos lo, sir maluh 5,000.

Yesu Vare Neggök Ngaggee Vavunë

(Mt 14:22-33; Jn 6:15-21)

⁴⁵ Ggovek ya log Yesu vong yi hur maluh bë dejak na yag medenamugin medena ngaggee vahi medena Betsaida, geyik medo megevong alam pin sèn deketèkin medena rë.

⁴⁶ Lob vong sir ya, log ya los kedu in bë najom jak.

⁴⁷ Nebè saga lob sehuk luğ geyag to meya ngaggee vuheng atov geYesu yö ti nahèn nedo kedu.

⁴⁸ Loğ nelè bë denevimengin yag rot in sang neruuk sir los yag yom. Lok nyëg neggovek in bë geheng, lob Yesu vare neya rak ngaggee vavunë beya meto vu sir bevong in bë kesuu sir gena.

⁴⁹ Rëk delè bë vare neya rak ngaggee vavunë meneya, lob dekuung bë alam-diiksën kenuj ti, lom dengeek.

⁵⁰ In sir pin delè medeggönengin yi medelëk rot, rëk Yesu vengwëng ya vu sir pevis bë, “Ham su newamin jak! Yiğ sa sènə, om ham su göneng!”

⁵¹ Lom rak ya yag ving sir, log sang maya avuti, lom tum avij netök mederanga nemağ

⁵² in su kwaj nevo brët sën vet alam rak lo rë gema. In nahën gesu kwaj tøk rak degwa rë.

Yesu Nevong Alam Genesaret La Menij Vesa Rak
(Mt 14:34-36)*

⁵³ Lob derak yag medetøk ya Genesaret*, lom mëm deseyu yag ahon ya ngaggee nenga menedo.

⁵⁴ Log depesöng mederak ya ronek, lom alam vu nyëg sagi delé Yesu mederak ni pevis.

⁵⁵ Lom mëm deneserög medeneyoh vu nyëg saga pin medenevaku alam nijraksën lok hir kanyë medeneya nyëg sën denengo bë Yesu ya meto nedo lo.

⁵⁶ Vu beggang yu böp geyu mahen geyoh vu nyëg sën Yesu neyoh lo pin, og denebë alam nijraksën ya deneggëp telig, log deneketag vu yi bë yoh vu bë degebë nemaj jak yi röpröp ading nenga mu. Lom alam pin sënë sën denebë nemaj rak yi tob lo, og nijvesa nerak.

7

*Alam Hib Wirek Hir Gagek Mugeng
(Mt 15:1-9)*

¹ Parisai* galam-horek-yi la vu Yerusalem desupin sir medeya vu Yesu.

² Lob delé bë yi hur maluh vahi denegga nos los nemaj nipaya-sënë nebë su deneripek nemaj yoh vu alam Yuda hir horek mugin rë gema.

³ Denër nebë sënë in Parisai* ving alam Yuda pin denesepa lok alam hib wirek hir gagek sën nebë: Su dejipek nemaj namugin rë, og su rëk dega nos.

⁴ Gengaa pin sën debago vu maket lo, og deneripek rë, lok mëm denegga. Gemedo denesepa alam hib wirek hir gagek mugeng ngahisekë nebë sënë ving, bedeneripek kap gegabum gedëg aën los ngaa pin.

⁵ Denevong nebë sënë, om sën Parisai* losho alam-horek-yi delok tepëk vu Yesu bë, “Hong hur maluh dekeyëh horek medenegga nos los nemaj nipaya gesu denesepa lok alam hib wirek hir gagek rë in va?”

⁶ Lob nër yah vu sir bë, “Mehö-nenër-gagek-rangahsën Yesaya nër valek ham yönon bë ham ayomin luu. Kevu wirek meneggëp nebë sënë:

‘Alam sënë deneko sarëg rak rak avij meris mu,
gak ayoj nulëlin sa.

⁷ Yö denenër mehönon hir horek mu, log denenër nebë “Anutu yi gagek sënë!”
Log deneko sarëg rak meris mu.’

⁸ Ham lëëin Anutu yi horek ya, geham nejom mehönon hir gagek mugeng ahon.”

⁹ Lok nër vu sir ggökin bë, “O yönon! Mak ham mehönon los kwamin, om sën ham neruu demimin vu Anutu yi horek geham ngo nesepa lok alam hib wirek hir gagek-ë?”

¹⁰ In Moses nër wirek meneggëp bë, ‘Gegurek amam lu atam babuji!’ genër ving bë, ‘Bë mehöti nanër gagek nipaya jak ama ma ata, og ham tengwa yi menadiik.’

¹¹ Lok ham nenër bë, ‘Bë mehöti yi monë lu ngaa neggëp in bë dok vu ama ma ata jak, rëk mu nanër vu luho nabë, “Sa bë dok vu meluu megevong sa ngaa sënë nök vu meluu, rëk mu rëk nama in sehoo in rak ggovek netu Korban (sënë nër bë tu Anutu yi seriveng).”’

¹² Nenër nebë saga, lob ham nevo veyovin bë, ‘Yik ggovek, su dok vu ama lu ata!’

13 Lob sënë og ham nekweyëh Anutu yi horek meham nenër bẽ ngaa meris, geham nesepa lok alam hib wirek hen hir gagek menenër bẽ ngaa anon. Beham netahu nalumin lo lok ving. Geham nevong ngaa ngahisekë nebë sënë.”

Ngaa Sën Nevong Mehõnon Menij Paya Nerak

(Mt 15:10-20)

14 Ggovek, lok supin alam ggök yahin menër vu sir bẽ, “Ham pin gwengo sa gagek bejak ni venuh!

15 Ngaa pin sën hil naha lo su yoh vu bẽ duk na mehõti ayo megevong benipaya jak rë. Gak mu ngaa sën nedo lok ayo merak neverup avi lo mu sën nevong benipaya nerak.

16 [Bẽ mehõti nenga neggëp og gengo mekwa bo rë!]

17 Nër gagek sënë ggovek, log vuu alam saga geraḅ ya beggang, lok mëm yi hur maluh ya delok tepëḅ vu yi in gagek peggirinsën sënë.

18 Lob lok tepëḅ yah vu sir bẽ, “Ma ham nahën geham su nerak ni rë? Mak ham su rak ni bẽ ngaa pin sën hil naha melok ya hil ayod lo, og su yoh vu bẽ gevong mehõti benipaya jak rë?

19 In ngaa nebë sënë su negwang ya mehõnon ayoj rë, gak neluk ya ahëj kevus mu, lok tum to neluk ya asoreng.” Yesu nër vu hil lok gagek sënë nebë nos los reggu aggagga pin og nivesa.

20 Log mëm nër vu sir bẽ, “Ngaa sën nedo lok mehõnon ayoj meneverup avij lo, sën nevong bemehõnon nij paya nerak.

21 In ngaa sën neggëp lok mehõnon ayoj merak neverup avij lo nebë sënë: Kwaj nevo ngaa nipaya, denevong baggëb, deneggoḅek ngaa, denesis mehõnon medenediik.

22 deneggoḅek mehõ ngwë venëj ma reggaj, malaj anonin mehõ ngwë yi ngaa, denevong ngaa nipaya aggagga, denetetuhin mehõ ngwë, kwaj nevo ngaa nipaya yoh vu buk pin netu hir ngaanon, ahëj sengën, denenër gagek pelësën rak mehõnon, deneko sir rak, denevong jeggjin jeggjin.

23 Ngaa nipaya pin sënë lok neggëp mehõnon ayoj, besën rak neverup avij menevong benij paya nerak.”

Ponisia Avëh Ti Vong Ving Yesu

(Mt 15:21-28)

24 Lob Yesu kedi rak lok saga meya Ture los Sidon hir nyëḅ, beya nedo lok beggang ti. Vongin bẽ bun yi, rëḅ ma gesu yoh vu bẽ dah bengõ vun rë.

25 Lok avëh ti vu sagu ngo bẽ Yesu nedo, lom ya vu yi pevis. In memõ nipaya ti gwang ya nalu avëh ayo menevong yi, lom ya pevis mepetev meneggëp lok Yesu vaha.

26 Avëh sënë og avëh yu ngwë, ata Grik avëh beḅo yi vu Ponisia vu distrik Suria benedo, lob ya ketag vu Yesu bẽ getii memõ geto mena in nalu.

27 Lob Yesu nër rak gagek peggirinsën yah vu yi bẽ, “Hil abet hurmahen namugin rë, in su yoh vu bẽ hil gaḅo hurmahen hir nos vër meḅetë na vu anõõ rë!”

28 Lok avëh sepa lok yi gagek menër yah vu yi nebë, “Èë-è, Mehõbõp yõnon! Gak mëm hurmahen hir nos sën denegga gemetes to neluk ya reek len lo, og mëm anõõ yam denepatu medenegga.”

29 Lom mëm Yesu nër yah vu yi bẽ, “Genër gagek los kwam saga, om genah megena bõm in memõ nipaya vuu nalum geto meya gwëbeng!”

30 Lom yah meya ben genalu rak neggëp kanyë gememõ to meya verõḅ yi yoh vu sën Yesu nër lo.

Yesu Vong Bemehõ Nenga Mir Gekwa Ngengõleng Ti Nivesa Rak

³¹ Lob Yesu vu Ture hir nyëg meyo ya Sidon meneya ngaggee böp Galilea nenga meya neko loq nyëg sën denenër arë nebë Beggang-bu-nemadluho lo hir dob.

³² Lob deko mehöti nenga mir gekwa ngengöleng bedeya vu yi medeketag bë gebë nema jak yi.

³³ Mehönon ngahisekë denedo saga, lom li yi meya nenga tahsën, loq mëm gelu nema deggis loq ya mehö lo nenga len, log pesuv nyë kos metung rak daggen.

³⁴ Yesu mala ya yagek gerov saheng in kwa pesivin mehö sënë lo, log nër vu bë, “*Epata!*” (Degwa nebë “Nengam natök!”).

³⁵ Lom nenga tök mengo gagek gedaggen neggee menevengwëng nivesa.

³⁶ Lob mëm Yesu vo koo vu sir pin saga bë su dena denanër gagek sënë rangah vu mehö la. Yesu vo koo vu sir niwëek, rëk ma gedekeyeh aye genij wëek beya denër rangah.

³⁷ Alam dengo lob kenuj ya rot medenër bë, “Mehö sënë nevong ngaa pin nivesa. Om sën nevong balam nengaj mirsën denengo gagek, genevong balam kwaj ngengöleng denevengwëng nivesa.”

8

Yesu Vet Alam 4,000

(Mt 15:32-39)

¹ Loq buk saga alam ngahisekë desupin sir ya vu yi ggökin benos main sir, lom supin yi hur maluh menër vu sir bë,

² “Sa kwag nevongin alam sënë in hil nado buk löö genos main sir.

³ Sir vahi deyam vu nyëg ading, om nabë sa gevong sir medenah bej los ahëj meyip, og rëk nök denadiik aggatata.”

⁴ Lom yi hur maluh delok tepëk yah vu yi bë, “Hil nado nyëg-yumeris tahsën sënë, om hil rëk gaço nos vu tena in hil abet mehönon sënë jak-a?”

⁵ Lob Yesu loq tepëk yah vu sir bë, “Ham ko brët va la?” Loq denër yah vu yi bë, “Nemadvahi-bevidek-luu!”

⁶ Lom mëm nër vu mehönon pin beto denedo dob, log ko brët nemadvahi-bevidek-luu sënë rak gejom rak in los kwa vesa ya vu Anutu, log debu bevo vu yi hur maluh in bë debo gelek noh vu alam pin, lom mëm devo ggelek yoh vu sir.

⁷ Gegël mahen luu neggëp ving, lob nejom rak yah vu Anutu los kwa vesa in, genër vu yi hur maluh bë debo gelek noh vu alam pin geving.

⁸ Lob degga meyo vu sir pin beggovek ya, log vahi nedo bedesupin loq jebeng nemadvahi-bevidek-luu mepup.

⁹ Log alam sën degga nos lo, sir yoh vu 4,000. Log mëm Yesu vong sir ya,

¹⁰ log pevis belosho yi hur maluh derak ya yag ti medeya nyëg Dalmanuta.

Parisai Deseggi Yesu Yi Huk Niwëek*

(Mt 16:1-4; Lk 12:54-56)

¹¹ Lob Parisai* la kwaj nevo bë depelë Yesu, lom ya deto vu bedeseggi yi bë, “Gwevong ngaa böp yagek yi ti in he galë nabë Anutu vong hong yam!”

¹² Lob Yesu ayo maggin berov saheng genër vu sir bë, “Ham sën ham nedo dob-ë, ham vongin bë sa gevong ngaa böp in bë tato nabë Anutu vong sa meseyam in va? Rëk mu sa nanër vu ham yönon nabë sesu rëk gevong ngaa böp ti beham gwelë rë, gak rëk nama!”

¹³ Lob vuu sir gerak yah nedo yag ggökin meyah meya ngaggee vahi.

Degegin Sir In Parisai* Losho Herot* Hir Gagek

(Mt 16:5-12)

14 Yi hur maluh kwaj virekin nos gesu deko la sepa rë, geyik brët perurek timu rak nedo yag.

15 Lob Yesu nër vu sir lok gagek peggirinsën bë, “Arë! Ham gwegin ham vu Parisai* hir yiiist*, gevu Herot* yiyi geving.”

16 Lom kwaj nevo yi gagek medenesap sir rak medenër vu sir bë, “Hil su hako brët la sepa rë, om sën maḵ nenër aga!”

17 Lok Yesu rak ni, lom nër vu sir bë, “Nebë va sën ham nesap ham rak bë ham su ko brët la sepa rë-ë? Maḵ ham dugin degwa? Ma maḵ ham ayomin yö nahën niwëëk-a?”

18 Ham malamin neggëp rëḵ ham su nelë rë? Geham nengamin neggëp rëḵ ham su nengo rë? Ma ham su kwamin nevo

19 sën sa debu brët nemadvahi vu alam 5,000 geham supin vahi lok ya sap va la mepup lo rë?” Rëḵ denër yah vu bë, “Nemadluho-bevidek-luu!”

20 Rëḵ bë, “Log sën sa dego brët nemadvahi-bevidek-luu vu alam 4,000 lo, og ham supin vahi lok ya jebeng va la mepup-a?” Lok denër bë, “Nemadvahi-bevidek-luu!”

21 Lok tum lok tepëḵ bë, “Rëḵ ham ngo nahën geham su rak degwa ni rë?”

Yesu Vong Bemehö Los Mala Kenod Ti Vu Betsaida Nivesa Rak

22 Lok tum yah deverup Betsaida, lob alam la deli mehö mala kenod ti yam vu Yesu bedeketag vu yi bë gebë nema jaḵ yi.

23 Lob Yesu jom lok nema geli yi meluho deya beggang telig nenga, lok mëm pesuv nyë kos lok ya mala gahis gebë nema rak yi, log lok tepëḵ vu nebë, “Gële ngaa la?”

24 Lob vër mala rak menër bë, “Sa nehalë mehönon, rëḵ mu sa halë ahëḵ kënu nebë kele, rëḵ mëm vare deneggee medeneya!”

25 Lob mëm Yesu bë nema rak yah mala gahis ggökin, lob mëm mehö lo mala tum niwëëk menelë nyëḡ, bemala nivesa rak genelë ngaa pin neggëp rangah.

26 Lob nër vu mehö sënë bë, “Su gedok nah beggang-bu ti sënë pehi gökin bedegelë hong!” Log vong yi yah ben.

Pita Nër Yesu Arë Rangah

(Mt 16:13-20; Lk 9:18-21)

27 Log Yesu losho yi hur maluh ya medo deneko lok beggang-bu ti ti sën neggëp dus rak Sisarea vu distrik Pilipi lo. Nahën deneyök aggata log lok tepëḵ vu yi hur maluh bë, “Alam denenër sa bë sa re?”

28 Lok denër yah vu yi bë, “Alam vahi denenër bë Mehö-neripek-alam Jon hong, gevahi denenër bë hong Elia, gevahi denenër bë hong mehö-nenër-gagek-rangahsën wirek hen ti!”

29 Lok yik lok tepëḵ yah vu sir bë, “Log hamek? Ham nenër bë sa re?” Lok Pita nër yah vu yi bë, “Hong Kerisi*. Mehö sën Anutu ggooin rak in bë geḵo he nah lo.”

30 Lob vo koin niwëëk vu sir bë, “Om ham su na nanër sa nabë sënë vu mehöti!”

Yesu Nër Rangah Bë Rëḵ Nadiik Nabë Sënë

(Mt 16:21-28; Lk 9:22-27)

31 Lob mëm nër ngaa sën rëḵ natök vu yi lo rangah vu sir bë alam böp böp galam-deneko-seriveng hir ggev rëḵ debo vanë vu Mehönon Nalu rot, galam-horek-yi rëḵ degeruv demij vu yi, lob dengis yi menadiik gebuk natu löö lok kedi jaḵ nah gökin.

³² Nenër vu sir nebë sënë, lob Pita li yi meya nenga mevong gagek rak yi bë, “Su genanër gagek nabë sënë!”

³³ Lok Yesu peggirin melë yi hur maluh pin, genër Pita bë, “Hong Satan! Gwevu sa gegena! In su kwam tøk rak Anutu kwa rë, gağ mu kwam nevo ngaa nebë sën mehõnon yõ kwaj nevo lo.”

³⁴ Lob supin alam yu böpata saga deyam ving yi hur maluh benër vu sir bë, “Mehõti bë natu sa hur, og kwa birekin yi gekerë yi kelepëko* metamuin sa.

³⁵ Mehõti bë kwa bo yi begegin nivesa, og rëk anon mala nama, gağ mehõti bë kwa birek in yi benadiik in sa los Bengõ Nivesa, og rëk medo mala-tumsën.

³⁶ Gağ nabë mehõti yõ geğo yi jak in ngaa dob yi pin bemedo loğ nadiik, og yi ngaa sënë rëk doğ vu yi nabë va?

³⁷ Ma mehõnon rëk debago Anutu jak va in gevong bedemedo malaj-tumsën-a? Ma!

³⁸ Alam sën denedo dob agi sir mehõnon nij paya los deneruu demij vu Anutu, om nabë sir ti ninamum in sa los sa gagek vu dob sënë, og vu Buk-tamusën sën Mehõnon Nalu nom los Ama yõ niwëek geyi vuneğ vuneğ yagek yi geyi angër vabuung lo, og rëk ninamum in mehõ saga doğ nah.”

9

¹ Lob Yesu nër vu sir ving bë, “Sa nanër vu ham yõnon nabë: Ham sën nare agi vahi su rëk denadiik rë, gağ rëk nahën demedo medegelë gAnutu yi nyëğ anon jak los niwëek.”

Yesu Navi Agga Ngwë Rak

(Mt 17:1-13; Lk 9:28-36)

² Nahub gebuk nepadvahi-bevidek-ti ya ggovek rë, loğ Yesu ko Pita löõho Yakobus lu Jon beli löõho belosho deya kedu ading ti beyõ ya denedo. Lob Yesu nare loğ löõho malaj, lom löõho delë genavi agga ngwë rak,

³ geyi tob veroo meris genepelibin, mehõti su yoh vu bë jipek tob ti meveroo jak nabë sënë rë.

⁴ Lob delë Elia luho Moses yam denare ving yi gelöõho denevngwëng.

⁵ Lom Pita nër vu Yesu bë, “Sa alag-e! He nado mehalë ngaa sënë om mëm nivesa rot, om he dev numeng löõ, ti vu hong, gengwë vu Moses ga, ngwë vu Elia.”

⁶ Löõho deneggõneng in sir rot, om sën Pita vengwëng pevis benër nebë saga gesu kwa vo nivesa rë.

⁷ Lok pevis bebeggob ti yam ggërin sir, log aye ti yam loğ beggob lo ayo bë, “Sa nalug yik sënë sën sahëğ neving yi lo, om ham gwebë nengamin vu yi.”

⁸ Nebë saga loğ pevis belöõho malaj neğo loğ nyëğ rëk su delë mehõti rë. Gağ Yesu perurek timu yõ nare ving sir.

⁹ Lob nahën deneluk medeneyam vu kedu genër niwëek vu löõho bë su denanër ngaa sën delë lo rangah. Gağ yõ gëp rot bemëm Mehõnon Nalu kedi jak nah vu bedub rë, loğ mëm.

¹⁰ Lom devong yoh vu yi gagek sënë, lok yõ yom medo denesap sir rak medenër bë, “Kedi jak nah vu bedub sën nabë va?”

¹¹ Lom delok tepëk vu yi bë, “Rëk nebë va sën alam-horek-yi denër bë Elia namugin menom dob-ë?”

¹² Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Yõnon, Elia namugin menom in gero ngaa pin nah. Lok mağ gagek va ti sënë sën dekevu meneggëp lok Anutu-yi-kapiya bë mehõnon rëk debo vanë vu Mehõnon Nalu bedegeruu demij vu yi-ë?”

¹³ Om mëm sa nanër vu ham nabë Elia yom ggovek, rëk mehõnon devong ngaa nipaya vu yi yoh vu yõ kwaj, nebë sën dekevu wirek meneggëp loğ Anutu-yi-kapiya lo.”

*Yesu Vong Memö To Meya In Hurmahen Ti
(Mt 17:14-21; Lk 9:37-43)*

14 Lob yah deto vu yi hur maluh vahi lo, lob delé gemehönon ngahisekë ya detetup sir, gelosho alam-horek-yi denemehoo sir.

15 Ya meto detök vu sir, lob alam pin delé Yesu bedelëk in yi, lom pevis medeserög medeya vu yi in bë denajom nema.

16 Lob loḵ tepëḵ vu sir bë, “Ham hōk ham in gagek re?”

17 Lok sir ti aye rak menër yah vu bë, “Tatovaha! Sa hako nalug ti sën yam vu hong in memö kwa ngengöleng ti gwang ya ayo, lom su nevengwëng rë.

18 Loḵ buk sën memö negwang ya yi, og nepengah yi rak dob, log nyë kataḵ netung genevu nengitek geni neköpek, om sën sa hako meyam. Sa ketag vu hong hur maluh sënë bë degetii memö geto mena in, rëḵ ma gesu deyoh vu rë.”

19 Lob Yesu nër yah vu sir bë, “O ham mehönon sën nedo dob-ë! Ham su nevong ving sa rë! Om mak sëḵ medo geving ham buk va la geving-a? Gesëḵ medo kerë ham maggin noh vu kwev va la geving-a? Om maam ham gweḵo hurmahen nam vu sa rë!”

20 Lob deḵo maluh mahen sënë ya vu yi, lob memö nelë Yesu, lob pevis mevong behurmahen vës meto nesap nyëḡ meggëp neyon yi genyë kataḵ netung.

21 Lok Yesu lok tepëḵ vu ama bë, “Ngaa sënë tōk vu yi nangërek-a?” Rëḵ bë, “Yö nahën nikōḵ lob vong, genevong menesepa loḵ rot.

22 Nevisi yi rak nengwah los netë yi luḵ ya bël beron ngahisekë bebë nadiik. Rëḵ mëm nabë geyoh vu, og mëm kwam paya in aluu megedoḵ vu.”

23 Loḵ Yesu nër yah vu yi bë, “Mu nabë ngo geyoh vu, og mëm! In alam sën ayoj neya timu vu Anutu lo, og deyoh vu bë degevong ngaa pin.”

24 Lob ama pevis besu bë, “Yik sayog neyök vu hong mahen teka mu, rëḵ mu nabë mëm gedoḵ vu sa, og sëḵ ayog nōk timu vu hong pangsen.”

25 Yesu lë bë alam ngahisekë desupin sir ya vu yi rot, lom pevis menër memö nipaya sën lo bë, “Hong memö kwam ngengöleng los malam kenod! Sa nanër vu hong nabë: Gwevu hurmahen sënë gegweto gena, gesu gedoḵ nah gökin!”

26 Lob memö ngeek gesesö yi rot loḵ hurmahen, log mëm to meya gehurmahen niköpek meneggëp nebë heljeng, lom alam ngahisekë denër bë, “Diik ya verök yi!”

27 Rëḵ Yesu jom loḵ nema beḵo yi rak gemëm kedi rak.

28 Log Yesu rak yah beggang belosho yi hur maluh yö denedo, lob deloḵ tepëḵ vu yi bë, “Nebë va sën he su ayoh vu bë getii memö sënë geto mena rë-ë?”

29 Lok nër yah vu sir bë, “Su aggata ngwë neggëp in bë hil getii memö nabë sënë geto dena rë, gaḵ hil najom jaḵ mu og mëm!”

*Yesu Nër Ggökin Bë Rëḵ Nadiik Nabë Sënë
(Mt 17:22-23; Lk 9:43-45)*

30 Ggovek gedekedi vu nyëḡ saga bedeya rak meya denëḵo loḵ distrik Galilea, lom vun yi in bë alam su deḵak nyëḡ sën nedo loḵ lo ni.

31 In netatekin gagek vu yi hur maluh benenër vu sir bë, “Rëḵ degetung Mehönon Nalu dok na mehönon nemaj, log dengis yi menadiik. Dengis yi menadiik govek gebuk löö jaḵ, loḵ mëm kedi jaḵ nah gökin.”

32 Lob sir dugin gagek sënë rëḵ deneggöneng gesu deneloḵ tepëḵ in vu yi rë.

*Deloḵ Tepëḵ Bë Re Rëḵ Natu Ggev-a?
(Mt 18:1-5; Lk 9:46-48)*

³³ Lob yah deverup Kapernaum medelok ya beggang ayo ggovek, loḵ mēm loḵ tepēḵ vu yi hur maluh lo bē, “Sēn hil nahēn netetuu aggata menayam lo, log ham nevengwēng raḵ va?”

³⁴ Lok ayej ma rot in gagek sēn denesap sir raḵ lo. In denenēr bē sir ti tena mak yi bōp kesuu sir vahi.

³⁵ Loḵ to nedo gesupin sir nemadluho-bevidek-luu lo yam benēr vu sir bē, “Bē ham ti gevongin nabē natu ham mehō bōp ti begegin ham, og mehō saga dahun yi benah natu mehō meris bedok vu alam pin loḵ mēm.”

³⁶ Lob ḵo hurmahan ti bevarah yi loḵ sir vuheng atov gelah nema loḵ yi genēr vu sir bē,

³⁷ “Nabē mehōti kwa bo sa begevong nivesa vu hurmahan nabē ti sēnē, og sēnēḵ vong vu sa; log bē mehōti gevong nivesa vu sa, og su vong vu sa mu rē, gaḵ vong vu Mehō sēn vong sa meseyam lo ving.”

*Mehōti Sēn Su Nelē Hil Paya Rē Lo, Og Neloḵ Vu Hil
(Lk 9:49-50)*

³⁸ Lob Jon nēr vu Yesu bē, “Tatovaha! He halē mehōti genenēr arēm los niwēek benetii memō to deneya, loḵ he nērin yi, in hil los su nesepa hil rē!”

³⁹ Loḵ Yesu nēr yah vu yi bē, “Ham su nanērin yi rē! Gaḵ bē mehōti gevong ngaa bōp jaḵ sarēg, og maḵ su rēḵ nanēr gagek nipaya jaḵ sa rē.

⁴⁰ In mehōti sēn su nelē hil paya rē lo, og neloḵ vu hil.

⁴¹ Sa nanēr vu ham yōnon nabē: Bē mehōti bo bēl kul beham nanum, in Kerisi-yi-alam ham, og sēnē su rēḵ gevong vu ham nyēmasēn rē.”

*Nгаа Pelēpinsēn Neli Mehōnon Ya Paya
(Mt 18:6-9; Lk 17:1-2)*

⁴² Log Yesu nēr ving bē, “Nabē mehōti tahu sa alam sēn ayoj neyam vu sa mahen teka mu lo ti begevong ngaa nipaya, og rēḵ geko nyēvewen bōpata rot vu tamsēn. Gaḵ nabē deseyu gelōng bōpata doḵ kwa namugin bedegētē duk na loo vuheng bemala nama na, og mēm nivesa in su kepē mehōnon la.

⁴³ Log nabē nemam gevong bengaa nipaya kepē hong, og maam kwetōv na, geyik gemedo jaḵ nemam vahi ti in gena gemedo malam-tumsēn gēp Anutu yi Nyēg. Gaḵ nabē gemedo los nemam vahi vahi, og rēḵ degetē hong doḵ na Nyēg Nipaya sēn nengwah medo mega hong gesu rēḵ nakul rē lo.

⁴⁴ [Nyēg Nipaya sēnē, og melē medo mega sir noh vu buk pin gesu rēḵ denadiik rē,
genengwah su rēḵ nakul rē.]

⁴⁵ Log nabē vaham geli hong na begwевong ngaa nipaya, og maam kwetōv na, geyik gemedo los vaham vahi ti in gena gemedo malam-tumsēn gēp Anutu yi Nyēg. Gaḵ nabē gemedo los vaham vahi vahi, og rēḵ degetē hong doḵ na Nyēg Nipaya sēn nengwah medo mega hong lo.

⁴⁶ [Nyēg Nipaya sēnē, og melē medo mega sir noh vu buk pin gesu rēḵ denadiik rē,
genengwah su rēḵ nakul rē.]

⁴⁷ Log nabē malam gevong bengaa nipaya kepē hong, og maam geselupek vēr megwetē na, geyik gemedo los malam vahi ti in gena gemedo malam-tumsēn gēp Anutu yi Nyēg. Gaḵ nabē gemedo los malam vahi vahi, og rēḵ degetē hong doḵ na Nyēg Nipaya sēn nengwah medo mega hong lo.

⁴⁸ Vu nyēg sēnē, og
‘melē medo mega sir noh vu buk pin gesu rēḵ denadiik rē,
genengwah su rēḵ nakul rē.’

⁴⁹ Rēḵ debo vanē vu mehōnon pin nabē sēn alam Yuda denekevu mamireng raḵ sipsip gedenevesi netu seriveng vu Anutu lo.

50 Mamireng og ngaa nivesa, rëk mu nabë mamireng nimök jak, og hil rëk gevong benengên jak nah nabë va? Ngaa niröp gëp dok ham ayomin nabë mamireng, log ham medo los gagek-mala-yes."

10

Yesu Nër Gagek Rak Sën Avëh Los Maluh Denevapul Sir (Mt 19:1-12; Lk 16:18)

1 Yesu kedi vu saga beyah vasek bël Yordan geya distrik Yudea, lob alam ngahisekë desupin sir medeya vu yi ggökin, lok netatekin gagek vu sir ggökin nebë sën yö medo nevong yoh vu buk lo.

2 Lob Parisai* la deverup in bë deseggi yi, lom delok tepëk vu yi bë, "Hil horek nër bë yoh vu bë mehöti nidëlin venë ma ma?"

3 Lok Yesu lok tepëk yah vu sir bë, "Moses vo horek vu ham nebë va?"

4 Lom denër bë, "Moses nër bë yoh vu bë mehöti kevu kapiya-vepulsën-yi ti nabë 'Su sa venëg hong rë!', log mëm juuk venë na."

5 Lok Yesu nër vu sir bë, "Ham ayomin niwëek, om sën Moses vo horek ti sën vu ham.

6 Gaç Anutu tung maluh gavëh vu nyëdahis sën netung dob los ngaa pin lo.

7 Om maluh rëk gevuu ama lu ata, log geço venë, lob luho denatu anon timu.

8 Yönon, luho denatu anon timu. Luho su rëk nabë luho luu gökin rë, gaç denatu anon timu.

9 Om ngaa sën Anutu duu ahon ggovek lo, og mehönon su debepul."

10 Lok mëm derak yah hir beggang vavunë, lob yi hur maluh delok tepëk yah vu yi in gagek sënë ggökin.

11 Lom mëm nër vu sir bë, "Bë maluh ti nidëlin venë gegeço avëh ngwë natu venë, og mehö sënë nevong baggëb bevong paya vu venë sogek.

12 Log bë avëh ti nidëlin regga megevu na, log na mejak vu maluh ngwë natu regga, og avëh sënë nevong baggëb."

Yesu Jom Rak In Hurmahan (Mt 19:13-15; Lk 18:15-17)

13 Lob mehö la deko hurmahan mahen medeyam vu yi in bë gebë nema jak sir, lok yi hur maluh deruuk sir.

14 Lok Yesu lë bë denevong nebë sënë, lom ahë sengën genër vu sir bë, "Ham gwevong hurmahan denam vu sa, ham su gwërin sir! In alam sën ayoj neyam timu vu sa nebë hurmahan, og rëk demedo dok Anutu-yi-nyëg.

15 Sa nanër vu ham yönon nabë: Bë mehöti sën su ayo na timu vu Anutu-yi-nyëg nabë hurmahan rë lo, og su yoh vu bë dok na rë."

16 Lom mëm neko hurmahan rak menetauu sir, log bë nema rak sir gejom rak vu Anutu in sir bë semu sir.

Mehö Los Bengö-ggoreksën Ti (Mt 19:16-30; Lk 18:18-30)

17 Yesu kedi in bë na jak, lok mehöti serög meyam ggërin yi geyun lus vu yi, log lok tepëk in bë, "Tatovaha! Hong mehö nim vesa anon! Sa gevong nabë va in sa medo malag-tumsën degwata los degwata?"

18 Lok Yesu lok tepëk yah vu yi bë, "Gënër sa bë sa nig vesa in va? Yiç Anutu yö timu nivesa!

19 Gerak Anutu yi horek sënë ni nebë: Su gengis mehönon medenadiik! Su gwevong baggëb! Su gegodek ngaa! Su genanër gagek kuungsën jak mehö ngwë! Su gwekuung in mehönon gegebo hir ngaa vër! Gegurek amam lu atam babuj!"

20 Lob mehö sënë nër yah vu Yesu bë, “Tatovaha! Sënëk sengo nahën hurmahen log sa nesepa loḵ horek pin sënë, rot beberup gwëbeng sagi.”

21 Lob Yesu lë yi bahë ving yi, lob nër vu yi bë, “Gengaa ti nahën! Gena gwevong hong kupek pin na bemehönon debago, lob gwevong monë sën gweko jak lo na vu alam sën denerak vu in ngaa lo. Gwevong nabë sënë, log mëm genam gesepa sa, gemëm hong kupek nivesa rëḵ gëp vu yagek.”

22 Mehö sënë ngo gagek sënë, lom mala seluh geyah meya los ayo maggin in yi kupek ngahisekë rot.

23 Lom Yesu mala ko loḵ sir, log nër vu yi hur maluh bë, “Alam sën hir kupek ngahisekë lo bë dedok na Anutu-yi-nyëg, og rëḵ debimengin.”

24 Lob yi hur maluh delëk mederanga nemaj in yi gagek sënë, loḵ Yesu nër yah ggökin vu sir bë, “Naluḡ lo! Alam bë dedok na Anutu-yi-nyëg, og rëḵ huk böp vu sir.”

25 Nabë kamer ti gurek na rurek len, og yik huk böpata rot, rëḵ mu nabë mehö-los-bengö-ggoreksën ti gevongin nabë doḵ na Anutu-yi-nyëg, og sagak huk böpata rot kesuu.”

26 Lob yi hur maluh kenuj ya in, geyö delok tepëḵ vu sir bë, “Om maḵ re yoh vu bë rëḵ na medo mala-tumsën-a?”

27 Lob Yesu gët sir genër bë, “Mehönon su deyoh vu bë degevong beyö demedo malaj-tumsën rë, gaḵ Anutu yö yoh vu bë gevong. In Anutu yoh vu bë gevong ngaa pin.”

28 Loḵ Pita nër yah vu yi bë, “Gwelë! He hevu he ngaa pin ya gehë yam medo nesepa hong!”

29 Lob Yesu nër bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë mehöti sën gevuu ben gari losho avëhnö lo, gata losho ama genalu lo geyi dob, in sa los sa Bengö Nivesa sënë lo,

30 og vu buk sënë rëḵ geḵo mehödahis jak gëp alam nemadvahi doḵ nah yi beggang gari lo avëhnö lo, ata lo nalu lo, geyi dob. Log rëḵ geḵo vanë geving, gevu Buk-tamusën rëḵ medo mala-tumsën degwata los degwata.

31 Rëḵ mu alam ngahijsekë vu muḡinsën, rëḵ nom denatu alam tamusën, galam ngahijsekë vu tamusën rëḵ nah denatu muḡinsën.”

*Yesu Nër Netu Beron Löö Bë Rëḵ Nadiiḵ Nabë Sënë
(Mt 20:17-19; Lk 18:31-34)*

32 Lob detetu aggata beya deverup in bë dena Yerusalem. Yesu muḡin meya, lob yi hur maluh newaj nerak, galam sën denesepa yi lo deneggöneng in sir. Loḵ Yesu supin sir nemadluho-bevidek-luu lo ggök yahin benër ngaa sën rëḵ natök vu yi lo rangah vu sir.

33 Bë, “Ham ngo! Gwëbeng hil narak menaya Yerusalem, lom mëm rëḵ degetung Mehönon Nalu doḵ na alam-deneḵo-seriveng hir ggev lo los alam-horek-yi lo nemaj, lom rëḵ degevong gagek vu yi bedenanër nabë nadiiḵ, log degevong doḵ na alam-yu-ngwë nemaj

34 In depelë yi gedepesuv nyëj kos jak yi gedebeek yi jak aggis, log mëm dengis yi menadiiḵ. Gebuk natu löö loḵ kedi jak nah gökin.”

*Yakobus Luho Jon Hir Tepëḵ
(Mt 20:20-28)*

35 Lob Sebedi nalu Yakobus luho Jon verup deya vu Yesu medelok tepëḵ vu bë, “Tatovaha! Alu bë ketag gagek ti vu hong in gwevong vu aluu.”

36 Loḵ Yesu loḵ tepëḵ yah vu luho bë, “Melu kwamin nevo bë sa gevong nabë va vu meluu-a?”

37 Loḵ luho denër yah bë, “Genanër vu aluu in tamusën sën rëḵ gemedo los nim wëëḵ böpata gevunëḵ vunëḵ yagek yi lo, og mëm alu natu hong gadu

bemedo kwebem vahi vahi. Aluu ngwë medo nemam vesa, gengwë medo nemam kěj.”

³⁸ Rëk Yesu nër yah vu luho bë, “Meluu dugin gagek sën melu nekwetag in vu sa-ë degwa! Ma melu yoh vu bë melu rëk nanum dok kap* sën sëk nanum dok lo? Ma melu yöh vu bë rëk jipek bël* nabë sën sëk jipek dok lo?”

³⁹ Lok luho deyoğekin bë, “Alu ayoh vu!”

Lob mëm Yesu nër vu luho bë, “Melu nër yönon! Kap* sën sëk nanum dok lo, og melu rëk nanum dok, gemelu rëk jipek bël nabë sën sëk jipek lo.

⁴⁰ Rëk mu mehö sën rëk medo gëp sa nemag vesa, gemehö sën rëk medo sa nemag kěj lo, og su neggëp vu sa ré. Gağ alam sën Amag yö ggooin sir rağ lo, sën rëk demedo dok.”

⁴¹ Lob sir nemadluho dengo luho hir gagek sënë, lob ahěj sengën vu Yakobus luho ari Jon.

⁴² Rëk Yesu supin sir genër vu sir bë, “Ham rak alam dahis nij bë hir alam sën denegin sir lo, og deneko sir rağ vu hir alam, gehir alam böp denedeginengin hir alam rak horek ngahi.

⁴³ Rëk mu ham, og ham su gwevong nabë sënë. Gağ bë ham ti gevongin nabë natu ham mehö böp ti, og gevong ngaa nabë sën tu ham hur in dok vu ham,

⁴⁴ Iog bë ham ti gevongin nabë natu ham mehö muginsën ti, og gevong ngaa nabë sën yi mehö meris lo, begevong huk nyëmasën vu ham pin.

⁴⁵ In Mehönon Nalu yik nebë sënë. Su yam in bë mehönon pin degevong huk mededok vu yi ré, gağ yam in bë gevong huk vu mehönon pin los nadiik dok nah alam ngahisekë bej in geko sir nah vu Anutu.

Mehö Mala Kenod Bartimaius Mala Nivesa Rağ

(Mt 20:29-34; Lk 18:35-43)

⁴⁶ Yesu losho yi hur maluh ya detök ya Yeriko gedekesuu medeneya. Geyi hur maluh losho alam ngahisekë deneya ving yi. Lok ya verup detök vu Timaius nalu Bartimaius mala kenod menedo lok aggata nenga, bemedo neketag monë lu ngaa vu alam bë dedok vu yi.

⁴⁷ Lob ngo Yesu Nasaret bengö nebë verup, lob tahi ya niwëek bë, “Yesu! Davit*-yi-mewis hong! Kwam gevongin sa!”

⁴⁸ Lok alam pin saga depetupek rak yi medenër bë aye nama. Rëk ma gepasang netahi niwëek rot bë, “Davit*-yi-mewis! Kwam gevongin sa!”

⁴⁹ Lob Yesu nare benër vu sir bë, “Nabë nam!” Lob detahi yam bedenër vu bë, “Ayom sepëp jak! Tahi hong, om kwedi jağ megena vu!”

⁵⁰ Lob selevekin yi röpröp sën bom yi lok lo ya, gekedi pesöng meya vu Yesu.

⁵¹ Lok Yesu lok tepëk vu yi bë, “Gevongin bë sa gevong va vu hong-a?” Lok mehö sën mala kenod lo nër yah vu bë, “Mehöböp! Sa bë gwevong sa malag natum in sa galë nyëğ gökin!”

⁵² Lom mëm Yesu nër vu yi bë, “Om gena! Ayom yam timu vu sa, om vong bemalam nivesa rağ!” Lob pevis menelë nyëğ, lok mëm tetuu aggata metamuin Yesu.

11

Yesu Lok Ya Yerusalem Lob Alam Deko Yi Rağ

(Mt 21:1-11; Lk 19:28-40; Jn 12:12-19)

¹ Lob ya deverup dus vu Yerusalem meya deto Betpage los Betania ggëp Këdu Kële-oliv, lob vong yi hur maluh luu deya,

* **10:38:** Yesu nër maggin sën vongin natök vu yi, rëk peggirin gagek rak ripeksën bël.

² genër vu luho bë, “Melu na beggang-bu ti sën melu malamin neya agu. Lob melu na berup aggatavi loḵ melu rëḵ gwelë nabë deseyu dogi nalu ti menare loḵ sagu. Dogi nalu ti sën su mehöti raḵ wirek rë geyö nahën nare, lob melu kwevelekin begweli nom.

³ Genabë mehöti bare gelë meluu, bedok tepëḵ vu meluu nabë, ‘Melu nevonḡ va saga?’ og melu nanër nah vu nabë, ‘Mehöböp bë jaḵ mena!’ lob mëm rëḵ gevong nam pevis.” Nër vu luho nebë saga, log vong luho ya.

⁴ Luho deya lob detöḵ vu dogi nalu yoh vu sën nër lo. Deseyu meloḵ nare aggatavi benare rangah loḵ aggata böp, lom luho dekevelekin.

⁵ Galam vare denelë luho, lob delok tepëḵ vu luho bë, “Melu gwevonḡ va vu dogi nalu saga sën melu nekwevelekin-ë?”

⁶ Rëḵ luho denër Yesu aye vu sir, lom mëm delëin dogi ya vu luho.

⁷ Lob luho deli dogi nalu yah verup vu Yesu, log delah hir röpröp raḵ demi, log mëm Yesu raḵ ya nedo.

⁸ Lob alam ngahiseḵë dekah hir tob medevah loḵ aggata, gesir vahi deneröḡ medeneya aggata vahi vahi medenesap ḵapah medenevah aggatata ving, geYesu nerak dogi meneggök.

⁹ Lob alam sën denemugin gesën denetamuin yi lo denepisek in medenetahi bë, “Hosana!

Anutu gevong semusemu vu mehö sën neyam los Mehöböp niwëëḵ.

¹⁰ Anutu semu hil ḵenud Davit yi buk sënë, sën vongin nom berup vu hil gökin.

Om hil gaḵo Anutu arë jaḵ na vavunë!”

¹¹ Lob Yesu ya metöḵ ya Yerusalem belok ya Anutu yi dub-vabuung-böp beḵo loḵ belë ngaa pin, loḵ hes mala ggoveḵ ya lom losho yi hur maluh nemadluho-bevideḵ-luu lo to deyah dobnë medeyah medeya Betania.

Yesu Terot Kele Pik*
(Mt 21:18-19)

¹² Heng to lob sir vu Betania medeyam lom diiḵahë,

¹³ lob nelë kele pik* ti nare adingnë geris ngahiseḵë rot, lob ya dus in bë sero anon. Ya deverup vu lom lë rëḵ ris meris ganon ma, in yi buk nahën gesu nesis anon rë.

¹⁴ Lob nër vu kele bë, “Su rëḵ gengis anom bemehönon dega göḵ nahin rë!” Geyi hur maluh vare denengo nebë sënë.

Yesu Tii Alam Sën Denebago Ngaa Loḵ Dub-vabuung-böp Lo
(Mt 21:12-17; Lk 19:45-48; Jn 2:13-22)

¹⁵ Yah deverup Yerusalem, lob loḵ yah Anutu yi dub-vabuung-böp ggökin, lob tii alam sën denevong huk baḡosën loḵ lo. Log keyoveḵin alam sën denepeḵwë* monë lo hir tevor, loḵ alam sën denetung nuung in bë alam debaḡo bedebesi natu hir seriveng lo hir sëa.

¹⁶ Log nërin mehönon pin bë su degeḵo hir ngaa medenah medenom nabë aggata doḵ dub vabuung.

¹⁷ Log nër vu sir bë, “Gaḡek neggëp loḵ Anutu-yi-kapiya nebë: ‘Sa beggang og rëḵ denanër nabë beggang-jom-raksën-yi in mehönon vu dob pin denajom jaḵ dok.’

Rëḵ ham vong beyah tu alam hodeḵ bej waak vunsën raḵ.”

¹⁸ Lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev losho alam-horeḵ-yi sën denḡo bë Yesu nër gaḡek nebë sënë lob desero aggata in bë dengis yi menadiiḵ. In deneggöneng in yi, in alam pin avij netöḵ in yi gaḡek bemedo denengo.

¹⁹ Nebë saga lob hes luḵ ya lob devuu Yerusalem ya gedeyah.

Yesu Nër Gagek Rağ Kele Pik* Meransën

(Mt 21:20-22)

²⁰ Lob monbuk lok yom deverup, lok delè keke pik* sënè bè meran ya. Ris meran gegega gilin gebebov ya.

²¹ Lob Pita kwa vo Yesu yi gagek menër vu bè, "Tatovaha! Gwelè! Kele pik* sën geterot lo meran bebebov ya!"

²² Lok Yesu nër yah vu sir bè, "Ham gwevong geving Anutu!"

²³ Sa nanër vu ham yönon nabè: Bè mehöti nanër vu kedu sënè nabè, 'Kwedi gwetè hong duk na loo vuheng!' gesu medo ayo luu luu rè, gağ gevong geving nabè yi gagek sënè rèğ anon jak, og rèğ anon jak.

²⁴ Om sa nanër vu ham nabè: Ngaa sën genejom rağ megenekwetag in vu Anutu lo, og gwevong geving yi nabè rèğ gweko anon, og rèğ bo vu hong yönon.

²⁵ Log nabè ham bare najom jak na vu Anutu, rèğ ham ahëmin sengën neggëp vu mehö la, beham kwamin nevo nebè devong ngaa nipaya vu ham, og ham dahun hir ngaa nipaya sën lo na benama na verök yi, geham su kwamin bo gök nahin. Ham gwevong nabè saga, og mëm ham Amamin sën nedo yagek lo rèğ dahun ham hömin ngaa nipaya na geving.

²⁶ [Gağ nabè ham su dahun hir ngaa nipaya na rè, og ham Amamin sën nedo yagek lo su rèğ dahun ham ngaa nipaya na rè, gağ yö rèğ gëp vu ham.]"

Delok Tepëk Bë Re Vo Arë Böp Los Niwëek Vu Yesu

(Mt 21:23-27; Lk 20:1-8)

²⁷ Lob ya detök yah Yerusalem lob neko lok Anutu yi dub-vabuung-böp lo ggökin, lob alam-deneko-seriveng hir ggev, galam-horek-yi los alam teta detök vu yi.

²⁸ Lob delok tepëk vu yi bè, "Re vo niwëek vu hong benër bè gwevong huk nabè sënè? Re ggooin hong rak-a?"

²⁹ Lok Yesu nër yah vu sir bè, "Kë, om sa bè dok tepëk in gagek ti nök vu ham rè, lok nabè ham nanër nom, og mëm sëk nanër mehö sën ggooin sa rak in bè sa gevong huk agi nök vu ham.

³⁰ Ham nanër gagek sënè vu sa rè nabè: Jon neripek alam, og yam vu yagek, ma, sepa lok mehönon vu dob kwaj?"

³¹ Lom yö yah denesap sir rak medenenër vu sir nebè, "Bë hil nanër nabè yam vu yagek, og rèğ dok tepëk nom nabè, 'Rëk nebè va sën ham su vong ving yi rè-è?'"

³² Log nabè hil nanër nabè sepa lok mehönon vu dob kwaj...?" Rëk su yoh vu bè denanër gagek sënè rè, in deneggöneng in alam sën vare denengo lo bè rèğ dengis sir. In alam pin kwaj nevo Jon bè yi mehö-nenër-gagek-rangahsën ti yönon.

³³ Lom denër yah vu Yesu bè, "He dugin degwa-o!" Lok Yesu nër yah vu sir bè, "Nebè saga, om sa su rèğ nanër mehö sën ggooin sa rak lo vu ham rè!"

12

Yesu Peggirin Gagek Rağ Alam Nij Paya Denegin Huk Wain

(Mt 21:33-46; Lk 20:9-19)

¹ Lob Yesu nër gagek peggirinsën ti vu sir bè, "Mehöti varoh huk wain ti, gejegelin gelöng netu heek, log semu nyëğ ti in napip wain anon dok. Log lev beggang ading ti sën debare jak medemalajin wain lo. Lok tum vo huk sënè lok ya mehö la nemaj in bè degëgin, lok mëm anon vahi natu yiyi gevahi natu hej. Ggovek log tah yi ya meya nyëğ ading ti meya nedo.

² Gebuk sën wain anon nemonek lo dus rak, lob huk ala sënë nevong yi hur ti ya vu mehõnon sën denegin huk lo, in bê geço yi wain anon vahi.

³ Rêk dejom yi ahon medeveek yi gedevong yi yah meya nema meris.

⁴ Loḱ huk wain ala lo vong yi hur ngwë yah ggökin, loḱ desis yu rak begö, bedevong paya vu yi rot.

⁵ Lom yik vong hur ngwë ya, loḱ desis yi mediik ya; genevong yi hur ngahisekë deya ggök ggökin nebë saga, lob deneveek vahi, gedensis vahi medenediik.

⁶ Nebë saga lob yi hur pin maya geyik nalu perurek timu sën ahë neving yi rot lo nahën nedo ving yi. Lom kwa vo nebë, 'Sa nalug sënë, om rêk degurek babu!' lom vong yi ya rak neggëp hus.

⁷ Rêk alam sën denegin yi huk lo, yõ denër vu sir nebë, 'Mehõ sënë rêk dok nah ama ben begeko yi ngaa pin, om ham-o! Hil angis yi menadiik gehuk sënë natu hil ngaa!'

⁸ Lom dejom yi ahon medesis mediik, log detë yah dobnë.

⁹ Nebë saga, om huk wain ala sënë maḱ rêk gevong nabë va vu sir-a? Rêk na bekevoh alam sën denegin yi huk lo bemalaj nama na veröḱ yi, log mëm gevong huk sënë vu alam mewis la medegegin.

¹⁰ Ma maḱ ham su tevin gagek sën neggëp loḱ Anutu-yi-ḱapiya lo rê? Nebë: 'Alam sën denelev beggang lo nij lëlin gelöng ti sënë.

Rêk mu sënë netu gelöng niwëëk beggang nyëḱetu yi.

¹¹ Mehöböp vong sënë lom he halë bê nivesa rot! "

¹² Lob alam Yuda hir ggev derak ni bê nenër gagek peggirinsën rak sir, lom devong in bê denaduü yi na karabus, rêk deggöneng in alam ngahisekë sën denedo lo, lom devuu yi gedeyah medeya.

Yesu Vong Gagek Rak Alam Rom Hir Mehõ-los-bengö Sisar* Yi Monë-takës-yi (Mt 22:15-22; Lk 20:20-26)

¹³ Lob devong Parisai* la losho Herot* yi alam la to deya vu Yesu in bê deseggi yi, in bê nabë nanër gagek ti paya, og denajom yi ahon nabë sën mehõnon denesis soḱ lok lek lo.

¹⁴ Ya deto vu yi lom delok tepëḱ vu bê, "Tatovaha! He rak nim bê hong mehõ niröp, gesu genehöneng in mehõnon megenër gagek yah nenga rê! Gesu genehöneng in alam malaj rê, gaḱ genenër gagek neggëp ti vu alam meris gevu alam los arëj ving, log genatateḱin Anutu yi gagek vu alam los anon mu. Om genanër vu he rê nabë hil getë takës na vu alam Rom hir mehõ-los-bengö Sisar* ma nama? Hil rêḱ getung ma hil su rêḱ getung rê?"

¹⁵ Rêḱ Yesu rak nij bê kwaj luu, lom nër vu sir bê, "Ham neseggi sa in va? Ham gwëḱo monë gahis ti nam sa galë rê!"

¹⁶ Lom deko ti ya vu, loḱ loḱ tepëḱ vu sir bê, "Re ḱenu los arë sën rak neggëp agi?" Rêḱ bê, "Sisar*!"

¹⁷ Lom Yesu nër vu sir bê, "Om ham gwevong Sisar* yi ngaa nah vu Sisar*, log Anutu yi ngaa og ham bo nah vu Anutu!" Lob tum delëḱ rot gavij netöḱ in nër gagek sënë los kwa.

Hil Medo Malad-Tumsën Nabë Va? (Mt 22:23-33; Lk 20:27-40)

¹⁸ Alam Sadukai* denenër bê alam-diiksën og su rêk dekedo jak nah rê. Lob sir la deya vu Yesu medelok tepëḱ vu yi bê,

¹⁹ "Tatovaha! Moses kevu horek sënë vu hil meneggëp bê, 'Bê mehöti ari ti nadiik geyi alov nedo, rêk mu luho su deko naluj rê, og mëm ari geço yi alov natu venë meluho degeḱo naluj vu ari sën diik lo'.

²⁰ Lob hur magëm ti losho ari lo, sir nemadvahi-bevidek-luu denedo, lob arij aguü ko avëh,

²¹ lok diik geluho su deko naluj rë. Lom tum ari amon ko yi alov, rëk luho su deko naluj rë, log amon diik ving. Log gwee nebë saga, ko alov rëk diik geluho naluj ma. Beyik sir pin devong nebë sënë metök ya arij meggi, gesir pin naluj ma.

²² Log avëh sënë diik rak neggëp hus.

²³ Om genanër nabë najeeng sën mehõnon diiksën dekedi jak nah lo, og avëh sënë rëk natu arij ti tena venë? In sir pin deko avëh timu saga netu venëj."

²⁴ Lok Yesu nër yah vu sir bë, "Ham dugin Anutu yi gagek sën neggëp lok yi kapiya lo, geham dugin Anutu niwëek ving.

²⁵ Vu Buk-tamusën sën mehõnon diiksën dekedi jak nah lo, og maluh su rëk degeko avëh rë, gavëh su rëk dejak maluh rë. Gaq rëk demedo nabë angër lo vu yagek.

²⁶ Gagek sën mehõnon diiksën dekedi jak nah lo, mak ham su tevin kapiya sën Moses kevu lo rë? Sën nengwah medo netum lok kele yu dabun ti log Anutu nër vu Moses bë, "Sa Abraham yi Anutu sa, gIsaak yi Anutu sa, geYakop yi Anutu sa!"

²⁷ Nabë alam-diiksën denadiik bemaalaj nama na verök yi, og su yoh vu bë nanër nabë löõho hir Anutu yi rë. Gaq löõho denedo malaj-tumsën, in Anutu og alam malaj vesa los malaj-tumsën hir Anutu yi. Rëk ham nekwetul lok."

Horek Böp Sën Kesuu

(Mt 22:34-40)

²⁸ Lob alam-horek-yi ti verup mengo bë denesap sir nebë sënë, lob nengo bë Yesu nër gagek los kwa vu sir lom lok tepëk vu yi bë, "Horek ti tena sën kesuu horek vahi pin-a?"

²⁹ Lok Yesu nër yah bë, "Horek sën kesuu lo nebë: Hong Israel! Gwengö rël Anutu sën hil Mehöböp lo, yik Mehöböp perurek timu,

³⁰ om ahëm geving Mehöböp hong Anutu los ayom dahis. Kenum natu yi ngaa, gekwam los dahis na vu yi timu, gahëm geving yi los nim wëek pin.

³¹ Lob horek böp ngwë sën netu luu nebë: Ahëm geving alam sën denedo dus vu hong nabë sën ngo ahëm neving hong lo. Behorek ngwë su kesuu horek luu sënë rël!"

³² Lok mehö-horek-yi sënë nër yah vu yi bë, "Genër niröp, tatovaha! Genër yõnon nebë Anutu yö timu, gAnutu ngwë su nedo rë.

³³ Log bë hil ahëd geving yi los ayod dahis gehil kwad los dahis na vu yi timu, gehil ahëd geving yi los nid wëek, log hil ahëd geving alam sën denedo dus vu hil lo nabë sën hil ngo ahëd neving hil, og mëm ngaa sënë kesuu seriveng sën hil nehetung medenevesi vu Anutu lo los seriveng vahi pin."

³⁴ Lom Yesu ngo bë mehö sënë nër gagek los kwa lom nër vu bë, "Su genedo ading in Anutu-yi-nyëg rël!" Lob tum alam pin deggõneng in sir gesu delok tepëk yah vu Yesu in gagek ngwë rë.

Yesu Lok Tepëk In Davit Nalu

(Mt 22:41-46; Lk 20:41-44)

³⁵ Lok tum Yesu medo nenër gagek vu mehõnon lok Anutu yi dub-vabuung-böp, lok lok tepëk bë, "Nebë va sën alam-horek-yi denenër Mehö sën Anutu ggooin rak in bë geko hil nah lo bë degwa vu Davit*-ë?"

³⁶ Anon Vabuung vo kwa vu Davit menër bë:

'Mehöböp nër vu sa Mehöböp nebë,

"Gemedo sa nemaq vesa gevu tamusën

og sək getung alam sən denelē hong paya lo
dedoḵ na vaham gebinē!” ’

³⁷ Yi degwa vu Davit*, loḵ nebē tena sən Davit nēr yi bē yi Mehöböp-ē?” Lob alam ngahisekē rot denengo yi gagek bekwaj vesa.

Yesu Nēr Alam Horek Yi
(Mt 23:1-36; Lk 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Lob lev horek vu sir bē, “Ham gwegin ham in alam-horek-yi. In ahēj neving bē dejöp tob ading nivesa vesa, log ahēj neving bē alam debengwäng vu sir bedegeḵo arēj jaḵ doḵ alam tabaḵ,

³⁹ gahēj neving bē demedo lēl mala doḵ dub-supinsēn-yi los jaḵ na dega nos namuḡin gēp nyēḡ-nos-böp-yi.

⁴⁰ Alam sēnē su kwaj nevongin avēh alov rē, gaḵ deneggodeḵ hir ngaa, log denejom raḵ hus ading meris mu raḵ alam malaj. Om nyēvewen rēḵ natōḵ vu sir mekesuu rot.”

Avēh Alov Ti Tung Seriveng
(Lk 21:1-4)

⁴¹ Log Yesu to nedo dus vu kerōng sən denetung monē seriveng loḵ vu Anutu lo, benelē alam sən denetung lo. Lob lē mehōnon los bengōj-ggoreksēn ngahisekē gedenetung monē böpata loḵ ya kerōng,

⁴² log avēh alov ti hen monē ma, lob yik ḵo monē mahen kōḵ luu mu beto metung luḵ ya ving. Monē kōḵ luu sēnē yōh vu bē nah natu toea ti.

⁴³ Lob Yesu supin yi hur maluh lo ya menēr vu sir bē, “Sa nanēr vu ham yōnon nabē: Avēh alov ti sēnē tung seriveng böpata rot kesuu seriveng pin sēn alam denetung loḵ ya kerōng-seriveng-yi lo.

⁴⁴ Senēr nebē sēnē in sir mehōnon los bengōj-ggoreksēn behir ngaa ngahisekē nedo vu sir, gaḵ sən denetung lo og yik metes. Gaḵ avēh sēnē og su hen vāhi nedo rē, rēḵ yō keyoveḵin kerōng ahē degwa raḵ metung yi ngaa pin tu seriveng gehen monē nos yi ma.”

13

Yesu Nēr Bē Dub Vabuung Rēḵ Kevoh Na
(Mt 24:1-2; Lk 21:5-6)

¹ Yesu vu dub-vabuung-böp ayo meluḵ yom, lob yi hur maluh ti nēr vu yi bē, “Gwelē, tatovaha! Delev dub sēnē raḵ gelōng malangeri gedub böpata benivesa rot!”

² Lob Yesu nēr vu bē, “Gēlē beggang böp böp sən delev raḵ gelōng agi? Su rēḵ degōnengin gelōng ti gejaḵ medo ngwē vavunē rē. Gaḵ rēḵ dekevoh pin medegetē geto jeggin jeggin.”

Nivanē Nyēmuḡinsēn
(Mt 24:3-14; Lk 21:7-19)

³ Yesu ya nedo raḵ Kedu Kele-oliv, gAnutu yi dub-vabuung-böp nedo vahi yi, loḵ Pita loشو Yakobus lu Jon gAndreas bedeya vu yi medeloḵ tepēḵ bē,

⁴ “Genanēr vu he nabē ngaa sən genēr lo rēḵ anon jaḵ doḵ buk tena? Geva rēḵ tato vu he nabē ngaa sēnē vongin natōḵ nam-a?”

⁵ Lob Yesu nēr vu sir bē, “Ham gwegin ham in mehō la rēḵ detetuhin ham!

⁶ Alam ngahisekē rēḵ denam medenanēr sarēḡ jaḵ nah sir nabē, ‘Mehō sən lo, yik sa sēnē!’ Lob rēḵ detetuhin alam ngahisekē medenah vu sir.

⁷ Log ham rēḵ gwengo begō bengō galam denanēr jeggin jeggin nabē vongin berup, og ham su newamin jaḵ, in ngaa nebē sēnē yō rēḵ nam, gaḵ Buk-tamusēneḵ yō rēḵ nahēn.

⁸ Lob alam dob ngwë rëk dekedi belosho alam dob ngwë dengis sir, gemehö-los-bengö ngwë losho yi alam rëk dekedi belosho mehö-los-bengö ngwë losho yi alam dengis sir. Log jemapi rëk gee jak dob la, gemeyip gevong mehönon vu dob la. Ngaa sënë nebë nivanë sën avëh denevimeng in degeko naluj lo.

⁹ Om ham gwegin ham nivesa. In rëk degetung ham dok na kaunsor lo nemaj, gedebeek ham dok dub-supinsën-yi, geham rëk bare kiap böp losho alam-los-bengö böp malaj in sa alam ham, lob ham nanër sa rangah vu sir,

¹⁰ geham nanër Bengö Nivesa rangah na menoh vu mehönon pin sën denedo dob-ë namugin rë, loḷ mëm buk govek na.

¹¹ Lob bë denaduu ham medegeli ham na karabus medegevong ham bare kot, og ham su newamin jak pevis nabë, 'Sëk nanër nabë va?' Ma! Gak dok buk saga ham rëk nanër noh vu gagek sën Anutu yö rëk gevong vu ham lo. In ham su ngo rëk kwamin bo gagek sënë benanër rë, gak Anon Vabuung yö rëk gevong gagek sënë vu ham beham nanër.

¹² Lob alam rëk degevong arij lo dok na alam-begö-yi nemaj medengis sir medenadiik, log amaj rëk degevong naluj nabë, gehurmahen rëk degevong amaj los ataj dok na hir alam-begö-yi nemaj medengis sir nadiik, log alam pin rëk ahëj sengën vu ham in sa alam ham.

¹³ Log mehönon sën denajom sa ahon medemedo los nij wëek rot menatök na buk sën denadiik lo, og rëk Anutu geḷo sir nah vu yi."

Yesu Nër Bë Nivanë Böpata Rot Rëk Berup

(Mt 24:15-28; Lk 21:20-24)

¹⁴ "Lob bë ham gwelë ngaa vabuung degwa nipaya bare dok nyëg ti sën su yoh vu bë bare dok rë lo begevong paya vu, og alam sën denedo distrik Yudea lo debeya medena keḷu pevis. (Bë mehöti natevin ḷapiya sënë, og yö kwa bo gagek sënë mejak ni rë!).

¹⁵ Bë mehöti jak na sewah jak yi beggang yu tamangsën vavunë megeḷo ayöong dok buk saga, og su rëk dok nah geḷo yi kupek lu ngaa dok beggang ayo rë, gak rëk beya mena pevis.

¹⁶ Log bë mehöti na medo huk anon, og su rëk pekwë menah beggang in geḷo yi röpröp ayöong yi lu ngaa rë, gak rëk beya mena pevis!

¹⁷ Log gëpin avëh sën naluj nare loḷ ayoj lo, gesir sën nahën denevo rur vu naluj lo dok buk saga.

¹⁸ Om ham najom jak nabë ngaa sënë su natök vu ham dok kwev-ayöong-nikul-yi.

¹⁹ Yönon, dok buk saga og rëk maggin böpata rot. Maggin nebë sënë su neggëp wirek vu buk sën Anutu tung ngaa pin lo rë, rot Beverup gwëbeng sagi. Log su rëk maggin nabë sënë berup vu dob sënë gökin nah vu tamusën rë.

²⁰ Lob nabë Mehöböp su kwa bo nabë bepul buk saga dus rë, og mehöti su rëk medo vesa rë. Rëk mu kwa nevo yi alam sën ggoin sir raḷ lo, om rëk bepul buk los maggin saga dus.

²¹ Dok buk saga nabë mehö ngwë nanër vu ham nabë, 'Ham lë! Yik Kerisi* sënë!' ma nanër nabë, 'Gwelë! Yi saga!' og ham su gwevong geving hir gagek.

²² In Kerisi-kuungsën la los alam denenër gagek kuungsën rangah la yö rëk dekedi bedegevong huk los niwëek aggagga, gedegevong ngaa böp böp, lob nabë deyoh vu og rëk degeḷo alam sën Anutu ggoin sir raḷ lo nah vu sir. Rëk mu su deyoh vu rë."

Yesu Nër Bë Mehönon Nalu Rëk Nom Dob

(Mt 24:29-31; Lk 21:25-28)

²³ “Om ham gwegin ham. Senër gagek sënë pin mugin vu ham in bë ham jak ni bekwamin bo.

²⁴ Ngaa maggin saga govek na rë, loḵ mëm
‘hes malakenu dok
gekwev su rëḵ natum rë,

²⁵ gebetuheng rëḵ geto in yaḡek,
gengaa los niwëek pin vu yaḡek rëḵ desasuḵin sir.’

²⁶ Lom dok buk saga rëḵ degelë Mehönon Nalu medo dok beggob ayo menom los niwëek böpata gevunek vunek yaḡek yi.

²⁷ Lob rëḵ gevong beyi angër dena dengupin yi alam sën ggooin sir raḵ tu yi alam lo noh vu nyëḡ pin. Vu dob vuheng atov mena menoh vu dob nenga lubeluu.”

Yesu Tatekin Gagek Raḵ Go*
(Mt 24:32-35; Lk 21:29-33)

²⁸ “Ham kwamin bo jak go* rë. Bë purpur berup ngu, og ham neraḵ ni bë go* vongin nabung beham dev jak na jök.

²⁹ Om nabë ham gwelë ngaa pin sënë anon jak, og mëm ham jak ni nabë Mehönon Nalu yam dus raḵ benare aggata avi.

³⁰ Sa nanër vu ham yönon nabë: Mehönon pin su rëḵ malaj nama na veröḵ yi rë, log ngaa pin sën agi rëḵ anon jak.

³¹ Yaḡek los dob rëḵ mala nama, gaḵ mu sa gagek su rëḵ mala nama na rë, yö rëḵ gëp degwata.”

Yesu Nër Bë Su Mehöti Raḵ Yi Buk Ni Rë
(Mt 24:36-44; Lk 17:26-30, 34-36)

³² “Rëḵ mu ngaa sënë yi buk gehes mala, og mehönon pin dugin. Angër vu yaḡek dugin, geNalu dugin ving. Gaḵ Ama yö timu raḵ ni.

³³ Om ham gwegin ham, bemalamin medo natum, in ham dugin buk sën rëḵ nam natöḵ vu ham lo.

³⁴ Gagek sënë nebë mehöti kedi raḵ beya nyëḡ ading ti, log nër vu yi hur bë degegin yi ngaa pin, log ya rak. Vong huk ggelek yoh vu sir ti ti genër vu mehö sën negin veluang avi lo bë bare gëgin nivesa, gesu gëp.

³⁵ Lob rëḵ ham nabë. Ham medo malamin natum in ham dugin buk sën beggang ala rëḵ nom lo. Rëḵ nom geto raggita, ma buk vuheng, ma sën kökrëeh nahën nesu lo, ma nyëḡ hengsën.

³⁶ In rëḵ nom pevis menatöḵ vu ham geham gwëp.

³⁷ Gagek sën senër vu ham agi, og yik senër vu alam pin bë ham medo malamin natum!”

14

Ggev Desap Sir Raḵ Bë Dengis Yesu
(Mt 26:1-5; Lk 22:1-2; Jn 11:45-53)

¹ Lob yik buk luu mu nahën in bë alam Yuda hir buk-vabuung-ggöksën-yi sën denegga brët sën yüst* nema in lo. Lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi denesero aggata rot in bë denadëgek medenajom yi ahon. Denevong in bë denaduu yi gedengis menadiik.

² Loḵ denër bë, “Hil su gevong dok alam sën denegga nos böp agi malaj, in rëḵ dedun böpata.”

Avëh Ti Rikin Marasin Raḵ Yesu Vu Betania
(Mt 26:6-13; Jn 12:1-8)

³ Log Yesu ya verup Betania benedo mehō sevuuḱnyē Simon ben. Denedo bemedo denegga nos, loḱ avēh ti ḱo buayo ti beya beggang ayo vu sir. Dero buayo sēnē raḱ gelōng alabasta* gewēl reggu nivesa loḱ nare. Wēl nart sēnē sēn denerikin raḱ heljēng beyi monē bōpata rot, rēḱ avēh saga ḱo meloḱ ya vu beverōp buayo raḱ gekeseh rak Yesu yu.

⁴ Rēḱ alam la sēn denedo vīng sir lo ahēj sengēn meyo denēr vu sir bē, “Nevasap wēl nivesa sēnē in va?”

⁵ Gaḱ nabē mēm mehōti bago wēl sagi jak K300 vu hil og mēm, in hil adok vu alam-kupek-masēn jak!” Gedenēr avēh saga rot.

⁶ Rēḱ Yesu nēr vu sir bē, “Gēpin! Ham su nanēr yi! Yō semu sa raḱ nḱaa nivesa.

⁷ Gaḱ alam-kupek-masēn og rēḱ demedo noh vu buk geving ham gesu rēḱ nama na rē, lob bē ham kwamin bo nabē ham doḱ vu sir, og mēm ham yoh vu. Gaḱ saḱ su rēḱ medo geving ham hus ading rē.

⁸ Huk sēnē yoh vu avēh sēnē bē gevong. Rikin marasin sēnē raḱ sa vorot in gero sa navig namugin in sēḱ nadiḱ mededev sa.

⁹ Gesa nanēr vu ham yōnon nabē: Rēḱ denanēr Bengō Nivesa rangah na menoh vu dob pin bedenanēr nḱaa sēn avēh vong vu sa agi geving, in alam pin dengengo mēkwaj bo.”

Yudas Nēr Gagek Ya Nare Vorot Bē Rēḱ Gevong Yesu Doḱ Na Alam Yuda Nemaj

(Mt 26:14-16; Lk 22:3-6)

¹⁰ Lob Yudas Iskariot sēn sir nemadluho-bevidek-luu lo ti ya vu alam-deneḱo-seriveng hir ggev in bē nanēr Yesu rangah begevong doḱ na nemaj.

¹¹ Dengo yi gagek sēnē, lob ahēj nivesa medenēr bē rēḱ debago yi, lom mēm Yudas kwa nesero buk los aggata sēn bē gevong Yesu doḱ na nemaj lo.

Yesu Losho Yi Hur Maluh Degga Nos Buk-ggōksēn-yi*

(Mt 26:17-25; Lk 22:7-14, 21-23; Jn 13:21-30)

¹² Log buk vabuung sēn alam Yuda denegga brēt sēn yiist* nema in lo yi buk mugin sēn verup ggovek ya. Yiḱ buk sēn denesis sipsip nalu ggōksēn-yi loḱ lo sēnē, lob Yesu yi hur maluh ya deloḱ tepēḱ vu yi bē, “He na gero nyēg vu tena in gegwa nos los reggu ggōksēn-yi dok-a?”

¹³ Lob vong yi hur maluh luu ya genēr vu luho bē, “Melu doḱ na nyēg bōp Yerusalem, og mēm melu rēḱ natōḱ vu mehōti genakud bēl doḱ dēg ti, lom melu tamu in mena.

¹⁴ Lob jak na beggang ti, og melu nanēr vu beggang saga ala nabē, “Tatovaha nēr bē, “Sa beggang ayo vatēvek yi tena in sa los sa hur maluh lo aga nos los reggu ggōksēn-yi dok-a?”’

¹⁵ Lok rēḱ tato ayo bōp ti sēn detongin medero ggovek ggēp vavunē lo vu meluu, lom melu gwero nos los reggu vu hil doḱ saga.”

¹⁶ Nēr vu luho nebē saga, log luho deya raḱ medeloḱ ya Yerusalem meya detōḱ vu nḱaa pin yoh vu sēn nēr lo, lob mēm luho dero nos los reggu ggōksēn-yi loḱ beggang ayo ti saga.

¹⁷ Ggovek, log sehuksēn lob Yesu losho yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu lo verup deya beggang ti saga.

¹⁸ Lob nahēn denegga nos los reggu, loḱ Yesu nēr vu sir bē, “Sa nanēr vu ham yōnon nabē ham sēn newa nos vīng sa agi ti rēḱ gevong sa doḱ na alam sēn denelē sa paya lo nemaj.”

¹⁹ Lom ayoj maggin mesir ti ti deneloḱ tepēḱ in yi mesepa loḱ bē, “Maḱ sa?”

²⁰ Loḱ nēr yah vu sir bē, “Yiḱ ham nemadluho-bevidek-luu sēnē ti. Ham sēn hil nedagoo brēt loḱ gabum agi lo ti.

²¹ Mehōnon Nalu rēk nadiik nabē sēn dekevu meneggēp lok Anutu-yi-kaḫiya wirek lo, rēk mu gēp in mehōti sēn rēk nanēr Mehōnon Nalu rangah vu alam bedengis yi lo. Ko nabē ata su geḫo yi-ka?”

Yesu Vo Pasa Mewis Vu Yi Hur Nyē Muginsēn

(Mt 26:26-30; Lk 22:15-20; 1 Kr 11:23-25)

²² Nahēn medo denegga nos, loḫ Yesu ko brēt raḫ gejom rak in los ahē nivesa ya vu Anutu. Log debu bevo ggelek yoh vu sir genēr bē, “Ham gwēko nōk gwa! Sa reggos sēnē!”.

²³ Log ko wain kap ti raḫ, gejom rak in los ahē nivesa ya vu Anutu, log vo vu sir pin medenum.

²⁴ Log nēr vu sir bē, “Sa kōk sēnē, sēn sa keseh lok yah mehōnon ngahisekē in bē tato nabē gagek mewis sēn sejoo in doḫ vu sir lo rēk anon jaḫ.

²⁵ Sa nanēr vu ham yōnon nabē sa su rēk nanum wain nabē sēnē gōkin nah rē, rot bena berup doḫ buk sēn sēk nanum wain agga ngwē doḫ Anutu-yi-nyēg.”

²⁶ Ggovek log devong raro ti, log to deyah dobnē medeyah Ḳedu Ḳele-oliv.

Yesu Nēr Bē Pita Rēk Dah Yi Vun

(Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Jn 13:36-38)

²⁷ Deya raḫ lob Yesu nēr vu sir bē, “Ham pin rēk gwēvuu sa geham beya mena. In dekevu wirek meneggēp loḫ Anutu-yi-kaḫiya nebē:

‘Sa Anutu, sēk ngis sipsip alaj

log sipsip lo degevu talē medena jeggin jeggin.’

²⁸ Om rēk nabē saga, loḫ sēk kedi jaḫ nah gōkin, lob sēk namugin mena distrik Galilea, loḫ ham rēk tamu in sa.”

²⁹ Lom Pita nēr yah bē, “Sir pin sēnē og mak rēk degevu hong gedebeya medena, gaḫ saḫ su rēk gevong nabē sēnē rē!”

³⁰ Lob Yesu nēr yah vu yi bē, “Sa nanēr vu hong yōnon nabē pehi sēnē og kōkrēeh su rēk ngu beron luu rē, log rēk gedah sa vun beron löö!”

³¹ Loḫ Pita nēr niwēek bē, “Seyoh vu bē sēk nadiik geving hong, gak sesu rēk dah hong vun rē, gerēk nama verōk yi!” Lob yik sir pin denēr nebē sēnē.

Yesu Jom Raḫ Loḫ Huk Ti Ggēp Getsemane

(Mt 26:36-46; Lk 22:39-46)

³² Lob Yesu losho yi hur maluh ya deverup nyēg ti sēn denenēr arē nebē Getsemane lo, lob nēr vu sir bē, “Ham medo sēnē, gesena najom jaḫ rē!”

³³ Lob ko Pita geYakobus luho Jon medetah ya teka, loḫ ayo maggin rot gekwa ketuin yi.

³⁴ Lob nēr vu lööho bē, “Sayog maggin rot vongin bē sa nadiik, om melöö nakōok medo sēnē bemedo malamin natum begadu sa.”

³⁵ Log tah teka, lob petev meneggēp dob, log jom rak meketag bē yoh vu, og Anutu gevong buk-maggin-yi sēnē noh nenga in yi.

³⁶ Lob nēr bē, “Aba-e! nebē Amag-e! Geyoh vu bē gwēvong ngaa pin, om gwēko ngaa maggin sēnē vēr in sa. Rēk mu su gesepa doḫ sa gagek, gaḫ ngo kwam!”

³⁷ Loḫ yah meya vu lööho melē gedenegeḫp yying, lob nēr vu Pita bē, “Simon, gēwēp-a? Su geyoh vu bē medo malam natum dus ti rē?”

³⁸ Ham gwēgin ham, beham malamin natum geham najom jaḫ nabē ngaa ti su kepē ham. Yōnon, ham ayomin niyes raḫ, rēk mu navimin ni tebō!”

³⁹ Lob yah meya ketag vu Anutu beron ngwē ggōkin menēr gagek timu nebē sēn nēr megin lo.

⁴⁰ Loḫ yom to vu sir ggōk yahin belē bē deneggeḫp yah, in malaj neggeḫp lo. Lom su deyah vu bē denenēr gagek ti nah vu yi rē.

41 Lom nevang nebë saga netu beron löö, loḵ nēr vu sir bē, “Ham ngo nahën newëp geham su malamin netum rē? Maam yik ggovek, in sa buk yam tōḵ vu sa ggovek ya! Devo Mehōnon Nalu loḵ ya alam nij paya lo nemaj yōnon!”

42 Om ham kwedi jaḵ mehil ana! Ham lē! Mehōti sën gevong sa doḵ na nemaj lo yam dus rak!”

Yudas Nēr Yesu Rangah Mededuu Yi
(Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Jn 18:3-12)

43 Yesu nahën medo nenēr bē saga log Yudas verup. Yi sën sir nemadluho-bevidek-luu lo ti, lob ḵo alam yu bōpata ti medeyam los paëp-yu-anil gebegō. Alam-deneḵo-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi, galam teta devong sir yam.

44 Lob mehō sën bē tato yi rangah lo nēr vu sir vorot bē, “Sëḵ tato Yesu vu ham nabë sënē: Nabë sa gemul* mehōti, og ham najom yi ahon beham gwegin yi nivesa megweḵo mena.”

45 Lob Yudas ya verup sesor meya vu Yesu pevis menēr bē, “Tatovaha!” log mul* yi.

46 Lob dejom yi ahon bededuu.

47 Lob alam sën denare ving Yesu lo ti dadii yi paëp-yu-anil vēr in newis besap alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp yi hur ti nenga ris vahi ya.

48 Lom Yesu loḵ tepëḵ vu sir bē, “Ham yam in bē sero mehō-begō-hodeḵ-yi, om sën ham ḵo paëp-yu-anil los begō meyam in bē najom ahon-ē?”

49 Sa netatekin gageḵ vu ham loḵ dub-vabuung-böp yoh vu buk, rëḵ ham su nejom sa ahon rē! Rëḵ maam Anutu yi gageḵ sën dekevu wirek meneggëp lo anon jaḵ rē!”

50 Lom yi hur maluh pin devuu yi gedeveya medeya.

Magëm Ti Veya Meya

51 Lob hur magëm ti sepa Yesu meya. Bom yi loḵ tob meris ti gesepa, lom dejom loḵ tob in bē denajom yi ahon.

52 Rëḵ vuu tob loḵ nemaj geveya meya ahē töḵsën.

Yesu Nare Loḵ Kaunsor Mala

(Mt 26:57-68; Lk 22:54-55, 63-71; Jn 18:13-14, 19-24)

53 Log deḵo Yesu ya vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp, geggev pin losho alam teta galam-horek-yi pin denesupin sir.

54 Lob Pita tamuin sir menyaya, rëḵ nevun yi in sir menyam ggëp ading, meya verup alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp yi beggang belok ya tete ayo menedo telig. Lob medo nevenguh nengwah ving ahëvavu sën denare medenemalajin nyëḵ lo.

55 Lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev losho kaunsor pin denesero mehō la in bē denanēr gageḵ jaḵ Yesu gemëm dengis yi menadiḵ, rëḵ ma gesu detōḵ vu rē.

56 Alam ngahiseḵe denenēr gageḵ tetuhinsën rak yi, rëḵ ma gedenenēr jegin jegin, gehir gageḵ su neggëp ti rē.

57 Gesir vahi kedi denēr gageḵ tetuhinsën rak yi bē,

58 “He hango bē yi sënē nēr bē, ‘Sëḵ kevoḵ Anutu yi dub-vabuung-böp sën mehōnon delev rak nemaj lo na, loḵ buk natu löö lob sëḵ dev ngwë sën mehōnon su denelev rak nemaj rē lo bebare nah.’ ”

59 Rëḵ ma gehir gageḵ sën denēr agi su neggëp ti ving rē.

60 Lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp kedi nare loḵ sir vuheng atov gelok tepëḵ ya vu Yesu bē, “Su gënër gageḵ ti yom rē? Mehōnon sënē denenēr gageḵ va sën rak hong-ē?”

⁶¹ Rêk Yesu aye ma gesu nêr gagek ti yah rê. Lok alam-deneko-seriveng hir ggev böp lok tepêk vu yi ggökin bê, “Hong Kerisi* ma ma? Mehö sên hil nehako arê rak lo nalu hong-a? Genanêr!”

⁶² Loğ Yesu nêr yah bê, “Yik sa lo sênê! Lob ham rêk gwelê Mehönon Nalu gemedo gëp Mehö Niwêêk nema vesa, gerêk jak medo beggob vu yagek menom.”

⁶³ Lob alam-deneko-seriveng hir ggev böp kweek yi rôpröp ading getahi bê, “Hil medo nesero mehönon sên denanêr gagek jak yi lo in va?”

⁶⁴ Ham ngo bê ko yi rak besevök Anutu? Om ham kwamin nevo bê?” Loğ sir pin denêr bê vong paya om nadiik.

⁶⁵ Lob depesuv nyëj kos rak yi gedevaku tob ggêrin mala gedepëeng yi gedelok tepêk in bê, “Re sis hong-a? Genanêr!” Lob ahëvavu sên denegin yi lo depetap yi ving.

Pita Lah Yesu Vun

(Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Jn 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Log Pita nahên nedo rak telig, log alam-deneko-seriveng hir ggev böp yi hur avêh ti yam to vu sir

⁶⁷ belê bê Pita medo nevenguh nengwah, lob gêt yi pangsen genêr bê, “Hong sênêk melu Yesu Nasaret nesepa ham!”

⁶⁸ Rêk lah yi vun bê, “Ma! Sa su rak ni rê! Sa dugin hong gagek sênê.” Lob kedi rak meyah nare lok tete avi, log kökrêeh ti su.

⁶⁹ Loğ hur avêh ti sên lo lê yi ggökin genare lok tete avi, lom nêr vu alam sên denare dus vu yi lo bê, “Mehö saga yik sir ti saga!”

⁷⁰ Rêk nêr ggökin yah bê, “Ma!”

Lob nare teka rê, lok alam sên denaregu lo denêr vu Pita ggökin bê, “Yönon rot! Yik hir mehöti sên hong-ê! In hong Galilea ti!”

⁷¹ Rêk Pita du gagek in yi benêr niwêêk rot neggëp Anutu mala bê, “Yönon vavunê! Sa dugin mehöti sên ham nenêr agi! Bê sa gekuung jak og Anutu ngis sa mesa nadiik.”

⁷² Log pevis bekökrêeh su netu beron luu, lob Pita kwa vo yah Yesu yi gagek sên nêr lo bê, “Kökrêeh su rêk ngu beron luu rê, log rêk gedah sa vun beron löö.” Pita kwa vo lob kwa paya besu rot.

15

Yesu Nare Loğ Kiap Böp Pilatus Mala

(Mt 27:1-2, 11-14; Lk 23:1-5; Jn 18:28-38)

¹ Monbuk anon lob alam-deneko-seriveng hir ggev losho alam teta, galam-horek-yi, gekausor pin bedevengwëng rak Yesu, log mêm deduu yah meya devo lok ya Pilatus nema.

² Lob Pilatus lok tepêk vu yi bê, “Alam Yuda hir mehö-los-bengö hong-a?” Loğ nêr yah vu bê, “Genêr ya meyoh vu!”

³ Lob alam-deneko-seriveng hir ggev denêr gagek ngahisekê rak yi.

⁴ Lom Pilatus lok tepêk ggök yahin bê, “Su gênêr gagek ti yom rê? Gengo bê denenêr gagek ngahisekê rak hong-a?”

⁵ Rêk Yesu su nenêr gagek ti yah rê gema, lom Pilatus kwa ya ngahi rot.

Denêr Bê Yesu Nadiik

(Mt 27:15-26; Lk 23:13-25; Jn 18:39-19:16)

⁶ Alam Yuda hir Buk-ggöksên-yi* lob hir aggata neggëp nebê sênê neyoh vu ngebek pin bê Pilatus nelëein karabus ti ti vër. Bê detahi mehöti arê, og Pilatus nelëein mehö timu saga neyah vu sir.

⁷ Lob vu buk saga alam sën denesis begö vu gavman, gesir vahi sën denesis mehö la medenediik beya denedo karabus lo, lob sir ti arë nebë Barabas.

⁸ Lob alam yu böpata verup deya vu Pilatus medeketag vu bë, “Gwevong nabë sën genevong yoh vu ta lo!”

⁹ Lok Pilatus nër yah vu sir bë, “Ham vongin bë sa kevelekin alam Yuda hir mehö-los-bengö sënë lo vër nök vu ham ma ma?”

¹⁰ In rak ni bë alam-deneke-seriveng hir ggev ahëj nevong medenelë Yesu paya, om sën devo yi loḵ ya nema.

¹¹ Rëk alam-deneke-seriveng hir ggev deloḵ alam pin ahëj bë denanër vu Pilatus bekevelekin Barabas vër.

¹² Lok Pilatus lok tepëk yah vu sir ggökin bë, “Log sëk gevong va vu mehö sënë, sën ham nenër yi bë alam Yuda hir mehö-los-bengö lo?”

¹³ Rëk detahi yah vu bë, “Gengis yi jaḵ na kelepeko*!”

¹⁴ Lom Pilatus lok tepëk vu sir bë, “In va? Mehö sënë vong va paya?” Rëk pasang detahi ya niḵelap bë, “Gengis yi jaḵ na kelepeko*!”

¹⁵ Lob mëm Pilatus ngo hir gagek bevongin bë alam ahëj nivesa jaḵ, lom kevelekin Barabas vër, gevong Yesu ya in bë alam-begö-yi debeek yi, loḵ mëm dengis yi jaḵ na kelepeko*.

Alam-begö-yi Denër Pelësën Rak Yesu

(Mt 27:27-31; Jn 19:2-3)

¹⁶ Lob alam-begö-yi vahi deko Yesu medelöḵ ya Pilatus yi beggang-gagek-yi ayo ti (Rom ayej nebë Prëtoryam), log detahi alam-begö-yi vahi bedesupin sir ya ving.

¹⁷ Lob deröp tob mala sagap ti loḵ Yesu gedebuu aggis niggin ggin tahu alam-los-bengöj hir madub gedetung rak yu.

¹⁸ Log depelë yi gedesis nemaj vu gedenër bë, “Alam Yuda hir mehö-los-bengö hong, mehö böp los gayeheng!”

¹⁹ Log desis yu rak atoheng ngesing gedepesuv nyëj kos rak yi gedeyun lusej vu yi.

²⁰ Denër pelësën rak yi ggovek, log dekah tob mala sagap sën vër gederöp yö yi tob loḵ yah, log deko yi yah meya dobnë in dengis yi jaḵ na kelepeko*.

Yesu Nare Rak Kelepeko

(Mt 27:32-44; Lk 23:26-43; Jn 19:17-27)

²¹ Deko medeya lob detök vu mehöti loḵ aggata geverup. Simon vu Kurene, sën Aleksander lu Rupus amaj lo, verup in bë doḵ na nyëg böp Yerusalem, lob alam-begö-yi dejom yi ahon gedenër bë, “Kwerë kelepeko*!”

²² Lob deko Yesu medeya nyëg ti sënë arë nebë Golgota (sënë nebë Nyëg-yusekë).

²³ Lob dekeseh mur* teka loḵ ya wain medeggee loḵ gedevu vu, rëk nilëlin gesu num rë.

²⁴ Lob desis yi rak ya kelepeko*, log detë gelöng mahen teka la in bë gooin sir ti ti jaḵ bedegeko yi tob.

²⁵ Log 9 krök monbuk lob desis yi rak ya kelepeko*.

²⁶ Gedekevu yi gagek sën mehönon denenër rak yi lo rak neggëp kelepeko* yu nebë: *ALAM YUDA HIR MEHÖ-LOS-BENGÖ SËNË!*

²⁷ Log desis alam begö hodeḵ luu rak kelepeko* ving. Ngwë nare ggëp nema vesa gengwë nare ggëp nema këj.

²⁸ [Nebë saga lob Anutu yi gagek wirek hen lo anon rak, sën nebë: “Detevin yi ving alam nij paya sën denekeyëh horek lo.”]

²⁹ Lob alam sën deneyah gedenevom lo, denenër pelë rak yi gedenevarah nemaj vu yi gedenenër bē, “Hongek-o! Genër bē kwevoh Anutu yi dubvabuung-böp na, gegedev nah buk löö mu?”

³⁰ Om ngo gedok vu hong megeduk vu kelepeko* megenam!”

³¹ Galam-deneko-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi denenër pelë rak yi ving bedenener vu sir bē, “Nelok vu alam, gaḵ su yoh vu bē yō dok vu yi rē.”

³² Nabë yi Kerisi, balam Israel hir mehō-los-bengö yōnon, og gevuu kelepeko* geduk menam. Hil galë nabë saga lok mēm hil gevong geving yi!” Gemehō luu sën desis luho nare raḵ kelepeko* vahi vahi lo denepelë yi ving.

Yesu Diik

(Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Jn 19:28-30)

³³ Log hes vuheng rak, lok malakenu lok beyoh vu dob pin beyam to 3 krök sehuksën.

³⁴ Lob 3 krök sehuksën lob mēm Yesu ngeek böpata bē, “Eloi, Eloi, lama sabaktani!” –sënë degwa nebë: “Sa Anutu! Sa Anutu! Nebë va sën gevuu sa ya-ë?”

³⁵ Lob alam sën denare dus vu yi lo vahi dengo lob denër bē, “Ham ngo! Netahi Elia!”

³⁶ Lok mehōti tup meko ngaa ayo sovinsën sën nedo lok loo lo ti bedagoo lok wain ahëggin sën arë nebë vinegga lo, geduu raḵ gagwëḵ gevo ya verup lok Yesu avi in bē sesuvin, lok mehō sënë nër bē, “Ham nakōök! Hil galë rē nabë Elia rëḵ nam gëko yi vër in kelepeko* ma rëḵ nama!”

³⁷ Lob Yesu ngeek böpata log diik ya,

³⁸ lob tob böp sën neruu dub-vabuung-böp ayo vabuung lo kweeḵ raḵ luu gëp vavu beya metök ahu.

³⁹ Lob Rom hir alam-begö-yi hir ggev ti sën nare Yesu mala lo lë bē diik ya, lom nër bē, “Mehō sënë og Anutu Nalu yōnon rot!”

⁴⁰ Gavëh la denare ading teka mevare denelë. Sir lo sënë Maria vu Magdala, geMaria ngwë sën Yakobus mahen luho Yoses ataj, geSalome.

⁴¹ Vu buk sën Yesu nahën nedo Galilea lo, lom lööho sënë denesepa yi medenelok vu yi. Gavëh vahi sën denesepa yi belosho derak medeya Yerusalem lo denare ving.

Debë Yesu Lok Waak-heljëng-yi

(Mt 27:57-61; Lk 23:50-55; Jn 19:38-42)

⁴² Log hes ggovok in bē duk na, lom alam Yuda kwaj nevo bē degero sir in dega nos dok Buk-sewahsën-yi* monbuk.

⁴³ Lom Yosep vu Arimatea sën kaunsor böp ti los arë, beyi mehō sën medo netung mala in buk sën Anutu-yi-nyëḵ anon jaḵ lo. Sën kedi rak los niwëëḵ meya vu Pilatus meketag vu yi bē juh Yesu nihel vër in kelepeko*.

⁴⁴ Lob Pilatus lëḵ in, gekwa vo bē maḵ diik pevis ma va? Lom vong gagek ya vu alam-begö-yi hir ggev yam, belok tepëḵ vu bē, “Mehō sënë lo diik ya verök yi ma ma?”

⁴⁵ Rëḵ alam-begö-yi hir ggev vong gagek yom vu, lob raḵ ni bē diik ya verök yi, lob mēm nër vu Yosep bē juh heljëḵ vër begeko mena.

⁴⁶ Lom Yosep bago tob veroo nivesa ti, beruh Yesu nihel vër in kelepeko* mehom lok, gebë lok ya waak ti sën yō desap lok gelöng meris, log tetolin gelöng böpata yah ggërin avi.

⁴⁷ GeMaria vu Magdala, geMaria sën Yoses ata lo, luho delë nyëḵ sën debë heljëḵ lok ya neggëp lo.

16

Yesu Kedi Rak Yah

(Mt 28:1-8; Lk 24:1-12; Jn 20:1-10)

¹ Log Buk-sewahsën-yi* saga ggovek ya, lob Maria vu Magdala lööho Maria ngwë sën Yakobus ata lo, geSalome, belööho ya debago marasin reggu nivesa in bë dejikin jak Yesu nihel vu bedub.

² Buk-sewahsën-yi ggovek ya geheng to, loḵ Soda monbuk anon, lob dekedirak medeya bedub, loḵ mëm hes mala tök.

³ Nahën deneyök aggata gedenenër vu sir bë, “Maḵ re rëḵ tetolin gelöng böpata ti sën nare ggërin waak avi lo na vu hil-a?”

⁴ Loḵ devër malaj rak medelë loḵ bë gelöng böpata sën lo tetolin meya nare ya nenga vorot.

⁵ Lob lööho deluk ya waak ayo lom delë gemagëm ti nedo ggëp lööho nemaj vesa. Yi tob veroo adingsekë, lom delëḵ mekenuj ya.

⁶ Lob angër sënë nër vu sir bë, “Ham su kenumin na! Ham yam nesero Yesu Nasaret sën desir yi rak kelepeko lo. Rëḵ mu su neggëp sënë rë, gaḵ kedi rak meya. Melöö lë! Nyëg sën debë yi loḵ lo neggëp meris.

⁷ Om melöö nah mena nanër vu yi hur maluh, gevu Pita geving, nabë: Mugin meya distrik Galilea om ham tamuin. Ham rëḵ gwelë yi vu sagu noh vu gägek sën yö nër vu ham wirek lo.”

⁸ Lob lööho vu waak ayo meto deyom dobnë pevis medeveya medeyah. Denelëḵ rot gavij netök gedeneeggöneng in sir, lom su denër rangah vu mehöti rë.

Yesu Tato Yi Vu Maria

(Jn 20:11-18)

⁹ [Yesu kedi rak loḵ Soda monbuk anon, lom tato yi vu Maria vu Magdala mugin. Yi sën Yesu ti memö nemadvahi-bevidek-luu to deya in yi wirek lo.

¹⁰ Avëh sënë yah meya menër bengö vu alam sën denesepa Yesu benahën medo denes medenesis sir lo.

¹¹ Nër bedengo bë kedi rak menedo mala vesa metök vu yi, rëḵ ma gesu debë nengaj vu aye rë.

Yesu Tato Yi Vu Yi Hur Maluh Luu

(Lk 24:13-35)

¹² Ggovek ya loḵ sir luu medo denetetuu aggata medeneya vuheng ti, lom Yesu tök vu luho rëḵ ni agga ngwë rak.

¹³ Lom luho deyah meya denër bengö rangah vu sir vahi, rëḵ su devong ving luho ving rë.

Yesu Vo Huk Vu Sir Nemacluho-bevidek-ti

(Mt 28:16-20; Lk 24:36-49; Jn 20:19-23)

¹⁴ Ggovek loḵ mëm yi hur maluh nemadluho-bevidek-ti sënë medo denega nos lok beggang ayo ti, lom ya meto metök vu sir medelë yi, lom nër sir in su devong ving yi rë gayoj niwëëḵ. Nenër sir nebë sënë in su devong ving alam sën delë bë kedi rak yah lo hir gägek rë.

¹⁵ Loḵ mëm nër vu sir bë, “Ham na menoh vu dob pin, beham nanër Bengö Nivesa rangah vu mehönon pin.

¹⁶ Mehö sën ayo neyam timu vu sa geripek bël lo, og sëḵ gaḵo yi nom vu sa berëḵ medo mala-tumsën degwata. Gaḵ mehö sën su ayo neyam timu vu sa rë lo, og rëḵ medo los yi ngaa nipaya menatök jak nyëvewen bemala nama.

¹⁷ Alam sën ayoj neyam timu vu sa lo, og deyoh vu bë rëk degevong ngaa böp nabë sënë: Rëk degetii memö geto dena jak sarëg, log debengwëng dok nyëg ngwë ayej,

¹⁸ log nabë denajom nyël, ma, denanum bël diiksën, og su rëk denadiik rë. Gerëk degebë nemaj jak alam nijraksën benijvesa jak.”

Yesu Rak Yah Yagek
(Lk 24:50-53; Sn 1:9-11)

¹⁹ Mehöböp Yesu nër vu sir nebë saga ggovek ya, log Anutu ko yi rak yah yagek benedo nema vesa.

²⁰ Geyi hur maluh deya rak beya denenër yi Bengö Nivesa rangah ya meyoh vu nyëg pin, geMehöböp nedo ving sir menelok vu sir, genevong ngaa böp los niwëek yoh vu gagek sën nër vu sir lo.]

Yesu Kerisi Yi Bengö Nivesa Sën Lukas Kevu

Lukas Kevu Kapiya Sënë Vu Teopilus

¹ Oo mehö böp Teopilus*, serak ni bë alam ngahi kwaj nevo ngaa sën tök vu he lo, bedekavu lok ya kapiya vorot.

² Desepa lok alam sën denelë ngaa pin agi rak malaj vu muginsën lo ayej, bedekavu yoh vu. Alam sënë hir huk bë denanër Anutu yi gagek rangah, om deturin vu he.

³ Rëk mu sa kwag nevo ving bë mak mëm sëk kevu niröp rot begevong nök vu hong, in sa nado ving sir hus ading beselok tepëk in ngaa pin sën yö vu agu meyam lo degwa mehero vu sir.

⁴ Nebë saga in bë gejak gagek sën detahu hong lok lo ni nivesa nabë sënëk yönon rot.

Angër Nër Vu Sakaria Bë Venë Rëk Geko Nalu Jon

⁵ Mehö-neko-seriveng ti nedo lok buk sën Herot* tu alam Yuda hir mehö-los-bengö lo. Arë nebë Sakaria, balam sën Abia negin sir lo ti yi. Gevenë arë nebë Elisabet, geyi degwa vu Aaron.

⁶ Luho denevong ngaa niröp ggëp Anutu mala. Denesepa lok horek los Anutu yi gagek pin gesu denevu ti rë. Ngaa nipaya ti su neggëp vu luho rë.

⁷ Rëk luho naluj ma, gElisabet nare babu sekö, beluho atov ya.

⁸ Lob yah verup Abia yi alam hir buk bë degegin huk dub-vabuung ayo, lob Sakaria yi buk bë gevong, lob ko rak menevong menare Anutu mala.

⁹ Yik deggooin yi rak lok alam-deneko-seriveng vahi yoh vu sën denevong lo, in bë dok na Mehöböp yi dub ayo vabuung mebesi ngaa bereggu nivesa berup na vu Anutu.

¹⁰ Alam ngahisekë desup sir meyam vare denejom rak ggëp dob, log lok ya nevesi ngaa reggu nivesa verup neya.

¹¹ Lob Sakaria lë geMehöböp yi angër ti verup nare jepö sën ngaa reggu nivesa yi lo nenga vesa.

¹² Lë angër, lob lëk mekenu ya, geggöneng rot.

¹³ Rëk angër nër vu yi bë, "Sakaria, su gegöneng! Anutu ngo hong vengevsën ggovek ya, om venëm Elisabet rëk geko hurmahen maluh ti vu hong. Lob getahi ggev jak yi nabë Jon.

¹⁴ Rëk ayom nivesa, gekwam vesa rot. Ata rëk geko yi, lob alam ngahisekë rëk kwaj vesa rot in yi medenapisek in.

¹⁵ Lob rëk natu ggev mebare Mehöböp mala. Su rëk nanum wain los bël niwëek rë, gak yö rëk nahën dok bare ata ayo, log Anon Vabuung rëk dok nam gërin ayo.

¹⁶ Lob rëk gërin alam Israel ngahisekë denom vu hir Anutu sën hir Mehöböp lo.

¹⁷ Rëk natu mehö niwëek los gayeheng nabë sën Elia wirek lo benamugin, lok mëm Mehöböp tamuin yi menam. Rëk gevong mamer, lob alam hib los hurmahen degelë sir nivesa. Log rëk gërin alam-gagek-keyëhsën ayoj bedesepa dok alam-yohvu kwaj nivesa. Log rëk gevong huk in mehönon borot medegero sir in Mehöböp rëk nam."

¹⁸ Lob Sakaria nër yah vu angër bë, "Sëk jak gagek sënë ni nabë yönon nabë va? Sa atov ya, besa venëg atov ya ving."

19 Loḵ angër nër yah vu bë, “Sa Gabriel, besa nare Anutu mala, bAnutu yö vong sa yam niröp in bë sa nanër vu hong, megevong bengö nivesa sënë nõk vu hong.

20 Om gwengo rë! Sa gagek sënë rëḵ anon jaḵ doḵ buk sën Anutu ggooin rak vorot lo. Rëḵ su gevong ving sayeg rë, om rëḵ gengoo jaḵ kwam, gesu rëḵ gebengwëng rë, rot bena berup doḵ buk sën ngaa pin agi anon jaḵ lo, lom mëm.”

21 Log alam medo denegin Sakaria hus ading rot, lob kwaj ya ngahi, in ya nedo rot loḵ dub ayo vabuung.

22 Loḵ luḵ yom, lob su yoh vu bë bengwëng rë. Lom derak ni bë töḵ vu ngaa agga ti loḵ dub ayo vabuung. Lom yik netato ngaa rak nema mu vu sir, in avi mir.

23 Loḵ Sakaria ggovek yi huk, log yah meya ben.

24 Ggovek, loḵ mëm venë Elisabet nalu loḵ, beyö neggëp beggang ayo yoh vu kvev nemadvahi beggëp neḵo Mehöböp arë rak bë,

25 “Mehöböp vong nebë sënë vu sa. Sa nalug ma besa nig nemum, rëḵ ma geMehöböp kwa vo sa besemu sa.

Angër Nër Vu Maria Bë Rëḵ Geḵo Nalu Yesu

26 Elisabet nalu loḵ bekwev nemadvahi bevidek ti ggovek ya, loḵ mëm Anutu vong angër Gabriel ya distrik Galilea nyëḵ böp ti arë nebë Nasaret.

27 Ya vu avëh avö ti sën deggooin yi rak ggovek menedo vu mehöti arë nebë Yosep. Yi degwa vu Davit*. Gavëh avö arë nebë Maria.

28 Gabriel ya vu yi benër bë, “Hong-e! Anutu kwa vongin hong, menelë hong nivesa. Mehöböp nedo ving hong.”

29 Maria ngo gagek sënë, lob ayo ya ngahi rot, gekwa nevo bë, “Maḵ gagek va ti sënë?”

30 Loḵ angër nër vu yi bë, “Maria, su newam jaḵ. Anutu ahë nivesa vu hong.

31 Om gwengo rë! Rëḵ nalum doḵ, lob gwëḵo nalum maluh ti. Lob getahi ggev jaḵ nabë Yesu.

32 Rëḵ natu Mehöböp los bengö, lob denanër yi nabë Anutu Kesuusën nalu. Log Anutu rëḵ gevong yi natu mehö-los-bengö doḵ nah yi degwa Davit ben.

33 Rëḵ natu Yakop yi mewis lo hir mehö-los-bengö degwata. Lob rëḵ natu alaj megegin sir degwata los degwata.”

34 Loḵ Maria loḵ tepëḵ yah vu angër bë, “Ngaa sënë rëḵ anon jaḵ nabë va, in sengo nahën nado gesa su rak maluh ti rë?”

35 Loḵ angër nër yah bë, “Anon Vabuung rëḵ jaḵ nõk hong, gAnutu Vavunë Kesuusën niwëëḵ rëḵ gebom hong. Om rëḵ denanër hurmahen sën gwëḵo agi vu tamusën nabë vabuung, los denanër nabë Anutu Nalu.

36 Om gwengo agi rë! Hong ngwë Elisabet atov ya, rëḵ nalu agu loḵ nare ahë. Wirek og alam denenër yi bë nare babu seḵë, rëḵ gwëbeng og nalu loḵ bekwev nemadvahi-bevidek-ti ggovek ya.

37 In Anutu yoh vu bë gevong ngaa pin.”

38 Loḵ Maria nër bë, “Mehöböp yi hur avëh sa, om yö gevong noh vu sën genër aga.” Lob mëm nedo gangër ya.

Maria Ya Nelë Elisabet

39 Maria kedi loḵ buk saga bepevis meya beggang-bu ti ggëp Yuda hir nyëḵ kedu,

40 beya meloḵ ya Sakaria yi beggang benër hes vuheng rak Elisabet.

41 Hurmahen nare loḵ Elisabet ayo, gElisabet ngo Maria aye, lob hurmahen neggee loḵ ayo rot. Lob Anon Vabuung loḵ yam ggërin Elisabet ayo,

⁴² lob tahi niwëek bë, “Anutu semu hong kesuu avëh pin. Besemu hurmahen sën nare loḵ ayom aga ving.

⁴³ Sa nebë va om sën Mehöböp ata yam vu sa-ë?

⁴⁴ Om gwengo rë, sa hango ayem loḵ ya nengag, lob hurmahen sën loḵ nare sayog agi kwa vesa beggee.

⁴⁵ Yönon, Mehöböp rëḵ semu hong in gevong ving gagek sën nër vu hong lo.”

Maria Yi Raro

⁴⁶ Lob Maria nër bë:

“Sa nehako Mehöböp arë rak loḵ ayog.

⁴⁷ Lob sanog nepisek in Anutu sën ḵo sa yah vu yi lo.

⁴⁸ In sa og ngaa meris,
rëḵ setu yi hur avëh besemu sa.

Om vu gwëbeng sënë gevu tamusën, og alam pin rëḵ denanër nabë Anutu semu sa.

⁴⁹ In Anutu Mehö Niwëek ata vong ngaa böpata rot vu sa, garë tu vabuung.

⁵⁰ Yi semusemu neggëp ving alam sën denegguerek babu lo,
genesepa loḵ naluj lo meneya meneya rot.

⁵¹ Nema nevong huk niwëek,
log netii alam sën deneko sir rak loḵ ayoj lo, meya denepalët loḵ.

⁵² Nedahun alam-los-bengöj niwëek wëek,
geneḵo alam sën su los arëj rë lo rak.

⁵³ Nevo ngaa nivesa vesa vu alam sën denerak vu in ngaa lo, bedeneḵo beggovek,
rëḵ alam sën los bengöj-ggoreksën lo, og netii sir yah los nemaj meris.

⁵⁴ Nelok vu yi hur Israel,
in yö nahën kwa nevo yi gagek

⁵⁵ sën nër wirek vu hil dobahë Abraham lo bë
rëḵ kwa gevongin yi losho yi mewis sën rëḵ deberup vu tamusën lo,
beyö gëp degwata.”

⁵⁶ Lob Maria nedo ving Elisabet yoh vu kwev löö, loḵ yah meya ben.

Elisabet Ḵo Nalu Jon

⁵⁷ Lob Elisabet yi buk ggovek ya bë geḵo nalu, lob ḵo nalu aguu.

⁵⁸ Lob yi alam sën sir beggang-bu ti lo losho alam sën sir degwa ti lo dengo bë Mehöböp semu yi böpata rot, lob kwaj vesa ving yi.

⁵⁹ Log buk nemadvahi-bevidek-luu ggovek ya, geti netu löö, lob deyam in bë degerah* hurmahen navi. Devongin bë detahi ama arë Sakaria jak yi,
⁶⁰ rëḵ hurmahen ata nër bë, “Ma! Hil tahi Jon jak yi.”

⁶¹ Loḵ denër yah vu yi bë, “Rëḵ mu hong alam ti su arë nebë saga rë-o.”

⁶² Rëḵ ma, lob detato rak nemaj vu ama bë vongin bë tahi ggev re jak nalu,

⁶³ lob tato bedeko taperë mahen ti yam bekevu rak bë: “Arë nabë Jon.” Lob kwaj ya ngahiseḵë rot.

⁶⁴ Lob mëm Sakaria kwa nivesa loḵ yah pevis, bemëm daggen sepëp rak benevengwëng, beneḵo Anutu arë rak.

⁶⁵ Lob alam sën sir beggang-bu ti lo deggöneng rot, beya denër ngaa pin sënë ya meyoh vu distrik Yudea nyëg ḵedu pin.

⁶⁶ Lob alam pin sën dengo bengö lo debë lok ya yuj, bemedo mekwaj nevo, medenenër vu sir bë, “Maḵ hurmahen sënë rëḵ jig lob gevong nabë va?” Lob Mehöböp nemalain yi menegin.

Sakaria Yi Raro

67 Lob Anon Vabuung loḵ yam ggërin ama Sakaria ayo bevong menër gagek rangah nebë:

68 “Hil gako Mehöböp arë jak, hil Israel hil Anutu.

In yam vu yi alam in bë doḵ vu sir begeko sir vër in hir ngaa nipaya nyëvewen.

69 Genevong mehö niwëek ti verup loḵ yi hur Davit* yi mewis in bë geḵo hil nom vu yi.

70 Yoh vu gagek sën nevong verup yi alam vabuung lo avij bedenënër rangah yö vu agu rot beyam lo.

71 Bë: Rëḵ geḵo hil vër in alam sën denesis begö vu hil los alam sën denelë hil paya lo nemaj.

72 Nevong yam in bë gagek kwa-vonginsën sën nër vu hil ḵenud lo lo anon jak, genevong in bë gagek vabuung sën joo vu sir wirek lo anon jak.

73 Gagek sën nenër los yönon vavunë vu hil dobahë Abraham nebë:

74-75 Rëḵ geḵo hil vër in alam sën denesis begö vu hil lo pin nemaj gehil su rëḵ agönengin sir rë,

loḵ mëm hil bare mala menatu yi alam vabuung los yohvu megaḵo arë jak noh vu buk pin vu dob.

76 Log hong, hur mahen-e! Alam rëḵ denanër hong nabë Mehöböp los gayeheng yi mehö-nenër-gagek-rangahsën ti hong.

In rëḵ genamugin megwetongin Mehöböp yi aggata,

77 lob Anutu-yi-alam dejak ni nabë vingin kevoh hir ngaa nipaya na, gegeḵo sir nah vu yi.

78 Ngaa sënë rëḵ berup in hil Anutu kwa vingin hil,

lom rëḵ gevong Mehö-rangah-yi nam vu hil nabë sën hes neverup monbuk menetum rak hil.

79 Rëḵ nam in gevong berangah jak in alam sën denedo loḵ malakenu bevongin denadiik lo,

gerëḵ geḵo hil vahi betato aggata vu hil in hil medo nivesa los ayod gëp revuh.”

80 Loḵ hurmahen sënë rig mehöp rak, lob töḵ vu kwa besepa loḵ ngaa nivesa. Loḵ mëm ya nedo nyëg-yumeris rot beya verup loḵ buk sën töḵ yam tato yi vu alam Israel.

2

Maria Ko Yesu (Mt 1:18-25)

1 Lob vu buk saga alam Rom hir mehö-los-bengö Sisar* Augustus vong gagek ya vu alam pin nebë vingin gevong sensas ti bekevu alam pin arëj.

2 Kwirinius tu kiap böp menengin distrik Suria loḵ buk saga, lob vong sensas nyëdahis sënë.

3 Lob alam pin deneya medeneya bej in bë dekevu arëj.

4 Lob Yosep vu Nasaret ggëp distrik Galilea meraḵ meyah Davit yi nyëg Betlehem ggëp distrik Yudea, in Davit* yi mewis yi, beyi degwa vu Davit*.

5 Luho venë Maria sën deli vu yi in bë luho denajom nemaj lo, deya in bë kiap kevu luho arëj doḵ ti. GeMaria nalu loḵ nare ayo.

6 Lob luho ya verup denedo Betlehem, log Maria yi buk ggovek ya bë geḵo nalu.

7 Lob ko nalu aguu mebom yi loḵ tob mebö loḵ neggëp reggu hir gabumnos-yi, in vatëvek bej pup ya genyëg len ti su neggëp rë.

Angër Nër Bengö Vu Sipsip Alaj

⁸ Lob sipsip alaj denedo dus vu nyëg Betlehem saga bedenegin hir sipsip buk ggëp pahup ayo.

⁹ Lob Anutu yi angër ti yam vu sir, beniçapiik los vunek vunek yagek yi jëh rak sir nebë nengwah böpata, lom deggöneng rot.

¹⁰ Lok angër nër vu sir bë, “Ham su newamin jak! Gak ham gwengo rë! Sa hako Bengö Nivesa yam vu ham, gevu alam pin sën denedo dob-ë, in bë degenço bekwaj vesa rot.

¹¹ In gwëbeng sënë avëh ti ço nalu vu Davit yi nyëg böp Betlehem. Yik yi Mehöböp Kerisi*. Yi saga sën yam in bë geço alam vër in hir ngaa nipaya nyëvewen.

¹² Geham rëk gwelë jak sënë nabë debom yi loḵ tob meneggëp loḵ reggu hir gabum-nos-yi.”

¹³ Lob pevis bangër ngahisekë vu yagek medeyam ving angër ti sënë medepisek in Anutu medeço arë rak nebë,

¹⁴ “Hil gaço Anutu arë jak na vavunë!

Galam pin ayoj gëp revuh in Anutu nelë sir nivesa.”

Sipsip Alaj Ya Delë Yesu

¹⁵ Angër deyah medeya yagek, log sipsip alaj lo yom denër vu sir bë, “Ham-o! Hil ana Betlehem megalë ngaa sën anon rak agu, sën gwëbeng Mehöböp nër tato vu hil lo.”

¹⁶ Log kedeki rak pevis medeya. Ya deverup, lob detök rak Maria luho Yosep gedenedo, gehurmahen neggëp loḵ reggu hir gabum-nos-yi.

¹⁷ Delë ggovek, log denër gagek sën denço rak hurmahen lo rangah.

¹⁸ Lob alam pin sën denço sipsip alaj hir gagek lo kenuj ya rot.

¹⁹ Rëk mu Maria, og jelë gagek pin sënë loḵ ya yu bemedo mekwa nevo.

²⁰ Log sipsip alaj lo deyah medeya, gedeneço Anutu arë rak. Kwaj vesa vu Anutu in ngaa pin sën denço los delë lo, yoh vu sën angër nër vu sir lo.

Detahi Ggev Rak Hurmahen

²¹ Neggëp gebuk nemadvahi-bevidek-löö rak, loḵ mëm derah* navi, log detahi ggev rak yi bë Yesu. Su loḵ nare ata ayo rë geyö nahën, log angër tahi ggev sënë rak yi vorot.

Simeon Luho Ana Delë Yesu Lok Dub Ayo

²² Buk sën avëh los naluj deneggëp rot meneggovek gedeneluk yah dub ayo ggökin in bë nij veseek jak lo ggovek ya yoh vu sën Moses nër lo, lob Yesu ata lu ama deko yi medeya Yerusalem in bë degetung yi doḵ na Mehöböp nema.

²³ Sënë yoh vu Mehöböp yi gagek sën neggëp loḵ yi kapiya lo bë: Avëh degeço naluj muginsën, benabë aguu, og ham gwevong bedenatu Mehöböp yi ngaa vabuung.

²⁴ Log luho bë debesi seriveng geving, noh vu sën Mehöböp yi horek nër lo bë: Vevop nivesa luu ma, nuung nalu mewis luu.

²⁵ Lob mehöti arë nebë Simeon nedo Yerusalem. Yi mehö niröp menesepa lok Anutu yönon, log negin mehö semusën sën rëk doḵ vu Israel lo. GAnon Vabuung nedo ving yi.

²⁶ GAnon Vabuung tatekin vu yi vorot bë su rëk nadiik pevis rë, gaḵ rëk gelë Mehöböp yi Kerisi* jak mala rë, loḵ mëm.

²⁷ Lob mëm Anon Vabuung kehe ayo beloḵ ya dub-vabuung-böp ayo, lok Yesu ata lu ama deko yi verup loḵ ya in bë degevong noh vu sën horek nër lo.

²⁸ Lom Simeon ço hurmahen ya betabuu gepisek in Anutu meço arë rak bë:

- 29 “O Mehöböp, mëm sëk nadiik los ahëg nivesa,
in gwëbeng sënë gägek sën genër wirek lo anon rak.
30 Sa malag rak mehö sën gevong in bë gwëko he nök vu hong lo.
31 Lom gevong ngaa sënë ggëp mehönön pin malaj.
32 Mehö sënë nebë rangah, om rëk najëh rangah jak alam dahis pin,
lob geko hong alam Israel lo arëj jak rot.”
33 Yosep luho venë kwaj ya ngahi in gägek sën Simeon nër rak luho naluj
agi.

34 Lok Simeon jom rak vu Anutu bë semu luho, log nër vu hurmahen ata Maria bë, “Gwengo rë, hurmahen sënë rëk gevong balam Israel ngahisekë rëk malaj nama, log rëk gevong besir ngahisekë denom vu Anutu. Yam in tato aggata vu hil, rëk mu alam ngahisekë rëk nij dëlin yi.

35 Rëk nabë sënë in mëm alam ngahisekë kwaj sën yö neggëp vu sir lo natök rangah. Rëk mu ngo rëk ayom maggin rot geving berëk nabë sën paëp-yu-anil ti negelu newam.”

36 Log tum avëh-nenër-gägek-rangahsën ti nedo, arë nebë Ana. Paniel nalu yi, geyi degwa vu Aser, rëk yi atov rot. Yi avö gerak regga beluho denedo wirek yoh vu ngebek nemadvahi-bevidek-luu,

37 lok regga diik, genedo alov rot beyi ngebek 84 rak lok buk sënë. Rëk su nevu dub-vabuung-böp ya rë, gaq yö neya rot. Buk ngahi og aye ggërin nos gëjom rak menedo mu, benevong Anutu yi huk buk gerangah.

38 Lob Yesu lööho ama lu ata nahën denare lok buk sënë, log Ana verup ving bepisek in Anutu, log nër gägek rak hurmahen sënë vu alam pin sën denegin bë Anutu geko alam Yerusalem nah vu yi lo.

Yosep Yah Nasaret

39 Devong ngaa pin sënë yoh vu sën Mehöböp yi horek nër lo, log deyah medeya distrik Galilea vu hir nyëg böp Nasaret lo.

40 Log hurmahen rig beniwëek rak. Beyi mehö los kwa nivesa, bAnutu yi semusemu neggëp vu yi.

Yesu Böp Rak Meya Dub-vabuung-böp

41 Yesu ama lu ata denerak medeneya Yerusalem yoh vu ta pin medenelë buk vabuung böp sën denenër bë Buk-ggöksën-yi* lo.

42 Lob Yesu yi ta nemadluho-bevidek-luu rak, log yik devong nebë saga mederak medeya Yerusalem in bë degelë Buk-ggöksën-yi*.

43 Lob Buk-ggöksën-yi* ggovek ya, beyi buk pin maya, log deneyah medeneya bej. Gaq Yesu og nedo Yerusalem, gama lu ata duğin.

44 Luho dekuung bë ya ving yi mehö la medeneya. Rot beshuk luk, lok luho denesero yi beya denesero vu alam sën losho degwa ti lo, genij papu lo.

45 Luho desero medenesero rëk ma. Lom luho deyah medeya denesero yi vu Yerusalem.

46 Luho medo denesero yi yoh vu buk löö, lok mëm luho detök vu yi lok dub-vabuung-böp ayo, genedo ving alam tatovaha lo, benengo hir gägek, genelok tepëk in degwa ving.

47 Lob alam pin sën vare denengo yi tepëk lo kenuj ya in kwa los yi gägek sën nenër yah vu sir lo.

48 Ama lu ata delë yi, lob delëk anon mederanga nemaj. Lob ata nër vu yi bë, “Aguu-e? Gevasap aluu in-a? Alu amam ayomin maggin rot in alu medo nesero hong rot.”

49 Lok nër yah vu luho bë, “Melu nesero sa in va? Maq melu su kwamin nevo bë sëk medo dok Amağ yi beggang rë?”

⁵⁰ Rêk luho su kwaj tök rak yi gagek sên nêr agi degwa rê.

⁵¹ Ggovek log mêm yah ving luho belöôho deyah Nasaret, lob yö nenga yes yu v ama lu ata ayej. Lob ata jelê gagek pin sênê loğ ya yu bemedo mekwa nevo.

⁵² GeYesu rig meböp rak, lob yi Mehö los kwa nivesa rot. Lob Anutu losho mehönon denelê yi nivesa, mekwaj vesa in.

3

Mehö-neripek-alam Jon Nenêr Gagek

(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Jn 1:19-28)

¹ Tiberius tu alam Rom hir Sisar* menedo yoh vu ta nemadluho menemadvahi vorot, lob vong bePontius Pilatus tu kiap pin vu distrik Yudea hir yusekê benegin sir. Log Herot* tu yusekê menegin distrik Galilea, gari Pilip tu yusekê menegin alam ggêp distrik Ituraya los Trakonitis. Log Lusanius tu yusekê menegin distrik Abilene,

² gAnas luho Kayapas detu alam-deneko-seriveng hir ggev böp. Lob Sakaria nalu Jon nedo nyêg-yumeris loğ buk saga, bAnutu yi gagek neyam vu yi.

³ Nebê saga, lob neyoh vu beggang-bu pin sên nedo dus vu bël Yordan, benenêr gagek vu alam bê degêrin sir medejipek bël, lob mêm Anutu rêk kevoh hir ngaa nipaya sên neggêp vu sir lo na.

⁴ Sênê yoh vu gagek sên mehö-nenêr-gagek-rangahsên Yesaya nêr meneggêp loğ Anutu-yi-kapiya lo bê:

“Mehöti aye nerak lok nyêg-yumeris bê:

‘Ham bolinin Mehöböp yi aggata,
meham sesor begêp niröp.

⁵ Debahu lii ayo böp böp na,
gededev kedu böp böp los mahen medegerurin geto geving.

Gaggata pin sên neggêp bejusên lo,
og dedev gguu beniverök jak.

⁶ In alam pin degelê ngaa sên Anutu gevong in geğo hil nah vu yi lo.’”

⁷ Lob alam ngahisekê deya vu yi in bê dejipek bël jak nema, loğ nêr vu sir bê, “Nyêl nalu ham! Re nêr vu ham bê ham beya in nyêvewen sên rêk natök vu ham vu Buk-tamusên agi?”

⁸ Ham gwevong ngaa niröp noh vu sên ham wêrin ayomin lo, in tato nabê ham wêrin ham yönon. Gağ ham su kwamin bo megweko gagek jak nah menanêr nabê Abraham yi mewis ham. Gağ sa nanêr vu ham nabê Anutu yoh vu bê gevong gelöng sêne denatu Abraham yi mewis.

⁹ Yönon, in koov nevu nevalek kele gega meneggêp vorot. In kele pin sên su denesis anoj nivesa rê lo, og rêk buv mebesi jak na nengwah.”

¹⁰ Nêr nebê sênê, lob alam pin denelok tepêk in yi bê, “Om he rêk gevong nabê va?”

¹¹ Lok nêr yah vu sir bê, “Mehöti sên yi röpröp luu neggêp vu yi lo, og bo ngwê vu mehö ngwê sên nerak vu in lo. Gemehöti sên yi nos neggêp lo, yik gevong nabê saga geving.”

¹² Log alam sên deneko takês* lo la deyam ving in bê dejipek bël, lob delok tepêk vu yi bê, “Tatovaha, log heğ rêk gevong nabê va?”

¹³ Lok nêr yah vu sir bê, “Ham gweko monê takês niröp noh vu sên gavman nêr vu ham lo, gağ ham su godeğ la sevök na geving rê.”

¹⁴ Log alam-begö-yi la delok tepêk in sir vu yi bê, “Log heğ rêk gevong nabê va?” Lok nêr yah vu sir bê, “Ham su ngis mehönon jeggin jeggin los nanêr gagek kuungsên jak sir in nabê ham godeğ hir monê lu ngaa, gağ yik

ham gweko ham monë sën ggev denebago ham lo niröp los ahëmin nivesa beggovek.”

¹⁵ Alam denço gagek sënë, lob kwaj vo ya niwëëk loq ayoj bë, “Mak Jon sënë yik mak yi Mehö sën Anutu ggooin rak in bë geko hil nah lo ma ma?”

¹⁶ Nebë sënë, lob Jon nër yah vu sir bë, “Sa naripek ham rak bël. Rëk mëm mehö los niwëëk ti kesuu sa rëk tamuïn sa menam, log sa su mehö niğ vesa yoh vu in bë sa natu yi hur bekevelekin vaha suu rë. Yi saga sën rëk basuh ham begevong Anon Vabuung vu ham vahi begevong benengwah ga ham vahi.

¹⁷ Jom yi savor lok ya nema vorot in tetëhin kale kale na in yi wit*, gengupin wit* anon jak na yi jök-wit-yi. Gaq kale kale saga og rëk besi jak na nengwah sën yö medo netum degwata lo.”

¹⁸ Jon nenër bengö nivesa vu alam genenër gagek ngahisekë ving in bë gelu ayoj medegërin sir.

Herot Ko Jon Ya Karabus*

(Mt 14:3-4; Mk 6:17-18)

¹⁹ Rëk Jon vo gagek rak hir yusekë Herot*, in ggodek ari avëh Herodias log nevonğ ngaa nipaya vahi ving.

²⁰ Genevonğ ngaa nipaya ti sënë ggökin ving: Tung Jon ya karabus.

Jon Ripek Yesu

(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)

²¹ Log alam pin deneripek bël, lob Yesu ripek bël ving. Ripek bël ggovek gevare nejom rak, lob yağek tatekin yi

²² gAnon Vabuung ni nebë sok nuung beluq yam rak ya yi. Log gagek ti yam vu yağek bë, “Sa nalug hong. Sahëğ neving hong besa halë hong nivesa.”

Yesu Yi Degwa Lo

(Mt 1:1-17)

²³ Yesu yi ta mehödahis-menemadluho rak, lob mëm ko yi huk rak. Loq alam kwaj nevo yi bë yik Yosep nalu yi.

Log yik Yosep ama Heli.

²⁴ Ga, Heli ama Matat,
geMatat ama Levi* ga, Levi* ama Melki.

Ga, Melki ama Yanai ga, Yanai ama Yosep (sënëk yö ngwë).

²⁵ Ga, Yosep ama Matatias ga, Matatias ama Amos.

Ga, Amos ama Naum ga, Naum ama Esli.

Ga, Esli ama Nagai.

²⁶ Ga, Nagai ama Maat.

Ga, Maat ama Matatias (sënëk yö ngwë), ga, Matatias ama Semein.

Ga, Semein ama Yosek ga, Yosek ama Yoda.

²⁷ Ga, Yoda ama Yoanan ga, Yoanan ama Resa.

Ga, Resa ama Serubabel ga, Serubabel ama Sealtiel.

Ga, Sealtiel ama Neri.

²⁸ Ga, Neri ama Melki, (sënëk yö ngwë).

Ga, Melki ama Adi ga, Adi ama Kosam.

Ga, Kosam ama Elmadam ga, Elmadam ama Er.

²⁹ Ga, Er ama Yosua ga, Yosua ama Elieser.

Ga, Elieser ama Yorim ga, Yorim ama Matat (sënëk yö ngwë).

Ga, Matat ama Levi (sënëk yö ngwë).

³⁰ Ga, Levi ama Simeon.

Ga, Simeon ama Yuda ga, Yuda ama Yosep (sënëk yö ngwë).

Ga, Yosep ama Yonam ga, Yonam ama Eliakim.

³¹ Ga, Eliakim ama Melea ga, Melea ama Mena.

Ga, Mena ama Matata ga, Matata ama Natan.

Ga, Natan ama Davit.

³² Ga, Davit ama Yese.

Ga, Yese ama Obet ga, Obet ama Boas.

Ga, Boas ama Salmon ga, Salmon ama Nason.

³³ Ga, Nason ama Aminadap ga, Aminadap ama Admin ga, Admin ama Arni.

Ga, Arni ama Hesron ga, Hesron ama Peres.

Ga, Peres ama Yuda (sĕnĕk yō ngwĕ).

³⁴ Ga, Yuda ama Yakop.

Ga, Yakop ama Isaak ga, Isaak ama Abraham.

Ga, Abraham ama Tera ga, Tera ama Nahor.

³⁵ Ga, Nahor ama Seruk ga, Seruk ama Reyu.

Ga, Reyu ama Pelek ga, Pelek ama Eber.

Ga, Eber ama Sela.

³⁶ Ga, Sela ama Kainan.

Ga, Kainan ama Arpaksat ga, Arpaksat ama Sem.

Ga, Sem ama Noa ga, Noa ama Lamek.

³⁷ Ga, Lamek ama Metusala ga, Metusala ama Enok.

Ga, Enok ama Yaret ga, Yaret ama Mahalalel.

Ga, Mahalalel ama Kainan (sĕnĕk yō ngwĕ).

³⁸ Ga, Kainan ama Enos.

Ga, Enos ama Set ga, Set ama Adam.

Ga, Adam ga yik Anutu nalu in tung yi.

4

Satan Seggi Yesu

(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

¹ Anon Vabuung lok yam ggĕrin Yesu ayo, lob yi vu bĕl Yordan meneyah, lob Anon Vabuung li yi meya nyĕg-yumeris.

² Beya nedo nyĕg-yumeris yoh vu buk mehōdahis luu, lob Satan pelĕpin yi. Yesu su negga nos lok buk saga rĕ, genedo meris yoh vu buk pin sĕnĕ beggovek ya lok tum diikahĕ.

³ Lob Satan nĕr vu yi bĕ, “Bĕ Anutu nalu hong, og genanĕr megelōng sĕnĕ natu brĕt.”

⁴ Lok Yesu nĕr yah vu bĕ, “Gagek neggĕp lok Anutu-yi-kaŕiya bĕ: Nos mu su yoh vu bĕ gevong bemehōnon demedo vesaj rĕ.”

⁵ Lok Satan ko yi merak ya kĕdu ading, lob pevis betato alam pin sĕn denedo dob lo los hir nyĕg pin vu Yesu,

⁶ genĕr vu yi bĕ, “Sĕk bo ngaa nivesa vesa los niwĕĕk sĕnĕ pin vu hong barem bōp jak kesuu mehōnon pin. In ngaa pin sĕnĕ tu sa ngaa. Om nabĕ sebo vu mehōti, og sĕk bo vu yi benatu yi ngaa.

⁷ Om nabĕ genadudek vu sa megweko sa jak, og ngaa pin sĕnĕ rĕk nōk natu hong ngaa.”

⁸ Lok Yesu nĕr yah vu yi bĕ, “Gagek neggĕp lok Anutu-yi-kaŕiya nebĕ: Yik gwĕkō Mehōbōp sĕn hong Anutu lo jak, begegurek yi yō timu babu.”

⁹ Lok Satan ko Yesu ggōkin beya nyĕg bōp Yerusalem metung yi rak ya Dubvabuung-bōp yu vavunĕ rot, genĕr vu yi bĕ, “Bĕ Anutu Nalu hong, og gwetĕ hong na dob,

¹⁰ in gagek neggĕp lok Anutu-yi-kaŕiya bĕ: Rĕk gevong yi angĕr lo

nam degegin hong nivesa.

11 Log nêr ving bê:

Rêk detabuu hong dok nemaj,
gesu rêk gengis vaham jak gelông rê.”

12 Lok Yesu nêr yah vu yi bê,

“Gagek neggêp ving bê: Su geseggi hong Mehôböp Anutu.”

13 Satan seggi yi rak ngaa sênê ggovek, log ya gekwa vo bê maam buk ngwê rê.

Yesu Kô Huk Rak Nyêdahis Ggêp Galilea

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

14 Yesu kô niwêek vu Anon Vabuung beyah meya distrik Galilea, lob bengö ya meyoh vu distrik saga los dahis.

15 Lob netatekin gagek vu alam loḵ hir dub-supinsên-yi pin, lob alam pin deḵo arê rak.

Alam Nasaret Deruu Demij Vu Yesu

(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

16 Lob Yesu yah verup Nasaret sên wirek yi mahen genedo merig loḵ lo, log Buk-sewahsên-yi*, lob loḵ ya dub-supinsên-yi nebê sên yö nevang yoh vu soda pin lo. Lob kedi nare in bê natevin Anutu yi gagek.

17 Lob devo mehô-nenêr-gagek-rangahsên Yesaya yi kapiya loḵ nema bepuh, lob tôḵ rak len teka sên dekevu meneggêp bê:

18 “Mehôböp yi Anon Vabuung loḵ yam ggêrin sayog.

In yö ggooin sa rak

in bê sa nanêr Bengö Nivesa vu alam sên denerak vu in ngaa lo.

Vong sa yam in bê sa nanêr gagek rangah vu alam sên denedo loḵ karabus ayo lo nabê ggovek ya gedegetah sir vêr.

Gesa bê nanêr vu alam malaj ḵenod lo nabê malaj natum gökin medegelê nyêg.

Gevang sa yam in bê sa gaḵo alam sên ngaa maggin deginengin sir lo vêr,

19 gesa nanêr rangah nabê ngebek sên Mehôböp gelê mehônnon nivesa lo tôḵ yam ggovek.”

20 Yesu tevin gagek dus ti sênê ggovek medengo, lob vevir kapiya yah bevo yah vu ala geto nedo. Log alam sên denedo loḵ dub-supinsên-yi ayo lo pin yik malaj neya timu vu yi.

21 Lob mêm kô gagek lo rak menêr vu sir bê, “Anutu yi gagek sên ham nahên nengo agi lo anon rak gwêbeng.”

22 Lob deḵo arê rak, loḵ kwaj neya ngahi in yi gagek nivesa vesa sên nenêr verup avi lo, medenêr bê, “In va gemu sênêḵ Yosep nalu-ê lo?”

23 Lob nêr vu sir bê, “Yônnon, mak ham rêk nanêr alam hib hir gagek ti sênê jak sa nabê, ‘Dokta! Ngo gwevong benim vesa jak namugin rê. Om gwevong ngaa nabê sên he hanḡo bê gevang ggêp Kapernaum lo dok ngo hong nyêg sênê geving loḵ mêm.’ ”

24 Loḵ nêr ggökin bê, “Sa nanêr yönnon vu ham nabê: Alam su denebê nengaj vu mehô-nenêr-gagek-rangahsên ti ggêp yö yi beggang degwa rê.

25 Rêk mu sa nanêr yönnon vu ham nabê: Lok Elia yi buk og avêh alov ngahiseḵê denedo Israel. Lob beggob kehe ya gebamöö veriik, behob su neto rê yoh vu ngebek löö bekwev nemadvahi-mevidek-ti. Gemeyip böpata yoh vu nyêg.

26 Rêk Anutu su vong Elia ya vu alov la vu Israel in bê dok vu sir rê. Gak mêm yik vong yi meya nyêg ngwê vu Sarepat ggêp distrik Sidon mu in dok vu avêh alov ti vu sagu.

²⁷ Log yik alam nij sevuuk ngahisekë denedo Israel loḵ mehō-nenēr-ḡagek-rangahsën Elisa yi buk nebë saga ving. Rëḵ sir ti su nivesa neraḵ loḵ sir len rë. Gaḵ yik mehō-yu-ngwë Naaman vu dob Šuria yō timu sën nivesa rak.”

²⁸ Loḵ alam pin sën denedo dub-supinsën-yi agi denḡo ḡagek sënë, lob ahëḡ sengën böpata rot.

²⁹ Lob dekedī deruuk Yesu to meya in nyëḡ saga. Delev hir nyëḡ sagi benedo raḵ nyëḡ kedu ti, lob deḡo yi medeya peḵë in bë deḡos na.

³⁰ Rëḵ ma geyoh sir vuheng atov beto meya.

Yesu Tii Memö To Meya In Mehöti
(Mk 1:21-28)

³¹ Loḵ tum ya meto distrik Galilea yi nyëḡ böp ngwë sën Kapernaum. Log Buk-sewahsën-yi*, lob nenēr ḡagek vu alam.

³² Denḡo yi ḡagek, lob avij tōḵ mederanga nemaj in nenēr ḡagek nebë mehō los niwëëḵ ti.

³³ Loḵ memö ti nedo loḵ mehō ti benedo loḵ dub-supinsën-yi saga ving, lob nḡeeḵ bë,

³⁴ “O! Yesu vu Nasaret, bë gwevong va vu he? Maḵ geyam in bë kwevoh he? Seraḵ nim bë Anutu yi mehō vabuung hong.”

³⁵ Rëḵ Yesu petupek rak bë, “Ayem nama! Gegweto ḡena in mehō saga!” Lob memö sënë tē mehō lo to negḡep dob loḵ sir vuheng, log to meya, rëḵ su vong paya vu yi rë.

³⁶ Lob alam pin delëḵ anon gedenenēr vu sir bë, “Sënëḵ maḵ ḡagek re? Mehō sënë nenēr vu memö nebë yi mehō niwëëḵ los bengö ti, om denenḡo aye meto deneya in mehōnon.”

³⁷ Yesu vong nebë sënë, lob bengö ya meyoh vu nyëḡ pin vu sagu.

Yesu Vong MePita Ggen Avëh Nivesa Rak
(Mt 8:14-15; Mk 1:29-31)

³⁸ Yesu vu dub-supinsën-yi ayo meluḵ yom, lom ya meloḵ ya Simon yi begḡang, geSimon ggen avëh nivanë böpata menegḡep. Lob deketag vu Yesu bë dok vu yi.

³⁹ To meya nare dus mekepë yi ya vu, log petupek raḵ nivanë, lob nikul ya. Log avëh kedi raḵ pevis beneyeh nos in losho deḡa.

Yesu Ro Alam Ngahisekë Menij Vesa Rak
(Mt 8:16-17; Mk 1:32-34)

⁴⁰ Hes ḡgovek in bë duk na, lob alam deḡo hir alam sën nij neraḵ lo medeya vu yi. Lob nebë nema raḵ sir pin ti ti benëvong benijvesa neraḵ.

⁴¹ Gememö to deneya in alam ngahisekë, gedengeḡeḵ bë, “Anutu Nalu hong.” Rëḵ petupek rak sir bë ayeḡ nama. In derak ni bë yi Mehō sën Anutu ḡgoin raḵ in bë ḡeko hil nah lo.

Yesu Nevong Huk Meneya Nyëḡ Böp La
(Mk 1:35-39)

⁴² Log monbuk anon, lob kedi raḵ beya nyëḡ-yumeris tahsën ti. Loḵ alam desero yi medeya vu yi bedevongin bë denanërin yi in su gevuu sir ḡena nyëḡ ngwë.

⁴³ Rëḵ nër vu sir bë, “Sa naya in nanër Anutu-yi-nyëḡ yi Bengö Nivesa rangah vu nyëḡ vahi geving. In Anutu vong sa meseyam in bë gevong huk sënë.”

⁴⁴ Lob ya nenēr loḵ distrik Yudea hir dub-supinsën-yi pin.

5

*Yesu Tebë Pita, Lom Ko Gël Ngahisekë
(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)*

¹ Buk ti, lob nare ngaggee böp Genesaret* nenga, lob alam ngahisekë ya detetup yi medahis rak, in bë degengo Anutu yi gägek.

² Lob lë geyag mahen luu nedo meris yam ngaggee nenga galam-gël-yi deluk medeneripek lek.

³ Lob rak ya yag ngwë sën Simon yiyi, benër vu yi lob ko yag to meya vuheng teka, log mëm nedo rak genetatekin gägek vu sir.

⁴ Nër gägek vu sir ggovek, log nër vu Simon bë, “Gwetee hong yag geto mena ngaggee sën luk ya ading teka loḵ mëm ham gwetë lek duk na in ham gweko gël.”

⁵ Loḵ Simon nër yah bë, “Alag, he hevong huk böpata gwëbeng buk ading rot, rëḵ he su haḵo gël la rë. Rëḵ maam genër om saḵ getë lek duk nah gökin rë.”

⁶ Devong nebë sënë, lob devasu gël ngahisekë rot beleḵ vongin bë bepul.

⁷ Lob detahi sir vahi sën denedo rak yag ngwë lo bë na dedok vu sir. Lob mëm deya bedeko gël rak yag luhoho, rëḵ gël vevii bevongin bë duk na ngaggee.

⁸ Simon Pita lë nebë sënë, lob yun lus loḵ Yesu vaha genër bë, “Oo-o, Mehöböp! Gedëin sa gegena! In saḵ ngaa nipaya neggëp vu sa.”

⁹ In losho yi alam sën denedo loḵ yag delë gël pin sën deḵo lo, lob ḵenuj ya in.

¹⁰ Log Sebedi nalu Yakobus luho ari Jon sën yik losho Simon denvong huk timu lo, ḵenuj ya in ving. Rëḵ Yesu nër vu Simon bë, “Su newam jak, in rëḵ gweko mehönon nabë saga.”

¹¹ Lob dedadii yag ya roneḵ, lob devuu ngaa pin ya gedetamuin yi, belosho deya.

*Yesu Vong Bemehöti Yi Sevuuk Mehor
(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)*

¹² Yesu nedo nyëḵ böp ti, lob mehöti nedo sagu, besevuuk vunin navi pin. Mehö sënë lë Yesu, lob petev meneggëp loḵ vaha geketag vu yi bë, “Mehöböp! Nabë ahëm geving, og geyoh vu bë gwevong mesa nig veseek jak.”

¹³ Lob Yesu bë nema rak yi genër bë, “Sahëḵ ving, om nim veseek jak!” Lob yik sevuuk saga mehor ya pevis.

¹⁴ Log Yesu vo kooïn bë, “Su gena genanër vu mehöti. Gaḵ mëm gena getato navim vu mehö-neḵo-seriveng, gegwetung seriveng* in nim veseek rak. Noh vu sën Moses nër wirek bë hil gevong lo. In alam pin dejak ni nabë nim veseek rak.”

¹⁵ Rëḵ ma geYesu yi ngaa pin sën nevong lo bengö tup luk nyëḵ meya. Lob alam ngahisekë denḵo medeyam vu yi in bë degengo yi gägek gegevong hir niraksën nama na.

¹⁶ Rëḵ buk la og netah yi ya nyëḵ-yumeris menejom rak.

*Yesu Vong Bemehö Nema Los Vaha Nipaya Ti Nivesa Rak
(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)*

¹⁷ Buk ti, lob medo nenër gägek vu mehö la, galam Parisai* la losho alam-horek-yi la denedo ving. Deyam ggëp nyëḵ neru ti ti lo pin. Vu distrik Galilea, gevu distrik Yudea gevu nyëḵ böp Yerusalem. Lob Mehöböp vo niwëek vu Yesu in bë gero alam nijraksën benijvesa jak.

¹⁸ Lob mehö la devaḵu mehö ti rak reek medeya vu in sekë pin selöngin. Lob devaḵu medeya in bë na degebë doḵ Yesu mala gëp beggang ayo,

19 rëk nyëg mir in alam ngahisekë, gesu aggata neggëp in bë debaku dok na rë. Nebë saga, lob deraq ya beggang demi tamangsën medekehe beggang demi gedeseluhin mehõ sënë los reek luk ya alam vuheng atov beya meto neggëp lok Yesu mala.

20 Yesu lë berak ni bë ayoj neya timu vu yi, lob nër vu mehõ sënë bë, “Sa mehõ-e! Sa dahun hong ngaa nipaya ya.”

21 Lob alam Parisai* losho alam-horek-yi yõ kwaj neya ngahi bë, “Mehõ re sagi, sën neko yi rak besevok Anutu-ë? Mehõti su yoh vu bë dahun ngaa nipaya na rë, gaq Anutu yõ timu yoh vu.”

22 Rëk Yesu rak ayoj ni, lob nër yah vu sir bë, “Ham ayomin neya ngahi in va?”

23 Ham kwamin nevo gagek sën senër agi bë, ‘Sa dahun hong ngaa nipaya ya’ lo bë anon ma, in re yoh vu bë gelë nabë dahun ya yõnon-a? Rëk mu mëm nabë sa nanër vu yi nabë, ‘Kwedi jak megena!’ og mëm ham rëk jak ni nabë sa nanër gagek los anon.

24 Rëk sa bë ham jak ni nabë Mehõnon Nalu yoh vu bë dahun ngaa nipaya na vu dob.” Log peggin menër vu mehõ sën sekë selõngin lo bë, “Sa nanër nõk vu hong nabë: Kwedi gweko hong reek jak megenah bõm.”

25 Nër nebë sënë, lob yik kedi rak avuti rak alam pin saga malaj, bekerë ngaa sën devaku rak lo beneyah beñ, geneko Anutu arë rak.

26 Lob alam pin saga kenuj ya gederanga nemaj. Lob deko Anutu arë rak, gedeggõneng medenenër bë, “Ngaa ti sën hil halë gwëbeng agi yõ agga ti.”

Yesu Tahi Levi

(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)

27 Ggovek, geYesu to meyah dobnë meneya, lok lë gemehõ sën neko takës* lo ti lok nedo beggang-takës-yi. Arë nebë Levi.* Lob nër vu yi bë, “Genam gesepa sa.”

28 Lob vuu ngaa pin menedo, gekedi meya sepa Yesu meluho deya.

29 Lob Levi vong Yesu yi nos bõp ti lok yi beggang, balam sën deneko takës* lo ngahisekë losho alam vahi deyam ving luho belosho denegga.

30 Rëk alam Parisai* losho hir alam-horek-yi delë, lom denër gagek ngahisekë rak Yesu vu yi hur maluh lo bë, “Nebë va sën ham los alam-deneko-takës* losho alam sën denevong ngaa nipaya lo newa nos lok ti-ë?”

31 Lok Yesu nër yah vu sir bë, “Alam nijvesa su deneya vu dokta rë. Gaq yik alam nijraksën mu yõ deneya vu.

32 Om sa su yam in bë tahi alam-yohvu rë. Gaq seyam in bë tahi alam sën ngaa nipaya neggëp vu sir lo in degërin ayoj.”

Yesu Tahu Yi Rak Mehõ Sën Neko Avëh Lo

(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

33 Lok delok tepëk vu Yesu ggökin bë, “Jon yi hur maluh ayej deneggërin nos gedenejom rak beron beron, balam Parisai* hir hur maluh denevong nebë saga ving. Rëk hong hur maluh, og yõ medo denegga gedenum mu.”

34 Lok Yesu peggin gagek rak mehõ sën neko avëh lo benër yah vu sir bë, “Ham kwamin bo rë, nabë mehõti medo geving yi alam geluho avëh ti denajom nemaj. Bë nabë sënë, og yi alam sënë su deyoh vu bë ayej gërin nos rë.

35 Rëk mëm buk sën debo mehõ sën ko avëh lo vër, besu medo geving yi alam rë, og mëm yi alam rëk ayoj maggin bayej gërin nos dok buk saga.”

Yesu Tahu Yi Gagek Rak Tob Los Wain Gememëk Navi

* 5:27: Levi sënë arë ngwë nebë Matai. Su Yakob nalu rë, gaq yik mehõ ngwë.

³⁶ Lok Yesu nêr gagek peggirinsên ngwê vu sir ggökin bê, “Mehöti su nekweek tob mewis ti len teka menepeka mügeng ngwê sên nekweek lo len rak rê. Bê mehöti gevong nabê saga, og rêk gevong paya vu tob mewis saga, gemewis len ti sên lo su luho tob mügeng rêk gëp ti rê.

³⁷ Log mehöti su netöö wain* mewis lok memêk navi mügeng rê. Bê mehöti gevong nabê sênê, og wain rêk ngol memêk navi mebepul gewain keseh geto mena. Gememêk navi nipaya jak geving.

³⁸ Gak yik alam yö denetöö wain mewis lok ya memêk navi mewis og mëm.

³⁹ Log alam sên yö denenum wain mügeng lo, og su ahêj neving wain mewis rê. Gak denenêr bê, ‘Wain mügeng mëm nivesa.’ ”

6

Gagek Rak Sên Hil Su Gevong Huk Doḡ Buk-sewahsên-yi

(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

¹ Buk-sewahsên-yi* ti, lob Yesu losho yi hur maluh deyoh ya huk wit* ti ayo medeya. Lob yi hur maluh derur wit* anon la mederii rak nemaj mededah.

² Rêk alam Parisai* la delê medenêr bê, “Nebê va sên ham kweyêh horek Buk-sewahsên-yi-ê?”

³ Lok Yesu lok tepêk yah vu sir bê, “Maḡ ham su tevin gagek rak ngaa sên Davit vông wirêk lo rê? Sên losho yi hur dediikahêj lo,

⁴ lob lok ya Anutu yi dub beko brêt vabuung sên denetung netu seriveng benedo ggëp Anutu mala lo. Alam-deneḡo-seriveng mu yö deyoh vu bê dega brêt saga, gak alam meris nebê Davit og ma. Rêk gga gevo vu yi hur medegga ving.”

⁵ Log Yesu nêr ving bê, “Mehönon Nalu tu Buk-sewahsên-yi* ala.”

Yesu Vong Mehö-sekê-paya Ti Menivesa Rak Lok Buk-sewahsên-yi

(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

⁶ Log Buk-sewahsên-yi* ngwê, lob lok ya dub-supinsên-yi menetateḡin gagek vu alam. Log mehöti nema vesa belooin benedo.

⁷ Alam-horek-yi losho alam Parisai* medo malaj nesepa Yesu in bê degelê nabê rêk gevong benema nivesa jak doḡ Buk-sewahsên-yi*, ma rêk nama! In denesero aggata in bê denanêr gagek jak Yesu nabê keyêh horek.

⁸ Rêk yö rak ayoj ni. Lob nêr vu mehö sên sekê paya lo bê, “Kwedi genam gebare doḡ vuheng atov.” Lob kedi meya nare.

⁹ Log Yesu nêr vu sir bê, “Sa bê doḡ tepêk in gagek ti vu ham nabê: Maḡ horek nêr bê hil gevong ngaa nivesa doḡ Buk-sewahsên-yi*, ma hil gevong ngaa nipaya? Maḡ nêr bê hil adok vu alam in demedo vesaj, ma hil nid del jak sir in malaj nama?”

¹⁰ Log mala neḡo lok menelê sir pin, log nêr vu mehö lo bê, “Getelo sekêm nam!” Telo sekê ya, lob nivesa lok ggökin.

¹¹ Rêk alam saga ahêj sengên böpata rot, geyah desap sir rak bê degevong nabê va vu Yesu!

Yesu Vong Yi Hur Maluh Denetu Sinarê

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

¹² Lok buk sênê, Yesu tah yi ya kedu ti in bê najom jak, lob medo mejom rak vu Anutu buk ading rot menyêḡ heng ya.

¹³ Log hes mala verup, lob supin yi hur maluh ya vu yi, betum ggooin sir nemadluho-mevidek-luu lo rak benêr sir bê Sinarê.

¹⁴ Alam lo sênê: Simon sên Yesu tahi ggev ngwê rak bê Pita lo. Ga, ari Andreas. Ga, Yakobus lu Jon. Ga, Pilip lu Bartolomai.

¹⁵ Ga, Matai lu Tomas. Ga, Yakobus sën Alpeus nalu. Ga, Simon sën yi mehö-neruuk-alam-Rom lo.

¹⁶ Ga, Yudas sën Yakobus nalu lo, log Yudas Iskariot sën rëk nanër Yesu rangah vu alam-begö-yi lo.

Yesu Vong Huk Raq Alam Ngahisekë

(Mt 4:23-25)

¹⁷ Lob Yesu luk meya ving sir beya nare nyëg neggumeng ti ving yi hur maluh yu böpata. Galam ngahisekë deyam vu nyëg böp Yerusalem, gesir sën distrik Yudea pin, galam loo sën dus vu Ture los Sidon lo beyam desupin sir medenedo.

¹⁸ Deyam in bë degengo yi gägek, log gevong behir niraksën nama na. Galam sën memö nevasap sir lo, og Yesu nevong menjivesa nerak ving.

¹⁹ Galam pin denedu sir in bë degebë nemaj jak yi. In yi niwëek ya nevong balam pin nijvesa nerak.

Yesu Nër Bë Mehönon Deyoh Vu Bë Kwaj Vesa, Gedeyoh Vu Bë Dengu
(Mt 5:1-12)

²⁰ Lok Yesu vër mala rak menelë yi hur maluh lo, lom nër bë:
“Ham sën nerak vu in ngaa dob-yi lo, ham kwamin vesa.

In ham tu Anutu-yi-alam beham rëk medo nivesa doq yi nyëg.

²¹ Ham sën nediikahëmin agi, ham kwamin vesa.

In ham su rëk jak vu in ngaa nivesa ti vu tamusën rë.

Ham sën nesu menedo agi, ham kwamin vesa.

In ham rëk kwamin vesa menanöp vu tamusën.

²² Alam rëk degelë geham sepa doq Mehönon Nalu,
lob rëk degelë ham paya,
bedegetii ham, gedepelë ham,
gedenanër ham nabë ham nimin paya,
rëk mu ham kwamin vesa in ngaa saga.

²³ Nabë degevong nabë sënë vu ham, og ham kwamin vesa, geham napisek in rot, in ham nyëvewen sën neggëp yägek lo, og böpata rot. In wirek og kenuj lo denevong nebë sënë vu alam-denenër-gägek-rangahsën lo ving.

²⁴ Gaq ham sën los bengömin-ggoreksën lo, og gëpin ham!

In ham nedo rak ngaa sën nivesa vesa lo vorot.

²⁵ Geham sën newa nos böp bahëmin nepup agi, gëpin ham!

In ham rëk jak vu in ngaa vu tamusën.

Geham sën nenöp gwëbeng agi, gëpin ham!

In ham rëk ngu mengis ham vu tamusën bemalamin ruq keseh.

²⁶ Nabë alam pin degeko ham arëmin jak, og gëpin ham!

In kenuj lo denevong nebë saga wirek vu alam-gägek-kuungsën lo.”

Yesu Nër Bë Hil Ahëd Geving Alam SënDenelë Hil Paya Lo
(Mt 5:38-48)

²⁷ “Rëk sa bë nanër vu ham sën nengo sa gägek agi nabë: Ham kwamin pesivin alam sën denesis begö vu ham lo. Geham gwevong nivesa vu alam sën degelë ham paya lo.

²⁸ Geham najom jak in alam sën deneterot ham lo nabë Anutu semu sir. Geham bengev jak in alam sën denenër pelë rak ham lo nabë Anutu doq vu sir.

²⁹ Nabë mehöti petap nengam vahi, og hongëk gegwërin vahi bepetap geving. Genabë mehöti ngoo doq hong rôprüp-ayööng-yi, og genaakah hong rôprüp ngwë geving, gaq su gegulin.

30 Nabë mehöti ketag ngaa ti vu hong, og gebo vu yi. Genabë mehöti sepos hong ngaa vër in hong, og su genanër vu nabë bo nom.

31 Ngaa sën ham ahëmin neving bë alam degevang vu ham lo, og yik ham gwevang nabë saga vu sir namugin.

32 Nabë yik ham ngo ahëmin geving alam sën ahëj neving ham lo mu, og alam rëk degeko ham arëmin jak in degwa tena? Gak yik alam pin og denevang nebë sënë, bahëj neving alam sën ahëj neving sir lo.

33 Log nabë ham dok vu alam sën denelok vu ham lo mu, og alam rëk degeko ham arëmin jak in degwa tena? Gak yik alam pin og denevang nebë sënë ving.

34 Log nabë ham bo ngaa vu alam gekwamin bo nabë rëk debo dok nah vu ham, og alam rëk degeko ham arëmin jak in degwa tena? Gak yik alam pin og denevo ngaa vu sir vahi, in bë degeko hir ngaa vahi dok nah nyëvewen.

35 Gak mëm ham ahëmin geving alam sën denesis begö vu ham lo. Geham dok vu mehönon pin. Ham bo ngaa vu alam, gak ham su kwamin bo nabë rëk debo ngaa ti nom vu ham dok nah nyëvewen. Ham gwevang nabë saga, log vu tamusën, og ham rëk natök vu ham nyëvewen böpata rot benatu Anutu Vavunë nalulo. In nevang semusën vu alam sën su kwaj vesa in yi rë lo, losho alam nij paya.

36 Om ham kwamin gevongin alam medok vu sir nabë sën ham Amamin Anutu nevang lo.”

*Yesu Nër Bë Su Geseggi Mehö Ngwë Hir Gagek Nabë Getu Ala
(Mt 7:1-5)*

37 “Ham su seggi mehö ngwë dok ayomin nabë yi mehö nipaya. In lob Anutu su seggi ham benanër ham nabë ham alam nimin paya. Log ham su nanër mehö ngwë nabë degeko nyëvewen dok nah hir ngaa nipaya. In lob Anutu su nanër ham nabë ham gweko nyëvewen dok nah ham ngaa nipaya. Gak ham dahun ngaa nipaya sën mehönon denevang vu ham lo na, in lob Anutu dahun ham ngaa nipaya na geving.

38 Ham bo ngaa vu mehönon, og Anutu rëk bo dok nah vu ham rot, beham dëg napup avi, beham deginengin gesesin jak beduk na, genam gök gökin megerurin geto. In yik ngaa sën ham nevang vu mehönon lo, og Anutu rëk gevang nabë saga dok nah vu ham.”

39 Log Yesu nër gagek peggirinsën ti vu sir bë, “Ma! mehö mala kenod ti yoh vu bë tato aggata vu mehö mala kenod ngwë? Ma! Bë nabë sënë, og luhoho rëk debës söv dok ti.

40 Hur maluh ti su kesuu yi tatovaha rë. Bë tatovaha tahu yi govek mejak ni, og mëm luho ala rëk degëp ti.

41 Ma genelë kale mahen teka sën negga rak arim mala lo, log su kwam nevo gang dus ti sën neggëp lok malam aga rë?

42 Ma nebë va sën genër vu arim bë, ‘Ari-e! Köök gesa hevong kale vër in malam gahis rë.’ Gwelë rë! Hong mehö kwam luu! In gang neggëp lok ngo malam gahis! Ngo gwevang gang dus ti sënë vër in malam govek rë, lok mëm rëk gwelë ngaa mahen teka sën neggëp lok arim mala aga nivesa megebo vër.”

*Yesu Nër Bë Kele Nipaya Yö Nesis Anon Nipaya
(Mt 7:17-20; 12:33-35)*

43 “Kele nivesa su nesis anon nipaya rë. Log kele nipaya su yoh vu bë rëk ngis anon nivesa rë.

44 Om mehönon degelë kele anon, lok mëm dejak ni nabë kele nivesa, ma nipaya. In mehöti su nerur mori anon rak aggis niggin ti jes rë. Log mehöti su nerur vud anon rak kele niggin nipaya ti aggä rë.

⁴⁵ Om mehō nivesa neko ngaa nivesa vēr loḵ ngaa nivesa sēn nesupin meneggēp loḵ ayo lo, menenēr yam rangah. Log mehō nipaya neko ngaa nipaya vēr loḵ ngaa nipaya sēn nesupin meneggēp loḵ ayo lo, menenēr yam rangah. Mehōnon avij nenēr gageḵ sēn neggēp loḵ ayoj lo, meneyam rangah.”

Yesu Tahu Gageḵ Raḵ Sēn Hil Adev Beggang Lo

(Mt 7:24-27)

⁴⁶ “Ham ayemin neloḵ sa bē, ‘Mehōbōp, Mehōbōp!’ rēḵ ham su nengo sayeg rē in va?

⁴⁷ Alam sēn denam vu sa bedegenḵo sa gageḵ bedesepa doḵ lo

⁴⁸ og sir nebē mehō sēn lev yi beggang raḵ nedo gelōng bōp, belev mudeng len luḵ ya rot. Log bēl vaar bōpata beya mevuv raḵ beggang lo, rēḵ su yoh vu bē kevoh rē. In mehō sēnē yō lev niwēek mero.

⁴⁹ Gaḵ alam sēn degengḵo sa gageḵ rēḵ su desepa doḵ rē lo, og sir nebē mehō sēn lev yi beggang raḵ nedo dob vavunē mu lo. Su lev mudeng luḵ ya gebinē rē, om bēl vaar beya mevuv raḵ beggang saga, lob kevoh ya pevis, benipaya raḵ ya verōḵ yi.”

7

Yesu Vong Balam-begō-yi Vu Rom Hir Ggev Yi Hur Nivesa Raḵ

(Mt 8:5-13)

¹ Yesu nēr gageḵ sēnē vu alam ggoveḵ, log ya raḵ beya meluḵ ya Kapernaum.

² Alam-begō-yi vu Rom yu ti yoh vu mehōdahis nemadvahi (100) hir ggev nedo, beyi hur ti nedo, lob ahē neving yi rot, rēḵ hur tōḵ vu niraksēn, bedus raḵ bē nadiik.

³ Loḵ alam-begō-yi hir ggev sēnē ngo bē Yesu ya verup nedo, lob vong Yuda hir ggev la deya vu yi in bē na denanēr vu benam gevong beyi hur nivesa jaḵ.

⁴ Ya deverup vu Yesu, lob deketag niwēek vu bē, “Mehō sēnē yi mehō nivesa, om yoh vu bē gedoḵ vu yi.

⁵ Ahē neving hil Yuda, beyō lev hil Yuda hil dub-supinsēn-yi ti.”

⁶ Lob losho Yesu deyah, beya deverup dus raḵ beggang, loḵ alam-begō-yi hir ggev vo gageḵ vu yi mehō la medeḵo medeya vu Yesu bē, “Mehōbōp, su gebasap hong, in saḵ su mehō nig vesa yoh vu in bē gedoḵ na sa beggang rē.

⁷ Log sa su nig vesa in bē senōḵ vu hong geving rē. Om yikḵ genanēr jaḵ avim mu, gesa hur rēḵ nivesa jaḵ.

⁸ Gaḵ yikḵ sa mehō los nig wēek ti ving. Sa nahureḵ sa alag babu, log sengo sa alam-begō-yi sēn sa nehegin sir lo deneggureḵ sa babuḵ ving nebē saga. Bē sa nanēr vu sir ti nabē, ‘Gena!’, og rēḵ na. Log bē sa nanēr vu ngwē nabē, ‘Genam!’, og rēḵ nam. Log bē sa nanēr vu sa hur nabē, ‘Gwевong huk sēnē!’, og rēḵ gevong. Om yikḵ genanēr jaḵ avim mu og yikḵ yoh vu.”

⁹ Yesu ngo gageḵ sēnē, lob ranga nema geggēr in yah vu alam yu bōpata sēn losho denesepa sir medeneya lo bē, “Sa nanēr vu ham yōnon nabē sa su tōḵ vu Israel ti gayo neyam timu vu sa nebē sēnē rē.”

¹⁰ Log alam sēn alam-begō-yi hir ggev vong sir ya lo yah deverup beggang loḵ delē bē hur lo nivesa loḵ menedo.

Yesu Vong Balam Nain Magēm Ti Vesa Lok

¹¹ Heng to, lob Yesu ya nyēḵ bōp ti arē nebē Nain. Lob yi hur maluh losho alam ngahiseḵē rot deya ving yi.

¹² Lob ya deto dus raḵ nyēḵ bōp saga yi aggata avi, loḵ alam devaḵu heljēng ti meya verup deneya bedub. Heljēng sēnē ata yam ving. In yikḵ nalu aguu

perurek timu sën diik agi, geyi avêh alov. Log alam ngahisekê vu nyêg saga desepa sir medeyam ving.

¹³ Lob Yesu lë avêh saga mekwa paya in rot, lob nêr vu bê, “Su gengu!”

¹⁴ Lob to meya dus bebê nema rak reek sën devaku heljêng loķ lo, lom denare. Log Yesu nêr bê, “Hur magêm-e! Sa nanêr vu hong nabê kwedi jak!”

¹⁵ Lob heljêng lo kedi rak menedo benevengwêng. Log mêm Yesu vong yi yah vu ata.

¹⁶ Nebê sênê, lob alam pin deggöneng bemêm deķo Anutu arê rak medenêr bê, “Mehö-nenêr-gägek-rangahsên böpata ti sën verup nare loķ hil vuheng atov agi.” Gedenêr ving bê, “Anutu yam in doķ vu yi alam.”

¹⁷ Lob denêr Yesu bengö sênê ya meyoh vu distrik Yudea los nyêg vahi pin.

Jon Vong Hur Maluh Luu Ya Vu Yesu (Mt 11:2-6)

¹⁸ Mehö-neripek-alam Jon yi hur maluh denêr ngaa pin sën Yesu nevang lo vu yi.

¹⁹ Lob Jon tahi yi hur maluh luu ya vu yi bevong luho ya in bê dedoķ tepêk vu Mehöböp nabê, “Yiķ hong mehö sën denenêr bê rêķ nam lo sênê, ma he rêķ medo gegin yi rê?”

²⁰ Lob luho ya deverup vu Yesu medenêr bê, “Mehö-neripek-alam Jon vong aluu yam vu hong genêr bê, ‘Mak yiķ hong mehö sën denenêr bê rêķ nam lo sênê, ma he rêķ medo gegin yi rê?’ ”

²¹ Lob loķ buk sênê, Yesu medo nevang alam niraksên aggagga menjivesa nerak. Netii memö to deneya in sir, genevong balam malaj ķenod denelê nyêg ggökin.

²² Lob Yesu nêr yah vu luho bê, “Melu nah mena nanêr ngaa sën melu nelê los nengo agi vu Jon nabê: Alam malaj ķenod denelê nyêg, galam vahaj paya deneya aggata, galam nij sevuuk nij veseek nerak, galam nengaj mir denengo gägek, galam sën denediik lo vesaj neloķ yah, log alam sën denedo paya in ngaa navij yi lo denengo Bengö Nivesa.

²³ Om mehö sën su kwa neya luu luu in sa rê lo, og kwa vesa.”

Yesu Vong Tepêk Rak Ngaa Ngahisekê In Jon (Mt 11:7-19)

²⁴ Jon yi hur luho deyah, lok mêm Yesu nêr Jon yi degwa vu alam bê, “Wirek ham ya nyêg-yumeris in bê ham gwele mehö nebê va? Maķ ham ya in bê gwelê nabê ayööng neķo dee ti menekepê ya geneyom-a?”

²⁵ Ma ham ya in bê gwelê mehö nebê va? Maķ ham bê gwelê mehöti neröp tob niyes mala ngeri ngeri? Ma. Alam sën deneröp tob niyes los denedo rak ngaa nivesa vesa lo, og sir sagak yö denedo ggêp alam-los-bengöj bej.

²⁶ Ma ham ya in bê gwelê mehö nebê va? Mehö-nenêr-gägek-rangahsên ti? Êê-ê, om mêm sa nanêr vu ham nabê, mêm yi mehö-nenêr-gägek-rangahsên, bekesuu alam denenêr-gägek-rangahsên pin.

²⁷ Yiķ mehö saga sën gägek rak yi loķ Anutu-yi-ķapiya lo bê: Gwengo rê, sêķ gevong sa hur ti namugin mena negetongin aggata in hong.

²⁸ Om sa nanêr vu ham nabê: Jon arê böp rot kesuu alam pin sën ataj neķo sir vu dob agi. Rêķ mu alam sën denesepa loķ sa bedenetu Anutu-yi-alam lo pin, og rêķ dekesuu Jon.”

²⁹ Dengo gägek sênê ggovek, log alam pin losho alam sën deneko takês* lo denêr bê, “Yönon. Anutu nevang ngaa niröp.” In deneripek bêl rak Jon nema.

30 Rêk alam Parisai* losho alam-horek-yi, og su deyam beJon ripek sir rë, gaḵ deruu demij vu aggata nivesa sën Anutu bē tateḵin vu sir lo.

31 Log Yesu nēr bē, “Om maḵ sēḵ tateḵin ham alam buk sēnē jaḵ va? Maḵ ham nebē va?”

32 Ham nebē hurmahen sën ggēp deneggök telig medenetahi vu sir vewen bē:

‘He nasis ggaḡeng,
rēḵ ma geham su nelöo rë.
Gehe nasu kwamin paya paya,
rēḵ ham su nesu menepengah ham ving rë.’

33 In mehō neripek alam Jon yam, lom su negga nos los nenum wain rë. Loḵ ham nenēr bē, ‘Memō neloḵ vu yi.’

34 Log Mehōnon Nalu yam, lob negga los nenum, loḵ ham nēr yi bē, ‘Ham gwelē, mehō saguḵ mehō ahēta, gemehō sën yō nenum wain pangśën. Galam sën deneḵo takēs* lo, losho alam sën denevong ngaa nipaya lo vahi hir mehō yi.’

35 Rēḵ mu hil galē Anutu yi huk los kwa, lob mēm hil ajaḵ ni nabē mehō los kwa ti.”

Avēh Ti Sën Ngaa Nipaya Neggēp Vu Yi Lo Ripek Yesu Vaha Raḵ Wël

36 Alam Parisai* ti tahi Yesu bē na mega nos geving yi, lob ya ben bemedo negga nos.

37 Lob avēh nipaya ti nedo nyēḡ sagu, lob ngo bē Yesu medo negga nos loḵ Parisai* sēnē yi beggāḡ. Lob ḵo wël reggu malangeri loḵ buayo ḡelōḡ alabasta* veroo ti beya vu.

38 Ya verup nare loḵ Yesu demi dus vu vaha gemedo nesu, lob mala ruḵ töö rak Yesu vaha, log revu raḵ vu viis. Log mul Yesu vaha, gekeseh wël merikin rak vaha.

39 Rēḵ Parisai* sën tahi Yesu meya negga nos ving yi lo lē ngaa sēnē, lob kwa nevo bē, “Yōnon, bē mehō sēnē yi mehō-nenēr-gageḵ-rangahsën, og rēḵ jaḵ avēh sën nema raḵ yi agi ni, gejaḵ ni geving nabē avēh nipaya.”

40 Nebē sēnē loḵ Yesu rak ni benēr yah vu yi bē, “Simon, sa kwag nevo gageḵ ti, om sa bē nanēr vu hong.” Loḵ Simon nēr bē, “Tatovaha, genanēr nam.”

41 Lob Yesu nēr bē, “Mehōti vo ngaa vu mehō luu meya neggēp vu luho, geluho su devo loḵ rë. Ngwē yi K500, gengwē yiḵ hen K50 mu.”

42 Rēḵ luho su deyoh vu bē debo doḵ nah rë, lob mehō sēnē nilēl raḵ luho. Om mehō ngwē tena sën rēḵ ahē geving yi rot-a?”

43 Loḵ Simon nēr yah bē, “Sa kwag nevo bē mehō sën yi nyēvewen böpata mesevök lo maḵ ahē neving monē ala rot mekesuu.” Lob Yesu nēr vu bē, “Genēr yoh vu.”

44 Loḵ Yesu ggērīn yah vu avēh sēnē genēr vu Simon bē, “Gwelē avēh sēnē? Seyam hong beggāḡ ayo, rēḵ su gevo bēl vu sa in bē sejipek vahag rë. Rēḵ avēh sēnē og ripek sa vahag raḵ mala ruḵ gerevu raḵ vu viis.

45 Log seloḵ yök beggāḡ ayo rēḵ su gemul* sa rë, rēḵ avēh sēnē og yō medo nemul* sa vahag rot.

46 Log su gerikin wël teka raḵ sa yug rë, rēḵ avēh sēnē loḵ wël nivesa rot sagi raḵ sa vahag.

47 Om sa nanēr vu hong yōnon nabē: Avēh sēnē ahē neving Anutu pangśën rot in yi ngaa nipaya ngahiseḵē rot, rēḵ ma ḡAnutu dahun ya bemaya. Gaḵ mehō sën ngaa nipaya mahen mu neggēp vu yi, lob Anutu dahun ya lo, og yiḵ ahē neving yi mahen teka mu.”

48 Log Yesu nēr vu avēh bē, “Sa dahun hong ngaa nipaya ya vorot.”

⁴⁹ Lob alam sën losho medo denegga nos lo kedi denër yah meyom vu sir bē, “Mehō sënë maḡ yi re om sën bē dahun ngaa nipaya na-ē?”

⁵⁰ Log Yesu nēr vu avēh lo bē, “Ayom neyam timu vu sa, om Anutu ḡo hong yom vu yi vorot. Kwam vesa megena los ayom sepēp.”

8

Avēh La Detamuin Yesu Medeya

¹ Ggovek loḡ Yesu ya neḡo loḡ nyēḡ böp böp los beggang-bu mahen mahen, benenēr Bengō Nivesa rangah vu sir raḡ Anutu-yi-nyēḡ. Lob yi hur maluh nemadluho-mevidek-luu lo deya ving yi.

² Gavēh la sën wirek Yesu netii memō in sir los nevo niraksën vēr in sir lo deya ving. Sir sënë: Maria sën denenēr bē Maria vu Magdala, beYesu tii memō nemadvahi-bevidek-luu to deya in yi wirek lo.

³ Ga, Kusa sën negin Herot* yi beggang lo venē Yoana, ga, Susana, gavēh vahi ving, melosho deya. Avēh pin sënë deneloḡ vu Yesu losho yi hur maluh lo raḡ hir monē lu ngaa.

Mehōti Netetēhin Nos Gahis Loḡ Huk Anon

(Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)

⁴ Alam vu böpata desupin sir medenedo galam vu nyēḡ pin deyam vu Yesu, lob nēr gagek peḡgirinsën ti sënë vu sir bē,

⁵ “Mehō netetēhin nos gahis ti to meya huk anon in bē tetēhin yi nos gahis. Netetēhin nos gahis, lob vahi to nedo loḡ aggata sën neyoh huk vüheng lo, lob mehōnon denevaḡe gesoḡ yam degga.

⁶ Ga, gahis la to meraḡ nedo dob mahen teka sën raḡ neggēp ḡelōng vavunē, lob kip rēḡ bēl ma, lob meran mediik ya.

⁷ Log gahis la to meloḡ ya nedo vos nigginggin ayo, lob vos nigginggin sënë kip berig, lob ḡḡoḡ nos bevong paya.

⁸ Log mēm gahis la to meluḡ ya nedo dob jeji, lob kip merig basis anon nivesa. Nesis dahis nemadvahi vahi.” Log nēr bē, “Bē mehōti nenga neggēp, og genḡo gagek sënë.”

Yesu Nenēr Gagek Peḡgirinsën Degwa

(Mt 13:10-17; Mk 4:10-12)

⁹ Lob yi hur maluh deloḡ tepēḡ vu yi in gagek peḡgirinsën sënë degwa.

¹⁰ Loḡ nēr bē, “Anutu yō tateḡin yi nyēḡ yi gagek vunsën degwa vu ham, beham rēḡ jaḡ ni. Rēḡ alam vahi og degengo gagek peḡgirinsën mu, ‘in malaj rēḡ ḡelē, rēḡ mu su rēḡ deḡaḡ ni rē.

Log rēḡ degengo gagek, rēḡ mu su rēḡ deḡaḡ degwa ni rē.’ ”

Yesu Tateḡin Nos Gahis Lo Yi Degwa

(Mt 13:18-23; Mk 4:13-20)

¹¹ “Gagek peḡgirinsën saḡi degwa nebē: Nos gahis sënë yiḡ Anutu yi gagek.

¹² Log gahis la sën to nedo loḡ aggata lo, yiḡ alam sën denengo gagek, loḡ Satan ya neḡo vēr in ayoj in bē rēḡ deḡevong geving lob Anutu ḡeḡo sir nah lo.

¹³ Log gahis la sën to nedo loḡ nyēḡ ḡelōng lo, yiḡ alam sën denḡo gagek bekwaj vesa in lo, rēḡ mu su luḡ ya ayoj rē. Gaḡ yiḡ devong ving dus teka, loḡ segḡsën tōḡ vu sir lom delēēin ya.

¹⁴ Log gahis la sën to meloḡ ya vos nigginggin ayo lo, og yiḡ alam sën denḡo gagek medeya medeya, loḡ tum newaj raḡ in maggin aggagga, ḡemonē los ngaa-dob-yi sën nesemu hil navid lo pin ḡḡoḡ ya, lom su anon raḡ rē ḡediik ya.

15 Gak gahis sèn to meluk ya dob jeji lo, og alam sèn dengo gagek medejom ahon bayoj neya niröp beneggëp nivesa, gedenedo niwëék medenevong banon neraḱ lo.”

Yesu Nër Bë Hil Su Abun Ram
(Mk 4:21-25)

16 “Mehöti su netaggi loḱ ram genekeyovekin dëg raḱ, ma netung ggevek ya reek len rë. Gak netung raḱ ya vavunë, in bë alam sèn dedoḱ na beggang ayo lo degelë nyëg.

17 Lob ngaa pin sèn neggëp vunsën gwëbeng agi rëḱ natök nam rangah. Gengaa pin sèn mehönön denelok kesii in lo, rëḱ natök nam rangah vu tamusën balam pin dejak ni.

18 Ham gwëbë nengamin, in ham gwengo gagek megwero. Mehöti sèn neraḱ gagek la degwa ni bekwa nevo lo, og rëḱ jak la degwa ni geving rot. Gemehöti sèn su neraḱ gagek degwa ni rë lo, og rëḱ kwa birekin teka sèn neraḱ ni lo benama na veröḱ yi.”

Yesu Ata Lo Ari Lo
(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

19 Loḱ buk saga Yesu ata lo ari lo deya in bë degelë yi, rëḱ alam yu böpata desup sir medenedo, lob su deyoh vu bë dedoḱ na vu yi rë.

20 Loḱ mehö la denër ya vu yi bë, “Atam losho arim lo verup denare dobnë. Deyam in bë degelë hong.”

21 Loḱ nër yah vu sir bë, “Alam sèn denengo Anutu yi gagek medenesepa loḱ lo, og sir saga sèn sa atag lo arig lo.”

Yesu Nër Lob Sang Ahë Yes Raḱ
(Mt 8:23-27; Mk 4:35-40)

22 Buk ti lob Yesu losho yi hur maluh deraḱ ya yaḱ, lom nër vu sir bë, “Hil ajaḱ mana ngaggee nenga vahi.” Lom deya.

23 Yaḱ neya geYesuḱ ggëp yiing. Log sang böpata ti verup, lob vong bengaggee neluk ya yaḱ ayo bevuuk loḱ bedus raḱ bë malaj nama.

24 Lob ya deggee vu Yesu gedenër vu bë, “Tatovaha! Hil hevongin malad nama!” Lob kedi petupek raḱ sang los ngaggee sèn netëë lo, lob sang los ngaggee ahë yes raḱ, gededun ma geneggëp.

25 Log nër vu sir bë, “Ham su ayomin neyam timu vu sa yönon rë!” Lom deggöneng gekwaj ya ngahi medenenër vu sir bë, “Maḱ mehö sënë yi nebë va, om sèn nër vu sang los bël, lob dengo aye-ë?”

Yesu Tii Memö To Meyä In Mehöti
(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

26 Lok ya deverup Gadara hir dob ga, distrik Galilea neggëp ngaggee nenga vahi yi, genyëg sënë neggëp vahi.

27 Lob Yesu vu yaḱ mepesöng ya roneḱ, loḱ alam nyëg sënë ti verup vu yi. Memö la denedo loḱ mehö sënë meyö medo neya ahë töksën yö wirek la, lob su nedo loḱ beggang rë, gaḱ yö ya neggëp loḱ waḱ sèn denebë mehönön sekëj lok lo.

28 Mehö sënë lë Yesu, lob ngeek geto petev meneggëp lok vaha. Log ngeek böpata bë, “Yesu! Anutu Vavunë Nalu hong! Bë gwëvong va vu sa? Sa ḱetaḱ vu hong nabë su gebasap sa!”

29 Nër bë sënë in Yesu nër vu memö bë geto mena in mehö sënë, in memö sënë nejom yi ahon beron ngahisekë. Lob yi alam malaj nesepa yi medeneduu raḱ sëng los aën buk ngahi, rëḱ ma genevepul sëng lu ngaa pin. Gememö sënë netë meneya nyëg-yumeris.

³⁰ Lob Yesu lok tepèk vu yi bē, “Arēm re?” Lok nēr yah bē, “Mehōmehō.” In degwa nebē memō ngahisekē denedo lok yi.

³¹ Lob memō pin saga detahi ya vu Yesu bē, “Su gwetii he doḵ na asoreng bōpata sēn adingsekē rot lo!”

³² Log böök yu ti vare deneruuk rak kedu dus vu sir, lob memō lo deketag vu Yesu bē, “Mēm gwevong he na vu böök sagu!” Lob Yesu vong sir ya.

³³ Lob memō lo to deya in mehō sēnē beya delok ya böök yu ti sēnē. Lob pevis geböök pin deserōg rot beya devēs ya nyēg vaha degwa, bedeluk ya ngaggee merehōo sir bemalaj maya verōk yi.

³⁴ Lob alam sēn denegin böök lo delē, lob deveya medeya, beya denēr ngaa sēnē vu alam nyēg bōp los mahen mahen pin.

³⁵ Lob alam saga deya in bē degelē ngaa sēn to meya lo. Yah deverup vu Yesu bedelē mehō sēn memō to deya in yi lo, gevēh tob gekwa nevo ngaa nivesa, genedo lok Yesu vaha. Lok tum deneggōneng in sir rot.

³⁶ Lok mēm alam sēn delē ngaa agi rak malaj lo deturin ngaa sēn Yesu vong vu mehō sēn memō nelok yu yi wirek lok nivesa rak agi medero.

³⁷ Lob alam pin vu Gadara denēr vu Yesu bē kedi jak mena, gesu medo hir nyēg. In deneggōneng rot. Lob Yesu rak yah yaḡ meyah meya.

³⁸ Lok mehō sēn memō to deya in yi lo ketag vu Yesu bē na geving yi. Rēk Yesu vong yi yah genēr vu bē,

³⁹ “Genah megena bōm, megena genanēr ngaa pin sēn Anutu vong vu hong lo vu hong alam.” Lob mehō lo yah meya menēr ngaa pin sēnē vu alam ggēp yi nyēg.

Yesu Vong Ggev Nalu Avēh Vesa Lok, Gevong Avēh Sēn Jom Lok Yi Tob Lo Nivesa Rak

(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

⁴⁰ Yesu yah to, lob alam pin kwaj vesa in yi, in medo denegin yi geyah to.

⁴¹ Lok mehōti arē nebē Yairus ya verup. Dub-supinsēn-yi ala ti yi, lob ya verup petev meneggēp lok Yesu vaha, geketag vu yi bē na yi beggang.

⁴² In yik nalu mewing timu beyi ta nemadluho-bevidek-luu rak, lob dus rak bē nadiik.

Lob Yesu neya rak, lok alam ngahisekē depeka rak yi rot belosho deneya.

⁴³ Lob avēh ti neya ving. Niḵōk yō medo neyam yoh vu ngebek nemadluho-bevidek-luu, rēk mehōti su yoh vu bē gevong menivesa jak nah rē.

⁴⁴ Avēh sēnē verup ya nare dus lok Yesu demi gebē nema rak Yesu yi tob nyē. Vong nebē sēnē, lob niḵōk tewii ya avuti gesu neyom ggōkin rē.

⁴⁵ Lok Yesu lok tepèk bē, “Rē bē nema rak sa?” Lok sir pin denenēr yah vu bē sirek ma. Log Pita nēr bē, “Sa alag-e! Yik alam ngahisekē sēn denare tetup hong meyōk depeka rak hong aga.”

⁴⁶ Lok Yesu nēr bē, “Ma! Lok sir ti bē nema rak sa, mesa hango bē sa nig wēek la ya vu yi.”

⁴⁷ Lob avēh sēnē rak ni bē ngaa sēn vong lo tōk yam rangah, om nelēk rot, lob verup ya mepetev meneggēp lok vaha, genēr sēn bē nema rak yi tob lo degwa rangah vu rak alam pin malaj benēr ving bē yi niraksēn maya avuti.

⁴⁸ Lob Yesu nēr vu yi bē, “Nalug-e, ayom yam timu vu sa, om vong benim vesa rak. Om genah megena los ayom sepēp.”

⁴⁹ Yesu nahēn nevengwēng vu avēh, log mehōti vu dub ala ben meverup nēr vu dub ala sēnē bē, “Nalum diik ya, om su gweḵo Tatovaha mala seggi!”

⁵⁰ Yesu ngo gagek sēnē rēk nēr yah bē, “Su newam jak, gaḵ ayom nam timu vu sa mu, lok mēm nalum rēk vesa doḵ nah.”

⁵¹ Lob Yesu tök ya ggev lo ben, lob nêrin alam pin bê su dedok na beggang ayo geving yi. Gak yik ƙo Pita lóôho Jon lu Yakobus ving hurmahen ama lu ata mu bedelok ya.

⁵² Galam yô medo denesu medenesis sir in, loƙ Yesu nêr vu sir bê, “Ham su ngu. In sênêƙ su diik rê, gak yik neggêp yiiing mü.”

⁵³ Loƙ denöp raƙ yi, in deraƙ ni bê diik ya verök yi.

⁵⁴ Rêƙ Yesu jom loƙ avêh mahen nema getahi bê, “Avêh mahen-e, kwedi jak!”

⁵⁵ Lob avêh mahen lo anon to melok yah, log kedi raƙ pevis. Lob Yesu nêr vu sir bê, “Ham bo nos la vu yi mega.”

⁵⁶ Lob avêh mahen ata lu ama kenuj ya mederanga nemaj. Loƙ Yesu vo ƙoo vu luho bê luho su na denanêr ngaa sênê vu mehöti.

9

Yesu Vo Huk Vu Sinarê Nemadluho-mevidek-luu (Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

¹ Log tahi hur maluh nemadluho-bevidek-luu lo deyam vu yi bevo niwêêƙ vu sir in bê denoh vu bedegetiî memö geto dena, gedevong meniraksên nama na.

² Log vong sir ya in bê denanêr gageƙ jaƙ Anutu-yi-nyêg, gedevong balam nijraksên nijvesa jaƙ nah.

³ Log nêr vu sir bê, “Ham na, rêƙ mu ham su gweƙo kupek sepa ham. Ham su natohin atoheng, ga, gweje vahek, ma gweƙo nos, ma monê sepa. Geham su gweƙo rôpröp luu luu sepa.

⁴ Log nabê mehöti geƙo ham luu luu sênê doƙ na yi beggang megegin ham, og ham naƙöök doƙ beggang timu saga rot beham nom jaƙ.

⁵ Gak nabê su degeƙo ham doƙ na hir beggang rê, og ham tetêhin kebus in vahamin in deƙa ni nabê devong paya, log ham na jaƙ.”

⁶ Nêr nebê sênê ggevek, log ya deyoh vu nyêg pin. Bedenenêr Bengö Nivesa rangah, gedevong balam nijraksên nijvesa neraƙ yoh vu nyêg pin.

Herot Ngo Yesu Bengö* (Mt 14:1-2; Mk 6:14-16)

⁷ Log dob ala Herot* ngo ngaa pin sên Yesu nevonƙ lo bengö, lob kwa neya ngahi in mehö la denenêr bê Jon kedi vu bedub ggökin.

⁸ Log la denenêr bê Elia yom verup. Log la denenêr bê alam sên denenêr gageƙ rangah wirek lo ti kedi raƙ yah ggökin.

⁹ Rêƙ Herot* nêr bê, “Joneƙ sa ketöv kwa lo. Gak maƙ mehö re sên sa nehango bengö nebê agi?” Lob kwa nevo bê gelê yi jaƙ mala.

Yesu Vet Alam 5,000 (Mt 14:13-21; Mk 6:30-34; Jn 6:1-13)

¹⁰ Sinarê lo deya geyom deverup, lob denêr ngaa pin sên devong lo vu Yesu. Lob ƙo sir raƙ belosho yô detah sir ya nyêg-yumeris ti dus vu Betsaida.

¹¹ Loƙ alam saga deraƙ ni lob desepa yi medeya. Ya detök vu yi, lob vengwêng vu sir los kwa vesa, benêr Bengö Nivesa raƙ sên Anutu bê natu ala megegin sir lo. Genevonƙ balam nijraksên nijvesa neraƙ ving.

¹² Log sehuk luk, lob yi hur maluh nemadluho-bevidek-luu lo ya denêr vu yi bê, “Gwevong alam sênê dena in dedok na beggang-bu böp los mahen sên denedo dus dus lo bena degêp, in denatök vu nos lu ngaa rê. In hil nado sênêƙ nyêg-yumeris tahsên.”

¹³ Rêk Yesu nêr yah vu sir bê, “Ham ngo rêk bet sir.” Lok denêr yah bê, “Nos ngahi su nedo vu he rê. Gak yik brêt nemadvahi ga, gël luu mu nedo. Ma he yoh vu bê ana bago nos in alam pin sênê?”

¹⁴ In alam ngahi rot denedo bermaluh yoh vu 5,000.

Lok Yesu nêr yah vu yi hur maluh lo bê, “Ham nanêr vu sir nabê sir mehödahis luu menemadluho demedo jak yu ti ti.”

¹⁵ Yi hur maluh devong nebê sênê balam pin to denedo.

¹⁶ Log Yesu ko brêt nemadvahi ga, gël luu lo rak, gevarah mala rak yagek gejom rak in los kwa vesa ya vu Anutu; log debu bevo vu yi hur maluh lo bê na debo gelek alam.

¹⁷ Lob sir pin degga meyoh vu, log desupin vahi sên nedo lo lok ya sap nemadluho-bevidek-luu.

Pita Nêr Yesu Rangah Bê Yi Mehö Sên Anutu Ggoin Rak In Bê Geço Hil Nah (Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)

¹⁸ Lob buk ti rê lob Yesu medo nejom rak, geyi hur maluh denedo ving yi, lob lok tepêk in sir bê, “Alam denenêr sa bê sa re?”

¹⁹ Lok denêr yah vu yi bê, “Sir la denenêr hong bê Mehö-neripek-alam Jon. Gela denenêr hong bê Elia. Gela denenêr bê alam-denenêr-gägek-rangahsên wirek ti kedi rak yah ggökin.”

²⁰ Lok lok tepêk in sir ggökin bê, “Gak hamek nenêr bê sa re?” Lok Pita nêr yah bê, “Anutu yi Kerisi* hong.”

Yesu Nêr Rangah Bê Rêk Nadiik Gekedi Jak Nah (Mt 16:20-28; Mk 8:30-9:1)

²¹ Lob Yesu vo kooon niwëek vu sir bê, “Om ham su na nanêr gägek sênê rangah vu mehöti.”

²² Log nêr ving bê, “Mehönon Nalu rêk geço maggin ngahisekê, galamdeneko-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi lo rêk degeruu demij vu yi, gerêk dengis yi menadiik, gebuk natu löö lok kedi jak nah gökin.”

²³ Log nêr vu sir pin bê, “Mehöti bê natu sa hur, og kwa birek in yi gekerê yi kelepeko* noh vu buk metamuin sa.

²⁴ Mehöti bê kwa bo yi begegin nivesa, og rêk anon mala nama. Gak mehöti bê kwa birek in yi menadiik in sa, og rêk na medo mala-tumsên.

²⁵ Gak nabê mehöti yö geço yi jak in ngaa dob yi pin bemedo lok nadiik, og yi ngaa sênê rêk dok vu yi nabê va?

²⁶ Log nabê mehöti göneng in mehönon bedah sa los sa gägek vun, og Mehönon Nalu rêk dah yi vun dok buk sên nom los Ama yö niwëek garê böpata, gelos angêr vabuung nij wëek gevunêk vunêk yagek yi lo.

²⁷ Sa nanêr vu ham yönon nabê alam sên denare agi vahi su rêk denadiik rê, gak rêk nahên demedo medegelê gAnutu nam in gegin hil.”

Yesu Navi Agga Ngwê Rak (Mt 17:1-13; Mk 9:2-13)

²⁸ Yesu nêr gägek sênê ggovek bebuk nemadvahi-mevidek-löö ya ggovek, lok ko Pita lööho Jon lu Yakobus medeya kedu, in bê najom jak.

²⁹ Medo nejom rak, lob mala agga ngwê rak, geyi röpröp veroo meris nebê davês.

³⁰ Log pevis bemehö luu yam vare denevengwëng ving yi. Yik Moses lu Elia.

³¹ Luho deyam los nij kapiik, meyam denenêr ngaa pin sên Yesu rêk gevong gëp Yerusalem begovek genah mena lo tato vu yi.

³² Pita lööho malaj neggëp pangsên rot bê degëp ying. Rêk su deneggëp ying rê, lob delê Yesu nikapiik ving mehö luu sên lööho denare lo.

³³ Lob luhu bë degevuu Yesu gedenah jak, lob Pita nër vu Yesu bë, “Sa alag-e! He nado mehalë ngaa sënë om mëm nivesa rot. Om he dev numeng lōō: Ti vu hong, gengwë vu Moses, gengwë vu Elia.” Pita su kwa vo mero rë, gak newa rak om pevis menër nebë sënë.

³⁴ Nahën nenër gagek sënë, log beggob ti yam kebu sir. Loḵ yam rot beggërin sir, lob newaj rak rot.

³⁵ Log gagek ti yam loḵ beggob ayo bë, “Sënëḵ sa nalug. Sehooin yi rak govek ya. Om ham gwebë nengamin vu yi.”

³⁶ Dengo gagek sënë govek, log delë bë Yesu yō ti nedo. Lob ayej ma gesu denër ngaa sën delë agi lo vu mehōti loḵ buk saga rë.

*Yesu Vong Behurmahen Ti Sën Memō Negwang Ya Yi Lo Nivesa Rak Yah
(Mt 17:14-21; Mk 9:14-29)*

³⁷ Log heng to, lob sir vu ḵedu beyah deto, loḵ alam vu böpata ti yam debuu Yesu ggëp aggata.

³⁸ Lob sir ti pevis metahi ya bë, “Tatovaha, sa ḵetag vu hong nabë gwelë sa nalug agu sënë. In yiḵ sa nalug perurek anon timu.

³⁹ Rëḵ memō nipaya ti nepesōng rak yi pevis avuti, lob nengeeḵ böpata. Log memō sënë nesese sin rak yi pang sën rot lob nyë ḵataḵ netung. Beyō nevasap yi rot, gesu nevu y i pevis rë.

⁴⁰ Lob sa verup su vu hong hur maluh lo bë degetii memō nipaya sënë geto mena, rëḵ ma gesu deyh vu rë.”

⁴¹ Loḵ Yesu nër yah bë, “Oo ham alam vu buk sënë, ham ayomin su neyam timu rë, log ham ayomin su neggëp nirōp rë. Om sëḵ nahën medo geving ham buk va la geving meḵerë ham maggin-a? Maam gweḵo nalum nam.”

⁴² Hurmahen sënë nahën neya vu Yesu, log memō lo tē yi to mesap nyëḵ, genesese sin rak yi pang sën. Loḵ Yesu petupek rak memō lo, gevong behurmahen nivesa rak, log vong yah vu ama.

⁴³ Lob alam pin delë Anutu niwëëḵ sënë, lob delëḵ anon mederanga nemaj.

*Yesu Nër Netu Beron Luu Bë Rëḵ Nadiik
(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)*

Nahën medo mekwaj neya ngahi in ngaa pin sën Yesu nevong agi, log Yesu nër vu yi hur maluh lo bë,

⁴⁴ “Ham gwebë nengamin vu gagek sënë megwero! Nahub rëḵ rëḵ debo Mehōnon Nalu doḵ na mehōnon nemaj.”

⁴⁵ Rëḵ su derak gagek sënë ni rë. Gagek sënë degwa vun yi in sir, besu kwaj tōḵ vu rë. Rëḵ deggōneng in yi gesu deloḵ tepëḵ in degwa rë.

*Hur Maluh Yō Deloḵ Tepëḵ In Sir Bë Re Böp Kesuu-a?
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)*

⁴⁶ Log yi hur maluh deḵo gagek ti rak medemehoo sir in bë sir ti tena böp kesuu sir vahi.

⁴⁷ Loḵ Yesu rak gagek sën kwaj nevo loḵ ayoj lo ni, lob ḵo hurmahen ti yam nare ving yi

⁴⁸ genër vu sir bë, “Mehōti bë kwa bo sa begevong nivesa vu hurmahen teka nabë sënë, og nevong nivesa vu sa. Log mehōti sën gevong nivesa vu sa lo, og nevong nivesa vu yi sën vong sa meseyam lo. Om ham ti sën dahun yi benevong nivesa vu ham pin lo, og tu böp vorot ggëp Anutu mala.

*Mehōti Bë Su Ngis Begō Vu Ham Rë, Og Ham Alam Yi
(Mk 9:38-40)*

⁴⁹ Loḵ Jon nër yah vu yi bë, “Sa alag-e! He halë mehōti genenër arëm los niwëëḵ benetii memō to deneya, loḵ he nërin yi in hil los su nesepa hil rë.”

⁵⁰ Rêk Yesu nêr yah vu sir bê, “Ham su nanêrin yi, in mehöti sên su nelê ham paya rê lo, og nelok vu ham.”

Samaria* La Deggërin Nyëg Gedetii Yesu

⁵¹ Buk sên Anutu geko Yesu jak nah yagek lo dus rak, lob Yesu kwa verok rak bê na Yerusalem.

⁵² Lob vong yi hur maluh luu medeko gagek mugin meya delok ya Samaria* hir nyëg ti in bê degero ngaa vu yi.

⁵³ Rêk alam vu nyëg sagu nij lël bê su rêk degeko Yesu dok na hir beggang rê. In derak ni bê yö rêk berup na Yerusalem.

⁵⁴ Hur maluh luu sênê, Jon lu Yakobus, delê ngaa sênê, lob luho denêr bê, “Mehöböp, mak hil tahi nengwah vu yagek duk nam ga alam sênê?”

⁵⁵ Lok Yesu ggërin yah bevong gagek rak luho.

⁵⁶ Log deya rak medeya beggang-bu ngwê.

Alam Sên Denevongin Bê Desepa Yesu Lo

(Mt 8:19-22)

⁵⁷ Nahên medo deneyök aggata, lob mehöti nêr vu Yesu bê, “Nyëg pin sên gena lo, og sêk sepa hong mena geving.”

⁵⁸ Lok Yesu nêr yah vu bê, “Anöösik lej neggëp, gesok newisej nedo, gak Mehönon Nalu, og ben sên gëp dok lo ma.”

⁵⁹ Log nêr vu mehö ngwê bê, “Genam gesepa sa.” Lok nêr bê, “Amag nadiik besedev rê lok mëm.”

⁶⁰ Lok Yesu nêr vu bê, “Alam diiksên yö rêk dedev hir heljêng. Gak hong, og gena genanêr gagek jak sên Anutu natu ala megegin hil lo.”

⁶¹ Lok mehö ngwê nêr vu yi bê, “Mehöböp, sa hevongin bê nök sepa hong, om genaköök gesenah najom sa alam nemaj rê.

⁶² Lok Yesu nêr vu bê, “Mehö sên ko huk rak rêk kwa luu luu in lo, og su yoh vu bê dok na Anutu-yi-nyëg rê.”

10

Yesu Vong Alam Mehödahis Löö Benemadluho Ya In Bê Degevong Yi Huk

¹ Ggovek, log ggooin alam 70 rak ving, bevong sir luu luu demugin medeya nyëg böp los mahen pin sên rêk na lo.

² Log peggirin gagek menêr vu sir bê, “Nos ngahisekê anon lok menedo huk anon, rêk alam sên deketöv medengupin lo su ngahi rê. Om ham kwetag vu huk ala nabê gevong yi hur na debo yi nos medengupin nom.

³ Om ham na jak. Rêk mu ham gwengo rê, sa nehevong ham ya nebê sên sipsip denelok ya anöö bemên avij.

⁴ Om ham su banuh jej monê-yi ma, gweje vahek ma, gweko suu sepa. Geham su bengwêng in alam medenajom ham ahon dok aggata.

⁵ Nabê ham dok na beggang ti, og ham bengev jak in sir menanêr namugin nabê sênê, ‘Alam beggang ayo ti sênê ayoj gëp revuh.’

⁶ In lob nabê mehöti nedo ayo revuh lok beggang saga, og ham gagek semusên saga rêk semu yi. Rêk nabê sir ti su nebê saga menedo rê, og ham gagek sên ham nêr ya lo, yö rêk pekwê menom semu ham.

⁷ Log yik ham naköök dok beggang timu saga, beham gwa los nanum ngaa sên denevong vu ham lo. In mehö sên nevong huk lo, og netök rak nyëvewen rak yi huk. Gak ham su medo mepesöng dok beggang ti ti lo.

⁸ Nabê ham dok na nyëg böp ti, lob degeko ham na vu sir, og ham gwa nos sên debo vu ham lo.

⁹ Geham gwevong behir alam nijraksen nijvesa jak. Geham naner nabë, 'Anutu yi nyëg vongin anon jak.'

¹⁰ Gak nabë ham dok na nyëg böp ti, rëk su degeko ham na vu sir rë, og ham kwedi mena bare na nyëg saga yi aggata nyë, genaner nah vu sir nabë,

¹¹ 'Ham nyëg sënë dob kebus gga rak he vahamin, rëk mu he netetëhin yök vu ham. Rëk mu ham ngo kwamin bö rë, in Anutu yök dus rak ham ggovek ya, rëk ma geham nimin lël in.'

¹² Sa naner vu ham nabë: Vu Buk-tamusën, og alam vu nyëg nebë sënë rëk denatök vu maggin böp rot kesuu alam Sodom."

Yesu Nër Bë, "Gëpin Alam Nyëg Vahi Sën Su Deggërin Sir Rë Lo"

(Mt 11:20-24)

¹³ "Wöp-ol! Ham Korasin! Gëpin ham! Log ham Betsaida! Gëpin ham! Bë mehöti gevong ngaa böp gëp alam Ture los Sidon hir nyëg nabë sën sa hevong lok ham nyëg agi, og rëk ayoj maggin in devong ngaa nipaya medegërin sir nom medegeyeh vahek duum gedebo rarii medemedo dok vewev degwa.

¹⁴ Om dok buk-nyëvewen-yi, og ham rëk gweko maggin böpata rot kesuu alam Ture los Sidon.

¹⁵ Log ham Kapernaum, ham bë kwerë ham jak na vavunë? Ma! Ham rëk duk na Nyëg-nengwah-yi."

¹⁶ Log nër vu yi hur maluh lo bë, "Mehöti bë gengo ham ayemin, og sagak nengo sayeg. Log mehöti bë geruu demi vu ham, og sagak neruu demi vu sa ving. Log mehöti bë geruu demi vu sa, og yik neruu demi vu Mehö sën vong sa meseyam lo."

Hur Mehödahis Löö Benemadluho Sën Vong Sir Ya Lo Yom Deverup

¹⁷ Ggovek, galam 70 lo yom deverup, lob kwaj vesa rot gedenër bë, "Mehöböp, he nër arëm, lob memö nengaj yes ving meto deya."

¹⁸ Lob nër vu sir bë, "Eë-ë sa nehalë gevong bë Satan vës vu yagek nebë davës meyam sis yi.

¹⁹ Ham ngo! Sevo niwëek vu ham, om ham yoh vu bë bakë nyël los veveeyagek böp, geham yoh vu bë dahun Satan yi ngaa vahi pin sën gevong begö vu ham lo, gengaa ti su yoh vu bë gevong paya vu ham rë.

²⁰ Rëk mu ham su napisek in sën memö nengaj yes vu ham ayemin lo rë, gak ham napisek in dekevu ham arëmin ya neggëp yagek vorot."

Yesu Kwa Vesa Bahë Nivesa Vu Ama Anutu

(Mt 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Lok buk saga Anon Vabuung vong beYesu kwa vesa rot, lob jom rak bë, "Oo Amag, hong Mehöböp vu yagek los dob. Sa ahëg nivesa vu hong, in ngaa sënë neggëp vunsën in alam sën deneluk dub böp lo los alam los kwaj, gak getato vu alam sën su deneluk dub böp rë lo mu. Yönon Amag, in yik ngo kwam nevo bë gwevong nabë saga in nivesa."

²² Log nër ving bë, "Amag tung ngaa pin lok yam sa nemağ ggovek ya. Log mehöti su rak Nalu ni rë, gak Ama yö timu rak ni. Log mehöti su rak Ama ni rë, gak yik Nalu yö timu rak ni. Galam sën Nalu tako Ama vu sir lo, og derak ni ving."

²³ Lob Yesu ggërin yah menër vu yi hur maluh mu bë, "Alam sën denelë ngaa sën ham nelë rak malamin agi, og kwaj vesa.

²⁴ Yönon, sa naner vu ham nabë: Wirek og alam-denenër-gagek-rangahsën ngahi galam-los-bengöj ngahisekë denetung malaj in bë degelë ngaa sën ham nelë agi, rëk su denelë rë. Gedenebë nengaj in bë degengo gagek sën ham nengo agi, rëk su denengo rë."

Mehö-horek-yi Loḵ Tepëḵ In Horek Sogek

²⁵ Nebë saga lob alam-horek-yi ti kedi raḵ in bë seggi yi. Lob loḵ tepëḵ vu yi bë, “Tatovaha, sêḵ geving va in lob sa medo malaḡ-tumsën degwata los degwata?”

²⁶ Loḵ Yesu loḵ tepëḵ yah vu yi bë, “Dekevu gagek nebë va meneggëp loḵ horek meḡetevin-a?”

²⁷ Lok mehö saga nër yah vu bë, “Ahëm geving Mehöböḡ hong Anutu los ayom dahis bekenum los dahis, gahëm geving yi los nim wëëḵ pin, gekwam los dahis na vu yi timu. Log ahëm geving alam sën denedo dus vu hong nabë sën ngo ahëm neving hong lo.”

²⁸ Lob Yesu yogekin bë, “Sagaḵ genër ya meyoh vu. Gwevong nabë saga, og mëm rëḵ gemedo malam-tumsën degwata los degwata.”

Yesu Nër Gageḵ Peggirinsën Ti Raḵ Samaria Ti In Bë Tateḵin Alam Sën Denedo Dus Vu Hil*

²⁹ Rëḵ mehö saga vongin bë tato yi nabë yi mehö nivesa, lom sën loḵ tepëḵ yah vu Yesu bë, “Alam sën denedo dus vu sa lo, og sir maḵ re lo?”

³⁰ Lok Yesu nër yah vu yi bë, “Mehöti vu Yerusalem meneluk meneya in bë na Yeriko. Lob alam-begö-hodeḵ la detök raḵ yi loḵ aggata, lob desis yi bedus raḵ bë nadiiḵ geneggëp loḵ aggata nenga. Log deggodeḵ yi tob lu ngaa pin bedeya.

³¹ Lok alam-deneḵo-seriveng ti tetuu aggata saga beya meto, lob lë mehö saga, rëḵ ma geyö yoh aggata nenga vahi bekesuu meya.

³² Log alam-Levi* ti yik vong nebë saga. Ya meto aggata saga belë yi geneggëp, rëḵ yoh aggata nenga vahi, bekesuu meya.

³³ Loḵ mëm Samaria* ti medo netamu beya meto belë mehö saga geneggëp, lob kwa pesivin yi.

³⁴ Lom to meya dus vu yi berikin wain los wël* rak begö nyë, geteta. Log tung yi raḵ ya yi dogi, beḵo meya meḡe loḵ ya vatëveḵ-bej ti begin yi nivesa.

³⁵ Log heng to, lob vo kina luu vu mehö sën negin vatëveḵ-bej lo, genër vu yi bë, ‘Gwegin mehö sënë nivesa. Genabë monë sënë su yoh vu rë lob gebasap hong monë la jak geving, og sêḵ nom geto, lob mëm sebo doḵ nah hong monë.’

³⁶ Nebë saga, om kwam nevo bë mehö löö sën deyoh aggata agi ti tena vong yoh vu nebë sën nedo dus vu mehö sën devasap yi agi?”

³⁷ Lob mehö-horek-yi lo nër yah bë, “Mehö sën kwa pesivin yi lo.” Lob Yesu nër vu bë, “Om gena jak, log yik gwevong nabë saga.”

Marta Luho Maria

³⁸ Loḵ tum ya medo deneko loḵ beya deverup beggang-bu ti, lob Yesu loḵ ya, lob avëḡ ti arë nebë Marta ḵo yi loḵ ya ben.

³⁹ Log Marta ari ti nedo barë nebë Maria. Lob Maria verup nedo loḵ Mehöböḡ vaha menebë nenga vu yi gagek.

⁴⁰ Rëḵ Marta og nevang huk ngahi in neyeh nos lu ngaa, om kwa neya vu ngaa aggagga. Nevong nebë sënë, lob ya menër vu Yesu bë, “Mehöböḡ, arig vu sa gesengo ti nehevong huk böḡ meneheyeh nos. Ma su kwam nevo sënë rë? Om genanër vu Maria nabë nam doḵ vu sa.”

⁴¹ Loḵ Mehöböḡ nër yah vu yi bë, “Marta, Marta, kwam neya ngahi genewam neraḵ in ngaa ngahiseḵë.

⁴² Rëḵ mu hil naraḵ vu in ngaa timu, lob Maria ḵo ngaa nivesa sënë ya vu yi ggovek ya, lob hil su rëḵ abo ngaa nivesa sënë vër in yi rë.”

11

*Hil Najom Jak Nabë Sënë
(Mt 6:9-15; 7:7-11)*

¹ Buk ti lob Yesu medo nejom raḵ loḵ nyëg len ti. Jom raḵ ggovek, loḵ yi hur maluh ti nër vu yi bë, “Mehöböp, getahu he doḵ jomraḵsën nabë sën Jon netahu yi hur maluh wirek lo.”

² Loḵ nër yah vu sir bë, “Bë ham najom jak, og ham nanër nabë sënë: ‘Amag, arëm yö gëp vabuung. Gemehönon pin degurek babum.

³ Gebo nos vu he noh vu buk pin.

⁴ Log gedahun he ngaa nipaya na.

In he ngo nedahun mehönon pin hir ngaa nipaya sën denevong vu he lo ya.

Log su gweli he na vu pelëpinsën.’”

⁵ Log nër vu sir ving bë, “Maḵ bë ham ti kedi mena vu yi alam ti doḵ buk vuheng menanër vu nabë, ‘Sa mehö-e! Gebo brët löö vu sa rë,

⁶ in sehög vatëvek ti medo meyam benahën neverup vu sa, lob nos teka su nedo vu sa in bë ga rë.’

⁷ Lok yi alam ti sën lo maḵ rëḵ nanër nah vu yi nabë, ‘Su gegwee vu sa. In sa vehii reping beniwëëḵ raḵ gehe los hurmahen ahëp yüing ya; om sa su yoh vu bë rëḵ kedi menök bo ngaa ti vu hong rë.’

⁸ Rëḵ mu sa nanër vu ham nabë: Maḵ su rëḵ kwa bo yi mehö saga nabë bo vu yi rë, rëḵ mu netahi menegeyeh loḵ, om rëḵ kedi mebo ngaa pin sën neraḵ vu in lo vu yi.

⁹ Om sa nanër vu ham nabë: Bë ham kwetag ngaa vu Anutu, og rëḵ bo vu ham. Geham bë sero ngaa, og ham rëḵ natök jaḵ. Geham bë pepa jaḵ reping, og Anutu rëḵ tahinin vu ham.

¹⁰ In alam pin sën deneketag ngaa vu Anutu lo, og nevo vu sir. Galam sën denesero ngaa lo, og denetök vu. Galam sën denepepa raḵ reping lo, og Anutu netahinin vu sir.

¹¹ Bë ham ti nalu ketag nos vu ama, og maḵ rëḵ bo gelöng ti vu yi? Ma bë ketag gël vu yi, og maḵ rëḵ bo nyël ti vu yi? Ma!

¹² Log bë nalu ketag kökrëëh gahis ti vu ama, og maḵ ama rëḵ bo veveeyagek ti vu yi? Rëḵ nama!

¹³ Ham alam nimin paya rëḵ ham nevo ngaa nivesa vesa vu nalumin lo. Gaḵ Amag sën nedo yagek lo nevong ngaa nivesa rot kesuu ham, om rëḵ bo Anon Vabuung vu alam sën deneketag vu yi lo.”

Denër Bë Yesu Nevong Huk Raḵ Belsebul Niwëëḵ
(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)*

¹⁴ Yesu tii memö kwa ngengöleng ti to meya in mehöti, genevengwëng nivesa. Lob alam kwaj neya ngahi mederanga nemaj.

¹⁵ Rëḵ sir vahi denenër bë, “Netii memö to deneya raḵ memö hir ala Belsebul* niwëëḵ.”

¹⁶ Gesir vahi kwaj nevo bë deseggi Yesu, lom denër vu bë gevong ngaa böp yagek yi ti medegelë.

¹⁷ Rëḵ raḵ ayoj ni, lob nër vu sir bë, “Bë alam dob timu debasuh sir bedengis sir, og hir nyëg rëḵ nabumeng na. Log alam degwa ti bë debasuh sir medengis sir, og rëḵ arëj nama na.

18 Om nabë Satan losho yi alam debasuh sir na yu luu medengis sir, og hir nyëg rëk gëp niwëëk nabë va? Senër sënë in ham nër bë sa nehetii memö rak Belsebul* niwëëk.

19 Rëk bë Belsebul* nelok vu sa yönon besa nehetii memö to deneya, og mak re nelok vu ham alam besën denetii memö to deneya agi? Om ham alam saga degengo ham gagek sagi medeseggi rë.

20 Rëk mu nabë Anutu nema nelok vu sa, besa nehetii memö lo, og saga tato bë Anutu yam vu ham ggovek ya in bë gegin ham.

21 Nabë mehö niwëëk ti medo los ngaa-begö-yi megegin yi beggang nivesa, og yi ngaa pin yö nedo nivesa.

22 Rëk mu nabë mehö los niwëëk ngwë niwëëk kesuu yi beberup ngis yi medahun na, og nevo yi ngaa-begö-yi sën kwa nevo bë rëk dok vu yi lo vër, betum bo yi ngaa pin vër bebo gelek yi alam.

23 Mehöti sën su nelok vu sa rë lo, og nesis begö vu sa. Gemehöti sën su nelok vu sa menesupin sipsip ving rë lo, og netii sir meya denepalët lok.”

Yesu Nër Gagek Peggirinsën Rak Memö Sën Neyom Ggökin (Mt 12:43-45)

24 “Memö nipaya sën to neya in mehönon ti lo, og to meya medo neyoh nyëg nivevo menesero nyëg len ti in bë sewah dok. Rëk su netök vu rë lob nenër bë, ‘Maam sak nah mena galë beggang sën sa nado lok wirek lo rë.’

25 Lob yah verup rëk nelë bë desekee beggang sën lo bedevunek vu menedo meris.

26 Lob rengö yi beyah ko memö nemadvahi-bevidek-luu sën denevong ngaa nipaya rot medenekesuu yi lo, beyom denedo lok beggang sënë. Lob mehö sën nedo paya wirek lo, mëm nedo paya ya verök yi rot.”

Alam Sën Kwaj Vesa Lo

27 Alam yu böpata denedo, geYesu nenër gagek sënë, lok avëh ti nare lok sir vuheng bepisek in bë, “Avëh ti sën ko hong wirek, bevo rur vu hong lo, mak yö nedo los kwa vesa.”

28 Rëk Yesu nër yah bë, “Rëk mëm alam sën denengo Anutu yi gagek agi medenesepa lok lo, og mëm kwaj vesa rot mekesuu yi.”

Alam Detahi Bë Degelë Ngaa Böp (Mt 12:38-42; Mk 8:12)

29 Log alam ngahisekë denesup sir yam ggök ggökin rot, lob nër vu sir bë, “Alam vu buk sënë og sir alam nij paya, om deketag bë degelë ngaa böp yagek yi. Rëk mu sa su rëk tato ngaa böp ti vu sir rë. Gaq yik sëk tato ngaa böp nabë sën Yona lo mu vu sir beggovek.

30 Wirek alam Nineve delë ngaa böp sën tok vu Yona lo mederak ni medeggërin sir. Om yik alam vu buk sënë rëk degelë ngaa böp natök vu Mehönon Nalu nabë saga in dejak ni medegërin sir.

31 Log vu Buk-tamusën og Anutu rëk seggi mehönon hir gagek, lob rëk avëh-los-bengö vu sën sang neverup lo kedi bare menanër gagek jak alam vu buk sënë nabë denevong ngaa nipaya. In wirek avëh sënë nedo dob nenga, rëk yam in bë gengo Solomon* yi gagek los kwa böp. Gaq mehö sën nedo gwëbeng agi kesuu Solomon*, rëk ham su ngo aye rë.

32 Log vu Buk-tamusën og Anutu rëk seggi mehönon hir gagek, lob rëk alam Nineve kedi debare medenanër gagek jak alam vu buk sënë nabë denevong ngaa nipaya. In alam Nineve dengö Yona aye medeggërin sir yah vu Anutu. Gaq mehö sën nedo gwëbeng agi kesuu Yona, rëk ham su wërin ham rë.”

Yesu Nër Bë Hil Malad Tu Hil Navid Yi Ram

(Mt 5:15; 6:22-23)

³³ “Mehôti su netaggi loḵ ram menevun luḵ ya reek len ma, nekeyovekin dëg raḵ rë. Gaḵ netung raḵ ya reek in bë alam sën dedoḵ na beggang ayo lo degelë nyëg.

³⁴ Log malam tu navim yi ram. Bë malam natum in ngaa nivesa, og rangah rëḵ gegwang na navim pin los dahis. Gaḵ bë malam natum in ngaa nipaya, og navim pin rëḵ malakenu doḵ.

³⁵ Om gwegin hong nivesa, in rëḵ rangah sën nedo loḵ hong lo malakenu dok.

³⁶ Nabë navim pin rangah rot, gelen ti su malakenu rë, og navim pin rëḵ rangah na veröḵ nabë sën ram nejëh raḵ hong.”

Nгаа Nipaya Sën Alam Parisai* Los Tatovaha Denevong Lo

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lk 20:45-47)

³⁷ Yesu nër gagek sënë ggovek, log Parisai* ti nër bë na mega nos geving yi. Lob ya meloḵ ya beggang ayo beya nedo ya tevor.

³⁸ Lob Parisai* sënë lë bë Yesu sesor meya nedo ya tevor menegga nos gesu ripek nema rë, lom kwa ya ngahi.

³⁹ Rëḵ Mehöböp nër vu yi bë, “Ham Parisai*, ham neripek kap los perë navi mu, gaḵ ham ayomin og hodeḵ los ngaa nipaya pup ya.

⁴⁰ Ham kwamin ma! Anutu sën nero ngaa demi lo, maḵ su nero ayo peggo ving rë?

⁴¹ Gaḵ ham dok vu alam sën deneraḵ vu in ngaa, loḵ mëm ham rëḵ nimin röp jaḵ los dahis.

⁴² Rëḵ mu ham Parisai*! Gëpin ham! In ham nos pin vu huk saga sën ham neko anon ti ti ggëp sën netu nemadluho lo, beham netung netu seriveng vu Anutu. Ham netung nos böp los mahen mahen pin nebë yesek los kele navi, gejojeng reggu nivesa aggagga. Rëḵ mu ham nehök ngaa niröp los sën ahëmin geving Anutu lo. Yönon, horek sën nebë hil abo ngaa sën netu nemadluho natu seriveng vu Anutu lo, og hil su rëḵ gevuu na rë. Rëḵ mu mëm hil sepa doḵ ngaa böp sënë namugin.

⁴³ Wöp-o! Ham Parisai*! Gëpin ham! In ham ahëmin neving pangsën bë ham medo lël mala doḵ dub ayo geham ahëmin neving bë alam debengwëng vu ham medegeḵo ham jaḵ doḵ alam tabaak.

⁴⁴ Wöp-o! Gëpin ham! In ham nebë heljëng sën neggëp vunsën loḵ söv gebinë lo. Alam su deneraḵ ni rë, geyö medo deneggök ham ggëp vavunë.”

⁴⁵ Lob alam-horek-yi ti nër yah vu yi bë, “Genër nebë saga, om genër gagek nipaya yam raḵ he ving.”

⁴⁶ Loḵ Yesu nër yah bë, “Ham alam-horek-yi, gëpin ham ving! In ham netelë ngaa maggin raḵ ya mehönon kwaj. Rëḵ ham ti su netelo nema ya in bë dok vu sir teka rë.

⁴⁷ Wöp-o! Gëpin ham! In ham kenumin lo desis alam-denenër-gagek-rangahsën lo wirek medediik, log gwëbeng og ham medo nelev beggang-bedub-yi nivesa vesa raḵ nedo waak sën denebë seḵëj loḵ lo.

⁴⁸ Ham nevong nebë sënë, log ham kwamin nevo ham kenumin lo hir ngaa nipaya saga beham ahëmin nivesa in. In ham kenumin denesis alam saga, log ham nevunëḵ vu hir bedub.

⁴⁹ Nebë saga om sën Anutu los kwa böp nër bë, ‘Sëḵ gevong alam-denenër-gagek-rangahsën los sinarë la dena vu sir, lob rëḵ dengis sir la denadiik, gedegetii vahi na depalët doḵ.’

⁵⁰ Nebë saga om Anutu rëk nanër alam-denenër-gagek-rangahsën pin sën denesis sir wirek vu nyëdahis sën Anutu tung yagek los dob beyam verup gwëbeng agi degwa gëp vu alam vu buk sënë nabë desis sir ving.

⁵¹ Lok sën Abel diik wirek lo rot, beyam verup lok Sakaria sën diik lok jepö degwa los dub ayo vabuung vuheng atov lo. Sa nanër vu ham yönon nabë: Anutu rëk nanër nabë nipaya pin nyëvewen rëk natök vu alam sën denedo gwëbeng agi.

⁵² Wöp-o! Ham alam-horek-yi! Gëpin ham! In ham vun kii sën tatekin aggata vu mehönon medejak gagek los kwa böp ni lo. Ham su ngo nepedi veluung avi menelok ya rë, log ham newërin aggata in alam vahi sën denevongin bë dedok na lo ving.

⁵³ Lob Yesu vu beggang sënë ayo beto meyah dobnë, lob alam-horek-yi lo sho Parisai* nij wëek medenevong newa newa in bë denanër gagek jak yi. Lob denelok tepëk in gagek agga ti ti vu yi pangsën in bë degengo aye.

⁵⁴ Lob deseji yi in bë denatök jak gagek ti berup avi, lob degevang gagek vu yi.

12

Yesu Nër Bë Hil Gegin Hil In Ngaa Tetuhinsën (Mt 10:26-27)

¹ Alam ngahisekë rak neggëp mehömehö desup sir yam mederak vu sir, log Yesu nenër vu yi hur maluh lo bë, "Ham su gwa jak Parisai*, in ham rëk natu alam kwamin luu nabë sir.

² In ngaa pin sën neggëp vunsën lo, rëk natök nam rangah vu tamusën. Gengaa pin sën debom meneggëp lok gobeng gwëbeng lo, og mehönon rëk dejak ni vu tamusën.

³ Nebë sënë om gagek sën ham nenër lok mala vahis lo, og alam rëk degengo jak hes. Ga, gagek pin sën ham nepatereng lok beggang ayo lo, og rëk debare jak telig gedetahi na rangah."

Yesu Nër Bë Hil Agönengin Anutu Yö Timu Bagurek Babu (Mt 10:28-31)

⁴ "Sa mehö lo, sa nanër vu ham nabë: Ham su gönengin alam sën dengis ham navimin mu meham nadiik lo. In su deyoh vu bë dengis ham anomin geving rë.

⁵ Gak mëm sa tato mehö sën ham gönengin yi lo: Ham gönengin yi sën nesis mehönon medenediik, geni wëek neggëp beyoh vu bë rëk getë anoj dok na Nyëg-nengwah-yi geving lo. Om sa nanër vu ham nabë mëm ham gönengin Mehö sënë.

⁶ Log ham nerak ni. Alam denebago sok mahen nemadvahi rak toea luu mu, rëk Anutu su kwa nevirekin sok nebë sënë ti rë.

⁷ Gak ham, og Anutu tevin ham yumin viis pin los dahis benerak ni. Om ham su gönengin ham, in Anutu kwa nevo ham kesuu sok mahen mahen ngahisekë sënë menengin ham."

Yesu Nër Gagek Rak Alam Sën Denanër Yesu Arë Rangah Lo (Mt 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ "Log sa nanër vu ham nabë: Bë mehöti nanër yi rangah gëp mehönon malaj nabë sa alam yi, og Mehönon Nalu rëk nanër yi rangah nabë sënë gëp Anutu yi angër lo malaj.

⁹ Log bë mehöti dah sarëg vun in mehönon, og sëk dah arë vun in Anutu yi angër lo.

10 Mehöti bë nanër gagek nipaya ti jak Mehönon Nalu, og aggata neggëp in bë mëm Anutu rëk dahun yi nipaya sënë na. Gak nabë mehöti nanër gagek nipaya ti jak Anon Vabuung, og aggata su neggëp in bë Anutu rëk dahun yi nipaya ti sën lo na rë.

11 Log nabë alam degelë ham paya in sën ham nesepa loḵ sa lo medegeḵo ham na dub-supinsën-yi ayo, gevu gavman, gevu alam sën detu ggev lo, og ham su newamin jak nabë, 'Maḵ hil rëk nanër gagek nah nabë va? Ma hil rëk nanër gagek re?'

12 Gak doḵ buk saga, og Anon Vabuung yö rëk gevong gagek sën ham nanër nah lo vu ham."

Gagek Peggirinsën Raḵ Mehö-los-bengö-ggoreksën Kwa Masën Ti

13 Alam vu böpata sën yam denedo lo ti nër vu Yesu bë, "Tatovaha, genanër vu arig nabë basuh alu amamin yi ngaa pin begevong vahi vu sa."

14 Rëk Yesu nër yah vu yi bë, "Sa mehö-e! In re ggoin sa raḵ in bë sa gango ham gagek, ma sebo ham ngaa gelek-a?"

15 Log nër vu sir ving bë, "Ham gwegin ham! Beham kwamin bo in ham rëk malamin anon in ngaa ngaa. In mehöti sën yi ngaa ngahiseḵë lo, og su rëk medo mala-tumsën jak yi kupeḵ rë."

16 Loḵ tatekin gagek ngwë ggökin vu sir bë, "Mehö-los-bengö-ggoreksën ti yi nos anon loḵ rot menedo huk anon."

17 Lob mehö-los-bengö-ggoreksën sënë kwa nevo loḵ ayo bë, 'Sëḵ gevong nabë va? Sehög beggang su yoh vu bë sa getung nos anon pin sënë doḵ nam rë.'

18 Lok nër bë, 'Maam sa gevong nabë sënë; Sëḵ kevoh sa jök pin na, gesedev böp böp doḵ nah. Lob mëm sëḵ ngupin wit* gahis los sa ngaa nivesa vesa pin jak na jök sënë.

19 Log mëm sëḵ nanër vu sa nabë, "Ma sa in-a! Sesupin ngaa ngahiseḵë beyoh vu ngebek ngahiseḵë rot. Om sëḵ sewah bemedo mega los nanum kwag vesa sa."

20 Rëk Anutu nër vu yi bë, 'Kwam ma rot! Rëk genadiik pehi buk sënë. Log ngaa pin sën gesupin menedo lo, og rëk natu re yi ngaa?'

21 Om alam sën yö kwaj neya vu hir ngaa mu gesu kwaj neya vu Anutu rë lo, rëk nabë saga."

Yesu Nër Bë Hil Su Newad Jak Bekwad Na Ngahi

(Mt 6:25-34)

22 Log Yesu nër vu yi hur maluh lo bë, "Nebë saga om sa nanër vu ham nabë: Ham su newamin jak in ham medoḵ tepëḵ nabë, 'Hil rëk aga va?' Geham su newamin jak in navimin nabë, 'Hil rëk ḵebu navid jak va?'

23 In hil anod kesuu nos gehil navid kesuu tob.

24 Om ham kwamin bo soḵ lo rë. Su denehin nos gahis rë, gesu denerur anon medenesupin rë. Hej jök los beggang sën degetung anon doḵ lo ma. Rëḵ Anutu nevet sir. Gak ham mehönon, og ham kwesuu soḵ lo yönon!

25 Nabë ham ti kwa bo nabë geḵo yi buk sën medo mala vesa lo seggi berup na teka geving, og maḵ yoh vu bë rëḵ gevong-a?

26 Ma! Ham su yoh vu bë gwevong ngaa mahen teka nabë sënë rë, om ham su newamin jak in ngaa vahi.

27 Ham kwamin bo sesik talohëk sën nekweḵ pahup ayo lo rë nabë denerak nebë va? Su denevong huk rë, besu denevasu tob rë. Rëḵ mu sa nanër vu ham nabë: Wirek Solomon* los yi vunëḵ vunëḵ niḵapiik neggërin yi, rëḵ mu ti su nivesa nebë sesik sënë rë.

28 Yönon, Anutu negin vos sën nare gwëbeng gerëk dekesik neheng medebesi jak na nengwah agi nivesa. Om nebë va sën ham su ayomin neya timu vu Anutu rë-ë? Ham jak ni nabë Anutu rëk gegin ham nivesa geving kesuu vos saga.

29 Om ham su newamim jak medok tepëk in ham nabë ham rëk gwa va los nanum va? Geham su medo mekwamin na ngahi.

30 In alam dahis vu dob yik kwaj nevo ngaa pin sënë pangsën bë denatök vu. Gak ham Amamin vu yagek rak ni ggovek ya bë ham nerak vu in ngaa nebë sënë.

31 Gak mëm ham malamin sepa nabë Anutu natu ala begegin ham, lob mëm rëk bo ngaa pin saga vu ham geving.”

*Yesu Nër Bë Hil Angupin Ngaa Nivesa Gëp Yagek
(Mt 6:19-21)*

32 “Ham sipsip yu mahen teka sënë, ham su göneng! Gak ham Amamin vu yagek joo gagek menare vorot bë ham rëk natu alam-los-bengömin beham medo nivesa geving yi.

33 Ham gwevong ham ngaa pin balam debago, lob ham bo monë sën ham gweko jak lo vu alam sën denerak vu in ngaa lo in dok vu sir. Ham sero jejmonë-yi sën su rëk siis jak rë lo. Geham ngupin ngaa nivesa vesa gëp yagek, in vu yagek og ngaa su mala nema rë galam hodek su deyoh vu bë dena dus jak rë, gejeluj su nelok rë.

34 Nyëg sën ham ngupin ham kupek bemedo dok lo, og ham rëk gwëp natumin.”

Yesu Nër Bë Hil Gero Hil, Bemedo Gegin Yesu Duk Nom

35 “Ham gwevëh ham tob dus, beham baku ahon jak kabi, geham taggi dok ram, bemedo wegin Yesu duk nom.

36 Ham gwevong nabë sën hur denegin hir alam in ya nos böp sën maluh ti lu venë denejom nemaj gerëk nom geto lo, om denegin yi in bë pepa jak reping, og detahinin pevis in yi.

37 Nabë alaj nom geto begelë genahën medo denetum, og hur lo sënë rëk kwaj vesa. Sa nanër vu ham yönon nabë: Alaj yö rëk gevëh tob nos yi gërin yi, log mëm nanër vu sir nabë na detetup dok tevor. Log yö rëk bo nos gelek sir.

38 Yönon, nabë nam buk vuheng, ma dok sën kökrëeh nesu beron ti geneggëp yah lo, begelë nabë yö nedo denetum, og yö rëk kwaj vesa rot.

39 Log ham kwamin bo ngaa sënë rë: Bë beggang ala gengo hes mala sën mehö hodek rëk godek yi ngaa lo bengö namugin, og su yoh vu bë rëk gelë mehö saga mu gedok na yi beggang ayo rë.

40 Om ham gwero ham nabë saga, in Mehönon Nalu rëk nom dok buk ti sën ham su kwamin nevo bë rëk nom dok lo rë.”

*Gagek Peggirinsën Rak Hur Nivesa Los Hur Nipaya
(Mt 24:45-51)*

41 Lob Pita lok tepëk in bë, “Mehöböp, mak ngo genër gagek peggirinsën sënë vu he mu, ma genenër vu alam pin ving-a?”

42 Lok Mehöböp nër yah bë, “Mak hur ti tena nedo, beyi mehö los kwa benevong yi huk niröp-a? Og mëm ala rëk gooin yi jak in gegin yi hur vahi pin mebo nos gelek sir niröp dok buk sën degeko nos lo!

43 Og ala rëk na genom berup begelë nabë yi hur nevong huk yoh vu sën nër lo, lob yi hur sënë rëk kwa vesa.

44 Gesa nanër vu ham yönon nabë ala rëk gevong yi ngaa pin dok na nema in gegin.

45 Gak bē hur saga kwa bo nabē ala su rēk nom berup pevis rē, lob beek hur maluh los hur avēh, log yō medo mega los nanum mekeyevin,

46 og ala rēk nom dok buk ti sēn yi hur su negin yi lok lo rē, gak rēk nom dok hes mala sēn yi duḡin lo. Lob ala rēk ngis yi rot mebasap yi, log getē yi na medo geving alam sēn denekeyēh gagek lo, bedegeko nyēvewen gēp ti.

47 Sa nanēr nabē hur sēn nerak ala kwa ni ggovek ya, rēk mu su nesepa lok rē, om ala rēk beek yi pangsēn rot.

48 Log mehōti bē duḡin ala kwa lom gevong paya beyoh vu bē rēk gēko nyēvewen dok nah, og ala su rēk beek yi pangsēn rot rē. In alam sēn alaj bo ngaa ngahisekē dok nemaj lo, og alaj kwaj nevo bē degevang huk bōpata medegegin ngaa pin saga nivesa. Log alam sēn degegin huk ngahisekē lo, og alaj kwaj nevo bē degevang pin nirōp, gedegevang huk vahi geving.”

Yesu Nēr Bē Mehōnon Rēk Debasuh Sir Degwa Jak Yi Gagek
(Mt 10:34-36)

49 “Sa hako nengwah yam in bē natum gēp dob, om ko nengwah sēnē natumek-a!

50 Dus rak in bē sa gaḡo kerus, om sa hevongin bē govek na pevis in sayog maggin rot.

51 Mak ham kwamin nevo bē seyam in bē gevong mamer vu dob-a? Ma! Sa nanēr vu ham nabē: Seyam in bē alam degengo sa gagek bedebasuh sir na yu luu.

52 Rēk degevang dok buk sēnē mena rot. Alam nemadvahi rēk demedo dok beggang timu, lob debasuh sir na yu luu. Lōō rēk degelē luu paya, log luu rēk degelē lōō paya.

53 Rēk debasuh sir bamaj rēk degelē naluj maluh lo paya, genaluj maluh rēk degelē amaj paya. Log ataj rēk depemēgin naluj avēh lo, genaluj avēh lo rēk depemēgin ataj. Gavēh bōp rēk denapēēng ggej avēh lo geggej avēh lo rēk denapēēng ggej avēh bōp, degwa jak sa gagek.”

Ngaa Sēn Hil Rēk Galē Jak
(Mt 16:2, 3; Mk 8:11-13)

54 Log nēr vu alam ving bē, “Ham nelē beggob nekebu yam ggēp sēn hes nemaseuk ya lo, lob ham nenēr pevis bē, ‘Hōb vongin geto!’ Lob hob neto yōnon.

55 Log ham nengo bē sang neyam ggēp ahē, lob ham nenēr bē, ‘Hes vongin natum bōpata-o!’ Lob anon nerak yoh vu saga.

56 Ham alam gagek tetuhinsēn ata! Ham nelē rak dob yi ngaa, ga, yagek yi ngaa. Rēk ham su nerak buk sēnē ni benerak ni bē Anutu nevang huk lok ham vuheng atov rē.”

Yesu Nēr Bē Hil Semu Gagek Pevis Gak Su Na Bebōpata Jak
(Mt 5:25-26)

57 “Nebē va sēn ham su ngo neseggi ngaa sēn neyoh vu lo menevang rē-ē?

58 Buk sēn genena geving mehō sēn melu neya in gwevang gagek lo, og melu nahēn nenōk aggata, log genanēr vu yi bemelu semu gagek, in rēk dadil hong dok na jaas sēn nengo gagek lo nema. Lob jaas bo hong dok na ahēvavu nemaj, lob ahēvavu degetung hong dok na karabus.

59 Om sa nanēr vu hong nabē: Su rēk gwetah hong vēr in karabus pevis rē. Gak rēk gemedo rot bena berup dok buk sēn hong nyēvewen govek na los dahis lo lom mēm.”

¹ Yik lok buk sënë, lob mehö la denër alam Galilea la vu Yesu bë Pilatus sis sir benij kōk keseh beto meya sarōmin ving hir seriveng kōk.

² Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Ham kwamin nevo bë alam Galilea sënë hir ngaa nipaya ngahi neggëp vu sir kesuu Galilea vahi pin om sën malaj ma rak-a?”

³ Sa nanër vu ham niröp nabë: Ma! Su nebë saga rë! Rëk mu nabë ham su gwërin ham rë, og ham pin rëk malamin nama nabë saga.

⁴ Ma alam nemadluho-menemadvahi-vidék-löö (18) sën beggang ading vu Siloam kepë mesis sir wirek bedediik lo, og maq ham kwamin nevo bë hir ngaa nipaya kesuu alam vahi pin sën denedo Yerusalem lo hir ngaa nipaya?

⁵ Ma! Sa nanër vu ham niröp nabë: Su nebë saga rë! Rëk mu nabë ham su gwërin ham rë, og ham rëk malamin nama nabë saga.”

Gagak Peggirinsën Rak Kele Sën Su Nesis Anon Rë Lo

⁶ Lok nër gagak peggirinsën ti bë, “Mehöti varoh kele pik* ti menare lok yi huk wain ayo, lob ya in bë gelë anon mejur, rëk anon ma.

⁷ Lob nër vu hur sën nevong huk in lo bë, ‘Gengo? Seyam sero pik* anon yoh vu ngebek löö, rëk ma, om gebuv kele na, ma va sën vasap dob jeji rot-ël’

⁸ Lok yi hur sën lo nër yah bë, ‘Mehö böp, genaököök gebare ta ngwë sënë geving, besedev dob doq degwa, gesa getung tebek doq degwa balu galë rë.

⁹ In maq mëm rëk ngis anon doq ta sënë. Rëk mëm nabë nama lo, og mëm ngo rëk gebuv na.’”

Yesu Vong Bavëh Ti Nivesa Rak Lok Buk-sewahsën-yi

¹⁰ Yesu vare nenër gagak vu alam lok Buk-sewahsën-yi* ti lok dub-supinsën-yi ayo.

¹¹ Log avëh ti nedo, rëk memö gwang ya ayo lob vong beni nerak yoh vu ngebek nemadluho-menemadvahi-mevidek-löö (18). Lob avëh sënë sekë ma rot gedemi sekë veggua besu yoh vu bë kedi bare niröp rë.

¹² Yesu lë yi, lob tahi yi ya benër vu bë, “Avëh-e, sa hevong behong niraksën maya.”

¹³ Log bë nema rak avëh sënë, lob demi sesor avuti benare niröp. Log avëh lo ko Anutu arë rak.

¹⁴ Rëk dub-supinsën-yi ala ahë sengën pangsën in Yesu vong bavëh sënë nivesa rak lok Buk-sewahsën-yi*. Lob nër vu alam pin bë, “Buk-huk-yi nemadvahi-bevidek-ti neggëp, om nabë ham nam in degevang beham nimin vesa jak, og ham nam doq buk-huk-yi, gaq ham su nam in ngaa nabë sënë doq Buk-sewahsën-yi*.”

¹⁵ Lok Mehöböp nër yah vu yi bë, “Ham alam kwamin luu! Nelok Buk-sewahsën-yi* og ham pin neya böök bej beham nekwevelekin ham burmakau los dogi beneko sir ya denenum bël.

¹⁶ Gak avëh sënë lo, og yik Abraham yi mewis yi, rëk Satan jom yi ahon yoh vu ngebek nemadluho-menemadvahi-vidék-löö (18). Om sa bë kevelekin aggis in yi doq Buk-sewahsën-yi*, ma su yoh vu rë?”

¹⁷ Nër nebë sënë, lob sir sën denelë yi paya lo nij mum. Galam pin ahëj nivesa medepisek rot in ngaa nivesa pin sën nevong agi.

Gagak Peggirinsën Rak Mastet Los Yiist (Mt 13:31-33; Mk 4:30-34)*

¹⁸ Log Yesu nër gagak peggirinsën ngwë ggökin bë, “Maq sën Anutu-yi-nyëg anon jak lo, og yik nebë va? Maq sëk tatekin jak va?”

19 Sën Anutu-yi-nyëg anon jak lo, og yik nebë nos sën hil nanër bē mastet* lo gahis. Mehöti ko mastet* sënë gahis behin loḵ yi huk. Lob kip merig beni nebë kele, lob soḵ sën denevëeng medeneya agi yam denejegwi newisej loḵ.”

20 Loḵ nër gagek peggirinsën ngwë ggökin bē, “Maḵ sa tateḵin sën Anutu-yi-nyëg anon jak lo jak va ngwë geving-a?”

21 Sën Anutu-yi-nyëg anon jak lo, og yik nebë yüst* sën nevonḡ bebrët nerig lo. Avëh ti sarömin yüst* sënë los parawa ḵetuk böp löo loḵ gabum, lob köd parawa pin sënë merig.”

*Hil Adok Na Veluung Avi Mahen
(Mt 7:13-14, 21-23)*

22 Log ya neḵo loḵ nyëḡ los beggang-bu la, menenër gagek vu alam, log ya in bē na Yerusalem,

23 lob mehöti lok tepëḵ vu yi bē, “Mehöböḡ, maḵ yik Anutu rëḵ geḵo alam ti ti mu nah vu yi?” Loḵ Yesu nër yah vu bē,

24 “Ham pasang dev vahamin doḵ in ham doḵ na veluung avi mahen. In sa nanër vu ham nabë: Alam ngahiseḵë rëḵ degevonḡin rot nabë dedoḵ na, rëḵ mu su rëḵ denoh vu rë,

25 in beggang ala rëḵ kedi bebehii reping. Log ham rëḵ berup bare dobnë bepepa jak, genanër nabë, ‘Mehöböḡ, getahinin reping in he!’ Loḵ rëḵ nanër nöḵ vu ham nabë, ‘Ham re lo? Sa duḡin ham!’

26 Loḵ ham rëḵ nanër nah nabë, ‘He sën hil los naha nos los nanum loḵ ti, gegenare loḵ he aggata megenenër gagek vu he lo.’

27 Loḵ rëḵ nanër vu ham nabë, ‘Ham re lo? Sa duḡin ham! Ham sënë nevonḡ ngaa nipaya, om ham jak na nenga in sa!’

28 Ham rëḵ gwelë Abraham ga, Isaak ga, Yakop galam-denenër-gagek-rangahsën pin demedo doḵ Anutu-yi-nyëḡ, rëḵ mu ham, og rëḵ dejos ham nah dobnë beham rëḵ ngu megweköö nyëmin.

29 Gaḵ alam vu nyëḡ sën hes mala neverup los nyëḡ sën hes mala nema-suseḵ ya lo, galam vu nyëḡ sën ayöong neyam lo los nyëḡ sën sang neyam lo, og rëḵ dedoḵ na bemedo dega nos böḡ gëḡ Anutu-yi-nyëḡ.

30 Yönon, log alam vahi vu tamusën rëḵ nah denatu alam muḡinsën. Galam vahi vu muḡinsën rëḵ nom denatu alam tamusën.”

*Yesu Su Rak Yerusalem
(Mt 23:27-39)*

31 Lob alam Parisai* la denër niröp loḵ buk sënë vu yi bē, “Gwevuü nyëḡ sënë gegena nyëḡ ngwë, in Herot* vonḡin ngis hong megenadiik.”

32 Loḵ Yesu nër yah vu sir bē, “Ham na nanër vu anöö bemën kwa ngahi saga nabë, ‘Gengö! Sëḵ getii memö geto dena, gesëḵ gevong balam nijraksën nijvesa jak pehi geneheng. Gaḵ duu og sëḵ semu sa huk na veröḵ yi.’

33 Rëḵ mu sëḵ medo mena pehi sënë geneheng, ga, duu. In su yoh vu bē dengis alam-denenër-gagek-rangahsën ti doḵ beggang-bu ngwë rë, gaḵ yik yö dengis menadiik doḵ Yerusalem timu.

34 “Oo Yerusalem, Yerusalem, hong mehö genesis alam-denenër-gagek-rangahsën medenediik, gegenetengwa Anutu-yi-alam sën nevonḡ sir yöḵ vu hong lo raḵ gelöng medenediik. Sa nehevong beron beron in bē sengupin nalum lo nabë sën kökrëeh ata nesupin nalu lo loḵ yah babu lo, rëḵ nim nelël.

35 Om ham gwengö rë! Anutu vuu ham ya ggovek ya beham nyëḡ rëḵ nabumeng na. Sa nanër vu ham nabë: Ham su rëḵ malamin jak sa gökin nah rë, rot bena berup doḵ buk sën ham nanër nabë:

‘Anutu gevong semusemu vu Mehö sën vonḡ yam los niwëëḵ lo!’ ”

14

Yesu Vong Bemehö Nivuuksën Ti Nivesa Raḡ Yah

¹ Lob Buk-sewahsën-yi* ti, lom Yesu ya medo negga nos ving Parisai* hir ggev ti, lob alam medo malaj neseपा yi.

² In mehö vuuksën ti nedo, lob nedo loḡ mala.

³ Yesu lë, lob loḡ tepëḡ vu alam-horek-yi los alam Parisai* bë, “Yoh vu bë hil gevong balam nijraksën nijvesa jaḡ doḡ Buk-sewahsën-yi*, ma su yoh vu rë?”

⁴ Rëḡ ayej ma rot, lom ḡo mehö saga bevong benivesa raḡ, log vong yah meya

⁵ genër vu sir bë, “Bë ham ti nalu ma yi burmakau ti bës duḡ asoreng-bël-yi dok Buk-sewahsën-yi* ti, og maḡ ham su rëḡ dadii jaḡ nom doḡ buk saga rë? Gaḡ ham rëḡ gwevong!”

⁶ Rëḡ su kwaj töḡ raḡ gageḡ ti medenër loḡ yah rë.

Yesu Nër Bë Hil Dahun Hil

⁷ Yesu lë vatëveḡ sën deyam in bë dega nos lo ya denedo raḡ sëa sën los arë lo. Lob nër gageḡ raḡ sir betateḡin bë,

⁸ “Nabë mehöti gevong dik nam vu hong nabë gena nos böp sën maluh ti lu venë denejom nemaj lo, og su gweḡo gemedo jaḡ sëa sën los arë lo. In tum mehö sënë, maḡ rëḡ gevong dik in mehö ngwë sën los arë kesuu hong lo nam geving.

⁹ Bë gevong nabë sënë, og mehö sën vong dik in meluu lo rëḡ nam nanër vu hong nabë, ‘Gebo sëa-los-arë saga vu mehö sënë.’ Lob rëḡ nim namum böpata rot begenah gemedo lël hus.

¹⁰ Om nabë mehöti gevong dik in hong nabë gena nos böp geving yi, og gena geberup gemedo lël hus. Gwevong nabë sënë in lob mehö sën vong dik in hong lo nam gelë hong lob nanër nabë, ‘Sa mehö, genam lël mala.’ Nabë nanër nabë sënë, og mëm alam pin sën ham los newa nos lo rëḡ degelë nabë ḡo hong raḡ.

¹¹ In mehöti bë yö geḡo arë jaḡ, og Anutu rëḡ dahun yi. Gaḡ mehöti sën nabë dahun yi lo, og Anutu rëḡ geḡo arë jaḡ na vavunë.”

Gwevong Dik Na In Mehönon Nabë Denam Nos Böp, Og Gwevong Nabë Sënë

¹² Log nër vu mehö sën vong dik ya in yi lo bë, “Nabë gwevong nos böp ti, og su gwevong dik na in nim papu lo, arim lo, galam sën ham degwa ti lo. In maḡ rëḡ degevong dik nom in hong begena gegwa nos doḡ nah hong nos saga gëp hir beggàng buk ngwë.

¹³ Gaḡ nabë gwevong nos böp, og mëm gwevong dik na in alam bengöj masën, galam vahaj paya los vahaj kasöm, galam malaj ḡenod.

¹⁴ In alam nebë sënë su deyoh vu bë debo doḡ nah hong nos nyëvewen vu hong rë. Gwevong nabë sënë, lob kwam vesa. In Anutu rëḡ bo dok nah hong nos vu hong vu Buk-tamusën doḡ buk sën alam yohvu dekedii jaḡ nah gëp bedub lo.”

Gageḡ Peggirinsën Raḡ Nos Böp

(Mt 22:1-10)

¹⁵ Alam sën losho Yesu medo denegga nos agi ti ngo gageḡ sënë, lob nër vu Yesu bë, “Mehöti sën rëḡ medo mega nos doḡ Anutu-yi-nyëḡ lo og kwa vesa.”

¹⁶ Rëḡ Yesu nër yah vu yi bë, “Mehöti vongin bë gevong nos böpata, lob vong dik ya vorot vu alam ngahi in bë nam dega nos böp sënë.

17 Lob mēm ya verup lok buk sēn dega nos bōp doḡ lo, lob vong yi hur ya denēr vu alam sēn vong dik ya in sir wirek lo bē, ‘Ham nam jaḡ in sa hero ngaa pin ggovek ya menedo.’

18 Rēk alam saga sir pin ti ti yō kwaj nevo hir gagek medenenēr yah vu bē su deyoh vu bē dena rē. Sir ti nēr bē, ‘Sa bago huk bengō ti, om sa naya in galē kesii. Om wōp-o, sa su yoh vu bē nōk rē.’

19 Log ngwē nēr vu bē, ‘Sa bago burmakau-huk-yi nemadluho, om sa naya in tahu sir doḡ huk, om wōp-o, sa su yoh vu bē nōk rē.’

20 Log ti nēr bē, ‘Yiḡ sa nahēn nehaḡo avēh gwēbengko, om sa su yoh vu bē nōk rē.’

21 Lob hur sēn lo yah meya demi meris menēr vu ala. Lob beggang ala ahē sengēn rot, lob nēr vu yi hur bē, ‘Gena pevis megenoh vu aggata bōp pin los mahen pin vu nyēg sēnē, begweḡo alam bengōj masēn, galam vahaj paya, galam malaj kenod, galam vahaj ḡasōm lo megweḡo sir doḡ nam sa beggang.’

22 Lob yi hur yah geyom verup, lom nēr bē, ‘Sa hevong yoh vu ayem, rēk mu len la nahēn neggēp meris.’

23 Lob ala nēr yah vu bē, ‘Om gena genoh vu aggata bōp pin, gegena gesepa doḡ heek degwa geving, beḡedadii alam denam. In sa hevongin bē sa beggang yō napup.’

24 Gaḡ sa nanēr vu hong nabē: Alam pin sēn sa hevong dik ya in sir wirek lo, og su rēḡ dega sa nos rē.”

*Hil Kwad Bo Megero, Loḡ Mēm Hil Tamuin Yesu
(Mt 10:37-38)*

25 Alam yu bōpata denetamuin Yesu medeneya, lob Yesu ggērin yom menēr vu sir bē,

26 “Nabē mehōti nam vu sa rēḡ ahē neving ama lu ata gevenē losho nalu lo gari lo avēhnō lo kesuu sa, genabē yō kwa nevo yi kesuu sa, og mehō sēnē su yoh vu bē natu sa hur rē.

27 Gemehōti sēn su kerē yi ḡelepeḡo* metamuin sa rē lo, og su yoh vu bē rēḡ natu sa hur rē.

28 Gaḡ bē ham ti kwa nevo bē dev beggang ading ti jaḡ na vavunē, og nedo beḡwa neḡo ngaa-beggang-yi yi monē muḡin loḡ mēm.

29 Nabē su gevong nabē sēnē rē geyō barah mudeng mu dok na meris, log su yoh vu bē gevong besemu na rē, og alam pin rēḡ degelē bedenānēr pelē jaḡ mehō sēnē, gedenanōp jaḡ nabē,

30 ‘Mehō sēnē nelev beggang, rēḡ mu su yoh vu bē rēḡ dev mesemu na rē.’

31 Log bē mehō-los-bengō ti na begō vu mehō-los-bengō ngwē, og medo mekwa neḡo aggata pin muḡin loḡ mēm neya. In maḡ yiḡ hen alam-begō-yi 10,000 mu, log mehō-los-bengō ngwē yi alam-begō-yi 20,000 kesuu hen. Om rēḡ kwa bo namuḡin megero rē nabē: Maḡ rēḡ ngis begō vu mehō-los-bengō ngwē sēnē beḡetii na, ma maḡ su yoh vu rē?

32 Rēḡ nabē raḡ ni bē su yoh vu rē, og alam nyēg ngwē sēn lo yō nahēn denedo ading, log nevong mehō la ya denenēr gagek ya bē desemu gagek menadiiḡ gebeḡo ḡēp.

33 Nebē saga, om ham kwamin bo rē. Bē ham ti gelē yi ngaa mu nabē ngaanon, og su yoh vu bē natu sa hur rē.”

*Gagek Peggirinsēn Raḡ Mamireng Sēn Nengēn Nemaya Lo
(Mt 5:13; Mk 9:50)*

34 “Mamireng og ngaa nivesa. Rēḡ mu nabē mamireng sēnē nengēn nama na, og rēḡ hil ḡevong benengēn jaḡ nah nabē va?

³⁵ Mamireng nebë sënë og su yoh vu bë hil rëk sarömin los dob rë, in rëk gevong paya vu nos vë, log hil su ayoh vu bë kesh dok na geving reggu ahëj sën hil neketëkin lok huk lo rë, in su rëk bo tebek dok nos rë. Gağ hen huk maya verök yi behil nehetë ya meris. Mehöti bë nenga neggëp, og gengo gagek sënë.”

15

Gagek Peggirinsën Rağ Sipsip Sën Mala Ma (Mt 18:12-14)

¹ Log alam sën deneko takës* losho alam nij paya deneya vu Yesu medenengo yi gagek.

² Lob Parisai* losho alam-horek-yi denër yi bë, “Mehö sënë ahë neving alam nijpaya, genegga nos ving sir.”

³ Denër nebë sënë, lob Yesu nër gagek peggirinsën vu sir bë,

⁴ “Bë ham ti yi sipsip 100 denare, lob nabë ti mala nama, og rëk gevuu 99 bare dega kesëk gëp nyëg len ti, log na sero ti sën mala ma lo. Yö rëk sero niwëek rot benatök jağ lok mëm.

⁵ Bë natök jağ, og rëk kerë jağ gëp bagë los kwa vesa menah.

⁶ Rëk nah berup beggang, lob tahi yi alam lo, galam sën yik sir beggang-bu ti lo, bedenam vu yi, lob nanër vu sir nabë, ‘Hil kwad vesa! In sa sipsip ti mala ma, rëk setök vu behaço yom ggökin.’

⁷ Om yik nebë saga, sa nanër vu ham nabë: Angër lo vu yağek kwaj vesa in alam yohvu 99 nebë saga, in su huk neggëp vu sir bë rëk degërin sir rë. Gağ nabë alam nij paya ti gërin yi, og rëk kwaj vesa böpata rot vu yağek kesuu.”

Yesu Nër Gagek Peggirinsën Rağ Monë Mala Ma

⁸ “Log nabë avëh ti neço yi monë gahis nemadluho, lok ti mala ma, og rëk taggi dok ram gesekee beggang ayo menesero rot, bemëm natök jak lok mëm.

⁹ Bë natök vu, og rëk tahi yi alam lo, galam sën sir beggang-bu ti lo na vu yi, log nanër vu sir nabë, ‘Hil kwad vesa! In sa hevuu sa monë gahis ti, rëk sa sero metök vu ggökin.’

¹⁰ Om yik nebë saga, sa nanër vu ham nabë: Bë mehöti sën ngaa nipaya neggëp vu yi lo gërin yi nom, og Anutu yi angër lo kwaj vesa rot.”

Gagek Peggirinsën Rağ Hur Magëm Ti Vuu Ama Geya Nyëj Ngwë

¹¹ Log Yesu nër ving bë, “Mehöti nalu maluh luu denedo,

¹² lob amon nër vu luho amaj bë, ‘Amag-e, kwam bo begebasuh hong monë lu ngaa pin borot, begebo gelek alu arig.’ Lob ama tung ngaa pin ggelek luho.

¹³ Lob amon su nedo hus ading rë, gağ pevis besupin hen beya nyëg ading ti. Beya nedo, lob të yi monë pin ya rağ ngaa nipaya paya sën neving lo.

¹⁴ Vasap yi ngaa pin bemaya, log meyip böpata verup vu dob sagu. Lob nerağ vu in nos lu ngaa.

¹⁵ Lob maam ya neving huk vu mehöti ggëp nyëg sagu. Lob mehö sënë vong yi ya, beya negin yi böök lo ggëp yi dob.

¹⁶ Lob kwa neya vu böök hir nos rot bë ga, in mehöti su nelok vu yi rë.

¹⁷ Nebë sënë lok kwa yah tök rağ ama, lob nër bë, ‘Amag yi hur lo hir nos ngahisekë, besu deyoh vu bë dega mepalët na rë. Rëk tum sengo yam nado sënë menadiikahëg pangësën.

¹⁸ Om maam sa kedi jağ menah mena vu amag. Log sëk nanër vu yi nabë, “Amag. Sa hevong paya vu Anutu, gevu hong.

¹⁹ Om gwëbeng sa su mehö nig vesa yoh vu bë genanër sa nabë nalum rë. Gağ gwetung sa natu hong hur ti.” ’

²⁰ Log kedi rak meyah meya vu ama.

²¹ Nahën verup neyam ggëp ading teka, loḵ ama lë yi, lob kwa paya in yi. Lob serög beya kebi yi, gemul* yi. Loḵ nalu nër vu yi bë, 'Amag, sa hevong paya vu Anutu, gevu hong. Om sa su mehö nig vesa yoh vu bë genanër sa nabë nalum sa rë.'

²² Rëḵ ama nër vu yi hur lo bë, 'Ham gweḵo tob ading malangeri ti nam pevis bejöp doḵ yi. Geham naḵah seges ti doḵ sekë. Geham jöp suu doḵ vaha.

²³ Geham gweḵo burmakau nalu tuveḵ sën jeji lo ti nam mengis, in hil aga nos böp gekwad vesa in yi.

²⁴ In vong bë sa nalug sënë diiḵ ya, rëḵ gwëbeng vesa loḵ yah ggökin. Mala ma, loḵ hil atöḵ vu yi ggökin.' Lob kwaj vesa medenepisek in yi lo.

²⁵ Log ari aguü ya nedo huk anon, beberup dus rak beggang, loḵ ngo geggaḡeng dedun gedenelöo rot.

²⁶ Lob tahi hur ti ya, beloḵ tepëḵ vu yi bë, 'Denevong va sagu?'

²⁷ Loḵ nër yah vu yi bë, 'Arim amon yom verup, om sën amam sis burmakau nalu tuveḵ sën jeji lo ti medenegga gekwaj vesa. In nalu su ya mala ma rë, gaḵ ya nedo vesa beyom verup.'

²⁸ Rëḵ nalu aguü ahë sengën rot, lob su loḵ ya beggang ayo rë. Lob ama luk ya dobnë, beya semu aye in yi.

²⁹ Rëḵ nër yah vu ama bë, 'Sa nehevong hong huk menado yoh vu ngebek ngahisekë nebë hong ngaa meris ti, gesa su nekeyëh ayam beron ti rë. Rëḵ su genevo memëḵ nalu ti vu sa, behe los sa alam naha gekwamin vesa rë. Geyö nema rot.

³⁰ Rëḵ nalum teka saga ya vasap hong ngaa pin rak avëh baggëb lo, geyom verup, lob kwam vo yi beḡesis burmakau nalu tuveḵ sën jeji lo in yi.'

³¹ Loḵ ama nër yah vu bë, 'Nalug, hongëḵ alu nado loḵ ti yoh vu buk, besa ngaa pin tu hong ngaa.

³² Gaḵ mëm hil kwad vesa benapisek in arim sënë. In vong bë diiḵ ya, rëḵ ma genedo vesa beyom verup ggökin. Mala maya veröḵ yi, loḵ hil halë yi ggökin.'"

16

Gaḡek Peggirinsën Rak Hur Ti Sën Negin Ala Yi Ngaa Paya Lo

¹ Log Yesu nër vu yi hur maluh lo ving bë, "Mehö-los-bengö-ggoreksën ti nedo, beyi hur ti nedo menegin yi ngaa ngaa paya. Lob mehö la deya vu mehö monë degwa sënë medenër yi hur rangah vu yi bë nevasap yi ngaa ngahisekë.

² Lob tahi yi hur yam benër vu yi bë, 'Genevong nebë tena sën mehö la denër bengöm vu sa-ë? Genah getatekin sa ngaa pin sën genegin lo nabë genevong nebë tena, in seḵaḵ ni. In su rëḵ gwegin sa ngaa gökin nah rë.'

³ Lob mehö sën negin yi ngaa lo kwa nevo loḵ ayo bë, 'Sëḵ gevong nabë va? Ma gemehö böp rëḵ juuk sa na pehi lo, gesa su rëḵ gegin yi ngaa gökin nah rë. Sa sekëḡ ma, om sa su yoh vu bë ḵedub dob rë-o! Log sa nig nemum bë sa su ḵetag nos vu mehö ngwë.

⁴ Rëḵ mu sa kwag töḵ rak aggata ti, om nabë sa gevong nabë sënë, og alam rëḵ deḡeko sa na hir beggang doḵ buk sën sa alag juuk sa gesesu gegin yi ngaa gökin rë lo.'

⁵ Nebë sënë lob tahi alam pin sën hir nyëvewen neggëp berëḵ debo dok nah vu ala lo ti ti ya vu yi. Lob ti ya verup muḡin, lob loḵ tepëḵ vu bë, 'Hong nyëvewen va la neggëp vu sa alag-a?'

⁶ Lok nër yah bë, ‘Wël* dram 100.’ Lob nër vu bë, ‘Gweko kapiya teka sën hong nyëwewen arë neggëp loḵ lo, begweto gemedo pevis, bekwevu yiḵ dram 50 mu doḵ gëp.’

⁷ Ggovek log mehö ngwë verup, lob mehö sën negin ngaa lo loḵ tepëḵ vu bë, ‘Hong nyëwewen va la neggëp-a?’ Loḵ bë, ‘Wit* bëëḵ 100.’ Lob nër vu bë, ‘Om gweko hong kapiya sën hong nyëwewen neggëp loḵ lo, beyiḵ kwevu bëëḵ 80 mu doḵ gëp.’

⁸ Lob ala ngo bë nevonḡ nebë saga, lob kenu ya benër yi hur sën tetuhin yi lo bë yi mehö los kwa. Yönon, mehönon vu dob sënë yiḵ kwaj böp bedenetetuhin hir alam nebë sënë. Gaḵ alam-rangah-yi, og su denevonḡ ngaa los kwa nebë sënë rë.

⁹ Om sa nanër vu ham nabë: Ham su ngupin monë in gwevonḡ ngaa nipaya paya jaḵ, gaḵ ham gwevonḡ balam denatu ham alam jaḵ. Gevu tamusën sën monë nama na lo, og rëḵ degeḵo ham jaḵ na begganḡ nivesa sën rëḵ medo degwata los degwata lo.

¹⁰ Nabë mehöti nemalain ngaa mahen teka teka nivesa, og rëḵ malain ngaa böp nivesa geving. Log mehöti sën su gevonḡ ngaa mahen mahen niröp rë lo, og su rëḵ gevonḡ ngaa böp niröp geving rë.

¹¹ Om nabë ham su gweḡin dob sënë yi monë niröp rë, og re rëḵ bo ngaanon vu ham beham gweḡin-a?

¹² Log nabë ham su gweḡin mehö ngwë hir ngaa nivesa rë, og re rëḵ bo ham ngo ham ngaa sën lo vu ham-a?

¹³ Hur ti su yoh vu bë gevonḡ huk vu ala luu doḵ ti rë. In rëḵ nidelin ngwë, gahë geving ngwë. Ma rëḵ napiḵ vu ngwë, genitebö in ngwë. Ham su yoh vu bë gwevonḡ huk vu Anutu los monë doḵ ti rë.”

Gagek Raḵ Horek Los Anutu-yi-nyëḡ

¹⁴ Rëḵ alam Parisai* ahëḡ neving monë pangsën, om denḡo gageḵ pin sën Yesu nër agi, lob denöp raḵ yi.

¹⁵ Rëḵ nër yah vu sir bë, “Ham ngo neḵo ham raḵ ggëp alam malaj bë ham alam yohvu. Rëḵ mu Anutu raḵ ham ayomin ni. In ngaa sën mehönon denelë bë nivesa medeneḵo raḵ lo, og Anutu nelë bë ngaa nipaya.

¹⁶ Horek yi gageḵ los alam-denenër-gageḵ-rangahsën hir gageḵ neggëp in bë hil sepa doḵ, rot meverup loḵ Jon yi buk. Rëḵ loḵ Jon yi buk, beyam verup gwëbeng, og Bengö Nivesa raḵ Anutu-yi-nyëḡ töḵ yam rangah. Lob alam pin nij wëëḵ rot in bë dedoḵ na nyëḡ sënë.

¹⁷ Yageḵ los dob yoh vu bë govek na bemala nama, rëḵ mu gageḵ sën neggëp loḵ horek lo, og su yoh vu bë teka rëḵ geto mena rë.”

Yesu Nër Gagek Raḵ Sën Alam Los Venëḡ Denevepul Sir Lo

(Mt 5:31-32; 19:9; Mk 10:11-12)

¹⁸ “Bë mehöti nidëlin venë gegeḵo avëḡ ngwë natu venë, og nevonḡ baggëb. Log mehöti sën nabë geḵo avëḡ sën regga nilëlin yi lo, og nevonḡ baggëb bengaa nipaya neggëp vu yi.”

Yesu Nër Gagek Raḵ Mehö Bengö-ggoreksën Luho Mehö Meris Lasarus

¹⁹ “Mehöti nedo wirek, lob yö neröp röpröp malangeri ngeri los tob saḡap nivesa vesa. Genegga nos nivesa vesa yoh vu buk.

²⁰ Log mehö-kupeḵ-masën ti neggëp loḵ yi veluung avi, arë nebë Lasarus. Begges vunin yi.

²¹ Rëḵ kwa nevo timu bë na in patu nos metes sën mehö-los-bengö-ggoreksën nevonḡ meneto loḵ tevör gebinë lo mega, rëḵ ma. Ganöö verup denetep raḵ yi pegges.

²² Lok mehō-kupek-masēn lo diik mugin medelev, lob angēr deko yi ya nedo ving Abraham. Log mehō-los-bengō-ggoreksēn diik tamu bedelev yi ving.

²³ Lob ya nedo Nyēg-nipaya beneko vanē bōpata. Lok vēr mala raḱ, lob lē ga, Abraham nedo ading rot, log Lasarus nedo ving yi.

²⁴ Lob mehō-los-bengō-ggoreksēn lo tahi ya vu bē, ‘Amag Abraham-e! Kwam gevongin sa begvong Lasarus nam dagoo nema deggis nyē teka dok bēl, begevong jaḱ sa daggeg bahē yes jaḱ teka rē. In nengwah sēnē gga sa besa hangō nivanē bōpata rot.’

²⁵ Lok Abraham nēr yah vu bē, ‘Nalug-e! Ngo kwam bo rē! In wirek sēn genedo malam vesa lo, og genedo raḱ hong ngāa pin nivesa vesa. Log Lasarus nedo paya in ngāa pin. Rēḱ vu nyēg sēn gwēbeng agi, og nedo nivesa, log genetōḱ vu vanē rot.

²⁶ Log ngāa ngwē sēnē ving. Anutu vong līi bōpata ti neggēp lok vuheng meneru y hīl. Om alam sēn denedo agi degevongin nabē deduḱ līi sēnē gedenōḱ vu ham, og su deyoh vu rē. Galam sēn denedo ggēp aga su deyoh vu bē deduḱ līi sēnē gedejak nam vu he rē.’

²⁷ Lob mehō-los-bengō-ggoreksēn lo nēr bē, ‘Nebē saga om amag, sa ḱetag vu hong bē gwevong Lasarus nah bena amag yi beggang.’

²⁸ In sarig lo nemadvahi denedo lok. Om Lasarus pasang nanēr gageḱ niwēēḱ vu sir. In rēḱ dedoḱ nam nyēg sēnē bedegeko vanē.’

²⁹ Lok Abraham nēr yah vu bē, ‘Moses losho alam-denenēr-gageḱ-rangahsēn hir gageḱ neggēp vu sir. Om yīḱ degengo saga.’

³⁰ Lob mehō sēn los kupek wirek lo nēr bē, ‘Ma rot! Amag Abraham, sagak su yoh vu rē. Gak mēm nabē alam-diiksēn ti kedi jaḱ gēp bedub benah nanēr vu sir, og mēm rēḱ degērin sir.’

³¹ Lok Abraham nēr yah vu yi bē, ‘Bē su degengo Moses losho alam-denenēr-gageḱ-rangahsēn hir gageḱ rē, log nabē mehōti kedi jaḱ nah gēp bedub benah nanēr, og su rēḱ degevong geving yi gageḱ geving rē.’ ”

17

Ngāa Nipaya Rēḱ Gērin Mehōnon Besu Degevong Geving Yesu Rē (Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

¹ Log Yesu nēr vu yi hur maluh bē, “Ngāa aggagga rēḱ berup beseggi mehōnon, lob rēḱ kepē sir. Rēḱ mu gēpin mehōti sēn jan doḱ vahaj lo!

² In maḱ rēḱ kepē alam sēn nahēn nij yes yes lo ti jaḱ ngāa nipaya. Gak nabē deseyu gelōng bōpata ti dok mehō nipaya saga kwa namugin medegetē yi duk na loo bemala nama, og sagak nivesa in lob su rēḱ kepē mehōnon la rē, gak nama og rēḱ geḱo nyēvewen bōpata rot vu tamusēn. Om ham ngo gwēgin ham nivesa.

³ Nabē arim gevong ngāa nipaya, og gēbo gageḱ jaḱ yi. Lob nabē gērin yi, og kwam birek na in yi ngāa nipaya saga.

⁴ Log nabē gevong paya vu hong beron nemadvahi-bevidek-luu doḱ buk timu, lok gērin yi nom vu hong beron nemadvahi-bevidek-luu genanēr vu hong nabē, ‘Wōp-o, sa hevong sēnēḱ nipaya rot.’ Og kwam birek na in yi nipaya saga.”

Hil Gevong Geving Nabē Sēnē

⁵ Sinarē lo denēr vu Mehōbōp bē, “Gwevong behe ayomin na niwēēḱ.”

⁶ Lok Mehōbōp nēr yah vu sir bē, “Nabē yīḱ ham ayomin nam timu mahen teka mu nabē mastet* gahis, og ham yoh vu bē rēḱ nanēr vu kele malberi sēnē nabē, ‘Gesepul hong los degwam megena gejeyang hong duk na loo vuheng’, og rēḱ gevong noh vu ham ayemin.”

Yesu Nër Bë Yi Hur Degevong Nabë Sënë

⁷ Log Yesu nër ving bë, “Nabë ham ti yi hur kedub dob gëp huk anon, ma gëgin sipsip govek geberup beggang, og maḵ ala rëḵ nanër vu yi nabë, ‘Gepevis begejaḵ nam sëa in gegwa nos’—a?”

⁸ Ma! Mu rëḵ nanër vu yi nabë, ‘Gwero sa nos. Gejöp röpröp in gejuu sa nos begweḵo nam besëga genanum namugin, loḵ mëm rëḵ gegwa hóm los genanum tamu.’

⁹ Log maḵ rëḵ kwa vësa megeḵo hur sënë jaḵ in nevong ngaa yoh vu aye? Ma!

¹⁰ Om yik ham gwevong nabë saga geving. Nabë ham gwevong ngaa pin begoveḵ na noh vu sën Anutu nër vu ham bë ham gwevong lo, og ham nanër nabë, ‘Heḵ hur nimin paya. Om huk sën he nehevong lo, og yik he ngo he huk om he nehevong.’”

Yesu Vong Alam Nij Sevuuk Nemadluho Nij Vësa Rak

¹¹ Yesu yoh aggata menëya in bë na Yerusalem, lob ya meto aggata vuheng atov sën neruu dob distrik Samaria los Galilea lo.

¹² Medo meya beya verup beggang-bu mahen ti, lob alam nij sevuuk nemadluho detöḵ verup vu yi bedenare adingnë

¹³ gedetahi ya vu yi bë, “Tatovaha, kwam paya in he!”

¹⁴ Yesu nelë sir, lom nër yah vu sir bë, “Ham na tato navimin vu alam-denëḵo-seriveng.” Lob nahën medo deneyök, log navij tup nivesa raḵ pevis.

¹⁵ Lob sir ti nelë bë navi nivesa raḵ, lob ggërin yi benepiseḵ in menetahi ya vavunë, genëḵo Anutu arë raḵ geneyah vu Yesu.

¹⁶ Mehö saga yah verup, lob to petev loḵ Yesu vaha genër vu bë kwa vësa rot. Rëḵ mu mehö sënë og Samaria* ti.

¹⁷ Yesu lë bë mehö timu sënë yom to vu yi, lom lëḵ menër bë, “Sa kwag nevo bë ham nemadluho sën lo nimin vësa raḵ pin, loḵ sir nemadvahi-bevidek-lubeluu ya deyoh tena?”

¹⁸ Su deyom in bë degeḵo Mehöböp arë jaḵ rë? Gaḵ yik mehö-yu-ngwë sënë yö timu yom-a?”

¹⁹ Lom Yesu nër vu yi bë, “Kwedi gena! Ayom yam timu vu sa om sën nim vësa rak.”

Anutu-yi-nyëḵ Rëḵ Anon Jaḵ

(Mt 24:23-28, 37-41)

²⁰ Lob Parisai* deloḵ tepëḵ in Yesu bë, “Anutu rëḵ nam natu ala megegin hil nangërek-a? Lok Yesu nër yah vu sir bë, “Buk sën nabë Anutu nam gëgin hil lo, og ham su rëḵ gwelë ngaa ti jaḵ malamin rë.

²¹ Log su rëḵ denanër vu ham nabë ‘Nedo sagi!’ ma, ‘Nedo sagu!’ rë. Ham ngo? Anutu yam nedo loḵ ham vuheng atov ggoveḵ ya.”

²² Log Yesu nër vu yi hur maluh lo bë, “Buk ti vongin berup, lob ham rëḵ gwevong in rot nabë ham gwelë Mehönon Nalu gökin, rëḵ mu ham su rëḵ gwelë yi rë gerëḵ nama.

²³ Rëḵ denanër vu ham nabë, ‘Nedo sagu om ham na!’ ma, rëḵ denanër vu ham nabë, ‘Nedo sagi om ham nam!’ og ham su tamu in sir, gaḵ ham najom ham ahon!

²⁴ In buk sën Mehönon Nalu duk nom lo, og ham rëḵ gwelë nabë sën ham nelë davës nevër lom nejëḵ raḵ nyëḵ pin lo.

²⁵ Rëḵ mu geḵo nivanë ngahiseḵë rë, galam sën dënedo gwëbeng agi degeruu demij vu yi govek rë.

²⁶ Log doḵ buk sën Mehönon Nalu duk nom dob lo, og mehönon rëḵ medo denegevong ngaa pin nabë sën denevong loḵ Noa yi buk wirek lo.

²⁷ Mehōnon medo denegga nos los denenum, gemaluh deneko venēj, gavēh denerak reggaj, beya verup loḵ buk sēn Noa loḵ ya yaḡ ayo lo, loḵ tum bēl bōpata vuḵ verup pevis merehōō sir pin.

²⁸ Log yik rēḵ nabē sēn Lot yi buk lo geving. Denegga nos gedenenum gedenebago kupeḵ luŋŋaa. Denevaroh nos los denelev beggāng.

²⁹ Rēḵ mu loḵ buk sēn Lot kedi ggēp Sodom meya rak lo, og Anutu vong nengwah bōpata los gelōng nisangsang sēn netum lo luḵ yam vu vavunē nebe hob megga sir pin bemalaj maya. Gelōng saga arē nebē salpa*.

³⁰ Lob yik rēḵ mehōnon medo denegevong hir ŋгаа aggagga nabē saga dok buk sēn Mehōnon Nalu duk nom dob betato yi rangah lo.

³¹ Lob nabē mehōti jak na sewah jak yi beggāng yu tamangsēn vavunē megeko ayōōng dok buk saga, geyi ŋгаа pin dok medo beggāng ayo, og su dok nah geko yi kupeḵ dok beggāng ayo, gaḵ beya mena pevis. Log nabē mehōti na medo huk anon, og yik nabē saga, su serōg menah beggāng, gaḵ beya mena pevis.

³² Ham kwamin bo Lot venē rē.

³³ Nabē mehōti kwa bo navi pangsēn og su rēḵ medo mala-tumsēn rē. Gak nabē mehōti kwa birek in yi, og anon rēḵ medo mala-tumsēn.

³⁴ Sa nanēr vu ham nabē: Mehō luu rēḵ degēp buk jak kanyē timu dok buk sēnē, lob Anutu rēḵ geko ngwē, log gevuu ngwē begēp.

³⁵ Log avēh luu rēḵ medo denegerii wit* gahis natu parawa, lob Anutu rēḵ geko ngwē, log gevuu ngwē bemedo.

³⁶ [Log mehō luu rēḵ demedo dok huk anon, lob Anutu rēḵ geko ngwē, log gevuu ngwē bemedo].”

³⁷ Yi hur maluh delok tepēḵ vu yi bē, “Mehōbōp, ŋгаа sēnē rēḵ anon jak gēp tena?” Lok Yesu nēr yah vu sir bē, “Vu nyēg sēn heljēng neggēp lo, og kadani denesup sir ya timu in bē dega.”

18

Gagek Peggirinsēn Rak Avēh Ti Vongin Bē Jaas Dok Vu Yi

¹ Lob Yesu nēr gagek peggirinsēn ti vu sir in bē tahu sir beyō denajom jak noh vu buk gesu nij tebō.

² Nēr bē, “Jaas sēn nengo gagek lo ti nedo nyēg bōp ti. Lob jaas ti sēnē su neggōnengin Anutu rē, log su kwa nevo mehōnon ving rē.

³ Lob avēh alov ti nedo nyēg bōp sēnē ving. Lob neya vu jaas sēnē yoh vu buk menenēr vu bē, ‘Mehōti vong paya vu sa, om gwēngō sa gagek megwero.’

⁴ Lok jaas sēnē kwa vo mugin bē su rēḵ dok vu yi rē, lob nedo hus ading teka. Loḵ tum yom kwa vo loḵ ayo bē, ‘Sa su nahōnengin Anutu rē, gesa su kwag nevo mehōnon rē.

⁵ Rēḵ avēh alov sēnē yam neketag vu sa mekeduung rak, om maam yik ggovek gesedok vu yi in gagek. In maḵ rēḵ medo menam vu sa nabē sēnē rot besa nig tebō jak na verōḵ yi.’”

⁶ Log Mehōbōp Yesu loḵ tepēḵ bē, “Ham ngo jaas nipaya sēnē yi gagek,

⁷ om ham kwamin nevo bē? Alam sēn Anutu ggooin sir rak tu yi ŋгаа bedenesu vu yi buk los rangah pin lo, og ham kwamin nevo bē maḵ su rēḵ dok vu sir in gagek rē? Maḵ rēḵ gegin hus ading rot, gesu dok vu sir pevis rē? Ma.

⁸ Sa nanēr vu ham nabē: Rēḵ gengo hir gagek bedok vu sir pevis. Rēḵ mu vu tamsēn sēn Mehōnon Nalu nom lo, og maḵ rēḵ natōḵ vu yi alam la gedenegevong geving yi medemedo ma rēḵ nama?”

Gagek Peggirinsën Raḵ Alam Parisai* Los Mehö Sën Neḵo Takës

⁹ Log Yesu nër gagek peggirinsën ti vu alam vahi sën yō kwaj nevo sir bē sir alam yohvu gedeneleḷ alam vahi pin bē nij paya lo bē,

¹⁰ “Mehö luu kwaj nevo bē denajom jaḵ, lob luho deraḵ medeya dub vabuung böp. Parisai* ngwē, log alam sën denekō takës* lo ngwē.

¹¹ Parisai* sënë nare ya, bevengev raḵ loḵ ayo nebē sënë, ‘Oo Anutu, sa kwaḡ vesa vu hong, in sa su nebē alam vahi rē. In sir og kwaj luu bedenevo alam hir ngaa vēr. Gesir alam nij paya, gedenevong baggēb. Rēḵ sa og su nebē sën sir-ē rē. Gesa su nebē mehö neḵo takës* sën nare agi ving rē.

¹² Sayeg neggërin nos buk luu luu neyoh vu soda ti ti. Log ngaa pin sën sa nehako lo, og sa nehetung ya yu nemadluho, lob sa navo ti vu hong.’

¹³ Rēḵ mehö sën neḵo takës* lo, og yō nare ggëp ading, log nilël bē su barah mala jaḵ yagek, gaḵ petap babu log jom raḵ bē, ‘Oo Anutu, sa mehö nig paya, rēḵ mu kwam gevongin sa!’

¹⁴ Om sa nanēr vu ham nabē: Anutu nër mehö sën neḵo takës* agi bē yi mehö yohvu beyah meya yi beggang los nipaya masën. Gaḵ mehö ngwē sënë og ma. In mehöti bē yō geḵo yi jaḵ, og Anutu rēḵ dahun yi. Gaḵ mehöti sën yō dahun yi lo, og Anutu rēḵ geḵo arē jaḵ.”

Yesu Jom Raḵ Hurmahen

(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

¹⁵ Loḵ deko hurmahen deyam vu Yesu, in bē gebē nema jaḵ sir. Rēḵ yi hur maluh delē, lob denërin sir.

¹⁶ Rēḵ ma geYesu tahi hurmahen deyam vu yi, log nër bē, “Ham gwevong hurmahen denam vu sa. Ham su gwërin sir, in alam sën ayoj neyam timu vu sa nebē hurmahen lo, og rēḵ demedo doḵ Anutu-yi-nyëḡ.

¹⁷ Om sa nanēr vu ham yōnon nabē: Mehöti sën su ayo na timu vu Anutu-yi-nyëḡ nabē hurmahen rē lo, og su yoh vu bē rēḵ doḵ na rē.”

Gagek Raḵ Ggev Sën Yi Ngaa Ngahiseḵë Neggëp Vu Yi

(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

¹⁸ Loḵ ggev ti loḵ tepëḵ in yi bē, “Tatovaha! Hong mehö nim vesa anon, om sēḵ gevong nabē va in sēna medo malag-tumsën degwata los degwata?”

¹⁹ Loḵ Yesu nër yah vu yi bē, “Genër sa bē sa nig vesa in va? In Anutu yō timu og nivesa.

²⁰ Gerak Anutu yi horek ni ggovek ya bē: Su gwevong baggēb. Su gengis mehōnon medenadiik. Su gegodeḵ ngaa. Su genanër gagek tetuhinsën jaḵ mehö ngwē. Gegurek amam lu atam babuj.”

²¹ Loḵ ggev lo nër yah vu bē, “Ē-ē, sënëḵ sengo nahën hurmahen, log sa nesepa loḵ horek pin sënë rot beberup gwëbeng sagi.”

²² Yesu ngo lob nër yah vu yi bē, “Log ngaa ti nahën. Gwevong hong kupek pin bemehö la debaḡo, lob gebo monē sën gweko jaḵ lo gelek alam sën hej ngaa nema in sir lo. Gwevong nabē sënë log mēm genam gesepa sa, gemēm hong kupek nivesa rēḵ gëp vu yagek.”

²³ Rēḵ ggev sënë ngo gagek sënë, lob ayo maggin rot. In yi mehö kupek degwa.

²⁴ Yesu lē yi lob nër bē, “Alam sën hir kupek ngahiseḵë lo, bē dedoḵ na Anutu-yi-nyëḡ og rēḵ debimengin rot.

²⁵ Yōnon, kamer bē gurek na rureḵ len, og yik huk böpata rot, rēḵ mu nabē mehö-los-bengö-ggoreksën ti gevong in nabē doḵ na Anutu yi nyëḡ og sakaḵ huk böpata rot kesuu.”

²⁶ Alam dengo gagek sënë lob denër bē, “Om maḵ re yoh vu bē rēḵ medo mala-tumsën degwata?”

²⁷ Lok Yesu nêr bê, “Ngaa sên mehônnon su deyoh vu bê degevong rê lo, og Anutu yô yoh vu bê gevong.”

²⁸ Lok Pita nêr bê, “Gwelê! He hevuu he nyêg los he ngaa pin ya, gehe yam medo nesepa hong.”

²⁹ Lob Yesu nêr vu sir bê, “Sa nanêr vu ham nabê: Alam pin sên kwaj nevo Anutu-yi-nyêg, bedenevuu hir beggang, gevenêj, garij lo, gamaj los ataj, genaluj lo lo,

³⁰ og Anutu rêk bo ngahisekê dok nah vu sir dok buk sênê, log rêk demedo malaj-tumsên degwata los degwata vu tamsên.”

*Yesu Nêr Beron Netu Löö Bê Rêk Nadiik Gekedi Jak Gökin
(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)*

³¹ Lob Yesu ço sir nemadluho-bevidek-luu lo ya, benêr vu sir bê, “Ham ngo! Gwêbeng hil narak menaya Yerusalem. Lob gâgek pin sên alam-denenêr-gâgek-rangahsên dekevu raç Mehônnon Nalu wirek meneggêp lo vongin anon jak.

³² In rêk debo yi dok na alam-yu-ngwê nemaj. Lob rêk denanêr pelê jak yi, gedegevong paya vu yi, gedepesuv nyêj kos jak yi.

³³ Log rêk debeek yi, log mêm dengis yi menadiik. Rêk mu buk natu löö jak, lob rêk kedî jak nah gökin.”

³⁴ Rêk yi hur maluh su derak gâgek sênê ni rê. In neggêp vunsên in sir lob su kwaj tøk raç degwa rê.

*Yesu Ro Mehö Mala Kenod Ti Menivesa Rak
(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)*

³⁵ Yesu ya verup Yeriko, lob mehö mala kenod ti nedo loç aggata nenga bemedo neketag monê lu ngaa vu alam bê dedok vu yi.

³⁶ Lob ngo dedun bê alam yu böpata to deneyam, lob loç tepêk vu sir bê, “Denevong va?”

³⁷ Lok denêr vu bê, “Yesu vu Nasaret verup.”

³⁸ Lob tahi ya bê, “Yesu! Davit* yi mewis-e! Kwam gevongin sa.”

³⁹ Lok alam sên denemuğin lo depetupek raç yi bê aye nama. Rêk ma gepasang netahi menegeyeh loç bê, “Davit* yi mewis-e! Kwam gevongin sa!”

⁴⁰ Lob Yesu ya nare genêr vu sir bê degeço yi na vu yi. Ya verup, lob Yesu lok tepêk vu yi bê,

⁴¹ “Gevongin bê sa gevong nabê va vu hong-a?” Lok nêr bê, “Mehöböp, sa bê gwevong besa malag natum gökin.”

⁴² Lob Yesu nêr vu bê, “Malam natum. Ayom yam timu vu sa om vong bemalam nivesa rak.”

⁴³ Lob pevis bemala nivesa rak avuti genelê nyêg. Lob tamuin Yesu meneya, geneço Anutu arê raç. Galam pin sên delê ngaa agi deço Anutu arê raç ving.

19

Sakeus Yi Gâgek

¹ Lob Yesu loç ya Yeriko in bê noh na bena.

² Lok mehöti arê nebê Sakeus nedo. Alam-deneço-takês* hir ggev ti yi, beyi mehö neggorek monê ngahisekê.

³ Lob kwa nevo bê gelê Yesu mejak ni nabê yi mehö nebê va. Rêk yi mehö vaha dus besu yoh vu bê rêk gelê yi nivesa rê, in alam ngahi rot medeggêrin yi.

4 Lob serög bemugin beya merak ya kele map ti in bë mëm gelë Yesu. In rak ni bë rëk na berup sagu.

5 Lob Yesu ya verup bevarah mala rak melë yi, lob nër ya vu bë, "Sakeus, geduk pevis megenam! In sêk medo geving hong dok bôm pehi sënë."

6 Lob luk pevis beko Yesu rak meya yi beggang los kwa vesa.

7 Alam delë nebë sënë, lob ahëj sengën medenër bë, "Ya neggëp lok mehö nipaya ti sagu yi beggang in va?"

8 Lob Sakeus ya nare benër vu Mehöböp bë, "Mehöböp, gwengo rë. Sêk gevong sa ngaa pin vahi vu alam sën denerak vu in ngaa lo. Log alam sën sa tetuhin sir gesehodek hir ngaa ti ti lo, og sêk gevong ngaa lubeluu lubeluu dok nah vu sir."

9 Lob Yesu nër vu yi bë, "Gwëbeng sënë, Anutu kol alam beggang ayo ti sënë yah vu yi. In mehö sënë og degwa vu Abraham ving.

10 Yönon, Mehönon Nalu yam in bë sero mehönon sën malaj nema lo begeko sir nah."

Gagak Peggirinsën Rak Alam Böp Ti Vo Monë Vu Yi Hur Nemađuho

11 Dengo gagak sënë ggovek, log nër gagak peggirinsën ti vu sir. In ya verup dus rak Yerusalem, lob kwaj nevo bë buk dus rak bAnutu-yi-nyëg vongin anon jak pevis avuti.

12 Lob nër vu sir bë, "Mehö böp ti bë na nyëg ading ti jak in degetung yi natu mehö-los-bengö benom gegin yi alam pin.

13 Lob supin yi hur nemađuho yam bevo monë kapiya luu luu ggelek sir pin, log nër vu sir bë, 'Ham medo gwevong huk bagösën jak monë sënë rot, besenom geto sënë gökin.'

14 Rëk yi alam nij nelëlin yi, om ya, log devong mehö la detamuin yi medeya beya denër bë, 'He nimin lël bë mehö saga sa natu he mehö-los-bengö megegin he!'

15 Rëk ma gedetung yi tu hir mehö-los-bengö ggovek geyom to. Lob nër bë, 'Ham tahi alam sën sevo monë vu sir lo nam. Sa bë galë nabë sir ti ti denëko va la va la lok ya ving-a?'

16 Lob mehöti nare yam mugin benër ya bë, 'Mehö böp, sa hevong huk bagösën rak hong monë kapiya luu sënë, log sa haço kapiya mehödahis sënë lok yam ving.'

17 Lob mehö-los-bengö nër vu yi bë, 'Hong hur nivesa begevong huk nivesa rot. Genemalamin ngaa mahen sënë nivesa, om sêk gevong begwegin nyëg böp yu nemađuho.'

18 Log mehö ngwë sën netu luu nare benër ya bë, 'Mehö böp, sa hevong huk bagösën rak hong monë kapiya luu sënë, log gwëbeng sa haço kapiya nemađuho sënë lok yam ving.'

19 Lob mehö-los-bengö nër vu yi bë, 'Om sêk gevong nyëg böp yu nemadvahi in gwegin.'

20 Lok hur ti verup nare yam, benër ya bë, 'Mehö böp, hong monë kapiya luu sën lo sënë. Sa hebom lok tob nyë dus teka besa hegin nivesa beyö nedo rot.

21 In sa nehalë hong bë hong mehö nim wëëk. Ngaa sën mehö ngwë denetung menedo lo, og geneko. Genos sën mehö ngwë denevaroh lo, og genelev anon. Om sën sehönengin hong, lob hong monë kapiya luu sën lo yö nedo.'

22 Lob mehö-los-bengö nër vu mehö sënë bë, 'Hong sënë, nim paya rot! Mak sêk gevong gagak vu hong jak ngo hong gagak saga rë. Mak geraç ni yönon

bê sa mehö nig wëek, bemehö ngwë denetung ngaa nedo loḵ sa nehako, gesa nalev nos sën mehö ngwë denevaroh lo? Yönon-a? Sa nehevong nebë sënë?

²³ Rëḵ nebë va sën su ḡetung sa monë loḵ ya beggang-monë-yi in bê senom og sa gaḵo teka sevök geving rë-ê?

²⁴ Log nër vu alam sën denare dus vu lo bê, 'Ham bo monë ḵapiya luu saga vër in mehö saga, gebo nah geving vu mehö sën ḵapiya mehödahis nedo vu yi lo.'

²⁵ Loḵ denër yah vu bê, 'Mehö böp, mu ḵapiya mehödahis neggëp vu yi vorot.'

²⁶ Loḵ nër bê, 'Sa nanër vu ham nabë mehöti sën ngaa neggëp vu yi lo, og sëḵ bo la gökin geving vu. Gaḵ mehöti sën yi ngaa su neggëp rë lo, og sëḵ bo teka sën neggëp vu yi lo vër in yi.'

²⁷ Rëḵ alam sën denelë sa paya benij lël bê sa su natu hir mehö-los-bengö lo, og ham gweḵo sir nam sënë beham ngis sir bedenadiḵ jaḵ sa malag.' "

Yesu Loḵ Ya Yerusalem Nebë Mehö-los-bengö

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Jn 12:12-19)

²⁸ Yesu nër gaḡek sënë ggovek, log muḡin betetuu aggata meneya Yerusalem.

²⁹ Ya verup dus raḵ Betpage los Betania ggëp Ḷedu Ḷele-oliv, lob vong yi hur maluh luu deya,

³⁰ genër vu luho bê, "Melu na medoḵ na beggang-bu ti sën melu malamin neya agu, lob melu rëḵ gwelë gedeseyu dogi nalu ti menare dus vu aggata avi. Mehöti su raḵ dogi sënë wirek rë, lob melu kwevelekin begweḵo nom."

³¹ Genabë mehöti dok tepëḵ nabë, 'Melu gwevong va vu dogi sagi?' og melu nanër nah nabë, 'Mehöböp bê jaḵ mena.'

³² Yesu vong luho ya, lob luho ya detoḵ vu ngaa pin yoh vu sën nër vu luho lo.

³³ Luho medo denekevelekin dogi sënë, loḵ dogi ala loḵ tepëḵ in luho bê, "Melu nekwevelekin dogi nalu sënë in gwevong va vu?"

³⁴ Loḵ luho denër yah bê, "Mehöböp bê jaḵ mena."

³⁵ Lob luho deḵo dogi medeya vu Yesu. Lob delah hir tob raḵ ya dogi demi, log detung Yesu raḵ ya nedo vavunë.

³⁶ Bemëm neraḵ meneya, galam pin kwaj vesa rot vu yi bedenevah hir tob ggök aggata geneggök,

³⁷ beya deverup dus raḵ sën aggata nehöo Kedu Ḷele-oliv. Lob yi hur maluh pin sën denesepa yi lo, gesir ngahiseḵë saga kwaj vo yah ngaa böp böp pin sën nevong bedenelë wirek lo, lob kwaj vesa bedenepisekin medeneḵo Anutu arë raḵ bê:

³⁸ "Anutu gevong semusemu vu mehö-los-bengö sën neyam los Mehöböp niwëek!

Gaḡek ahë yes raḵ neggëp yaḡek,

log Anutu arë böpata los niḵapiik nivesa neggëp yaḡek vavunë!"

³⁹ Log alam Parisai* la deloḵ ya alam yu böpata saga vuheng belosho deneya, lob denër vu Yesu bê, "Tatovaha, ḡenanërin hong hur maluh lo sënë nabë ayej nama."

⁴⁰ Loḵ nër yah vu sir bê, "Sa nanër vu ham nabë: Bë ayej nama, og gelöng lo sënë yö rëḵ denapisek."

Yesu Su Raḵ Yerusalem

⁴¹ Loḵ Yesu ya verup dus raḵ, lob mala ya melë nyëḡ böp Yerusalem, lob su raḵ.

⁴² Su rak bë, “Nabë yik gejak mehö sën yoh vu bë gevong hong begemedo revuh lo ni gwëbeng sagi, og mëm sënë nivesa. Rëk ma gemehö sënë neggëp vunsën in hong, gesu geraç ni rë.

⁴³ Gwengo rë, buk ti vingin berup, lob alam sën degevong begö vu hong lo rëk nam dedev lii begö yi medetetup doç hong. Log rëk deketumin hong vahi vahi.

⁴⁴ Lob rëk dekevoh hong geving nalum lo pin sën denedo lok hong lo na. Log su rëk degönengin gelöng ngwë gejak medo ngwë vavunë rë. In su kwam nevo buk sën Anutu yam in bë doç vu hong lo rë.”

*Yesu Tii Alam Sën Denebago Ngaa Loç Dub-vabuung-böp Lo
(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Jn 2:13-22)*

⁴⁵ Log loç ya dub-vabuung-böp ayo, lob tii alam sën denevong huk bagosën lok ayo lo.

⁴⁶ Genër vu sir bë, “Gagek neggëp lok Anutu-yi-kapiya bë: Sa beggang, og yö rëk natu beggang jom-raksën-yi. Rëk ham vong beyah tu alam hodek bej waak vunsën rak.”

⁴⁷ Log nenër gagek vu alam yoh vu buk lok dub-vabuung-böp ayo. Lob alam-deneço-seriveng hir ggev, galam-horek-yi, galam ggev, bedenesero aggata in bë dengis yi menadiik.

⁴⁸ Rëk alam pin nij wëek bë degengo yi gagek, lob ggev lo su detök rak aggata ti rë.

20

*Delok Tepëk In Yesu Bë Re Vo Niwëek Vu Yi
(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)*

¹ Buk ti, lob Yesu medo netatekin gagek vu alam lok dub-vabuung-böp genenër Bengö Nivesa rangah vu sir. Lob alam-deneço-seriveng hir ggev loho alam-horek-yi, galam ggev, bedeya vu yi.

² Bedelok tepëk vu yi bë, “Genanër vu he nabë: Re vo niwëek vu hong benër bë gwevong huk nabë sënë? Re ggooïn hong rak-a?”

³ Loç nër yah vu sir bë, “Kë, om sa bë doç tepëk in gagek ti nöç vu ham rë. Ham nanër vu sa nabë:

⁴ Sën Jon neriçek alam lo, og yam vu yagek, ma sepa loç mehönon vu dob kwaj?”

⁵ Lob yö desap sir rak medenër bë, “Nabë hil nanër nah nabë: ‘Yam vu yagek’, og rëk doç tepëk nom nabë: ‘Rëk nebë va sën ham su nevong ving yi rë-ë?’

⁶ Log nabë hil nanër nabë: ‘Sepa loç mehönon vu dob kwaj’, og rëk alam detengwa hil jak gelöng. In kwaj neya niwëek vu yi bë yi mehö-nenër-gagek-rangahsën ti.”

⁷ Lob maam denër yah vu Yesu bë, “He dugin degwa-o!”

⁸ Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Nebë saga, om sa su rëk nanër mehö sën ggooïn sa rak lo vu ham rë.”

*Yesu Nër Gagek Peggirinsën Rak Alam Nij Paya Denegin Huk Wain
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)*

⁹ Nër nebë saga, log nër gagek peggirinsën sënë vu alam bë, “Mehöti varoh huk wain bengö ti, lob vu huk sënë loç ya alam la nemaj in bë degegin medegeço anon vahi natu yiçi gevahi natu hej. Log tah yi ya nedo nyëg ading ti beya nedo hus ading rot.

10 Log huk sën wain anon nemonek lo dus rak, lob vong yi hur ti ya vu alam sën denegin yi huk wain lo in bë debo yiyi la behur geکو nah vu yi. Rëk alam lo deveek hur saga, gedevong yi yah meya nema meris.

11 Loک vong hur ngwë yah meya vu sir ggökin. Rëk desis yi ving bedevong paya vu yi, gedevong yi yah meya nema meris.

12 Lob yik vong hur ti yah ggökin netu beron löö. Rëk desis yi gedepengah, log detë yi yah dobnë.

13 Devong nebë sënë, lob huk ala kwa vo bë, ‘Mak sëk gevong nabë tena? Maam sa gevong sengo nalug sën sahëg neving yi lo na, in mëm mak rëk degurek babu.’

14 Rëk alam lo delë bë nalu ya verup, lob yö denër vu sir bë, ‘Mehö sën agi rëk dok nah ama ben begeکو ama yi ngaa pin, om ham-o! Hil angis yi menadiik. In mëm huk sënë natu hil ngaa.’

15 Lob derot yi yah dobnë, beyah desis mediik. Om huk wain ala sënë mak rëk gevong nabë va vu sir-a?

16 Rëk na, lom kevoh alam sën denegin huk wain agi bermalaj nama na, log bo huk wain sënë vu alam mewis la bedegegin.” Alam dengo gägek sënë lob denër bë, “Maam ngaa nabë saga og nök gëp!”

17 Rëk Yesu gët sir gelok tepëk in sir bë, “Bë nama og gägek sën neggëp loک Anutu-yi-kapiya lo nër bë va? Sën nër bë:

‘Alam sën denelev beggang lo nij lëlin gelöng ti sënë,
rëk mu netu gelöng niwëëk beggang nyëketu yi.’

18 Mehönon pin bë debës bedengis sir jak gelöng sënë, og rëk dekatak jak pin. Log nabë gelöng sënë geto mejak gëp mehöti, og rëk natul mehö sënë bemetes na.”

19 Lob alam-horek-yi losho alam-deneko-seriveng hir ggev derak ni bë Yesu nenër gägek peggirinsën sënë rak sir. Lob devongin bë denajom yi ahon dok buk sënë, rëk deggönengin alam.

Delok Tepëk Vu Yesu Bë Yoh Vu Bë Degetë Takës Vu Alam Rom Hir Mehö-los-bengö Sisar*?

(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)

20 Lob tum alam ggev medo denegin yi. Log devong hir mehö la ya delok yi medenelë. Lob ya detetuhin bë sir alam yohvu, in bë denajom yi ahon jak gägek la bedegevong dok nah nemaj gena gägek vu kiap böp.

21 Lob delok tepëk vu yi bë, “Tatovaha, he nehango hong gägek bë hong gägek neya niröp, begenenër gägek niröp vu alam. Su genehönenin alam sën los arëj lo malaj rë. Gaک genetatekin Anutu yi gägek vu alam los anon mu.

22 Om kwam nevo bë? Yoh vu bë hil getung takës vu alam Rom hir mehö-los-bengö Sisar* ma nama?”

23 Rëk Yesu rak hir gägek tetuhinsën sënë ni, lom nër yah vu sir bë,

24 “Ham tato monë gahis ti nam besa galë rë.” Devo ya lob nër bë, “Re kënu los arë sën rak neggëp agi?” Loک denër yah bë “Sisar*.”

25 Lob nër yah vu sir bë, “Om ham gwevong Sisar* yi ngaa nah vu Sisar*. Log Anutu yi ngaa, og ham bo nah vu Anutu.”

26 Lob su deyoh vu bë denatök vu gägek ti jak yi gëp alam malaj medenajom yi ahon rë. Gaک kënuj ya in gägek sën nër lo, lob ayej ma.

Delok Tepëk Vu Yesu In Sën Mehönon Denadiik Gedekedi Jak Nah Lo

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

27 Alam Sadukai* denenër bë alam-diiksën og su rëk dekedi jak nah rë. Lob sir la deya vu Yesu,

²⁸ bedelok tepëk vu yi bē, “Tatovaha, Moses kevu horek ti vu hil meneggëp bē, ‘Nabē mehōti gëko avëh, rëk nadiik geluho naluj nama, og ari gëko yi alov natu venë beluho degeko naluj vu ari sën diik lo.’

²⁹ Lob hur magëm ti losho ari lo, sir nemadvahi-bevidek-luu denedo. Lob arij aguu ko avëh, lob nalu ma geddiik.

³⁰ Lob ari amon ko yi alov loq diik ving.

³¹ Lob ari gwee vong nebë saga ving, beya metök meggi. Besir pin deko avëh timu sënë, rëk naluj ma, gedediik pin.

³² Log mëm avëh diik rak neggëp hus.

³³ Om genanër nabë najeeng sën mehōnon diiksën dekedi jak nah lo, og avëh sënë rëk natu arij ti tena venë? In sir pin deko avëh timu sënë netu venëj.”

³⁴ Loq Yesu nër yah vu sir bē, “Maluh los avëh deneko sir loq buk sënë.

³⁵ Gak maluh los avëh sën Anutu nër bē yoh vu bē rëk dekedi jak nah medemedo malaj-tumsën lo, og su rëk degeko sir dok Buk-tamsën rë.

³⁶ In su deyhov vu bē denadiik gökin rë. Gak rëk demedo nabë angër lo. Anutu rëk gevong bedekedi jak nah gëp bedub, om rëk denatu yō nalu lo.

³⁷ Log Moses tato vu hil ving bē alam-diiksën denekedi rak yah ggëp bedub. In kevu rak Mehōböp meneggëp loq gagek sën nengwah netum loq kele yu dabun ti lo bē, ‘Abraham yi Anutu, gisaak yi Anutu ga, Yakop yi Anutu.’

³⁸ Om nabë mehōnon denadiik bemalaj nama na verök yi, og su yoh vu bē rëk nanër nabë lööho hir Anutu yi rë. Gak lööho denedo malaj-tumsën, in Anutu og alam malaj vesa los malaj-tumsën hir Anutu yi. In nelë mehōnon pin bē sir pin denedo malaj-tumsën.”

³⁹ Nër nebë sënë, lob alam-horek-yi la denër yah vu bē, “Tatovaha, genër yah meyhov vu.”

⁴⁰ Lob nij nemum in yi besu delok tepëk in yi ggökin yah rë.

Yesu Loq Tepëk Vu Alam Parisai* In Mehō Sën Anutu Ggoin Rak In Bë Gëko Hil Nah Lo

(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

⁴¹ Loq Yesu loq tepëk yah vu sir bē, “Log nebë tena sën denenër Kerisi* bē degwa vu Davit*-ë?”

⁴² In Davit yō nër rak avi beneggëp loq kapiya Saam bē: ‘Mehōböp nër vu sa Mehōböp bē:

“Gemedo sa nemag vesa.

⁴³ Gevu tamusën og sëk getung alam sën denelë hong paya lo dedok na vaham gëbinë.”

⁴⁴ Yi degwa vu Davit*, loq nebë tena sën Davit nër yi bē yi Mehōböp-ë?”

Alam-horek-yi Denevong Nipaya Nebë Sënë

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lk 11:37-54)

⁴⁵ Alam pin nahën medo denengo Yesu yi gagek, lob nër vu yi hur maluh bē.

⁴⁶ “Ham gwegin ham in alam-horek-yi. In ahëj neving bē dejöp tob ading nivesa vesa. Log ahëj neving bē alam debengwëng vu sir medegeko sir jak dok alam tabaak. Gahëj neving pangсэн bē na demedo lël mala gëp alam malaj dok dub-supinsën-yi ayo, gahëj neving bē jak na dega nos namugin gëp nyëg-nos-böp-yi.

⁴⁷ Alam sënë deneraa avëh alov hir beggang yah vu sir, log denekuung rak bedenevengey rak hus ading. Om dok buk-gagek-yi, og rëk denatök vu maggin böpata rot mekesuu.”

21

Avèh Sèn Hen Monè Ma Lo Tung Seriveng Vu Anutu (Mk 12:41-44)

¹ Log Yesu vèr mala rak menelè alam-los-bengöj-ggoreksèn lo vahi, geya denetung seriveng luk ya keröng-monè-yi vu Anutu.

² Lob lé avèh alov ti sèn hen monè ma, lob yik tung monè kòk teka luu mu luk ya keröng.

³ Lob nër bē, “Sa nanër yönon vu ham nabè: Avèh alov sèn hen monè ma agi tè monè böpata rot bekesuu alam vahi pin.

⁴ Senër nebè sènè in sir mehönon-los-bengöj-ggoreksèn behir ngaa ngahisekè nedo vu sir, gak sèn denetung lo og yik metes. Gak avèh sènè og su hen vahi nedo rè, rëk yö keyovekin keröng ahè degwa rak metung yi ngaa pin tu seriveng gehen monè nos yi ma.”

Yesu Nër Bè Rëk Debasap Dub-vabuung-böp (Mt 24:1-2; Mk 13:1-2)

⁵ Log mehö la denevengwèng rak dub-vabuung-böp medenenër bē, “Devunek vu beggang sènè rak gelöng nivesa vesa los kupek sèn detung tu seriveng vu Anutu lo bemalangeri rot.” Lok Yesu nër bē,

⁶ “Ngaa pin sèn ham nelè gwèbeng agi, og buk ti vongin berup, lob su rëk degönengin gelöng ti gejak medo ngwè vavunè rè. Gak rëk dekevoh pin bedegeté geto yoh yoh.”

Yesu Nër Bè Maggin Ngahisekè Rëk Berup (Mt 24:3-14; Mk 13:3-13)

⁷ Lob delok tepèk vu yi bē, “Tatovaha, ngaa sèn genër lo rëk anon jak dok buk tena? Geva rëk tato vu he nabè ngaa sènè vongin anon jak-a?”

⁸ Lok Yesu nër yah bē, “Ham gwegin ham nivesa, in mehö la rëk degeku-ungin ham. Alam ngahisekè rëk denam bedenaner sarèg jak nah sir nabè, ‘Mehö sèn lo yik sa sènè.’ Log rëk denaner nabè, ‘Buk dus rak ggovek ya.’ Rëk mu ham su sepa sir mena.

⁹ Log ham rëk gwengo begö bengö los dedun nabè vongin berup, og ham su kenumin berup. In ngaa nebè sènè yö rëk nam, gak Buk-tamusènek yö rëk nahèn.”

¹⁰ Log nër vu sir ving bē, “Alam dob ngwè rëk dekedo belosho alam dob ngwè dengis sir. Log mehö-los-bengö ngwè losho yi alam rëk dekedo belosho mehö-los-bengö ngwè losho yi alam dengis sir.

¹¹ Log jemapi böpata rëk gee jak dob beron beron. Log alam nyèg la rëk denatök jak meyip los niraksèn aggagga. Log ham rëk gwelè ngaa böp böp gengaa aggagga sèn rëk gevong beham kenumin berup in lo gèp yagek babu.

¹² Rëk mu ngaa pin sènè yö rëk nahèn, log rëk denajom ham ahon, bedevong paya vu ham. Rëk degevong beham gweging gagek dok dub-supinsèn-yi log degetung ham na karabus. Log rëk degeko ham na bare alam-los-bengöj böp los kiap böp lo malaj in sa alam ham.

¹³ Lob dok buk sènè, og yik ham nanër sa rangah vu sir.

¹⁴ Om ham medo kwamin verök, gak ham su medo mekwamin bo gagek sèn ham nanër nah vu sir lo.

¹⁵ In sengo rëk gevong gagek sèn ham nanër nah vu sir lo dok nök ham avimin, besebo kwa nivesa vu ham. Lob alam sèn degelè ham paya lo su deyoh vu bē dekeyèh, ma dedahun gagek sèn sebo vu ham agi rè.

16 Ham amamin los atamin garimin, geham alam sën ham degwa ti lo, geham nimin papu lo, yö rëk denanër ham rangah vu alam sën dengis ham lo. Lob rëk dengis ham la medenadiik.

17 Log alam pin rëk ahëj sengën böp rot vu ham, in sa alam ham.

18 Rëk mu ham yumin viis ti su rëk mala nama dok ham yumin rë.

19 Bë ham najom sa ahon bemedo los nimin wëëk, og ham rëk medo malamin-tumsën.”

*Yesu Nër Bë Rëk Degevong Paya Vu Yerusalem
(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)*

20 “Rëk mu ham rëk gwelë nabë alam-begö-yi nök detetup dok Yerusalem, og ham jak ni nabë buk sën debasap Yerusalem lo yök dus rak saga.

21 Dok buk saga og alam sën denedo Yudea lo, rëk debeya bedena kedu. Galam sën denedo lok Yerusalem lo, rëk degevu nyëg saga gedebeya medena nyëg ngwë. Galam sën su denedo lok nyëg böp agi rë lo, og su rëk debeya menah dedok na rë.

22 Buk sënë og buk sën Anutu rëk bo dok nipaya nyëwewen lo, lob gagek pin sën neggëp lok yi kapiya lo rëk anon jak.

23 Gëpin avëh sën naluj nare lok ayoy lo, los sën nahën denevo rur vu sir lo dok buk sënë! In Anutu rëk gevong bemaggin böpata rot natök vu dob sënë bekevoh alam sënë.

24 Paëp-yu-anil rëk ga sir. Galam rëk denaduu sir gedegeko sir bena demedo karabus na na geving alam-yu-ngwë pin. Galam-yu-ngwë rëk vahaj bakë nyëg böp Yerusalem, bedemedo nabë sënë rot, begëp nabë sënë bena berup dok buk sën alam-yu-ngwë hir buk govek na lo.

*Yesu Nër Bë Mehönon Nalu Rëk Nom
(Mt 24:29-31; Mk 13:24-27)*

25 Lob ham rëk gwelë gengaa böp aggagga natök vu hes lu kwev, gebetuheng. Log mehönon pin vu dob rëk newaj bepul bemedo degelëk in loo dedun sën rëk natëë benam lo.

26 Alam ngahisekë rëk kwaj bo ngaa sën anon jak vu dob agi, lob rëk newaj jak rot, gemalaj pebilin. In ngaa los niwëëk pin vu yagek rëk desasukin sir.

27 Sënë anon jak, lob rëk degelë Mehönon Nalu dok medo beggob ayo menam los niwëëk böpata gevunek vunek yagek yi.

28 Dok buk sën nabë ngaa agi natök nam lo, og ham rëk bare nam bebarah malamin jak. In buk sën Anutu geko ham nah lo yam dus rak ggovek ya saga.”

*Yesu Tatekin Buk-tamusën Rak Go
(Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)*

29 Log nër gagek ti metatekin vu sir bë, “Ham kwamin bo jak go* los ngaa vahi pin rë.

30 Bë purpur berup ngu, og ham nerak ni bë go* vongin nabung beham dev jak na jök.

31 Om nabë ham gwelë ngaa pin sënë anon jak, og ham jak ni nabë buk dus rak ggovek ya bë Anutu natu ala benam gegin hil.

32 Sa nanër vu ham yönon nabë: Mehönon pin su rëk malaj nama na verök yi rë, log ngaa pin sën agi rëk anon jak.

33 Log yagek los dob rëk govek na bemala nama na vu tamusën, gak sa gagek og su rëk mala nama rë.”

Yesu Vo Horek Vu Hur Maluh

³⁴ “Rëk mu ham gwegin ham nivesa, in ham rëk medo gwevong ahëmin ta, genanum beyumin gevong paya gekwamin bo ngaa-dob-yi, lob ngaa nabë saga rëk gërin ham ayomin, lob Mehöböp yi buk sënë rëk nam natök vu ham avuti nabë sën sag nelok sapu lo.

³⁵ Buk sënë rëk natök vu alam pin vu dob pin.

³⁶ Om ham ngo medo malamin natum bekwetag vu Anutu noh vu buk pin in gadu ham niwëék. In lob ngaa pin sënë noh nenga in ham, geham medo rot menatök na vu Mehönon Nalu bebare mala.”

³⁷ Yesu netahu alam loḱ dub-vabuung-böp rangah pin, log buk lob yah neggëp Kedu Kele-oliv.

³⁸ Log monbuk anon lob alam pin dekedi deneya dub-vabuung-böp in bë nanër gaḱek medegengo.

22

Yudas Nër Gagek Ya Nare Vorot Vu Alam Ggev Bë Rëk Bo Yesu Doḱ Na Nemaj

(Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11; Jn 11:45-53)

¹ Buk vabuung sën denegga brët sën yüst* nema in lo verup. Sën denenër bë Buk-ggöksën-yi* lo.

² Lob alam-deneko-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi denesero aggata bë dengis Yesu. Rëk ma in deneggönengin alam.

³ Loḱ Satan loḱ ya Yudas sën denenër arë ngwë nebë Iskariot lo ayo. Yiḱ sir nemadluho-bevidek-luu lo ti yi,

⁴ lob ya vengwëng ving alam-deneko-seriveng losho alam sën denegin dub-vabuung-böp lo, in bë natök vu aggata lob bo Yesu doḱ na nemaj.

⁵ Lob kwaj vesa, gedenër vu yi vorot bë rëk debago yi.

⁶ Lob Yudas yogek in ayej, log kwa nesero buk sën alam ngahiseḱë su denedo ving yi rë lo, in bë mëm gevong Yesu doḱ na nemaj.

Hur Maluh Luu Dero Nos Buk-ggöksën-yi

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Jn 13:21-30)

⁷ Log Buk-vabuung sën alam Yuda denegga brët sën yüst* nema in lo verup ggevek ya, lom yiḱ buk sën denesis sipsip nalu Buk-ggöksën-yi* yi loḱ lo sënë.

⁸ Lob Yesu vong Pita luho Jon ya, genër vu luho bë, “Melu na gwero nos los reggu Buk-ggöksën-yi* vu hil in hil aga.”

⁹ Loḱ luho deloḱ tepëḱ yah vu bë, “Gevongin bë alu gero gëp tena?”

¹⁰ Loḱ nër yah bë, “Melu lë! Melu na medoḱ na nyëḱ böp sagu, log mehöti rëḱ kerë bël doḱ dëḱ böp ti menatök vu meluu doḱ aggata. Lob melu tamuin yi rot bedoḱ na beggang sën doḱ na lo.

¹¹ Lob melu nanër vu beggang ala nabë, “Tatovaha nër bë alu anam nanër vu hong nabë, “Beggang ayo tena in sa los sa hur maluh lo aga nos los reggu Buk-ggöksën-yi* dok-a?”

¹² Lob rëḱ tato ayo böpata ti sën neggëp vavunë vu meluu, ayo ti sën yö devah kanyë raḱ vorot. Lob melu gwero nos los reggu vu hil doḱ saga.”

¹³ Ggevek log luho deya, lob ya detök vu ngaa pin yoh vu sën Yesu nër vu luho lo. Lob luho dero nos los reggu Buk-ggöksën-yi* loḱ.

Yesu Vo Pasa Vu Yi Hur Maluh

(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1 Kr 11:23-25)

¹⁴ Log nyëḱ neggevek, lob Yesu bë ga nos los reggu geving sinarë lo.

15 Lob nēr vu sir bē, “Sahëg neving rot bē sega nos los reggu Buk-ggöksën-yi* sënë geving ham rē, loḵ mēm sa gaḵo vanē.

16 Log sa nanēr vu ham nabē: Sa su rēḵ ga ngaa sënë gökin nah rē, rot bena berup doḵ buk sën hil aḵa doḵ ti vu Anutu-yi-nyëḵ lo.”

17 Log ḵo wain kap ti raḵ bejom raḵ in los kwa vesa ya vu Anutu log nēr vu sir bē, “Ham gweḵo sënë nōḵ benanum noh vu ham.

18 Sa nanēr vu ham nabē: Sa su rēḵ nanum wain gökin nah rē, rot bena berup doḵ buk sën hil medo doḵ Anutu-yi-nyëḵ lo.”

19 Log ḵo brēt raḵ bevengv raḵ in los kwa vesa ya vu Anutu, log debu bevo vu sir. Log nēr bē, “Sa reggos sënë. Sën sēḵ ḡetung natu seriveng doḵ nah ham bömin. Om ham medo sepa doḵ megwevong nabē sënë in ham kwamin bo sa.”

20 Nebē saga bedegga ggovek, log ḵo wain kap ti raḵ bevong nebē saga, log nēr bē, “Wain kap ti sënë og sa ḵōḵ, sën sēḵ ḵesh in ham in bē tato nabē ḡaḡek mewis sën sejoo in doḵ vu ham lo rēḵ anon jaḵ.

21 Rēḵ mu ham gwelē ham rē! Mehō sën rēḵ bo sa doḵ na alam sën denelē sa paya nemaj lo yīḵ nedo raḵ tevov vīng sa.

22 Yōnon, Mehōnon Nalu nesepa loḵ aggata sën Anutu nēr tato vu yi lo. Rēḵ mu ḡēpin mehō sën rēḵ nanēr yī rangah vu alam bedengis yi lo.”

23 Nēr nebē sënë, lob yō deloḵ tepēḵ vu sir yah meyom bē, “Mehō re rēḵ gevong ngaa sënë?”

Hur Maluh Denēr Sir Bē Sir Ti Tena Kesuu Vahi?

24 Log tum hur maluh deḵo ḡaḡek ti raḵ loḵ sir, medenenēr bē, “Re bōp kesuu in ḡēgin hil-a?”

25 Loḵ Yesu nēr vu sir bē, “Alam-yu-ngwē, og hir mehō-los-bengō tu alaj. Log alam sën detu ala medeneḡin sir lo, og denenēr behir alam denēḵo sir raḵ bedenenēr sir bē sir alam ngatum.

26 Rēḵ mu ham, og ham su gwevong nabē saga. Gaḵ mehōti sën vongin bē natu ham ala lo, og dahun yī bemedo nabē sën mehō ahē hus. Log mehōti sën vongin bē natu ham ggev lo, og gevong ngaa nabē sën yi mehō meris ti in doḵ vu ham.

27 Ma re tu ala? Mehō sën medo neḡin in ga nos lo, ma hur sën neruu nos in bē ḡeko na vu lo? Gaḵ yīḵ mehō sën neḡin bē nos na in ga lo! Rēḵ mu sa, og sa nado vīng ham nebē hur meris in bē sedoḵ vu ham.

28 Wirek hil los nado ḡemaggin tōḵ vu sa beseggi sa, rēḵ ham nedo vīng sa, ḡeham su vuu sa rē.

29 Log Amaḡ vo yi nyëḵ vu sa in bē sa ḡēgin, om sebo nyëḵ vu ham in ham gwēgin nabē saga.

30 Ham rēḵ gwa los nanum geving sa jaḵ sa tevov ḡēp sa nyëḵ. ḡeham rēḵ medo jaḵ sēa-los-arēḡ beseggi alam Israel degwa nemadluho-bevidek-luu sën lo hir ḡaḡek.”

Yesu Nēr Pita Bē Rēḵ Dah Yi Vun

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Jn 13:36-38)

31 “Simon, Simon, gwengō rē! Satan nēr vorot bē yoh vu bē rēḵ ḡeko ham na vu yi, begerii ham tetēr nabē wit* ḡahis.

32 Rēḵ sejom rak in hong ggovek ya bē hong vongvingsën su rēḵ nadiiḵ na rē. Om sën ḡegwēr in hong meḡenom lo, og ḡebo ḡadu doḵ arim lo.”

33 Loḵ Pita nēr yah bē, “Mehōbōp, sa hero sa menado in sena ḵarabus geving hong balu nadiiḵ doḵ ti.”

34 Loḵ Yesu nēr bē, “Pita, sa nanēr vu hong nabē: Pehi buk sënë, og ḵōḵrēäh su rēḵ ngu rē, log rēḵ ḡedah sa vun beron lōō nabē hong duḡin sa.”

Gagek Rak Jej-monë-yi, Gevahek Nalu Los Paëp-yu-anil

³⁵ Log nër vu sir bë, “Wirek sa hevong ham ya, lob ham su ço jej-monë-yi los je vahek sepa rë. Log ham su röp suu rë, lob maḵ ham rak vu in ngaa ti ma ma?” Loḵ denër yah bë, “Ma!”

³⁶ Lob nër vu sir bë, “Gaḵ gwëbeng sënë nabë mehöti yi jej-monë-yi nedo, og yö gëko sepa yi. Bevahek nabë saga. Gemehöti sën hen paëp-yu-anil nama lo, og tahuuin paëp-yu-anil ti jaḵ yi röpröp-ayööng-yi.

³⁷ In gagek neggëp loḵ Anutu-yi-kapiya bë, ‘Detevin yi ya ving alam nij paya.’ Om sa nanër vu ham nabë: Gagek sënë rëḵ anon jaḵ, jaḵ ngaa pin sën rëḵ natöḵ vu sa. Yönon, gagek pin sën neggëp loḵ kapiya rak sa lo, og rëḵ anon jaḵ.”

³⁸ Lob denër bë, “Mehöböp, gelë? He paep-yu-anil luu sënë!” Loḵ nër yah bë, “Om yiḵ ggovek saga.”

*Yesu Jom Rak Vu Getsemane
(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)*

³⁹ Log to meya dobnë beya Kedu Kele-oliv nebë sën nevonḡ yoh vu buk lo. Lob yi hur maluh desepa yi medeya.

⁴⁰ Ya detöḵ ya, lob nër vu sir bë, “Ham najom jaḵ niwëëḵ, in ngaa ti su kepë ham.”

⁴¹ Log tah verup ya teka, yoh vu sën hil getë gelöng na geto lo, lob yun lus log ketaḡ vu Ama bë,

⁴² “Amag, nabë kwam, og gwëko ngaa maggin sënë vër in sa. Rëḵ mu su gesepa doḵ sa gagek, gaḵ ngo kwam.”

⁴³ [Lob angër ti vu yaḡek beyam gadu yi.

⁴⁴ Yesu ngo maggin pangsën rot, lob jom rak ggökin niwëëḵ rot. Lob ḵerus yam in rot benetetuk nebë köḵ beto neluḵ ya doḵ.]

⁴⁵ Jom rak ggovek, log kedi rak beyah to vu yi hur maluh lo. Loḵ lë bë deneggëp yiing, in ayoj maggin rot.

⁴⁶ Lob nër vu sir bë, “Ham newëp in-a? Ham kwedi bengev jaḵ, in ngaa ti su kepë ham.”

*Yudas Vo Yesu Loḵ Ya Alam Sën Dengis Yi Lo Nemaj
(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Jn 18:3-12)*

⁴⁷ Yesu nahën medo nevwengwëng, log alam yu böpata deverup. Mehö sën arë nebë Yudas sën sir nemadluho-bevidek-luu lo ti yi, rëḵ li sir medeyam. Lob verup sesor meya vu Yesu in bë gemul* yi.

⁴⁸ Loḵ Yesu nër vu yi bë, “Yudas, gemul* Mehönon Nalu in bë getato yi rangah-a?”

⁴⁹ Yesu yi hur maluh denare ving yi medelë ngaa sënë bë vongin natöḵ vu yi, lob denër bë, “Mehöböp, he ngap sir jaḵ paggëpek-yu-anil-a?”

⁵⁰ Lob sir ti pevis mesis alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp yi hur, besap nenga ris vahi vesa ya.

⁵¹ Rëḵ Yesu nër bë, “Ggovek! Ngaa saga gëp!” Log bë nema rak mehö sënë nenga, lob nivesa rak yah ggökin.

⁵² Log Yesu loḵ tepëḵ vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev ga, dub-vabuung-böp ala lo, galam teta sën losho deyam in bë denajom yi ahon lo bë, “Maḵ ham yam in bë sero mehö-begö-hodeḵ-yi ti om sën ham ço paëp-yu-anil los begö meyam-ë?”

⁵³ Sa nado loḵ dub-vabuung-böp yoh vu buk ving ham, rëḵ ham su lah nemamin loḵ sa mejom sa ahon rë. Gaḵ buk sën gwëbeng agi, mëm ham buk. Om mala vahis niwëëḵ jaḵ na vavunë rot mekesuu.”

Pita Lah Yi Vun Bë Yi Dugin Yesu

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Jn 18:12-18, 25-27)

⁵⁴Nër ggovek log dejom yi ahon medeko medeya. Lob deko yi loḵ ya alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp yi beggang. Log Pita tamuin sir meneya, rëḵ nevun yi in sir menyam ggëp ading.

⁵⁵Log devev nengwah loḵ telig ggëp beggang sënë yi tete ayo, bemedo denevenguh. Lob Pita verup ya nedo ving sir.

⁵⁶Lok avëh ti lë bë medo nevenguh nengwah, lob tung mala raḵ yi genër bë, "Mehö sënë nedo ving Yesu ving."

⁵⁷Loḵ Pita lah yi vun bë, "Ma! Avëh, saḵ dugin yi."

⁵⁸Genedo teka loḵ mehö ngwë yah verup lë yi, lob nër bë, "Yiḵ sir sën lo ti sën hong agi ving." Rëḵ Pita nër yah bë, "Alam-e! Saḵ ma!"

⁵⁹Ggovek genedo hus ading rot yoh vu hes mala ti lok mehöti yah verup nër niwëëḵ bë, "Yönon rot, yiḵ mehö sagi sën nesepa yi ving. In yiḵ yi Galilea ti sënë!"

⁶⁰Rëḵ Pita lah yi vun bë, "Alam-e! Sa dugin gagek ti sën genenër agi!" Nahën nenër nebë sënë, log pevis bekökrëeh su.

⁶¹Lob Mehöböḵ ggërin yah melë Pita. Lob Pita kwa vo yah gagek sën Mehöböḵ nër vu yi vorot lo bë, "Pehi buk sënë og kökrëeh su rëḵ ngu rë, log rëḵ gedah sa vun beron löö."

⁶²Lob Pita to meya dobnë, beyah su böpata rot.

Depelë Yesu Gedepëng Yi

(Mt 26:67-68; Mk 14:65)

⁶³Alam sën denejom Yesu ahon lo denër pelë raḵ yi gedeveek yi.

⁶⁴Debom mala loḵ tob, gedenesis yi, log deneloḵ tepëḵ vu yi bë, "Hong mehö-nenër-gagek-rangahsën-a? Om genanër nabë re sis hong-a?"

⁶⁵Log denenër gagek nipaya ngahisekë vahi raḵ yi ving.

Devong Gagek Vu Yesu Rak Kaunsor Malaj

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Jn 18:19-24)

⁶⁶Heng to lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev detu alam Israel hir kaunsor, belosho alam-horek-yi lo desupin sir, log deḵo Yesu yam nare malaj gedenër bë.

⁶⁷"Genanër vu he nabë hong Mehö sën Anutu ggooin raḵ in bë geko hil nah lo ma ma?" Loḵ nër yah vu sir bë, "Nabë sa nanër nöḵ vu ham, og ham su rëḵ gwevong geving rë."

⁶⁸Log bë sedok tepëḵ in nöḵ vu ham gökin, og ham su rëḵ nanër doḵ nom vu sa rë.

⁶⁹Rëḵ mu pehi sënë, og Mehönon Nalu rëḵ medo gëp niwëëḵ ala Anutu nema vesa bemedo degwata."

⁷⁰Lob sir pin denër yah bë, "Om maḵ hong sagak Anutu Nalu hong-a?" Loḵ nër yah vu sir bë, "Yiḵ saga. Ham voseḵ vorot."

⁷¹Lob denër bë, "Hil rëḵ gango gagek re gökin-a? Gagek sënë yö raḵ verup avi behil hanḵo ggovek ya."

23

Devong Gagek Vu Yesu Menare Pilatus Mala

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Jn 18:28-38)

¹Lob sir pin dekedo bedeko yi ya vu Pilatus

²gedevong gagek vu yi bë, "He halë mehö sënë bë nelok alam ahëj in dekedo medengis begö medekepë gavman na. Genenërin he bë he su getë takës vu

ham mehö-los-bengö Sisar*. Log nenër bë yik yi Kerisi* sënë, beyi mehö-los-bengö.”

³ Lok Pilatus lok tepëk vu yi bë, “Alam Yuda hir mehö-los-bengö hong-a?” Lok nër yah vu Pilatus bë, “Genër ya meyoH vu.”

⁴ Lob Pilatus nër ya vu alam-deneko-seriveng hir ggev losho alam pin bë, “Sa su tök vu gagek ti geneggëp vu mehö sënë rë.”

⁵ Lok denër yah niwëëk bë, “Netatekin gagek vu alam yoh vu distrik Yudea pin benelok ahëj rot bë degevong begö medekepe gavman na. Ko gagek sënë rak nyëdahis ggëp Galilea, lob nevong rot, gesën verup agi.”

Devong Gagek Vu Yesu Menare Herot Mala*

⁶ Pilatus ngo hir gagek, lob lok tepëk yah vu sir bë, “Mehö sënëk yi Galilea ti?”

⁷ Lob detatekin vu yi merak ni bë Yesu yam vu distrik Galilea sën Herot* negin lo, lom vong yi ya vu Herot*. In Herot* verup nedo Yerusalem lok buk sënë ving.

⁸ Herot* lë Yesu, lob kwa vesa rot, in nengo Yesu bengö lob nevong rot bë gelë yi. Lob kwa vo bë mak Yesu rëk gevong ngaa böp ti begelë.

⁹ Nebë sënë lom Herot* nelok tepëk in yi hus ading. Rëk Yesu su nenër gagek ti yah vu yi rë.

¹⁰ Lob alam-deneko-seriveng hir ggev losho alam-horek-yi deya dus medenër gagek niwëëk ya atata vu yi rot.

¹¹ Lob Herot* losho yi alam-begö-yi devasap yi gedenër pelë rak yi. Log deko tob malangeri ti bederöp lok yi, log devong yah meya vu Pilatus ggökin.

¹² Wirek og Herot* luho Pilatus denelë sir paya, rëk lok buk sënë, og luho desemu gagek medenelë sir nivesa.

Pilatus Nër Bë Dengis Yesu Jak Na Kelepeko (Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Jn 18:39-19:16)

¹³ Lob Pilatus tahi alam-deneko-seriveng hir ggev losho alam teta, galam meris ving medesupin sir yam.

¹⁴ Log nër vu sir bë, “Ham ko mehö sënë yam vu sa, log ham nër bë nelok alam ahëj in deki medengis begö medekepe gavman na. Om ham gwengö rë. Sa nalok tepëk in yi gagek sënë rak ham malamin niröp. Lob sa su tök vu bë vong ngaa ti paya lok gagek pin sën ham nër rak yi agi rë.

¹⁵ Log Herot* ving nebë saga om sën vong yi yom vu hil ggökin. Ham lë! Mehö sënë su vong ngaa ti paya in bë hil angis yi menadiik rë.

¹⁶ Om maam sëk beek yi gegevong yi nah mena.”

¹⁷ [In hir horek neggëp nebë Pilatus gevong alam karabus ti ti vër dok buk vabuung sënë noh vu ta menah vu sir.]

¹⁸ Lok alam pin ayej lok ti medekeseh rur rak bë, “Gengis mehö saga menadiik gegwevong Barabas nom vu he.”

¹⁹ Barabas sënë vong begö vu gavman lok nyëg böp saga genesis alam medenediik, lob deko yi ya nedo karabus.

²⁰ Lok Pilatus lok tepëk yah vu sir ggökin, in kwa nevo bë dëëin Yesu mena.

²¹ Rëk detahi yah bë, “Gengis yi jak na kelepeko*! Gengis yi jak na kelepeko*!”

²² Lok yik lok tepëk yah vu sir netu beron löö bë, “In va? Mehö sënë vong va paya? Sa su halë bë vong ngaa ti paya meneggëp vu yi in bë hil angis yi menadiik rë. Om sebek yi gegevong yi nah.”

²³ Rëk nij wëëk rot, gedetahi ya niwëëk ata bë ngis yi jak na kelepeko*, bayej rehöö Pilatus aye.

24 Lob Pilatus kwa vo bë maam gurek hir gagek babu.

25 Lob lëein mehö sën vong begö vu gavman besis mehönon dediik beya nedo karabus lo yah vu sir in detahi arë. Log vo Yesu yah vu sir in bë dengis menadiik yoh vu sën alam detahi lo.

*Desis Yesu Rak Ya Kelepeko
(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Jn 19:17-27)*

26 Deko Yesu rak medeya, log Simon vu Kurene nahën verup neya in bë dok na nyëg böp Yerusalem. Lob dejom yi ahon gedebë kelepeko* rak ya bagë bekerë metamuin Yesu.

27 Galam yu böpata denetamuin yi, gavëh ngahisekë denesu medenesis sir, gedenege lu tarot rak yi.

28 Rëk Yesu ggërin yah menër vu sir bë, "Ham Yerusalem avëh, ham su ngu in sa, gağ mëm ham ngo ngu in ham los nalumin lo.

29 In buk vongin berup lob rëk denanër nabë:
'Avëh sën denare babuj sekë lo, gavëh sën su naluj nelok rë lo, gavëh sën su denevo rur vu naluj rë lo, og kwaj vesa.'

30 In doğ buk saga, og

'rëk denanër vu kedu nabë,

"Ham kwepë ham menam jağ gwëp he!"

Log rëk denanër vu kedu mahen mahen nabë,

"Ham dahun he!"

31 In nabë degevang nabë sënë vu keke nidun pehi sënë, og mağ rëk degevang nabë va vu keke sën rëk denaboveng na lo?"

32 Log deko alam sën denekeyëh horek lo luu ya in bë dengis luho geving Yesu.

33 Ya deverup nyëg ti sën denenër arë nebë Nyëg-yusekë lo lob desis yi rak ya kelepeko*. Log desis alam sën denekeyëh horek lo luu rak kelepeko* ving. Ngwë nare Yesu nema vesa, gengwë nare nema kēj.

34 Lob Yesu nër bë, "Amag, gedahun sir sën devasap sa lo hir ngaa nipaya sënë na. In su derak ni bë denevang paya rë." Ggovek log detë gelong mahen teka la in bë gooin sir ti ti jağ medegeko yi tob.

35 Log alam vare denelë. Rëk alam ggev denër pelë rak yi bë, "Nelok vu alam vahi. Om nabë Anutu yi Kerisi* yi yonon sën Anutu ggooiin yi rak lo, og yö doğ vu yi."

36 Galam-begö-yi denenër pelë rak yi ving. Log deya dus in bë debo wain ahëggin sën arë nebë vinegga lo besesuvin.

37 Log denër vu yi bë, "Nabë alam Yuda hir mehö-los-bengö hong yonon, og ngo gedok vu hong."

38 Log dekevu gagek ti rak neggëp kelepeko* yu nebë: *ALAM YUDA HIR MEHÖ-LOS-BENGÖ MEHÖ SËNË.*

39 Log mehö luu sën desis luho rak kelepeko* ving lo ngwë nër Yesu bë, "Hong Kerisi*? Og ngo gedok vu hong, geğedok vu aluu geving!"

40 Rëk ngwë ngo gagek sënë, lob ggoon yi bë, "Yik alöö hoho hağo vanë neggëp ti, ma su genehöneng in Anutu rë?"

41 Yonon, aluu og desis aluu loğ yah ngaa nipaya sën alu hevong lo, om alu hağo vanë beyoh vu. Gağ mehö sënë su vong ngaa ti paya rë."

42 Log nër bë, "Yesu, genom los arëm böpata in gwëgin mehönon, og kwam bo sa."

43 Lob Yesu nër yah vu yi bë, "Sa nanër vu hong yonon nabë: Pehi sënë, rëk gemedo geving sa gëp Paradis*."

*Yesu Diik Ya**(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Jn 19:28-30)*

⁴⁴ Log hes vuheng rak, loḵ hes malakenu loḵ beyoh vu dob pin, beya meto 3 krök sehuksën.

⁴⁵ Lob tob böpata sën neruu dub-vabuung-böp ayo vabuung lo kweeḵ rak luu.

⁴⁶ Log Yesu ngeek böpata bē, “Amag, sa nehevong anog neyök loḵ nemam.” Tahi nebē sënē, log diik ya.

⁴⁷ Lob Rom hir alam-begö-yi yu ti hir ala lē ngaa sënē, lob ḵo Anutu arē rak bē, “Yönon rot, mehö sënē yi mehö yohvu!”

⁴⁸ Log alam pin sën desup sir ya in bē degelē lo delē ngaa sënē, lob ayoj maggin gedesis sir gedeyah medeya bej.

⁴⁹ Log Yesu ni papu lo pin, gavēh sën sir vu Galilea medesepa Yesu medeyam lo yö denare ggēp ading teka medenelē ngaa pin sënē.

*Debē Yesu Nihel Loḵ Ya Gelöng Len**(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Jn 19:38-42)*

⁵⁰ Log mehöti arē nebē Yosep nedo. Yi vu Yuda hir nyëḵ böp ti arē nebē Arimatea. Mehö sënē yi mehö nivesa geyi mehö yohvu, geyi kaunsor ving.

⁵¹ Rëḵ su nevo veyov in kaunsor vahi hir gageḵ sën denenēr bē dengis Yesu lo rē. Gaḵ yö negin buk sën Anutu natu ala bebegin sir lo benedo.

⁵² Lob mehö sënē ya vu Pilatus meketag Yesu vu yi.

⁵³ Log ya meruh Yesu nihel navi luk mehom loḵ tob veroo ti, log ya mebē loḵ waak ti. Nahën denesap waak sënē loḵ gelöng yö meris beneggēp mewis, gesu debē mehö ti loḵ rē.

⁵⁴ Buk sënëḵ buk sën denero sir in bē geheng geto log dega nos Buk-ggöksën-yi* lo, log hes neluḵ in bē govek na gedegök na Buk-sewahsën-yi*.

⁵⁵ Log avēh sën desepa Yesu ggēp Galilea medeyam lo, desepa Yosep medeya ving bedelē bedub sënē. Lob delē mederak nyëḵ len ti sën bē Yesu nihel meneggēp loḵ lo ni ving.

⁵⁶ Delē ggovek, log deyah medeya bedero marasin los wël, gengaa sën reggu nivesa vesa lo medenedo. Log Buk-sewahsën-yi* og desewah yoh vu sën horek nēr lo.

24*Yesu Kedi Rak**(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Jn 20:1-10)*

¹ Log loḵ soda saga yi buk muḡinsën monbuk anon lob avēh dekededi bedeko wël los ngaa reggu nivesa vesa sën dero menedo vorot lo medeya.

² Loḵ delē gegelöng sën neggerin bedub avi lo tetolin meyö ya nare ya nenga.

³ Lob deloḵ ya delē rëḵ Mehöböp Yesu nihel su neggēp rē.

⁴ Lob vare mekwaj neya ngahi in, medeneketul loḵ, loḵ mehö luu depevis beyam denare ving sir geluho hir tob nevēr.

⁵ Avēh delē, lob kenuj verup bedepetev bemaalaj ya dob. Rëḵ luho denēr vu sir bē, “Ham nesero mehö mala-tumsën sënē loḵ alam-diiksën hir nyëḵ in va? Su nedo sënē rē. Gaḵ kedi rak meya gwëbeng!”

⁶ Ham kwamin bo nah gageḵ sën nahën nedo ggēp distrik Galilea genēr vu ham lo rē.

⁷ Nēr vu ham bē debo Mehönon Nalu doḵ na alam nij paya nemaj bedengis yi na betii kelepeko*, log buk natu löö, lob rëḵ kedi jak nah gökin.”

8 Lob kwaj vo yah gagek sën Yesu nër wirek lo.

9 Lob sir vu bedub bedeyah, beya denër ngaa pin sënë rangah vu hur maluh nemadluho-bevidek-ti sën lo losho alam vahi pin.

10 Yik sir lo sënë: Maria vu Magdala ga, Yoana, geMaria sën Yakobus ata lo, gavèh vahi sën losho deya lo, bedenër gagek sënë vu sinarè nyèdahis lo.

11 Rëk sinarè lo kwaj nevo bē yik avèh om maḵ yō denenër gagek kuungsën mu, lob su devong ving ayej rē.

12 Rëk Pita kedi serög meyah bedub beya meto nare gekeḵooïn melē waḵ ayo, rëk lē bē tob meris yō nedo. Lob yah meya rëk kwa neya ngahi in ngaa sënë rot.

*Mehö Luu Detök Vu Yesu Lok Aggata Emaus
(Mk 16:12-13)*

13 Lok yik sir sënë luu medo denetetuu aggata lok yik buk saga medeneya nyëḡ mahen ti arē nebē Emaus. Aggata sën vu Yerusalem meneya Emaus lo, og yik yoh vu kilomita nemadluho.

14 Lob luho medo denetetuu aggata gedenevengwëḡ raḵ ngaa pin sën lo.

15 Luho denevengwëḡ raḵ gedelok tepëḵ in sir gedeneya, lob Yesu verup ving luho, belöho deneya lok ti.

16 Rëk luho su derak ni bē Yesu rē.

17 Lob lok tepëḵ vu luho bē, “Melu nevengwëḡ raḵ va meneya?” Nër nebē sënë, lob luho denare gayoj maggin rot, gemalaj seluh.

18 Lok ngwë sën arē nebē Kleopas lok tepëḵ yah bē, “Alam pin sën yam denedo Yerusalem lo derak ngaa sën verup ggëp Yerusalem lok buk agi ni, gaḵ maḵ yik ngo timu sënë sën hong dugin-a?”

19 Lok Yesu lok tepëḵ yah bē, “Va ti?”

Lok luho denër yah vu bē, “Ngaa sën tōḵ vu Yesu Nasaret lo. In ngaa sën nevong los nenër ggëp Anutu losho alam pin malaj lo netato bē yik yi mehō-nenër-gagek-rangahsën los arē bōpata ti, in nevong ngaa pin los niwëëk.

20 Lob hil alam-deneḵo-seriveng hir ggev lo, losho hil ggev pin devo yi lok ya alam Rom nemaj. Lob alam Rom denër gagek venuh bē nadiiḵ, lob desis yi raḵ ya kelepeḵo*.

21 He hekuung bē yi mehō sën rëḵ geḵo alam Israel vër in alam Rom nemaj lo. Kē! Log gagek ngwë sënë: Ngaa pin sënë tōḵ vu yi ngöp, log buk netu löö sën gwëbeng agi,

22 lob he sënagi avèh la ya delē medenër vu he lob he ḵenumin ya. In deked i raḵ monbuk anon medeya bedub,

23 lob desero Yesu nihil, lob yom verup denër vu he bē delē angër la, lob angër denër vu sir bē Yesu nedo vesa.

24 Lob he sënagi la deyah medeya bedub, lok delē ngaa yoh vu sën avèh denër lo. Gaḵ su detök raḵ yi rē.”

25 Lob Yesu nër vu luho bē, “Oo, melu kwamin ma! Melu su pasang nevong ving alam-denenër-gagek-rangahsën hir gagek pin sën denenër lo rē.

26 Ma melu su raḵ ni bē Kerisi* og rëḵ geḵo vanē menadiiḵ, lok mēm vesa dok nah megeḵo arē bōpata los vunëḵ vunëḵ yageḵ yi rē?”

27 Lob ḵo gagek raḵ lok Moses yi gagek los alam-denenër-gagek-rangahsën pin hir gagek betateḵin gagek pin sën neraḵ yi meneggëp lok Anutu-yi-ḵapiya lo degwa vu luho.

28 Lob deya rot beya deverup dus vu beggang-bu ti sën luho deneya agi, lob Yesu vong in bē kesuu luho gena.

29 Rëḵ luho denërin yi bē, “Gemedo geving aluu in hes luḵ ya bevongin ḵenu dok.” Lob lok ya nedo ving luho.

³⁰ Ggovek gebë dega nos, lob Yesu nedo ving luho. Lob ço brët raq bejom raq ya vu Anutu los kwa vesa, log debu bevo vu luho.

³¹ Vong nebë sënë, lob mëm luho malaj rangah raq mederaq ni. Log mehor pevis geluho su delé yi ggökin rë.

³² Lob luho yö yom denër vu sir bë, “Yönon, alöö medo nesepa hil menayam aggata, lob netatekin Anutu-yi-қаpiya degwa rangah vu aluu, lob alu ayod tee yi in rot.”

³³ Lob luho pevis bedekedi lok buk bedeyah medeya Yerusalem ggökin. Luho yah to detök vu sir nemadluho-bevidek-ti sën lö ving hir alam vahi, gedesupin sir medenedo.

³⁴ Lob denër vu luho bë, “Mehöböp kedi raq ggökin yönon beSimon lë yi ggovek ya!”

³⁵ Nebë saga lok luho deturin ngaa pin sën tök vu luho loq aggata lo vu sir. Geluho denër bë deraq ni loq sën debu brët bevo vu luho lo.

Yesu Tato Yi Vu Yi Hur Maluh

(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Jn 20:19-23)

³⁶ Medo denenër gagek sënë, log Yesu verup nare rangah loq sir vuheng atov [benër vu sir bë, “Ham ayomin gëp revuh.”]

³⁷ Lob deggöneng rot bekenuj verup. In dekuung bë mehöti kënu nare rangah vu sir.

³⁸ Lok nër vu sir bë, “Ham kënumin neverup in va? Geham kwamin neya ngahi in va?”

³⁹ Ham gwelë sa vahaq los nemaq sagi. Yik sa sënë. Ham gwelë nemamin jak sa geham gwelë. Gaq mehönon kënuj og nijreggos los nijpekoq nema, gaq su nebë sën ham lë sa agi rë.

⁴⁰ [Nër vu sir nebë sënë, log tato nema los vaha vu sir.]

⁴¹ Lob kwaj vesa rot, rëk mu yö denahën gesu devong ving rë, gaq kwaj neya ngahi. Lob nër vu sir bë, “Maq ham nos la neggëp-a?”

⁴² Lob devo gël sën devesi lo dus ti vu yi.

⁴³ Lob vo vër megga gedelë raq malaj.

⁴⁴ Lob nër vu sir bë, “Wirek sën sa nahën nado ving ham lo, log senër vu ham bë: Gagek pin sën dekevu raq sa meneggëp loq Moses yi horek, geneggëp loq alam-denenër-gagek-rangahsën hir қаpiya, geneggëp loq Saam lo, og gagek pin sënë rëk anon jak.”

⁴⁵ Mëm tatekin kwaj, lob deraq Anutu yi gagek sën neggëp loq қаpiya lo degwa ni.

⁴⁶ Loq nër vu sir bë, “Dekevu gagek meneggëp loq Anutu-yi-қаpiya bë: Kerisi* geko vanë, gebuk natu löö, lob kedi jak nah gëp bedub.

⁴⁷ Lob rëk denanër arë gëp Yerusalem namugin bona menoh vu dob pin, in mehönon degërin sir, lob Anutu dahun hir ngaa nipaya na.

⁴⁸ Ham lë ngaa pin sënë raq malamin, om ham na nanër rangah.

⁴⁹ Log sëk gevong ngaa sën Amaq nër bë rëk bo vu ham lo, nök vu ham. Om ham ngo naköök medo nyëg sënë, rot bemëm niwëek yagek yi duk nam vu ham lom mëm.”

Anutu Ko Yesu Rak Yah Yagek

(Mt 16:19-20; Sn 1:9-12)

⁵⁰ Log li sir meya deverup Betania. Lob varah nema raq, gevengev raq in sir bë Anutu gegin sir nivesa.

⁵¹ Nahën nejom raq in sir, lob vuu sir, gAnutu ko yi raq yah yagek.

⁵² Log deko arë raq gedeyah medeya Yerusalem los kwaj vesa rot.

⁵³ Lob denesupin sir loḵ dub-vabuung-böp raḵ buk pin bedeneḵo Anutu arē raḵ.

Yesu Kerisi Yi Bengö Nivesa Sën Jon Kevu

Gagek Mala-tumsën-yi Saga Netu Mehönon Yesu

¹ Vu muginsën Gagek nedo. Gagek nedo ving Anutu, lob Gagek yik yi Anutu.

² Vu muginsën rot Gagek yö nedo ving Anutu.

³ Yö tung ngaa pin. Gengaa ti su verup ggëp aggata ngwë rë. Ma. Ngaa pin sën anon raķ menedo agi, og pum raķ yi yö timu.

⁴ Mala-tumsën degwa neggëp vu yi, lob mala-tumsën saga sën mehönon hir Rangah.

⁵ Lob Rangah sënë netum raķ malakenu, lob malakenu su yoh vu bë gërin rë.

⁶ Anutu vong mehöti arë nebë Jon yam.

⁷ Yam in bë nanër gagek rangah. Benanër gagek jaķ Rangah sënë in alam pin degenjo yi gagek bayoj na timu vu.

⁸ Jon saga og yi su Rangah rë. Gaķ yam in bë nanër gagek jaķ Rangah sënë mu.

⁹ Rangah sogek sën netum raķ mehönon pin lo yam dob.

¹⁰ Yi yö tung dob, rëķ luķ yam nedo dob, rëķ mehönon vu dob su derak ni rë.

¹¹ Yam yi nyëg, rëķ yi alam su deķo yi raķ rë.

¹² Gaķ alam sën deneko yi raķ bayoj neya timu vu yi lo, og nër sir bë detu Anutu nalu.

¹³ Lob degwa sën detu Anutu nalu lo su neggëp vu amaj lu ataj nij köķ rë, gesu neggëp vu mehönon yö ayoj neggurekin sir rë, gesu neggëp vu mehönon yö kwaj bë denatu rë. Gaķ degwa yö neggëp vu Anutu.

¹⁴ Lob Gagek sënë netu mehönon raķ benedo ving hil, behe halë niwëek los vunek vunek yagek yi. Niwëek los vunek vunek yagek yi in yik Ama Nalu timu, lob semusën degwa yi beyam los gagek anon pin.

¹⁵ Jon nër yi rangah genër bë. "Yik mehö sënë sën senër vu ham wirek lo bë, 'Mehö sën netamuın sa, og kesuu sa in yö nedo wirek, gaķ saķ nahën neverup.'"

¹⁶ Hil pin hako ngaa nivesa vesa ggëp yiyi. Vong semusën sënë vu hil, geyik vong semusën ggök ggökin rot vu hil.

¹⁷ Moses vo Anutu yi horek vu hil, rëķ Yesu Kerisi vo semusën vu hil rot beyam los gagek anon pin.

¹⁸ Mehöti su mala raķ Anutu rë. Yö ma rot. Yik Anutu Nalu timu sënë, sën nedo loķ Ama babu lo, om sën tateķin Anutu yi degwa vu hil.

Mehö-neripek-alam Jon Nër Gagek

(Mt 3:1-12; Mk 1:7-8; Lk 3:15-17)

¹⁹ Alam Yuda hir ggev devong alam-deneko-seriveng la ving alam Levi* la vu Yerusalem beya deloķ tepëķ in Jon bë, "Hong re?" Lob Jon nër gagek rangah nebë sënë.

²⁰ Su lah gagek vun rë, gaķ nër rangah bë, "Sa su Mehö sën Anutu ggooin raķ in bë geķo hil nah lo rë!"

²¹ Loķ deloķ tepëķ in yi ggökin bë, "Gaķ hong re? Maķ hong Elia ma re?" Rëķ bë, "Ma!" Loķ sireķ deloķ tepëķ yah bë, "Maķ hong mehö-nenër-gagek-rangahsën sën hil nehegin lo?" Rëķ nër yah bë, "Ma!"

22 Nebë saga lom delok tepëk bë, “Gağ hong re? Genanër in he nah nanër vu alam sën devong he yam lo!”

23 Lok Jon nër bë, “Sa mehö sën mehö-nenër-ğagek-rangahsën Yesaya nër gagek rağ sa wirek lo nebë:
‘Mehöti aye nerak loğ nyëğ-yumeris bë, “Ham bolinin Mehöböp yi aggata!”

24 Alam Parisai* devong alam saga yam,

25 lob delok tepëk in yi bë, “Su hong Kerisi* rë, gesu hong Elia rë, gesu hong mehö-nenër-ğagek-rangahsën sënë lo rë, loğ nebë va sën generipek alam-ë?”

26 Rëk Jon nër gagek yah vu sir bë, “Sa naripek alam rağ bël. Gağ mehöti nare loğ ham vuheng, geham su rağ ni rë.

27 Mehö saga sën rëk tamuın sa menam. Yi mehö nivesa kesuu sa, gesa mehö niğ paya besesu yohvu in bë natu yi hur mekevelekin aggis in vaha suu rë.”

28 Denër gagek sënë vu Betania* ggëp bël Yordan nenga vahi vu nyëğ sën Jon neripek alam lo.

Anutu Yi Sipsip Nalu Yesu

29 Heng to lom Jon lë bë Yesu to neya lom nër bë, “Kë! Yi sën Anutu yi sipsip nalu sën rëk natu seriveng mekevoh alam dob pin hir nipaya na lo sagu.

30 Yik mehö saga sën sa nanër wirek lo bë, ‘Mehöti rëk nam tamuın sa, yi og kesuu sa in yö nedo muğın, gesak ma!’

31 Sa og su serak ni rë. Rëk seyam ripek alam rağ bël in bë mehö saga rëk natök nam rangah balam Israel dejak ni.”

32 Lob Jon nër ggökin bë, “Sa halë Anon Vabuung vu yagek geluk yam nebë sok nuung ti meyam nedo rağ yi.

33 Sa og su serak ni rë, rëk Mehö sën vong sa yam in bë sejipek alam jak bël lo nër vu sa bë, ‘Gwelë nabë Anon Vabuung duk nam medo jak mehöti, og mehö saga sën rëk getung Anon Vabuung jak ham nabë sën ngo genetung bël rak sir lo.’

34 Lob sa halë ggovek besenër gagek rangah bë Anutu nalu yi saga.”

Yesu Ko Yi Hur Maluh Löö

35 Lok monbuk lob Jon yah nare ggökin beyi hur maluh luu denare ving yi.

36 Lok Yesu to neya, lom mala sepa menër bë, “Kë! Anutu yi sipsip nalu yi sagu!”

37 Beyi hur maluh luu sënë dengo nebë sënë, lob ya detamuın Yesu.

38 Lob Yesu ggërin yom melë bë luho denetamuın yi lob nër vu luho bë, “Melu nesero va?” Rëk luho denër yah vu yi bë, “Rabai! (Sën hil ayed nebë Tatovaha). Böm tena?”

39 Rëk bë, “Melu nam rëk gwelë!” Lob luho ya delë beggang sën neggëp loğ lo. Yik loğ 10 krök monbuk, lob luho denedo ving yi loğ buk saga.

40 Luho sën dengo Mehö-neripek-alam Jon aye meya detamuın Yesu lo ngwë† Andreas sën Simon Pita ari.

41 Lom ya metök vu ari Simon muğın menër vu yi bë, “He tök vu Mesia!” (Hil pekwë arë Mesia sënë dok nah Grik ayej nabë Kerisi*.)

42 Lob Andreas ko yi ya vu Yesu, lob Yesu mala nelë yi rëk bë, “Hong Simon, Jon* nalu. Hil rëk nanër arëm nabë Kepas!” (Arë sënë degwa nebë Gelöng.)

* 1:28: Betania sën neggëp loğ Jn 1:28 agi og yö ngwë, gağ su nyëğ mahen ti sën Lasarus lööho avëhñö luho hir nyëğ lo rë. † 1:40: Mehö-neripek-alam Jon yi hur maluh luu desepa Yesu medeya. Jon nër ngwë arë rangah bë Andreas gelah ngwë vun, lob ngwë sagi og mak yik yi Jon, rëk yö kevu kapiya sënë om mak ggöneng in arë besu kevu rangah rë.

Yesu Tahi Pilip Luho Natanael

⁴³ Loḵ tum heng to lob Yesu bē na distrik Galilea. Lom tōḵ vu Pilip benēr vu yi bē, “Getamuin sa!”

⁴⁴ Pilip sēnē yi Betsaida ti, yīḵ lōōho Andreas lu Pita beggang-bu timu.

⁴⁵ Lob Pilip ya metōḵ vu Natanael, lom nēr vu yi bē, “Mehō sēn Moses kevu gageḵ raḵ loḵ horek wirek galam-denenēr-gageḵ-rangahsēn dekevu gageḵ raḵ ving lo sēn he tōḵ raḵ ggovek ya. Yi Yesu Nasaret, Yosep nalu.”

⁴⁶ Lob Natanael nēr vu yi bē, “Maḵ ngaa nivesa ti rēḵ berup gēp Nasaret-a?” Rēḵ Pilip nēr yah vu yi bē, “Genam rēḵ gwelē!”

⁴⁷ Yesu lē Natanael neyam vu yi, lom nēr yi bē, “Ham gwelē! Israel anon soḵek yi saga! Gageḵ kuungsēn ti su neggēp vu yi rē!”

⁴⁸ Loḵ Natanael loḵ tepēḵ vu yi bē, “Nebē va sēn gerak sa niḡ-ē?” Loḵ Yesu nēr yah vu yi bē, “Pilip su tahi hong rē gengo nahēn gēdo loḵ ḵele pik* degwa, log sa halē hong muḡin ggēp sagu.”

⁴⁹ Lob Natanael nēr yah vu bē, “Tatovaha! Anutu nalu hong! Alam Israel hir Mehō-los-bengō hong!”

⁵⁰ Rēḵ Yesu nēr yah vu bē, “Gevong ving saga in senēr vu hong bē sa halē hong loḵ ḵele pik* degwa? Nahub rē, lob rēḵ gwelē ngaa bōpata rot kesuu sēnē!”

⁵¹ Loḵ Yesu nēr vu yi ggōkin bē, “Sa nanēr vu ham yōnon nabē nahub rēḵ ham rēḵ gwelē yaḡek rēḵ tateḵin yi geham gwelē Anutu yi angēr deḵak gededuḵ vu Mehōnon Nalu.”

2

Mehōti Ḷo Venē Vu Kana

¹ Log buk netu lōō lob mehōti ḵo venē ggēp Kana vu distrik Galilea, lom denegga nos bōp geYesu ata nedo ving sir.

² Log devong gageḵ yah in Yesu loḵo yi hurmaluh bedeyam ving.

³ Lob wain maya, lob Yesu ata nēr vu yi bē, “Hej wain maya!”

⁴ Lom Yesu nēr yah bē, “Ataḡ! Alu su nemad loḵ ti in ngaa rē! In sa buk yō nahēn!”

⁵ Rēḵ ata nēr vu hur sēn denevo nos ggelek lo bē, “Nabē nanēr gageḵ ti vu ham, og ham gwevong noh vu!”

⁶ Lob dēg nemadvahi-bevidek-ti nedo in bē vatēvek dejipek nemaj doḵ noh vu sēn alam Yuda hir gageḵ muḡeng lo. Dēg sēnē bōpata beyoh vu bē hil ḵeseh bēl ḵetuḵ nemadluho ma nemadluho-menemadvahi doḵ na ti ti.

⁷ Lob Yesu nēr vu sir bē, “Ham gweḵo bēl mekweseh doḵ na dēg sagu!” Lob deḵo meya dekeseh luḵ ya bepin pup.

⁸ Lob nēr vu sir bē, “Mēm ham jeḵoov begweḵo mena vu mehō-neḡin-nos!”

⁹ Lob deḵo medeya. Lob mehō-neḡin-nos lo num bēl mengo bē tu wain rak, rēḵ su rak ni bē deḵo vu tena rē. Gaḵ hur sēn denēḵo bēl lo mēm derak ni. Lob mehō-neḡin-nos tahi mehō sēn ḵo avēh lo yam benēr vu yi bē,

¹⁰ “Alam pin og denevo wain nivesa ggelek muḡin, balam denenum ngahiseḵē ggovek rē, lom denevo wain nipaya teka tamu. Gaḵ hong og gejom wain nivesa ahon bemēm nahēn gevo yam gwēbengko!”

¹¹ Yesu vong yi ngaa bōp nyēmūḡinsēn sēnē ggēp Kana vu distrik Galilea. Tato niwēēḵ vu sir nebē sēnē, lob yi hur maluh ayoj neya timu vu yi.

¹² Saga ggovek log Yesu luḵ meyah Kapernaum ving ata gari lo, geyi hur maluh lo. Beya denedo buk la ggēp sagu.

*Yesu Tii Alam Sën Denebago Ngaa Lok Dub Vabuung Böp Ayo
(Mt 21:12-13; Mk 11:15-19; Lk 19:45-46)*

¹³ Yuda hir Buk-ggöksën-yi* dus rak, lob Yesu rak meya Yerusalem.

¹⁴ Lom tøk rak alam sën denedo lok dub-vabuung-böp katum ayo medeneung burmakau los sipsip gesok nuung in bê alam debago lo. Gelë alam sën denepekwe* alam Yuda hir monë lok yah alam Rom hir monë lo denedo hir tevor medenevong huk.

¹⁵ Lob ko aggis bejoo tu begö betii mehōnon ving sipsip los burmakau pin vu dub ayo beto deyah dobnë. Gekeseh alam sën denepekwe* monë lo, hir monë los tevor ya.

¹⁶ Log nër vu alam sën denevong huk bagosën rak sok lo bê, “Ham gweko ngaa saga mena! Ham su gwevong Amag yi beggang sënë natu nyëg-bagosën-yi.”

¹⁷ Lob yi hur maluh kwaj vo yah gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo nebë: “Sa nehevong niwëek in bê gevong hong beggang gëp nivesa.”

¹⁸ Rëk alam Yuda delë sënë lom delok tepëk in yi bê, “Getii he, om rëk getatekin hong jak ngaa böp tena in he jak nim nabë hong mehō-los-arëm-a?”

¹⁹ Rëk Yesu nër yah vu sir bê, “Ham rëk kwevoh dub vabuung sënë na, gebuk natu löö rëk sedev nah gökin!”

²⁰ Lob alam Yuda denër bê, “Denelev dub-vabuung-böp sënë yoh vu ta mehōdahis luu menenadvahi-videk-ti, log gekuung bê gedev jak nah noh vu buk löö mu?”

²¹ Rëk dub sën Yesu nër lo, saga yö nër rak navi.

²² Nebë saga, lok nahub geYesu kedi rak yah vu bedub rë, lob yi hur maluh kwaj nevo yah yi gagek sën nër wirek lo, lom devong ving gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo los gagek sën Yesu nër lo.

Yesu Rak Alam Pin Nij

²³ Yesu nedo Yerusalem lok Buk-ggöksën-yi*, lob alam ngahisekë delë ngaa böp sën nevong lo, lom ayoj ya timu vu yi.

²⁴ Rëk mu Yesu rak sir pin ayoj ni om su vong yi lok ya nemaj rë.

²⁵ In rak alam pin ayoj ni. Mehōti su yoh vu bê nanër mehō ngwë ayo vu yi rë, gak neraç mehōnon pin ayoj ni ggovek ya.

3

Yesu Luho Nikodemus Devengwënj

¹ Parisai* ti nedo, arë nebë Nikodemus, balam Yuda hir ggev ti.

² Mehō sënë yam vu Yesu buk benër vu yi bê, “Tatovaha! He rak nim bê hong tatovaha ti, bAnutu vong hong yam. Bë Anutu su medo geving mehōti rë, og su yoh vu bê rëk gevong ngaa böp böp nabë sën genevong-ë rë.”

³ Rëk Yesu nër yah vu yi bê, “Sa nanër vu hong yōnon nabë: Mehōti bê su natu mewis gökin nah rë, og su rëk doç na Anutu-yi-nyëg rë.”

⁴ Lom Nikodemus lok tepëk yah vu yi bê, “Alam atov rëk natu mewis nah nabë va? Maç yoh vu bê rëk doç nah atayo megeko yi nom-a?”

⁵ Rëk Yesu nër yah vu bê, “Sa nanër vu hong yōnon nabë: Bë mehōnon su denatu mewis jak bêl los Anon Vabuung rë, og su deyoh vu bê rëk dedok na Anutu-yi-nyëg rë.”

⁶ Ngaa navim yi, og sagak navim yö yi. Gak ngaa sën anom yi, og sagak anom yö yi ngaa.

⁷ Su kwam na ngahisekë in sën senër vu hong bê genatu mewis gökin-ë!

⁸ Gaḵ kwam bo sang rë. Sang yō neya jeggin jeggin benevë ya ya. Gengo dedun rëḵ su gerak ni bē ya neverup tena mā ya neyoh tena rë. Og alam pin sën detu mewis raḵ Anon Vabuung lo, sir nebë sënë.”

⁹ Loḵ Nikodemus loḵ tepëḵ yah vu yi bē, “Nгаа sënë rëḵ anon jaḵ nabë va?”

¹⁰ Rëḵ Yesu nër bē, “Alam Israel hir tatovaha ti hong rëḵ su gerak ngaa sënë ni rë?”

¹¹ Sa nanër vu hong yōnon nabë: Ngaa sën he naraḵ ni lo sën he nanër. Gehe nanër ngaa sën he nehale ggovek lo. Rëḵ ham neruu demimin vu gagek sën he nanër lo.

¹² Sa nanër ngaa-dob-yi vu ham, rëḵ ham su nevonḡ ving rë. Om nabë sa nanër ngaa-yagek-yi vu ham, og ham rëḵ gwevonḡ geving nabë va?

¹³ Mehōnon ti su raḵ ya melë yagek rë, gema. Yiḵ Mehōnon Nalu yō timu vu yagek meluḵ yam.

¹⁴ Wirek Moses varah nyël kenu raḵ nare kele vu nyëḡ-yumeris, lob rëḵ debarah Mehōnon Nalu jaḵ nabë saga,

¹⁵ in alam pin sën ayoj na timu vu yi lo demedo malaj-tumsën degwata los degwata.

¹⁶ In Anutu kwa pesivin mehōnon rot, lob vonḡ nalu perurek timu sënë yam dob in bē alam sën ayoj na timu vu yi lo su malaj nama. Gaḵ demedo malaj-tumsën degwata.

¹⁷ Anutu su vonḡ Nalu yam dob in bē bo nyëvewen dok nah mehōnon hir ngaa nipaya rë. Gaḵ vonḡ yi yam in bē geḵo sir nah vu yi.

¹⁸ Mehōnon sën ayoj neya timu vu yi lo su rëḵ degeḵo nyëvewen rë. Gaḵ mehōnon sën su ayoj neya timu vu yi rë lo, og Anutu nër vorot bē rëḵ degeḵo nyëvewen dok nah hir ngaa nipaya, in su ayoj neya timu vu Anutu Nalu timu sënë rë.

¹⁹ Rangah yam dob ggovek, rëḵ mehōnon ahëj ving malakenu. Su ahëj ving rangah rë, in hir huk nipaya, om rëḵ degeḵo nyëvewen dok nah.

²⁰ Alam pin sën denevonḡ ngaa nipaya lo, og denesis begō vu Rangah gesu detōḵ yam vu rë, in nij nelël bē su hir ngaa nipaya natōḵ rangah.

²¹ Gaḵ mehōnon sën denesepa lok ngaa nivesa lo, og detōḵ yam rangah, in bē mehōnon degelë medejaḵ ni nabë denevonḡ hir huk raḵ Anutu niwëëḵ.”

Mehō-neripek-alam Jon Nër Yesu Yi Degwa Rangah

²² Sënë ggovek ya, log Yesu losho yi hur maluh deyah distrik Yudea belosho ya denedo sagu, beneripek alam.

²³ Gejon neripek alam vahi ving ggëp Aion, dus vu Salim. In bël ngahiseḵë neggëp vu nyëḡ sagu, lob alam deneya vu yi beneripek sir.

²⁴ Vu buk saga su deduu Jon ya karabus rë geyō nahën.

²⁵ Lob gagek ti verup vuheng loḵ Jon yi hur maluh losho Yuda ti, lob demehoo sir in gagek sën alam nij veseek jaḵ lo.

²⁶ Lob Jon yi hur maluh ahëj sengën medeya vu Jon bedenër bē, “Tatovaha! Mehō sën nedo ving hong wirek vu bël Yordan nenga vahi agu, begenenër gagek raḵ yi lo, neripek alam lob alam pin deneya vu yi!”

²⁷ Rëḵ Jon tateḵin vu sir bē, “Bë Anutu vu yagek su bo ngaa ti vu mehōti rë, og su rëḵ gevonḡ rë.”

²⁸ Ham ngo nengo gagek sën senër wirek lo bē sa su Kerisi* rë, rëḵ Anutu vonḡ sa yam muḡin.

²⁹ Bë avëh ti jak maluh, og avëh saga tu maluh sën raḵ vu yi lo yō timu venë. Lob bē regga sënë yi mehōti medo geving yi begenḡ aye, og su rëḵ gelë avëh regga paya rë, gaḵ rëḵ kwa vesa rot in yi. Lom gwëbeng sa kwag vesa rot nebë saga.

³⁰ Arë rëk böp jak, gesarëg gëp ahu.

³¹ Mehö sën yam vu vavunë kesuu ngaa pin. Mehö sën ata ko yi vu dob lo, og yi vu dob, beyö nër gagek rak ngaa-dob-yi mu. Gaḱ mehö sën yam vu yagek lo, og kesuu ngaa pin.

³² Mehö saga nër gagek rak ngaa sën lë los ngo ggovek lo, rëk su mehöti vong ving yi gagek saga rë.

³³ Gaḱ bë mehöti gevong geving yi gagek, og yik yogekin Anutu nebë saga nebë yi mehö gagek anon degwa.

³⁴ Mehö sën Anutu vong yi yam lo, og nenër Anutu yi gagek, in Anutu vong yi Anon Vabuung los dahis loḱ yam ggërin ayo.

³⁵ Ama ahë ving Nalu, bevo ngaa pin loḱ ya nema.

³⁶ Mehönon sën ayoj na timu vu Anutu Nalu lo, og rëk demedo malaj-tumsën degwata los degwata. Gaḱ mehönon sën su desepa doḱ Anutu Nalu aye rë lo, og su rëk demedo malaj-tumsën rë. Gaḱ Anutu ahë sengën neggëp vu sir.”

4

Yesu Vengwëng Vu Samaria Avëh Ti*

¹ Yesu ngo bë alam Parisai* deraḱ ni bë neripek hur maluh ngahiseḱë kesuu Jon.

² (Rëk Yesu su neripek sir rë, gaḱ yi hur maluh mu sën deneripek.)

³ Ngo nebë saga lom vuu distrik Yudea geyah meya distrik Galilea ggökin.

⁴ Lob aggata sën yoh meya lo, og yoh ya distrik Samaria vuheng meya.

⁵ Lob ya metoḱ ya Samaria nyëg böp ti arë nebë Sukar, dus vu dob len ti sën wirek Yakop vo vu nalu Yosep lo.

⁶ Lob asoreng sën wirek Yakop lev medeneḱo bël loḱ lo neggëp dus vu nyëg saga. Yesu yoh meya verup, lom vaha ma beto nedo dus vu asoreng-bël-yi sënë avi. Raḱ siks krök sehuksën.

⁷ Lom Samaria* avëh ti verup in bë geḱo bël, lob Yesu nër vu yi bë, “Bël nam sa nanum!”

⁸ In yi hur maluh deya nyëg böp Sukar in bë debago nos.

⁹ Rëk Samaria* avëh nër yah vu bë, “Hong Yuda, gesa Samaria* avëh, rëk nebë va sën genër vu sa bë ‘Bël nam sa nanum’—ë?” Nër nebë sënë in alam Yuda denelë alam Samaria* paya besu denevengwëng vu sir rë.

¹⁰ Lok Yesu nër yah vu yi bë, “Bë gejak ngaa sën Anutu vong vu hong ni, begejak mehöti sën nër vu hong bë ‘Bël nam sa nanum’ ni, og rëk kwetaḱ vu yi lob bo bël-mala-tumsën-yi vu hong.”

¹¹ Rëk avëh nër yah vu yi bë, “Mehöböp, höm ketuḱ ma, log asoreng-bël-yi sënë adingseḱë rot, om rëk gweḱo bël-mala-tumsën-yi sënë vu tena?”

¹² Hil kenud Yakop num bël sënë ving nalu lo wirek, geyi reggu lo denum ving, log vo asoreng-bël-yi ti sënë vu he behe nanum. Rëk maḱ gekuung bë gekwesuu yi?”

¹³ Rëk Yesu nër yah bë, “Alam pin sën denenum bël sënë rëk ayoj bev nah gökin in bël.

¹⁴ Gaḱ mehöti bë nanum bël sën sebo vu yi lo, og rëk nabë sën bël nebenguv loḱ yi. Log bël sënë rëk berup jaḱ buk, bebo mala-tumsën vu yi bemedo degwata los degwata.”

¹⁵ Lom avëh nër bë, “Mehöböp, gebo bël sënë vu sa in sa su ayog bev in bël, gesa su medo menom gaḱo bël vu sënë gök gökin!”

¹⁶ Loḱ Yesu nër vu yi bë, “Gena getahi reggam bemelu nom sënë rë!”

17 Rêk bê, “Sa reggag ma!” Lom Yesu nêr yah vu bê, “Genêr bê reggam ma, saga genêr yônon rot.

18 In wirek gerak maluh nemadvahi. Gağ mehô sên genewêp ving yi loğ yi beggang gwêbeng lo, og sagağ su reggam anon rê! Om genêr yônon!”

19 Rêk avêh nêr bê, “Mehôböp, gwêbeng seraq ni bê mehô-nenêr-gagek-rangahsên ti hong!”

20 He kenumin lo denesupin sir vu kedu Gerisim sênê medenejom rağ vu Anutu, rêk ham Yuda nenêr bê hil najom jağ gêp Yerusalem yô timu.”

21 Lom Yesu nêr vu yi bê, “Avêh, gwevong geving sa gagek nabê buk ti vongin berup, lob ham su rêk najom jağ vu hil Amad vu kedu sênê rê, beham su rêk najom jağ gêp Yerusalem yô timu geving rê.

22 Ham nejom rağ vu ngaa sên ham dugin lo, rêk he og he najom rağ vu ngaa sên he narak ni lo. In mehô sên rêk geğo mehônôn nah vu Anutu lo rêk berup gêp Yuda.

23 Lob buk sên Anutu ggooin rak bê berup lo vongin berup. Yônon, lob verup ggovek ya, om dok buk sênê og alam pin sên degevongin nabê denajom jağ yônon lo, og rêk degetung kenuj los dahis vu hil Amad medenajom jağ los ayoj timu. Kê’, hil Amad Anutu nesero alam nebê saga in bê denadudeğ vu yi.

24 Anutu yik nebê Anon Vabuung. Om nabê alam degeğo yi jağ, og degetung kenuj los dahis vu yi, medenajom jağ los ayoj timu.”

25 Rêk avêh nêr bê, “Serak ni bê Mesia rêk nam. Sên denenêr yi bê Mehô sên Anutu ggooin rağ in bê geğo hil nah lo. Bê nam, og rêk nanêr ngaa pin degwa rangah vu hil.”

26 Lom Yesu nêr vu yi bê, “Yik sa lo sên sa nevengwêng ving hong agi!”

27 Nenêr nebê saga log yi hur maluh yom deverup. Lob kwaj ya ngahi in nevengwêng ving avêh nyêğ ngwê ti sênê, rêk mehôti su loğ tepêk in luhô bê, “Bê ho va vu hong-a?”, ma, “Nebê va sên genevengwêng ving avêh-ê?” rê.

28 Lob avêh sênê vuu yi ketuk menedo, geyah meya beggagnê beyah nêr vu yi alam bê,

29 “Ham nam gwelê mehôti! Yi sênê og nêr ngaa pin sên sa nehevong wirek lo rangah vu sa. Mağ yi Kerisi* ma va?”

30 Lob to deya medeya vu Yesu.

31 Nahên medo deneyam, log yi hur maluh denenêr vu yi bê, “Tatovaha, gegwa nos rê!”

32 Rêk nêr yah vu sir bê, “Sa nos sên sa naha lo nedo, geham su rağ ni rê.”

33 Lom yi hur maluh lo yô deloğ tepêk vu sir bê, “Mağ mehôti ço nos yam vu yi?”

34 Rêk Yesu nêr bê, “Sa nos nebê sênê: Sa bê sepa dok yi sên vong sa meseyam lo yi gagek. Besa bê semu yi huk begovek na. Ham nenêr nebê sênê, ‘Kwev lubeluu govek na log nos nabung!’, rêk sa nanêr vu ham nabê ham malamin jağ megeko dok megwelê huk rê. Nos anon loğ beveroo rağ beyoh vu bê hil ketöv bangupin.

35 Mehô sên nevo nos lo neğo yi nyêvewen rağ yi huk menedo, genesupin nos sên gwêbeng agi in medo mala-tumsên degwata los degwata, lob rêk mehô sên nevaroh nos lo gemehô sên nevo nos anon lo, luhoho rêk kwaj vesa dok ti.

36 Wirek alam hib denenêr nebê, ‘Mehô ngwê nevaroh nos loğ huk gengwê neko anon.’

37 Gagek saga yônon, om sên sa hevong ham ya in bê ham gweğo nos anon dok huk sên ham su vong huk in rê lo.

³⁸ Alam ngwë yô devong huk in huk saga, rëk ham na gweko nos anon sën devong huk in bepum rak nemaj lo.”

³⁹ Lob Samaria* ngahisekë vu nyëg saga dengo avëh sënë yi gagek, lom ayoj ya timu vu Yesu. In avëh sënë nër bë, “Nër ngaa pin sën sa hevong wirek lo rangah vu sa!”

⁴⁰ Lob alam Samaria* deyam vu yi bedeketag bë medo geving sir, lob nedo saga buk luu ving sir.

⁴¹ Lob alam vahi dengo yi gagek besir ngahisekë ayoj ya timu vu yi ving.

⁴² Lob denër vu avëh sënë bë, “Gwëbeng he su ayomin neya timu vu yi rak hong gagek rë, gak he ngo hango yi gagek behe rak ni bë yik Mehö sënë, sën yam in bë dok vu mehönon megeko sir nah vu Anutu lo yönon.”

Yesu Vong Mehö-los-bengö Herot Yi Ggev Nalu Nivesa Rak*

⁴³ Buk luu saga ggovek ya, lob Yesu vuu nyëg sënë ya geyah meya distrik Galilea.

⁴⁴ In Yesu yô nër gagek vorot bë, “Su rëk degeko mehö-nenër-gagek-rangahsën ti arë jak gëp yô yi beggang degwa rë!”

⁴⁵ Lok ya metök ya distrik Galilea, lob alam Galilea kwaj vesa in ya vu sir, in ya delë buk-vabuung-ggöksën-yi ving, lom delë ngaa pin sën vong vu Yerusalem lo.

⁴⁶ Log yah meya verup Kana vu distrik Galilea ggökin,—nyëg sën vong bël tu wain lo. Lom mehö-los-bengö Herot* yi ggev ti nedo Kapernaum, lob nalu maluh nirak.

⁴⁷ Mehö sënë ngo gagek bë Yesu vu distrik Yudea meyah verup distrik Galilea, lom ya ketag vu yi bë duk mena gevong benalu nivesa jak, in dus rak bë nadiik.

⁴⁸ Lok Yesu nër yah vu yi bë, “Bë ham su gwelë ngaa böp aggagga rë, og ham su rëk gwevong geving rë!”

⁴⁹ Rëk mehö-los-bengö yi ggev nër bë, “Mehöböp, genam alu aduk manah pevis in sa nalug vongin nadiik!”

⁵⁰ Rëk Yesu nër vu yi bë, “Genah megena! Nalum rëk vesa dok.” Lob mehö sënë vong ving Yesu yi gagek meyah.

⁵¹ Nahën neyök aggata log yi hur detök verup vu yi bedenër vu yi bë, “Nalum vesa lok!”

⁵² Lob lok tepëk vu sir bë, “Hes mala va lom vesa lok-a?” Rëk denër bë, “Nikul veseveng lok seven krök buk.”

⁵³ Lom ama rak ni bë yik veseveng rak hes mala sën Yesu nër vu yi bë nalu rëk vesa dok lo. Lom losho yi alam pin ayoj ya timu vu Yesu.

⁵⁴ Yesu vu distrik Yudea meyah verup distrik Galilea lo, lob vong ngaa böp sënë netu luu.

5

Yesu Vong Mehö Sekë Selöngin Vu Ngaggee Betesda Benivesa Rak

¹ Saga ggovek, log Yuda hir buk vabuung ti verup, lob Yesu rak meya Yerusalem.

² Lob ngaggee mahen teka nedo Yerusalem dus vu sipsip hir aggata avi. Denenër arë lok Hibru ayoj nebë Betesda. Log delev beggang ti ggërin ngaggee sënë, geyi nyëketu los veluung avi nemadivahi.

³ Lob alam niraksën ngahisekë losho alam malaj kenod los vahaj nipaya, galam sën sekëj neselöngin lo denelok ya beggang-ayöong-yi teka sënë beggëp [denegin ngaggee sënë sën bë gee lo.

⁴ In Mehöböp yi angër ti neluk ya ngaggee sënë buk ti ti meneggee lok. Lob ggeesën nemaya log mehöti sën pevis meduk na namugin lo, og yi niraksën rëk nama na pevis.]

⁵ Lob mehöti nedo lok beggang-ayöong-yi sënë, niraq yoh vu ta mehödahis ti benemadluho benemadvahi bevidek löö (38).

⁶ Yesu lë mehö sënë neggëp lom rak ni bë niraq hus ading rot, lom lok tepëk vu yi bë, “Gevongin bë nim vesa jak-a?”

⁷ Lob mehö niraksën nër yah vu bë, “Mehö böp, buk sën ngaggee neggee lo, lom sehög mehönon sën geço sa mena getung duk na ngaggee lo ma! Sengo bë rëk duk na, lok sa nahën navimengin log denemugin medeneluk ya in sa.”

⁸ Lob Yesu nër vu yi bë, “Om kwedi gebare begweko hong kanyë jak begena!”

⁹ Lom pevis bemehö sënë nivesa rak geço yi kanyë rak beya. Gebuk saga og Buk-sewahsën-yi* ti.

¹⁰ Lom alam Yuda denër vu mehö sën nivesa rak lo bë, “Buk-sewahsën-yi* gwëbeng sënë, behorek nërin bë su gweko hong kanyë dok!”

¹¹ Rëk nër yah vu sir bë, “Mehö sën vong sa mesa nig vesa rak lo nër vu sa bë, ‘Gweko hong kanyë jak megena!’ ”

¹² Lok delok tepëk in yi bë, “Mehö re nër vu hong bë gweko hong kanyë jak megena?”

¹³ Rëk mehö sën nivesa rak lo dugin, in alam ngahisekë vu nyëg saga lob Yesu lok ya sir vuheng.

¹⁴ Nahub rëk Yesu tök vu yi ggökin lok dub-vabuung-böp katum ayo lob nër vu yi bë, “Gwengo? Gwëbeng nim vesa rak, om su gwevong ngaa nipaya gök nahin, in rëk maggin böpata natök vu hong kesuu muginsën.”

¹⁵ Lob mehö sënë yah nër vu alam Yuda bë, “Mehö sën vong besa nig vesa rak lo, yik Yesu.”

¹⁶ Lob yik alam Yuda ahëj sengën vu Yesu medenelë yi paya in nevong ngaa nebë sënë lok Buk-sewahsën-yi*.

¹⁷ Rëk Yesu nër yah vu sir bë, “Amag nevong ngaa nebë sënë yoh vu buk pin, om sën sa nesepa lok yah vaha.”

¹⁸ Nebë saga lom alam Yuda devong rak rak rot in bë dengis Yesu menadiik. In su keyëh horek Buk-sewahsën-yi* mu rë, gaq nër bë Ama Anutu yönon. Lob yik sënë nebë luho Anutu neggëp ti.

Anutu Nalu Mehö Los Niwëk

¹⁹ Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Sa nanër vu ham yönon nabë: Nalu su rëk gevong ngaa ti noh vu yö kwa rë. Gaq nevong ngaa sën nelë gAma nevong lo. Ngaa pin sën Ama nevong lo, og Nalu nesepa lok menevong nebë saga ving.

²⁰ In Ama ahë ving Nalu rot, lob tato ngaa pin sën nevong lo vu yi. Gerëk tato huk böp la geving kesuu sënë, lob ham rëk kenumin na.

²¹ Ama nenër balam-diiksën denekedi rak yah genevong medenedo malaj-tumsën. Log Nalu nesepa lok meneggoin alam rak yoh vu yö kwa, in bë demedo malaj-tumsën nabë saga.

²² Ama su rëk gengo mehöti yi gagek degwa rë. Gaq vo huk saga pin lok yah Nalu nema ggövek ya.

²³ Nebë saga in alam pin rëk degeko Nalu jak, nabë sën deneko Ama rak lo. Alam sën su deneko Nalu rak rë lo, og su deneko Ama sën vong yi yam lo rak ving rë.

²⁴ Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Mehöti bë gengo sa gagek bayo na timu vu Amag sën vong sa meseyam lo, og rëk medo mala-tumsën degwata los

degwata. Su rëk natök jak nyëvewen rë, gaḵ kesuu diiksën ggovek ya genedo mala-tumsën vorot.

²⁵ Log sa nanër vu ham yönon nabë: Buk ti vongin berup, balam-diiksën degengo Anutu Nalu aye, lob buk saga verup ggovek ya. Lob alam sën degengo aye lo, rëk demedo malaj-tumsën.

²⁶ Mala-tumsën degwa neggëp vu Ama yö timu, lom vo niwëëk vu Nalu gemala-tumsën degwa neggëp vu yi ving.

²⁷ Mehönon Nalu yi, om sën Ama ggooin yi raḵ in bë gengo mehönon hir gagek.

²⁸ Ham su gwelëk in gagek sënë. Gaḵ buk vongin berup, lob alam-diiksën pin sën deneggëp bedub lo, rëk degengo aye medekedi jak medenam.

²⁹ Alam sën denevong ngaa nivesa lo, rëk dekededi jak medemedo malaj-tumsën. Galam sën denevong ngaa nipaya lo, rëk dekededi jak nah medenatök jak hir nipaya nyëvewen.

Ngaa Nebë Sënë Tatekin Yesu Degwa Rëk Su Devong Ving Rë

³⁰ Sa su yoh vu bë gevong ngaa ti noh vu sengo kwaḡ rë. Gaḵ sa nesepa loḵ gagek sën sa nehango vu Amaḡ lo menesor alam hir gagek rak. Lob sa gagek neya niröp in sa su kwaḡ nevo bë sepa doḵ ngo kwaḡ rë, gaḵ sa nesepa loḵ yi sën vong sa meseyam lo kwa.

³¹ Bë sengo tatekin sa degwa og su yoh vu rë.

³² Rëk mehö ngwë nedo metatekin sa degwa, lob seraḵ ni bë netatekin yoh vu.

³³ Wirek ham vong alam deya vu Mehö-neripek-alam Jon in bë degengo yi gagek, lob tatekin gagek anon vu sir ggovek ya.

³⁴ Rëk mu sa su nesero mehöti in bë doḵ vu sa metatekin sa degwa rë. Gaḵ sa nanër sënë in bë ham gwërin ham bAnutu geḵo ham nom.

³⁵ Mehö-neripek-alam Jon nebë rangah sën nejëh raḵ nyëḡ lo, om ham kwamin vesa dus teka in rangah saga.

³⁶ Yönon, Jon tatekin sa degwa vu ham, rëk mu ngaa böp sën sa nehevong lo tatekin sa degwa rot bekesuu Jon yi gagek. Sa nehevong huk pin sën Amaḡ vo vu sa in bë sa gevong begovek na lo. Lob huk pin sën sa nehevong lo netato vu mehönon in bë dejak ni nabë Amaḡ vong sa beseyam.

³⁷ Lob Amaḡ sën vong sa beseyam lo, yi yö nër sa degwa rangah. Ham su nengo aye rë, geham su malamin neraḵ yi rë.

³⁸ Geyi gagek sënë su neggëp loḵ ham ayomin rë. In ham su vong ving mehö sën Anutu vong yi yam lo rë.

³⁹ Ham nesero gagek loḵ Anutu-yi-kapiya, in ham kwamin nevo bë mala-tumsën degwa loḵ neggëp beham rëk natök jak bemedo malamin-tumsën degwata. Rëk kapiya saga sën tatekin sa degwa.

⁴⁰ Rëk ham nimin lël geham su neyam vu sa in bë ham medo malamin-tumsën rë.

⁴¹ Sa su yam in bë alam degeḵo sarëḡ jak rë!

⁴² Rëk seraḵ ham nimin bë ham su ahëmin ving Anutu neggëp ham ayomin rë.

⁴³ Seyam raḵ Amaḡ niwëëk, rëk ham su ḵo sa raḵ rë. Bë mehöti nam jak yö yi niwëëk, og ham rëk gweḵo yi jak.

⁴⁴ Ham ahëmin neving bë mehönon degeḵo ham arëmin jak, rëk ham su nevingin bë Anutu timu geḵo ham arëmin jak rë, om ham rëk gwevong geving yi nabë va?

⁴⁵ Ham su kwamin bo nabë serëk gevong gagek vu ham vu Amaḡ. Gaḵ mehö sën mëm rëk gevong gagek vu ham lo, og Moses. Yi sën ham kuung bë rëk doḵ vu ham lo!

⁴⁶ Bè ham gwevong geving Moses yi gagek, og rëk ham gwevong geving sa gagek geving. In kevu gagek rak sa.

⁴⁷ Gak bè ham su gwevong geving ngaa sën Moses kevu lo rë, og ham rëk gwevong geving sa gagek nabè va?"

6

Yesu Vet Alam 5,000

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-34; Lk 9:10-17)

¹ Gagek sënë maya, log buk ti lob Yesu ya ngaggee böp Galilea nenga vahi sën denenër arë ngwë nebë Ngaggee-böp Tiberias* lo.

² Lob alam yu böpata delë ngaa böp sën vong vu alam niraksën lo, lob denetamuin yi.

³ Lob Yesu rak meya kedu beya nedo ving yi hur maluh lo,

⁴ log alam Yuda hir Buk-ggöksën-yi* dus rak.

⁵ Loğ Yesu mala neko loğ nyëğ, lob lë bè alam yu böpata verup deneyam vu yi, lob loğ tepëk vu Pilip bè, "Hil rëk bago nos vu tena balam sënë dega?" Nër nebë sënë meseggi Pilip,

⁶ gağ yö rak ngaa sën bè gevong lo ni ggovek ya.

⁷ Lok Pilip nër yah vu yi bè, "Bè hil bago nos jak monë K200, og sagağ su rëk noh vu sir pin bedega teka teka rë!"

⁸ Rëk yi hur maluh ngwë Andreas, sën Simon Pita ari lo, nër vu yi bè,

⁹ "Hurmahen ti ko brët nemadvahi gegël luu menedo sënë. Rëk mu sagağ su yoh vu alam yu böpata sënë rë!"

¹⁰ Lom Yesu nër bè, "Ham nanër vu sir nabë degeto demedo." Lob pahup ngahisekë taya menedo, lom to denedo rak, lob sir maluh 5,000.

¹¹ Log Yesu ko nos rak bejom rak in los kwa vesa ya vu Anutu, log vo ggelek sir. Log vong gël luu lo ving nebë saga. Vo vu sir medejom ggelek sir yoh vu kwaj.

¹² Degga ggovek meyoğ vu sir, log Yesu nër vu yi hur maluh bè, "Ham nupin nos vahi sën nahën nedoga. In hil su basap na meris."

¹³ Lob desupin bedevasu loğ sap nemadluho-bevidek-luu, yiğ degga brët nemadvahi sën meyoğ vu sir gevewen nedo.

¹⁴ Alam delë ngaa böp sën vong-ë, lob denër bè, "Yönon rot, mehö-nenër-gagek-rangahsën sën denenër bè rëk nam dob lo yiğ sënë."

¹⁵ Lob Yesu rak ni bè vingin denajom yi ahon bedegetung yi natu hir mehö-los-bengö, lom yö ti tah yi meyah los kedu.

Yesu Vare Neya Rak Ngaggee Vavunë

(Mt 14:22-33; Mk 6:45-52)

¹⁶ Log sehuksën lob Yesu yi hur maluh deluğ medeya ngaggee nenga

¹⁷ bederağ ya yağ in bè denah Kapernaum. Lob buk loğ in sir geYesu yö nahën nedo kedu,

¹⁸ loğ sang yam niwëek bengaggee tëë böp.

¹⁹ Log detee yağ meto deya ngaggee vuheng rot, (yoh vu 5 ma 6 kilomita), lom delë Yesu rak nare ngaggee vavunë meverup dus vu yağ, lob deggöneng rot.

²⁰ Rëk Yesu nër ya vu sir bè, "Yiğ sa sën verup ağı, om ham su göneng!"

²¹ Lob devongin bè degeko yi jak na yağ rëk pevis metok ya ngaggee nenga sën bè dena lo.

Alam Desero Yesu

²² Log heng to lob alam yō nahën denedo ngaggee nenga vahi, gederak ni bē su yag ngahi nedo veseveng rē. Gaḡ yik timu nedo, geYesu su rak ya yag sēnē ving yi hur maluh rē gema. Gaḡ yi hur maluh meris yō derak ya yag saga medeya.

²³ Rēk yag la vu nyēg bōp Tiberias* deverup monbuk anon medenedo roneknē vu nyēg sēn Yesu jom rak nos gedegga lo.

²⁴ Lom delē bē Yesu losho yi hur maluh su denedo rē, lom derak ya yag saga beya desero Yesu vu Kapernaum.

Yesu Yō Nēr Yi Bē Nos Mala-tumsēn-yi

²⁵ Desero yi meya detōk vu yi ggēp ngaggee nenga vahi, lob delok tepēk vu yi bē, “Tatovaha! Geyoh bē tena meḡeyam-a?”

²⁶ Rēk Yesu nēr yah bē, “Sa nanēr vu ham yōnon rot nabē: Ham su kwamin nevo ngaa bōp sēn sa hevong lo beham yam nesero sa rē, gaḡ ham wa nos bahēmin pup, om sēn ham yam nesero sa.

²⁷ Ham su gwevong huk in nos sēn rēk petar agi! Gaḡ ham gwevong huk in nos sēn rēk medo degwata geyoh vu bē gevong beham medo malamin-tumsēn lo. Mehōnon Nalu rēk bo nos sēnē vu ham, in Ama Anutu tato yi ggovek ya bevong yi yam.”

²⁸ Lob denēr yah vu yi bē, “He gevong nabē va in he gevong Anutu yi huk-a?”

²⁹ Rēk Yesu nēr yah vu sir bē, “Anutu yi huk nebē sēnē: Ham ayomin na timu vu Mehō sēn Anutu vong yam lo.”

³⁰ Loḡ denēr yah bē, “Rēk gwevong ngaa bōp va ti mehe galē loḡ mēm he rēk gevong gevong hong-a? Geyoh vu bē rēk gwevong va?”

³¹ He kēnumin lo degga mana* ggēp nyēg-yumeris wirek, nebē sēn dekevu meneggēp loḡ Anutu-yi-ḡapiya lo nebē: Vo nos-yagek-yi vu sir medegga.”

³² Lom Yesu nēr vu sir bē, “Sa nanēr vu ham yōnon rot nabē: Moses su vo nos-yagek-yi vu ham rē, gaḡ mēm Amag nevong nos-yagek-yi soḡek vu ham.

³³ Nos sēn Anutu nevong lo, og luḡ yam vu yagek in bē gevong bemehōnon demedo malaj-tumsēn.”

³⁴ Rēk denēr yah vu yi bē, “Om Mehōbōp, gebo nos sēnē vu he noh vu buk!”

³⁵ Rēk Yesu nēr bē, “Sengo ti nos-mala-tumsēn-yi. Mehōti bē nam vu sa, og su rēk nadiikahē gökin nah rē. Log bē mehōti ayo na timu vu sa, og su rēk ayo bev in bēl gökin rē.

³⁶ Rēk senēr vu ham vorot bē ham nelē sa rēk ham su ayomin neyam timu vu sa rē.

³⁷ Mehōnon pin sēn Amag vo sir vu sa lo, og rēk denam vu sa. Lob mehōti bē nam vu sa, og sa su rēk juuk yi rē.

³⁸ In sa su vu yagek meyam in bē ngo sepa kwag rē. Gaḡ seluḡ yam in bē gevong noh vu Mehō sēn vong sa meseyam lo kwa.

³⁹ Lob Mehō sēn vong sa meseyam lo kwa nebē sēnē bē: Alam sēn vong vu sa ggovek lo, saga sa su rēk gevuu sir ti bemala nama rē, gaḡ sengo rēk nanēr bedekedi jaḡ nah vu Buk-tamusēn.

⁴⁰ Kē! Amag kwa nebē sēnē bē: Alam pin sēn degelē Nalu mayoj na timu vu yi lo, og rēk demedo malaj-tumsēn degwata. Gesēk nanēr bedekedi jaḡ nah vu Buk-tamusēn.”

⁴¹ Log nēr bē, “Sengo ti nos sēn luḡ yam vu yagek!” Nēr bē sēnē lob alam Yuda devong ayej vu medenēr gagek ngahisekē rak yi.

⁴² Denēr bē, “Mehō sēnēk maḡ Yesu sēn Yosep nalu yi lo? Behil arak ama lu ata nij. Ma nebē va sēn nēr bē yi vu yagek meluḡ yam-ē?”

⁴³ Lom Yesu nēr yah vu sir bē, “Ham su nanēr gagek ngahisekē vu ham!

⁴⁴ Mehöti su yoh vu bê nam vu sa meris rê. Gağ Amag sên vông sa meseyam lo, bê geğo mehöti nam, og mehö saga rêğ nam vu sa. Lob sêğ nanër bekededi jağ nah vu Buk-tamusên.

⁴⁵ Alam-denenër-ğagek-rangahsên dekevu gagek meneggëp loğ Anutu-yi-kapiya nebë: Anutu yö rêğ tatekin gagek vu sir pin. Lob alam pin sên denengo Amag yi gagek venuh lo, og rêğ denam vu sa.

⁴⁶ Mehöti su lê Amag rê. Mehö timu sên nedo ving Anutu beyam lo, yik mehö timu saga sên lê Ama.

⁴⁷ Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Bê mehöti ayo nam timu vu sa, og rêğ medo mala-tumsên degwata los degwata.

⁴⁸ Sengo ti nos-mala-tumsên-yi.

⁴⁹ Wirek ham kënumin lo degga mana* vu nyëğ-yumeris medenedo, loğ dediik.

⁵⁰ Gağ bê mehöti ga nos sên luğ yam vu yagek agi, og su rêğ nadiik rê.

⁵¹ Nos-mala-tumsên-yi sên luğ meyam vu yagek lo, yik sa. Bê mehöti ga nos sênë, og rêğ medo mala-tumsên degwata. Nos sên sebo vu yi lo, yik sa reggos. Sêğ bo vu alam vu dob in demedo malaj-tumsên."

⁵² Lob alam Yuda yö yah denër vu sir bê, "Nebë va sên mehö sênë bo yi reggos mehil aga-ë?"

⁵³ Lok Yesu nër vu sir bê, "Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Nabë ham su gwa Mehönon Nalu reggos los nanum yi köğ rê, og ham su rêğ medo malamin-tumsên rê.

⁵⁴ Alam sên dega sa reggos los denanum sa köğ lo, og rêğ demedo malaj-tumsên degwata los degwata, om sêğ nanër bedekedi jağ nah vu Buk-tamusên.

⁵⁵ In sa reggos saga og nos soğek, gesa köğ saga sên tu bêl soğek.

⁵⁶ Mehöti bê ga sa reggos los nanum sa köğ, og rêğ medo dok sa, gesa medo dok yi.

⁵⁷ Amag sên mala-tumsên degwa lo vông sa beseyam, lob sa nado malag-tumsên rak Amag yi niwëëk. Nebë saga, om mehöti bê ga sa, og rêğ medo mala-tumsên jağ sa nig wëëk.

⁵⁸ Nos sagi sên luğ vu yagek meyam. Su nebë nos sên ham kënumin lo degga loğ dediik lo rê. Gağ mehöti bê ga nos sênë, og rêğ medo mala-tumsên degwata los degwata."

⁵⁹ Yesu nër gagek sênë vu sir loğ dub-supinsên-yi vu Kapernaum.

Gagek Mala-tumsên Degwa Yesu

⁶⁰ Lob yi hur maluh ngahisekë dengo gagek sênë, lom denër bê, "Gagek sênë su yoh vu rê! Re yoh vu bê rêğ jağ degwa ni?"

⁶¹ Rêğ Yesu rak ni bê yi hur maluh denër gagek ngahisekë rak gagek sênë, lom nër vu sir bê, "Gagek sênë vông beham ahëmin sengên-a?"

⁶² Om nabë ham gwelë Mehönon Nalu jağ menah nyëğ sên nedo wirek meyam lo, og ham rêğ nanër nabë va?

⁶³ Anon Vabuung yö ti nevong bemehönon denedo malaj-tumsên. Hil navid su yoh vu bê dok vu hil rê, gağ gagek sên senër vu ham gwëbeng agi, og yoh vu bê dok vu ham anomin begevong beham medo malamin-tumsên.

⁶⁴ Rêğ ham la su devong ving rê." Alam sên su devong ving rê lo, og Yesu yö rak nij mugin. Gerak mehö sên rêğ nanër yi rangah vu alam-begö-yi lo ni ving.

⁶⁵ Lob nër ggökin bê, "Ham la su devong ving sa gagek rê, om yik rak degwa saga sên senër vu ham nebë: Bê Amag su geğo mehöti nam rê, og su yoh vu bê yö rêğ nam vu sa rê."

66 Dengo Yesu yi gagek saga, lob yi hur maluh vahi devuu yi gedeyah medeya, gesu deneya ving yi ggökin rë.

67 Lom Yesu loḵ tepëḵ vu sir nemadluho-bevidek-luu bë, “Maḵ ham rëḵ kwehe ham in sa nabë saga geving mena?”

68 Loḵ Simon Pita nër yah vu yi bë, “Mehöböp, rëḵ he na vu re? Ma. Hong timu gagek mala-tumsën degwa hong!”

69 Behe ayomin yök timu vu hong ggovek ya, behe raḵ nim bë Anutu yi Mehö Vabuung hong!”

70 Lob Yesu nër gagek yah vu sir bë, “Sehoo in ham nemadluho-bevidek-luu rak, rëḵ ham tik memö!”

71 Nër nebë saga rak Yudas sën Simon Iskariot nalu. Hur maluh nemadluho-bevidek-luu hir ti yi sën rëḵ nanër Yesu rangah medengis yi nadiik lo.

7

Yesu Ari Lo Su Devong Ving Yi Rë

1 Sënë ggovek log Yesu tah yi meyah nedo distrik Galilea. Gesu ya neḵo loḵ distrik Yudea rë, in alam Yuda denevong in bë dengis yi menadiik.

2 Lob alam Yuda hir buk vabuung ngwë sën denenër bë Buk-vabuung-numeng-yi lo dus raḵ, (in wirek kenuj) lo deletv numeng mahen mahen medeggëp loḵ vu nyëg-yumeris, om sën denetahu bedeneseпа loḵ yoh vu ta).

3 Lob ari lo denër vu yi bë, “Gwevuu nyëg sënë gegena Yudea in hong hur maluh degelë hong huk sën genevong lo.

4 Bë mehöti kwa bo nabë gevang bengö jaḵ, og su nevun yi huk meneggëp vunsën rë. Genevong ngaa nebë sënë, om gena getato hong vu mehönon pin medegelë hong.”

5 Ari lo sën su denevong ving yi bë Anutu nalu rë, om sën denër nebë sënë.

6 Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Sa buk yö nahën! Gaḵ buk pin sënëḵ ham ngo ham buk.

7 Alam sën deneseпа loḵ aggata dob yi lo su deyoh vu bë degelë ham paya rë. Gaḵ denelë sa paya in sa nanër hir ngaa nipaya sën denevong lo rangah.

8 Ham ngo na gwelë buk vabuung saga! Gaḵ saḵ su rëḵ na doḵ buk vabuung sënë rë in sa buk yö nahën.”

9 Nër bë sënë vu sir genedo Galilea.

Yesu Ya Melë Buk-vabuung-numeng-yi

10 Loḵ ari lo demugin meya denelë buk vabuung geyö ti rëḵ tamu in sir merak meya. Su ya rangah rë, gaḵ vun yi meya.

11 Rëḵ alam Yuda desero yi loḵ buk vabuung saga bedenër bë, “Mehö sënë lo nedö tena?”

12 Lob alam depatereng medenër gagek ngahisekë raḵ yi. Vahi denenër bë, “Yi mehö nivesa!” Gevahi denenër bë, “Ma! Nekuung in alam!”

13 Rëḵ deneggöneng in hir ggev, om sir ti su nër gagek raḵ yi ya rangah rë.

14 Denelë buk vabuung saga beyi buk vahi ggovek ya meya verup vuheng atov, lom Yesu ya verup meluḵ ya dub-vabuung-böp katum ayo metateḵ in gagek vu alam.

15 Lom alam Yuda deranga nemaj gedenër bë, “Maḵ re rëḵ tahu mehö sënë loḵ gagek sënë om sën nenër-ë? Mehöti su tateḵ in vu yi rë!”

16 Rëḵ Yesu nër yah bë, “Gagek sën senër vu ham lo, saga su sengo ti sa ngaa rë. Gaḵ Anutu sën nevong sa meseyam lo yi ngaa.

17 Genabë mehöti ahë geving nabë gevang Anutu yi gagek banon jak, og rëk jak gagek sën sa nanër agi degwa ni nabë neyam vu Anutu, ma, sengo nanër yoh vu kwag.

18 Mehöti bë nanër gagek noh vu yö kwa, og sagak nevingin bë yö geko arë jak mu. Gağ mehöti bë geko mehö sën vong yi meyam lo arë jak, og mehö saga rëk nanër gagek los anon gesu gekuung jak rë.

19 Wirek Moses vong horek vu ham, rëk ham ti su nesepa loğ yi horek saga rë. Ma ham bë ngis sa nadiik in degwa va?”

20 Rëk alam saga denër yah vu bë, “Memö nipaya ti negwang ya ayom! Re bë ngis hong nadiik-a?”

21 Rëk Yesu nër yah bë, “Sa hevong ngaa böp ti lob ham pin kwamin ya ngahi.

22 Moses vo gagek vu ham bë ham gwerah* navimin. Yönon, rëk mu gagek sënë su verup nyëdahis vu Moses rë, gağ yö verup wirek vu ham dohahe lo. Rëk ham nerah* nalumin navij loğ Buk-sewahsën-yi*.

23 Ham nerah* hurmahen navij loğ Buk-sewahsën-yi* in bë ham su kweyëh Moses yi horek. Loğ nebë va sën ham ahëmin sengen vu sa in sën sa hevong bemehöti nivesa rağ los dahis loğ Buk-sewahsën-yi*-ë?”

24 Ham su nanër gagek jeggjin jeggjin jak alam, gağ ham jak degwa ni meseggi rë loğ mëm ham nanër sir niröp.”

Denër Bë Mağ Mehö Sënëğ Yi Mehö Sën Anutu Ggoin Rağ In Bë Geko Hil Nah

25 Log alam Yerusalem la denër kwaj luu bë, “Mağ yik mehö sën denesero yi in bë dengis yi menadiik lo saga?”

26 Ham lë! Nare rangah menenër gagek rëk su denenër gagek ti rağ yi rë! In mağ alam ggev derak ni bë yi Kerisi* yönon ma va?”

27 Rëk mu hil arak mehö sënë yi nyëğ ni, gağ bë Kerisi* berup, og hil su rëk ajağ yi nyëğ ni rë!”

28 Lob Yesu nedo dub-vabuung-böp katum ayo metatekin gagek vu alam, genër rangah bë, “Ham rağ sa nig, beham rağ sa nyëğ ni! Rëk sa su yam yoh vu sengo kwag rë. Gağ mehö sën vong sa meseyam lo, og gagek anon pin degwa yi, rëk ham su rağ ni rë.

29 Gağ sağ serak ni. In sa nado ving yi bevong sa meseyam.”

30 Nebë saga lob sir bë denaduu yi na qarabus, rëk su dejom yi ahon rë in yi buk yö nahën.

31 Alam ngahisekë ayoy ya timu vu yi medenër bë, “Mesia sën bë rëk nam lo mağ yik yi sënë! Gağ mehö ngwë su yoh vu bë rëk berup megevong ngaa böp böp kesuu ngaa sën mehö agi nevang-ë rë.”

Devong Ahëvavu Deya In Bë Denaduu Yesu

32 Alam Parisai* dengo alam denenër gagek aggagga nebë sënë rağ Yesu, lom losho alam-deneko-seriveng hir ggev lo devong ahëvavu la deya in bë denaduu na qarabus.

33 Lob Yesu nër bë, “Yik sa medo buk dus teka geving ham, log sëk nah mena vu yi sën vong sa meseyam lo.

34 Ham rëk sero sa, rëk ham su rëk natök jak sa rë. Lob ham su yoh vu bë na nyëğ sën sena medo lo rë.”

35 Lob alam Yuda yö denër vu sir bë, “Rëk na tena gehil su ayoh vu bë rëk natök vu yi rë? Mağ rëk na vu hil alam vu alam Grik hir nyëğ betahu alam Grik-a?”

36 Om sèn nër bē, ‘Ham rək sero sa, rək ham su rək natök vu sa rē’—è? Log nër ving bē, ‘Ham su yoh vu bē rək na nyëg sèn sena medo lo rē’. Ma maḵ gagek sènë degwa nebë va?”

Bël Mala-tumsën-yi

37 Dus raḵ bē Buk-vabuung saga yi buk govek na, lob yi buk böpata sèn deneseggi hus lo verup, lob Yesu kedi nare getahi bē, “Bē mehōti ayo bev in bël, og nam nanum vu sa!

38 Saga yoh vu sèn dekevu meneggëp lok Anutu-yi-ḵapiya lo nebë: Bël-mala-tumsën-yi rək benguv doḵ mehōti sèn ayo nam timu vu sa lo ayo rot megeto mena.”

39 Nër raḵ Anon Vabuung sèn bē rək bo vu alam sèn ayoj na timu vu yi lo. In vu buk saga Anon Vabuung su yam rē, in Anutu nahën gesu ḵo Yesu raḵ yah vu yi rē.

Alam Denesap Sir Raḵ Mesia Ggökin

40 Alam la denḡo gagek saga, lob denër bē, “Maḵ mehō sènë, yi Mehō-nenër-gagek-rangahsën ti sèn hil nehegin-ë lo yōnon.”

41 Gesir vahi denenër ngwë nebë, “Yi Mehō sèn Anutu ggooin raḵ in bē geko hil nah lo.” Lok vahi denenër bē, “Mu maḵ Kerisi* su rək berup gëp Galilea rē!

42 In dekevu gagek rak Kerisi* meneggëp lok Anutu-yi-ḵapiya bē Davit* yi mewis, om yō rək berup gëp nyëg Betlehem sèn Davit yi nyëg lo.”

43 Nebë saga lob alam devasuh sir ya yu luu in Yesu.

44 Vahi bē degeḵo yi na ḵarabus, rək ti su jom yi ahon rē.

Alam Yuda Hir Ggev Su Devong Ving Yesu Rē

45 Nebë saga lob ahëvavu deyah medeya vu alam-deneko-seriveng hir ggev losho alam Parisai* ggökin. Lob alam Parisai* deloḵ tepëḵ vu sir bē, “Ham su ḵo yi yam rē in va?”

46 Rək ahëvavu denër yah bē, “Mehōti su nenër gagek nebë sèn mehō agi nenër-ë wirek rē!”

47 Lok alam Parisai* denër yah vu sir nebë, “Kuungin ham ving-a?”

48 Maḵ ham lë bē he ggev los Parisai* ti ayo ya timu vu yi? Ma!

49 Rək alam meris sènë desepa loḵ yi in su deraḵ horek ni rē, om Anutu rək gevong bermalaj nama.”

50 Lok sir ti sèn Nikodemus, sèn wirek ya vu Yesu buk lo, nër vu sir bē,

51 “Maḵ hil horek nër bē hil gevong gagek vu mehōti meris mu? Ma! Hil gango yi gagek namugin, behil ajaḵ ngaa sèn vong lo ni nivesa rē, loḵ mëm.”

52 Rək denër gagek yah vu yi bē, “Maḵ hong Galilea ti ving-a? Bē genatevin Anutu-yi-ḵapiya nivesa, og rək gejaḵ ni nabë alam-denenër-gagek-rangahsën ti su rək berup gëp distrik Galilea rē.”

53 Log deketëḵin sir medeyah medeya bej.

8

Avëh Sën Nevong Baggëb

1 [Log Yesu yah meya Ḷedu Ḷele-oliv.

2 Log kedi monbuk anon meyah dub-vabuung-böp ḵatum ayo ggökin. Lob alam pin deya vu yi, lom to nedo getateḵin gagek vu sir.

3 Lob alam-horek-yi los alam Parisai* delë bē avëh ti vong baggëb, lom deko medevarah ya alam pin malaj

4 gedenër vu Yesu bē, “Tatovaha! Avëh sènë vong baggëb lom alam detök vu yi.

5 Moses vo horek vu hil bê hil tengwa avêh nabê sênê jak gelông menadiik. Ma hong og rêk genanêr nabê va?”

6 Denêr bê saga in bê deseggi yi, bedenatök vu gagek ti berup avi be-gevang gagek vu yi. Rêk Yesu dudek bemedo neseröö dob rak nema deggis.

7 Delok tepêk pangsên rot, lob mêm vêr yu rak benêr vu sir bê, “Bê ham ti su nevong ngaa nipaya rê, og mêm namugin betengwa avêh sênê jak gelông ti.”

8 Log dudek yah bemedo neseröö dob ggökin.

9 Dengo nebê sênê, lom sir ti ti to medo deneya dobnê vêr vêr. Alam ggev to deya mugin, log sir vahi detamu. Devuu Yesu geyö ti nedo gavêh nahên nare lok mala.

10 Lob Yesu vêr mala rak benêr vu avêh bê, “Avêh, sir tena? Mağ mehöti su vongin bê ngis hong rê?”

11 Rêk bê, “Mehöböp, ma-o!” Lob Yesu nêr bê, “Sa ving, sa su hevongin bê ngis hong rê. Om gena, gesu gwevong ngaa nipaya gökin nah!”]

Yesu Tu Dob Yi Rangah

12 Lob Yesu nêr vu sir ggökin yah bê, “Sa og setu dob yi rangah. Mehöti bê tamuin sa, og su rêk ketul dok in aggata rê, gağ rêk nama. In rangah rêk geli yi mena medo mala-tumsên.”

13 Nebê saga lob alam Parisai* denêr yah vu yi bê, “Ngo genetatekin hong degwa, om hong gagek saga su anon rê.”

14 Lok Yesu nêr yah vu sir bê, “Yönon, sengo netatekin sa degwa. Rêk sa gagek saga yönon, in serak nyêg sên sa nado meseyam gesêk nah lo ni. Rêk ham dugin sa nyêg sên sa nado meseyam gesêk nah mena medo lo.

15 Ham ngo nevo nyêvewen lok yah vu mehönon yoh vu ham alam-dob-yi ngo kwamin, rêk sa, og sa su navo nyêvewen lok yah vu mehöti rê.

16 Gağ nabê sa gevong nyêvewen vu mehöti, og sêk gevong noh vu, in su sengo ti rê. Gağ Mehö sên vong sa meseyam lo nelok vu sa, om sêk gevong niröp.

17 Yönon, ham horek ti neggêp nebê sênê: Bê mehö luu denanêr gagek gêp ti, og luho hir gagek saga yönon.

18 Log yik sa, og sengo netatekin sa degwa rangah, gAmag sên vong sa meseyam lo netatekin sa degwa rangah ving.”

19 Nêr nebê saga lob delok tepêk in bê, “Amam tena?” Lok Yesu nêr yah bê, “Ham su rak sa nig rê, geham su rak Amag ni rê. Bê ham jak sa nig, og ham rêk jak Amag ni geving.”

20 Netatekin gagek sênê vu alam lok dub-vabuung-böp katum ayo, genenêr vu sir lok dub ayo ti sên monê ben lo rêk mehöti su jom yi ahon rê, in yi buk yö nahên.

Yesu Nêr Bê, “Ham Su Rêk Na Nyêg Sên Sêk Na Lo Rê”

21 Log Yesu nêr yah vu sir ggökin bê, “Sêk na geham rêk sero sa, rêk nama beham nadiik los ham nipaya. Geham su yoh vu bê rêk nök nyêg sên sena-ê rê.”

22 Lob alam Yuda denêr bê, “Nêr bê hil su ayoh vu bê rêk ana nyêg sên na lo rê! Mağ nêr sênê in bê yö rêk ngis yi menadiik-a?”

23 Lok nêr yah vu sir bê, “Ham vu dob sênê, gesa vu vavunê. Om ham nesepa lok aggata-dob-yi, gağ sağ su nesepa lok aggata-dob-yi rê.

24 Om sên senêr vu ham ggevek bê ham rêk nadiik los ham nipaya. Bê ham su gwevong geving nabê sa Mehö sênê lo rê, og ham ngaa nipaya rêk gêp vu ham, beham nadiik los.”

²⁵ Lom delok tepək yah vu yi bē, “Hong re?” Lok Yesu tatekin yah vu sir bē, “Yik sa Mehō lo sēnē, nebē sēn sa nanēr vu ham wirek wirek lo.

²⁶ Sa gāgek ngahisekē nahēn neggēp besa bē nanēr jak ham beseggi ham. Rēk Mehō sēn vong sa meseyam lo yi Mehō gāgek anon degwa, om gāgek pin sēn sa nehango vu yi lo, yik sēn sa nanēr vu alam pin vu dob.”

²⁷ Nenēr Ama Anutu vu sir rēk su derak ni rē.

²⁸ Log Yesu nēr vu sir ggōkin bē, “Nahub rēk ham ngis Mehōnon Nalu jak kelepeko*, lob mēm ham rēk jak ni dok buk saga nabē yik sa Mehō lo sēnē. Lob ham rēk jak ni nabē sa su nehevong ngaa ti yoh vu sengo kwag rē. Gak sa nanēr gāgek yoh vu sēn Amag tato vu sa lo. Log Mehō sēn vong sa meseyam lo nelok vu sa.

²⁹ Su nevuus sa besengo ti nado rē. In sa nehevong ngaa sēn ahē neving lo yoh vu buk pin.”

³⁰ Nēr nebē sēnē lob alam ngahisekē ayoj ya timu vu yi.

Yesu Nēr Bē Gāgek Anon Rēk Gevong Behil Medo Malad-Tumsēn

³¹ Lob Yesu nēr vu alam Yuda sēn ayoj neya timu vu yi ggovek lo bē, “Bē ham medo dok sa gāgek, om ham rēk natu sa alam yōnon,

³² beham rēk jak gāgek anon ni, lob gāgek anon saga rēk geko ham vēr.”

³³ Lok denēr yah vu yi bē, “Abraham yi mewis he, om he su nado lok mehō ngwē nēma benehevong huk karabus vu yi rē! Rēk nebē va sēn genēr bē hong gāgek rēk geko he vēr-ē?”

³⁴ Lok mēm Yesu tatekin yi gāgek vu sir bē, “Sa nanēr vu ham yōnon rot nabē: Alam pin sēn denevong ngaa nipaya lo, om denedo lok ngaa nipaya, bengaa nipaya negin sir.

³⁵ Alam sēn denedo lok mehō ngwē nēma menēgin sir lo, om su rēk demedo degwata geving yi rē. Gak yi yō nalu om mēm rēk medo dok yi beggang degwata geving yi.

³⁶ Om Nalu bē geko ham vēr in ngaa nipaya, om rēk geko ham vēr yōnon, beham medo nivesa anon.

³⁷ Serak ni bē Abraham yi mewis ham! Rēk sa gāgek su nedo lok ham ayomin rē, om sēn ham bē ngis sa mesa nadiik.

³⁸ Sa nanēr gāgek rak ngaa sēn Amag tato vu sa ggovek lo, rēk ham nesepa lok ngaa sēn ham amamin netato vu ham lo!”

Yesu Nēr Alam Yuda Bē Satan Nalu Sir

³⁹ Lom denēr yah bē, “He degwa vu Abraham!” Rēk Yesu nēr vu sir bē, “Bē ham degwa vu Abraham yōnon, om ham rēk gwevong ngaa nabē sēn Abraham nevong lo.

⁴⁰ Senēr gāgek anon pin sēn sa hangō vu Anutu lo vu ham, lom ham bē ngis sa mesa nadiik, rēk Abraham su vong nebē sēnē rē.

⁴¹ Gak ham ngo nesepa lok amamin vaha!” Lok denēr yah bē, “He atamin su deko he duum rē! He amamin Anutu timu.”

⁴² Rēk Yesu nēr yah bē, “Bē ham amamin Anutu yōnon, om rēk ham ahēmin geving sa, in sa nado ving Anutu besēn seyam. Sa su yam yoh vu sengo kwag rē, gak Anutu vong sa meseyam.

⁴³ Ma nebē va sēn ham su rak sa gāgek degwa ni rē-ē? Sēnē degwa nebē ham ayomin nilēlin sa gāgek.

⁴⁴ Ham amamin Satan genalu ham, om ham nimin wēek pangsen bē ham sepa dok amamin kwa. Vu muginsēn yi mehō begō degwa menesis alam medenediik. Rot begwēbeng. Gesu nesepa lok gāgek anon rē, in gāgek anon su neggēp vu yi rē. Bē nanēr gāgek ti, om rēk nanēr gāgek kuungsēn, in yō yi ngaa nebē saga. Yi mehō gāgek kuungsēn, lob gāgek kuungsēn ala los degwa yi.

45 Gaḵ saḵ nanër gageḵ anon mu, om sën ham su nevonḡ ving sa rë.

46 Ham ti tena yoh vu bê rëḵ natök vu ngaa nipaya ti gegëp vu sa? Ma! Sa nanër gageḵ anon mu, rëḵ nebë va sën ham su nevonḡ ving rë-ë?

47 Anutu nalu lo, og denebë nengaj vu Anutu yi gageḵ. Gaḵ su Anutu nalu ham rë, om sën ham su nebë nengamin vu yi gageḵ rë.”

Gageḵ Raḵ Yesu Lu Abraham

48 Lob alam Yuda denër yah vu yi bê, “He raḵ nim bê hong Samaria* ti, rëḵ memö nipaya ti gwang ya ayom. Sagaḵ yönon!”

49 Rëḵ Yesu nër yah bê, “Su memö nipaya gwang yam sayog rë. Gaḵ sa nehako Amaḡ raḵ, rëḵ ham nedahun sa.

50 Sa su nehevongin bê gaḵo arëḡ jaḵ rë. Gaḵ Mehöti nedo beyö rëḵ kwa bo meseggi sa gageḵ beḡeko sarëḡ jaḵ.

51 Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Bë mehöti sepa doḵ sa gageḵ, og su rëḵ mala nama na verök yi rë.”

52 Lob alam Yuda denër bê, “Gwëbeng he raḵ ni ggoveḵ ya bê memö nipaya ti gwang ya ayom menelok vu hong. Abraham diik ggoveḵ, galam-denenër-gageḵ-rangahsën dediik bëmaya, loḵ genër bê, ‘Bë mehöti sepa doḵ sa gageḵ, og su rëḵ mala nama na verök yi rë.’

53 In gekuung bê kwesuu hil dobahë Abraham sën diik wirek lo? Gekwesuu alam-denenër-gageḵ-rangahsën sën dediik wirek lo ving-a? Log bê gweḵo hong jaḵ meḡenatu re?”

54 Lob Yesu nër yah bê, “Bë sengo gaḵo arëḡ jaḵ, og serëḵ natu ngaa meris. Rëḵ Amaḡ neḵo sarëḡ raḵ, Mehö sën ham nër bê ham amamin yi lo.

55 Rëḵ ma geham su raḵ ni rë. Gaḵ sa, og seraḵ ni. Bë sa nanër nabë sa duḡin yi, og rëḵ sa mehö gageḵ kuungsën nabë ham. Rëḵ seraḵ ni ggoveḵ ya besa nesepa loḵ yi gageḵ nivesa rot.

56 Ham dobahë Abraham sën kwa vesa anon rot in bê gelë sa huk sënë, lob lë ggoveḵ ya, lob ayo nivesa rot.”

57 Lob alam Yuda denër bê, “Su hong ta mehödahis luu menemadluho rë geyö nahën, log maḵ gelë Abraham-a?”

58 Rëḵ Yesu nër yah vu sir bê, “Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Vu muḡinsën gAbraham su nedo rë, vu buk saga sa nado.”

59 Dengo gageḵ saga lom deḵo gelöng raḵ in bê detengwa yi menadiik, rëḵ Yesu vun yi loḵ alam ggëp dub ayo, beto meyah dobnë.

9

Gageḵ Raḵ Mehö Mala Kenod

1 Yesu tetuu aggata meya, loḵ töḵ raḵ mehö mala kenod ti. Yiḵ yö mala kenod loḵ buk sën ata ḵo yi lo.

2 Lob Yesu yi hur maluh delok tepëḵ in yi bê, “Tatovaha! Re vonḡ ngaa nipaya lom sën ata ḵo yi to los mala kenod-a? Degwa neggëp vu mehö sënë yö yi ngaa nipaya, ma vu ama lu ata hir ngaa nipaya?”

3 Lob Yesu nër yah vu sir bê, “Degwa su neggëp vu mehö sënë yi ngaa nipaya ma, vu ama lu ata hir ngaa nipaya rë! Gaḵ ngaa sënë yö raḵ yi in bê Anutu yi niwëëḵ natök nam rangah.

4 Gwëbeng hes yö nahën netum, gehil gevong Mehö sën vonḡ sa meseyam lo yi huk. In rëḵ buk doḵ in hil, lob mehöti su yoh vu bê rëḵ gevong huk rë.

5 Buk sën sa nado doḵ agi, og setu doḵ sënë yi Rangah.”

6 Yesu nër nebë sënë log pesuv nyë ḵos loḵ doḵ, log sarömin los, geḡgwi loḵ mehö mala kenod mala ḡahis,

7 log nēr vu yi bē, “Gena gejipek duk ngaggee Siloam!” (Arē sēnē degwa nebē ‘Vong ya’). Lom ya meripek luḵ, lob mala tum, log yom.

8 Lob yi alam beggāngnē ving alam sēn denelē yi wirek lok buk sēn neketag monē lu ngāa vu alam lo delē medelok tepēk bē, “Maḵ yīḵ mehō sēn medo neketag alam in monē lu ngāa wirek lo sēnē?”

9 Lom la deyoḡek bē, “Ē-ē! Yīḵ mehō lo sēnē!” Log la denenēr bē, “Oo sagak mehō ngwē, rēḵ ni nebē mehō saga!” Rēḵ mehō sēnē yi yō nēr raḵ avi bē, “Yīḵ sa lo sēnē!”

10 Lom delok tepēḵ yah vu yi bē, “Rēḵ malam nivesa raḵ nebē va?”

11 Lok nēr yah bē, “Mehō sēn denenēr arē nebē Yesu lo sarōmin dob ving nyē ḵos gejegwi lok sa malag, log nēr vu sa bē, ‘Gena gejipek duk ngaggee Siloam!’ Lom seya meripek luḵ, lob sa malag nivesa raḵ besa halē nyēḡ.”

12 Lob denēr vu yi bē, “Mehō saga nedo tena?” Rēḵ nēr yah bē, “Sa dugin!”

13 Lob deḵo mehō sēn mala ḵenod wirek lo, bedeya vu alam Parisai*.

14 In Yesu sarōmin dob los nyē ḵos sēnē betateḵin mehō sēnē mala loḵ Buk-sewahsēn-yi* ti.

15 Lom mēm Parisai* delok tepēḵ in mehō saga ggōkin bē, “Malam nivesa raḵ nebē va?” Lok nēr yah vu sir bē, “Mehō saga jegwi dob rumengsēn loḵ sa malag, log seripek, lob sa malag tum.”

16 Lob Parisai* la denēr bē, “Mehō saga keyēh horek Buk-sewahsēn-yi*, om maḵ Anutu su vong yi yam rē.” Rēḵ la denēr bē, “Bē mehō nipaya ti, og su yoh vu bē rēḵ gevong ngāa bōp nabē sēnē rē!” Lob devasuh sir ya yu luu.

17 Lom denēr yah vu mehō mala ḵenod bē, “Mehō sēn vong malam nivesa raḵ lo, rēḵ genanēr yi nabē va?” Loḵ nēr yah bē, “Yi mehō-nenēr-ḡagek-rangahsēn ti!”

18 Wirek mehō sēnē mala ḵenod, rēḵ gwēbeng mala netum, rēḵ alam Yuda su devong ving sēnē rē.

19 Lob detahi mehō mala ḵenod sēnē ama lu ata yam, bedelok tepēḵ in luho bē, “Maḵ melu nalumin sēnē sēn melu nēr bē ata ḵo yi to los mala ḵenod lo? Rēḵ nebē va sēn gwēbeng nelē nyēḡ-ē?”

20 Lom ama lu ata denēr yah bē, “Alu arāḵ ni bē alu nalumin sēnē, balu arāḵ ni bē ata ḵo yi to los mala ḵenod.

21 Rēḵ alu su arāḵ ni bē mala netum nebē va rē! Galu dugin mehō sēn tateḵin mala lo. Om ham ngo doḵ tepēḵ vu yi rē. Yi bōp raḵ ggovek ya, om yō nanēr yi ḡagek!”

22 Ama lu ata deggōneng in alam Yuda lom denēr nebē sēnē. In alam Yuda hir ggev denēr ḡagek venuh bē: Bē mehōti nanēr Yesu nabē yi Mesia, og rēḵ deḡetii yi na in dub-supinsēn-yi.

23 Yīḵ rak degwa sēnē sēn ama lu ata denēr bē, “Yi bōp raḵ ggovek ya, om ham ngo doḵ tepēḵ vu yi.”

24 Lob detahi mehō sēn mala ḵenod lo beron ngwē ggōkin bedenēr vu yi bē, “Genanēr ḡagek sēnē ḡep Anutu mala nabē genenēr yōnon! In he og he raḵ ni bē yi mehō nipaya.”

25 Lob nēr yah vu sir bē, “Maḵ yi mehō nipaya ma ma? Sa dugin. Gaḵ yīḵ serāḵ ngāa timu ni. Wirek sa malag ḵenod, rēḵ gwēbeng sa malag netum.”

26 Loḵ delok tepēḵ yah bē, “Vong nebē va vu hong-a? Tateḵin malam nebē va?”

27 Rēḵ nēr yah vu sir bē, “Senēr vu ham ggovek, ma ham su ngo rē? Ma nebē va sēn ham bē gwengo nah ḡōkin-ē? Maḵ ham bē natu yi hur maluh geving-a?”

²⁸ Lom deggoo yi medenër bē, “Yiḱ yi hur maluh hong saga! Gaḱ he, og Moses yi hur maluh he!”

²⁹ He raḱ ni ggovek ya bē Anutu vengwēng ving Moses, gaḱ maḱ mehō saga yam vu tena? He duḡin yi degwa.”

³⁰ Lom mehō sēnē nēr yah vu sir bē, “Alam-e! Ngaa sēnē yō agga ti! Ham su raḱ degwa ni rē, rēḱ vong besa malag netum!”

³¹ Hil arak ni bē Anutu su nengo alam nijpaya hir gagek rē, gaḱ bē mehōti geḱo Anutu arē jaḱ los sepa doḱ yi gagek lo, og mēm Anutu rēḱ gengo aye.

³² Vu buk muḡinsēn sēn Anutu tung yaḡek los dob lo rot beyam tōḱ gwēbeng, og su denēr bē mehōti ata ḱo yi to los mala ḱenod rēḱ mehō ngwē tateḱin mala rē.

³³ Bē Anutu su gevong mehō sēnē nam rē, og su yoh vu bē rēḱ gevong ngaa nabē sēnē rē.”

³⁴ Rēḱ denēr yah vu yi bē, “Atam avēh nijpaya meḱo hong los ngaa nijpaya, lob gerig los ngaa nijpaya, loḱ bē getateḱin gagek vu he?” Denēr bē sēnē gedetii vu dub ayo meto meyah dobnē.

Yesu Nēr Gagek Peggirinsēn Raḱ Alam Malaj ḱenod

³⁵ Yesu ngo bē deruuk mehō sēnē, lob sero menēr vu bē, “Ayom neya timu vu Mehōnon Nalu, ma ma?”

³⁶ Loḱ nēr yah bē, “O mehō böp, Mehōnon Nalu sēnēḱ re? Genanēr tato vu sa rē, loḱ mēm sēḱ ayog na timu vu yi.”

³⁷ Lom Yesu nēr vu yi bē, “Gelē yi ggovek ya, mehō sēnē sēn gwēbeng yiḱ nevengwēng ving hong-ē!”

³⁸ Lob mehō sēnē nēr bē, “Mehōböp, sayog neyōḱ timu vu hong!” Log yun lus vu Yesu.

³⁹ Lob Yesu nēr bē, “Seyam dob sēnē in mehōnon hir gagek natōḱ rangah. Alam malaj ḱenod rēḱ malaj natum, galam sēn denekuung bē malaj netum lo, og malaj ḱenod doḱ.”

⁴⁰ Lob Parisai* la denedo medengo yi gagek sēnē, lob deloḱ tepēḱ vu yi bē, “Maḱ he malamin ḱenod ving-a?”

⁴¹ Rēḱ Yesu nēr yah vu sir bē, “Bē ham malamin ḱenod, og ham ngaa nijpaya su rēḱ gēp vu ham rē. Rēḱ ham nenēr bē ham malamin netum, om ham ngaa nijpaya nahēn neggēp vu ham!”

10

Yesu Nēr Gagek Peggirinsēn Raḱ Tete-sipsip-yi

¹ “Sa nanēr vu ham yōnon rot nabē mehōti sēn su neyoh ya sipsip hir tete avi rē genepesōng ggōḱ tete yu meneluk ya lo, og yi mehō-hodeḱ-ata los begō-yi.

² Gaḱ mehō sēn neyoh ya tete avi lo, og sipsip alaj yi.

³ Mehō sēn neḡin tete avi lo, og netahinin tete avi in bē sipsip alaj doḱ na geḱo sir. Nelem yi sipsip lo arēḱ ti ti, geyi sipsip denengo aye medeneyam beneḱo sir to deneya dobnē.

⁴ Neḱo yi sipsip meto deneya dobnē ggovek, log nemuḡin geyi sipsip lo denetamuin yi, in deneraḱ aye ni.

⁵ Su rēḱ desepa mehō ngwē rē. Gaḱ rēḱ debeya in mehō ngwē in su deraḱ ayeḡ ni rē.”

⁶ Yesu nēr gagek peggirinsēn sēnē vu sir, rēḱ su deraḱ degwa ni rē.

Yesu Tu Sipsip Alaj

⁷ Nebë saga lom Yesu nër yah ggökin bë, “Sa nanër vu ham yönon rot nabë sengo ti tu sipsip hir tete avi.

⁸ Alam pin sën demuğın meyam denër bë Anutu vong sir yam lo, og sir alam-hodek-ata los begö-yi. Rëk sipsip su dengo ayej rë.

⁹ Gağ sengo ti tu tete avi. Bë mehöti nam vu sa in bë dok na tete ayo, og rëk medo nivesa, lob dok na tete ayo gegeto mena mega nos benah genom noh vu buk pin.

¹⁰ Mehö-hodek-ata su neyam in ngaa ngwë rë. Gağ neyam in bë godek sipsip gengis sir nadiik megevong rii jağ sir. Gağ sa, og seyam in bë demedo malaj-tumsën medemedo los kwaj vesa.

¹¹ Sipsip alaj nivesa sa. Sipsip alaj nivesa, og nediik in dok vu yi sipsip lo. Gağ hur sën denebago yi lo, og su negin sipsip nivesa rë.

¹² In su sipsip alaj yi soğek rë, om nelë bë anöo bemën neyam, og nevu sipsip geneveya meneya, ganöo bemën negga sipsip genetii sir ya denepalët lok.

¹³ In mehö sënë nevang huk in bagosën mu gesu kwa nevo sipsip lo rë.

¹⁴ Gağ sa, og sa sipsip alaj nivesa. Sa narak sa sipsip lo nij, gesa sipsip lo denerağ sa niğ,

¹⁵ nebë sën Amag rağ sa niğ geserağ Amag ni. Om sa nadiik in sedok vu sipsip lo.

¹⁶ Log sa sipsip vahi denedo ving, rëk su denedo dob Yudea sënë rë. Om sëk gako sir saga geving lom degengo sayeg medesepa dok. Lob rëk sipsip pin denatu yu timu, galaj timu.

¹⁷ Amag ahë neving sa in sëk nadiik in sir. Sëk nadiik gesëk vesag dok nah gökin.

¹⁸ Nabë sa su ngoğekin nabë sa nadiik rë, og mehöti su yoh vu bë rëk ngis sa rë. Gağ sengo yoğekin bë sëk nadiik. Sa niğ wëek yoh vu bë sa nadiik, gesa niğ wëek yoh vu bë sëk vesag dok nah gökin. Gagek sënë rëk anon jağ noh vu sën Amag nër vu sa lo.”

¹⁹ Alam Yuda dengo gagek sënë lob devasuh sir ya yu luu ggökin.

²⁰ Balam ngahisekë denenër bë, “Memö nipaya gwang ya yi, om sën nenër gagek jeggın jeggın. Ma nebë va sën ham nebë nengamin vu yi gagek-ê?”

²¹ Gela denenër bë, “Nabë memö nipaya nevang yi, og su rëk nanër gagek nabë sënë rë! Bë memö nipaya, og su yoh vu bë gevong bemehö mala kenod sënë nivesa jağ rë!”

Alam Yuda Desis Begö Rağ Avij Vu Yesu

²² Neloğ buk-ayöong-yi og kwaj nevo buk sën dejom rağ dub-vabuung-böp vu Yerusalem wirek lo bedenegga nos böp neyoh vu ta pin.

²³ Nebë saga lob Yesu vare neggök dub nenga-gelusën sën denenër bë Solomon yi yi lo,

²⁴ lob alam Yuda ya denare tetup yi, gedeloğ tepëk vu yi bë, “Rëk medo gvevong behe ayomin ketul dok noh vu buk va la? Bë hong Kerisi*, og genanër rangah vu he.”

²⁵ Lob Yesu nër yah vu sir bë, “Senër vu ham ggovek ya, rëk ham su nevang ving rë. Huk pin sën sa nehevong rağ Amag niwëek lo, og saga netato sa rangah.

²⁶ Ham su ayomin neyam timu vu sa rë, in su sa sipsip ham rë.

²⁷ Sa sipsip lo, og denengo sayeg, gesa narak nij, gedenetamuin sa.

²⁸ Gesëk gevong bedemedo malaj-tumsën degwata los degwata gesu rëk malaj nama rë. Gemehöti su yoh vu bë rëk geğo sir vër in sa nemağ rë.

²⁹ Amag vong sir vu sa, log Amag niwëek rot bekesuu ngaa pin, om mehöti su yoh vu bë rëk gëko sir vër in nema rë.

³⁰ In alu Amag og yik aluu timu.”

³¹ Lom alam Yuda dejom gelöng rak in bë detengwa yi menadiik.

³² Lok Yesu nër vu sir bë, “Sa tato Amag yi huk nivesa vesa ngahisekë vu ham, rëk ham kwamin nevo sa huk ti tena besën ham bë ngis sa jak gelöng-ë?”

³³ Lok alam Yuda denër yah vu yi bë, “He su kwamin vo huk nivesa ti behe bë angis hong jak gelöng rë! Gak genenër gägek jeggin jeggin. Hong mehö dob yi mu, rëk genër hong bë hong Anutu.

³⁴ Lom Yesu nër yah vu sir bë, “Mağ gägek neggëp lok horek sën Anutu vo vu ham lo bë, ‘Senër ham bë ham anutu’ ma ma?”

³⁵ Anutu nër alam sën vong yi gägek ya vu sir wirek lo bë sir anutu, om hil su ayoh vu bë mehoo Anutu yi gägek sënë rë.

³⁶ Rëk ham nër vu Mehö sën Ama ggooin rak bevong yam dob lo bë nenër gägek jeggin jeggin in nër bë Anutu nalu yi!

³⁷ Nabë sa su nehevong Amag yi huk rë, og mëm ham su ayomin nam timu vu sa beyik ggovek.

³⁸ Rëk mu sa nehevong yi huk, om nabë ham su ayomin nam timu vu sa rë, og ham gwelë huk sën sa nehevong-ë lo, lob ham jak ni nabë Amag nedo lok sa, gesa nado lok yi.”

³⁹ Lob devong beron ngwë in bë degeko na karabus, rëk ma geruu sir geto meya.

⁴⁰ Bemëm yah meya vasek bël Yordan beyah tøk ya nyëg sën Jon neripek alam lok nyëdahis lo, benedo nyëg sagu.

⁴¹ Lob alam ngahisekë deyam vu yi bedenër bë, “Mehö-neripek-alam Jon su vong ngaa böp rë, gak gägek pin sën nenër rak mehö agi, sën anon rak.”

⁴² Lob sir ngahisekë ayoj neya timu vu Yesu vu sagu.

11

Lasarus Diik

¹ Mehöti arë nebë Lasarus nedo Betania lob nirak meneggëp. Betania sën Maria luho ari Marta hir nyëg lo.

² Lob Maria sën keseh ngaa reggu nivesa rak Yesu vaha gerevu rak yu viis lo sën maluhnö Lasarus nirak.

³ Nebë saga, lob avëhnö luho devong gägek ya vu Yesu bë, “Mehöböp, mehö sën ahëm neving rot lo, nirak!”

⁴ Yesu ngo bë nirak rëk nër bë, “Nirak, rëk mu niraksën saga su rëk gevong menadiik rë! Gak nirak in bë tato Anutu niwëek nam rangah bAnutu Nalu niwëek natök nam rangah geving.”

⁵ Yesu ahë ving Marta lööho ari Maria lu maluhnö Lasarus rot.

⁶ Rëk ngo bë Lasarus nirak lob nedo buk luu ving vu nyëg sën nedo lo,

⁷ lok nër vu yi hur maluh bë, “Hil anah mana distrik Yudea.”

⁸ Lom yi hur maluh denër vu yi bë, “Tatovaha! Alam Yuda nahën denevong in bë detengwa hong jak gelöng, log bë genah megena gökin-a?”

⁹ Lom Yesu nër yah bë, “Hes mala nemadluho-mevidek-luu neggëp yoh vu buk pin, lob bë mehöti na jak rangah, og su rëk talek rë, in nelë nyëg.

¹⁰ Ma bë mehöti na dok buk, og rëk talek in nyëg malakenu.”

¹¹ Nër nebë sënë ggovek, lok nër vu sir ggökin bë, “Hil mehö Lasarus neggëp yiing rëk sëk na megee vu yi.”

12 Lob yi hur maluh denër bē, “Mehöböp, nabē neggëp yiing, og rëk nivesa jak nah pevis!”

13 In dekuung bē neggëp yiing mu, gaḱ mu Yesu nër bē Lasarus diik.

14 Lom mēm Yesu tateḱin vu sir bē, “Lasarus diik!”

15 Lob sa kwag vesa in ham in sa su nado ving yi vu buk saga rē. Nebē saga om ham rëḱ ayomin nam timu vu sa, om hil ana vu yi.”

16 Lom Tomas sën denenër yi nebē Pepid lo, nër vu hur maluh vahi bē, “Maam ham na behil ana, gedengis hil behil nadiiḱ geving yi.”

Mehönon Dekedi Jak Nah Vu Bedub Bedemedo Malaj-Tumsën Degwa Yesu

17 Log mēm Yesu ya beya verup, lob denër vu bē Lasarus ya neggëp bedub yoh vu buk lubeluu ggovek.

18 Lob Betania neggëp dus vu Yerusalem (ading yoh vu kilomita löö).

19 Lob alam Yuda ngahi vu Yerusalem bedeyam vu Marta luho Maria in bē degevang beluho ayoj nivesa jak doḱ buk sën luho maluhnöj diiḱ lo.

20 Nebē saga lom Marta ngo Yesu bengö bē neyam, lob ya nebuu aggata. GeMaria nedo beggang.

21 Lob Marta nër vu Yesu bē, “Mehöböp, bē gemedo sënē, og sa maluhnög su rëḱ nadiiḱ rē.

22 Rëḱ seraḱ ni, bē gekwetag ngaa ti vu Anutu og rëḱ bo vu hong.”

23 Lok Yesu nër yah vu yi bē, “Maluhnöm rëḱ kedi jak nah!”

24 Rëḱ Marta nër yah vu bē, “Seraḱ ni bē rëḱ kedi jak nah vu Buk-tamusën, sën alam pin rëḱ deked i jak nah lo.”

25 Rëḱ Yesu nër bē, “Mehönon deked i jak nah los demedo malaj-tumsën degwa sa. Mehöti sën ayo nam timu vu sa lö, nabē nadiiḱ, og rëḱ medo mala-tumsën.

26 Galam sën denedo malaj vesa gayoj neyam timu vu sa lo, su rëḱ denadiiḱ bemalaj nama na verök yi rē. Gaḱ rëḱ demedo malaj-tumsën degwata los degwata. Gevang ving gaḱek sënē ma ma?”

27 Lob Marta nër yah vu Yesu bē, “Eë-ë Mehöböp! Sa hevong ving hong ggovek ya bē Mesia hong! Anutu Nalu hong! Mehö sën Anutu nër wirek bē rëḱ duk nam dob lo.”

Yesu Su

28 Marta nër bē sënē, log yah tahi ari Maria. Log ya patereng vu yi loḱ beggang ayo bē, “Tatovaha verup nedo betahi hong.”

29 Maria ngo lob kedi raḱ pevis meya vu Yesu.

30 Yesu su verup beggang rē, geyö nahën nedo nyëḱ len ti sën Marta ya metök vu yi loḱ lo.

31 Lom alam Yuda sën denedo ving Maria ggëp beggang ayo lo, delē bē kedi raḱ pevis meya dobnē, lob detamuin yi, in dekuung bē neya in bē ngu jak bedub avi.

32 Loḱ Maria töḱ ya nyëḱ sën Yesu nedo lo belē yi, lob petev meneggëp loḱ vaha genër vu yi bē, “Mehöböp, bē gemedo sënē, og sa maluhnög su rëḱ nadiiḱ rē!”

33 Yesu lē bē nesu, gelē alam Yuda deyam ving yi, medenesu ving. Lob kwa paya gayo maggin rot lom loḱ tepëḱ bē, “Ham bē meneggëp tena?”

34 Loḱ denër bē, “Mehöböp, genam rëḱ gwelē!”

35 Lob Yesu su.

36 Lob alam Yuda delē medenër bē, “Ham gwelē! Ahē neving mehö sënē rot!”

37 Rêk la denenêr bê, “Mehô sênê vong bemehô mala kenod mala nivesa rak, om bê berup og mak yoh vu bê rêk gevong beyi mehô sênê medo vesa geving gesu rêk nadiik rê, ma su yoh vu rê?”

Yesu Nêr BeLasarus Vesa Loğ Yah

38 Yesu ayo maggin rot beya meto bedub. Bedub saga yik waak ti gedepeka gelöng böpata ti ggêrin avi.

39 Lob Yesu nêr bê, “Ham kwehe gelöng saga na!” Loğ mehô sên diik lo avêhnô Marta nêr bê, “Mehôböp! Diik mebuk lubeluu ya ggovek benivê rak!”

40 Rêk Yesu nêr yah vu yi bê, “Senêr vu hong gwêbeng lo bê, nabê gvevong geving, og rêk gwelê Anutu niwêek!”

41 Lob mêm dekehe gelöng ya, log Yesu vêr mala rak ya yagek genêr bê, “O Amag! Sa ketag vu hong begengo sa jom-raksên ggovek ya.

42 Serağ ni bê genengo sa jom-raksên yoh vu buk, rêk sa kwag nevo alam sên denare agi, gesa nanêr sênê in bê dejak ni nabê gevong sa yam.”

43 Nêr bê sênê log tahi niwêek bê, “Lasarus! Gweto genam dob!”

44 Lob mehô diiksên Lasarus tur to meyam los tob sên debom yi loğ lo. Devevir yi loğ tob ggêp vaha beya metök bagê, gengwê ggêrin mala. Lob Yesu nêr vu sir bê, “Ham gwepuh tob vêr in yi!”

*Alam Devengwêng Rak Yesu Medenêr Bê Dengis Menadiik
(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lk 22:1-2)*

45 Alam Yuda ngahisekê sên deyam vu Maria lo, delê ngaa sên Yesu vong, lob ayoj ya timu vu yi.

46 Rêk sir la yah denêr ngaa sên Yesu vong agi rangah vu alam Parisai*.

47 Lob alam-deneço-seriveng hir ggev losho Parisai* desupin sir ving Kaunsor medenêr bê, “Hil rêk gevong nabê tena? In mehô sênê nevong ngaa böp böp ngahisekê.

48 Bê hil agôneng in yi gegevong nabê sênê rot, og rêk alam pin ayoj na timu vu yi. Lob alam Rom rêk nam dekevoh hil hed dub-vabuung-böp los alam pin.”

49 Lok hir mehôti arê nebê Kayapas nedo. Tu alam-deneço-seriveng hir ggev böp loğ ta saga, lob nêr vu sir bê, “Ham su nerağ ngaa ti ni rê.

50 Om sên ham su kwamin tøk rak bê: Nabê mehô timu nadiik dok nah alam pin bej, og mêm nivesa rê. In mêm alam pin su malaj nama.”

51 Rêk su nêr sênê yoh vu yô kwa rê. Gağ tu alam-deneço-seriveng hir ggev böp loğ ta ti saga, om yik netu mehô-nenêr-rangahsên ti ving menêr gağek rangah rak sên Yesu rêk nadiik dok nah alam Yuda bej lo.

52 Rêk mu su rêk nadiik in alam Yuda mu rê, gağ rêk nadiik in ngupin Anutu nalu lo pin sên denedo ya ya, bedenatu degwa timu.

53 Lob dejoo gağek venuh loğ buk sênê bê dengis yi menadiik.

54 Lom Yesu su vare neyoh rangah loğ alam Yuda malaj ggökin rê, gağ tah meya beggah-bu ti arê nebê Epraim, sên neggêp dus vu nyêg-yumeris. Belosho yi hur maluh ya denedo sagu.

55 Lob alam Yuda hir Buk-ggöksên-yi* dus rak, lob alam ngahisekê vu nyêg pin derak medeya Yerusalem in bê desemu sir in dega nos-ggöksên-yi.

56 Gedenesero Yesu. Denare dub-vabuung-böp yi katum ayo, gedenenêr vu sir bê, “Ham kwamin nevo nebê va? Mak Yesu su rêk nam gelê buk vabuung sênê rê?”

57 Galam-deneço-seriveng hir ggev losho alam Parisai* denêr ggovek bê, “Bê mehôti rak ni bê nedo bê tena, og nanêr tato vu he, mehe najom yi ahon.”

12

*Maria Keseh Ngaa Reggu Nivesa Raḡ Yesu Vaha
(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)*

¹ Yesu ya metōḡ ya Betania sēn nēr bemehō diiksēn Lasarus kedi raḡ vu bedub lo, gebuk nemadvahi-vidék-ti nahēn neggēp in bē mēm degelē Bukgōksēn-yi*.

² Lom devong nos bōp vu Yesu vu nyēḡ sēnē, lob Marta neruu nos geLasarus losho vatēvek medo denegga nos ving Yesu.

³ Lob Maria ḡo ngaa reggu nivesa buayo bōp ti yam. Alam Yuda denerikin ngaa reggu nivesa saga raḡ heljēḡ. Arē nebē nart beyi monē bōpata rot. Lom Maria rikin raḡ Yesu vaha, gerevu raḡ yu viis, lob ngaa reggu nivesa saga reggu ya tagwaveḡ loḡ beggāḡ ayo piḡ.

⁴ Rēḡ yi hur maluh ti arē nebē Yudas Iskariot, mehō sēn rēḡ nanēr Yesu rangah vu alam-begō-yi lo, nēr bē,

⁵ "Hil su bē gevong balam debago ngaa reggu nivesa sēnē jaḡ K300 in hil adoḡ vu alam-kupek-masēn jaḡ-a?"

⁶ Rēḡ su kwa vo alam-kupek-masēn lo yōnon benēr rē. Gaḡ mehō-hodeḡ-ata! In neḡin Yesu losho yi hur maluh lo hir jej-monē-yi, lom neggodeḡ monē sēn denetung loḡ lo.

⁷ Rēḡ Yesu nēr bē, "Ham naḡōōḡ! Genevong tahutahu raḡ sa buk sēn dedev sa na lo.

⁸ Alam-kupek-masēn rēḡ demedo geving ham gesu rēḡ nama na rē, gaḡ saḡ su rēḡ medo geving ham hus ading rē!"

Alam-deneḡo-seriveng Devengwēḡ Raḡ Bē Dengis Lasarus Nadiiḡ

⁹ Lob alam Yuda ngahiseḡe derāḡ ni bē Yesu nedo Betania lom deyam vu yi. Rēḡ su deyam in bē degelē Yesu yō ti rē, gaḡ deyam in bē degelē Lasarus sēn Yesu nēr bekeḡi raḡ vu bedub lo geving.

¹⁰ Lom alam-deneḡo-seriveng hir ggev dejoo gāḡek revuh ti bē dengis Lasarus nadiiḡ geving.

¹¹ In alam Yuda ngahiseḡe kwaj nevo Lasarus bayoj ya timu vu Yesu gedevuu alam-deneḡo-seriveng ya.

*Yesu Loḡ Ya Yerusalem Nebē Mehō-los-bengō
(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lk 19:28-40)*

¹² Alam ngahiseḡe yam denedo gḡovek ya in bē dega nos bōp ggōksēn-yi, loḡ heng to lom denḡo Yesu bengō bē vongin berup Yerusalem.

¹³ Lom deḡo ḡapah meya denebuu yi vu aggata, lob depisek in yi bē: "Hosana!

Anutu gevong semusemu vu Mehō sēn neyam los Mehōbōp niwēēk lo! Alam Israel hir mehō-los-bengō!"

¹⁴ Lob Yesu tōḡ vu dogi merāḡ nedo. Yoh vu sēn Anutu-yi-ḡapiya nēr lo bē:

¹⁵ "Alam Sion*-e! Ham su ḡōneng in ham rē!

Ham gwelē rē!

Ham mehō-los-bengō neyōḡ vu ham.

Nedo raḡ dogi nalu meneyōḡ!"

¹⁶ Vu muḡinsēn yi hur maluh su derāḡ ngaa sēnē degwa ni rē, rēḡ nahub geYesu kedi raḡ garē bōp raḡ gḡovek, loḡ mēm kwaj vo yah gāḡek sēn neggēp loḡ Anutu-yi-ḡapiya lo, lom derāḡ ni bē anon raḡ yoh vu.

¹⁷ Lob alam ngahiseḡe sēn denare ving Yesu genēr beLasarus kedi raḡ betah yi in waāḡ geto meyom lo, denēr bengō ya meya.

¹⁸ Lob alam pin ya denebuu yi loḵ aggata, in denḡo bengö bē vong ngaa böp sēnē.

¹⁹ Lob Parisai* yah denēr vu sir bē, “Kē! Ham lē! Hil hed gāgēk su rēḵ anon jaḵ rē, in alam pin yah detamuin yi.”

Alam Grik La Bē Degelē Yesu*

²⁰ Log alam ngahi derak medeya Yerusalem loḵ buk vabuung sēnē in bē degeḵo Anutu arē jaḵ gedega nos Buk-ggöksēn-yi*. Balam Grik* la deya ving,

²¹ lob deya vu Pilip sēn yi nyēḡ Betsaida vu distrik Galilea lo bedeloḵ tepēḵ vu yi bē, “Mehö böp, he bē galē Yesu.”

²² Lob Pilip ya menēr vu Andreas, lob Andreas luho Pilip ya denēr vu Yesu.

²³ Loḵ Yesu nēr yah vu luho bē, “Buk sēn Mehönon Nalu niwēēk los arē böp natöḵ nam rangah lo dus rak.

²⁴ Sa nanēr vu ham yönon nabē: Bē hil su gehin saköm gahis ti duḵ na dob bemengēḵ na rē, og yik saköm gahis timu saga beyö rēḵ medo. Rēḵ mu nabē duḵ na dob bemengēḵ na, og rēḵ nakip banon ngahiseḵē berup jaḵ.

²⁵ Mehöti bē ahē geving navi vu dob sēnē, og rēḵ anon mala nama. Gaḵ mehöti bē nidēlin navi vu dob sēnē, og rēḵ medo mala-tumsēn degwata.

²⁶ Bē mehöti gevongin nabē natu sa hur ti, og sepa doḵ sa vahag. Lob nyēḡ sēn sa medo lo, og sa hur lo rēḵ demedo nyēḡ saga geving sa. Mehöti bē natu sa hur ti, og rēḵ Anutu geḵo yi jaḵ.”

Yesu Nēr Bē Rēḵ Dejekö Yi Jaḵ Kelepeḵo

²⁷ “Sayog maggin rot, om sēḵ nanēr nabē va? Maḵ sēḵ nanēr nabē, ‘Amag, gwēko sa vēr in ngaa sēn vongin natöḵ vu sa agi?’ Ma! Sa su rēḵ nanēr nabē sēnē rē. Gaḵ seyam sēnē in bē sa gaḵo maggin nabē sēnē.

²⁸ Om Amag, getato nim wēēk los arēm böp na rangah!” Yesu nēr nebē sēnē log gāgēk ti yam vu yageḵ bē, “Sa tato nig wēēk los arēḡ böp ya rangah vorot, gesēḵ gevong gökin nah!”

²⁹ Loḵ alam sēn denare dus vu lo, denḡo lob denēr bē, “Vaḵuvek veröp!” Gela denēr bē, “Angēr ti nēr gāgēk vu yi!”

³⁰ Lom Yesu nēr vu sir bē, “Gāgēk sēnagi su yam in bē bo niwēēk vu sa rē, gaḵ yam in ham.

³¹ Gwēbeng og Anutu joo alam dob sēnē hir gāgēk venuh ggovek ya bē rēḵ bo nyēvewen doḵ nah vu sir yönon. Log gwēbeng vongin juuk dob ala nipaya sēn lo na.

³² Dejekö sa jaḵ na vavunē, loḵ mēm sēḵ getah alam doḵ mehönon pin medenam vu sa.”

³³ Yesu nēr gāgēk sēnē in bē tato nabē rēḵ dengis yi jaḵ kelepeḵo* menadiik.

³⁴ Loḵ alam denēr yah vu bē, “He hango gāgēk nebē sēnē lok horek bē Mesia rēḵ medo degwata los degwata. Rēḵ nebē va sēn genēr bē dejekö Mehönon Nalu jaḵ na kelepeḵo*-ē? Maḵ Mehönon Nalu sakaḵ re?”

³⁵ Loḵ Yesu nēr yah vu sir bē, “Yik Rangah rēḵ medo geving ham dus teka geving. Lob ham medo mena jaḵ Rangah sēnē doḵ buk sēn nahēn nedo ving ham agi, in malaḵenu rēḵ gērīn ham. Mehöti bē na doḵ malaḵenu, og rēḵ duḡin nyēḡ sēn neyoh lo.

* **12:20:** Jon kevu bē alam Grik la deyam in bē degelē Yesu. Alam Grik sēnē su alam Yuda rē. Rēḵ mu denḡo Anutu bengö bekwaj vo bē yik Anutu soḡek, lom denesepa loḵ yi horek medenejom rak vu yi. Lob deneya ving alam Yuda, lob sir sēnē deya Yerusalem in bē degelē dub-vabuung-böp medenajom jaḵ doḵ. Loḵ tum denḡo Yesu bengö bedeya vu yi in bē degelē. Alam-yu-ngwē pin og su denesepa loḵ Anutu rē, gaḵ yik sir ti ti nebē sēnē.

³⁶ Om ham ayomin na timu vu Rangah sënë dok buk sën nahën nedo ving ham agi, log mēm ham ngo rēk natu alam dob sënë hir rangah.”

Yesu nēr nebē saga ggovek log vuu sir geya mevun yi.

Alam Yuda Ngahisekē Su Devong Ving Yesu Rē

³⁷ Yesu vong ngaa bōp ngahisekē medenelē, rēk su ayoj ya timu vu yi rē,

³⁸ lob mehō-nenēr-gāgek-rangahsën Yesaya yi gāgek anon raḅ nebē sënë. Sën kevu meneggēp nebē:

“Mehōbōp, alam tena devong ving alu hed gāgek-a?

Log Mehōbōp, re raḅ nim wēek ni?”

³⁹ Su deyoh vu bē ayoj na timu vu Yesu rē, in gāgek ngwē sën Yesaya kevu meneggēp lo anon jaḅ geving. Sën nebē:

⁴⁰ “Anutu kebu malaj,

gevong kwaj ma in sir,

in bē su rēk degelē ngaa jaḅ malaj los kwaj bo bedejak ni rē,

log su deyoh vu bē degērin ayoj nom vu sa,

besa gevong nijvesa jaḅ rē. Gerēk nama!”

⁴¹ Yesaya lē Yesu niwēek los vunek vunek yagek yi wirek, lom nēr gāgek saga raḅ yi.

⁴² Rēk mu alam ngahisekē ayoj ya timu vu yi, geggev la ving. Rēk deneggōnengin alam Parisai*, lom su denēr rangah rē, in kwaj nevo bē rēk dejuuk sir in dub-supinsën-yi.

⁴³ Om su ahēj ving pangsën bē Anutu geko arēj jaḅ rē. Gaḅ mēm ahēj ving pangsën rot bē mehōnon yō degeko arēj jaḅ.

Gāgek Raḅ Sën Yesu Gengo Alam Hir Gāgek Degwa

⁴⁴ Lom Yesu tahi ya rangah bē, “Mehōti sën ayo nam timu vu sa lo, og su ayo nayan timu vu sengo ti rē. Gaḅ ayo neya timu vu Mehō sën vong sa meseyam lo ving.

⁴⁵ Gemehōti sën gelē sa lo, og nelē Mehō sën vong sa meseyam lo ving.

⁴⁶ Seluḅ yam dob sënë nebē rangah in bē alam pin sën ayoj nam timu vu sa lo su demedo dok malakenu.

⁴⁷ Bē mehōti gengo sa gāgek rēk su gevong banon jaḅ rē, og sa su rēk gevong nyēvewen dok nah vu yi rē. In sa su yam dob in bē gevong nyēvewen vu mehōnon rē gaḅ seyam in bē gaḅo sir nom.

⁴⁸ Mehōti bē geruu demi vu sa gesu gebē nenga vu sa gāgek rē, og ngaa sën rēk seggi yi betatekin nabē vong paya lo nedo. Yik gāgek sën sa nanēr lo. Rēk seggi yi menanēr nabē geko nyēvewen nipaya dok nah vu Buk-tamusën.

⁴⁹ In sa su nehevong gāgek yoh vu sengo kwaḅ rē. Gaḅ Amag sën vong sa meseyam lo, yō nēr gāgek pin sënë vu sa bē sa gevong los nanēr.

⁵⁰ Nēr vu sa bē sa nanēr yi gāgek vu ham in ham medo malamin-tumsën degwata, geseraḅ ni bē yi gāgek saga yōnon om sën senēr.”

13

Yesu Ripek Yi Hur Maluh Vahaj

¹ Alam Yuda hir Buk-vabuung-ggōksën-yi yō nahën geYesu raḅ ni bē buk dus raḅ ggovek ya bē gevuu dob sënë genah vu Ama. Ahē neving yō yi alam sën denedo dob sënë vu muginsën rot meya verup loḅ buk sën diik lo.

² Medo denegga nos sheuksën loḅ Satan loḅ ya Yudas Iskariot sën Simon nalu lo ayo ggovek ya bē gevong Yesu dok na alam Yuda nemaj.

³ Rēk Yesu yō rak ni ggovek ya bē Ama lēin ngaa pin lok ya nema, berak ni ving bē Anutu vong yi yam, gerēk nah mena vu Anutu gökin.

4 Lom Yesu kedi rak vu tevov mekah yi röpröp ngwë sën neröp ggök vavunë lo ya, log ƙo taor ti bevëh neggëp balo,

5 log keseh bël loƙ ya perë böp ti betung ya, generipek yi hur maluh vahaj, generevu rak taor sën vëh neggëp balo lo.

6 Lob neripek vahaj meverup loƙ Simon Pita. Lom Pita nër vu yi bë, “Mehöbö, bë gejipek sa vahag-a?”

7 Lob Yesu nër yah vu bë, “Gwëbeng og su geraƙ ngaa sën sa nehevong agi ni rë. Gaƙ nahub rëƙ rëƙ gejaƙ ni.”

8 Loƙ Pita nër yah vu bë, “Su rëƙ gejipek sa vahag rë! Gaƙ rëƙ nama!” Rëƙ Yesu nër yah vu yi bë, “Bë sa su jipek vaham rë, og alu su rëƙ nemad doƙ ti in huk rë.”

9 Lob Simon Pita nër yah bë, “Om Mehöbö, su gejipek sa vahag mu, gaƙ gejipek sa nemag los sa yug geving!”

10 Rëƙ Yesu nër bë, “Mehöti sën ripek yi ggovek lo, og yik rëƙ jipek vaha mu gökin, gaƙ anon pin nivesek rak ggovek ya, rëƙ mu su ham pin rë.”

11 In Yesu rak ni ggovek ya bë mehö saga rëƙ nanër yi rangah vu alam Yuda hir ggev, lom mëm nër bë, “Ham pin su nimin veseek rak rë!”

12 Yesu ripek vahaj ggovek, log röp yi röpröp yah geto nedo. Log nër vu sir bë, “Maƙ ham rak ngaa sën sa hevong vu ham-é ni?”

13 Ham nenër sa nebë Tatovaha los Mehöbö, lob ham nër yoh vu in sa nebë saga.

14 Ham Mehöbö los Tatovaha sa, rëƙ seripek ham vahamin. Om ham jipek arimin lo vahaj geving nabë saga.

15 In gwëbeng sa tato tahutahu vu ham, om ham gwevong nabë sën sa hevong vu ham-ë.

16 Sa nanër vu ham yonon rot nabë: Hur ti su kesuu ala rë. Genabë mehöti gevong ngwë geko gagek mena, og ngwë sën ƙo gagek meneya lo, su kesuu mehö sën vong yi ya lo rë.

17 Bë ham jaƙ ngaa saga ni, beham gwevong nabë saga, og rëƙ ham kwamin vesa.

18 Sa su nanër rak ham pin rë, gaƙ sengo rak alam sën sehoo in sir rak tu sa alam ggovek lo nij. Rëƙ gagek sën neggëp loƙ Anutu-yi-ƙapiya lo anon jaƙ. Gagek sën nër nebë: Mehö sën negga nos ving sa, vër vaha rak in bakë sa.

19 Gagek sën sa nanër vu ham lo su anon rak rë geyö nahën, rëƙ sa nanër vu ham namugin in bë nahub rëƙ natök rangah, lob ham rëƙ gwevong geving sa nabë yik Mehö lo sënë.

20 Sa nanër vu ham yonon rot nabë: Mehöti bë gevong nivesa vu mehö sën sa gevong nöƙ lo, og mehö saga vong nivesa vu sa nebë saga. Log mehöti bë gevong nivesa vu sa, og vong nivesa vu Mehö sën vong sa meseyam lo ving.”

*Yesu Tato Mehö Sën Bë Rëƙ Nanër Yi Rangah Lo
(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lk 22:21-23)*

21 Yesu nër nebë saga ggovek, log ayo maggin genër bë, “Sa nanër vu ham yonon nabë ham sënë ti rëƙ gevong sa doƙ na alam sën denelë sa paya lo nemaj.”

22 Lom yi hur maluh degët sir meyah meyom in sir dugin mehö sën Yesu nër gagek rak yi lo.

23 Log hur maluh ti sën Yesu ahë neving yi lo* nedo dus vu Yesu.

24 Lob Simon Pita të kwa in genër vu bë, “Gedök tepëƙ vu yi nabë nenër re!”

25 Lob kepë yi yah dus vu Yesu genër vu bë, “Mehöbö, genenër re saga?”

* 13:23: Mehö sën Yesu ahë neving yi lo og maƙ yik yi Jon, rëƙ mu yö kevu ƙapiya om sën lah yi vun bekevu meneggëp vunsën.

²⁶ Lob Yesu nēr yah vu bē, “Rēk sa dagoo nos teka sēnē dok gabum besebo vu yi. Og yik mehō lo sēnē.” Lob dagoo nos kemu teka loḵ gabum bevo vu Yudas sēn Simon Iskariot nalu.

²⁷ Yudas vo nos vēr ggovek log pevis geSatan loḵ ya ayo. Yesu nēr vu bē, “Nгаа sēn bē gwevong lo, og gwevong pevis.”

²⁸ Lom sir pin sēn medo denegga nos los reggu saga lo sir ti su raḵ gagek sēn Yesu nēr agi degwa ni rē.

²⁹ Derak ni bē Yudas negin jej-monē-yi, lom vahi kwaj nevo bē maḵ Yesu nēr vu bē na bago nos-buk-vabuung-yi borot. Ma, maḵ nēr vu bē bo nгаа vu alam sēn denerak vu in nгаа lo.

³⁰ Log Yudas gga nos teka saga ggovek, log pevis meto meyah dobnē. To meyah log buk loḵ.

Horek Mewis Ti

³¹ Yudas to meyah dobnē ggovek, log Yesu nēr bē, “Gwēbeng Mehōnon Nalu niwēek los arē bōp tōk yam rangah ggovek ya, log Mehōnon Nalu vong bAnutu niwēek los arē bōp tōk yam rangah ving.

³² Yōnon, vong bAnutu niwēek los arē bōp tōk yam rangah, om Anutu rēk gevang beMehōnon Nalu niwēek los arē bōp natōk nam rangah geving, om vongin gevang pevis.

³³ Naluḡ lo! Sa medo geving ham teka rē, loḵ ham rēk sero sa nabē sēn senēr vu alam Yuda wirek lo nebē, ‘Ham su yoh vu bē rēk na nyēg sēn sēk na-ē rē.’

³⁴ Sa bē bo horek mewis ti vu ham nabē: Ham ahēmin geving ham. Ham ahēmin geving ham nabē sēn sahēg neving ham lo.

³⁵ Bē ham ahēmin geving ham nabē sēnē, og rēk alam pin dejak ni nabē sa hur ham.”

Yesu Nēr Vu Pita Bē Rēk Dah Yi Vun (Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lk 22:31-34)

³⁶ Loḵ Simon Pita loḵ tepēk vu yi bē, “Mehōbōp, rēk gena tena?” Lom Yesu nēr yah vu bē, “Su geyoh vu bē rēk gesepa sa megenam nyēg sēn sena-ē rē. Gaḵ nahub rē, loḵ rēk getamuin sa.”

³⁷ Rēk Pita nēr bē, “Mehōbōp! Sa su rēk sepa hong mena pehi rē in va? Sēk nadiik in hong!”

³⁸ Lob Yesu nēr yah bē, “Rēk genadiik in sa yōnon-a? Sa nanēr vu hong yōnon rot nabē pehi sēnē og kōkrēeh su rēk ngu rē, log rēk gedah sa vun beron lōō!”

14

Yesu Neli Hil Ya Vu Anutu

¹ “Ham su gōneng in ham. Ham ayomin na timu vu Anutu, gayomin nam timu vu sa geving.

² Amag yi beggang los ayo ngahisekē neggēp. Bē nama, og sa su rēk nanēr vu ham wirek nabē sena gero nyēg vu ham rē.

³ Rēk nyēg neggēp, om sēn sena gero vu ham govek rē, loḵ mēm senom megaḵo ham jak geving sa in nyēg sēn sa medo lo, og ham rēk medo geving.

⁴ Log nyēg sēn sa bē na lo, og ham raḵ yi aggata ni ggovek.”

⁵ Rēk Tomas nēr yah vu yi bē, “Mehōbōp, gena tena? He dugin! Lob he rēk ajaḵ aggata saga ni nabē va?”

⁶ Lom Yesu nēr vu yi bē, “Aggata sa, gegagek anon los mala-tumsēn degwa sa. Mehōti su rēk noh aggata ngwē mena vu Amag rē, gaḵ rēk nama! Gaḵ yik sengo timu.

7 Bê ham jak sa nig, og ham rak Amag ni ving. Gwëbeng ham rak ni, in ham lê yi ggovek.”

8 Rêk Pilip nêr yah vu bê, “Mehöböp, getato Amam vu he, loḵ mêm he kwamin vesa.”

9 Rêk Yesu nêr yah vu bê, “Pilip! Sa nado hus adingsekê rot ving ham, rêk ngo genahên gesu gerak sa nig rê? Alam sên delê sa lo, og yik nebê delê Amag. Ma genêr bê ‘Getato Amam vu he’ in va?”

10 Ma su gevong ving bê Amag nedo loḵ sa gesa nado lok Amag rê? Gagek sên sa nanêr vu ham lo, og sa su nehevong yoh vu sengo kwag rê, gak Amag sên nedo loḵ sa lo yö nevong yi huk.

11 Ham gwevong geving sa gagek sênê nabê sa nado loḵ Amag, gAmag nedo loḵ sa! Bê nama, og ham kwamin bo huk pin sên sa nehevong lo, lom ham gwevong geving saga.

12 Sa nanêr vu ham yonon rot nabê: Bê mehöti ayo nam timu vu sa, og yik rêk gevong huk pin nabê sên sa nehevong agi geving. Log rêk gevong huk böpata rot kesuu sehög, in sa nayah vu Amag.

13 Log ngaa pin sên ham kwetäg in jak sarêg lo, og sêk gevong vu ham, in sa gevong bAmag niwêek los arê böp natök nam rangah nabê saga.

14 Bê ham kwetäg in ngaa jak sarêg, og sêk gevong vu ham.”

Yesu Nêr Bê Rêk Gevong Anon Vabuung Nam

15 “Bê ham ahêmin geving sa, og rêk ham sepa doḵ sa horek.

16 Lob sêk ketäg na vu Amag, lob rêk gevong ham Mehö ngwê nam in gadu ham los gevong niwêek vu ham, gerêk medo geving ham degwata los degwata. Mehö sênê yik yi Anon Vabuung begagek anon ala yi.

17 Alam sên denesepa loḵ aggata-dob-yi lo, og su deoyh vu bê degeko yi rê, in su delê yi bederaḵ ni rê. Rêk hameḵ ham rak ni. In nedo ving ham, gelok nedo ham ayomin.

18 Sa su rêk gevuu ham meham medo kwetul doḵ nabê hur meten rê. Gak sêk nom vu ham.

19 Buk su hus ading rê galam sên denesepa loḵ aggata-dob-yi lo pin su rêk degelê sa gökin rê, gak hameḵ rêk gwelê sa. Sa nado malaḡ-tumsên, om ham rêk medo malamin-tumsên geving.

20 Doḵ buk saga og ham rêk jak ni nabê sa nado loḵ Amag, geham nedo loḵ sa, gesa nado loḵ ham.

21 Mehöti sên geko sa horek mesepa doḵ nivesa lo, og mehö sênê ahê neving sa. Lom bê mehöti ahê geving sa, og Amag rêk ahê geving yi, gesahêg geving yi geving, gesêk tatekin sa vu yi bejak sa nig.”

22 Yesu nêr nebê sênê, lom mehö ngwê arê nebê Yudas, saga su Iskariot rê, nêr vu Yesu bê, “Mehöböp, genêr va saga? Sên bê getato hong rangah vu he gesu rêk getato hong vu alam sên denesepa loḵ aggata-dob-yi lo rê-ê? Saga nabê va?”

23 Loḵ Yesu nêr yah vu bê, “Bê mehöti ahê geving sa, og rêk sepa doḵ sa gagek megero, lob mêm Amag rêk ahê geving yi, galu rêk anam medo geving yi.

24 Mehöti bê su ahê geving sa rê, og su rêk sepa doḵ sa gagek rê. Gagek sên ham nengo lo, og su sengo ti sa ngaa rê, gak yam ggêp Amag sên vông sa meseyam lo.

25 Sa nahên nado ving ham gesenêr gagek sênê vu ham.

26 Gak Mehö sên doḵ vu ham anon lo, sagak Anon Vabuung sên Amag rêk gevong nom los sa nig wêek doḵ nah sa bög lo, og rêk tatekin ngaa pin vu ham los bêr ham kwamin jak beham kwamin bo ngaa pin sên senêr vu ham.

²⁷ Sa bë na jak om sa gevong beham ayomin geto revuh. Sa nehevong beham ayomin neto revuh nebë sën sayog neggëp revuh lo. Alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo, og su deyoh vu bë degevong beham ayomin geto revuh rë, gak sak seyoh vu om sa nehevong. Om mëm ham su newamin jak, geham su göneng in ham.

²⁸ Ham ngo sa gagek sën senër vu ham bë sa gevuu ham gesena rëk sëk nom vu ham. Bë ham ahëmin neving sa, og ham kwamin vesa in sa naya vu Amag, in Amag og böp bekesuu sa.

²⁹ Gagek sënë yö nahën gesa nanër vu ham namugin, in nabë anon jak og ham jak ni.

³⁰ Sa su rëk nanër gagek pangsen rot vu ham rë, in dob sënë ala nipaya vongin berup, rëk mu su yoh vu bë rëk kepë sa rë.

³¹ Sa bë alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo dejak ni nabë sahëg neving Amag, gesa nehevong ngaa yoh vu gagek sën Amag vong vu sa meseyam in lo. Om ham kwedi jak mehil ana!”

15

Yesu Nër Bë Tu Wain Jes Degwa

¹ “Wain jes degwasekë sogek sa, gAmag tu wain ala.

² Sa nemağ pin sën su denesis anoj rë lo, og Amag neketöv vër menetë ya, gesa nemağ nivesa pin sën denesis anoj lo, og neketöv dus genetongin, in bë dengis anoj ngahisekë rot.

³ Lob gagek sën senër vu ham ggovek lo, tongin ham ggovek ya nebë saga.

⁴ Ham medo dok sa, lok mëm sëk medo dok ham. Bë ham su medo dok sa rë, og ham su rëk ngis anomin rë. Sa tahu rak nema sën su rak nare jes rë lo, in saga su yoh vu bë ngis anon rë.

⁵ Wain jes sa, genema ham. Mehöti sën nedo lok sa gesa nado lok yi lo, og rëk ngis anon ngahisekë rot. Bë sa su medo geving ham rë, og ham su yoh vu bë rëk gwevong ngaa ti niröp rë.

⁶ Mehöti bë su medo dok sa rë, og rëk mala nama nabë wain nema sën deneketöv vër benebebov ya lob denesupin beya denevesi rak ya nengwah lo.

⁷ Nabë ham medo dok sa gesa gagek medo dok ham yönon, lom nabë ham ahëmin geving ngaa ti bekwetag, og rëk ham gweko.

⁸ Bë ham ngis anomin ngahisekë, og saga rëk geço Amag arë jak los tato niwëek, lob ham rëk natu sa hur.

⁹ Sahëg neving ham nebë sën Amag ahë neving sa, om ham su gwetah ham vër in sa ahëg-vingsën saga.

¹⁰ Bë ham sepa dok sa horek, og sëk ahëg geving ham pangsen, nabë sën sa nesepa lok Amag yi horek, gahë neving sa pangsen lo.

¹¹ Senër gagek pin sënagi yök vu ham, in bë ham kwamin vesa nabë sa, beham kwamin-vesasën gërin ham ayomin los dahis.

¹² Sa horek nebë: Ham ahëmin geving ham nabë sën sahëg neving ham.

¹³ Mehöti bë nadiik dok nah yi alam lo bej, og ahë neving sir kesuu sën mehönon pin ahëj neving hir alam lo.

¹⁴ Log nabë ham sepa dok sa horek sën sevo vu ham lo, og ham tu salam yönon.

¹⁵ Om sa su rëk nanër ham gökin nah nabë sa hur meris ham rë, in hur meris og sir dugin huk sën alaj kwa nevo bë gevong lo. Gak senër ham bë ham tu sa alam sogek, in ngaa pin sën sa nehango ggëp Amag lo, og senër rangah vu ham ggovek ya.

16 Ham su hooiin sa rak rë, gak sehooin ham rak mehevong ham ya in bë ham ngis anomin ngahisekë beham anomin saga medo degwata. Lom nabë ham kwetag ngaa ti jak sarëg vu Amag, og rëk bo vu ham.

17 Lob sa horek nebë sënë: Ham ahëmin geving ham!”

Yesu Nër Bë Alam Sën Denesepa Loğ Aggata-dob-yi Lo Rëk Degevong Begö Vu Yesu Yi Alam

18 “Alam sën denesepa loğ aggata-dob-yi lo, bë ahëj sengën vu ham, og ham jak ni nabë ahëj sengën vu sa nebë saga muğin.

19 Bë ham degwa vu dob, og rëk alam sën denesepa loğ aggata-dob-yi lo ahëj geving ham, in ham los degwa timu. Rëk ma geham su degwa vu dob rë. Sehooin ham rak loğ alam sën denesepa loğ aggata-dob-yi lo, om sën ahëj sengën vu ham.

20 Ham kwamin bo gägek sën senër vu ham lo bë: Hur ti su kesuu ala rë. Dedeginengin sa rak ngaa maggin, om rëk dedeginengin ham jak ngaa maggin nabë saga geving. Gak bë desepa dok sa gägek, og rëk desepa dok ham gägek geving.

21 Rëk mu mehönnon rëk degevong nij paya vu ham in salam ham, in su derak Mehö sën vong sa meseyam lo ni rë.

22 Bë sa su nam nanër gägek rangah vu sir rë, og su rëk degeruu demij vu sa bengaa nipaya gëp vu sir rë. Rëk seyam nër vu sir, om gwëbeng sënë su yoh vu bë dedahun jak hir ngaa nipaya rë.

23 Mehöti bë gelë sa paya, og nelë Amag paya ving nebë saga.

24 Ngaa böp böp sën mehöti su vong wirek rë lo, bë sa su nam gevong medegelë rë, og su rëk degeruu demij vu sa bengaa nipaya gëp vu sir rë. Rëk delë bë sa nehevong ngaa böp ngahisekë nebë sënë, lom nahën denelë alu Amag paya.

25 Nebë saga in bë gägek sën dekevu meneggëp loğ hir horek lo anon jak nabë: Denelë sa paya meris mu gedegwa ma.

26 Lob Mehö-dok-vu-ham, Anon Vabuung gägek-anon-yi sën yam vu Amag lo, sën sëk gevong vu Amag menom vu ham lo, og rëk tatekin sa degwa.

27 Geham rëk tatekin sa degwa rangah nabë saga geving, in ham nedo ving sa vu muğinsën mejom ahon menedo.

16

1 Senër gägek sënë vu ham in bë ham su bës bemalamin nama.

2 Alam rëk dejuuk ham in hir dub-supinsën-yi, gebuk rëk berup lob dengis ham beham nadiik, gerëk degekuung nabë sagrağ denevong Anutu yi huk.

3 Rëk degevong ngaa saga pin in su derak Amag ni rë, besu derak sa nig rë.

4 Om senër gägek saga vu ham vorot, in nabë buk saga natök vu ham, og ham kwamin bo nah gägek sën senër vu ham lo.”

Yesu Tatekin Anon Vabuung Yi Huk

5 “Vu muğinsën sa su nër gägek nebë sënë vu ham rë, in sa nahën nado ving ham. Log gwëbeng sa bë nah mena vu Mehö sën vong sa meseyam lo, rëk ham ti su loğ tepëk in sa bë, ‘Gëya tena?’ rë, gema.

6 Senër gägek saga vu ham gwëbeng, lob ham ayomin maggin rot.

7 Rëk sa nanër gägek anon sënë vu ham bë sa nayah in bë dok vu ham. Bë sa su nah rë, og ham Mehö sën dok vu ham lo su rëk nom vu ham rë. Gak senah loğ mëm sëk gevong nom vu ham.

⁸ Mehö saga rëk nam, lob rëk tatekin vu alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo nabë ngaa nipaya neggëp vu sir, gengaa nivesa neggëp vu sa, lob rëk tatekin nabë nyëvewen rëk natök vu sir.

⁹ Rëk tatekin nabë ngaa nipaya neggëp vu sir in su ayoj neyam timu vu sa rë.

¹⁰ Gerëk tatekin nabë ngaa nivesa neggëp vu sa, in seyah meya vu Amag geham su nelë sa ggökin yah rë.

¹¹ Gerëk tatekin nabë denatök vu nyëvewen in Anutu nër ggovek bë dob sënë ala nipaya rëk natök vu yi ngaa nipaya nyëvewen.

¹² Sa gagek ngahisekë rot sën sa bë nanër vu ham lo neggëp, rëk ham nahën gesu yoh vu bë ham jak ni venuh rë.

¹³ Gak mëm Anon Vabuung gagek-anon-yi nam lo, lob mëm rëk tatekin gagek anon los dahis vu ham beham jak ni. In su rëk nanër yö yi gagek rë. Gak gagek sën ngo lo, sën rëk nanër, gerëk nanër gagek sën nahën gesu anon rak rë lo rangah vu ham borot.

¹⁴ Rëk geko sarëg jak, in rëk geko gagek vu sa benom nanër rangah vu ham.

¹⁵ Amag yi ngaa pin tu sa ngaa, om sën senër rak Mehö saga bë rëk geko gagek vu sa menom nanër rangah vu ham."

Yesu Nër Bë Ayoj Maggin Rëk Gërin Natu Kwaj Vesa

¹⁶ "Buk su rëk hus ading rë lob ham su yoh vu bë rëk gwelë sa rë, log buk su rëk hus ading rë gak ham rëk gwelë sa gökin."

¹⁷ Lob yi hur maluh lo yö delok tepëk vu sir bë, "Nenër gagek va sënë? Bë, 'Buk su rëk hus ading rë lob hil su ayoh vu bë rëk galë yi rë, log buk su rëk hus ading rë lob hil rëk galë yi gökin-ë.' Log nër ving bë neya vu Ama-ë?"

¹⁸ Nër bë buk su rëk hus ading rë sënë degwa nebë va? Hil dugin yi gagek saga!"

¹⁹ Lom Yesu rak ni bë denevongin bë dedok tepëk in yi, lom nër vu sir bë, "Ham nelok tepëk in ham in sa gagek saga sën senër bë buk su rëk hus ading rë lob ham su yoh vu bë rëk gwelë sa rë, log buk su rëk hus ading rë lob ham rëk gwelë sa gökin.

²⁰ Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Ham rëk ngu böpata, gekwamin paya paya, galam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo rëk kwaj vesa. Ham rëk kwamin paya, rëk mu ham kwamin paya saga rëk gërin natu kwamin vesa.

²¹ Avëh ti bë bimeng in geko nalu, og ayo maggin rot in vanë tök vu yi, lok nabë mëm geko nalu govek lo, og mëm su rëk kwa bo vanë lo gökin nah rë, gak kwa vesa in ko nalu metu yi ngaa ggovek ya.

²² Lob ham nebë saga. Ham ayomin maggin gwëbeng, rëk sëk galë ham gökin, lob mëm ham rëk kwamin vesa rot gemehönon su deyoh vu bë degevang beham kwamin paya gökin nah rë.

²³ Vu buk agu ham su rëk dok tepëk in ngaa ti nah vu sa rë. Sa nanër vu ham yönon rot nabë: Bë ham kwetag ngaa ti vu Amag jak sarëg, og rëk gevong vu ham.

²⁴ Wirek ham su kwetag ngaa ti rak sarëg rë. Bë ham kwetag, og ham rëk gwëko lom ham kwamin vesa rot."

Yesu Kesuu Ngaa-dob-yi Pin

²⁵ "Senër gagek pin sënë vu ham rak gagek peggirinsën mu. Gak buk vongin berup, lob sa su rëk nanër vu ham jak gagek peggirinsën gökin rë, gak sëk nanër Amag degwa gëp rangah vu ham.

²⁶ Lob buk saga bë berup, og rëk ham kwetag ngaa vu yi jak sarëg. Sa su nër bë sëk ketag vu Amag in ham rë,

²⁷ in Amag yö kwa pesivin ham, in ham ahëmin neving sa geham vong ving bë sa nado vu Anutu beseyam.

²⁸ Sa nado ving Amag beseluk yam dob. Log sa hevongin gevuu dob sënë, gesenah mena vu Amag gökin.”

²⁹ Lob yi hur maluh denër yah vu yi bë, “Kë! Mëm gwëbeng genër neggëp rangah, gesu genër rak gagek peggirinsën rë.

³⁰ Gwëbeng he rak ni ggovek bë gerak ngaa pin ni megenedo. Su hong dugin mehõnon hir tepëk rëk mehõ la denër vu hong rë. Sënë vong behe hevong ving bë Anutu vong hong yam.”

³¹ Lom Yesu nër yah vu sir bë, “Gwëbeng ham vong ving sa?

³² Om ham gwengo rë! Buk dus rak, lob tök yam ggovek ya, geham rëk kwetëkin beham ti ti nah mena bömin, gesengo perurek timu rëk medo. Rëk sa su perurek timu ngo rëk medo rë, in Amag nedo ving sa.

³³ Senër gagek pin sënë vu ham in bë ham kwamin bo sa gemëm ayomin geto revuh. Vu dob sënë ngaa maggin rëk deginengin ham, rëk mu ham su newamin jak, in sa kèpë dob sënë ala nipaya ya ggovek ya.”

17

Yesu Jom Rak In Yi Hur Maluh

¹ Yesu nër saga ggovek log varah mala rak yagek gejom rak bë:

“Amag, buk verup ggovek ya, om getato nalum niwëek los arë böp natök nam rangah in lob mëm nalum gevong benim wëek los arëm böp natök nam rangah.

² Gevong besetu mehõnon pin alaj in bë sa gevong balam pin sën gevong sir vu sa lo demedo malaj-tumsën degwata los degwata.

³ Log nabë dejak nim nabë Anutu anon perurek timu hong, los dejak Yesu Kerisi sën gevong yam lo ni, og saga rëk gevong bedemedo malaj-tumsën degwata los degwata.

⁴ Sa hevong benim wëek los arëm böp tök yam rangah vu dob, gesa semu huk sën gevong vu sa bë sa gevong lo ggovek ya.

⁵ O Amag, gwevong besa nig wëek los arëg böp natök nam rangah gökin nabë sën neggëp rangah wirek lok buk sën sa nado ving hong gedob yö nahën lo.

⁶ Sa tatekin hong degwa rangah vu mehõnon sën gehooïn sir rak vu sa vu dob lo. Hong alam saga, lok gevong sir vu sa, lom desepa lok hong gagek.

⁷ Lob gwëbeng derak ni ggovek ya bë ngaa pin sën gevong vu sa lo, og yö yam vu hong timu.

⁸ In gagek sën gevo vu sa lo, og sevo vu sir bedeko rak bedevong ving rot bë sa vu hong meseyam. Bedevong ving bë gevong sa yam.

⁹ Sejom rak in sir sënë. Sa su jom rak in alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo rë, gak sejom rak in sir sën gevo vu sa lo, in hong alam sir.

¹⁰ Salam pin tu hong ngaa, gehong alam pin tu sa ngaa, lob sir pin sënë detato sa nig wëek los arëg böp rangah.

¹¹ Sa su rëk medo dob rë, gak sir yö rëk demedo gesenök vu hong. O Amag Vabuung! Gwëgin alam sën gevong vu sa lo jak nim wëek, in demedo jevuh ti nabë sën alu nado revuh ti agi.

¹² Sën sa nahën nado ving sir lo, og sa nehegin sir sën gevong vu sa lo rak nim wëek. Sa nehegin sir rot gesir ti su mala ma rë, gak yik mehõ nipaya timu sën vongin mala nama lo, saga mala maya verök yi, in gagek sën neggëp lok hong kapiya lo anon jak.

¹³ Gwëbeng sënë sa bë nök vu hong, rëk sa nanër gagek sënë vu dob in sir pin kwaj vesa rot nabë sa.

¹⁴ Sevo hong gagek vu sir, lob alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo delë sir paya in su denesepa lok aggata-dob-yi rë nebë sën sa su nesepa lok aggata-dob-yi rë lo.

¹⁵ Sa su ketag vu hong bë gweko sir vër in dob rë, gak sa ketag vu hong bë gwegin sir vu Mehö Nipaya.

¹⁶ Sir og su denesepa lok aggata-dob-yi rë, nebë sën sa su nesepa lok aggata-dob-yi rë lo.

¹⁷ Gwevong bedejak gagek anon ni venuh, lok mëm rëk denatu hong hur niröp jak saga, in hong gagek og gagek anon.

¹⁸ Sa hevong sir medeneya vu alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo, nebë sën gevong sa meseyam vu alam sën denesepa lok aggata-dob-yi agi.

¹⁹ Sa dahun sa besetu hong hur niröp in bë sedok vu sir bedejak gagek anon ni venuh medenatu hong hur niröp nabë saga geving.

²⁰ Sa su ketag in sir sënë mu rë, gak sa ketag in alam sën rëk degengo hir gagek bayoj nam timu vu sa lo ving.

²¹ O Amag! Gwevong sir pin demedo jevuh ti nabë sën genedo lok sa, gesa nado lok hong lo, lob hil pin medo jevuh ti, in alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo dejak ni medegevong geving nabë gevong sa meseyam.

²² Log nim wëek sën gevo vu sa lo, og sevo vu sir in demedo jevuh ti nabë sën alu nado revuh ti agi.

²³ Sa nado lok ayoj nebë sën genedo lok sayog lo, in bë demedo jevuh ti borot, galam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo dejak ni nabë gevong sa meseyam, los dejak ni nabë ahëm neving sir nebë sën ahëm neving sa.

²⁴ O Amag! Ahëm neving sa wirek lok buk sën dob yö nahën gesu getung rë lo rot, lob gevong nim wëek los arëm böp vu sa, om sa bë salam sën gevong vu sa lo demedo geving sa dok nyëg sën sëk medo dok lo in degelë sa nig wëek los arëg böp saga.

²⁵ O Amag, Mehö yohvu! Alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo su derak nim rë, gak sa og serak nim gesir sënë derak ni bë gevong sa meseyam.

²⁶ Senër hong degwa vu sir, gesëk medo nanër. In ahëvingsën na menoh vu sir geving nabë sën ahëm neving sa lo, log sa medo dok ayoj.”

18

Yudas Nër Yesu Rangah Vu Alam-begö-yi (Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lk 22:47-53)

¹ Yesu jom rak ggovek log to meya ving yi hur maluh meya devasek bël Kidron, meya deto huk oliv* yi ti ggëp nyëg saga. Lob Yesu losho yi hur maluh ya deluk ya.

² Log Yudas sën nër yi rangah lo, yö rak huk saga ni vorot, in Yesu losho yi hur maluh denesupin sir ggëp saga buk ngahi.

³ Lob ko alam-begö-yi yu ti ving alam-deneko-seriveng hir ggev lo hir hur los Parisai* lo hir hur la bedeya huk saga. Detaggi nengwah los ram bedeko ngaa-begö-yi sepa.

⁴ Yesu rak ngaa pin sën vongin natok vu yi lo ni vorot, lom ya vu sir melok tepëk bë, “Ham nesero re?”

⁵ Rëk denër yah vu bë, “Yesu Nasaret!”

⁶ Lom Yesu nēr yah vu sir bē, “Sa lo sēnē!” Lob Yudas sēn tato yi rangah lo nare ving sir. Yesu nēr vu sir bē, “Sa lo sēnē!”, lom deyah raḡ demij medekepē meya deneggēp dob.

⁷ Lom Yesu loḡ tepēḡ in sir ggōkin bē, “Ham nesero re?” Loḡ denēr yah bē, “Yesu Nasaret!”

⁸ Loḡ Yesu nēr yah bē, “Senēr vu ham ggovek ya bē yiḡ sa lo sēnē! Nabē ham nesero sa, og ham gwevong alam sēnē geto dena.”

⁹ Nēr bē saga in yi gagek sēn nēr vorot lo anon jaḡ nabē, “Sir sēn gevong sir vu sa lo, og sir ti su rēḡ mala nama rē.”

¹⁰ Lom Simon Pita neḡo paēp-yu-anil ti sepa, lob tur vēr besap alam-deneḡo-seriveng hir ggev böp yi hur maluh ti nenga ris vesa ya.

¹¹ Hur maluh saga arē nebē Malkus. Rēḡ Yesu nēr vu Pita bē, “Gejöp hong paēp doḡ nah newis. Ma gekuung bē sēḡ noh nenga in ngaa maggin sēn Amag vong sa yam in lo?”

Deḡo Yesu Ya Vu Anas

¹² Log alam-begō-yi yu ti saga losho alaj, galam Yuda hir hur lo, medejom Yesu ahon gedeeu yi.

¹³ Lob deḡo ya vu Anas atov muḡin. In alam-deneḡo-seriveng hir ggev böp wirek, rēḡ ggen Kayapas loḡ yah ben benedo loḡ ngebek sagi.

¹⁴ Lob yiḡ Kayapas sēnē sēn nēr vu alam Yuda wirek lo bē, “Bē mehō timu nadiiḡ doḡ nah alam pin bej, og mēm nivesa.”

Pita Lah Yi Vun

(Mt 26:69-70; Mk 14:66-68; Lk 22:55-57)

¹⁵ Simon Pita luho hur maluh ngwē detamuin Yesu medeya. Loḡ alam-deneḡo-seriveng hir ggev rak hur maluh ngwē saga ni, in mewa ma ngaa ti, lom loḡ ya alam-deneḡo-seriveng hir ggev böp saga yi beggang tete ayo ving Yesu.

¹⁶ GePita nare dobnē. Loḡ hur maluh ngwē sēn alam-deneḡo-seriveng hir ggev rak ni lo to meyah menēr vu avēh sēn neḡin veluung avi lo, log ḡo Pita meluho deloḡ ya.

¹⁷ Lob avēh sēn neḡin veluung avi lo loḡ tepēḡ vu Pita bē, “Maḡ mehō saga yi hur maluh ti hong-a?” Rēḡ bē, “Saḡ ma!”

¹⁸ Log nyēḡ ayōōng, om alam-deneḡo-seriveng hir hur losho alam ahēvavu sēn denemalajin nyēḡ lo devev nengwah medetetup mevare denevenguh. Lom Pita ya nare menevenguh ving sir.

Alam-deneḡo-seriveng Hir Ggev Böp Loḡ Tepēḡ In Yesu

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lk 22:66-71)

¹⁹ Log alam-deneḡo-seriveng hir ggev böp loḡ tepēḡ in Yesu yi hur maluh los yi gagek sēn nenēr vu mehōnon lo.

²⁰ Rēḡ Yesu nēr yah vu bē, “Sa nanēr gagek vu mehōnon pin menado rangah, gesa nanēr loḡ dub-supinsēn-yi pin, geloḡ dub-vabuung-böp sēn alam Yuda denesupin sir loḡ lo. Sa su nanēr gagek menalah vun in ham rē.

²¹ Om su gedoḡ tepēḡ in sa, gaḡ gedoḡ tepēḡ in sa gagek vu alam sēn denengo sa gagek lo rē, in denḡo mederaḡ ni.”

²² Vare nenēr gagek saga, lob ahēvavu sēn denevong huk medenare lo ti petap Yesu nenga genēr bē, “Su genanēr gagek nabē saga vu alam-deneḡo-seriveng hir ggev böp!”

²³ Rēḡ Yesu nēr yah vu bē, “Nabē senēr gagek ti paya, og genanēr rangah nabē senēr tena paya. Ma nabē senēr yoh vu, rēḡ nebē va sēn gesis sa meris mu-ē?”

²⁴ Deduu Yesu ggovek benahën nare los aggis, log Anas vong yah vu alam-deneko-seriveng hir ggev böp Kayapas.

Pita Lah Yi Vun Ggökin

(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lk 22:58-62)

²⁵ Log Simon Pita vare nevuenguh nengwah lom denër vu yi bë, “Mağ yi hur maluh ti sën hong-è?” Rëk Pita lah yi vun bë, “Sağ ma!”

²⁶ Lob alam-deneko-seriveng hir ggev böp yi hur ti sën Pita sap nenga ris ya lo gadë ma ngaa ti verup nër bë, “Mağ sa halë hong sënë. Sën genare ving yi loğ huk anon agu lo?”

²⁷ Rëk Pita lah yi vun ggökin yah bë, “Sağ ma!”, lob pevis bekökrëeh su.

Deko Yesu Ya Vu Pilatus

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Lk 23:1-5)

²⁸ Loğ heng to, lom deko Yesu ggëp Kayapas yi beggang beto deya Prëtoryam (sën nebë kiap böp yi beggang). Rëk alam Yuda su deloğ ya Prëtoryam ving Yesu rë, in deneggöneng in alam Rom hir beggang saga in bë rëk gevong benij paya jağ, lob su deyoh vu bë dega nos-ggöksën-yi rë.

²⁹ Nebë saga lom Pilatus to meya dobnë vu sir menare malaj genër bë, “Ham nër gägek va rağ mehö sënë?”

³⁰ Lom denër yah vu bë, “Mehö saga bë su yi mehö nipaya rë, og he su rëk gako yi manam vu hong rë!”

³¹ Rëk Pilatus nër yah bë, “Maam ham gweko nök megwengo yi gägek noh vu ham horek!” Rëk denër bë, “Ham alam Rom ham horek nërin he bë he su ayoh vu bë rëk angis mehönon bedenadiik rë.”

³² Nebë saga in bë Yesu yi gägek sën nër bë rëk nadiik jağ kelepëko* lo anon jağ.

³³ Lom Pilatus loğ yah Prëtoryam ggökin metahi Yesu yah meloğ tepëk in bë, “Alam Yuda hir mehö-los-bengö hong-a?”

³⁴ Loğ Yesu loğ tepëk yah vu yi bë, “Ngo kwam nevo gägek saga, ma mehö la denër vu hong-a?”

³⁵ Loğ Pilatus nër yah vu yi bë, “O! Sa su Yuda ti rë! Hong alam losho hir alam-deneko-seriveng lo hir ggev yö deko hong yam vu sa. Ma gevong va paya?”

³⁶ Loğ Yesu nër bë, “Su sa nyëğ neggëp dob sënë rë. Bë sa nyëğ gëp vu dob sënë, og rëk salam sën detamuin sa lo degevong begö jağ sa, lom alam Yuda su deyoh vu bë rëk denajom sa ahon rë.”

³⁷ Lom mëm Pilatus nër yah bë, “Om mağ hong mehö-los-bengöm ti yönon-a?” Rëk Yesu nër yah bë, “Genër yoh vu! Sa mehö-los-bengög ti, rëk setu mehönon meluğ yam dob in bë sa nanër gägek anon rangah. Mehöti bë gägek anon gëp doğ ayo, og rëk gengo sayëğ.”

³⁸ Rëk Pilatus loğ tepëk yah vu yi bë, “Gägek anon sagağ va?”

Pilatus Nër Bë Denatul Brëm Na Yesu Betii Kelepëko

(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lk 23:13-25)

Pilatus nër gägek saga ggovek, log to meyah dobnë menër vu alam Yuda bë, “Sa su toğ vu gägek ti geneggëp vu mehö sënë rë.

³⁹ Rëk mu ham ngo ham aggata neggëp bë sa gako mehöti bër in qarabus doğ Buk-ggöksën-yi* benök vu ham. Om ham nanër rë, nabë ham vongin bë sa gağ ham alam Yuda ham mehö-los-bengö vër vu ham ma ma?”

⁴⁰ Rëk detahi yah niğelap vu bë, “Yiğ ma! Gağ Barabas!” Barabas og mehö sën nesis alam geneggodeğ hir ngaa lo.

19

1 Lob Pilatus nêr medejom Yesu ahon medeķo meya deveek yi raķ aggis.

2 Gemêm alam-begö-yi detahu mehö-yurêmek raķ yi. Bededuu aggis niggin ggin tahu alam-los-bengöj hir madub gedetung raķ yu, log deröp tob mala sagap loķ yi,

3 log ya denare mala gedevong kewêsên vu bê, “Alam Yuda hir mehö-yurêmek! He haķo hong rak!” Log depetap yi.

4 Lob Pilatus to meyah dobnê ggökin menêr bê, “Ham lê, sa hevongin gaķo yi geto menam vu ham, in mêm ham ngo jaķ gaķek sên senêr vu ham lo ni nabê sa su tōķ vu nipaya ti geneggêp vu yi rê.”

5 Lob mêm Pilatus ko Yesu los madub niggin ggin, betob mala sagap sên beto meya vu sir genêr bê, “Ham lê! Mehö lo sênê!”

6 Lob alam-deneķo-seriveng hir ggev los ahêvavu sên denemalajin nyêg lo, delê yi lom detahi bê, “Gengis yi jaķ na kelepeķo*! Gengis yi jaķ na kelepeķo*!” Lom Pilatus nêr yah vu sir bê, “Om ham ngo gwêķo yi nōk mengis yi jaķ na kelepeķo*.” In sa su tōķ vu nipaya ti geneggêp vu yi rê.”

7 Lok alam Yuda denêr yah vu bê, “He horek neggêp lom horek saga sên nêr bê nadiiķ in ķo yi raķ benêr yi nebê Anutu Nalu yi.”

8 Pilatus ngo gaķek saga, lob ggöneng in yi pangsen rot,

9 lom loķ yah Prêtoryam meloķ tepêķ in Yesu ggökin bê, “Geyam vu tena?” Rêķ Yesu aye ma.

10 Lom Pilatus nêr vu yi bê, “Su gevangwêng in sa rê? Gerak ni bê setu ala! Seyoh vu bê gako hong vêr, geseyoh vu bê gevong hong vu sir medengis hong jaķ na kelepeķo*!”

11 Loķ Yesu nêr yah vu yi bê, “Bê Anutu vu vavunê su ngoķek rê, og su rêķ genatu ala rê. Nebê saga, om mehö sên vong sa loķ yōk nemam lo, saga sên vong ngaa nipaya sevōķ hong.”

12 Pilatus ngo gaķek saga, lom tum kwa vo bê geķo Yesu vêr, rêķ alam Yuda detahi ya nikelap bê, “Bê gwêķo mehö saga vêr, og su mehö-los-bengö Sisar* yi mehö hong rê! Mehöti bê yō gooin yi jaķ natu mehö-los-bengö, og neķo yi rak bê kesuu Sisar*.”

13 Pilatus ngo hir gaķek saga ggovek, lob ķo Yesu meto meya gerak nedo sêa-gaķek-yi ggêp nyêg sên denenêr bê Telig Gelōng lo. (Denenêr ggêp Hibru ayej bê Gabata.)

14 Lob loķ buk saga alam Yuda denesemu sir in bê dega nos Buk-ggöksên-yi*, gemêm siks krōk monbuk lob Pilatus nêr vu alam Yuda bê, “Ham gwelê ham mehö-los-bengö sênê!”

15 Rêķ detahi yah nikelap bê, “Gwêķo na! Gwêķo na! Gengis yi jaķ na kelepeķo*!” Loķ Pilatus loķ tepêķ in sir bê, “Ham vongin bê sengis ham mehö-los-bengö jaķ na kelepeķo*?” Lob alam-deneķo-seriveng hir ggev denêr yah bê, “He hōmin mehö-los-bengö ma, gaķ yīķ mehö-los-bengö Sisar* yō timu!”

16 Denêr nebê saga, lob tum Pilatus lëein Yesu loķ yah nemaj in dengis yi jaķ na kelepeķo*.

Desis Brêm Ya Yesu Vetii Kelepeķo

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lk 23:26-43)

17 Lom Yesu yō kerê yi kelepeķo* raķ gedêķo yi medeya nyêg sên denenêr arê nebê Nyêg Yuseķê lo, (Hibru ayej nebê Golgota).

18 Lom ya desis yi raķ kelepeķo* ggêp sagu, bedesis mehö luu denare vahi vahi, geYesu nare vuheng.

19 Log Pilatus nêr medekevu yi gâgek raḵ neggêp ḵelepeḵo* yu nebê: *YESU NASARET, ALAM YUDA HIR MEHÖ-LOS-BENGÖ.*

20 Lom nyêḡ sên desis Yesu raḵ ya ḵelepeḵo* lo, neggêp dus vu nyêḡ bôp Yerusalem nenga, lom Yuda ngahiseḵê detevin gâgek saga in dekevu loḵ ayej lôo pin. Dekevu loḵ alam Yuda ayej, geloḵ alam Rom ayej, geloḵ alam Grik ayej.

21 Lom Yuda hir alam-deneḵo-seriveng hir ggev denêr vu Pilatus bê, “Su gekwevu nabê alam Yuda hir mehö-los-bengö, gaḵ kwevu nabê yô nenêr yi nebê alam Yuda hir mehö-los-bengö.”

22 Loḵ Pilatus nêr yah vu sir bê, “Gâgek sên sa ḵevu aga lo, yô gêp jaḵ!”

23 Lob alam-begö-yi desis Yesu raḵ ya ḵelepeḵo* ggovek, loḵ mêm yom devong yi tob ggelek sir ya yu lubeluu yoh vu sir. Rêḵ yi rôpröp ading sên neröp ya gebinë lo nahên neggêp, rêḵ devasu los ayo dahis vu kwa beya meto vaha.

24 Delê bê devasu nebê saga, om denêr bê, “Hil su nakweek, gaḵ hil getê gelöng mahen in nabê mehöti sên sevök hil lo, og geḵo los dahis.” Devong nebê saga lob gâgek sên dekevu meneggêp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo anon raḵ. Gâgek sênê nebê:

“Devong sa tob ggelek sir.

Gedetê gelöng mahen in bê gooin mehöti jaḵ megeḵo sa rôpröp.”

25 Lob Maria sên Yesu ata lo luho ari, geKlopa venê Maria, geMaria vu Magdala, beya denare dus vu Yesu yi ḵelepeḵo*.

26 Lob Yesu lê bê ata luho hur maluh* ti sên ahê neving yi pangsen lo denare, lom nêr vu ata bê, “Avêh-e! Gwelê nalum saga!”

27 Log nêr vu hur maluh saga bê, “Gwelê atam saga!” Lom loḵ buk saga hur maluh saga ḵo Yesu ata raḵ meya nedo ving yi ggêp ben.

Yesu Diik

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lk 23:44-49)

28 Lom mêm Yesu raḵ ni bê semu ngaa pin ggovek ya, lom nêr bê, “Sayog nevev in bê!” in gâgek sên neggêp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo anon jaḵ.

29 Lob wain ahêggin sên arê nebê vinegga lo nedo loḵ ḡabum ti. Lom deko ngaa-ayo-sovinsên sên nedo loḵ loo lo ti, bededuu vetii ngesing ti mededagoo luḵ gedevo ya verup loḵ avi.

30 Lob Yesu sesuvin log nêr bê, “Sa semu ngaa pin ggovek ya!” Log kwa yun luḵ gelêein anon ya.

Alam-begö-yi Depejêh Yesu Kweben

31 Loḵ buk saga alam Yuda denesemu sir in bê monbuk lob dega nos Buk-ggöksên-yi*, lom deketag vu Pilatus bê gevong alam-begö-yi na dekeyêh lööho vahaj in denadiik pevis, log dejuh navij geto. In bê mehônôn navij su bare jaḵ ḵelepeḵo* doḵ Buk-sewahsên-yi*, in Buk-sewahsên-yi* saga böpata rot kesuu.

32 Lom alam-begö-yi ya dekeyêh mehö luu sên lo ngwê vaha mugin, log devong ngwê sên nare vahi lo ving nebê saga.

33 Log deloḵ ya Yesu, rêḵ delê bê diik ggovek ya, lom su desis vaha mekeyêh rê.

34 Rêḵ alam-begö-yi ti pejêh Yesu kweben raḵ jeggevek lom ḵök los bêl keseh yam pevis.

35 Lom mehö sên lê ngaa agi raḵ mala lo, sên kevu, om yi gâgek sagi yônôn. Yô raḵ ni benenêr gâgek yônôn in ham jaḵ ni geving begwevong geving.

36 Devong nebê sênê lob gâgek sên neggêp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo anon raḵ. Sên nenêr bê:

“Sekë ti su rëk keyëh rë.”

³⁷ Gengwë neggëp bë:

“Alam rëk malaj jak mehö sën depejêh lo.”

Debë Yesu Lok Gelöng Len

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56)

³⁸ Saga ggovek log Yesu yi hur maluh ti sën Yosep vu Arimatea, sën vong ving Yesu rëk mu neggöneng in alam Yuda hir ggev lom su nesepa lok Yesu ya rangah rë lo. Yi saga sën ya ketag vu Pilatus bë juh Yesu nihil vër in kelepeko*, lom yoğekin beya meruh vër.

³⁹ Lob Nikodemus ya ving, sën wirek ya vu Yesu lok buk lo. Lom ko ngaa reggu nivesa luu sepa, mesarömin luho revuh ti (denenër arëj nebë mur* los alos),* bemaggin yoh vu 50 kilo.

⁴⁰ Lob luho ya deruh Yesu vër lob desepa lok alam Yuda vahaj medebom nihil los ngaa reggu nivesa saga lok tob veroo.

⁴¹ Lob huk ti neggëp dus vu nyëg sën desis Yesu rak kelepeko* lo, lom waak ti neggëp lok, rëk su debë heljäng ti lok rë, geyö nahën neggëp mewis.

⁴² Lom debë Yesu lok, in neggëp dus, galam Yuda hir buk sën desemu sir lo ggovek ya.

20

Yesu Kedi Rak Ggökin

(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lk 24:1-12)

¹ Alam Yuda hir Buk-sewahsën-yi* ggovek ya geSoda monbuk anon. Nyëg su heng to rë geyö nahën, log Maria Magdala ya verup bedub, lom lë bë gelöng tetolin ya in waak avi.

² Lom serög meya menër vu Simon Pita luho hur maluh* ngwë sën Yesu ahë neving yi pangsën lo, benër vu luho bë, “Deko Mehöböp vër in bedub gehe duğin sën ya debë lo!”

³ Lom Pita luho hur maluh ngwë sën lo deserög pevis medeya bedub.

⁴ Luho deserög lok ti, lok hur maluh ngwë sënë lo serög niwëek mekesuu Pita betök ya mugin.

⁵ Ya verup bë mala melë waak ayo, lok lë bë tob gam veroo sën lo neggëp, rëk su luk ya waak ayo rë.

⁶ Lok Simon Pita tamu beverup, lom sesor meluk ya waak ayo melë bë tob gam veroo sënë nahën neggëp vevirsën,

⁷ getob ngwë sën debun yu lok lo su nedo ving tob veroo saga rë, gağ yö ya nedo los vahininsën ya tahsën.

⁸ Lom hur maluh ngwë sën ya verup bedub avi muginsën lo luk ya waak ayo melë nebë sënë ving, lom vong ving bë Yesu kedi rak yah.

⁹ In wirek luho su derak gagek sën neggëp lok Anutu-yi-ğapiya lo degwa ni rë. Sën neggëp nebë rëk kedi jak nah vu bedub lo.

¹⁰ Ggovek, log luho deyah medeya beggang.

Maria Vu Magdala Lë Yesu

(Mk 16:9-11)

¹¹ Rëk Maria vare nesu lok waak sën debë Yesu lok lo nenga.

¹² Nahën vare nesu, log bë mala in waak ayo lok lë gangër luu deröp tob veroo meris bedenedo lok nyëg len ti sën debë Yesu lok lo. Ngwë nedo ya los sën yu neya lo, gengwë nedo yom sën vaha neyom lo.

* **19:39:** Alos og vos reggu nivesa ti sën deneko medenerikin rak heljäng in bë su nivë na.

¹³ Lob luho denër vu yi bë, “Avèh, genesu in va?” Loḵ nër yah vu luho bë, “Deḵo sa Mehöböp meya debë la, gesa duḡin nyëḡ sën debë loḵ lo!”

¹⁴ Nër bë saga gḡovek gepeggirin yi yom, lob lë Yesu genare, rëḵ su raḵ ni rë.

¹⁵ Lom Yesu nër vu yi bë, “Avèh! Gësu in va? Genesero re?” Rëḵ Maria kuung bë mehö sën negin huk saga, lom nër yah vu yi bë, “Mehö böp, bë gweḵo yi meḡeya, og ḡenanër nyëḡ sën ḡebë yi loḵ lo tato vu sa, in senah ḡaḵo yi!”

¹⁶ Lom Yesu nër yom bë, “Maria!” Loḵ Maria raḵ ni pevis lom peggirin menër vu yi loḵ Hibru ayej bë, “Raboni!” (Arë sënë nebë Tatovaha.)

¹⁷ Lob Yesu nër vu yi bë, “Gedëëin sa! In sa nahën gesa su raḵ meyah vu Amaḡ rë. Om ḡenah meḡena ḡenanër vu arig lo nabë, ‘Sëḵ jaḵ menah vu Amaḡ ḡeham Amamin, vu sa Anutu ḡeham Anutu.’”

¹⁸ Lob Maria Magdala ya menër rangah vu hur maluh bë, “Sa halë Mehöbö!” , log nër Yesu yi ḡagek pin rangah vu sir.

Yesu Tato Yi Vu Yi Hur Maluh

(Mk 16:14-18; Lk 24:36-49)

¹⁹ Soda saga gḡovek ya gehes luḵ ya bebuk loḵ, lom Yesu yi hur maluh deneggöneng in alam Yuda, lom devehii reping in sir gedenedo. Lob Yesu yam nare rangah loḵ sir vuheng ḡenër bë, “Ham ayomin ḡëp revuh!”

²⁰ Log mëm tato nema los kweben vu sir, lom kwaj vesa raḵ in delë Mehöböp.

²¹ Loḵ Yesu nër vu sir ḡḡökin bë, “Ham ayomin ḡëp revuh! Sëḵ ḡevong ham na nabë sën Amaḡ vong sa meseyam.”

²² Nër nebë saga, log rov saheng raḵ sir ḡenër bë, “Ham gweḵo Anon Vabuung nöḵ!”

²³ Nabë ham dahun alam hir ngaa nipaya na, og rëḵ nama na, ma nabë ham su dahun hir ngaa nipaya na rë, og rëḵ nahën ḡëp vu sir rot.”

Tomas Töḵ Vu Yesu

²⁴ Rëḵ sir nepadluho-mevidek-luu sënë lo ti sën Tomas (sën denenër yi bë Pepid lo), su nedo ving sir loḵ buk sën Yesu tato yi vu sir lo rë.

²⁵ Lob Yesu yi hur maluh denër vu Tomas bë, “He halë Mehöbö!” Loḵ Tomas nër yah vu sir bë, “Bë sa su galë brëm len sën negḡëp loḵ nema lo rë, besa su jöp nemaḡ doḵ brëm len rë, gesa su jöp nemaḡ doḵ kele len sën negḡëp loḵ kweben lo rë, og sa su rëḵ ḡevong ḡeving rë, ḡerëḵ nama!”

²⁶ Lob soda ti ya gḡovek rë, loḵ yi hur maluh denedo loḵ beggang saga ḡḡökin yah beTomas nedo ving sir. Devehii reping in sir gedenedo, loḵ Yesu yam nare rangah loḵ sir vuheng atov ḡenër bë, “Ham ayomin ḡëp revuh!”

²⁷ Log nër vu Tomas bë, “Genam gwebë nemam deggis jaḵ sënë, ḡegwelë sa nemaḡ. Geḡejöp nemam doḵ sa kwebeg. Su kweyëh ḡagek, ḡaḵ ḡevong ḡeving!”

²⁸ Lom Tomas nër yah vu yi bë, “O sa Mehöböp los sa Anutu hong!”

²⁹ Lom Yesu nër yah vu yi bë, “Gelë sa om ḡevong ving-a? Rëḵ mu alam sën su delë sa rë, rëḵ deḡevong ḡeving lo, og rëḵ kwaj vesa rot.”

Jon Kevu Ḳapiya Sënë In Va?

³⁰ Yesu vong ngaa böp ngahiseḵë meyi hur maluh delë, rëḵ sa su ḵevu los dahis meneggëp loḵ ḵapiya sënë rë.

³¹ Yiḵ sa kevu dus ti ti sënë in bë ham jaḵ ni begwevong ḡeving nabë Yesu yi Kerisi* sën Anutu Nalu. Ham ḡwevong ḡeving nabë saga benatu yi alam lob ham rëḵ medo malamin-tumsën jaḵ arë.

21

Yesu Tato Yi Vu Yi Hur Maluh

¹ Nahub rē loḵ Yesu tato yi ggōkin vu yi hur maluh vu ngaggee bōp Tiberias* nenga. Tato yi nebē sēnē:

² Simon luho Tomas (sēn denenēr yi nebē Pēpid lo), geNatanael (vu Kana ggēp distrik Galilea), log Sebedi nalu luho ving hur maluh luu bedenedo loḵ ti.

³ Lom Simon Pita nēr vu sir bē, “Sena gako gēll!” Lom denēr vu yi bē, “He nōk geving hong.” Lom ya derak ya yaḡ ti rēḵ su deḡo gēl ti loḵ buk saga rē gema rot.

⁴ Benyēg heng lom Yesu nare ngaggee nenga rēḵ yi hur maluh duḡin yi.

⁵ Lom tahi ya vu sir bē, “Hur magēm-e! Ham ḵo gēl la?” Rēḵ detahi yah vu yi bē, “Ma rot-o!”

⁶ Lob tahi vu sir bē, “Maam hamek gwetē lek nah los yaḡ nenga vesa rē, lok mēm ham rēḵ gweko.” Lom detē lek luḵ yah yoh vu sēn nēr-ē gededadii raḵ yom, rēḵ devimengin in gēl ngahisekē vevii besu deyouh vu rē.

⁷ Lob hur maluh* ngwē sēn Yesu ahē neving pangsen lo, nēr vu Pita bē, “Sagik Mehōbōp!” Lom Simon Pita ngo bē Mehōbōp, lom kebu yi raḵ rōprōp ti, in kah yi tob ya genare navi meris, lom pesōng ya bēl beya vu Yesu.

⁸ Gehur maluh vahi sēn denedo raḵ yaḡ lo, deḡo yaḡ mededadii lek los gēl medeyam ngaggee nenga, in denedo dus vu roneḵ (yoh vu mita 100 mu).

⁹ Ya derak ya roneḵ lom delē bē nengwah medo netum begēl medo nenōk raḵ gebrēt la nedo ving.

¹⁰ Lob Yesu nēr vu sir bē, “Ham gwēko gēl sēn gwēbeng ham ḵo aga lo la nam.”

¹¹ Lom Simon Pita raḵ yah yaḡ medadaii lek los gēl bōp bōp raḵ yam roneḵ. Begēl 153 pup rēḵ lek su vepul rē.

¹² Lob Yesu nēr vu sir bē, “Ham nam gwa nos!” Lom hur maluh pin deggōneng in sir gesir ti su loḵ tepēḵ in yi rē, in derak ni bē Mehōbōp.

¹³ Lob Yesu ḵo brēt beyam vo vu sir, bevo gēl ggelek sir ving.

¹⁴ Yesu kedi raḵ vu bedub lob tato yi beron netu lōō sēnē vu yi hur maluh lo.

Yesu Luho Pita

¹⁵ Log denedo medegga nos ggovek ya, loḵ Yesu loḵ tepēḵ vu Simon Pita bē, “Jon* nalu Simon, maḵ ahēm neving sa rot kesuu alam saga pin ma ma?” Loḵ Simon yoḡek bē, “Ēē-ē, Mehōbōp! Ngo gerak ni bē hong mehō sa!” Lom Yesu nēr vu yi bē, “Om gebet sa sipsip nalu lo!”

¹⁶ Loḵ Yesu loḵ tepēḵ in yi beron ngwē ggōkin bē, “Jon* nalu Simon, maḵ ahēm neving sa yōnon ma ma?” Rēḵ Simon nēr yah bē, “Ēē-ē, Mehōbōp! Ngo gerak ni bē hong mehō sa!” Lom Yesu nēr vu yi bē, “Om gwegin sa sipsip lo!”

¹⁷ Loḵ loḵ tepēḵ in yi netu beron lōō bē, “Jon* nalu Simon, maḵ sa mehō hong yōnon-a?” Nebē saga, lom Pita ayo maggin raḵ in lok tepēḵ in yi tu beron lōō benēr bē, “Maḵ sa mehō hong yōnon-a?”, lok nēr yah bē, “Mehōbōp, ngo gerak ngaa pin ni, om gerak ni bē hong mehō sa!” Lom Yesu nēr yah vu yi bē, “Om gebet sa sipsip!”

¹⁸ Gesa nanēr vu hong yōnon nabē ngo genahēn magēm lom genevēh hong ḵabi megeneko loḵ nyēg yoh vu sēn ahēm neving lo. Rēḵ mu nabē hong atov jaḵ, og rēḵ getelē nemam gemehōti naduu hong ḵabi ahon megeli hong na nyēg sēn su ahēm neving rē lo.”

¹⁹ Yesu nēr gagek saga rak Pita in bē tato sēn rēḵ nadiik beḡeko Anutu arē jaḵ lo. Nēr gagek saga ggovek log nēr vu Pita bē, “Gesepa doḵ sa!”

Hur Maluh* Sën Yesu Ahë Neving Lo

²⁰ Loḵ Pita ggërin yi yah lom lë hur maluh ti sën Yesu ahë neving yi pangсэн lo.* Mehö sënë sën medo denegga nos wirek lo, loḵ kepë yi yah neggëp loḵ Yesu babu geloḵ tepëḵ vu bë, “Mehöböp, re rëḵ nanër hong rangah-a?”

²¹ Pita lë bë netamuin luho, lob loḵ tepëḵ in vu Yesu bë, “Mehöböp, gaḵ mehö saguḵ rëḵ nabë va?”

²² Loḵ Yesu nër yah vu yi bë, “Geloḵ tepëḵ in va? Sengo sa ngaa! Om nabë sa kwag bo nabë yö medo rot gesenom geto rë, og yö rëḵ medo rot. Gaḵ hong og ngo gesepa doḵ sa!”

²³ Lob mëm gägek lo ya meyoh vu ari lo vahi nebë hur maluh sagu su rëḵ nadiik rë. Rëḵ mu Yesu su nër bë su rëḵ nadiik rë, gaḵ nër bë, “Bë sa kwag bo nabë medo rot gesenom geto rë, og yö rëḵ medo rot.”

²⁴ Yik hur maluh sënë sën nër gägek lo pin degwa rangah gekevu los dahis, lom he raḵ ni bë yönon.

²⁵ Gengaa vahi sën Yesu nevonḡ lo nahën neggëp. Rëḵ bë sa kwag bo mesepa dok los dahis meḵevu doḵ na ḵapiya, og maḵ rëḵ ḵapiya sënë na megërin dob pin.

---

* **21:20:** Mehö sën Yesu ahë neving yi pangсэн lo og maḵ yik yi Jon, rëḵ mu yö kevu ḵapiya om sën lah yi vun bekevu meneggëp vunsën.

SinarĒ Hir Huk

Yesu Nĕr Gagek Ya Nare Vorot Bĕ Rĕk Gevong Anon Vabuung Nam

¹ O Teopilus*! Gagek sĕn sa kevu muginsĕn lo, saga sa tatekin ngaa pin sĕn Yesu nevong los yi gagek sĕn nenĕr lo,

² vu muginsĕn rot beberup loĵ buk sĕn yah meya yagek lo. Anon Vabuung tato huk vu yi lob nĕr tato vu sinarĕ sĕn ggooin sir raĵ vorot lo ggovek log Anutu ko yi raĵ yah yagek.

³ Mehō saga sĕn ko hil nivanĕ mediik in hil pin, loĵ tato yi vu sinarĕ lo beron ngahisekĕ in bĕ deĵak ni borot nabĕ nedo mala-tumsĕn lo. Denelĕ yi rangah los rangah yoh vu buk mehōdahis luu, log nenĕr sĕn Anutu-yi-nyĕĵ anon jaĵ lo degwa tato vu sir.

⁴ Lob medo negga nos ving sir loĵ buk saga ti, lob mĕm nĕr vu sir bĕ, “Ham su gwevuu Yerusalem. Gaĵ ham medo gwĕgin ngaa sĕn Amag nĕr bĕ rĕk gevong vu ham lo. Sĕn senĕr vu ham wirek lo.

⁵ In Jon neripek alam raĵ bĕl, rĕk su buk hus ading rĕ gAnon Vabuung vongin jaĵ na ham.”

⁶ Loĵ buk saga desupin sir rak bedelok tepĕk in yi bĕ, “Mehōbōp, maĵ buk yam ggovek bevongin gebĕr alam Israel hir nyĕĵ jaĵ gehil ngo vongin ġĕgin hil gōkin nah nabĕ wirek ma va?”

⁷ Rĕk nĕr yah vu sir bĕ, “Su ham ngaa in bĕ ham rĕk jaĵ buk los ngebek saga ni rĕ, in Amag yō tu ala mekwa vo meneggĕp vu yi.

⁸ Rĕk mu Anon Vabuung rĕk nam jaĵ na ham los bo niwĕĕk vu ham, beham nanĕr sarĕĵ rangah vu Yerusalem, gevu distrik Yudea los distrik Samaria bena menoh vu dob pin.”

Yesu Rak Yah Yagek

(Mk 16:19-20; Lk 24:50-53)

⁹ Yesu nĕr gagek sĕnĕ ggovek, gevare denemalajin yi gAnutu ko yi raĵ yah yagek, lob beggob ggĕrin yi log su delĕ yi ggōkin rĕ.

¹⁰ Log nahĕn vare malaj nesepa, lob pevis medelĕ mehō luu los tob veroo meris yam denare ving sir.

¹¹ Lob luho denĕr bĕ, “Ham alam Galilea, ham malamin nelĕ yagek pangsĕn in va? Yesu sĕn vuu ham geraĵ yah yagek lo rĕk duĵ nom nabĕ sĕn ham nelĕ yi geraĵ meyah agi!”

Deggooin Mehōti Raĵ In Doĵ Nah Yudas Ben

¹² Lob sir vu kedu sĕn denenĕr arĕ nebĕ Kele-oliv* lo medeyah medeya Yerusalem. Kĕdu Kele-oliv sĕnĕ neggĕp dus vu Yerusalem yik yoh vu sĕn horek nĕr bĕ mehōnon degee medena doĵ Buk-sewahsĕn-yi* lo.

¹³ Bedetōk yah Yerusalem mederaĵ ya bej meya denedo. Alam sĕn lo sagi: Pita, geJon, geYakobus lu Andreas, gePilip ving Tomas, geBartolomai ving Matai, geYakobus ngwĕ sĕn Alpeus nalu, log Simon ngwĕ sĕn mehō neruuk alam Rom lo, log Yudas sĕn Yakobus ngwĕ nalu.

¹⁴ Alam pin sagi sĕn ayoj timu medenejom rak medenedo. Gavĕh la losho Maria sĕn Yesu ata ving Yesu ari lo pin dejom rak medenedo ving.

¹⁵ Ggovek, loĵ buk ti lob Pita kedi nare loĵ ari lo pin malaj benĕr gagek ti vu sir. Gesir pin saga raĵ neggĕp alam nĕmadvahi-bevidek-ti (120).

¹⁶ Pita nĕr bĕ, “Arig lo, gagek sĕn dekevu meneggĕp loĵ Anutu-yi-kapiya lo anon raĵ beyik ggovek. Wirek Anon Vabuung vong gagek verup Davit avi

benër rak Yudas, mehö saga sën tato aggata vu alam bë denajom Yesu ahon lo, lob gägek wirek hen saga gwëbeng anon rak ggovek ya.

¹⁷ In wirek Yesu ggooin Yudas rak menedo ving he beko huk sënë ving he.

¹⁸ Ham rak ni bë Yudas sën agi ko dob len ti rak monë hel kōk sën devo vu yi lo, lob ya mevës bahë tetap bahë pin keseh to meya.

¹⁹ Lob alam pin sën denedo Yerusalem lo, dengo gägek saga mederak ni, lom denenër dob saga loḵ ayej nebë Akeldama. Sënë nebë Dob-hel-kōk.

²⁰ Log tum gägek neggëp loḵ kapiya Saam sën denevong raro rak wirek lo nebë:

‘Yi beggang yö medo menabumeng na,
mehöti su dok medo!’

Log gägek ngwë nër ving nebë:

‘Mehö ngwë pevis medok nah ben.’

²¹ Om hil pevis magooin mehöti vuheng dok alam sën deneya ving hil los Mehöböp Yesu rak buk pin sën hil nehako loḵ lo.

²² Mehöti sën neya ving hil wirek geJon neripek alam lo, beyam verup lok buk sën Anutu ko Yesu vër in hil geko yi yah vavunë lo. Mehönon sën delë sagi pin, og mëm hil agooin ti jak begek huk geving he benanër rangah nabë Yesu kedi rak vu bedub yōnon.”

²³ Pita nër bë saga, lob deggooin mehö luu rak. Ngwë Yosep sën denenër yi nebë Barsabas garë ngwë nebë Yustus lo, log ngwë arë nebë Matias.

²⁴ Lom dejom rak vu Mehöböp bë, “Mehöböp, geraḵ alam pin ayoj ni, om mëm ngo getato vu he nabë gehooin mehö luu sagi ngwë tena rak

²⁵ in dok nah Yudas ben menatu sinarë nyëdahis geving he. In Yudas vuu huk sagi ya geya nyëg sën bë na lo.”

²⁶ Lob derekō veri rak luho lob löö rak Matias, lom devong yi tu sinarë ving sir nemadluho-bevidek-ti sagi lo.

2

Anon Vabuung Luḵ Yam

¹ Buk-supinsën-yi sën denenër bë Pentekos lo verup ggovek lob desupin sir lok beggang ti.

² Lob pevis bededun ti yam ggëp yagek, benesu nebë sang niwëëk, begeyeh nengaj rot.

³ Lob delë ngaa nebë nengwah daggen netum, lob vepul dus dus beya merak ya sir ti ti.

⁴ Lob Anon Vabuung loḵ yam ggërin ayoj pin, lob denër ayej aggagga yoh vu Anon Vabuung vong verup avij.

⁵ Lob alam Yuda ngahi sën sir vu nyëg pin meyam denedo Yerusalem in kwaj nevo Anutu lo,

⁶ dengo ngaa sën dedun rak, lob desupin sir ya, lom delëk sën dengo alam sënë denevengwëng loḵ ayej ti ti.

⁷ Lob delëk bekway ya ngahi medenër bë, “Alam sën agi yik sir Galilea pin!

⁸ Rëḵ nebë va sën hil pin nehango bë denevengwëng loḵ hil ayed ti ti niröp-ë?

⁹ Hil Patia geMedia, gehil sën nado Mesopotamia, geYudea, geKapadosia, Pontus, gAsia*.

¹⁰ GePrugia los Pampulia, Ejep ga, hil vahi vu Libua sën dus vu Kurene lo ga, hil alam vatëveḵ vu Rom ving.

11 Hil alam Yuda los alam-yu-ngwë sën deggërin sir medeneseпа loḵ alam Yuda hir horek lo, gehil Krete los Arabia. Rëḵ hil pin nehango bë denenër gageḵ raḵ Anutu yi huk niwëëḵ loḵ hil ayed ti ti.

12 Lob sir pin delëḵ gekwaj ya ngahiseḵë. Geya denër vu sir nebë, “Nḡaa sagi degwa nebë va?”

13 Rëḵ la denenër gageḵ pelësën nebë, “Denum bël mengëës pangsën beyuj vong paya.”

Pita Nër Gageḵ Rangah

14 Loḵ Pita losho sir nemadluho-bevidek-ti sënë kedi denare, lob tahi niwëëḵ genër rangah vu alam bë, “Ham Yuda los alam-yu-ngwë pin sën ham yam nedo Yerusalem agi! Ham gwebë nengamin vu sa gageḵ, beham jaḵ ḡaa sagi ni!

15 Ham kuung bë alam sagi denum meyuj vong paya, gaḵ ma! Yiḵ nahën 9 krök monbuk gemehöti su nenum bël mengëës monbuk rë.

16 Rëḵ mu mehö-nenër-gageḵ-rangahsën Yoel nër raḵ ḡaa sënë wireḵ bë:

17 ‘Anutu nër bë, “Buk-tamusën dus jaḵ,

og sëḵ keseh sa Anon Vabuung jaḵ alam pin.

Geham nalumin maluh los avëh lo rëḵ denanër gageḵ rangah nabë alam-denenër-gageḵ-rangahsën.

Log ham hur magëm rëḵ degelë ḡaa aggagga nabë pesepsën,

geham alam atov rëḵ degëp medegelë pesepsën.

18 Kë! Vu buk saga rëḵ sa keseh sa Anon Vabuung jaḵ sa hur maluh los avëh, lob rëḵ denanër gageḵ rangah nabë alam-denenër-gageḵ-rangahsën.

19 Lob mëm sëḵ gevong huk aggagga gëp yaḡeḵ, gesëḵ gevong ḡaa böp böp gëp dob sënë:

Kök los nengwah genengwah aru.

20 Log hes rëḵ malakenu doḵ, gekwev mala köḵ jaḵ.

Goveḵ log mëm Mehöböḵ yi buk natöḵ nam.

Yi buk rëḵ böp los niwëëḵ.

21 Log alam sën detahi ya vu Mehöböḵ lo pin, og rëḵ Anutu geḵo sir nah vu yi.”’

22 Om ham Israel! Ham gwengö gageḵ sagi! Sa bë nanër Yesu Nasaret vu ham: Ham ḡo raḵ huk niwëëḵ los ḡaa böḵ sën Anutu vo loḵ mehö saga nema lo ni. Tato ḡaa böḵ saga vu ham in bë ham jaḵ ni nabë Anutu vong yi yam.

23 Wireḵ Anutu yö kwa vo meduu ahon ggoveḵ ya, log mëm tung mehö saga loḵ yöḵ ham nemamin. Lok ham vong loḵ ya alam-yu-ngwë sën denekeyëh horek lo nemaj, bedesis yi raḵ ya keḵeḵeḵo* mediik.

24 Rëḵ mu Anutu nër mekedi raḵ yah vu bedub meko yi vër vu nivanë nipaya pin sën diiḵsën-yi lo. In diiḵsën saga su yoh vu bë dahun mehö saga yönon rë.

25 In Davit nër gageḵ raḵ yi bë:

‘Sa nehalë Mehöböḵ nedo sa malag yoh vu buk pin.

Nare ggëp sa nemag vesa gengaa ti su rëḵ keḵë sa rë.

26 Om sën sa ahëḡ nivesa, log mëm sa hevong ayeg in sa kwag vesa rot.

Gesëḵ bo kwag in hong bemedo,

27 in su rëḵ gwevuu sa ḵenug bemedo Nyëḡ-diiḵsën-yi rë.

Log su rëḵ gwevuu hong mehö vabuung bepetar na rë.

28 Getato aggata mala-tumsën-yi vu sa, om rëḵ gemedo geving sa, lom rëḵ sa kwag vesa rot.’

²⁹ Arig lo, sa bë nanër niröp vu ham nabë hil mehö teta wirek hen Davit diik ggovek ya, bedelev. Geyi bedub nahën nenggëp vu hil gwëbeng.

³⁰ Rëk mu Davit yi mehö-nenër-gägek-rangahsën ti, log yò rak ni bë Anutu nër yönon venuh nebë, ‘Sëk getung hong mewis ti bemedo jak hong sëa natu mehö-los-bengö dok nah böm.’

³¹ Wirek Davit lë ngaa sën Anutu rëk gevong lo, log nër rak Kerisi bë rëk kedi jak nah. Nër bë Anutu su rëk gevuu yi bemedo Nyëg-diiksën-yi benavi petar na rë.

³² Yönon, Anutu nër beYesu saga kedi rak yah, behe pin halë ngaa sën agi ggovek ya om sën he nanër.

³³ Gwëbeng rak yah vavunë ggovek beya nedo Anutu nema vesa, beko Anon Vabuung ggëp ama nema ggovek ya, yoh vu sën wirek Ama nër bë rëk bo vu yi lo. Lob ngaa sën ham lë los ham ngo gwëbeng lo tato bë vong yam ggovek.

³⁴ Davit su rak ya yagek rë, rëk nër bë:

‘Mehöböp nër vu sa Mehöböp nebë,
“Gemedo sa nema vesa.

³⁵ Gevu tamusën og sëk getung alam sën denelë hong paya lo dedok na vaham gebinë.”’

³⁶ Nebë sënë om hil Israel pin ajak ni yönon nabë Yesu saga sën ham rekö yi rak ya kelepeko* lo, saga Anutu tung yi netu hil Mehöböp los hil Kerisi.”

Alam Ngahisekë Deggërin Sir Mederipek Bël

³⁷ Alam sënë denö gägek saga lob gelu ayoj rot, lom denër vu Pita losho sinarë saga nebë, “O arig lo! He rëk gevong nabë va?”

³⁸ Lok Pita nër yah vu sir bë, “Ham ti ti ngo gwërin ayomin geham jipek bël jak Yesu Kerisi arë in dahun ham ngaa nipaya pin na, lob mëm Anutu rëk gevong Anon Vabuung vu ham.

³⁹ In wirek Anutu nër bë gevong yi vu ham los nalumin, gevu alam pin sën nahën denedo ading in yi lo geving. Yönon! Rëk gevong vu alam pin sën hil Mehöböp Anutu tahi sir bë dena vu yi lo.”

⁴⁰ Pita nër gägek agga ngahisekë hus ading rot vu sir, log nër niwëek bë, “Ham gwëgin ham! Ham kwehe ham vër in alam nij paya sën denedo dob-ël!”

⁴¹ Nebë saga, lob sir vahi dejom Pita yi gägek ahon medenevong ving, lom deripek bël. Lob vu buk saga sir 3,000 derevuh ya ving Mehöböp yi hur medenedo.

⁴² Nijwëek bë degengo alam sinarë hir gägek, lom detu degwa timu in dedok vu sir, lob denedo revuh ti bedenegga Pasa gedenejom rak.

Kerisi-yi-alam Mewis Hir Huk Nivesa

⁴³ Lom Anutu vong balam sinarë devong ngaa böp ngahisekë balam pin delë lob deggöneng.

⁴⁴ Lob alam pin sën ayoj neya timu vu Kerisi lo denedo revuh ti, log sir ti su ggulin yi ngaa rë, gağ denevong ngaa pin tu sir pin hir ngaa.

⁴⁵ Devong hir dob los hir kupek in bë alam debago, lob deneko monë rak medenevong ggelek sir pin in bë ti su jak vu in nos lu ngaa.

⁴⁶ Sir pin ayoj timu gedeneya dub-vabuung-böp katum ayo yoh vu buk, log denesupin sir lok hir beggang ti ti medenegga Pasa, log kwaj vesa medenevong hir nos ggelek sir.

⁴⁷ Deneko Anutu arë rak yoh vu buk, galam pin ayoj netee yi in sir. GeMehöböp nevong balam deneggërin ayoj yah vu yi mederevuh yam ving sir sënë yoh vu buk.

3

Mehö Vaha Nipaya Nivesa Rak

¹ Buk ti lob Pita luho Jon deya dub-vabuung-böp rak 3 krök sehuksën in bë denajom jak. In alam Yuda denevong nebë sënë.

² Lob mehö vaha nipaya ti nedo, lob yi alam denevaku yi meyam denetung menedo dus vu veluung avi sën denenër arë nebë Malangeri lo. Ata yö ko yi to los vaha nipaya, lom denevong nebë saga yoh vu buk in bë ketag los tahi monë lu ngaa vu alam sën deneya dub-vabuung-böp katum ayo lo.

³ Mehö saga lë Pita luho Jon geluho bë dedok na dub-vabuung-böp, lob ketag vu luho bë luho debo ngaa vu yi.

⁴ Rëk Pita luho Jon degët yi niwëëk ata, log Pita nër vu yi bë, “Gebarah malam jak megwelë aluu rë!”

⁵ Lob kwa vo bë mak luho rëk debo ngaa vu yi, lom peggin mala yah vu luho.

⁶ Rëk Pita nër bë, “Sehög monë ma! Gağ mu sa bë dok vu hong nabë sënë: Sa nanër vu hong jak Yesu Kerisi Nasaret arë nabë, ‘Kwedi jak megena!’ ”

⁷ Lom jom loğ nema vesa bedadii yi rak. Lob pevis bevaha los vaha pedus niwëëk lok,

⁸ gemëm kedi pevis mevare neya. Belok ya dub-vabuung-böp katum ayo ving luho, genepisek menepesöng geneko Anutu arë rak.

⁹ Lob alam pin delë bë ggee meneya geneko Anutu arë rak.

¹⁰ Lob derak ni bë yik mehö sën nedo yoh vu buk loğ dub-vabuung-böp veluung avi Malangeri, meneketag los netahi monë lu ngaa vu sir lo. Lob delë bë nivesa rak lom delëk anon bekwaj neketul lok.

Pita Nër Gagek Ggëp Dub-vabuung-böp Ayo

¹¹ Mehö sënë nahën nekebi Pita lu Jon, lob alam deserög meya detetup lööho loğ dub nenga-gelusën sën denenër bë Solomon yiyi lo, lob delëk böpata rot.

¹² Pita lë alam sagi lob nër gagek vu sir bë, “Ham alam Israel! Nebë va sën ham ayomin ya ngahisekë in ngaa agi-ë? Ham su gwelë aluu! Mak ham kwamin nevo bë rak alu ngo he niwëëk ma mak alu ngo vabuung om sën alu hevong mehö aga benivesa rak meneya-ë? Gağ ma!

¹³ Abraham luho Isaak ving Yakop hir Anutu sën, hil kenud lo hir Anutu lo, sën ko yi hur Yesu arë rak nebë sënë. Sën yik mehö saga sën ham vo yi lok ya alam-begö-yi nemaj, geham lah yi vun ggëp Pilatus mala lo. Pilatus bë dëëin yi mena, rëk ma geham ruu demimin vu yi!

¹⁴ Ham ruu demimin vu mehö vabuung los yohvu saga, log ham tahi vu Pilatus bë dëëin mehöti sën sis mehö la bedediik lo vër vu ham.

¹⁵ Mehö mala-tumsën degwa yi rëk ham sis yi bediik. Loğ Anutu nër mekedi rak yah vu bedub, behe halë bë nedo mala-tumsën, besën he nanër rangah.

¹⁶ Galu ayomin neya timu vu yi, om sën alu anër arë, lob vong niwëëk vu mehö sënë besën ham nelë yi beham rak ni lo. Yesu vong mehö sënë nivesa rak rak ham pin malamin in alu ayomin neya timu vu yi.

¹⁷ Yönon, arig lo! Serak ni bë ham los ham ggev su rak degwa ni rë, om sën ham vong paya vu yi nebë sënë.

¹⁸ Rëk wirek Anutu yö tatekin gagek verup alam-denenër-gagek-rangahsën lo pin avij nebë yö yi Kerisi rëk nam begeko vanë. Lob vong gagek saga banon rak rak huk sën ham vong lo.

¹⁹ Om ham gwërin ham nom vu Anutu in Anutu dahun ham ngaa nipaya pin na, lob mëm Mehöböp rëk gevong beham nimin semë semë jak.

²⁰ Lob rëk gevong Yesu nom vu ham. Mehö saga sën Anutu ggooin raḡ in bë geḡo hil nah lo.

²¹ Log gwëbeng nedo yagek menegin buk sën Anutu bë gevong ngaa pin natu mewis lo. Nebë sën nër wirek verup alam-denenër-ḡagek-rangahsën vabuung lo avij lo.

²² Moses nër nebë, 'Ham Mehöböp rëk gooin ham arimin ti begetung yi natu ham mehö-nanër-ḡagek-rangahsën ti nabë sa. Om ham gwebë nengamin vu ḡagek sën rëk nanër vu ham lo.

²³ Gaḡ nabë mehöti su gengo mehö-nenër-ḡagek-rangahsën saga aye rë, og Anutu rëk gevong bemala nama, gesu rëk medo mala-tumsën geving yi alam rë.'

²⁴ Log alam-denenër-ḡagek-rangahsën pin yik denenër ḡagek nebë saga. Samuel loḡo alam sën deneverup ggökin yi medenenër ḡagek rangah lo, sir pin denenër ḡagek raḡ buk sënë.

²⁵ Lob gwëbeng ham loḡ yah alam-denenër-ḡagek-rangahsën bej, begagek sën Anutu loḡo hil kenud lo dejoo venuh wirek lo anon raḡ vu ham, in nër vu Abraham bë, 'Hong mewis ti rëk natu mehö semusemu bedoḡ vu alam pin vu dob.'

²⁶ Yönon, Anutu kwa vo hil alam Yuda mugin, lob ggooin nalu Yesu rak bevong yam in bë gevong semusemu vu hil. Log semusemu sënë nebë hil pin ti t ngo gevuu hil nipaya na bagërin hil nom vu yi."

4

Detung Pita Luho Jon Ya Karabus

¹ Pita luho Jon nahën denenër ḡagek vu alam, log alam-deneḡo-seriveng loḡo mehö sën negin alam loḡ dub-vabuung-böp lo, galam Sadukai* lo, bedeverup.

² Ahëj sengën vu luho in luho denenër ḡagek rangah vu alam bë Yesu kedi raḡ yah vu bedub.

³ Lob dejom luho ahon medetung luho ya denedo karabus in sehuk luḡ, gemëm bë monbuk lom degevang ḡagek vu luho.

⁴ Rëk mu alam ngahiseḡë sën denḡo luho hir ḡagek lo devong ving, bederevuh yam ving alam muginsën besir 5,000 raḡ.

Devong Gagek Vu Pita Lu Jon Raḡ Alam Ggev Malaj

⁵ Heng to lob alam Yuda hir ggev loḡo alam teta, galam-horek-yi, desupin sir vu Yerusalem.

⁶ Alam-deneḡo-seriveng hir ggev böp Anas, geKayapas luho mehöti arë nebë Jon, gAleksander, gAnas yi alam pin medesupin sir.

⁷ Log devarah Pita luho Jon ya denare malaj gedelok tepëḡ in luho bë, "Melu vong ngaa sagi raḡ re niwëëḡ-a? Ma re vong meluu yam-a?"

⁸ Lob Anon Vabuung loḡ yam ggërin Pita ayo lom nër vu sir bë, "Ham ggev los alam teta vu Israel!"

⁹ Gwëbeng ham maḡ bë doḡ tepëḡ in aluu in ngaa nivesa sën alu hevong vu mehö vaha nipaya-ë. Maḡ ham bë jaḡ mehö sën nivesa raḡ agi degwa ni?

¹⁰ Nabë nebë saga, og mëm alu hevongin bë ham jaḡ ni balam Israel pin dejak ni geving nabë: Yesu Kerisi Nasaret niwëëḡ vong mehö sagi benivesa rak los dahis begwëbeng nare ham malamin. Ham sis mehö saga bediik raḡ keḡeḡo*, rëḡ Anutu nër bekedi raḡ yah ggëp bedub.

¹¹ Yönon!

'Ham alam sën denelev beggang lo nimin lëlin gelöng ti sënë.

Rëḡ mu netu gelöng niwëëḡ beggang nyëḡetu yi.'

Og gelöng saga yik Yesu.

¹² Su mehö ngwë yoh vu bë dok vu hil rë. In vu dob pin og Anutu su tato arë agga ngwë vu hil bë rëk gëko hil nah vu yi rë.”

¹³ Dengo bë Pita luho Jon denër rangah niwëëk, lob deranga nemaj in derak ni bë luho su deluk dub rë, gağ luho alam meris mu. Lob kwaj ya ngahi, rëk derak ni bë wirek luho deneya ving Yesu.

¹⁴ Log mehö sënë nare ving luho gedelë bë navi nivesa rağ yönon, lob su deyoh vu bë denanër gagek ti dok nah vu luho rë.

¹⁵ Lob alam ggev denër vu lööho bë lööho degeto dena dobnë rë.

Lob lööho to deya, log mëm yö yah desap sir rağ medenër bë,

¹⁶ “Rëk hil gevong va vu mehö luu saga? Luho devong ngaa böp sënë balam vu Yerusalem pin derak ni, om hil su ayoh vu bë rëk abun gagek saga rë.

¹⁷ Gağ gagek saga rëk na menoh vu alam pin, om hil nanërin luho niwëëk nabë luho su dena denanër gagek jağ Yesu arë saga vu mehö la gökin.”

¹⁸ Lob detahi luho yom bemëm denër vu luho bë luho su na denanër gagek jak Yesu arë, beluho su detahu gagek sënë vu alam.

¹⁹ Rëk Pita luho Jon denër yah vu sir bë, “Nabë alu gevuu Mehöböp yi gagek sënë na galu sepa dok ham gagek, og mağ Anutu rëk gelë aluu nivesa? Ham ngo kwamin bo saga rë.

²⁰ Alu su ayoh vu bë rëk ayemin nama rë. Gağ alu rëk nanër gagek rangah jak ngaa pin sën alu halë los hango lo!”

²¹ Lob ggev lo devong gagek rağ luho niwëëk ggökin, log mëm delëein luho beluho deya. Alam ggev deggöneng in alam, in sir pin deneko Anutu arë rağ in ngaa sën luho devong agi, lob su kwaj ço aggata ti in bë debo vanë vu luho rë.

²² Gemehö sën luho devong ngaa böp rağ yi benivesa rağ lo, yi ta mehödahis luu gekesuu meya.

Kerisi Yi Alam Dejom Rağ Bë Anutu Bo Niwëëk Vu Sir Medenanër Gagek Rangah

²³ Devong luho ya, lob luho deyah medeya vu hir alam bedenër alam-deneko-seriveng hir ggev los alam teta hir gagek pin vu sir.

²⁴ Dengo ggovek, log sir pin ayoj timu gedejom rağ vu Anutu bë, “O Mehöböp, ngo getung dob los yagek los loo bengaa pin sën denedo loğ lo.

²⁵ Wirek hong Anon Vabuung vong gagek ti verup loğ hong hur Davit avi, sën he kënumin lo, nebë:

‘Nebë va sën alam-yu-ngwë ahëj sengën pangsën rot,

gemehönon la medo denevengwëng yah nenga meris mu-e?

²⁶ Alam-los-bengöj vu dob sënë pin kedi dero sir in degevang begö,

log alam böp pin desupin sir medevengwëng rağ begö

in bë dedahun Mehöböp luho Mehö sën ggooin rağ in bë gëko hil nah lo na.’

²⁷ Yönon rot, Herot* luho Pontius Pilatus ving alam-yu-ngwë, galam Israel, bedevengwëng yah nenga nebë saga ggëp nyëğ böp Yerusalem in bë dedahun hong hur vabuung Yesu na. Mehö sën wirek gehooin yi rağ lo.

²⁸ Dejoo gagek revuh ti nebë saga in bë degevang ngaa sën wirek geduu gagek ahon niwëëk bë rëk anon jağ lo.

²⁹ Om Mehöböp, ngo kwam bo gagek maggin pin sën bë degevang-ë rë megedok vu hong hur he, log gwevong niwëëk vu he in he nanër hong gagek rangah, gehe su agöneng.

³⁰ Gebër nemam niwëëk jağ begwevong alam niraksën nijvesa jağ, log gwevong ngaa böp los huk aggagga jağ hong hur vabuung Yesu arë.”

³¹ Nahën denejom rak nebë sënë, log beggang sën desupin sir loḵ lo ggee böpata gAnon Vabuung yam ggërin ayoj, lob mëm denenër Anutu yi gägek niwëek ata gesu deneggöneng rë.

Kerisi-yi-alam Ayoj Timu

³² Alam sën ayoj neya timu vu Yesu lo ahëj los ayoj neya timu vu sir vewen vewen ving. Su mehöti lë yi ngaa ti benër bë, “Sagik sa ngaa!” rë, gaḵ hir ngaa pin saga sën tu sir pin hir ngaa.

³³ Lob sinarë nyëdahis lo denenër gägek rangah bë Mehöböp Yesu kedi rak ggökin, lob hir gägek saga los niwëek balam pin deneko arëj rak.

³⁴ Sir ti su rak vu in nos los ngaa ti rë, in sir sën deyoh vu dob los beggang lo pin denevo vu alam vahi medeneko monë rak. Deneko monë rak,

³⁵ lob devo vu sinarë nyëdahis lo medenegin, loḵ mëm sinarë denevo ggelek alam sën deneraḵ vu in ngaa lo.

³⁶ Mehöti nedo, arë nebë Yosep, lob sinarë denër ggev ngwë rak yi nebë Barnabas. Arë sënë degwa nebë mehö nelev horek in alam. Yi Levi* ti, geyi vu dob Kupros.

³⁷ Lob yi dob len ti neggëp Yerusalem, lob vong bemehöti bago, lob ḵo monë saga beya mevo vu sinarë lo.

5

Ananias Luho Sapira

¹ Log mehö ngwë nedo arë nebë Ananias, gevenë arë nebë Sapira. Lob Ananias vong yi dob len ti bemehö la debago.

² Rëḵ luho venë devengwëng loḵ ti, lom devun monë saga vewen betu luho yö hir ngaa. Log Ananias ḵo vewen beya mevo vu alam sinarë genër bë monë sën lo yik pin sënë.

³ Loḵ Pita nër vu yi bë, “Ananias, Satan nare loḵ ayom begevun dob sagi yi monë vahi gegetetuhin Anon Vabuung.

⁴ Wirek sën su debago dob rë lo, og yik ngo hong ngaa! Log debago om maḵ monë saga netu hong ngaa in bë gwegin megwevong noh vu kwam. Ma rë nër vu hong bë gwevong paya nabë sënë? Su gelah monë sënë vewen vun in mehönon mu rë, gaḵ gelah vun in Anutu!”

⁵ Ananias ngo gägek sagi, lob diik pevis beto neggëp, lob alam sën vare denelë lo deggöneng böpata rot.

⁶ Lob alam magëm kedi debom loḵ tob beya delev.

⁷ Ggovek gehes mala löö ggovek ya, log Ananias venë verup yam beggang ayo, lob su rak ngaa sën töḵ vu regga lo ni rë.

⁸ Lom Pita loḵ tepëḵ vu yi bë, “Maḵ yik melu ḵo monë yoh vu sën rak dob saga ma ma?”

Loḵ avëh nër yah bë, “Ëë-ë! Yoh vu! Alu haḵo nebë saga!”

⁹ Rëḵ Pita nër bë, “Melu reggam joo gägek revuh ti gemelu bë seggi Mehöböp yi Anon Vabuung-a? Om gwengö! Alam sën delev reggam lo yom denare loḵ veluung avi, om rëḵ debaḵu hong geving bona dedev!”

¹⁰ Lob pevis bavëh saga diik beto neggëp loḵ Pita vaha, lob alam magëm delok yam beggang ayo medelë bë avëh diik meneggëp, lom devaḵu beya delev ving regga.

¹¹ Lom Kerisi-yi-alam pin ving alam pin sën deno gägek agi deggöneng böpata rot.

Ngaa Böp Aggagga Verup

¹² Lob sinarĒ nyĕdahis devong ngaa böp aggagga rak alam vahi besir pin denelĕ, lob mĕm alam sĕn denesepa lok Yesu lo pin ayoj timu gedenesupin sir lok dub-vabuung-böp nenga-gelusĕn sĕn denenĕr bĕ Solomon yiyi lo.

¹³ Lob alam vu Yerusalem pin deko arĕj rak, rĕk deggöneng gesu desupin sir ya ving sir rĕ.

¹⁴ Rĕk alam maluh los avĕh ngahisekĕ ayoj ya timu vu Mehöböp bederevuh yam ving yi alam, bedetu yu böpata rak.

¹⁵ Lob tum denevaku alam nijraksĕn meyam debĕ neggĕp lok kanyĕ los bĕk lok aggata, lob denebĕ sir ti ti ya ya in bĕ Pita geto mena, og hes gelu ķenu na mejak sir.

¹⁶ Galam vu nyĕg pin sĕn denedo dus vu Yerusalem lo denesupin sir yam. Deneko alam nijraksĕn ving alam sĕn memö nipaya gwang ya sir lo, lob alam saga pin nijvesa rak yah ggökin.

Angĕr Kō Sinarĕ Lo Vĕr In Karabus

¹⁷ Nebĕ saga lob alam-deneko-seriveng hir ggev böp losho yi alam Sadukai* pin denelĕ Yesu yi alam paya,

¹⁸ om deجوo gagek lob kedi dejom sinarĒ nyĕdahis lo ahon bedetung sir luk ya karabus.

¹⁹ Rĕk Mehöböp yi angĕr yam tahinin reping in sir buk vuheng, log ķo sir to meyah dobnĕ genĕr bĕ,

²⁰ “Ham na bare dub-vabuung-böp katum ayo beham tatekin gagek vu alam pin nabĕ degevonĕ nabĕ sĕnĕ in denatu mewis medemedo malaj-tumsĕn.”

²¹ Dengo gagek saga, log monbuk anon lob deyah dub-vabuung-böp be-detatekin gagek vu alam. Getum alam-deneko-seriveng hir ggev böp losho yi alam ya medo denesupin kaunsor pin yam. Log denĕr gagek ya beggang karabus bĕ degeko sinarĒ nam.

²² Lob hir hur deloķ ya beggang karabus, rĕk sinarĒ su denedo rĕ.

²³ Lob yah denĕr vu sir bĕ, “He halĕ beggang karabus yi reping rĕk desis lok beniwĕĕk gahĕvavu denare medenegin. Lob he tahinin, rĕk he su atöķ rak mehöti genedo beggang ayo rĕ.”

²⁴ Lob hir ggev sĕn negin alam lok dub-vabuung-böp lo losho alam-deneko-seriveng hir ggev dengo gagek saga, lob kwaj ya ngahisekĕ bedenesero degwa.

²⁵ Lok mehöti ya verup vu sir benĕr bĕ, “Alam sĕn ham tung sir ya karabus lo denare dub-vabuung-böp katum ayo medenetatekin gagek vu alam.”

²⁶ Lob hir ggev sĕn negin alam lok dub-vabuung-böp lo, losho ahĕvavu la, ya deko sir. Rĕk su desis sir gederot rĕ gema. In deneggöneng in alam bĕ rĕk detengwa sir jak gelöng.

SinarĒ Su Deneggöneng In Kaunsor Rĕ, Gedenenĕr Gagek Rangah

²⁷ Deko sir yam medevarah sir nare vuheng lok kaunsor lo malaj, galam-deneko-seriveng hir ggev böp nĕr vu sir bĕ,

²⁸ “He nĕr niwĕĕk ata vu ham bĕ ham su na nanĕr bengö saga rangah vu alam, rĕk ham nevong in va? Ham nenĕr gagek saga ya meyoh vu Yerusalem pin beham vöngin bĕ gwĕko gagek jak nom he nabĕ he sis mehö saga mediik!”

²⁹ Rĕk Pita losho sinarĒ saga denĕr yah vu sir bĕ, “He bĕ sepa doķ Anutu yi gagek namuĕgin, gemehönon hir gagek gĕp tamusĕn!”

³⁰ Ham vöng paya vu Yesu beham sis yi rak ķelepeķo*, rĕk hil ķenud hir Anutu nĕr mekedi rak yah.

³¹ Anutu ko yi rak yah vavunë betung yi nedo nema vesa. Lob tu ala in geko hil nah vu Anutu, gevongin gërin hil Israel ayod gekevoh hil ngaa nipaya na.

³² He halë ngaa pin saga, om sën he nanër rangah gAnon Vabuung sën Anutu vong vu alam sën nengaj yes vu yi gagek lo tatekin gagek sagi ving.”

Gamaliel Nër Bë Alam Kaunsor Denahubin Sinarë

³³ Kaunsor lo dengo yi gagek saga lob ahëj sengën pangsen rot gedevongin bë dengis sinarë pin saga medenadiik.

³⁴ Rëk kaunsor ti arë nebë Gamaliel kedi nare. Yi Parisai* ti, geyi tatovaha horek yi los bengö. Alam pin ahëj neving yi rot los deneko yi rak. Lob kedi menër vu sir bë degevang sinarë geto dena dobnë teka rë, lob to deya.

³⁵ Log nër vu kaunsor pin bë, “Ham alam Israel! Bë ham gwevong ngaa ti vu alam sënë, og mak ham ngo kwamin bo nivesa rë.

³⁶ Ham rak ni bë wirek mehöti arë nebë Tiudas kedi benër bë, ‘Sa, sa mehö los niğ wëëk böpatal’ Lob alam rak neggëp alam mehödahis ti (400) yah detamuin yi. Rëk desis yi bediik, log alam sën denetamuin yi lo deveya beya depalët loğ geyi huk vës bemala maya verök yi.

³⁷ Log tum buk sën kiap böp nekevu mehönon arëj lo lob Yudas vu Galilea kedi rak beko alam vahi yah detamuin yi. Rëk desis yi ving bediik, log alam pin sën denetamuin yi lo deketëkin sir bemaya.

³⁸ Om sën sa bë nanër vu ham nabë ham göneng in alam saga, geham naköök gedemedo rë. Nabë yö denevong huk yoh vu mehönon kwaj, og rëk noh paya bebës.

³⁹ Gağ nabë degwa neggëp vu Anutu yönon, og ham su yoh vu bë rëk kwepë sir rë, om ham gwegin ham in ham su ngis begö vu Anutu!”

Sinarë Kwaj Vesa In Devong Nimumsën Vu Sir In Yesu Arë

⁴⁰ Lob devong ving Gamaliel yi gagek saga, gedetahi sinarë pin loğ yah bedveek sir, log denër niwëëk vu sir bë su denanër Yesu bengö rangah log delëin sir medeya.

⁴¹ Lob mëm devuu kaunsor ya geto deyah dobnë, lob kwaj vesa rot in Anutu ko sir rak belë sir bë deyoh vu bë alam degevang benij namum in Yesu arë.

⁴² Lob medo denetatekin gagek rangah loğ dub-vabuung-böp gelok begang la yoh vu buk pin. Beyö medo denenër Yesu Kerisi bengö rangah gağ su denevuu rë.

6

Deggooin Alam Neadvahi-bevidek-luu Rak In Dedok Vu Sinarë Lo

¹ Nahub geYesu yi hur ngahisekë rak, lob sir vahi sën denevengwëng Grik ayej lo ahëj sengën vu vahi sën denevengwëng alam Yuda ayej* lo. Ahëj sengën rak degwa nebë sënë: Alam sën denevengwëng Grik ayej lo denenër bë, “Ham nevo nos ggelek alam yoh vu buk pin log ham su nevo vu he hömin avëh alov lo rë.”

² Lob hurmaluh nemadluho-bevidek-luu muginsën desupin Yesu yi hur lo pin yam medenër vu sir bë, “Bë he gevuu Anutu yi gagek na gehe bo nos gelek, og su yoh vu rë!

* **6:1:** Vu nyë dahis og alam Yuda denevengwëng Hibru ayej lob Anutu yi kapiya mugeng neggëp loğ Hibru ayej. Rëk verup loğ Yesu yi buk og ayej Hibru sënë pekwë yi bedenenër arë nebë Aram. Aram og dus vu Hibru ayej rëk yööhu teka.

³ Arig lo! Ham ngo gooin ham alam nemadvahi-bevidek-luu jak rë. Sir sën alam nijvesa gAnon Vabuung nedo loḵ sir niwëek lo, gesir sën los kwaj lo. Lob mëm hil gevong medegeḡin huk sagi.

⁴ Gaḵ heḵ ngo rëḵ medo in najom jak noh vu buk pin los tateḵin Anutu yi gageḵ mu.”

⁵ Alam pin ahëḡ ving gageḵ saga, lob deggooin Stepan, sën mehö yö nevang ving niwëek ata gAnon Vabuung nedo niwëek ving yi lo. Log deggooin Pilip luho Prokorus ga, Nikanor luho Timon, geParmenas, geNikolas vu Antiok. Wireḵ yi alam-yu-ngwë ti rëḵ ggërin yi beloḵ ya metu alam Yuda ti.

⁶ Devarah alam saga loḵ sinarë malaj, log dejom raḵ gedebë nemaj raḵ sir.

⁷ Log Anutu yi gageḵ ya meyoh vu nyëḡ pin, balam ngahiseḵë detu Yesu yi hur vu Yerusalem. Galam-deneḵo-seriveng vahi ayoḡ neya timu vu yi ving.

Alam Yuda Devong Gageḵ Vu Stepan

⁸ Anutu vong semusemu los niwëek böpata vu Stepan, lob nevang ngaa böp aggagga balam denelë.

⁹ Rëḵ alam vahi kedi desis begö raḵ gageḵ yah vu Stepan. Alam sagi vu Kurene los Aleksandria, gedenenër hir dub-supinsën-yi saga nebë alam sën devo sir vër in mehö ngwë nemaj ggoveḵ lo hir hir. Gesir vahi vu Kilisia los Asia* ving.

¹⁰ Rëḵ su deyoh vu bë dekeyëḵ Stepan yi gageḵ rë, in Anon Vabuung yö vo kwa nivesa vu yi.

¹¹ Lom devo monë vu mehö la in bë denanër gageḵ kuungsën jak Stepan nabë, “He hango bë nenër gageḵ pelësën raḵ Moses lu Anutu!”

¹² Alam saga devong balam teta los alam-horeḵ-yi galam pin ahëḡ sengën vu raḵ saga, lob mëm sir yö depesöng medejom Stepan ahon bedeko ya nare kaunsor mala.

¹³ Log devarah mehö la in bë denanër gageḵ kuungsën jak yi lom denër bë, “Mehö saga nenër gageḵ nipaya raḵ dub-vabuung-böp sënë, geraḵ Moses yi horeḵ.

¹⁴ He hango mehö saga nër bë, ‘Yesu Nasaret saga rëḵ kevoḵ dub-vabuung-böp sënë gepeḵwë gageḵ wireḵ hen sën Moses vong vu hil lo benatu agga ngwë jak.’”

¹⁵ Lob kaunsor pin detung malaj raḵ Stepan niwëek ata, lom delë mala niḵapiik raḵ nebë angër ti.

7

Stepan Tateḵin Gageḵ Vu Kaunsor Lo

¹ Lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev böp loḵ tepëḵ bë, “Gageḵ sagi yönon-a?”

Lob Stepan nër yah bë,

² “O arig lo, amag lo! Ham gwengö rë! Wireḵ hil doḵahë Abraham nahën nedo Mesopotamia gesu ya Haran rë, lob vu buk saga niwëek ala Anutu töḵ vu yi.

³ Lom nër vu yi bë, ‘Gwevuu hong dob los hong alam na gegena nyëḡ len ti sën sëḵ tato vu hong.’

⁴ Lob Abraham vuu Kaldia hir dob geya nedo Haran. Denedo saga bama diiḵ ggoveḵ, loḵ mëm Anutu vong yi yam nedo nyëḡ sën gwëbeng hil nado loḵ agi.

⁵ Rëḵ Anutu su vo dob sënë len mahen teka vu Abraham in bë yö gegin menatu yi ngaa niröp rë, gema. Rëḵ Anutu nër bë tamusën og rëḵ bo dob sagi

vu yi benajom ahon, in natu yi mewis lo pin hir dob geving. Rêk mu, loḵ buk sên Anutu nêr gâgek vu yi agî, og Abraham nalu ma.

⁶ Log Anutu nêr ving bê, 'Hong mewis rêk na demedo alam-yu-ngwê hir dob. Lob rêk denatu alam-yu-ngwê saga hir hur bededeginengin sir jaḵ huk karabus noh vu ta jaḵ gêp alam mehödahis ti (400).

⁷ Rêk mu tamusên, og sêk gevong nyêwewen vu alam-yu-ngwê saga sên rêk dedeginengin hong mewis raḵ maggin bôp lo. Loḵ mêm rêk degevuu nyêg sagi na, gedenam denajom jaḵ vu sa gêp sagi.'

⁸ Lob Anutu joo gâgek vu Abraham bê gerah* nalu maluh lo navij. Lob nahub rê loḵ Abraham ko nalu Isaak, lob neggêp rot beyah verup loḵ buk sên netu nemadvahi-bevidek-löö sên ata ko yi lo, lob ama rah* navi. Log Isaak vong nebê sênê vu nalu Yakop ving, geYakop vong vu hil degwa nemadluho-bevidek-luu nebê saga ving.

⁹ Rêk hil degwa lo saga denelê arij Yosep paya, lom devo yi vu alam-yu-ngwê bedebago yi. Bedeko medeya Ejep betu Ejep ti yi ngaa meris. Rêk Anutu nedo ving yi,

¹⁰ meloḵ vu yi, beko yi vêr vu ngaa nipaya pin sên deginengin yi lo. Vong semusemü los kwa bôpata vu yi loḵ Ejep hir mehö-los-bengö Parao mala belê. Lob tum Parao tung yi tu ggev yusekê vu Ejep benegin Parao yi beggang lu ngaa pin.

¹¹ Lob nahub rêk meyip bôpata neggêp dob Ejep los Kanaan pin, lob maggin bôpata tók vu sir, behil ḵenud lo su deyoh vu bê denatök vu nos rê.

¹² Rêk Yakop ngo bê nos nedo Ejep, lob vong hil ḵenud lo deya nos beron muginsên.

¹³ Ggovek ya loḵ sireḵ deyah netu beron luu, lob mêm Yosep nêr yi rangah vu ari lo bê, 'Ham arimin sa Yosep.' Lob mêm Parao raḵ ni bê Yosep yi alam sir.

¹⁴ Lob Yosep vong gâgek yah in ama Yakop losho yi alam pin bedeyam vu yi. Sir yoh vu dahis löö benemadluho menemadvahi (75).

¹⁵ Lob Yakop luḵ meya nedo Ejep bediik, log hil ḵenud lo denedo bedediik ving.

¹⁶ Lob deko navij yom Sekem beyah debê lok waak sên wirek Abraham bago vu alam Hamor raḵ monê betu yi waak bedub lo.

¹⁷ Lom buk sên bê Anutu gevong ngaa sên wirek nêr vu Abraham bê rêk gevong lo neggovek in bê natök nam rangah, lob alam Israel deveröng bedeggêrin nyêg Ejep.

¹⁸ Beggovek, loḵ Ejep hir mehö-los-bengö mewis ti verup, lob su raḵ Yosep yi huk nivesa sên nevong lo ni rê.

¹⁹ Om sên nevong rii raḵ hil alam, genevong huk karabus vu hil kenud lo. Geniwêk rot bê dejuuk naluj maluh nikök lo na demedo dobnê medenadiik.

²⁰ Loḵ nahub rê, loḵ Moses ata ko yi loḵ buk saga. Lob Anutu ro hurmahen saga nivesa bemalangeri rot. Lob ata lu ama degin yi loḵ beggang ayo yoh vu kwev löö.

²¹ Loḵ mêm ya debê yi loḵ bêl nenga, loḵ tum Parao nalu avêh ko yi ya menegin nebê sên yô nalu.

²² Lob Moses luḵ dub ving Ejep hurmahen bedenetahu yi loḵ alam Ejep hir gâgek los kwa pin, lom tum netu mehö los kwa-sevêrinsên-yi genevong huk los niwêk ving.

²³ Ggovek geMoses yi ta tu mehödahis luu raḵ, lob kwa vo bê na gelê yi alam Israel.

²⁴ Lom tók rak Ejep ti genevasap Israel ti, lob loḵ vu Israel ti sagi bevong nyêwewen loḵ yah nipaya saga vu besis Ejep ti saga mediik.

25 Moses kuung bë rëk yi alam kwaj bo yi nabë Anutu vong yi yam in bë dok vu sir. Rëk ma gesu kwaj nevo nebë saga rë.

26 Lok heng to lob Moses yah verup betök vu Israel luu geluho denesis sir. Lob vongin bë gevong beluho ayoj nakul gebegö gëp, om nër bë, 'Alam-a! Melu arimin ham lo! Rëk nebë va sën melu nevang paya vu ham-ë?'

27 Rëk mehö sën vong paya vu ari lo ruuk Moses yah genër bë, 'Re nër vu hong bë genatu he ggev los mehö sën gebo nyëvewen vu he?'

28 Mağ bë gengis sa nabë sën gesis Ejep ti bediik vesevang lo?'

29 Nër bë saga lob Moses ggöneng beveya meya pevis. Beya nedo alam Median hir nyëg. Lob mëm rëk ko nalu maluh luu vu sagu.

30 Log ta mehödahis luu ggovek ya, lok mëm angër ti tato yi vu yi neggëp nyëg-yumeris dus vu kedu Sinai. Angër los nengwah daggen lok nare keke teka niggin ggin.

31 Lob Moses lë lob kwa ya ngahisekë in ngaa sën tök vu yi. Lob ya dus in bë gelë nivesa, lob Mehöböp aye nër bë,

32 'Sa Anutu sën kenum lo hir Anutu sa. Sa Abraham luho Isaak geYakop hir Anutu sa.' Lob Moses lëk beggöneng bë su gelë.

33 Lob Anutu nër vu yi bë, 'Genakah suu vër in vaham. In nyëg sën genare lok aga og nyëg vabuung.

34 Sa halë huk nipaya los maggin pin sën dedeginengin rak sa alam vu Ejep, lob gwëbeng seluk yam in bë sa kevelekin sir los gako sir vër vu ngaa maggin. Om kvedi jak! Sa bë gevong hong megenah Ejep.'

35 Yik Moses saga sën wirek deruu demij vu yi gedenër bë, 'Re tung hong bë genatu ggev böp los mehö sën gebo nyëvewen vu he?' lo. Rëk Anutu vong yi yah in bë natu hir ggev los kevelekin sir vër, om sën vong bangër sënë tök vu yi lok keke mahen teka sën lo in bë bo niwëek vu yi.

36 Log yik Moses saga sën vong ngaa böp aggagga vu sir vu Ejep, lok ko sir vër beli sir beya deyoh Loo-kök vuheng meya deko lok nyëg-yumeris yoh vu ta mehödahis luu.

37 Log yik Moses saga sën nër vu alam Israel bë, 'Anutu rëk gevong ham ti natu mehö-nanër-gägek-rangahsën nabë sa.'

38 Log desupin sir ggëp nyëg-yumeris, lob yik Moses saga sën ya nedo kedu Sinai ving angër bevengwëng ving yi lo. Log Moses nedo ving hil kenud lo, lob ko Anutu yi gägek mala-tumsën-yi bevong vu hil,

39 rëk hil kenud lo nij lëlin yi gedekeyëh aye bederuuk yi gekwaj vo bë denah Ejep.

40 Lom denër vu Aaron bë, 'Gesemu he anutu la in degeli he na. In Moses sën ko he vu Ejep meyam lo mağ ya tena? He dugin!'

41 Lok mëm desemu burmakau nalu maluh ti kenu rak goor betu anutu-kuungsën gedenetung seriveng vu. Log ahëj nivesa in ngaa sën yö desemu rak nemaj agi.

42 Rëk Anutu ruu demi vu sir in denejom rak los ayej lok hes los kwev gebetuheng pin sën denedo yägek babu lo, yoh vu sën alam-denenër-gägek-rangahsën dekevu meneggëp lok Anutu-yi-kapiya lo bë:

'Ham alam Israel, wirek ham nedo ta mehödahis luu vu nyëg-yumeris,

lom ham sis burmakau los sipsip beham vesi netu seriveng.

Mağ saga ham vong vu sa? Ma!

43 Ham vaqu anutu-kuungsën Molok yi dub sël ving anutu-kuungsën Rompa yi betuheng kenu.

Ham semu ngaa kenu pin saga in bë ham najom jak vu los gweko arëj jak, om sëk gevong nyëvewen vu ham,

besëk gevong beham kwesuu nyëg böp Babulon*
mena medo karabus vu nyëg adingnë.’

44 Wirek hil kenud denedo nyëg-yumeris, lob hir dub sël nedo. Saga sën Anutu yi dub sël getato bë nedo ving sir, lob desemu yoh vu sën Anutu nër tato vu Moses bë gevong lo.

45 Ggovek loĵ hil kenud lo deyam ving Yosua in bë degeko alam-yu-ngwë hir doĵ, lob Anutu loĵ vu sir bekevoh alam saga in sir. Vu buk saga deko dub sël sën amaj vo vu sir lo sepa, beyam detung nedo rot beberup loĵ Davit yi buk.

46 Lok mëm Anutu nelë Davit nivesa, lom Davit jom raĵ vu bë rëĵ dev dub ti vu Yakop yi Anutu.

47 Rëĵ ma geneggëp rot bemëm nalu Solomon rëĵ lev.

48 Rëĵ mu Mehö-gayeheng Anutu su nedo loĵ dub sën mehönnon denelev raĵ yö nemaj lo rë. In mehö nenër-gägek-rangahsën nër bë:

49 ‘Mehöböp nër bë sënë:

“Yagek netu sa sëa sën sa nado raĵ,
gedob saga netu ngadoheng sën sa nehebë vahag raĵ lo.
Om re yoh vu bë dev dub ti vu sa in bë sa sewah dok-a?”

50 Ma ham kuung bë sa nemag su tung ngaa pin sënë rë?” ’

51 Ham alam ayomin niwëëk. Geham ayomin los nengamin dahis. Ham neruuk Anon Vabuung yoh vu buk pin nebë sën ham kenumin lo deneruuk wirek lo.

52 Mehö-nenër-gägek-rangahsën ti tena sën ham kenumin lo su denevong paya vu yi rë? Ma! Desis alam sën denenër gägek rangah bë mehö yohvu Yesu rëĵ nam lo bedediik. Lob yi saga yam, rëĵ ham tato yi vu alam-begö-yi medesis yi bediik.

53 Angër denevo Anutu yi horek vu ham rëĵ ham su nesepa loĵ rë.”

Detengwa Stepan Raĵ Gelöng Mediik

54 Dengo gägek sagi, lob gägek sagi gelu ayoj rot. Lom deneköo nyëj, gahëj sengën böpata rot vu Stepan.

55 Rëĵ Anon Vabuung ggërin Stepan ayo, lob varah mala raĵ yagek niwëëk ata benelë Anutu niĵapiik, log lë bë Yesu nare Anutu nema vesa.

56 Lob tahi bë, “Om ham gwengo rë! Sa halë bë yagek tateĵin yi, log Mehönnon Nalu nare loĵ Anutu nema vesa!”

57 Lob dereseeh rur raĵ gedemir nengaj, log sir pin kedi deserög meya dejom Stepan ahon,

58 gederot yi medeko medeya Yerusalem katum degwa doĵnë, log mëm detengwa yi raĵ gelöng bediik. Lob alam sën denër gägek kuungsën raĵ yi lo dekah hir tob mugin bedetung menedo loĵ mehö magëm ti arë nebë Saulus vaha bemedo nugin,

59 log mëm ya detengwa Stepan raĵ gelöng. Nahën denesis yi raĵ gelöng, log pevis mejom raĵ bë, “Mehöböp Yesu! Gweko sanog nöĵ vu hong!”

60 Lom tung lus luĵ getahi bë, “Mehöböp, su gebo doĵ nah hir ngaa nipaya sënë!” Log diik ya.

8

Saulus Nevong Paya Vu Kerisi-yi-alam

1 Saulus vo gadu loĵ sir in desis Stepan mediik. Lob vu buk saga alam deĵin in bë deĵo maggin böpata rot vu Kerisi-yi-alam vu Yerusalem mede-basap sir. Lob Kerisi-yi-alam pin deveya medeketëĵin sir medeya distrik

Yudea lu distrik Samaria gesinarĒ nyĕdahis mu yō nahĕn denedo nyĕg bōp Yerusalem.

² Galam vahi sĕn denesepa loḵ Anutu yi gagek medenero lo, sĕn mĕm delev Stepan gedesu bōpata rot in yi.

³ Log Saulus mala nesepa bĕ kevoh Yesu yi alam benama na verōḵ yi, lob nesepa loḵ beggang pin beneloḵ ya beneḵo maluh gavĕh ving, benedadii sir ya karabus.

Denĕr Bengō Nivesa Vu Samaria

⁴ Lob Kerisi-yi-alam sĕn deveya medeya jeggin jeggin lo denēḵo loḵ rot beya denenĕr Bengō Nivesa yoh vu nyĕg.

⁵ Pilip luḵ meya nyĕg bōp ti vu distrik Samaria, lob nĕr Kerisi vu sir.

⁶ Alam ngahiseḵĕ dengo yi gagek los delĕ ngaa bōp sĕn nevong lo, lom debĕ nengaj vu yi pangśĕn.

⁷ In denelĕ gememō nipaya sĕn negwang ya alam ngahiseḵĕ ayoj lo dengeḵ geto deya in sir. Log alam ngahiseḵĕ seḵĕj neselōngĭn, gevahaj nipaya, og nijvesa nerak.

⁸ Lom mĕm alam ayoj tee yi rot vu nyĕg saga.

⁹ Lob mehōti arĕ nebĕ Simon nedo saga, beyi mehō nerob alam los nevong yesek lu ngaa aggagga, menevong balam Samaria* kwaj neya ngahi in yi gedēnĕr bĕ yi mehō bōp ti.

¹⁰ Lob alam ggev los alam meris pin nijwĕĕk bĕ degengo yi gagek, lob denenĕr bĕ, “Mehō saga ḵo Anutu niwĕĕk bōpata yōnon!”

¹¹ Nijwĕĕk in bĕ degengo yi gagek in nerob alam buk ngahiseḵĕ los nevong yesek medenelĕ yi ngaa bōp nebĕ sĕnĕ, lob kwaj neya ngahiseḵĕ.

¹² Loḵ tum mĕm Pilip nĕr Bengō Nivesa raḵ Anutu-yi-nyĕg los nĕr Yesu Kerisi bengō rangah, lom maluh los avĕh pin devong ving bederipek bĕl.

¹³ GeSimon vong ving nebĕ saga ving beripek bĕl, lob tum nesepa Pilip beya ving yi. Nelĕ ngaa bōp aggagga ngahiseḵĕ sĕn Pilip nevong lo, lob kwa neya ngahiseḵĕ.

¹⁴ Log tum alam sinarĕ sĕn nahĕn denedo Yerusalem lo dengo bĕ alam Samaria* deḵo Anutu yi gagek raḵ, lom devong Pita lu Jon deya vu sir.

¹⁵ Luho deluk meya deto, lom dejom raḵ vu Anutu in bĕ gevong Anon Vabuung vu alam sĕn denevong ving lo.

¹⁶ In Anon Vabuung su loḵ yam ggĕrin ayoj rĕ, geyō nahĕn. Gaḵ yik deripek bĕl raḵ Yesu arĕ mu.

¹⁷ Om luho debĕ nemaj raḵ sir, lom mĕm Anon Vabuung loḵ yam ggĕrin ayoj.

¹⁸ Lob Simon lĕ bĕ sinarĕ luho debĕ nemaj raḵ sir bAnon Vabuung loḵ yam ggĕrin ayoj, lom ḵo monĕ ya vu luho

¹⁹ genĕr bĕ, “Melu bo niwĕĕk saga vu sa geving, in nabĕ sa gebĕ nemag jaḵ mehōti, og Anon Vabuung doḵ nam gĕrin yi.”

²⁰ Rĕḵ Pita nĕr vu yi bĕ, “Hōm monĕ mala nama na verōḵ yi, behong geving! In gekuung bĕ geyoh vu bĕ gebago Ngaa sĕn Anutu vong nyĕmasĕn vu hil lo jaḵ monĕ!

²¹ Su rĕḵ gedoḵ vu he in huk sĕnĕ geving rĕ, in Anutu lĕ bĕ ayom nipaya.

²² Om gegwĕrin ayom begweruu demim vu kwam nipaya saga, gegenajom jaḵ vu Mehōbōp in kevoh hong ngaa nipaya sĕn neggĕp loḵ ayom aga na.

²³ Sa halĕ bĕ ayom sis yi pangśĕn, gengaa nipaya loḵ nare ayom bejom hong ahon.”

²⁴ Lom Simon neggōneng genĕr yah vu luho bĕ, “Om maam melu ngo najom jaḵ vu Mehōbōp in mĕm doḵ vu sa gengaa sĕn melu nĕr lo ti su natōḵ vu sa!”

²⁵ Lob sinarĒ luho saga denĕr Yesu rangah bedevong Mehöböp yi gagek yoh vu alam, log mĕm luho deyah Yerusalem. Lob luho yah denĕr Bengö Nivesa rangah vu beggang-bu ngahisekĕ vu distrik Samaria ggĕp aggata.

Pilip Nĕr Bengö Nivesa Rangah Vu Etiopia Ti

²⁶ Log Mehöböp yi angĕr ti nĕr vu Pilip bĕ, “Kwedi ġena los ahĕ sĕn aggata nevuu Yerusalem geya nehöo ayo Gasa. Aggata sĕn neyoh ya nyĕġ-yumeris lo.”

²⁷ Lob Pilip kedi rak meya. Loĵ mehö nyĕġ ngwĕ ti vu Etiopia neyoh aggata saga meneya. Etiopia hir avĕh-los-bengö Kandase yi hur böp yi, benĕġin yi monĕ los yi kupek nivesa vesa pin. Mehö sĕnĕ ya mejom rak vu Anutu ggĕp Yerusalem geyom to aggata meneyah.

²⁸ Medo netevin mehö-nenĕr-ġagek-rangahsĕn Yesaya yi ĵapiya rak yi karis meyom to aggata vuheng in bĕ nah mena yi nyĕġ.

²⁹ Lob Anon Vabuung nĕr vu Pilip bĕ, “Gena dus vu karis saga meġena geving!”

³⁰ Lob Pilip serög meya dus vu, lob ngo bĕ mehö saga netevin mehö-nenĕr-ġagek-rangahsĕn Yesaya yi gagek, lob loĵ tepĕk in yi bĕ, “Maĵ gagek sĕn ġenĕr aga, maĵ ġeraĵ degwa ni ma ma?”

³¹ Loĵ mehö saga nĕr yah vu Pilip bĕ, “Bĕ mehöti su tateĵin vu sa rĕ, og sĕk ĵaĵ degwa ni nabĕ va?” Lob nĕr vu Pilip bĕ, “ġeĵaĵ nam vavunĕ balu ajaĵ karis mana!”

³² Gagek sĕn negġĕp loĵ Anutu-yi-ĵapiya bemehö-ĕ netevin lo sĕnĕ: “Deli yi yam nebĕ sĕn deneli sipsip yam in bĕ dengis menadiik, gesu nevengwĕng rĕ.

Nebĕ sĕn denekĕping sipsip nalu niviiis, rĕĵ su nesu rĕ.

³³ Devong nimumsĕn rot vu yi, rĕĵ mehöti su kedi rak meloĵ vu yi menĕr yi gagek mero rĕ gema.

Ma rĕĵ yi mewis tena in hil nanĕr rĕ?

In desis yi mediik pevis bemala ma gesu nedo dob rĕ.”

³⁴ Lom avĕh-los-bengö yi hur sĕnĕ nĕr vu Pilip bĕ, “ġetateĵin vu sa rĕ! Mehö-nenĕr-ġagek-rangahsĕn nĕr gagek sagi rak re? Yö nĕr rak yi, ma nĕr rak mehö ngwĕ?”

³⁵ Lob Pilip tateĵin Anutu yi gagek dus ti saga ġenĕr Yesu yi Bengö Nivesa degwa tato vu yi.

³⁶ Ggovek ġeluhö medo denetetuu aggata medeneya beya deto bĕl ti, lob mehö saga nĕr bĕ, “Gwelĕ! Bĕl negġĕp! Yoh vu bĕ ġeĵipek sa ma ma?”

³⁷ [Loĵ Pilip nĕr yah vu yi bĕ, “Bĕ ġevong ving anon loĵ ayom, og mĕm!” Rĕĵ bĕ, “Sa hevong ving Yesu Kerisi bĕ Anutu nalu yi!”]

³⁸ Lob mĕm nĕr bĕ karis bare, log luho medeluj ya bĕl, bemĕm Pilip dagoo yi luk ya bĕl.

³⁹ Log luho derak yom ronek, lob Mehöböp yi Anon Vabuung ĵo Pilip ya, ġemehö sĕnĕ su lĕ yi ggökin rĕ, rĕĵ mu kwa vesa rot mesepa yi aggata beya.

⁴⁰ Ġak Pilip, og Anon Vabuung ĵo yi metöĵ ya Asotus pevis, lob ya meyoh vu nyĕġ böp pin menĕr Bengö Nivesa rangah. Beya rot beya metöĵ ya Sisarea.

9

*Saulus Ġġĕrin Yi Tu Kerisi Yi Mehö
(Sn 22:4-16; 26:9-18)*

¹ Log Saulus nahĕn nenĕr gagek los niwĕĕk bĕ ġevong paya vu Mehöböp yi hur bengis sir medenadiik. Lob ya vu alam-denĕĵo-seriveng hir gġev böp,

² benër vu yi bë kevu kapiya noh vu alam Yuda hir dub-supinsën-yi pin sën denedo Damaskus lo bebo vu yi. Lob ggev böp kevu gägek loḵ kapiya saga nebë, “Nabë Saulus sënë natöḵ vu maluh ma avëh la gedenesepa loḵ Yesu yi aggata, og gägek ma genaduu sir megeḵo sir nam Yerusalem.”

³ Log Saulus losho ahëvavu la deya raḵ beya deverup dus vu Damaskus, lob pevis bengaa ti vër vu yagek nebë davës beluḵ yam jëh raḵ sir.

⁴ Lob Saulus vës betetolin beya neggëp dob, log ngo gägek ti yam vu vavunë bë, “Saulus, Saulus! Gëvo vanë vu sa in va?”

⁵ Rëḵ Saulus nër yah bë, “Mehöböḵ, hong re?” Rëḵ gägek lo yom ggökin bë, “Sa Yesu sën genevong vanë vu sa lo.

⁶ Rëḵ mu kwedi jaḵ megena nyëḡ böḵ sagu, genahub rëḵ mëm mehöti rëḵ nanër ngaa sën gwevong lo tato vu hong!”

⁷ Galam sën deneya ving Saulus lo denare rëḵ denelëḵ besu deyoh vu bë debengwëng rë. Log denḡo gägek saga dedun rëḵ su delë bë mehöti nedo rë.

⁸ Loḵ mëm Saulus kedi nare bemala netum rëḵ nahën mala nepengipin rot, lom maam dejom loḵ nema bedeli yi ya nyëḡ böḵ Damaskus.

⁹ Benedo buk löö, rëḵ mu yö nahën mala kenod rot, log su negga nos los nenum bël rë.

¹⁰ Loḵ Anutu yi hur maluh ti nedo Damaskus arë nebë Ananias. Lob Mehöböḵ tato yi vu belë nebë pesepsën, genër vu yi bë, “Ananias!” Rëḵ bë, “Mehöböḵ, sa nado-ë!”

¹¹ Lob Mehöböḵ nër vu yi bë, “Kwedi gena aggata ti sën denenër arë nebë Aggata Niröp agu. Gena Yudas yi beggang lob mëm gedoḵ tepëḵ in Tarsus ti sën denenër arë nebë Saulus. Mehö sagi medo nejom rak

¹² genelë ngaa nebë pesepsën bë mehöti arë nebë Ananias neloḵ ya beggang ayo mebë nema raḵ yi in bë gevong bemala natum megelë nyëḡ gökin.”

¹³ Rëḵ Ananias nër yah vu bë, “Mehöböḵ, sa hango alam ngahiseḵë denenër mehö saga bë nevong huk agga nipaya rot vu hong alam vabuung pin vu Yerusalem,

¹⁴ lob ḵo gägek vu alam-deneḵo-seriveng hir ggev in bë naduu alam sën ayej neloḵ hong vu agi, in bë dena karabus.”

¹⁵ Rëḵ Mehöböḵ nër yah vu bë, “Gena! Mehö saga og sa hur ti. Sehooin yi raḵ ggovek ya in geḵo sa bengög bena nanër vu alam-yu-ngwë losho hir alam-los-bengöj, gevu alam Israel geving.

¹⁶ Log sengo rëḵ tato nivanë aggagga pin sën rëḵ natöḵ vu yi jaḵ sën nanër sarëḡ rangah lo vu yi.”

¹⁷ Lob Ananias ya rak. Ya verup belok ya Yudas yi beggang ayo log pevis mebë nema raḵ Saulus genër vu bë, “Arig Saulus! Mehöböḵ Yesu sën toḵ vu hong loḵ aggata lo vong sa beseyam in bë malam natum gökin nah, gemëm Anon Vabuung doḵ nam gërin ayom.”

¹⁸ Ngaa sën ggërin Saulus mala lo ni nebë gël niḵepis mekehe ya pevis, log mala tum ggökin gemëm kedi beripek bël.

¹⁹ Log mëm Saulus gga nos bemëm niwëëḵ loḵ yah, benedo buk vahi ving Yesu yi hur vu nyëḡ böḵ Damaskus.

Saulus Nër Bengö Nivesa Vu Alam Damaskus

²⁰ Log pevis meya meyoh vu alam Yuda hir dub-supinsën-yi ggëp nyëḡ böḵ Damaskus benër Yesu yi gägek rangah nebë, “Mehö saga yi Mehöböḵ Nalu!”

²¹ Alam pin denḡo yi gägek lob delëḵ pangsën bekenuj ya gedeloḵ tepëḵ vu sir bë, “Mehö saga maḵ sën yiḵ nevong paya vu alam sën ayej neloḵ Yesu arë

vu Yerusalem lo! Maḡ yik yi saga sĕn gwĕbeng verup agi in naduu sir sĕnĕ megeḡo nah vu alam-denĕḡo-seriveng hir ggev-ĕ?"

²² Rĕḡ Saulus kedi menĕr gageḡ los niwĕĕk ata, lob alam Yuda sĕn denedo vu Damaskus lo denḡo yi gageḡ, lom kwaj ya ngahi in tato vu sir yĕnon bĕ Yesu yi mehĕ sĕn Anutu gḡooin yi raḡ netu Kerisi.

Alam Yuda Desis Begĕ Vu Saulus Lom Veya Meya

²³ Buk ngahiseḡĕ ya gḡovek ya lob alam Yuda vu nyĕḡ bĕp Damaskus dejoo gageḡ in bĕ dengis Saulus menadiik.

²⁴ Rĕḡ ngo hir gageḡ saga bĕ vare denegin yi loḡ aggata avi pin yoh vu buk los rangah in bĕ dengis yi benadiik.

²⁵ Rĕḡ alam sĕn denḡo yi gageḡ medenesepa loḡ lo deḡo yi buk medetung loḡ ḡadaḡaad medevong ḡḡok ya ḡatum ḡelong ya vavunĕ vu nyĕḡ bĕp saga nenga, medesejun aggis in yi geluḡ ya dobnĕ beya.

Saulus Yah Nedo Yerusalem

²⁶ Saulus yah meya betĕk yah Yerusalem, lom vongin bĕ loشو Yesu yi hur demedo jevuh ti, rĕḡ deneggĕneng in yi, in kwaj nevo bĕ su Yesu yi hur maluh yi yĕnon rĕ.

²⁷ Rĕḡ Barnabas ḡo Saulus beya vu sinarĕ nyĕdahis lo, getateḡin bĕ Saulus lĕ Mehĕbĕp ḡḡĕp aggata benĕr gageḡ vu yi om sĕn ḡḡerin yi menenĕr Yesu arĕ rangah los niwĕĕk vu nyĕḡ bĕp Damaskus rot.

²⁸ Gḡovek lom mĕm Saulus nedo ving sir medenesepa sir ḡḡĕp Yerusalem. Vong huk niwĕĕk benĕr Mehĕbĕp arĕ rangah gesu ḡḡoneng rĕ.

²⁹ Nĕr gageḡ raḡ Yesu vu alam Yuda sĕn denevengwĕng Grik ayej lo ving, lob loشو denemehoo sir in gageḡ saga, lom desero aggata in bĕ dengis yi benadiik.

³⁰ Rĕḡ Kerisi-yi-alam vahi denḡo, lob deḡo yi bedeluḡ medeya Sisarea, bedevong ya Tarsus.

³¹ Nebĕ saga lom mĕm Kerisi-yi-alam pin vu distrik Yudea los Galilea geSamaria denedo nivesa gemaggin su netĕk vu sir ḡḡokin rĕ. Yesu yi huk saga niwĕĕk raḡ, lob yi alam pin deneggĕneng in Mehĕbĕp gedeneḡo arĕ raḡ, log Anon Vabuung vo niwĕĕk vu sir lob alam medo deneyam vu sir bengahiseḡĕ loḡ.

Pita Vong Ainius Benivesa Raḡ

³² Lob Pita ya meyoh vu nyĕḡ pin beya meto Luda benedo ving Anutu-yi-alam ḡḡĕp sagu.

³³ Lob tĕk vu Luda ti arĕ nebĕ Ainius. Sekĕ pin selongin beneggĕp loḡ begḡang ayo yoh vu ta nemadvahi-bevidek-lĕo.

³⁴ Lob Pita nĕr vu yi bĕ, "Ainius! Yesu Kerisi vong benim vesa raḡ. Om kwedi gebahinin hong ḡanyĕ!" Lob Ainius kedi raḡ pevis.

³⁵ Lob alam Luda los Saron pin delĕ yi, lob mĕm degḡerin sir yom vu Mehĕbĕp.

Pita Gḡee Vu Tabita Bevesa Loḡ Yah

³⁶ Yesu yi hur avĕh ti nedo Yopa arĕ nebĕ Tabita. Sĕn Grik ayej nenĕr nebĕ Dorkas lo. Lob nevong nivesa beneloḡ vu alam sĕn deneraḡ vu in ngaa lo yoh vu buk pin.

³⁷ Lob loḡ buk saga nirāḡ lob diik. Lob deripek yi gedebĕ raḡ ya negḡĕp begḡang ayo vavunĕ ti.

³⁸ Lob Yopa negḡĕp dus vu Luda, gehur maluh denḡo bĕ Pita nedo Luda, lob pevis medevong mehĕ luu deḡo dik ya vu yi bĕ, "Genam vu he pevis, gesu genakĕpek!"

³⁹ Lob Pita ngo gagek meya ving luho medeyah deverup lob deko yi ya beggang ayo vavunē. Lob avēh alov pin ya detetup lok yi gevare denesu medenetato tob los röpröp pin sēn Dorkas semu vu sir loḵ buk sēn yō nahēn nedo mala vesa lo.

⁴⁰ Rēk Pita ruuk alam pin saga to deyah dobnē, log yun lus log jom rak. Log mēm pēggirin mala ya vu heljēng genēr bē, “Tabifa, kwedi jaḵ!” Lob avēh mala tum belē Pita gekedi nedo.

⁴¹ Pita jom loḵ Tabita nema beloḵ vu bekedi raḵ, log tahi Anutu-yi-alam los avēh alov saga deyam betato Dorkas vu sir bē vesa loḵ yah.

⁴² Gagek saga yoh vu alam Yopa pin medengo, lob sir ngahisekē ayoj neya timu vu Mehōböp.

⁴³ Lob Pita nedo buk ngahisekē ggēp Yopa. Nedo ving Simon sēn mehō nesemu ḵabi lu ngaa raḵ reggu navi lo.

10

Angēr Tōḵ Vu Kornelius Menēr Gagek Vu Yi

¹ Rom ti nedo Sisarea arē nebē Kornelius. Alam-begō-yi vu Itali hir kapten ti menēgin alam mehōdahis nemadvahi (100).

² Log losho yi alam pin sēn denedo loḵ ti lo deneggōneng in Anutu medenēko arē raḵ. Nevo monē ngahisekē in bē doḵ vu alam Yuda sēn deneraḵ vu in ngaa lo, geyō nejom raḵ vu Anutu yoh vu buk pin.

³ Lob buk ti loḵ 3 krök sehuksēn, lob lē ngaa ti nebē pesepsēn meneggēp rangah rot. Lē bē Mehōböp yi angēr ti loḵ ya beggang ayo vu yi benēr bē, “Kornelius!”

⁴ Lob Kornelius kenu verup begēt yi, loḵ nēr bē, “Mehōböp! Bē va?” Rēk angēr nēr yah vu Kornelius bē, “Anutu lē hōng jomraksēn gelē bē genelōḵ vu alam sēn deneraḵ vu in ngaa lo, log lē bē yoh vu, lob kwa nevo menedo.

⁵ Om gwevong mehō la dena Yopa bena denatōḵ jaḵ Simon sēn denenēr arē ngwē nebē Pita lo bedegeko nom.

⁶ Mehō saga nedo loḵ Simon ngwē sēn yi mehō nesemu reggu navi lo yi beggang, dus vu loo nenga.”

⁷ Angēr nēr gagek nebē saga vu Kornelius ggovek log ya rak, log Kornelius tahi yi hur luu ving mehō-begō-yi ti. Mehō-begō-yi saga yi mehō-jomraksēn-yi ving.

⁸ Lob Kornelius nēr gagek saga pin mero vu lööho, log mēm vong lööho ya Yopa.

Pita Lē Ngaa Nebē Pesepsēn

⁹ Lööho deya beya deneggēp aggata. Genyēg heng gelööho deya medeya dus raḵ vu nyēg böp Yopa log hes vuheng raḵ. Log Pita raḵ ya Simon yi beggang yu-tamangsēn vavunē in bē najom jaḵ.

¹⁰ Lob diiḵahē, lob kwa vo bē ga nos rēḵ nahēn deneyeh, lob lē ngaa ti nebē pesepsēn yam vu yi.

¹¹ Lē yagek tateḵin log ngaa ti luḵ meyam dob nebē sēn denejom loḵ tob nyēketu lubeluu lo, gebōpata rot.

¹² Lob reggu aggagga pin loḵ nedo. Ngaa pin sēn denevēēng, gengaa pin sēn vare deneya los deneggevek dob lo.

¹³ Lob gagek ti yam vu Pita ving bē, “Pita, kwedi gengis reggu begegwa!”

¹⁴ Lob Pita nēr bē, “Ma rot, Mehōböp! Sa su rēḵ ga rē! Saḵ su naha ngaa nebē sēn rē. In he horek nenērin bē nipaya besu yohvu rē.”

15 Rêk gagek saga yom vu yi netu beron luu nebë, “Nгаа sên Anutu nêr bê yohvu, saga su genanêr nabë su yohvu rê!”

16 Nгаа pin sên agi tøk vu Pita beron löö, log pevis betob sên yah meya vavunë.

17 Pita nahên kwa neya ngahi bê, “Nгаа sên sa halë agi degwa nebë va?” log alam Rom sên Kornelius vong sir yam lo deverup. Lööho delok tepëk in Simon sên mehö nesemu reggu navi lo yi beggang, lob mêm verup denare lok veluung avi.

18 Log detahi medelok tepëk bê, “Simon sên arë ngwë nebë Pita lo nedo sênë ma ma?”

19 Rêk Pita nahên kwa nevo nгаа sên lë nebë pesepsên lo, lok Anon Vabuung nêr vu yi bê, “Gwengo? Mehö löö denesero hong!”

20 Om kwedi geduk megena vu sir beham na. Su kwam na ngahi. Sengo hevong sir medeyam.”

21 Lob Pita luk ya vu alam saga benêr bê, “Mehö sên ham nesero lo, yik sa sênë. Ma ham yam in-a?”

22 Lok denêr bê, “Kornelius, sên alam-begö-yi hir kapten lo vong he yam. Mehö yohvu sên neggöneng in Anutu geneko arë rak, galam Yuda pin denêr bê yi mehö nivesa. Lob Anutu yi angêr ti to menêr vu yi bê gevong he nam in hong behil anah yi beggang in bê gengo hong gagek.”

23 Lom Pita nêr bedelok ya beggang ayo, bevo nos vu sir medegga gedeggëp. Log monbuk lob kedi meya ving sir, lob Kerisi-yi-alam la vu Yopa desepa sir medeya ving.

Pita Ya Kornelius Yi Beggang

24 Ya deggëp buk ti vu aggata, lok mêm detök ya Sisarea geKornelius medo negin sir. Tahi yi alam losho yi mehö la ggovek bedesupin sir benedo denegin sir.

25 Pita to melok ya beggang ayo, lob Kornelius to meya vu bepetev meneggëp lok Pita vaha in bê geko arë jak.

26 Rêk Pita jom lok nema mekedi nare genêr vu bê, “Kwedi jak! Sa, og sa mehönon meris mu!”

27 Lob luho devengwëng gedeyah beggang ayo vu alam ngahisekë sên desupin sir medenedo lo.

28 Lob Pita nêr vu sir bê, “Ham ngo rak ni bê horek niwëek ata nêrin he alam Yuda bê he su ayoh vu bê ana medo geving alam-yu-ngwë, ma ana vatëvek vu sir rê. Rêk Anutu tato vu sa nebë sa su nanêr mehöti nabë nipaya ma su mehö yohvu rê.

29 Om sên sa su keyëh gagek rê. Gak ham kwetag sa lom seyam pevis. Rêk sa bê gango niröp nabë ham tahi sa in va?”

30 Lob Kornelius nêr bê, “Nгаа sênë tøk vu sa bebuk löö ruu ya ggovek ya. Sa medo najom rak lok sa beggang ayo rak 3 krök sehuksên lob pevis besa halë mehöti nare geyi tob veroo benikapiik.

31 Lob nêr vu sa bê, ‘Kornelius, Anutu ngo hong jomraksên ggovek gemedo mekwa nevo monë lu nгаа pin sên genevong in bê dok vu alam sên denerak vu in nгаа lo.

32 Om gwevong mehö la dena Yopa bena denanêr Simon sên denenêr arë ngwë nebë Pita lo. Mehö saga nedo lok Simon ngwë sên mehö nesemu reggu navi lo yi beggang dus vu loo nenga.’

33 Om sên sa hevong mehö la deyök in hong. Lob gevong nivesa begeyam, om sên gwëbeng he pin ayam nado lok Anutu mala agi in bê he gango gagek sên Mehöböp vong vu hong in bê genanêr vu he lo.”

Pita Nër Gagek Ggëp Kornelius Yi Beggang

³⁴ Lom mëm Pita nër bē, “Yönon rot, gwëbeng serak ni bē Anutu su kwa ya vu mehö los arë ma alam vahi mu rë.

³⁵ Gaḱ kwa nevo alam vu nyëḡ pin bē: Nabë sir ti göneng in yi begevong ngaa nohvu, og nelë yi nivesa.

³⁶ Yönon, Anutu vong yi gagek vu he Israel, bevong Yesu Kerisi yi Bengö Nivesa vu he. Bengö Nivesa sën nër gagek mamer vu he bē Yesu Kerisi tu alam pin hir Mehöböp.

³⁷ In ham ngo rak ngaa sën Yesu Nasaret nevong lo ni vorot. Wirek Jon nër gagek bël-ripeksën-yi rangah, lob vu buk sagi Yesu verup ggëp Galilea, lob bengö ya meyoḥ vu nyëḡ pin vu distrik Yudea.

³⁸ Gemaḱ ham rak ni bē Anutu ggooin yi rak bevong Anon Vabuung los niwëëk vu yi, lob ya meyoḥ vu nyëḡ pin belok vu mehönon. Anutu nevo niwëëk vu yi, lob vong alam sën Satan nevong paya vu sir lo benijvesa nerak.

³⁹ Gehe sënë halë yi wirek, lob sën he nanër gagek rangah rak ngaa pin sën nevong vu Yerusalem los nyëḡ pin vu distrik Yudea lo. Gesën derekô yi rak kelepeko* gedesis mediik lo.

⁴⁰ Rëḱ buk netu löö lob Anutu nër bekedi rak yah, log tato yi rangah.

⁴¹ Su tato yi balam Yuda pin delë rë. Gaḱ yik yô tato yi vu he sën wirek Anutu ggooin he rak in bē he nanër yi gagek rangah lo. Kedi rak yah vu bedub, lob he ha los anum ving yi.

⁴² Log nër vu he bē he nanër yi gagek pin rangah vu mehönon nabë Anutu ggooin yi rak in bē gengo alam-malaj-vesa los alam-diiksën pin hir gagek.

⁴³ Alam-denenër-gagek-rangahsën pin denër yi gagek rangah nebë: Anutu nekevoh alam pin sën ayoj neya timu vu Yesu lo hir ngaa nipaya ya rak Yesu arë los niwëëk.”

Alam-yu-ngwë Deḱo Anon Vabuung

⁴⁴ Pita nahën nenër gagek saga, log Anon Vabuung yam rak ya alam pin sën denḡo yi gagek aḡi lo.

⁴⁵ Alam Yuda sën ayoj neya timu vu Yesu wirek gedeyam ving Pita lo, delëk anon rot in denelë bē Anutu keseh Anon Vabuung rak alam-yu-ngwë ving.

⁴⁶ Denḡo sir gedenenër ayej aggagga bedeneḱo Mehöböp arë rak, lob Pita nër bē,

⁴⁷ “Alam sënë deḱo Anon Vabuung nebë hil, om re rëḱ nanërin bël-ripeksën-yi in sir-a?”

⁴⁸ Lob nër vu alam sën deyam ving yi lo bē deḱipek sir jaḱ Yesu Kerisi arë. Lob tum deketaḡ vu Pita bē medo buk la geving sir rë.

11

Pita Tateḱin Kornelius Yi Gagek Vu Kerisi-yi-alam Ggëp Yerusalem

¹ Sinarë nyëdahis loشو arij lo sën denedo yoh vu distrik Yudea pin lo denḡo gagek bē alam-yu-ngwë deḱo Anutu yi gagek ggovek ya ving.

² Log Pita rak meyah Yerusalem, lob alam Yuda sën denesepa lok Yesu lo denër yi, in niwëëk bē degerah* alam sën deneggërin sir yah vu Yesu lo navij pin nabë sën sir Yuda lo.

³ Gedenër yi bē, “Geraḱ ya alam sën su derah* navij rë lo hir beggang gegewa nos ving sir!”

⁴ Rëḱ Pita tateḱin ngaa pin sën töḱ vu yi lo vu sir bē,

⁵“Sa nado nyëg böp Yopa, besa medo najom rak loḵ hes vuheng, lob sa halë ngaa ti nebë pesepsën. Sa halë ngaa böpata nebë sën denejom loḵ tob nyëketu lubeluu, beluḵ vu yagek meyam to nedo dob dus vu sa.

⁶Lob sa hetung malag rak tob saga ayo peggo rot, lob sa halë bë reggu aggagga pin sën denedo dob lo denedo loḵ. Reggu pin sën vare neya los neggevek dob lo, gesën nevëëng vavunë lo.

⁷Lob sa hango gagek ti yam vu sa bë, ‘Pita, kwedi gengis reggu begegwa!’

⁸Rëḵ senër bë, ‘Mehöböp, ma rot! Sak su naha ngaa nebë sënë rë! In he horek nenërin bë nipaya gesu yohvu rë.’

⁹Lob gagek sën yam vu yagek lo nër vu sa netu beron luu nebë, ‘Nгаа sën Anutu nër bë yohvu lo, og su genanër saga nabë su yohvu rë!’

¹⁰Lob ngaa pin saga yam netu beron löö, log yah beya yagek ggökin.

¹¹Log mehöti nedo Sisarea bevong mehö löö deyam in sa lob pevis belöoho verup denare loḵ beggang sën sa nado loḵ lo veluung avi.

¹²Lob Anon Vabuung nër vu sa bë, ‘Gena geving sir. Su kwam na ngahi!’ Lob arig lo nemadvahi-bevidek-ti sënë deya ving sa behe ya malok ya Kornelius yi beggang.

¹³Lob Kornelius nër vu he bë lë angër ti genare lok yi beggang ayo benër vu yi bë, ‘Gwevong mehö la dena Yopa bena denanër Simon sën arë ngwë nebë Pita lo nam.

¹⁴Og rëḵ nanër gagek la vu hong, lob Anutu rëḵ geḵo hong los hong alam pin nom vu yi jak gagek saga.’

¹⁵Lob sa nahën nanër gagek vu sir, lob Anon Vabuung loḵ yam ggërin ayoj nebë sën loḵ yam ggërin hil muginsën lo.

¹⁶Lob sa kwag vo Mehöböp yi gagek ggökin, sën nër bë, ‘Jon neripek alam rak bël mu, gak Anon Vabuung rëḵ dok nam gërin ham.’

¹⁷Wirek hil ayod ya vu Mehöböp Yesu Kerisi, lob Anutu vong Anon Vabuung vu hil, lob yik vong Anon Vabuung vu sir nebë saga. Nebë saga lob sa su nebë re in bë segërin Anutu rë?”

¹⁸Dengo Pita yi gagek saga, lob devuu hir gagek sagi ya gedeko Anutu arë rak bedenër bë, “Oo mak Anutu yoh vu bë gërin alam-yu-ngwë ayoj nah vu yi geving in demedo malaj-tumsën.”

Kerisi-yi-alam Vu Antiok Deḵo Huk Rak Muginsën

¹⁹Desis Stepan ggovek lok mëm maggin böpata tök vu Kerisi-yi-alam, lob deveya medeya beya depalët loḵ bedeya Ponia los Kupros gAntiok. Rëḵ su denër Bengö Nivesa vu alam-yu-ngwë rë. Gaḵ yö ya denenër vu alam Yuda mu.

²⁰Lok sir la vu dob Kupros, gevahi vu Kurene, deya nyëg böp Antiok bedenër gagek vu alam Grik ving. Denenër Mehöböp Yesu yi Bengö Nivesa rangah vu sir,

²¹lob Mehöböp loḵ vu sir balam Grik ngahiseḵë devong ving medeggërin sir yah vu yi.

²²Lob Kerisi-yi-alam vu Yerusalem deno gagek sagi, lob devong Barnabas ya Antiok.

²³Ya metok ya vu sir lob lë bë Anutu vong semusemu benedo ving sir, lob ahë nivesa. Lom mëm lev horek loḵ sir pin bë degurek Mehöböp babu bekwaj bo yi timu noh vu buk pin.

²⁴Barnabas yi mehö nivesa gAnon Vabuung pup ayo, bevong ving niwëëk ata.

Lob alam vu böpata deggërin sir medelok yam ving Mehöböp yi alam.

²⁵Lob mëm Barnabas ya Tarsus in bë sero Saulus.

²⁶ Lob tök rak yi beko beyah Antiok, beluho denedo ving alam vu Antiok yoh vu ta ti, beluho detahu alam ngahisekë lok Anutu yi gägek. Lob mëm yik alam Antiok saga detahi ggev rak Mehöböp yi hur muginsën nebë Kerisi-yi-alam.

²⁷ Luho nahën denedo saga lob alam-denenër-gägek-rangahsën vahi vu Yerusalem deluḵ medeya Antiok,

²⁸ lob sir ti arë nebë Agabus kedi nare, log Anon Vabuung nër gägek rangah verup avi bë meyip böpata rëḵ natök vu dob pin. Lob yi gägek saga anon rak lok mehö-los-bengö Klaudius yi buk.

²⁹ Lob Yesu yi alam vu Antiok dejoo gägek venuh bë degevang monë noh vu nemaj na vu arij lo vu distrik Yudea in doḵ vu sir. Denevang yoh vu sir ti ti, gesu deneggulin rë.

³⁰ Lob devo monë saga vu Barnabas lu Saulus beluho deḵo yah vu alam ggev vu Yerusalem.

12

Herot Sis Yakobus Mediik Geduu Pita Ya Karabus*

¹ Loḵ buk saga mehö-los-bengö Herot* jom Kerisi-yi-alam vahi ahon in bë ngis sir.

² Lom nër vu yi alam-begö-yi bedeketöv Jon ari Yakobus kwa rak paëp bediik.

³ Lob lë bë alam Yuda ahëj ving huk nipaya saga, lob nër vu yi ahëvavu bedetung Pita luḵ ya karabus ving. Jom yi ahon loḵ Buk-ggöksën-yi* yi buk ti,

⁴ betung yi loḵ ya nedo karabus, in kwa nevo bë Buk-ggöksën-yi* yi buk pin govek na log mëm geko menam bare alam Yuda malaj. Nebë saga log tato alam-begö-yi lubeluu lubeluu yoh vu yu lubeluu in degegin Pita medepekwë sir in.

⁵ Lob medo denegin Pita loḵ karabus, rëḵ Anutu-yi-alam medo denejom rak in yi los ayoj dahis vu Anutu buk gerangah.

Angër Ti Ko Pita Vër In Karabus

⁶ Deduu Pita rak sëng böp luu benedo karabus gemëm Herot* vongin bë geko yi nam gägek monbuk. Alam-begö-yi luu denare veluung avi bedenegin, log deduu luu nemaj vetii Pita nema vahi vahi geneggëp loḵ luho vuheng atov bebuk vuheng rak.

⁷ Loḵ Mehöböp yi angër ti verup benikapiik jëh rak beggang karabus saga ayo. Lob angër sis Pita kweben genër vu yi bë, “Kwedi jak pevis!” Lob sëng luho vepul in Pita nema beto nedo.

⁸ Log angër nër vu yi bë, “Gwëvëh hong kabi los gwetung hong suu nah!” Pita vong nebë saga, lob angër nër ggökin bë, “Gejöp hong röpröp-ayööng-yi nah gegetamuin sa!”

⁹ Lob Pita vuu beggang karabus ayo getamuin yi beya, rëḵ mu su rak ngaa sën angër vong vu yi agi ni bë yönon rë, gaḵ kuung bë maḵ neggëp melë pesepsën mu.

¹⁰ Luho deya, beya dekesuu alam-begö-yi la ggovek ya, geluho ya deverup dekesuu la ving gedetök ya reping aën sën deduḵ nah dobnë lo, lob reping saga yö tahinin yi in luho geluho to deya dobnë beya deyoh ya aggata ti. Log pevis bangër mehör bevuu Pita goya.

¹¹ Loḵ mëm Pita kenu loḵ yah lob nër bë, “O gwëbeng mëm serak ni rot bë Mehöböp vong yi angër yam ko sa vër lok Herot* nema, gelok ngaa pin sën alam Yuda kwaj nevo bë degevang vu sa lo.”

12 Pita kwa vo nebë saga ggovek, log mēm ya meya Jon sēn denenēr arē ngwē nebë Markus lo ata Maria yi beggang. Alam ngahisekë desupin sir raḡ beggang saga bemedo denejom raḡ.

13 Log Pita ya verup nare dobnë gepepa raḡ reping, lob hur avëh ti arē nebë Roda ya in bë tahinin.

14 Lob ngo Pita aye berak ni lob kwa vesa rot bekenu pesöng ya, lom kwa virek gesu tahinin reping rë, gaḡ serög meyah beggang ayo benēr vu sir bë, “Pita verup nare lok veluung avi!”

15 Rëḡ denēr vu bë, “O! Maḡ genepesep!” Rëḡ pasang nēr niwëek bë, “Ma! Verup nare yönon rot!” Lok denēr bë, “Om maḡ sagaḡ kenu!”

16 Rëḡ Pita vare nepepa raḡ reping benare rot, lok mēm detahinin gedelë yi, lob delëḡ mekenuj ya.

17 Lok Pita vong nema bë ayej nama, log mēm turin gagek pin sēn Mehöböp ḡo yi vër in beggang ḡarabuso beto meyom doḡ lo vu sir. Log nēr ving bë, “Ham na nanēr gagek sēnë vu Mehöböp ari Yakobus loḡo hil arid sēn Kerisi-yi-alam lo.” Log Pita to meyah dobnë, beya nyëḡ ngwë.

18 Log mēm rangah raḡ behes mala töḡ lob alam-begö-yi delëḡ anon beyö denelok tepëḡ vu sir medenenēr bë, “Pita ya tena?”

19 Lob Herot* vong yi alam-begö-yi ya denesero Pita, rëḡ ma gesu detök vu yi rë. Lom mēm Herot* lok tepëḡ in alam-begö-yi lubeluu sēn denegin Pita buk lo rot. Rëḡ ma lob nēr bedesis sir medediik, log tum Herot* vuu distrik Yudea geluḡ meya nedo nyëḡ böp Sisarea.

Herot Diik Ya*

20 Log Herot* ahë sengën böpata vu alam Ture los Sidon, lob desupin sir in bë dena vu yi. Lob desemu gagek vu Blastus sēn negin yi beggang los kupek lo ggovek rë bë rëḡ doḡ vu sir, lok mēm desu vu mehö-los-bengö Herot* bë semu gagek saga gedemedo. Nij wëek bë gevong nabë saga in denebago nos lok yi doḡ, gaḡ nabë nama, og rëḡ degeḡo nos vu tena?

21 Lob Herot* ggoin buk ti raḡ, lob vunëḡ raḡ alam-los-bengöj hir tob vunëḡsën, gerak nedo alam-los-bengöj hir sēa benēr gagek vu sir.

22 Lob alam saga detahi bedëḡo yi rak bë, “Aye nebë anutu ti nevengwëng! Gaḡ mehönön og su denenēr gagek nebë sagu rë!”

23 Rëḡ Herot* su dahun arē vu sir genēr bë degeḡo Anutu sogek arē jaḡ rë, om Mehöböp yi angër vong bebebën gga ahë pevis mediik.

24 Log Mehöböp yi gagek niwëek raḡ meyoḡ vu nyëḡ pin.

25 Lob Barnabas luho Saulus devong hir huk vu Yerusalem beggovek ya, log mēm luho deyah medeya Antiok. Luho deḡo Jon sēn arē ngwē nebë Markus lo sepa, meya ving luho.

13

Devong Barnabas Luho Saulus Deya Huk Sinarë Nyëmuḡinsën

1 Kerisi-yi-alam vu Antiok hir alam-denenēr-ḡagek-rangahsën la, getatovaha la, medenedo. Sir sēn arëj agi: Barnabas, geSimeon sēn denenēr arē ngwē nebë Veriik lo, geLusius vu Kurene ga, Manain sēn luho mehö-los-bengö Herot* derig lok ti lo ga, Saulus.

2 Denedo lok buk ti lob sir sēn Kerisi-yi-alam agi ayej ggërin nos medenedo, gemedo denejom raḡ vu Mehöböp. Lob Anon Vabuung nēr vu sir bë, “Ham ggoin Barnabas luho Saulus jaḡ in huk sēn sa tato luho in bë luho degevong lo.”

³ Lob ayej ggërin nos gedenejom raḡ ggökin, gemëm debë nemaj raḡ luho gedevong luho ya.

Luhö Denër Bengö Nivesa Ggëp Kupros

⁴ Anon Vabuung vong luho ya, lob luho deluḡ medeya Selusia mederaḡ yag vu saga bedeggök loo medeya Kupros.

⁵ Luhö detök ya Salamis, lob luho denër Anutu yi gägek lok alam Yuda hir dub-supinsën-yi la. Jon sën arë ngwë nebë Markus lo neya ving luho benelok vu luho.

⁶ Lob lööho detetuu aggata medeya deyoh vu dob Kupros vahi sagu, belööho detök ya Papos. Lob lööho detök raḡ Yuda ti arë nebë Bar-Yesu. Yi mehö nerob alam los nevang yesek lu ngaa aggagga, rëḡ nenër yi bë yi mehö-nenër-gägek-rangahsën ti.

⁷ Mehö-nenër-gägek-kuungsën sënë nevang huk vu kiap böp arë nebë Sergius Paulus, mehö kwa böp. Lob Sergius sënë tahi Barnabas luho Saulus deya vu yi in bë luho denanër Anutu yi gägek begengo.

⁸ Rëḡ mehö nerob alam Bar-Yesu sën denenër arë loḡ Grik ayej nebë Elumas lo, nevang in bë gërin luho gekiap su gërin yi besepa doḡ Yesu.

⁹ Rëḡ Anon Vabuung lok ya meggërin Saulus sën denenër arë ngwë nebë Paulus lo ayo, lob tung mala raḡ Elumas niwëek genër bë,

¹⁰ "Satan nalu hong! Genevong ayem vu gägek anon pin! Gägek kuungsën pin los gägek nipaya saga pup ayom ya! Genevong paya vu Mehöböp yi aggata nivesa pin! Maḡ su kwam nevo bë gwevuu na rë?"

¹¹ Om gwengo! Gwëbeng Mehöböp nema vongin ngis hong bemalam gemir. Su rëḡ gwelë nyëḡ rë gerëḡ gemedo nabë saga noh vu buk ngahi rot!" Paulus nër bë sagi, log pevis bElumas mala raru loḡ, log ketul loḡ beya nesero mehönon sën denajom doḡ nema bedetato aggata vu yi lo.

¹² Kiap böp lë ngaa saga, lob vong ving. In lëḡ anon meranga nema in Mehöböp yi gägek.

Luhö Devong Huk Ggëp Antiok Ngwë Vu Distrik Pisidia

¹³ Paulus losho alam sën desepa yi lo devuu Papos, log yag ḡo sir ya Perga ggëp distrik Pampulia, rëḡ Jon sën arë ngwë nebë Markus lo vuu sir geyah meya Yerusalem.

¹⁴ Gesir vu Perga beya detök ya Antiok vu distrik Pisidia. Log Buk-sewahsën-yi* lob deloḡ ya dub-supinsën-yi beto denedo ving alam Yuda.

¹⁵ Alam ggev detevin Moses yi horek los alam-denener-gägek-rangahsën hir gägek vu alam ggovek ya, log mëm denër vu Paulus losho alam sën desepa yi lo bë. "Arig lo, nabë ham gägek la neggëp in bë bo niwëek doḡ alam ayoj, og ham nanër nam."

¹⁶ Lob Paulus kedi nare mevong nema raḡ bë ayej nama, log mëm nër bë, "Ham alam Israel sagi, geham alam-yu-ngwë sën ham nehöneng in Anutu meneko yi raḡ lo, ham gwengo rë!"

¹⁷ Hil Israel hil keñud lo denedo nebë alam-yu-ngwë loḡ dob Ejep wirek, loḡ mëm Anutu ggoin sir raḡ bevong bengahijsekë loḡ, loḡ tum ḡo sir vër in nyëḡ saga raḡ niwëek.

¹⁸ Lob jom yi ahon lok nyëḡ-yumeris geneḡin sir yoh vu ta mehödahis luu.

¹⁹ Tum vu Kanaan lob Anutu kevoh alam yu nemadvahi-bevidek-luu ya, log vo hir dob vu alam Israel.

²⁰ Lob dejom dob sënë ahon medenedo loḡ yoh vu ta 450. Log ggooin alam ggev raḡ in bë degeḡin sir. Rot beberup loḡ mehö-nenër-gägek-rangahsën Samuel yi buk.

21 Lob vu buk saga denesu vu Anutu bē gevong mehō-los-bengō ti in gegin sir, lob Anutu vong Saulus sēn Kis nalu lo vu sir. Yi degwa vu Benyamin, lob tu mehō-los-bengō menedo yoh vu ta mehōdahis luu.

22 Rēk mēm Anutu ruuk yi ya getung Davit netu hir mehō-los-bengō loḵ yah ben. Tateḵin Davit vu sir bē, 'Sehoin Yese nalu Davit raḵ ggovek. Sahēg ving yi vorot, in rēk tamuın sa gāgek.'

23 Anutu vong yoh vu sēn nēr wirek bē rēk gevong lo, lob anon rak. Vong Davit* yi mewis ti sēn Yesu verup vu Israel in bē geḵo hil vēr in hil ngaa nipaya nyēvewen.

24 Yesu yō nahēn, log Jon mugin benēr gāgek rangah vu alam Israel pin bē degērin sir vu hir ngaa nipaya gedējipek bēl.

25 Lob dus raḵ in bē Jon yi huk govek na, lob nēr bē, 'Ham kuung bē sa re? Sa su mehō sēn ham nēgin lo rē. Om ham gwengo rē! Mehōti sēn rēk tamuın sa menam, og sa su mehō nig vesa yohvu in bē sa natu yi hur ti meḵevelekin vaha suu rē.'

26 Arig lo, ham sēn Abraham yi mewis ham, geham alam-yu-ngwē vahi sēn ham nehōneng in Anutu lo, og Anutu vong gāgek sēnē yam vu hil pin in bē geḵo hil vēr in hil ngaa nipaya nyēvewen.

27 Alam sēn denedo Yerusalem loḵo hir alam ggev lo su derak Yesu sagi ni nivesa rē, gesu detōk raḵ alam-denenēr-gāgek-rangahsēn hir gāgek sēn denenēr loḵ Buk-sewahsēn-yi* pin lo degwa rē. Om dejoo yi gāgek bē nadiik, lom gāgek sēn alam-denenēr-gāgek-rangahsēn denenēr wirek lo anon rak.

28 Su delē bē vong ngaa ti paya in bē dengis yi rē, rēk detahi niwēek vu Pilatus bē ngis yi menadiik.

29 Devong yoh vu ngaa pin sēn alam-denenēr-gāgek-rangahsēn dekevu wirek menegēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo, banon raḵ ggovek ya. Log deḵo yi vēr vu ḵelepeḵo* beya debē yi ya bedub.

30 Rēk Anutu vong bekedi raḵ yah vu bedub ggōkin.

31 Kedi raḵ vu bedub, lob tato yi vu alam sēn denesepa yi vu Galilea wirek gederak meḵeya Yerusalem ving yi lo. Lob gwēbeng alam saga sēn medo denenēr yi gāgek rangah vu mehōnon.

32 Lob he yam in bē nanēr yi Bengō Nivesa vu ham nabē ngaa sagi sēn wirek Anutu nēr vu hil ḵenud lo bē rēk gevong lo,

33 saga gwēbeng Anutu vong banon raḵ vu hir mewis lo sēn hil agi ggovek ya. Saga nebē vong meYesu kedi raḵ yoh vu gāgek sēn neggēp loḵ Saam netu luu lo bē:

'Sa nalug hong. Sa haḵo hong gwēbeng!'

34 Log nēr wirek bē rēk gevong bekedi jaḵ nah vu bedub, gesu yoh vu bē rēk gēp mepetar na rē, in Anutu nēr bē:

'Sēḵ gevong ngaa nivesa vesa pin sēn wirek senēr bē sēḵ gevong vu Davit lo vu ham yōnon.'

35 Log tateḵin gāgek sēnē raḵ gāgek ngwē sēn nebē:

'Su rēḵ gwēvuu hong mehō vabuung mepetar na rē.'

36 Hil arak ni bē Davit nedo dob, lob nevong huk yoh vu Anutu kwa beberup loḵ buk sēn diik lo. Lob delev yi beya neggēp ving ama lo bu lo bemēm petar ya yōnon.

37 Gaḵ mehō sēn Anutu vong mekedi raḵ lo, og saga su petar ya rē.

38 Om arig lo, sa bē ham jaḵ ni, om sēn he nanēr gāgek rangah vu ham bē: Mehō saga sēn yoh vu bē kevhō ham ngaa nipaya na.

39 Moses yi horek og su yoh vu bē rēk kevhō ham ngaa nipaya na genanēr nabē ham alam yohvu rē. Rēḵ mehō saga sēn mēm yoh vu bē kevhō alam pin

sĕn ayoj na timu vu yi lo hir ngaa nipaya pin na, genanĕr sir nabĕ sir alam yohvu.

⁴⁰ Nebĕ saga, om ham gwĕgin ham! In ngaa sĕn alam-denenĕr-ġagek-rangahsĕn denenĕr wirek lo su natōk vu ham. Sĕn nebĕ:

⁴¹ ‘Ham sĕn nenĕr ġagek pelĕsĕn, ham gwelĕ!

Ham kwamin na ngahi, beham malamin nama!

In sa hevong huk ti loġ ham buk sĕn ham nedo-ĕ,

rĕk mu nabĕ mehōti nanĕr sagi vu ham,

og ham su rĕk gwĕvong geving yi ġagek rĕ!’ ”

⁴² Ggovek log Paulus luho Barnabas bĕ geto denah dobnĕ, lob alam saga denĕr vu luho bĕ luho nom denanĕr ġagek sagi doġ Buk-sewahsĕn-yi* ngwĕ tamusĕn gōk nahin.

⁴³ Log deketĕkin sir, loġ alam Yuda ngahisekĕ loشو alam-yu-ngwĕ sĕn deggĕrin ayoj medenejom rak ving alam Yuda lo deya vu Paulus luho Barnabas, lob luho delev horek loġ sir bĕ nij wĕĕk bedevong geving Anutu yi semusemu sĕn nevong vu sir lo.

⁴⁴ Log Buk-sewahsĕn-yi* ngwĕgu, lob alam vu nyĕg saga pin yam desupin sir in bĕ degengo Anutu yi ġagek.

⁴⁵ Rĕk alam Yuda delĕ alam ngahisekĕ yam denedo, lob ayoj sis yi vu luho gedemehoo Paulus yi ġagek pin bedenĕr ġagek nipaya rak.

⁴⁶ Nebĕ saga lom Paulus lu Barnabas denĕr yah niwĕĕk ata bĕ, “Yōnon! Huk neggĕp vu aluu bĕ alu ġako Anutu yi ġagek sĕnĕ nam vu ham namugin. Rĕk ma geham ruu demimin vu, lob saga tato bĕ ham su yoh vu bĕ rĕk medo malamin-tumsĕn degwata rĕ. Om ham gwengo rĕ! Alu rĕk peggirin he nah benanĕr vu alam-yu-ngwĕ sĕnĕ.

⁴⁷ In Mehōbōp nĕr vu he bĕ:

‘Sa hevong hong in genatu alam-yu-ngwĕ hir rangah,

megedok vu sir noh vu dob pin megweko sir nom vu sa.’ ”

⁴⁸ Alam-yu-ngwĕ saga denġo yi ġagek, lob ahĕj nivesa rot in Mehōbōp yi ġagek, galam pin sĕn Anutu yō ggooin sir rak bĕ demedo malaj-tumsĕn degwata los degwata lo devong ving.

⁴⁹ Lob Mehōbōp yi ġagek saga ya meyoh vu nyĕg saga pin.

⁵⁰ Rĕk alam Yuda deloġ avĕh los arĕj sĕn denejom rak ving sir lo la ahĕj, gedeloġ ggev maluh vu nyĕg sagu la ahĕj ving bĕ nij tebō in Paulus lu Barnabas gedegetii luho na in hir nyĕg.

⁵¹ Lob luho detetĕhin kebus in vahaj in bĕ tato hir huk nipaya sĕn rĕk gĕp degwata vu sir lo vu sir, log luho deya Ikonium.

⁵² Lob sir sĕn denġo Yesu yi ġagek ggĕp Antiok medevong ving lo, ahĕj nivesa rot gemĕm Anon Vabuung luġ yam ggĕrin ayoj.

14

Paulus Luho Barnabas Devong Huk Vu Ikonium

¹ Vu Ikonium og luho devong nebĕ sĕn Antiok lo. Luho deloġ ya alam Yuda hir dub-supinsĕn-yi bedenĕr Bengō Nivesa rangah. Luho denĕr nivesa, lob alam Yuda los alam Griġ yu bōpata devong ving.

² Rĕk alam Yuda vahi su devong ving rĕ, lob deloġ alam dahis ahĕj bedenĕr ġagek nipaya rak Kerisi-yi-alam.

³ Paulus luho Barnabas denedo buk ngahi vu Ikonium gesu deneggōneng rĕ. Gak luho niwĕĕk medenĕr Mehōbōp yi ġagek rangah, lob Mehōbōp vong niwĕĕk loġ luho nemaj, beluho devong ngaa bōp bōp los huk aggagga in bĕ tato vu alam nabĕ ġagek semusemu sĕn denenĕr lo yōnon.

⁴ Rêk alam nyëg saga devasuh sir ya yu luu. Vahi degadu alam Yuda gevahi degadu sinarë luho.

⁵ Lob alam dahis ving alam Yuda medekedi ving hir alam ggev in bë degevang paya vu Barnabas luho Paulus. Devong in bë dengis luho jak gelöng beluhu denadiik.

⁶ Rêk luho dengo, lob deveya medeya distrik ngwë arë nebë Lukaonia medeya Lustra los Derbe los beggang-bu sën denedo dus vu nyëg böp luu saga.

⁷ Bemëm luho denër Bengö Nivesa rangah vu alam beggang-bu pin saga.

Paulus Luho Barnabas Devong Huk Vu Lustra

⁸ Lob mehöti nedo Lustra, su neggee meneya rë, in ata ko yi to los vaha nipaya.

⁹ Mehö sënë nengo Paulus nenër gagek, lob Paulus gët yi niwëek gerak ni bë ayo neya timu beyoh vu bë nivesa jak.

¹⁰ Lob nër ya niwëek bë, “Kwedi jak begebare!” Lob mehö sënë kedi rak pevis beggee meneya.

¹¹ Lob alam ngahisekë delë ngaa sën Paulus vong agi, lob detahi lok ayej Lukaonia nebë, “Anutu luu depöö mehönon rak bedeluk yam vu hil!”

¹² Bedenër Barnabas bë hir anutu-kuungsën Seyus, log Paulus nenër gagek, om denër yi bë hir anutu-kuungsën Hermes.

¹³ Anutu-kuungsën Seyus yi dub ti nedo ya los nyëg böp sagu nenga, lob Seyus yi mehö-neko-seriveng vunek vu burmakau nalu maluh la rak sesik beko meyam aggata avi in bë losho alam saga dengis bedebesi seriveng vu luho.

¹⁴ Lok sinarë Barnabas lu Paulus dengo gagek sënë, lob luho ayoj maggin rot bedekweek hir röpröp, geluho deserög bedeya delok ya alam vuheng atov bedetahi bë,

¹⁵ “Alam-e! Ham nevingin bë gwevong va? Aluu mehönon meris mu nebë ham! Alu bë nanër Bengö Nivesa vu ham in ham gwevuu ham ngaa kuungsën saga na geham peggin ham nom vu Anutu sën mala-tumsën degwa. Sën tung dob los yagek geloo los ngaa pin sën nedo lok lo.

¹⁶ Yönon, wirek Anutu lë mehönon mu, gedevong ngaa pin yoh vu yö kwaj.

¹⁷ Rêk su vun yi rot in bë ham dugin yi rë. Gak nevong ngaa nivesa vesa vu ham mehönon. Nevong hob neto vu ham, los nevong beham nos anon nelok lok yi buk niröp. Nevong nos vu ham nebë saga, lob vong beham kwamin vesa.”

¹⁸ Luho devong gagek sagi bedenare saheng saheng rot in bë degërin alam saga besu debesi seriveng vu luho.

Detengwa Paulus Rak Gelöng

¹⁹ Lok alam Yuda vu Antiok los Ikonium deyam, lom delok alam saga ahëj, lob ahëj sengën bedetengwa Paulus rak gelöng. Dekuung bë diik ya, lom dedadii to meya dobnë.

²⁰ Lom alam sën denevong ving lo yam detetup yi, rëk kedi rak beyah meya beggang. Log monbuk lom luho Barnabas kedi deya Derbe.

²¹ Luho denër Bengö Nivesa rangah vu nyëg sagu, lob alam ngahisekë detu Yesu yi hur. Saga ggovek lok luho deyah Lustra los Ikonium, medetok yah Antiok vu distrik Pisidia ggökin,

²² Bedevo niwëek lok Kerisi-yi-alam ayoj medegadu sir, log luho delev horek vu sir bë, “Ham ngo ayomin na timu vu Kerisi niwëek bemedo. Hil bë adok na Anutu-yi-nyëg, rëk mu hil gako maggin namugin rë.”

²³ Lob luho deggoin alam la rak yoh vu beggang-bu pin saga in denatu ggev medegegin Kerisi-yi-alam, log ayej ggërin nos gedejom rak in sir medetung sir loḵ ya Mehöböp sën ayoj neya timu vu yi ggovok lo nema in bê gegin sir.

Paulus Luho Barnabas Deyah Antiok Ngwë Sën Neggëp Suria Lo

²⁴ Ggovok ya saga log luho deyoh ya distrik Pisidia medetök yah distrik Pampulia,

²⁵ Lob luho denër Anutu yi gägek rangah ggëp Perga. Ggovok, log luho deluk medeya Atalia.

²⁶ Loḵ tum luho derak yaḡ vu Atalia, bedeyah medeya Antiok. Yiḵ Antiok saga sën wirek alam detung luho loḵ Anutu nema in bê gegin luho geluho na degevonḡ yi huk sën luho denevonḡ rot begwëbeng agi.

²⁷ Log luho detök yah Antiok lom mëm desupin Kerisi-yi-alam pin, log luho deturin ngaa pin sën Anutu nevonḡ vu luho lo rangah, gedenër bê Anutu tatekin aggata vu alam-yu-ngwë bedeyoh vu bê ayoj na timu vu Yesu geving.

²⁸ Lob luho denedo buk ngahisekë ving Kerisi-yi-alam sagu.

15

Kerisi-yi-alam Hir Supinsën Ggëp Yerusalem

¹ Lob Kerisi-yi-alam la vu Yuda deluk medeya Antiok bedenër gägek vu arij lo bê, “Nabë ham su sepa doḵ Moses yi horek begwerah* navimin rë, og Anutu su rëḵ geko ham nah rë!”

² Denër nebë sënë, lob Paulus lu Barnabas ahëj sengën rot vu sir bedevo gägek rak sir rot. Lob Kerisi-yi-alam deggoin Paulus lu Barnabas rak, galam la ving, in bê dejak medena Yerusalem bedebengwëng jak gägek rahsën* navij geving sinarë nyëdahis losho alam ggev.

³ Devonḡ sir ya, lob ya deyoh aggata sën neyoh ya dob Ponisia lu Samaria lo, bedenër bengö vu Kerisi-yi-alam vu beggang-bu mahen mahen pin loḵ distrik luu saga bê alam dahis deggërin ayoj yah vu Anutu. Lob arij lo ahëj nivesa in.

⁴ Lob ya detök ya Yerusalem, lob Kerisi-yi-alam losho sinarë, galam ggev, deko sir rak. Lob Paulus lu Barnabas denër ngaa pin sën Anutu vonḡ vu luho lo vu sir.

⁵ Rëḵ alam Parisai* la sën ayoj neya timu vu Yesu lo dekedo medenër yah bê, “Ham gwerah* navij, geham nanër vu sir nabë desepa doḵ Moses yi Horek geving, og mëm!”

⁶ Nebë saga lob sinarë nyëdahis losho alam ggev desupin sir in bê debengwëng jak medegero.

⁷ Medo denesap sir rak gägek hus adingsekë, lok mëm Pita kedi menër bê, “Arig lo! Ham rak ni bê wirek Anutu vo huk ggelek hil, log ggoin sa rak in bê sa nanër Bengö Nivesa vu alam dahis in degengo bedegevonḡ geving.

⁸ Anutu rak mehönon pin ayoj ni, lob vo Anon Vabuung vu sir, nebë sën vo vu hil lo, in bê tato nabë nelë sir nivesa.

⁹ Su vonḡ huk ti vu hil gevonḡ huk agga ngwë vu sir rë. Gaḵ ayoj ya timu vu yi lob yiḵ saga vonḡ bayoj niveseek rak.

¹⁰ Ma ham bê seggi Anutu in va? Sën ham bê gwëbë ngaa maggin saga jak Kerisi-yi-alam kwaj-ë! Gaḵ yiḵ hil los hil kenud lo su ayoh vu bê kerë horek sagi geving rë.

¹¹ Gaḵ hil nehevong ving bê Anutu neko hil yah vu yi rak Mehöböp Yesu yi semusemu, lob yiḵ neko alam saga yah nebë saga ving.”

12 Pita nēr bē sēnē, lob alam supinsēn pin ayej ma, gedebē nengaj in Barnabas luho Paulus hir gagek sēn luho deneturin ngaa bōp aggagga pin bē Anutu vo niwēek vu luho beluho devong vu alam-yu-ngwē lo.

13 Luho denēr ggovek log Yakobus kedi menēr bē, “Arig lo, ham gwengo sa gagek rē!

14 Simon nēr vu ham bē Anutu yam vu alam-yu-ngwē muginsēn nebē sēnē in gooin sir vahi jaḵ bedenatu yi alam.

15 Lob alam-denenēr-gagek-rangahsēn yiḵ denēr gagek timu nebē sēnē. Sēn neggēp loḵ Anutu-yi-kaḵiya nebē:

16 ‘Nahub rēḵ sēḵ nam,

lob Davit yi dub sēn tamang meto nedo lo, saga sēḵ dev jaḵ nah gökin. Yi ngaa pin sēn petar ya lo, saga sēḵ bo mewis doḵ nah, berēḵ medo nabē sēn muginsēn.

17-18 In mehōnon vahi rēḵ desero Mehōbōp.

Alam-yu-ngwē sēn sengo hooin sir raḵ in bē denatu sa ngaa lo pin. Mehōbōp sēn vong begagek agi tōḵ yam rangah wirek lo, lob nēr nebē sēnē vu hil.’”

19 Log nēr ving bē, “Om sa kwaḡ nevo bē hil su abo horek ngahiseḵē medeginengin alam-yu-ngwē sēn deneggēr in sir medeyam vu Anutu lo.

20 Gaḵ mēm hil kevu kaḵiya ti na vu sir nabē su dega reggu sēn alam denetung netu seriveng vu anutu-kuungsēn lo, gesu degevang baggēb, log su dega reggu sēn alam deneseyu kwaj medenediḵ lo, besu dega reggu niḵ kōḵ.

21 Gaḵ hil ngo araḵ ni bē mehōnon denedo yoh vu nyēḡ pin medenēr Moses yi horek loḵ dub-supinsēn-yi yoh vu Buk-sewahsēn-yi* pin rot Beverup gwēbeng.

Dekevu Kaḵiya Ya Vu Alam-yu-ngwē Sēn Denevang Ving Lo

22 Lob sinarē loḡo alam ggev geKerisi-yi-alam pin dejoo gagek, log degoo in hir mehō luu raḵ in bē luho dena Antiok geving Paulus lu Barnabas. Deggoo in Yudas sēn arē ngwē nebē Barsabas geSilas, sēn luho detu Kerisi-yi-alam hir ggev lo.

23 Lom dekevu kaḵiya bedevo loḵ luho nemaj. Dekevu nebē:

He sinarē los alam ggev sēn ham arimin lo he.

He kevu kaḵiya dus ti saḡi yōḵ vu he arimin lo ham sēn ham alam-yu-ngwē vu Antiok los Suria, geKilisia.

24 He hango bē he alam la deyōḵ bedenēr horek ngahiseḵē vu ham bedevong ham ayomin maggin raḵ geham kwamin neketul loḵ. Rēḵ he su anēr vu sir bē degevang nabē saga rē.

25 He hango gagek saḡi, lob mēm he ayomin timu, gehe joo gagek ggovek gemēm he hoo in arimin luu sēnē raḵ behevong luho deneyōḵ vu ham ving he arimin luu sēn he ahēmin ving luho pangsēn lo, Barnabas lu Paulus.

26 Luho su deneggōneng in navij bē rēḵ malaj nama jaḵ sēn denēḵo hil Mehōbōp Yesu Kerisi arē raḵ agi rē.

27 Nebē sēnē, lob he hevong Yudas lu Silas deyōḵ ving luho in bē mēm luho denanēr gagek saḡi jaḵ avij geving vu ham.

28 Anon Vabuung nēr vu he, behe joo gagek bē he su getung horek ngahiseḵē bedeginengin ham. Gaḵ yiḵ horek saḡi sēn mēm ham sepa doḵ.

29 Ham su gwa reggu sēn alam denesis in bē degetung seriveng vu anutu-kuungsēn lo, geham su gwa reggu niḵ kōḵ, geham su gwa reggu sēn deneseyu kwaj medenediḵ lo, geham su gwevang baggēb. Nabē ham gwegin ham besu gwevang ngaa pin saḡi rē, og rēḵ nivesa rot.

Gagek ggovek saga.

Anutu geving ham begeving he.

³⁰ Ggovek, log mēm Kerisi-yi-alam devong sir medeluk medeya Antiok, bedesupin Kerisi-yi-alam pin ggëp sagu, log devo काफीya vu sir.

³¹ Detevin काफीya, lob kwaj vesa in gägek nivesa sën neggëp loḵ काफीya lo vo niwëek vu sir.

³² Lob alam-denenër-gägek-rangahsën luu sën Yudas lu Silas lo, denër gägek ngahisekë vu sir, bedevo niwëek vu sir bedegadu sir ving.

³³ Luho denedo hus ading teka ggëp Antiok ggovek, loḵ tum arij lo pin devong luho yah los gägek nahub, beluho deyah medeya vu alam sën devong luho ya lo.

³⁴ [Rëḵ Silas yö vong yoh vu kwa menedo Antiok.]

³⁵ Log Paulus lu Barnabas denedo Antiok, belosho alam vahi denetahu mehõnon medenenër Mehõbõp yi Bengõ Nivesa rangah vu sir.

Paulus Luho Barnabas Devasuh Sir

³⁶ Buk la ya ggovek loḵ Paulus nër vu Barnabas bë, “Alu anah mana galë arid lo vu nyëg pin rë, sën wirek alu anër Mehõbõp yi gägek vu sir lo. In alu ajaḵ ni nabë denedo nivesa ma ma!”

³⁷ Lob Barnabas bë geḵo Jon na geving luho. Jon sën arë ngwë nebë Markus lo.

³⁸ Rëḵ Paulus nër bë, “Mehõ sagi sën wirek vuu aluu ggëp Pampulia gesu yam huk ving aluu rë lo, om alu su gaḵo yi na geving!”

³⁹ Lob luho denër sir rot, lom devasuh sir beBarnabas ḵo Markus beluho derak yag bedeya Kupros.

⁴⁰ Log Silas ya ving Paulus geKerisi-yi-alam deketaḡ vu Mehõbõp bë yi semusemu medo geving luho, log devong luho ya.

⁴¹ Luho ya deḵo loḵ distrik Suria los Kilisia, beluho devo niwëek loḵ Kerisi-yi-alam vu sagu ayoj.

16

Timoti Ya Ving Paulus Luho Silas

¹ Ggovek log Paulus luho Silas ya deverup Derbe medeya Lustra ving. Lob Yesu yi hur ti nedo sagu arë nebë Timoti. Yuda avëh ti sën ayo neya timu vu Yesu lo nalu yi, gamaḵ Grik ti.

² Lob Kerisi-yi-alam vu Lustra los Ikonium denenër Timoti bë mehõ nivesa.

³ Paulus ahë ving Timoti bë na geving yi, lob ḵo yi merah* navi. In kwa vo bë alam Yuda sën denedo agu, lob vong nebë sënë in derak ni bë Timoti ama Grik, om rëḵ dejuuk yi.

⁴ Lob detetuu aggata medeya deyoh vu beggang-bu ngahisekë, lob denevong gägek sën sinarë los ggev deḵo vu Yerusalem lo vu Kerisi-yi-alam pin gedenër vu sir bë desepa doḵ.

⁵ Lob mēm Kerisi-yi-alam devong ving niwëek ata, log alam deneloḵ yam ving sir yoh vu buk, besir ngahisekë neraḵ.

Paulus Lë Alam Masedonia Ti Loḵ Pesepsën

⁶ Devongin bë dena distrik Asia* rëḵ Anon Vabuung nërin sir bë su dena denanër Anutu yi gägek vu alam Asia*. Lom verup detetuu aggata meya deḵo loḵ distrik Prugia los Galata.

⁷ Lob ya deverup lok distrik Musia hir den atov, lom kwaj nevo bë dedok na distrik Bitunia, rëḵ Yesu yi Anon Vabuung nërin sir.

⁸ Lob deyoh ya Musia hir den atov meya deto Troas.

⁹ Lob Paulus lē ngaa nebē pesepsēn loḵ buk, geMasedonia ti nare getahi ya vu yi bē, “Gegōk loo megenam distrik Masedonia megedoḵ vu he!”

¹⁰ Paulus lē ngaa saga ggovek, log he pevis benesero yaḡ in bē ajaḵ mana loo vahi distrik Masedonia, in he raḵ ni bē Anutu tahi he in bē he na nanēr Bengō Nivesa vu alam sagu.

Ludia Ggērin Yi Tu Kerisi Yi Hur Avēh Ti

¹¹ Lob he raḵ yaḡ vu Troas besesor maya Samotrakia. Log monbuk lob he ya verup Neapolis,

¹² baya verup Pilipi sēn alam Rom yam denedo loḵ benyēḡ böpata kesuu beggang-bu pin vu distrik Masedonia lo. Lob he nado buk la vu nyēḡ saga.

¹³ Log Buk-sewahsēn-yi* lob he heto mayoh bēl nenga sēn neggēp dus vu beggang aḡi aggata avi, behe ya matōḵ vu nyēḡ len teka sēn alam Yuda denesupin sir medenejom raḵ loḵ lo. Lob he tōḵ raḵ avēh la gedesupin sir medenedo bēl saga nenga, lob he heto nado ving sir manēr gāḡek rangah vu sir.

¹⁴ Lob Tuatira avēh ti arē nebē Ludia ngo he gāḡek sagi. Avēh sēnē nevang huk monē yi raḵ tob mala sagap, geyō nejom raḵ vu Anutu yoh vu buk. Nengo Paulus yi gāḡek lob Mehōbōp ggērin ayo gebē nenga in.

¹⁵ Lob losho yi alam deripek bēl ggovek loḵ nēr bē, “Bē ham gwelē nabē sayoḡ neya timu vu Mehōbōp yōnon, oḡ ham doḵ nam medo sa beggang.” Jij he niwēēk ata nebē sēnē, lob he su ayoh vu bē ḵeyēh aye rē.

Paulus Luho Silas Deya Ḷarabus Pilipi

¹⁶ Buk ngwē lob tum he tetuu aggata maya nyēḡ jomraḵsēn-yi, loḵ hur avēh ti tōḵ vu he lok aggata. Mehōti baḡo avēh sēnē tu yi ngaa meris, lob yi avēh sēnē yutōḵsēn benenēr gāḡek vunsēn rangah. Lom avēh sagi ala neḡo monē böpata raḵ yi huk yutōḵsēn sēnē.

¹⁷ Lob avēh sagi sepa he los Paulus metahi bē, “Anutu vavunē yi alam sēnē yōnon rot! Denenēr aggata sēn Anutu geḡo mehōnon nah lo tato vu hil!”

¹⁸ Avēh sēnē nevang nebē sēnē raḵ buk, lob Paulus ni tebō raḵ, lom ggērin menēr vu memō nipaya bē, “Senēr raḵ Yesu Kerisi arē niwēēk vu hong bē gedēēin avēh sēnē gegēna!” Lob pevis bememō lēēin avēh geto meya.

¹⁹ Lom avēh sagi ala lo pin delē bē hir bagosēn degwa to meya, lob dejom Paulus luho Silas ahon mēdedadii luho ya telig vu alam ggev.

²⁰ Deḡo luho ya vu kiap log denēr bē, “Alam Yuda luu sēnē deyam in bē degevang bebegō berup dok hil nyēḡ.

²¹ In denenēr bē hil sepa doḵ horek agga ti sēn hil alam Rom hil su ayoh vu bē gevong ma sepa doḵ rē lo.”

²² Lob alam pin delok vu sir medenēr gāḡek rak luho ving. Lob kiap kah luho hir tob ya in luho, log nēr bedeveek luho raḵ beggi.

²³ Deveek luho rot ggovek, log detung luho loḵ ya ḵarabus gedenēr niwēēk vu mehō negin beggang ḵarabus bē gegin luho nivesa.

²⁴ Mehō saga ngo gāḡek niwēēk sēnē, lob tung luho loḵ ya beggang ḵarabus ayo peggo, gedevingin luho vahaj ahon raḵ ngadoheng.

²⁵ Log buk vuheng raḵ lob Paulus lu Silas medo denejom raḵ los denevang raro vu Anutu, galam ḵarabus pin medo denengo luho.

²⁶ Lob pevis bejemapi ggee böpata beggee rak beggang ḵarabus los mudeng pin, lob reping pin tahinin avuti, gesēng puh in alam ḵarabus pin.

²⁷ Lob mehō negin ḵarabus kedi melē bē reping pin tahinin, lom kuung bē alam ḵarabus to deya pin, lom tur yi paēp-yu-anil in bē yō tetev yi benadiḵ.

²⁸ Rēḵ Paulus tahi niwēēk ya vu bē, “Su gebasap hong! In he pin nado!”

²⁹ Log mehō negin karabus tahi bedeko ram yam. Log serög meluk ya karabus ayo, rēk neggōneng rot genelēk, lob petev meneggēp loḵ Paulus lu Silas vahaj.

³⁰ Log li luho to meyah dobnē genēr bē, “Mehō böp luho! Sa gevong nabē va in Anutu geḵo sa nah vu yi?”

³¹ Lob luho denēr vu yi bē, “Ayom na timu vu Mehöböp Yesu, og rēk Anutu geḵo hong los hong alam geving nah vu yi.”

³² Lob mēm luho detatekin Mehöböp yi gāgek rangah vu losho yi alam sēn deneggēp loḵ yi beggang lo.

³³ Lob buk vuheng raḵ rēk ḵo luho beya meripek beggi niben. Lom pevis belosho yi alam pin deripek bēl loḵ yik buk saga.

³⁴ Log ḵo luho loḵ yah yi beggang ayo bevo nos vu luho, log losho yi alam ayoj tee yi in ayoj ya timu vu Anutu.

³⁵ Log heng to, lob kiap devong ahēvavu la ya medenēr bē, “Ham gweḵo mehō luu saga vēr in karabus bedenah bej!”

³⁶ Lob mehō negin karabus yah menēr gāgek sēnē vu Paulus bē, “Kiap devong gāgek yam bē melu nah. Om melu dēēin beggang karabus na gemelu na los gāgek nahub.”

³⁷ Rēk Paulus nēr vu sir bē, “Aluu alam Rom, rēk alu su hevong ngaa nipaya ti in bē degetung aluu duk na karabus rē. Gaḵ yō desis aluu meris mu rak alam pin malaj gedetung aluu yam karabus. Log gwēbeng maḵ bē degetii aluu vunsēn geto mena? Ma rot! Yō denam medegeli aluu geto menah dobnē.”

³⁸ Lob ahēvavu deḵo gāgek sēnē meyah denēr vu kiap lo, lob kiap dengo bē luho alam Rom yōnon, lom deggōneng rot.

³⁹ Lob ya denēr gāgek nahub los kwaj paya vu luho gedeli luho to deyah dobnē. Log denēr vu luho bē luho degevuu nyēg sēnē gedena.

⁴⁰ Lob luho to deya in beggang karabus, geto deyah Ludia yi beggang, bedelē Kerisi-yi-alam bedenēr gāgek vahi vu sir in bē bo niwēek doḵ ayoj. Log luho deya.

17

Alam Tesalonika Devongin Bē Dengis Paulus Luho Silas

¹ Luho deya raḵ meya deverup Ampipolis, lob luho dekesuu nyēg sagi geya deverup Apolonia, bedekesuu geya deverup Tesalonika. Sēn alam Yuda hir dub-supinsēn-yi ti nedo lo.

² Lob Paulus vong ggōkin yah nebē sēn nevong yoh vu nyēg lo. Loḵ ya dub-supinsēn-yi ving alam Yuda loḵ Buk-sewahsēn-yi* metatekin Anutu-yi-kiapiya yoh vu soda löö vu sir.

³ Nēr Anutu yi gāgek degwa tato getatekin vu sir bē Anutu yō joo gāgek ggovek ya bē Kerisi duk nam dob begeḵo kerus menadiik, gekedi jaḵ nah gökin. Log nēr bē, “Yesu sēn senēr bengō vu ham lo, saga Mehō sēn Anutu ggooin raḵ in bē geḵo hil nah lo.”

⁴ Lob sir sēn dengo yi gāgek lo la deggēr in sir medesepa luho Silas. Galam Grik la sēn denejom raḵ vu Anutu lo yu böpata detamuin luho. Lob avēh los bengōj-ggoreksēn ngahiseḵē devong nebē sēnē ving.

⁵ Rēk alam Yuda ayoj sis yi rot in alam denesepa Paulus luho Silas, lob debago alam sēn nijpaya beyuj-lul-kōḵ lo la ggēp telig, gedesupin mehōnon ngahiseḵē rot beya delōḵ alam beggang saga ahēj, bahēj sengēn raḵ bededun böpata verup. Ya deggēr in Yason yi beggang medesero Paulus luho Silas in bē degeḵo luho geto dena dobnē vu alam.

⁶ Rêk su detök vu luho rë, lob dedadii Yason losho Kerisi-yi-alam vahi to deya dobnë bedeko sir ya denare loĵ kaunsor malaj, log detahi böpata bë, “Alam sën deneloĵ alam ahëj yoh vu nyëg pin bë degevong paya lo, sën gwëbeng deverup vu hil-ë.

⁷ Lob Yason sënë қо sir loĵ ya yi beggang. Alam saga sën denekeyëh alam Rom hir mehö-los-bengö Sisar* yi horek, gedenenër bë mehö-los-bengö ngwë nedo arë nebë Yesu.”

⁸ Kaunsor losho alam pin dengo gägek sënë lob newaj raĵ.

⁹ Lob denër beYason losho yi alam debaĵo sir, gedener vu sir bë degegin Paulus luho Silas nivesa in su degevong bebegö berup. Log delëin sir medeya.

Paulus Luho Silas Devong Huk Vu Beroya

¹⁰ Loĵ pevis beKerisi-yi-alam devong Paulus lu Silas deya Beroya loĵ buk. Luho ya deverup Beroya, lob luho deloĵ ya alam Yuda hir dub-supinsën-yi ayo.

¹¹ Lob alam Yuda sën denedo Beroya agu sir alam nijvesa rot kesuu alam Yuda vu Tesalonika. In deĵo Anutu yi gägek raĵ mahëj ving. Detevin Anutu-yi-kapiya yoh vu buk in bë deĵak ni nabë luho denenër gägek anon ma ma.

¹² Lob alam Yuda ngahisekë losho alam Grik los bengöj-ggoreksën vahi ayoj ya timu vu Yesu. Sir maluh gavëh.

¹³ Ggovek loĵ alam Yuda vu Tesalonika dengo Paulus bengö bë nenër Anutu yi gägek ggëp Beroya. Lob deya nyëg sagu, medetetuhin alam sagu in bë ahëj sengën jaĵ vu Paulus losho alam sën denesepa yi lo.

¹⁴ Lob Kerisi-yi-alam depevis medevong Paulus ya loonë, geSilas lu Timoti denedo Beroya.

¹⁵ Lob alam sën deĵo Paulus ya aggata lo deli ya meto Atens gedeneyah, lom deĵo gägek meyah denër vu Silas lu Timoti bë luho dena vu Paulus pevis.

Paulus Nër Gägek Ggëp Atens

¹⁶ Paulus medo negin luho ggëp Atens, loĵ lë alam nyëg sagu bë denesepa loĵ hir anutu-kuungsën ngahisekë rot, lob ayo maggin rot.

¹⁷ Lob loĵ ya dub-supinsën-yi belosho alam Yuda denesap sir raĵ gägek. Log nevengwëng ving alam-yu-ngwë sën denejom raĵ ving alam Yuda lo ving. Log neya telig yoh vu buk menenër gägek vu alam pin sën yam denedo lo.

¹⁸ Lob losho alam los kwaj böp la vu Epikurius hir dub, gela vu Stoik hir dub bedemehoo sir, lob denër bë, “Mehö gägek jeggin jeggin saga bë nanër gägek re?” Lob sir la denër bë, “Maĵ bë nanër alam nyëg la hir anutu!” Nër bë sënë in Paulus nër gägek raĵ Yesu los kediraksën.

¹⁹ Lom deĵo Paulus ya hir beggang kaunsor ggëp Këdu Ares medeloĵ tepëk in yi bë, “Yoh vu bë he ganĵo gägek mewis sën genenër agi lo degwa?”

²⁰ He hango hong gägek rëk yö agga ti, om he hevongin bë gango gägek sagi los degwa!”

²¹ In yik alam Atens soĵek ving alam nyëg ngwë sën yam denedo Atens lo pin su kwaj nevo ngaa ngwë rë. Gaĵ denedo in bë degengo gägek mewis medebengwëng jaĵ mu.

²² Lob Paulus nare loĵ kaunsor vu Këdu Ares vuheng atov genër bë, “Ham alam Atens! Seraĵ ham nimin bë ham kwamin vo anutu pin menegin sir nivesa.

²³ Lob sa haĵo loĵ nyëg mehalë ham jepö sën ham netung in bë ham najom jaĵ vu sir lo. Lom sa halë jepö ti geham kwevu gägek raĵ neggëp nebë ‘Anutu

sĕn hil dugin lo yiyi'. Om anutu sĕn ham dugin rĕk ham nejom rak meris mu vu yi lo, sĕn gwĕbeng sa bĕ nanĕr yi gagek vu ham.

²⁴ Anutu sĕn tung dob los ngaa aggagga pin sĕn denedo lok lo, og Anutu saga sĕn yi Mehōbōp sĕn tu yagek los dob ala. Rĕk su nedo lok dub sĕn mehōnon denevr rak nemaj lo rĕ.

²⁵ Mehōnon su deyhov vu bĕ dedok vu yi rĕ, in su nerak vu in ngaa ti rĕ. Gak yō vong bemehōnon denedo vesaj bemedo malaj netum, gevo ngaa nivesa vesa pin vu sir.

²⁶ Lob vong bemehōnon pin depum rak degwa timu bedeyoh vu nyĕg pin vu dob, geyō tung hir buk los den atov pin vorot.

²⁷ Nevong ngaa nebĕ saga in bĕ mehōnon pin kwaj bo Anutu gĕp ayoj. Genabĕ desero yi, og rĕk denatōk jak yi, in su nedo ading in hil rĕ.

²⁸ Gak hil nado vesad gemedo nahee los nehevong hil ngaa pin degwa rak yi timu. Nebĕ sĕn ham alam kwaj bōp la denenĕr bĕ, 'Hil degwa yi yōnon!' lo.

²⁹ Om nabĕ hil degwa Anutu, og hil su kwad bo nabĕ Anutu ni nebĕ ngaa sĕn mehōnon denesemu rak goor ma seriva ma gelōng lo rĕ.

³⁰ Wirek sĕn mehōnon dugin Anutu lo, og Anutu yō lĕ ggovek ya rĕk su kevoh sir ya rĕ. Rĕk gwĕbeng og nĕr niwĕĕk vu mehōnon pin vu dob bĕ degĕrin sir.

³¹ Log yō ggooin buk ti rak vorot in bĕ gengo mehōnon pin hir gagek mebo nyĕvewen vu sir nirōp. Lob yō ggooin mehōti rak in huk sagi, gevong yi mekedi rak yah vu bedub in bĕ tato vu hil nabĕ yik mehō lo sagi."

³² Alam lo dengo gagek bĕ alam-diiksĕn dekedi jak nah vu bedub, lob vahi denōp rak yi, rĕk vahi denĕr bĕ, "Nahub rĕk genanĕr gagek sĕnĕ gōkin nah vu he behe gangol!"

³³ Denĕr ggovek log Paulus vuu sir geto meya.

³⁴ Rĕk mu alam ti ti degĕrin sir bayoj ya timu vu Yesu medetamuin Paulus medeya. Ti arĕ nebĕ Dionusius sĕn kaunsor Kĕdu Ares ti, log avĕh ti arĕ nebĕ Damaris, galam la ving.

18

Paulus Vong Huk Ggĕp Korint

¹ Paulus nedo Atens ggovek log ya Korint.

² Lob tōk vu Yuda ti arĕ nebĕ Akwila geyi nyĕg Pontus. Luho venĕ Priskila yō sōb devuu Itali gedeyam Korint, in alam Rom hir mehō-los-bengō Klaudius yō tii alam Yuda pin bĕ degevuu Rom gedena. Lob Paulus ya vu luho

³ in yik lōōho hir huk timu, om nedo ving luho bemedo denesemu sĕl beggang-yi.

⁴ Lob Paulus neya Yuda hir dub-supinsĕn-yi pin menenĕr vu alam Yuda los alam Grik bĕ ayoj na timu vu Yesu.

⁵ Lok Silas luho Timoti vu Masedonia medeto, lom mĕm Paulus nenĕr gagek yoh vu buk pin vu alam. Nĕr gagek niwĕĕk vu alam Yuda bĕ Yesu yik yi Mehō sĕn Anutu ggooin rak in bĕ gĕko hil nah lo.

⁶ Rĕk dekeyĕh yi gagek gedenĕr pelĕ rak yi, lob Paulus tetĕhin kebus to in yi tob log nĕr vu sir bĕ, "Bĕ ham malamin nama, og yō degwa vu ham, su sa ngaa rĕ. Gesa naya in sena vu alam-yu-ngwĕ."

⁷ Lob lĕĕin dub-supinsĕn-yi geto meya merak ya alam-yu-ngwĕ ti arĕ nebĕ Titius Yustus yi beggang benedo ving yi. Mehō sĕnĕ yi mehō nejom rak vu Anutu, lob yi beggang nedo dus vu Yuda hir dub-supinsĕn-yi.

⁸ Yuda hir dub-supinsën-yi ala arë nebë Krispus, lob losho yi alam deggërin sir bayoj ya timu vu Mehöböp. Galam Korint ngahisekë dengo Paulus aye medevong ving bederipek bël.

⁹ Log buk ti lob Paulus lë ngaa ti nebë pesepsën geMehöböp nër vu yi bë, “Su gegöneng! Gağ hongëx genanër gagek rangah! Su genajom hong ahon!”

¹⁰ Sa nado ving hong, om mehöti su rëk ngis hong rë, in alam ngahisekë vu nyëg böp sënë rëk denatu salam.”

¹¹ Lom mëm Paulus nedo Korint metatekin Anutu yi gagek vu sir yoh vu ta ti, gekwev nemadvahi-mevidek-ti.

¹² Rëk nahub geGalio tu alam Akaya hir kiap böp, lob loğ buk saga alam Yuda denër gagek revuh ti gedeko Paulus ya gagek ggëp beggang-gagek-yi,

¹³ gedenër gagek tetuhinsën rağ yi bë, “Mehö sagi netahu alam bë denajom jağ vu Anutu og desepa doğ aggata ngwë medekeyëh he horek.”

¹⁴ Lob Paulus bë nanër gagek nah, rëk Galio nër vu alam Yuda muğin bë, “Ham alam Yuda, nabë gagek nipaya sogek ma, ngaa nipaya ti neggëp vu mehö sënë yönon, og yoh vu bë mëm sa gango ham los ham gagek.

¹⁵ Gağ nabë ham yam lok tepëk in sa in gagek meris meris ma, rağ ham ngo ham degwa la, ma rağ ham alam Yuda ngo ham horek, og maam nöğ gëp! Ham ngo semu! Sa niğ lël bë sa su gango gagek in ngaa nabë sënë!”

¹⁶ Log tii sir to deyah dobnë.

¹⁷ Nebë saga, lob tum alam Yuda deggërin yah beyö dejom hir dub-supinsën-yi ala ti arë nebë Sostenes ahon, bedeveek yi loğ beggang-gagek-yi mala. Rëk Galio su nër gagek ti rağ sir rë.

Paulus Yah Antiok Vu Suria

¹⁸ Paulus nedo Korint hus ading teka ving rë, loğ jom Kerisi-yi-alam nemaj gerak ya yağ in na distrik Suria. Lob Priskila luho regga Akwila deya ving yi. Lööho detök ya Senkria, lob mëm Paulus keping yu viis in buk yah verup loğ buk sën aye ggërin yi neggëp Anutu mala wirek lo bë su rëk keping yu rë lo.

¹⁹ Log ya deverup Epesus lob vuu luho medenedo nyëg sënë, geyö ti luğ ya dub-supinsën-yi ayo menër gagek vu alam Yuda.

²⁰ Lob alam saga denër vu yi bë medo buk la geving sir rë, rëk su sepa loğ ayej rë.

²¹ Gağ jom nemaj gesemu gagek vu sir bë, “Nabë Anutu su nanërin sa rë, og sëk nom berup vu ham buk ngwë gökin.” Log rağ ya yağ ti ggëp Epesus meya.

²² Yağ ya meya nedo Sisarea, lob Paulus rağ ya Yerusalem bejom Kerisi-yi-alam nemaj, log mëm luğ meyah Antiok.

Paulus Neko Loğ Nyëg Netu Beron Löö

²³ Paulus ya nedo buk la ggovek, log kedi rağ vu Antiok meyah beya meyoğ vu distrik Galata los Prugia hir nyëg mahen mahen pin meya nevo gadu loğ Kerisi-yi-alam pin ayoj.

Apolos Nër Yesu Bengö Rangah

²⁴ Lob Yuda ti vu Aleksandria yam nedo Epesus, arë nebë Apolos. Sën yi mehö-vengwëngsën-yi, geyö rağ Anutu-yi-kağiya ni nivesa rot.

²⁵ Detahu yi loğ Mehöböp yi aggata yö wirek vorot, gağ Yesu og su rağ ni rë. Rëk ayo niwëëk in bë nanër bengö rangah, lob nër niröp rot vu sir. Gağ mëm Jon og mëm lë yi buk sën neripek alam rağ bël lo rağ mala,

²⁶ om mëm mehö saga nër los ayo niwëëk ata loğ alam Yuda hir dub-supinsën-yi. Loğ mëm Priskila luho Akwila dengo yi lob mëm deko yi ya vu luho beluho denër Kerisi yi aggata tato niröp rot vu yi.

²⁷ Lob nahub gApolos kwa vo bë na Akaya, lob Kerisi-yi-alam vu Epesus deyogek in aye bë gevong nabë sënë, lom dekevu काफीya vu Yesu yi hur vu Akaya bë degeko yi jak. Apolos tök ya Akaya lob Anutu vong semusemu vu yi belok vu alam sën ayoj neya timu vu Yesu lo niwëëk rot.

²⁸ In niwëëk rot benër yah bedahun alam Yuda hir gagek rak alam pin malaj, getato vu sir bë Anutu-yi- काफीya nër meneggëp rangah nebë Yesu yik yi Mehö sën Anutu ggooin rak in bë gëko hil nah lo.

19

Paulus Vong Huk Vu Epesus

¹ Apolos nahën nedo Korint, gePaulus yoh ya distrik Asia* vuheng atov metök ya Epesus, lob tök rak Kerisi-yi-alam la ggëp sagu.

² Lob lok tepëk in sir bë, “Sën ham ayomin ya timu vu Yesu lo, lob mak Anon Vabuung lok yam ggërin ham ayomin ving-a?” Lok denër yah vu bë, “Ma! Mehöti su nër Anon Vabuung ti bengö mehe hangö rë.”

³ Lob Paulus lok tepëk yah ggökin bë, “Log deripek ham rak bël nebë tena?” Lom denër yah vu bë, “Deripek he nebë sën Jon neripek alam lo.”

⁴ Lom Paulus nër yah bë, “Wirek Jon nër vu alam bë degërin ayoj bedejipek bël, log nër vu sir ving bë nahub rëk ayoj na timu vu mehö sën rëk tamuïn yi menam lo. Mehö sagi arë nebë Yesu.”

⁵ Dengo Paulus yi gagek saga lob denër meripek sir rak Mehöböp Yesu arë.

⁶ Lob Paulus bë nema rak sir, lob pevis bAnon Vabuung lok yam ggërin ayoj medenër alam nyëg ngwë ayej aggagga, bedenënër gagek nebë alamdenënër-gagek-rangahsën.

⁷ Sir yoh vu nepadluho bemaq videk luu.

⁸ Log Paulus lok ya alam Yuda hir dub-supinsën-yi betatekin Anutu-yi-nyëg degwa rangah vu sir bejj sir yoh vu kwev löö.

⁹ Rëk alam la ayoj niwëëk rot gesu denevong ving rë. Gedenenër gagek nipaya rak Mehöböp yi aggata rak alam malaj. Lob tum Paulus kehe yi in sir geya, lob ko alam sën denesepa lok yi gagek lo rak menenër gagek vu sir yoh vu buk pin ggëp Turanus yi dub-tatekinsën-gagek-yi.

¹⁰ Bevong nebë sënë yoh vu ta luu, lob alam Yuda los Grik pin sën denedo Asia* lo dengo Mehöböp yi gagek.

Gagek Rak Siva Nalu Maluh Lo

¹¹ Anutu vong ngaa böp böp lok Paulus nema,

¹² lob tum alam deneko agesip los tob la sën Paulus navi nerak lo beya denetung rak alam nijraksën, lob hir niraksën nemaya. Gememö tö deneya in sir la ving.

¹³ Log alam Yuda sën denevengëv rak tupaak medeneko lok nyëg pin in bë degetii memö na in alam gedegeko monë jak lo la denër Mehöböp Yesu arë gedeneseggi in bë degetii memö na in alam. Bedenenër bë, “Ham gwevong noh vu sayëg in sa nanër vu hong rak Yesu arë sën Paulus nër gagek rak yi lo!”

¹⁴ Lob alam Yuda hir alam-deneko-seriveng hir ggev ti arë nebë Siva, lob nalu lo nemadvahi-bevidek-luu denevong huk nebë sënë.

¹⁵ Rëk memö nër yah vu sir bë, “Yesu saga serak ni. Geserak Paulus ni ving. Gak mü ham re lo?”

¹⁶ Lob mehö sën memö negwang ya yi lo, pesöng ggök sir gesis sir pin bekweek hej tob bedeko nipaya rot, bedepiv kök medeveya meto deyah dobnë los ahëj töksën.

¹⁷ Ggovek rĕk alam Yuda los Grik pin sĕn denedo Epesus derak ngaa sĕnĕ ni, lob sir pin deggöneng böpata gedeko Mehöböp Yesu arĕ rak.

¹⁸ Log alam sĕn ayoj neya timu vu Yesu lo vahi deyam ving medenĕr sĕn denetung bu rak ngaa pin lo rangah gedevuu ya.

¹⁹ Galam ngahi sĕn denevong parahek los naböo lu ngaa lo desupin hir kapiya parahek los naböo yi gedevesi rak ya nengwah rak alam pin malaj. Lob detevin kapiya sĕnĕ yi monĕ sĕn denebago rak lo, lob yoh vu monĕ gahis 50,000.

²⁰ Lob Mehöböp yi huk niwĕĕk rak nebĕ sĕnĕ genetato yi niwĕĕk bĕ yi böpata bekesuu.

Alam Dahis Depemĕjin Kerisi-yi-alam

²¹ Paulus lĕ ngaa pin saga ggovek, log kwa vo bĕ na distrik Masedonia los Akaya loĕ mĕm nah mena Yerusalem. Nĕr bĕ, "Sena sagu govek rĕ, loĕ sena galĕ Rom geving."

²² Lob vong yi mehö luu sĕn denelok vu yi lo demugin medeya distrik Masedonia, Timoti lu Erastus. GePaulus yö ti nahĕn nedo ggĕp distrik Asia*.

²³ Lob loĕ buk saga, alam demehoo sir in Yesu yi aggata gebĕ dengis sir rak degwa nebĕ sĕnĕ:

²⁴ Mehöti arĕ nebĕ Demetrius nedo belosho yi hur ngahisekĕ denesemu ngaa rak seriva. Denesemu anutu-avĕh-kuungsĕn Artemis yi dub kĕnu mahen mahen rak seriva in alam debago.

²⁵ Lob Demetrius sĕnĕ supin yi hur pin ving alam sĕn yik denevong huk nebĕ agi genĕr vu sir bĕ, "Alam-e! Ham ngo rak ni bĕ hil nehako monĕ nivesa rak hil huk seriva sĕnĕ."

²⁶ Lob ham rak ni ving nebĕ mehö sĕn Paulus lo loĕ alam ngahisekĕ rot ahĕj, beggĕrin ayoj rak yi gagek sĕn nenĕr nebĕ anutu pin sĕn hil nesemu rak nemad lo, saga og su anutu anon rĕ. Lob su vong nebĕ sĕnĕ vu hil Epesus mu rĕ, gak vong yoh vu distrik Asia* pin ving.

²⁷ Lob Paulus yi gagek sagi su rĕk gevong balam degeruu demij vu hil huk-monĕ-yi sĕnĕ mu rĕ. Gak rĕk dahun anutu-avĕh böp Artemis yi dub vabuung sĕnĕ na geving. Gwĕbeng alam distrik Asia* los alam vu dob pin deneko arĕ rak, rĕk mu nabĕ Paulus medo nanĕr gagek nabĕ saga, og rĕk hil anutu-avĕh böpata los niwĕĕk sĕnĕ rĕk natu ngaa meris barĕ nama na."

²⁸ Dengo gagek sĕnĕ lob ahĕj sengĕn böpata rot gedetahi rot bĕ, "Hil Artemis vu Epesus yi böpata rot!"

²⁹ Detahi böpata rot nebĕ saga galam pin vu nyĕg saga dereseeh rur böpata mekedi deya. Dekedi loĕ ti medeserög medeya beggang-supinsĕn-yi, lob dejom Gayus luho Aristarkus ahon mededadii luho ya ving sir. Luho vu distrik Masedonia rĕk luho deyam ving Paulus.

³⁰ Paulus vongin bĕ begi na sir vuheng benanĕr gagek vu sir, rĕk Yesu yi hur deggĕrin yi.

³¹ Log alam distrik Asia* hir ggev böp la, og losho Paulus yö denerak nij, om devong gagek ya vu yi ving bedenĕr niwĕĕk vu yi bĕ su dok na beggang-supinsĕn-yi.

³² Lob alam ngahisekĕ saga deneketul loĕ rot, in sir vahi denetahi gagek agga ti gevahi denetahi agga ngwĕ, lob alam vahi su derak gagek sĕn desup sir in lo degwa ni rĕ.

³³ Lob alam Yuda derot Aleksander ya nare malaj galam vahi denĕr bĕ mĕm yö nerak gagek degwa ni. Lom Aleksander varah nema rak gebĕ nanĕr gagek tato vu sir.

³⁴ Rêk ma gederak ni bê yi Yuda ti, lob sir pin ayej lok ti gedenetahi rot bê, “Hil Artemis vu Epesus yi bôpata rot!” Detahi nebê saga yoh vu nyêg mala luu.

³⁵ Medo denevong medenevong, lok mêm mehô sên tu nyêg bôp Epesus hir ggev benekevu hir gâgek lu ngaa lo vong bededuj ma, log nêr vu sir bê, “Ham alam Epesus! Mehô re rêk dugin nyêg bôp Epesus nabê negin avêh bôp Artemis yi dub los kenu gelông sên luk yam vu yâgek lo?”

³⁶ Mehôti su yoh vu bê keyêh gâgek sagi rê. Om ham ayemin nama, geham su pevis megwevong ngaa ti.

³⁷ Ham ngo ko mehô luu sênê yam, rêk mu luho su deggodek dub yi ngaa ti rê. Geluhu su denêr pelêsên rak hil anutu-avêh rê, gema!

³⁸ Om nabê Demetrius losho yi hur hir gâgek ti neggêp vu mehôti, og buk-gâgek-yi neggêp. Gekiap bôp nedo. Om yô rêk gengo hir gâgek.

³⁹ Genabê ham gâgek la nahên neggêp, og ham semu dok supinsên yi buk nirôp.

⁴⁰ Rêk mu alam Rom rêk denanêr hil nabê hil hevong begô verup gwêbeng gedegwa ma! Genabê dedok tepêk in hil in supinsên nipaya sênê degwa, og gâgek ti su neggêp in bê hil rêk nanêr dok nah vu sir rê!”

⁴¹ Mehô sên nekevu gâgek lu ngaa lo nêr nebê sênê, log kevoh supinsên ya bedeketêkin sir.

20

Paulus Ya Meko Lok Distrik Masedonia Los Grik

¹ Gâgek sênê ahê yes rak ggovek, log Paulus supin Yesu yi hur lo deyam vu yi, menêr gâgek vahi vu sir in bê bo niwêek dok ayoj. Log jom nemaj geya rak beya distrik Masedonia.

² Ya meyoh vu nyêg pin menêr gâgek ngahisekê in gadu Kerisi-yi-alam beya verup dob Grik,

³ lom nedo sagu yoh vu kwev löö ggovek, log bê jak yag mena Suria. Rêk ngo bê alam Yuda dejoo gâgek bê dengis yi menadiik, lom sepa vaha meyoh distrik Masedonia beyah.

⁴ Yah log Purus nalu Sopater vu Beroya, gAristarkus lu MonSekudus vu Tesalonika, geGayus vu Derbe, geTimoti, geTukikus luho Tropimus vu distrik Asia*, bedeneya ving yi.

⁵ Alam sênê demuğin meya denegin alu Paulus vu Troas.

⁶ Log alu halê Buk-ggöksên-yi* ggovek log alu hevuu Pilipi galu arak yag maya. Alu aya buk nemadvahi lok mêm atok ya vu sir ggêp Troas behe nado soda ti.

Etikus Vês Vu Troas Lok Vesa Lok

⁷ Lob Buk-sewahsên-yi* sehuksên, lob he supin he in bê aga nos los Pasa. Lob Paulus nêr gâgek vu alam, in monbuk og bê na jak. Lob nêr gâgek hus ading rot vu sir bebuk vuheng rak.

⁸ Lob detaggi lok ram ngahisekê benare lok beggang ayo vavunê sên he nasupin he lok lo.

⁹ Lob maluh magêm ti arê nebê Etikus nedo rak veluung avi ayöong yi, gePaulus nenêr gâgek hus ading rot vu sir. Lob Etikus mala neggêp rot, lob ggêp ying lom vês vu beggang ayo ti sên têt netu löö vu vavunê lo, beyam dob. Lob deluk meya devêr yi rak rêk diik.

¹⁰ Lok Paulus luk meya tabuu mehô magêm saga genêr bê, “Ham su newamin jak, in anon nahên nedo lok yi.”

11 Lob Paulus rak yah vavunë belosho alam saga debu brët medegga. Ggovek loḵ nër gagek hus adingsekë vu sir rot benyëg heng, log ya rak.

12 Gedeko maluh magëm sënë medeya. Rëḵ su diik rë genedo vesa, lob kwaj vesa rak yah.

Paulus Vu Troas Meya Miletus

13 Paulus nër mugin bë noh dob mena geto Asos, lob mëm he gaḵo yi jak nom yaḡ vu sagu. Lob he rak yaḡ bamugin baya nehegin yi ggëp Asos.

14 Loḵ Paulus yök to metök vu he, lob he haḵo yi rak yom yaḡ mehe los aya Mitulene.

15 He kesuu Mitulene gaya, lob he hëp benyëg heng, gehe ya verup dus vu Kios. Log he ya bebuk loḵ yah geheng, lob mëm he ya matök ya Samos. Loḵ he hëp yah beheng to, log mëm he ya matök ya Miletus.

16 Paulus kwa vo vorot bë kesuu Epesus gena in nilël bë su medo distrik Asia* pangsën. Gaḵ bë pevis in kwa vo bë gelë Buk-supinsën-yi sën denenër bë Pentikos lo, gëp Yerusalem.

Paulus Jom Alam Epesus Nemaj

17 He tøk ya Miletus, log Paulus vong gagek ya Epesus in Kerisi-yi-alam hir ggev lo bë denam vu yi.

18 Deverup vu yi lob nër vu sir bë, “Ham ngo rak ngaa pin sën sa nehevong wirek loḵ sën sa nahën neverup mewis ggëp distrik Asia* lo ni.

19 Ham rak ni bë alam Yuda dejoo gagek vunsën beron ngahisekë in bë dengis sa, lob saga vo maggin vu sa pangsën. Rëḵ sa su haḵo sa rak rë, gaḵ sa malag ruḵ keseh in Mehöböp yi huk gesa medo nehevong.

20 Sa su vun gagek nivesa ti rë, gaḵ senër rangah behevong ngaa pin in bë doḵ vu ham. Gesenër rangah vu ham loḵ ham supinsën, gelok ham beggang ayo ving. Besagaḵ ham rak ni.

21 Senër gagek niwëek rak buk vu alam Yuda, gevu alam Grik in degërin ayoj nah vu Anutu, gayoj na timu vu hil Mehöböp Yesu.

22 Om ham gwengo rë! Anon Vabuung negejiin sa bë sena Yerusalem. Lob maḵ va rëḵ natök vu sa vu sagu? Sa duḡin.

23 Rëḵ Anon Vabuung tatekin vu sa yoh vu nyëg pin sën seya lo meseraḵ ni bë sëḵ natök vu qarabus gengaa maggin ngahisekë rëḵ deginengin sa.

24 Rëḵ sa su kwag nevo navig sënë bë ngaa anon rë. Sa su nig wëek ata bë najom ahon rë, gaḵ sa bë sepa dok aggata sën sa nesepa loḵ lo, benama na rë. Sa bë semu huk sën sa haḵo vu Mehöböp Yesu lo na. Huk sën sa nanër Bengö Nivesa jak Mehöböp yi semusemu lo.

25 Om ham gwengo rë! Wirek seyök vu ham besa haḵo loḵ menanër gagek rak Anutu-yi-nyëg. Rëḵ gwëbeng serak ni bë ham su rëḵ gwelë sa malag gökin nah rë.

26 Nebë saga, om gwëbeng sa bë nanër vu ham nabë: Nabë ham ti nadiik bemala nama, og su degwa vu sa rë,

27 in sa su höneng rë, gaḵ sa tatekin Anutu kwa pin los dahis vu ham.

28 Om ham gweḡin ham nivesa, gegweḡin Kerisi-yi-alam vahi geving, in Anon Vabuung ggooin ham rak tu alaj. Ham gweḡin ham nivesa beham gweḡin Mehöböp yi alam sën yö bago sir rak nikök lo geving.

29 In serak ni bë sëḵ gevu ham gesena, log rëḵ alam gagek kuungsën la nabë anöo bemën nij paya rëḵ desarömin sir geving ham, lob degevong paya vu Kerisi-yi-alam.

30 Geham ggev la rëḵ dekedi medenanër gagek kuungsën la in dedadii Kerisi-yi-alam nah detamuin sir.

³¹ Om ham gwegin ham noh vu buk. Ham kwamin bo nabë sa tato aggata niröp vu ham buk los rangah yoh vu ta löö. Gesa nasu in ham pin ti ti.

³² Lob gwëbeng sa hetung ham loķ ya Anutu nema, gelok yi gagek semusemu ayo, lob saga yoh vu bë bo niwëek vu ham gemëm ham rëķ gweķo ngaa nivesa vesa pin sën Anutu rëķ gevong vu alam pin sën yö ggoin sir rak tu yi alam lo.

³³ Sa su malag anon in mehöti yi seriva ma goor ma tob lu ngaa ti rë.

³⁴ Gak ham ngo rak ni bë sa nemaģ sënë yö jom huk beloķ vu sa in ngaa sën sa narak vu in lo. Genelok vu alam sën denesepa sa lo ving.

³⁵ Sa nehevong huk nebë sënë in tato vu ham nabë hil gevong huk niwëek in hil adok vu alam seķej masën. Gehil kwad bo gagek sën Mehöböp Yesu yö nër lo nebë, ‘Mehöti sën nabë bo ngaa vu mehö ngwë, gesu kwa bo nabë rëķ geķo nyëvewen dok nah rë lo, og kwa vesa rot kesuu kwa-vesasën sën kwa vesa in ngaa sën mehö ngwë denevo vu yi lo.’ ”

³⁶ Paulus nër gagek saga ggovek, log yun lus gejom rak ving alam ggev pin.

³⁷ Lob sir pin desu rot gedekebi Paulus ahon gedemul* yi in bë rëķ gevuu sir gena.

³⁸ Ayoģ maggin rot in Paulus nër bë su rëķ degelë yi gök nahin rë. Log mëm deķo yi meya detung rak ya yaģ.

21

Paulus Rak Ya Yaģ In Na Yerusalem

¹ He hevuu sir gehe rak ya yaģ maya, baya heto sesor niröp maya Kos. Geheng to lob he ya rot batök ya Rodos. Lob he kesuu Rodos gehe ya verup Patara.

² Lob he tök rak yaģ ti vu saga geneya los Ponia. Lob he rak ya baya.

³ He ya heto halë Kupros neggëp ya los he nemamin ķej, lob he kesuu gaya rot baya neto nyëģ böp Suria malok ya Ture. In yaģ bë getung kupeķ duk gëp nyëģ sagu.

⁴ Lob he ya matök rak Kerisi-yi-alam la vu sagu, lob he nado soda ti ving sir. Loķ Anon Vabuung vër kwaj lob denër vu Paulus bë su na Yerusalem.

⁵ Rëķ ma gehe buk ggovek ya, lob he hevuu nyëģ sagu gaya, lob Kerisi-yi-alam pin ving hir avëh los hur mahen deli he vu beggang ya loo nenga. Lob he yun lupin ggëp loo nenga genajom rak.

⁶ Log mëm he jom nemamin, log he rak ya yaģ baya gedeyah bej.

Agabus Nër Gagek Rangah Rak Paulus

⁷ He rak yaģ bekesuu Ture gaya rot batök ya Petolemais. Lob he jom Kerisi-yi-alam lo nemaj gehe nado buk ti ving sir.

⁸ Lob monbuk lob he vu Petolemais batök ya Sisarea, behe loķ ya sinarë Pilip yi beggang benado ving yi. Alam nemadvahi-bevidek-luu sën delok vu sinarë nyëdahis in nos vu Yerusalem wirek lo ti yi.

⁹ Lob nalu avëh avö lubeluu sën maluh su dehov sir rë lo, lob sir avëh-denenër-ģagek-rangahsën.

¹⁰ He nado Sisarea buk la ving rot, lob mehö-nenër-ģagek-rangahsën ti arë nebë Agabus vu distrik Yudea meluķ meyam Sisarea.

¹¹ Yam in bë gelë he, lom ķo Paulus yi kabi beduu yö vaha los nema rak, log nër bë, “Anon Vabuung nër bë, ‘Alam Yuda vu Yerusalem rëķ denaduı kabi sënë ala nabë sënë, log rëķ debo yi dok na alam-yu-ngwë nemaj.’ ”

¹² He hango nebë sënë, lob he los alam pin sën he nado loķ beggang ti saga lo anër niwëek vu Paulus bë su jaķ mena Yerusalem.

13 Loḵ Paulus nēr gagek yom vu he bē, “Nebē va sēn ham nesu benevong mesayoḡ maggin nerak-ē? Seyoh vu bē sena karabus. Gaḵ nabē sa nadiik in Mehōbōp arē geving ḡp Yerusalem, og yiḵ yoh vu ving!”

14 Lom he su ayoh vu bē rēḵ aḡēr in kwa rē, om sēn he ayemin ma, gehe nēr bē, “Om maam anon jaḵ noh vu Anutu kwa!”

15 Ggovek log he semu ngaa ngaa loḵ, garak maya Yerusalem.

16 Lob Kerisi-yi-alam la vu Sisarea desepa he bedeli he ya vu mehō sēn he bē ana medo geving yi lo. Yi Kupros ti barē nebē Menason, sēn yō vong ving wirek nyēmuginsēn lo.

17 He tōḵ ya Yerusalem, lob Kerisi-yi-alam deḵo he raḵ los kwaj vesa.

18 Gemonbuk lob Paulus ya ving he, behe ya halē Yakobus. Lob alam ggev pin denedo ving yi.

19 Paulus jom nemaj ggovek, log turin huk pin sēn Anutu gadu yi bevong vu alam-yu-ngwē lo los dahis vu sir.

Paulus Ngo Alam Ggev Hir Gagek Beya Dub Ayo

20 Dengo lob deḵo Anutu arē raḵ, loḵ tum denēr vu yi bē, “Ari! Gerak ni bē alam Yuda rak negḡep mehōmehō detu Kerisi-yi-alam ggovek ya, lom denesepa loḵ horek sēn Moses ḵo agi niwēek ata.

21 Rēḵ denengo bē genenēr vu alam Yuda sēn denedo ving alam-yu-ngwē lo bē degevuu Moses yi horek na, gegenenēr bē su degerah* naluj navij, gesu desepa doḵ ngaa wirek hen ḡokin.

22 Om hil rēḵ gevang nabē va? Yōnon rot, rēḵ degengo gagek nabē geyam ggovek ya.

23 Om gepevis begwevong ngaa noh vu sēn he bē nanēr vu hong agi. He alam lubeluu denēr gagek ti venuh negḡep Anutu mala.

24 Om gweḵo alam saga, begesepa doḵ horek pin sēn gevong beham nimin veseek jaḵ ḡep Anutu mala lo, gegwetung monē natu seriveng in sir gedekeping yuj viis na. Gwevong nabē sēnē, og alam pin rēḵ deḵaḵ ni nabē gagek sēn denenēr rak hong lo, og anon ma. Gemēm yō rēḵ deḵaḵ ni nabē genesepa loḵ Moses yi horek ving.

25 Gaḵ alam-yu-ngwē sēn detu Kerisi-yi-alam lo, og hil kevu kapiya ya vu sir ggovek ya banēr gagek sēn hil ajoo wirek lo vu sir bē: Degegin sir nivesa, gesu dega reggu sēn alam denesis in bē degetung seriveng vu anutu-kuungsēn lo, gesu dega kōḵ, gesu dega reggu sēn alam deneseyu kwaj medenediik lo, gesu degevang bagḡeb.”

26 Nebē saga, lob Paulus ko alam saga monbuk belosho desepa lok horek pin sēn gevong benij veseek jaḵ ḡep Anutu mala lo. Log loḵ ya dub-vabuung-bōp ving benēr buk sēn buk-niveseeksēn-yi govek na lo tato vu alam-deneḵo-seriveng lo. Buk sēn degetung seriveng balam-deneḵo-seriveng debesi jaḵ jepō vu sir lo.

Alam Yuda Dejom Paulus Ahon Loḵ Dub Ayo

27 Buk-niveseeksēn-yi nemadvahi-bevidek-luu saga dus rak bē nama na, loḵ alam Yuda la vu distrik Asia* delē Paulus genedo lok dub-vabuung-bōp ayo, lob deloḵ alam pin ahēj bahēj sengēn rak. Lob deḵedi dejom Paulus ahon

28 gedetahi bē, “Ham alam Israel, ham doḵ vu he! In mehō sagi nenēr vu alam yoh vu nyēḡ pin bē dedahun hil hed alam los hil horek gedub-vabuung-bōp sagi geving. Beḵo alam Grik la loḵ yam dub-vabuung-bōp sēnē ving bevong paya vu nyēḡ vabuung sēnē!”

29 Denēr nebē sēnē in delē Tropimas vu nyēḡ bōp Epesus genedo Yerusalem ving Paulus, lob dekuung bē Paulus ḵo yi loḵ ya dub ayo ving.

³⁰ Nebë saga, lob alam Yerusalem pin ahëj sengën rak, lob deserög beya dejom Paulus ahon, gededadii to meyah in dub-vabuung-böp. Gedepevis bedevhii dub yi reping pin.

Alam-begö-yi Vu Rom Deķo Paulus Medeya Hir Katum Ayo

³¹ Devongin bë dengis Paulus menadiik, rëķ bengö ya verup vu Rom hir alam-begö-yi losho alaj bë begö verup beyoh vu Yerusalem pin.

³² Lob pevis beko alam-begö-yi la, geyi kaptan, bedeserög medeluk medeya vu sir. Yuda delë alam-begö-yi losho alaj, lob devuu Paulus gesu desis rë.

³³ Lob alam-begö-yi alaj ya dus bejom Paulus ahon genër vu yi alam-begö-yi bededuu ahon rak sêng luu.

Log loķ tepëķ in sir bë, “Mehö re sënë? Vong va paya?”

³⁴ Rëķ alam yu böpata, om detahi gägeķ ya nikelap bededun böp rot. Lob alam-begö-yi alaj su yoh vu bë gengo gägeķ degwa nivesa rë, lom nër vu alam-begö-yi bë degeķo Paulus doķ na hir katum ayo.

³⁵ Lob Paulus ya verup dus vu katum sënë yi lël lob alam nij wëëķ rot bë dengis yi menadiik, lob alam-begö-yi su deyoh vu bë degërin yi nivesa rë, lom devaku yi ya vavunë.

³⁶ Galam pin denesepa sir bedetahi bë, “Gengis menadiik!”

Paulus Nër Yi Degwa Vu Alam Yuda

³⁷ Alam-begö-yi bë degeķo Paulus doķ na hir katum ayo, rëķ Paulus loķ tepëķ vu alaj bë, “Yoh vu bë sa nanër gägeķ ti vu hong rë?” Loķ alam-begö-yi alaj lëķ beloķ tepëķ yah bë, “Geraķ Grik ayej ni?”

³⁸ Sa hekuung bë hong Ejep ti sën gesis begö vu gavman vu buk agu gegeķo alam nij paya los begö hodeķ 4,000 megeya nyëg-yumeris lo!”

³⁹ Rëķ Paulus nër yah vu bë, “O saķ Yuda, gatag ķo sa ggëp Tarsus vu distrik Kilisia. Sa nyëg los bengö. Om gengogëķ gesa nanër gägeķ dus ti vu alam sënë rë.”

⁴⁰ Lob alam-begö-yi alaj yogekin. Lob Paulus rak ya nare lël gevarah nema rak. Lob alam pin ayej ma, gemëm nër gägeķ ya vu sir loķ Hibru ayej.

22

¹ Nër bë, “Arig lo amag lo, ham gwengö rë! Sa bë tateķin sa gägeķ degwa rangah vu ham.”

² Dengo bë Paulus nër vu sir loķ Hibru ayej, lob ayej ma rot gesu deggee rë. Log mëm Paulus nër bë,

³ “Sa Yuda ti. Satag ķo sa ggëp Tarsus vu distrik Kilisia, rëķ serig ggëp nyëg böp Yerusalem sënë geGamaliel ķo sa luķ yi dub betahu sa niröp loķ hil ķenud lo hir horeķ pin. Gesa niģ wëëķ mesayog ya vu Anutu timu nebë sën gwëbeng ham nimin wëëķ menetamuin yi agi.

⁴ Wireķ sevo maggin vu alam sën denesepa loķ Yesu yi aggata lo, lob sa bë ngis sir medenadiik. Lob seduu maluh los avëh ving rak sêng beya denedo beggang ķarabus.

⁵ Alam-deneko-seriveng hir ggev böp losho kaunsor hir alam teta pin deyoh vu bë rëķ denanër gägeķ saga rangah vu ham, in dekevu ķapiya vu arij lo vu nyëg böp Damaskus besa haķo beya in bë sa naduu alam vu sagu beģaķo nam Yerusalem bedegeķo vanë.

Paulus Tateķin Sën Ggërin Yi Tu Yesu Yi Hur
(Sn 9:3-19; 26:12-18)

6 Lob sa nahën nayök aggata beseya verup dus rak nyëg böp Damaskus, lob hes vuheng rak. Loḵ pevis berangah ti vër böpata nebë davës vu yagek beyam jêh rak sa.

7 Lob sevës beya nahëp dob, log sa hangö gagek ti yam vu sa bë, 'Saulus, gëvong vanë vu sa in va?'

8 Rëḵ selok tepëḵ yah bë, 'Mehöbö-p-a? Hong re?' Loḵ nër yom bë, 'Sa Yesu Nasaret sën genevong vanë vu sa lo!'

9 Galam sën deneya ving sa lo delë rangah sënë ving, rëḵ su dengo mehö sënë aye rë.

10 Lob senër bë, 'Om Mehöböp, sëḵ gevong nabë va?' Loḵ Mehöböp nër yom vu sa bë, 'Kwedi jak megena Damaskus. Lob vu nyëg sagu rëḵ mehöti nanër huk pin sën sehooïn rak vu hong lo tato vu hong.'

11 Rangah sagi gelu sa malag, lob sa su yoh vu bë galë nyëg lu ngaa rë, om alam sën deya ving sa lo dejom loḵ sa nemaḡ bedeli sa ya Damaskus.

12 Lob mehöti nedo barë nebë Ananias. Yi mehö nesepa loḵ Moses yi horek anon rot, lom alam Yuda pin sën denedo Damaskus lo denëḵo yi rak bë yi mehö nivesa.

13 Mehö saga yam vu sa benër bë, 'Arig Saulus! Malam natum nah!' Lob pevis besa malag tum ggökin yah besa halë yi.

14 Log nër ving bë, 'Hil kenud hir Mehöböp yö ggooin hong rak in bë gejak kwa ni. Gelë Mehö yohvu sënë ggovek ya, gëgenḡo gagek sën rak verup avi lo.

15 In rëḵ genanër yi gagek rangah. Genanër ngaa sën gelë los gengo lo vu mehönnon pin.

16 Ma geneḡin va rot-a? Kwedi jak beḡeḡipek bël. Genanër Yesu arë gerëḵ jipek hong ngaa nipaya na.' "

Anutu Vong Paulus Ya Vu Alam-yu-ngwë

17 "Seyom heto Yerusalem, gebuk ti lob sa medo najom rak loḵ dub-vabuung-böp, lob sa kenug ya nebë pesepsën

18 besa halë Mehöböp. Lob nër vu sa bë, 'Gepevis! Gwevuu Yerusalem gëgena! Nabë genanër sa gagek vu alam sënë og su rëḵ degengo bedevong geving rë!'

19 Lob senër bë, 'Mehöböp, yö derak ni bë wirek seyoh vu dub-supinsën-yi pin beseduu alam sën ayoj neya timu vu hong lo, gesa neheveek sir.

20 Gewirek desis Stepan sën nenër hong gagek rangah lo mediik, lob sayog nivesa in saga gesa vare nemalagin alam sën denetengwa yi lo hir röpröp.'

21 Rëḵ nër vu sa bë, 'Gena! Rëḵ sa gevong hong na aggata ading beḡena vu alam-yu-ngwë.' "

Alam-begö-yi Alaj Gin Paulus

22 Alam Yuda vare denengö Paulus yi gagek rot beya verup loḵ gagek vewen sagi loḵ detahi niwëëḵ bë, "Ham jak na genadiik! Mehö nebë saga su medo vesa!"

23 Lom denetahi ya nikelap gedekah hir röpröp medenetetëhin, gedeneraa kebus rak medenetë ya vavunë.

24 Nebë saga lob alam-begö-yi alaj nër bedëḵo Paulus loḵ ya hir katum ayo. Genër vu sir ving bë debeek yi in denatök jak degwa sën alam Yuda denetahi gagek ya nikelap rak yi lo.

25 Lom deduu Paulus ya vetii keḡe ggovek in bë debeek, rëḵ alam-begö-yi hir kapten nare dus vu Paulus, lob Paulus nër vu yi bë, "Ham horek nër bë yoh vu bë ham beek Rom ti gëham su gwengö yi gagek namugin rë?"

²⁶ Lob kapten ngo gagek sënë, lob ya menër vu alam-begö-yi alaj bë, “Gevongin bë gwevong nabë va? Mehö saga lo yi Rom ti!”

²⁷ Lob ala yom vu Paulus meloq tepëk vu yi bë, “Genanër vu sa nabë hong alam Rom ti ma ma?” Rëk Paulus yoqek bë, “Ëë-ë, sa Rom ti!”

²⁸ Loq alam-begö-yi alaj nër bë, “Sa hetë monë ngahisekë in sa vu gavman Rom gesetu Rom ti!” Rëk Paulus nër yah bë, “Gağ sa og amağ Rom, om ataq ko sa besa Rom.”

²⁹ Lob alam sën bë debeek yi lo pevis bedelëin yi, galaj newa rağ rot in kwa vo bë duu Rom ti rağ sêng.

³⁰ Rëk vongin bë jağ ngaa sën alam Yuda denër bë Paulus vong paya lo ni niröp, om qo yi vër monbuk gevong gagek ya vu alam-deneqo-seriveng hir ggev los kaunsor pin bedesupin sir yam, loğ qo Paulus luğ ya nare malaj.

23

Paulus Nër Gagek Vu Yuda Hir Kaunsor

¹ Lob Paulus gët kaunsor genër bë, “Arig lo, setu Anutu yi hur ti besa medo mekwağ nevo bë sa nehevong yoh vu yi gagek rot beberup gwëbeng!”

² Nër nebë sënë, lob alam-deneqo-seriveng hir ggev böp Ananias nër vu yi alam sën denare dus vu yi lo bedepetap avi.

³ Rëk Paulus nër yah vu yi bë, “Hong gang nipaya rëk hevek nivesa rağ nedo navi vavunë mu! Anutu rëk petap hong! Genedo sagi in bë gwengo sa gagek megeseggi jağ hil horek, rëk mu ngo kweyëh horek sagi in genër bedesis sa!”

⁴ Lob alam sën denare dus vu Paulus lo denër bë, “Su genanër gagek nipaya jağ Anutu yi ggev böp sënë!”

⁵ Rëk Paulus nër yah bë, “Arig lo, sa su rak ni bë yi alam-deneqo-seriveng hir ggev böp rë. Gağ Anutu nër meneggëp loğ yi qapiya bë: Su genanër gagek nipaya jağ ala sën neğin hong alam lo!”

⁶ Lob Paulus rağ ni bë alam teta Sadukai* la geParisai* la medenedo, lom tahi ya vu kaunsör bë, “Arig lo! Sa og sa Parisai* soqek rot! Sa nehevong ving bë alam-diiqsën rëk deked i jağ gökin, lob yiğ rağ degwa saga sën gwëbeng devong gagek vu sa.”

⁷ Nër gagek saga lob gagek ahë sengën yi verup pevis loğ Parisai* losho Sadukai* vuheng atov, lob devasuh sir.

⁸ In alam Sadukai* denenër bë mehönön su deyoh vu bë rëk deked i jağ nah gëp bedub rë, gangër ma, gengaahur ma. Gağ alam Parisai* devong ving lööhoho.

⁹ Lom alam lo devong dedun böpata, lok alam Parisai* hir alam-horek-yi la kedi denare bedenër niwëek bë, “He halë mehö saga bë ngaa nipaya ti su neggëp vu yi rë! Mağ ngaahur ti ma angër ti yö vengwëng vu yi!”

¹⁰ Lob gagek ahë-sengën-yi ya meböp rak rot, lob Rom hir alam-begö-yi alaj ggöneng. In sir yu luu, lob bë rëk dedadii Paulus vewen vewen lob denabij teka teka benadiik. Lom nër balam-begö-yi deluğ beya devo Paulus vër in sir deqeko yi loğ yah hir katum ayo.

¹¹ Ggovek gebuk lob Mehöböp yam nare rangah vu Paulus genër vu bë, “Gemedo los nim wëek! Genër sa gagek rangah ggëp Yerusalem ggovek, gerëk genanër sa gagek gëp Rom nabë saga geving.”

Yuda Dejoo Gagek Bë Dengis Paulus Menadiik

¹² Nyëğ heng lob alam Yuda desupin sir medenër gagek venuh gedetato nemaj ya vavunë bë su dega los denanum rot bemëm nabë dengis Paulus benadiik loğ mëm. Gağ nabë dega ma denanum namuğin og Anutu ngis sir.

13 Sir sën denër gagek venuh lo sir mehödahis luu gela sevök.

14 Lob deya vu alam-deneço-seriveng hir ggev los alam teta bedenër bë, “He nër gagek niwëek betato nemamin ya vavunë ganër venuh bë he su rëk aga nos los nanum bël rë rot, bena berup doḵ buk sën he ngis Paulus menadiik lo lok mëm.

15 Om ham los kaunsor gwevong gagek na vu Rom hir alam-begö-yi alaj pehi nabë degeko Paulus duk menam vu ham. Ham nanër vu yi nabë ham bë gwengo Paulus yi gagek degwa gök nahin in ham jaḵ ni niröp. Gehe semu he ggovek ya. Su rëk nam natök nam vu ham rë, gaḵ he rëk angis yi menadiik doḵ aggata!”

16 Rëk Paulus mewa ngo gagek bë rëk degetung dum gëp aggata bedengis Paulus menadiik, lob ya meloḵ ya Rom hir alam-begö-yi hir ḵatum beloḵ ya menër rangah vu Paulus.

17 Lob Paulus tahi alam-begö-yi hir kapten ti yam, benër vu bë, “Gweko hur magëm sagi na vu ham ggev, in ḵo gagek ti in bë nanër vu yi.”

18 Lob kapten ḵo yi beli ya vu ala benër vu bë, “Karabus Paulus tahi sa benër vu sa bë sa gaḵo hur magëm sënë nam vu hong, in ḵo gagek ti beyam vu hong.”

19 Lom ala jom loḵ nema, beko meya nenga, beluho yö luu ya denedo, log mëm loḵ tepëḵ in yi bë, “Gevongin bë genanër gagek re vu sa?”

20 Loḵ hur magëm nër bë, “Alam Yuda deجو gagek ggovek bë rëk dedok tepëḵ in hong begweko Paulus duk mena vu kaunsor neheng in dedok tepëḵ in yi gagek degwa pangсэн vu yi.

21 Rëk mu su gwebë nengam vu hir gagek, in hir alam mehödahis luu gela sevök bedenër gagek venuh bë su rëk dega los denanum rë, rot bemëm yö dengis Paulus menadiik rë. Gwëbeng desemu sir gemedo denebuu aggata medenegin hong bë rëk gengogekin hir gagek ma nama.”

22 Lob alam-begö-yi alaj vong mehö magëm sënë yah, genër niwëek vu yi bë, “Su gena genanër vu mehöti nabë genër gagek sënë rangah vu sa!”

Alam-begö-yi Vu Rom Alaj Vong Paulus Ya Vu Kiap Böp Peliks

23 Lob alam-begö-yi vu Rom alaj tahi kapten luu yam, benër vu luho bë, “Melu barah alam-begö-yi. Alam sën deneraḵ hoos lo mehödahis löö benemadluho (70), galam sën denejom rug lo jaḵ gëp alam nemadluho (200). Bedegero sir in ham na Sisarea jaḵ 9 krök buk.

24 Log ham barah hoos la geving in Paulus jaḵ, geham gwegin yi nivesa bena berup vu kiap böp Peliks.”

25 Lob alam-begö-yi alaj kevu ḵapiya ti ving nebë:

26 Sehuksën! Kiap böp Peliks, mehö-los-bengö!

Sa Klaudius Lusias, sa kevu ḵapiya sënë yöḵ vu hong.

27 Alam Yuda dejom mehö sagi ahon gebë dengis yi menadiik, rëk sa hango bë yi Rom ti lob seya ving alam-begö-yi behe töḵ ya vu sir, lob he haḵo yi vër loḵ nemaj.

28 Lom sa bë gango gagek degwa sën denër raḵ yi lo, om sën sa haḵo yi luḵ meyah vu hir kaunsor.

29 Rëk sa hango denër gagek raḵ yi in yö hir horek la. Gaḵ su devong gagek vu yi in ngaa nipaya ti in bë mëm hil angis yi menadiik ma, hil getung yi na karabus rë.

30 Log gwëbeng gagek ti töḵ vu sa bë dekeyëhin yi vunsën in bë dengis yi menadiik. Om sën sa pevis behevong yi yöḵ vu hong, gesenër vu alam sën denenër gagek raḵ yi lo bë yö nöḵ denanër hir gagek rangah jaḵ malam niröp.

³¹ Lob alam-begö-yi vu Rom devong yoh vu yi gagek, bedeko Paulus medeli ya Antipatris loḵ buk.

³² Log nyëḡ heng lob alam-begö-yi sën deneyoh dob lo deyah medeya Yerusalem, galam sën deneraḵ hoos lo deko Paulus ya Sisarea.

³³ Detok ya Sisarea, lob devo kapiya ya vu kiap böp gedevong Paulus loḵ ya nema ving.

³⁴ Kiap böp tevin kapiya lob loḵ tepëḵ in Paulus bë, “Hong distrik tena?” Rëḵ Paulus nër bë, “Sa vu Kilisia.”

³⁵ Lob nër bë, “Alam sën denenër gagek raḵ hong lo deberup, log mëm sa gango hong gagek.” Lom nër bedeko Paulus beya neggëp mehö-los-bengö Herot* yi beggang böp sën denenër arë nebë Prëtoryam lo.

24

Alam Ggev Vu Yuda Devo Gagek Raḵ Paulus

¹ Buk nemadvahi ya ggovek ya, log alam-deneko-seriveng hir ggev böp Ananias luk meya, lob ko alam teta la ving, beko mehö sën nenër alam avij vu kiap lo ti ving, arë nebë Tertulus. Lob ya denër gagek sën denanër jaḵ Paulus lo rangah vu kiap böp.

² Kiap böp tahi Paulus beberup, log Tertulus kedi muḡin menër gagek rak yi bë, “Mehö los bengö Peliks! Ngo gelok vu he behe nado nivesa rot gebegö lu ngaa ma. Gengo kwam böp begenelok vu he in huk begenevong ngaa aggagga pin sën he nehevong paya paya wirek lo benivesa nerak.

³ Om sën he ayomin nivesa rot in ngaa pin saga gehe kwamin vesa in hong rot.

⁴ Om sa su rëḵ agërin hong pangsën rot rë. Gaḵ sa bë ketag hong mu nabë gwengo sa gagek dus ti sën sa bë nanër agi.

⁵ He halë mehö sënaga bë mehö nipaya rot. Nevong balam Yuda yoh vu nyëḡ pin ahëj sengën nerak medenesis begö vu sir. Lob tu alam yu ti sën yö deggooin sir raḵ medenenër sir nebë Nasaret lo hir ggev ti.

⁶ Genevong in bë gevong paya vu he dub-vabuung-böp geving, rëḵ he jom yi ahon. [Lob he bë seggi yi jaḵ he horek,

⁷ rëḵ ham alam-begö-yi alaj Lusias yam, lob niwëek rot beko yi vër loḵ he nemamin

⁸ genër bë alam sën bë denanër gagek jaḵ yi lo denatok nam malam.] Om nabë gedok tepëḵ in Lusias og maḵ yö rëḵ nanër ngaa pin sën he nër rak Paulus lo rangah vu hong nabë yönon!”

⁹ Lob alam Yuda degadu mehö sënë yi gagek sën nër rak Paulus lo ving bë, “Gagek pin saga yönon rot!”

Paulus Vong Gagek Vu Peliks

¹⁰ Lob kiap böp të kwa in Paulus, lob Paulus nër ya bë, “Serak ni bë ngo genegin he sënë yoh vu ta ngahisekë, om sën sa kwag vesa besa bë nanër gagek nyëvewen dok nah vu hong.

¹¹ Hong kiap böp, om geyoh vu bë gedok tepëḵ vu hong alam, lob mëm rëḵ detatekin vu hong nabë serak yaḡ menahën neverup Sisarea sagi. Log seyoh dob beseraḵ meya Yerusalem in bë najom jaḵ beyik buk su hus ading rë, gaḵ yik buk nemadluho-bevidek-luu mu ggovek ya.

¹² Lob alam Yuda su delë sa bë alu mehöti anër he rë. Gesu delë bë selok alam ahëj loḵ dub-vabuung-böp ma, loḵ dub-supinsën-yi ma, ggëp telig rë, gaḵ ma.

¹³ Gaḵ gagek sën gwëbeng denër raḵ sa agi lo, og saga su deyoh vu bë rëḵ denatok vu degwa ti beḡejaḵ ni nabë yönon rë.

¹⁴ Gak mēm sa bë nanër rangah vu hong nabë sa nesepa loḵ aggata sën denenër pelë raḵ agi bë aggata kuungsën lo. Sa nesepa loḵ aggata saga in bë sa gako he kenumin lo hir Anutu jak. Log sa nehevong ving gageḵ pin sën neggëp loḵ horek lo los gageḵ pin sën alam-denenër-gageḵ-rangahsën dekevu lo.

¹⁵ Lob sa nehevong ving bë Anutu rëḵ gevong balam-diiḵsën dekedu jak nah gökin, alam yohvu galam nij paya geving. Lob yik sir sën yam denare-ë, denevong ving nebë saga.

¹⁶ Lob sa kwaḡ nevo sa pangsën bë sa gevong ngaa nivesa vu Anutu gevu mehõnon noh vu buk.

¹⁷ Sa hevu sa nyëḡ geseya nado nyëḡ ngwë bengebek la ggoveḵ ya loḵ seyom vu sa alam. Sa haḵo monë lu ngaa yom in bë doḵ vu alam sën deneraḵ vu in lo, gesa bë getung seriveng la vu Anutu geving.

¹⁸ Sa nehevong nebë sënë, lob sa sepa lok he horek in sa nig veseek jak gëp Anutu mala. Lob sa nado loḵ dub ayo balam delë sa bë mehõnon ngahi su denare ving sa rë, gemehõ la su devong dedun rë.

¹⁹ Gak mēm Yuda la vu distrik Asia* denedo, om nabë alam saga mēm maḵ yõ detõḵ raḵ gageḵ nipaya ti geneggëp vu sa, og mēm nam debare malam gedenanër rangah vu hong.

²⁰ Gak nama, om alam sagi mēm yõ denanër ngaa sën delë gesa hevong paya loḵ buk sën sa nare kaunsor malaj vu Yerusalem lo vu hong.

²¹ Maḵ yik gageḵ timu sënë, sën sa nare loḵ sir vuheng gesa tahi bë, ‘Sa hevong ving bë alam-diiḵsën rëḵ dekedu jak nah gökin.’ Yik raḵ degwa saga sën gwëbeng devong gageḵ vu sa.”

²² Rëḵ mu Peliks raḵ Yesu yi aggata sën Paulus nër lo ni vorot, lom nër vu alam Yuda bë degegin galam-begõ-yi alaj Lusias duḵ menam rë, log mēm rëḵ gengo hir gageḵ sagi gök nahin.

²³ Lob nër vu kapten bë geḵo Paulus nah karabus, rëḵ mu su geḵo duḵ na karabus niwëëḵ rot. Gesu gërin Paulus yi alam sën nabë dedoḵ vu yi in ngaa vahi lo.

Peliks Jom Paulus Ahon Menedo Karabus Ngebek Luu

²⁴ Buk la ya ggoveḵ log Peliks ḵo venë Drusila yam. Drusila yi Yuda avëh ti. Lob Peliks tahi Paulus in bë tateḵin degwa sën alam degevong geving Yesu Kerisi lo vu yi.

²⁵ Rëḵ Paulus tateḵin gageḵ raḵ sën hil gevong ngaa nirõp lo, gerak sën hil gegin hil nivesa lo, gerak sën Anutu rëḵ gevong nyëvewen dok nah hil ngaa nipaya lo. Lob tum Peliks ggõneng benër bë, “Genah megena rë! Genabë buk len ti gëp og sëḵ tahi hong megenom gökin.”

²⁶ Log Peliks kwa nevo ngaa ngwë loḵ ayo ving. Kuung bë maḵ Paulus rëḵ bo monë la vu yi in bo yi vër, om sën tahi yi beron ngahi yam beluho denevongwëḡ.

²⁷ Lob Paulus nedo karabus beta luu ggoveḵ ya getum kiap mewis Porkius Pestos loḵ yah Peliks ben. Rëḵ Peliks vong in bë alam Yuda ahëḡ geving yi om su ḵo Paulus vër rë geyõ nahën nedo loḵ karabus.

25

Paulus Ketaḡ Bë Alam Rom Hir Mehõ-los-bengõ Sisar Gengo Yi Gageḵ*

¹ Pestos verup betu kiap loḵ yah Peliks ben benedo Sisarea buk löõ loḵ mēm raḵ meya Yerusalem.

² Lob alam-deneḵo-seriveng hir ggev losho alam böp vu Yuda deya vu yi bedenër gageḵ raḵ Paulus. Denër niwëëḵ vu Pestos bë,

3 “Gedok vu he, begwevong Paulus nam Yerusalem.” In kwaj nevo bē degetung dum dok aggata bedengis Paulus menadiik.

4 Rēk Pestos nēr yah bē, “Dus raḡ in senah mena Sisarea, om Paulus medo ḡarabus sagu.

5 Om ham alam ggev deduḡ medenam geving sa, in nabē mehō sagi vong ngāa ti paya, og denanēr ḡagek jaḡ yi.”

6 Lob Pestos nedo ving sir maḡ yoh vu buk nemadvahi-bevidek-lōō ma nemadluho ggovek, log luk meyah Sisarea. Log monbuk lob raḡ ya nedo beggang-ḡagek-yi, log nēr vu sir bē degeḡo Paulus nam.

7 Paulus verup lob alam Yuda sēn deluḡ medeyam vu Yerusalem lo yam detetup yi gedenēr ḡagek maggin ngahiseḡē raḡ yi. Rēk su deyoh vu bē detato hir ḡagek vu Pestos nabē yōnon rē.

8 Lob Paulus nēr yah bē, “Sa su hevong ngāa nipaya ti vu alam Yuda hir horek ma, vu dub-vabuung-bōp ma, vu mehō-los-bengō Sisar* rē.”

9 Rēk Pestos vongin bē alam Yuda ahēj geving yi om loḡ tepēk vu Paulus bē, “Yoh vu bē hil anah Yerusalem besa gango hong ḡagek ḡep sagu ma ma?”

10 Rēk Paulus nēr yah bē, “Gwēbeng sa nare loḡ mehō-los-bengō Sisar* yi beggang-ḡagek-yi, lom beggang sagi og beggang-ḡagek-yi om ham gwengō sa ḡagek dok! Gerak ni ggovek ya bē sa su hevong ngāa nipaya ti vu alam Yuda rē.

11 Nabē nipaya bōp ti negḡep vu sa beyoh vu bē dengis sa dok nah mesa nadiik, og ggovek, gemēm dengis sa. Gaḡ nabē ḡagek sēn denenēr raḡ sa agi su anon rē, og mehōti su yoh vu bē bo sa dok na nemaj rē. Om sēn sa ḡetaḡ vu mehō-los-bengō Sisar* bē gengō sa ḡagek.”

12 Lob Pestos vengwēng ving yi alam sēn denevo kwa vu yi lo muḡin, lok mēm nēr bē, “Gekwetag bē Sisar* gengō hong ḡagek, om gena vu Sisar*!”

Pestos Loḡ Tepēk In Paulus Vu Agripa

13 Buk la ya ggovek loḡ mehō-los-bengō Agripa luho venē Bernisi deyam Sisarea in bē degelē Pestos medenajom nema.

14 Luho denedo Sisarea buk ngahi lob Pestos nēr Paulus yi ḡagek bengō ya vu mehō-los-bengō bē, “Peliks ḡo mehōti ya ḡarabus wirek meya nedo.

15 Lob serak meya Yerusalem lom alam-deneḡo-seriveng hir ggev los alam teta vu Yuda denēr ḡagek raḡ yi, gedenēr vu sa bē sebo nyēvewen vu yi.

16 Rēk senēr yah vu sir bē he Rom, og he su navo maggin meris meris vu mehōti rē. Gaḡ mehō sēn ḡagek negḡep vu yi lo, og mēm ya nare alam sēn denenēr ḡagek raḡ yi lo malaj muḡin, gehe navo nyēḡ vu yi in bē bare menanēr ḡagek nom jaḡ ḡagek sēn denenēr raḡ yi lo.

17 Lob he sepa he mayam, lob sa su kōpek rē. Gaḡ heng to log sa nado raḡ beggang-ḡagek-yi gesenēr bedeko mehō saga yam.

18 Lob alam sēn denēr ḡagek raḡ yi lo denare. Lob sa hekuung bē rēḡ denanēr ḡagek nipaya jaḡ yi, rēḡ ma.

19 Gaḡ loḡo denegḡōk sir in aggata sēn degeḡo hir ḡeriing lu ngāa jaḡ lo. Gedenegḡōk sir in mehō diiksēn ti arē nebē Yesu, in Paulus nēr bē mehō saga nedo mala vesa.

20 Lom serak ni bē sa su yoh vu bē gango ḡagek degwa la nabē saga rē, om selok tepēk in Paulus bē, ‘Maḡ hil anah Yerusalem loḡ mēm sēḡ gango hong ḡagek sēnē ḡep sagu.’

21 Rēk Paulus nēr bē yō medo dok ḡarabus, gemehō-los-bengō Sisar* gengō yi ḡagek rē. Lom senēr bē nah medo ḡarabus besa natōḡ vu aggata rē, lok mēm sa gevong yi na vu Sisar*.”

²² Lob Agripa nēr vu Pestos bē, “Sa bē gango mehō sagi yi gagek!” Lob yogek bē, “Neheng rēk gwengo!”

²³ Lob monbuk lob Agripa luho Bernisi devunek log alam deko luho rak kapah medeyam. Luho delok ya beggang-supinsēn-yi ving alam-begō-yi alaj pin, los alam bōp bōp vu nyēg saga, lob Pestos nēr bedeko Paulus yam.

²⁴ Log nēr bē, “Mehō-los-bengō Agripa, geham alam pin sēn ham yam nedo ving he-ē, ham gwelē mehō sēnē! Alam Yuda pin vu Yerusalem gevu sēnē ving bedejij sa rot bedetahi niwēek bē su medo mala vesa, gak nadiik.

²⁵ Rēk sa halē bē su vong ngaa nipaya ti in bē mēm hil angis yi menadiik rē. Log yō ketag rak avi bē Sisar* gengō yi gagek, om sēn sa hevongin bē gevong yi na.

²⁶ Rēk sa su tōk vu yi gagek anon degwa ti meneggēp rangah in bē mēm sa kevu kapiya betatekin vu hil mehōbōp Sisar* rē. Om mēm sēn sa hako mehō sagi yam vu hong mehō-los-bengō Agripa, gevu ham pin saga ving in hil pin gango yi gagek nivesa, loḵ mēm sa natōḵ vu yi gagek la in sa kevu doḵ kapiya.

²⁷ Nabē sa gevong karabus ti na, gesa su gevong yi gagek degwa na gevong rē, og saga su yoh vu rē.”

26

Paulus Tatekin Yi Gagek Vu Agripa

¹ Lob Agripa nēr vu Paulus bē, “Bē genanēr hong gagek la, og genanēr!” Lom Paulus kedi nare betelē nema genēr yi gagek bē,

² “Mehō-los-bengō Agripa! Alam Yuda denenēr gagek rak sa yoh vu buk, lob gwēbeng sa kwag vesa rot in sa nare malam megenēr bē gwengo sa gagek.

³ Sa kwag vesa in ngo gerak ngaa pin sēn hil Yuda ngo nesepa loḵ lo ni, gengaa pin sēn hil nemehoo hil in lo. Om sa bē gwengo sa gagek, og su nim tebō jak pevis.

⁴ Ngaa pin sēn sengo nahēn magēm gesa hevong wirek rot beberup gwēbeng agi, og saga alam Yuda pin denerak ni, in sa nado ving sir ggēp Yerusalem.

⁵ Yō denerak sa nig rot, om nabē kwaj nevo, og deyoh vu bē denanēr rangah vu hong nabē sa Parisai* ti, besetu sir vahi sēn denesepa loḵ horek pin los dahis lo ti.

⁶ Om sēn gwēbeng sa nare agi, gedenevong gagek vu sa in sa nehevong ving gagek nivesa sēn wirek Anutu vo vu hil kenud lo lo, gesa navo kwag in buk sēn bē gagek agi anon jak lo.

⁷ Gehil degwa nemadluho-bevidek-luu lo yik denevo kwaj in buk sēn bē gagek agi anon jak lo ving, lom denejom rak vu Anutu buk gerangah. O Mehō Gayeheng, yik rak degwa sēnē sēn Yuda denēr gagek kuungsēn rak sa.

⁸ Ma nebē va sēn ham kwamin nevo bē Anutu su yoh vu bē gevong balamdiiksēn dekedī jak nah gökin rē-ē?

⁹ Wirek sa hevong ngaa ngahisekē in bē sa dahun Yesu Nasaret arē, lob sa hekuung bē sa nehevong ngaa nivesa.

¹⁰ Sa nehevong nebē sēnē vu Yerusalem, lom alam-deneḵo-seriveng hir ggev devo niwēek vu sa beseya naduu Anutu-yi-alam ngahisekē benehako yah karabus. Log kaunsor denenēr bē dengis sir medenadiik, lob sa navo veyovin hir gagek ving.

¹¹ Gesa navo maggin ngahisekē vu sir lok dub-supinsēn-yi pin. Sa nehevong in bē denanēr pelē los degeruu demij vu Mehōbōp, gesahēg sengēn bōpata rot vu sir besa nesepa sir rot meya nayoh vu alam-yu-ngwē hir nyēg ving.”

*Paulus Nër Yi Gagek Sën Ggërin Yi Mevong Ving Yesu Lo
(Sn 9:3-19; 22:6-16)*

¹² “Log alam-deneke-seriveng hir ggev denër gagek niwëek vu sa medegadu sa ving meşeya Damaskus.

¹³ Lob Mehö Gayeheng! Sa medo naya rak hes vuheng atov, lob sa halë rangah ti vër nebë davës betum vu yagek begelu yam rak sa loğ aggata. Tum böpata rot kesuu nyëğ mala, lom yam jëh rak he los alam pin sën deneya ving sa lo.

¹⁴ Lob he pin avës baya nahëp dob, lob sa hango gagek ti yam loğ Hibru ayej bë, ‘Saulus, Saulus gëvo vanë vu sa in va? Vongin gebakë ngaa sën los nevu lo, lob ngo vongin gebo vanë vu hong.’

¹⁵ Lob selok tepëk bë, ‘Mehöböp, hong re?’ Lom Mehöböp nër yom bë, ‘Sa Yesu sën genevong vanë vu sa lo!’

¹⁶ Om kwedi gebare niwëek. Gwëbeng seyam vu hong in sa bë gooin hong jak in genatu sa hur megena genanër rangah nabë gelë sa nebë sënë. Gerëk genanër ngaa sën sëk tato vu hong beron la vu tamusën lo rangah geving.

¹⁷ Gesëk gegin hong doğ alam Israel los alam-yu-ngwë sën sëk gevong hong na vu sir lo nemaj.

¹⁸ Sëk gevong hong na vu sir in tatekin malaj medegevu malakenu na gedegerin sir nom vu rangah. Degevu Satan yi niwëek gedenam vu Anutu, lom ayoj nam timu vu sa, log sengo rëk dahun hir ngaa nipaya na. Gemëm rëk denam sa nyëğ geving alam sën ayoj neyam timu vu sa bedetu sa ngaa ggovek lo.’ ”

Paulus Nër Vu Agripa Bë Nevong Yesu Yi Huk

¹⁹ “O Mehö-los-bengö Agripa, sa halë ngaa yagek yi sënë, lob sa su keyëh gagek rë.

²⁰ Gağ senër gagek rangah vu alam Damaskus mugin, log senër vu alam Yerusalem, gevu nyëğ Yudea pin, gevu alam-yu-ngwë ving. Senër vu sir bë degërin sir vu hir ngaa nipaya gedenam vu Anutu, bedegevong ngaa niröp in tato nabë deggërin ayoj ggovek ya.

²¹ Sa hevong nebë sënë, lob alam Yuda dejom sa ahon rak degwa saga lok dub-vabuung-böp, gebë dengis sa besa nadiik.

²² Rëk Anutu loğ vu sa, rot besën verup gwëbeng besa nare genanër gagek yök vu alam meris, gevu ham alam los arëmin lo agi. Sa su nanër gagek agga ngwë rë, gağ sa nanër gagek sën wirek alam-denenër-gagek-rangahsën losho Moses denenër bë rëk berup lo.

²³ Denër nebë, ‘Kerisi rëk geko vanë, log yö rëk kedi jak namugin gëp bedub. Lob rëk nanër gagek-rangah-yi vu alam Israel, gevu alam dahis geving.’ ”

Paulus Nër Gagek Vu Agripa In Bë Ayo Na Timu Vu Yesu

²⁴ Paulus nër nebë sënë, lob kiap böp Pestos petupek rak yi bë, “Paulus, hong bado! Geluğ dub ngahisekë, lom kwam böpata vong beyum vong paya!”

²⁵ Rëk Paulus nër yah bë, “Mehö niwëek Pestos, sa yug su vong paya mesenër gagek jeggin jeggin rë, gağ senër gagek niröp beyönon.

²⁶ Mehö-los-bengö sënë nerak ngaa pin sënë ni, om sa su nahöneng rë gesenër rangah vu yi. Serağ ni bë ngaa pin sën agi su yoh nenga in mala los nenga rë. Gağ rak ni, in ngaa pin sënë su verup vunsën rë.

²⁷ O Mehö-los-bengö Agripa, mağ gevong ving alam-denenër-gagek-rangahsën hir gagek-a? Èë-ë, serağ ni bë genevong ving!”

²⁸ Loğ Agripa nër yah vu Paulus bë, “Nabë genanër hus ading teka rot og mağ hong gagek rëk gevong mesegerin sa natu Yesu yi hur ti!”

²⁹ Lom Paulus nēr yah vu bē, “Ēē-ē! Nabē sa nanēr dus, ma ading, og yik yoh vu! Sa najom raḵ vu Anutu bē, hong, galam pin sēn ham los nengo sa gageḵ gwēbeng-ē lo gwērīn ham nabē sa, gaḵ mēm sēng sēnē og su natōḵ vu ham.”

³⁰ Paulus nēr nebē sēnē, loḵ mehō-los-bengō kedi nare ving kiap bōp Pestos, geBernisi, galam sēn denedo ving sir lo meto deya.

³¹ To deyah dobnē ggovek, loḵ desap sir raḵ medenēr bē, “Mehō sagi su vong ngaa ti paya in bē nadiik ma medo karabus rē.”

³² Lob Agripa nēr vu Pestos bē, “Nabē mehō sēnē su ketag nabē Sisar* gengo yi gageḵ rē, og yoh vu bē gebo yi vēr mena.”

27

Deḵo Paulus Raḵ Ya Yag In Na Rom

¹ Kwaj vo gageḵ venuh bē he jaḵ yaḵ mana Rom, lob detung Paulus loḵo karabus vahi loḵ ya kapten ti nema. Arē nebē Yulius lob negin alam-begō-yi raḵ neggēp alam nepadvahi (100) loḵ yu bōpata ti sēn denenēr sir bē mehō-los-bengō Augustus yi alam lo.

² Lob Adramitiam hir yag ti bē geḵo kupeḵ na nyēḡ bōp la vu distrik Asia*, lob he raḵ ya baya. Lob Aristarkus vu Tesalonika vu distrik Masedonia ya ving he.

³ Heng to log he ya seyu yaḵ ya Sidon, lob Yulius vong nivesa beyogekin Paulus bē yoh vu bē na gelē yi alam medegeḡin yi jaḵ nos lu ngaa.

⁴ He vu Sidon maya, rēḵ sang bōp yam ggēp yag neru meruuk he. Lom yaḡ yom rivin dob Kupros demi meya

⁵ meyoh ya Kupros gedistrik Kilisia los Pampulia vuheng atov, behe tōḵ ya Mura vu distrik Lusīa.

⁶ Vu nyēḡ saga alam-begō-yi hir kapten tōḵ vu Aleksandria hir yag ti geneya los Itali, lom ḵo he raḵ ya.

⁷ Behe ya raḵ baya. He vimengin bakōpeḵ rot buk ngahiseḵē, loḵ mēm he tōḵ ya verup dus vu nyēḡ bōp Kenidus. Loḵ sang ggērīn he, lom he su ayoh vu bē ana rē, om he yah arivin dob Krete demi dus vu Salmone baya, in sang bōpata.

⁸ He yoh loo nenga Krete bevimengin rot batōḵ ya nyēḡ ti arē nebē Yag-ben-nivesa neggēp dus vu nyēḡ bōp Lasea.

⁹ He vasap buk ngahiseḵē ggēp saga geBuk-dali-nos-yi-lo* maya ggovek ya, gebuk sēn hob los sang yi lo verup beloo vongin dahun he behe malamin nama. Lom Paulus nēr gageḵ vorof vu sir bē,

¹⁰ “Alam-e! Nabē hil ana, og hil rēḵ natōḵ vu maggin bōpata. Hil rēḵ basap kupeḵ los yaḡ, gehil mehōnon rēḵ malad nama geving.”

¹¹ Rēḵ alam-begō-yi hir kapten bē nenga vu yaḡ ala luho yaḡ yi kapten, gesu ngo Paulus yi gageḵ rē.

¹² Yag ben sēnē su nyēḡ nivesa in bē yaḡ medo doḵ doḵ buk sang yi rē, om alam ngahiseḵē denēr gageḵ venuh bē dekesuu nyēḡ saga gedena. Kwaj nevo bē rēḵ denatōḵ na nyēḡ bōp Poniks bedemedo nyēḡ sagu doḵ buk ayōḡng los sang yi, og mēm nivesa. In Poniks saga yik yaḡ ben nivesa ti vu Krete, geyag vaha neggēp luu. Ngwē neggēp ahē, gengwē neggēp nēn.

* 27:9: Buk-dali-nos-yi sēnē og yik buk sēn alam Yuda hir alam-deneḵo-sriveng yuseḵē nesis sipsip tuvek meneḵo niḵōḵ meneloḵ ya dub-vabuung-bōp ayo vabuung soḡek in kevoḵ alam Yuda hir ngaa nipaya na lo. Denelē buk sēnē loḵ kwev Oktoba neyoh vu ta pin gayej nenēr dali ggērīn nos besu denegga rē.

Sang Vong Meloo Nipaya Rak

13 Lob ayöong nalu verup gesu yam niwëek rot rë, lob dekuung bë deyoh vu bë na denatök na nyëg saga. Lob dedadii anka rak yah gedeseпа loo nenga Krete rot medeya.

14 Rëk pevis besang niwëek böpata ti sën denenër bë Nyëhuhek lo, yam ggëp kedu Krete.

15 Lob rot he avuti ggëp hus bedu ya, lob he su ayoh vu bë pekwë yag neru nah vu sang rë, lom he hevuu besang ko he mehe ya rot.

16 He serög meheto maya kedu loo vuheng sën denenër arë nebë Kauda lo demi. Lob he hevong huk böp rot menaduu dëgi ahon.

17 Dedadii dëgi rak yam yag vavunë ggovek ya, log deduu aggis la lok yag anon atov in bë niwëek jak. Rëk newaj rak bë yag rëk na mejak vu saap Surtis sën neggëp dus vu Aprika lo, lom detë anka sël luk ya loo gesang ko he gehe medo nahök mu.

18 Sang los loo sis merot he niwëek ata, lob kedi detë kupek luk ya loo monbuk.

19 Gebuk netu löö lob dejom kupek yag yi pin rak nemaj medetë luk ya loo ving.

20 Lob Nyëhuhek böpata sënë sis he rot gesu ahë yes nerak teka rë. Ggërin he buk ngähisekë gehe su ayoh vu bë galë hes mala los betuheng rë, lom he kwamin nevo bë rëk he malamin nama yönon.

21 Denedo mu buk ngähisekë genos ma, lob Paulus kedi menër vu sir bë, “Alam-e, bë ham gwengö sa gägek wirek behil medo Krete, og mak hil su rëk natök vu maggin nabë sënë rë, gehil su rëk basap ngaa pin sënë rë.

22 Rëk ma lo, om ham nimin wëek! Mehöti su rëk mala nama rë, gak yag mu yö rëk mala nama.

23 In Anutu sën setu yi hur besa najom rak vu yi lo, yi angër ti yam vu sa gwëbeng buk

24 benër bë, ‘Paulus, su gegöneng! In rëk gena gebare mehö-los-bengö Sisar* mala. Om gwengö rë! Genejom rak in alam pin sën denedo rak yag ving hong agi, lom Anutu yogekin bë rëk demedo vesaj geving hong.’

25 Om alam! Ham su göneng! Sa hevong ving bë Anutu rëk gevong ngaa pin sënë banon jak nabë sën nër vu sa agi.

26 Rëk mu yag rëk na medah dok kedu loo vuheng ti.”

27 Lob soda luo ggovek ya gehe nahën medo neketul lok baya verup Loo Adria. Gebuk vuheng rak lob alam yag dengo bë yag mak ya medus rak dob ti.

28 Lob deseyu gelöng lok aggis medetë luk ya loo medetahöo rak nemaj medelë bë ading yoh vu mehödahis ti. Lok hek heto maya teka ving lob detë ggökin yah, lob delë bë ading yoh vu nemadluho menemadvahi.

29 Lom deggöneng bë he hevongin ana ketul he jak gelöng, om detë anka lubeluu luk ggëp yag hus, gedenejom rak bë rangah jak pevis.

30 Log alam yag vahi denesero aggata in bë degevuü yag gedebeya medena ronek, lob deseyesin dëgi luk ya, gedetetuhin bë degetë anka la na yag neru.

31 Rëk Paulus nër vu alam-begö-yi losho hir kapten bë, “Nabë alam sënë geto dena in yag, og ham pin rëk malamin nama!”

32 Lob alam-begö-yi delov aggis in dëgi geto meluk ya loo.

33 Log nyëg ggovek in bë geheng, lob Paulus nër vu alam gejjir sir bë dega nos teka rë. Nër bë, “Ham ngo medo newamin nerak yoh vu soda luo ggovek ya beham diikahëmin rot, geham su newa nos rë.

³⁴ Om sĕn sa nanĕr niwĕĕk vu ham bĕ ham gwa nos teka benimin wĕĕk doḅ. Ham ti su rĕḅ mala nama rĕl!”

³⁵ Nĕr bĕ saga log ḅo brĕt bejom raḅ ya vu Anutu raḅ malaj, log debu megga.

³⁶ Lom alam pin nij wĕĕk raḅ gedĕko hej nos raḅ ving medegga.

³⁷ He pin sĕn nado raḅ yaḅ lo rak neggĕp alam nemadluho, bemehōdahis lōo menemadluho-menemadvahi-bevidek-ti (276).

³⁸ Degga ggovek log detĕ wit* los bĕĕk ngahiseḅĕ sĕn nahĕn nedo loḅ yaḅ ayo lo luḅ ya loo in bĕ sepĕp jaḅ in yaḅ.

Yag Vong Paya

³⁹ Heng to dob bedelĕ nyĕḅ, rĕḅ mu sir duḅin. Rĕḅ delĕ nyĕḅ len ti geloo ggurek ya, geraggĕr nivesa, lom kwaj nevo bĕ maḅ degevonḅ yaḅ na mejak na sagu.

⁴⁰ Lob delov aggis in anka pin beluk nedo loo gedekvelekin aggis in stiya. Gededadii sĕl raḅ yah in bĕ ayōōng doḅ megeḅo yaḅ na roneḅnĕ.

⁴¹ Rĕḅ loo ḅo yaḅ beyoh paya meraḅ ya saap ti belah loḅ. Neru lah loḅ niwĕĕk ata menedo, geloo nesis ya meneraḅ yaḅ hus rot lom verōp.

⁴² Nebĕ saga lob alam-begō-yi devong in bĕ dengis alam ḅarabus mede-nadiik, in bĕ ti su gōk loo mebeya mena.

⁴³ Rĕḅ hir kapten kwa vo Paulus lom nĕrin sir. Genĕr bĕ alam sĕn deyoh vu bĕ degōk bĕl lo pin depesōng na loo namuḅin bena dejak na roneḅnĕ.

⁴⁴ Galam vahi sĕn su deneggōk bĕl rĕ lo, og jaḅ degĕp yaḅ nyĕ verōpsĕn ti ti bena dejak na roneḅ geving. Lom alam pin devong nebĕ saga meya derak ya roneḅ los navij dahis.

28

Paulus Nedo Dob Malta

¹ He ya maraḅ ya roneḅ, lob he hango gedenenĕr nyĕḅ sĕnĕ arĕ nebĕ dob Malta.

² Lob alam nyĕḅ sĕnĕ devong nivesa rot vu he. Hob to raḅ genyĕḅ nikul lom devev nengwah bōpata bedĕko he pin ya behe venguh.

³ Lob Paulus supin nengwah bun ti bebev raḅ ya nengwah, rĕḅ nyĕl ti loḅ neggĕp benengwah pang, lob tur to beranga Paulus nema besoo loḅ.

⁴ Lob alam vu nyĕḅ saga delĕ nyĕl sĕnĕ gevare nesoo loḅ Paulus nema lob denĕr bĕ, “Maḅ yōnon, mehō sĕnĕ sis mehōti mediik, rĕḅ loo su rehōō yi rĕ, om sĕn yi nyĕvewen tōḅ vu yi besis yi agi.”

⁵ Rĕḅ Paulus tetĕhin nyĕl beya meto meraḅ ya nengwah rĕḅ ngaa ti su vong yi rĕ.

⁶ Lob medo denegin yi in dekuung bĕ rĕḅ buuk ma, rĕḅ nadiik pevis. Lob medo denegin yi hus ading, rĕḅ ma gedelĕ bĕ ngaa nipaya ti su nevong yi rĕ, lom tum depekwĕ medenĕr bĕ, “Maḅ yi anutu ti!”

⁷ Lob alam saga hir ggev arĕ nebĕ Publius, yi dob neggĕp dus vu nyĕḅ sagu. Mehō saga ḅo he ya yi beggang, begin he nivesa rot yoh vu buk lōo.

⁸ Lob Publius sĕnĕ ama nirak meneggĕp. Nivanĕ bōp gahĕ neverup kōḅ, rĕḅ Paulus ya mejom raḅ yi, gebĕ nema raḅ lom vesal loḅ.

⁹ Vong nebĕ saga, lob alam nirak sĕn vu nyĕḅ sagu pin deyam vu Paulus ving bevong benijvesa raḅ ggōkin.

¹⁰ Lob deḅo he rak nivesa rot. Lob ggovek gehe bĕ ajaḅ na yaḅ mana, lob deḅo nos lu ngaa vu he medetung raḅ ya yaḅ.

Paulus Ya Metōḅ Ya Rom

11 He nado kwev löö ggëp sagu, loḵ he raḵ alam nyëḡ böp Aleksandria hir yaḡ ti sën anutu-kuungsën-pepid kenuj denare raḵ neru lo baya. In yaḡ saga rivin menedo loḵ buk sang los ayöong yi vu nyëḡ sagu.

12 Lob he ya verup Surakus menado buk löö.

13 Mëm he raḵ mayoh dus vu loo nenga baya verup Regium. Lob buk ti ya ggovek, log ayöong nalu verup ggëp ahë gebuk netu luu lob he töḵ ya Puteoli.

14 He töḵ vu Yesu-yi-alam la vu sagu, lob denër bë he medo geving sir soda ti rë. Lob he nado ggovek log he ya verup Rom.

15 Lob Yesu-yi-alam vu nyëḡ böp Rom denḡo bë he ya verup, lom yam denebuu he ggëp aggata. Lob vahi deyam medeto maket Apius, gevahi deto Beggang-vatëvek-löö. Paulus lë sir, lom jom raḵ ya vu Anutu los ahë nivesa in sir, gayo niwëëḵ rak.

16 Log he loḵ ya nyëḡ böp Rom, lob kiap böp nër bë yoh vu bë Paulus yö baḡo beggāḡ yu dahis bemedo doḵ, galam-begö-yi ti medo geving in geḡin yi.

Paulus Nër Bengö Nivesa Ggëp Nyëḡ Böp Rom

17 Buk löö ya ggovek ya log Paulus tahi alam Yuda hir ggev, log nër vu sir bë, “Arig lo, sa su nehevong ngāa nipaya ti in bë dahun hil hed alam ma, juuk ngāa wirek hen sën hil kenud lo hir ngāa lo rë. Rëḵ deduu sa ggëp Yerusalem gedetung sa loḵ alam Röm nemaj.

18 Lob alam Rom deloḵ tepëḵ in sa rot, rëḵ ma gesu denetöḵ vu ngāa nipaya ti in bë mëm dengis sa mesa nadiik rë, lob kwaj vo bë dekevelekin sa vër.

19 Rëḵ ma, galam Yuda dekeyëḥ gāḡek sagi, lom sehög aggata ngwë su neggëḡ rë, om sën sa ketag bë mehö-los-bengö Sisar* gengo sa gāḡek. Gaḵ sa su bë rëḵ gevang gāḡek vu salam in ngāa ti rë.

20 Om sën sa tahi ham raḵ degwa saga, gesa bë galë ham benanër gāḡek vu ham, in sa nehevong ving menehegin mehö sën hil Israel pin nehegin lo. Lob yik deduu sa raḵ sëḡḡ raḵ degwa sagi.”

21 Lob denër vu yi bë, “Alam Yudea la su dekevu kapiya yam in bë denanër hong vu he rë. Galam Yuda ti su yam nër vu he genër gāḡek nipaya raḵ hong rë.

22 Gaḵ he bë gāḡo ayom jaḵ ngo avim. He su arāḵ gāḡek saga degwa ni rë. Gaḵ he raḵ ni mu bë vu nyëḡ pin alam denenër gāḡek nipaya raḵ Yesu-yi-alam.”

23 Lob deggooin buk ti rak, lob sir ngahisekë deyam vu Paulus ggëp yi beggāḡ betateḵin gāḡek degwa vu sir monbuk anon rot behes luḵ ya. Nenër gāḡek raḵ Anutu-yi-nyëḡ, log nenër Moses yi horek los alam-denenër-gāḡek-rangahsën hir gāḡek in tato Yesu rangah vu sir bayoj na timu vu yi.

24 Lob sir la devong ving yi gāḡek, gela su devong ving rë.

25 Lob demehoo sir log deya raḵ, loḵ Paulus nër gāḡek ti vu sir bë, “Anon Vabuung nër yönon rot beverup mehö-nenër-gāḡek-rangahsën Yesaya avi vu hil kenud lo bë:

26 “Gena vu alam sënë begenanër vu sir nabë sënë:

“Rëḵ ham gwengö gāḡek göḵ gökin,
rëḵ mu ham su rëḵ jaḵ degwa ni rë.
Rëḵ ham gwelë göḵ gökin,
rëḵ mu ham su rëḵ natöḵ jaḵ degwa rë.”

27 In alam saga ayoj dahis raḵ,
gesu denengö gāḡek rë,
gedemir malaj.

Devong nebë sënë in bë malaj rëḵ gelë ngāa,
genengaj rëḵ gengo gāḡek,

lob ayoj rĕk natok jak gagek degwa,
lob degĕrin bedenom vu sa

besa gevong benijvesa jak nah gokin.'

²⁸ Om ham gwengo rĕ, gagek nivesa sĕn Anutu vong yam in bĕ geko mehōnon nah vu yi lo, og vo ya vu alam-yu-ngwĕ ggovek ya, om rĕk degengō medegevong geving."

²⁹ Paulus nĕr gagek saga ggovek, lob alam Yuda demehoo sir los ahĕj sengĕn bōpata geto deyah dobnĕ medeya.

³⁰ Lob Paulus nedo lok beggang sĕn nebaĝo genedo lok lo yoh vu ta luu, lob nevong nivesa vu alam sĕn deneyam vu yi lo pin.

³¹ Nenĕr gagek rak Anutu-yi-nyĕĝ, genetatekin Mehōbōp Yesu Kerisi yi gagek vu sir. Nenĕr rangah los niwĕĕk gemehōti su nĕrin yi rĕ.

Kapiya Sën Paulus Kevu Vu Kerisi-yi-alam Vu Rom

Huk Sinarë Sën Paulus Nevong Lo Degwa

¹ Kerisi Yesu yi hur sa Paulus. Yö vong sa mesetu sinarë beggoin sa raq bë sa nanër Bengö Nivesa rangah.

² Sën Anutu yö nër verup alam-denenër-gägek-rangahsën avij wirek rot meneggëp loq yi kapiya lo.

³ Bengö Nivesa sënë raq Nalu Yesu Kerisi, hil Mehöböp sën yam tu mehönon loq Davit* yi mewis lo.

⁴ Lob Anon Vabuung vong bekedu raq yah vu bedub, lob sën kedi raq yah vu bedub lo tato rangah bë Anutu Nalu los niwëek yönon.

⁵ Lob Anutu vong semusemu vu hil degwa raq yi timu. Bevong he behe tu sinarë in bë gaqo arë jaq menanër rangah vu mehönon pin vu dob nabë ayoj na timu vu yi medegevek babu.

⁶ Log Anutu yi köök yök vu ham alam Rom bë ham natu Yesu Kerisi yi alam geving.

⁷ Om sën sa kevu kapiya sënë yök vu ham Rom pin sën Anutu kwa pesivin ham beggoin ham raq in bë ham natu yi alam lo. Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevang semusën vu ham bedegevang ham ayomin gëp revuh.

Paulus Kwa Vo Bë Na Gelë Alam Rom

⁸ Sa bë nanër jaq sënë namugin rë: Alam pin deno medenenër yoh vu nyëg pin bë ham ayomin neya timu vu Yesu, om sën sa najom raq vu Kerisi bë nanër vu Anutu nabë sa kwag vesa rot in ham pin.

⁹ Sayog neya vu Anutu genekehe sa bë sa gevang yi huk benanër Nalu yi Bengö Nivesa rangah. Lob Anutu yö raq ni bë sa kwag nevo ham menajom raq in ham yoh vu buk.

¹⁰ Sa su halë ham wirek rë, om sën sa neketag vu Anutu yoh vu buk bë kwa og yö natök vu aggata besenök vu ham.

¹¹ In sahëg ving pangsen bë senök galë ham, besa gevang Anon Vabuung yi semusën vahi sën vo vu sa lo vu ham geving in bo niwëek vu ham.

¹² Sa kwag nevo bë ham vongvingsën rëk gadu sa, gesa vongvingsën rëk gadu ham, behil abo niwëek doq hil vewen vewen nabë sënë.

¹³ Arig lo, om sën sa bë ham jaq ni nabë beron ngahisekë og sa nehevongin bë senök vu ham. In sa bë gaqo ham vahi nom vu Anutu nabë sën sa nehako alam-yu-ngwë vahi deyom ggovek lo. Rëk sa hög aggata ma.

¹⁴ Anutu vu huk loq sa nemaq meneggëp bë sa tatekin yi gägek vu alam Grik sën denedo nivesa lo, gevu alam nyëg vahi sën denedo paya lo geving. Vu alam los kwaj, gevu alam kwaj masën geving.

¹⁵ Om sën sa kwag nevo pangsen bë sa nanër Bengö Nivesa vu ham alam Rom geving.

Bengö Nivesa Sënë Tato Anutu Niwëek

¹⁶ In sa su niq nemum in Bengö Nivesa rë. In tu Anutu yi niwëek beyoh vu bë geko alam sën ayoj neya timu vu Yesu lo nah. He alam Yuda namugin, loq mëm ham alam-yu-ngwë gökin.

¹⁷ Log Bengö Nivesa sënë netato bë Anutu mehö niröp los yohvu. Nabë mehöti gevong geving Bengö Nivesa, og rëk ayo na timu vu Yesu noh vu sën

dekevu meneggëp lok Anutu-yi-kapiya lo bê, “Mehöti bê ayo na timu vu yi, og Anutu rëk nanër mehö sënë nabë yi mehö yohvu, lob medo mala-tumsën.”

Mehönon Pin Deneruu Demij Vu Anutu

18 Hil narak ni bê, Anutu ahë sengën benevo nipaya nyëvewen neyam vu yagek lok yah vu alam pin sën deneruu demij vu yi, gedenevong ngaa nipaya medenedahun yi gagek anon rak hir ngaa nipaya lo.

19 In Anutu yi ngaa sën hil ayoh vu bê galë majak ni lo neggëp rangah vu alam sën deneruu demij vu yi agi. In Anutu yö tato rangah vu mehönon pin ggovék ya.

20 Yönon, alam delë dob los ngaa pin sën Anutu tung lo wirek beyam verup gwëbeng, lom sënë tato Anutu yi ngaa vahi sën mehönon su deyoh vu bê degelë jak malaj rë lo vu hil. Log ngaa sën hil su ayoh vu bê galë jak malad rë lo, og saga tatekin Anutu yi degwa los yi niwëëk böpata sën neggëp ving yi degwata los degwata lo rangah vu hil. Nebë sënë, om mehönon su deyoh vu bê dedah hir nipaya vun gedenanër nabë, “Sa su rak ni bê ngaa nipaya rë!”

21 In mehönon derak Anutu ni rëk su kwaj nevo bê Anutu yönon bedeko arë rak rë. Gesu kwaj vesa vu yi in ngaa nivesa vesa pin sën vo vu sir lo rë. Gak kwaj nesepa lok gagek meris meris bedenetu alam kwaj masën bedenedo lok malakenu.

22 Deko sir rak medenenër bê, “He alam los kwamin!” rëk ma gedetu alam kwaj masën.

23 Gederuu demij vu Anutu, mehö los niwëëk sën su nediik rë lo. Log tum ngaa sën denediik medenepetar ya lo nebë mehönon, gesok los reggu genyël lo, og denesemu kenuj medeneko arëj rak medenejom rak vu sir.

Nipaya Aggagga

24 Lob Anutu nilëlin sir bê, maam kwaj nipaya yö geli sir na vu ngaa nipaya sën ahëj neving lo, gevu ngaa ningöhek sën su yoh vu rë lo, beyö debasap navij.

25 Alam nebë sënë denevuu Anutu yi gagek anon ya gedenepekwë medeneko gagek kuungsën rak. Log deneruu demij vu Anutu sën ngaa pin ala lo, gedenejom rak vu ngaa sën Anutu tung lo gedenesepa lok yö hir aggata. Nij nelëlin Anutu sën hil gako arë jak na vavunë mebare mena degwata los degwata lo. Yönon.

26 Om sën Anutu nilëlin sir bê yö demedo dok hir ngaa nipaya sën malaj anon in lo. Avëh og nij nelëlin hir aggata niröp sën dejak maluh lo, gedenegegërin sir yah medenevong ngaa sën su yoh vu rë lo ving avëh ngwë.

27 Gemaluh ving nebë saga. Nij nelëlin aggata niröpsën sën degeko avëh lo gayoj vev rasap rasap nebë nengwah in bê yö degevong ngaa nipaya vu maluh ngwë. Maluh sënë denevong ngaa nimumsën ving mehö ngwë lob yö deneko nyëvewen nipaya lok yah, yoh vu hir nipaya sënë.

28 In nij nelëlin bê su kwaj bo Anutu gëp ayoj, lom Anutu lëëin sir ya beyö medo denevong yoh vu kwaj nipaya sënë, bedenevong ngaa nipaya aggagga sën su yoh vu bê mehönon degevong rë lo.

29 Denevong ngaa pin sën su niröp rë lo bengaa nipaya pin pup ayoj. Ayoj nevu nevu in ngaa nipaya pangсэн gedenele alam vahi paya. Ayoj nesis yi vu alam vahi ga, denesis alam medenediik. Denenër sir ga, denetetuhin mehö ngwë gedenevong paya vu sir. Denevengwëng gagek yah nenga rak mehö ngwë ga,

30 denenër gagek kuungsën rak mehö ngwë ving bê nij paya. Denelë Anutu paya medenesis begö vu yi ga, denenër pelësën ga, deneko sir rak medenevong paang. Denevër ngaa nipaya mewis mewis verup. Gedenekeyëh amaj lu ataj ayej.

³¹ Kwaj ma! Denenër rëk su denevong yoh vu hir gagek rë. Su ahëj neving sir sën yik sir degwa timu lo rë. Gesu kwaj nevingin mehò ngwë rë.

³² Anutu yi horek nër nebë alam sën degevong ngaa nabë sënë og yoh vu bë denadiik bemalaj nama. Lob alam sënë derak horek sënë ni ggovek ya, rëk ma gemedo denevong ngaa nebë sënë. Lob su denevong sënë mu rë, gak kwaj vesa in alam sën denevong ngaa nebë agi ving, medenepisek in sir medenelev horek in.

2

Anutu Nengo Hil Gagek Degwa Og Neseggi Niröp

¹ Om sa nanër vu ham ti ti sën ham nenër mehò ngwë bë nij paya lo nabë: Su geyoh vu bë gedah ngo hong nipaya vun rë. In gengo! Genenër mehò ngwë bë nipaya, lob sënë og yik genenër valek hong ving nebë saga bë nim paya. In yik ngaa sën genenër rak yi lo, og yik genevong nebë sënë ving.

² Lob hil arak ni bë Anutu nevo nipaya nyëvewen vu alam sën denevong ngaa nebë agi, lob sënë og Anutu neving yoh vu.

³ Om hong sën genenër alam sën denevong ngaa nipaya nebë agi bë nij paya lo, rëk mu yik genevong nebë sënë ving, ma gekuung bë? Su geyoh vu bë rëk gebeya in Anutu megenoh nenga in nyëvewen rë.

⁴ Ma nebë va? Anutu neving nivesa rot vu hong menegin hus adingsekë rot gesu nevo nyëvewen vu hong pevis rë. Anutu yi ngaa nivesa sënë, mak gekuung bë ngaa meris-a? Gak Anutu neving nivesa vu hong sënë in bë gegwërin hong.

⁵ Sën ayom niwëek ata gesu genewërin hong rë lo, og sënë nebë sën ngo genebun hong nipaya nyëvewen rak bun, lom Anutu ahë sengën rot vu hong. Rëk mëm dok buk-ahë sengën-yi sën Anutu bo nyëvewen niröp noh vu mehõnon pin lo, og rëk genatök vu nyëvewen böpata jak hong nipaya sënë.

⁶ In rëk bo nyëvewen gelek mehõnon pin noh vu ngaa sën denevong lo.

⁷ Alam sën denejom sir ahon medenedo rak ngaa nivesa medenevong in bë denatu alam-los-bengöj gelos arëj böp gedemedo malaj-tumsën lo, og Anutu rëk gevong bedemedo malaj-tumsën degwata los degwata.

⁸ Gak alam sën yò kwaj nevo sir mu gedeneruu demij vu gagek anon, gedenesepa lok ngaa nipaya lo, og Anutu rëk ahë sengën böpata mebo nyëvewen nipaya rot vu sir.

⁹ Maggin böpata los nisangsën rëk gebom alam pin sën denevong ngaa nipaya lo. Alam Yuda namugin, lok mëm alam-yu-ngwë gökin.

¹⁰ Gak alam pin sën denevong nivesa lo, og Anutu rëk gevong bedenatu alam-los-bengöj, garëj böp jak, bayoj gëp revuh. Rëk alam Yuda namugin, lok alam-yu-ngwë gökin.

¹¹ In Anutu su kwa nevo mehõnon arëj bë sir böp benevong nyëvewen vu sir rë, gak neving nyëvewen yoh vu ngaa sën denevong lo.

¹² Lob alam-yu-ngwë sën su denesepa lok alam Yuda hir horek rë lo, og Anutu su rëk seggi sir jak alam Yuda hir horek rë, rëk mu rëk malaj nama geving in su denesepa lok yò hir aggata niröp rë. Gak alam sën denesepa lok alam Yuda hir horek lo, og Anutu rëk seggi sir jak, gebo nyëvewen vu sir in dekeyèh.

¹³ Alam sën denengo horek meris mu lo su rëk arëj nabë sir alam yohvu gëp Anutu mala rë. Gak alam sën denesepa lok horek lo mu, sën mëm rëk arëj nabë sir alam yohvu.

¹⁴ Nebë sënë lob alam-yu-ngwë su denerak alam Yuda hir horek ni rë, rëk mu yò denesepa lok yò hir horek vahi beya nevalek gagek vahi sën alam

Yuda hir horek nër lo. Om sir dugin alam Yuda hir horek rëk mu saga tato bë Anutu yi horek vahi neggëp lok ayoj ving.

¹⁵ In hir horek neggëp lok ayoj bekwaj nevo ngaa vahi bë nivesa gengaa vahi bë nipaya, lom deneseggi sir lok ayoj bedenener bë denevong sënë, og yoh vu, gesagi, og su yoh vu rë.

¹⁶ Log Anutu rëk nanër vu Buk-tamusën, lob Kerisi Yesu rëk seggi mehõnon pin hir gagek vunsën nabë sën sa nanër rangah vu ham lok Bengõ Nivesa lo.

Alam Yuda Devong Ving Bë Horek Yoh Vu Bë Doḡ Vu Sir

¹⁷ Gak hong! Arëm nebë Yuda, gekwam nevo bë horek sën Anutu vo vu alam Yuda lo yoh vu bë dok vu hong in gagek. Gengõ geneḡo arëm rak megenener bë Anutu-yi-alam hong.

¹⁸ Gerak Anutu kwa ni. Geluḡ dub lok horek saga ggovek, om sën gerak aggata nirõpsën-yi ni bahëm neving.

¹⁹ Gekwam nevo bë geyoh vu bë getato aggata nirõp vu alam malaj kenod, lob alam sën denedo lok malakenu lo, og getato rangah vu sir.

²⁰ Log kwam nevo ving nebë kwa los gagek anon pin neggëp lok ham horek sagi, om sën geyoh vu bë gebo kwa vu alam kwaj masën megetahu alam sën denedo ngõk ngõk nebë hurmahen lo dok gagek.

²¹ Yõnon, genetahu alam vahi, rëk nebë va sën su ngo genetahu hong lok rë-ë? Genener vu alam bë su degodeḡ, rëk mu ngo genehodek.

²² Gegener bë alam su degevong baggëb, rëk mu ngo genevong. Nim nelëlin anutu-kuungsën rëk mu genelok ya alam dahis hir dub ayo megenehodeḡ hir anutu-kuungsën hir ngaa.

²³ Ngo geneḡo arëm rak megenener bë gerak Anutu yi horek ni, rëk mu ngo genekweyëh yi horek megenevasap Anutu arë rak ngaa nebë saga.

²⁴ Yõnon, sënë yoh vu gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo bë: Alam dahis denener pelësën rak Anutu arë, log degwa vu ham.

Bë Degerah Navij Og Saga Su Yoh Vu Bë Geḡo Sir Nah Vu Anutu Rë*

²⁵ Sën derah* navim lo, nabë gesepa dok Horek, og sakaḡ ngaa nivesa. Yõnon, derah* navim vorot, rëk mu nabë gekweyëh horek, og yik nebë sën su derah* rë.

²⁶ Nebë sënë, om mehõti sën su derah* navi rë lo, nabë sepa dok horek, og mehõ sënë rëk bengõ na nabë alam sën derah* navij vorot lo.

²⁷ Yõnon, Anutu vong horek meneggëp vu hong Yuda, lob derah* navim ving. Rëk nim lël megenekweyëh horek, om mehõ-yu-ngwë sën su derah* navi rë rëk nesepa lok horek anon lo, og yi huk saga tato rangah bë nim paya om rëk gwëḡo nyëvewen.

²⁸ Alam Yuda og Anutu-yi-alam sir, rëk mu nabë mehõti ama lu ata Yuda, og saga mu su yoh vu bë gevong bemehõ saga natu Anutu-yi-alam yõnon rë. Log nabë degerah* mehõti navi, og saga mu su yoh vu bë gevong bemehõ saga natu Yuda ti yõnon rë.

²⁹ Gak yik mehõ sën ayo neya timu vu alam Yuda hir ngaa lo, sën yi Yuda soḡek. Log yik mehõ sën ayo neya timu vu Anutu lo, sën netu Anutu-yi-alam soḡek. Mehõ nebë sënë su nesepa lok horek meris mu rë, gak nesepa lok los kwa nevo, bayo neya timu. Mehõnon mak su rëḡ degeḡo mehõ nebë sënë jak rë, gak Anutu yõ rëḡ geḡo yi jak.

3

Ngaa Nipaya Su Yoh Vu Bë Dahun Ngaa Nivesa Rë

¹ Nebë sënë, om alam Yuda rëḡ dekesuu mehõ ngwë nabë va? Geva nivesa neverup rak sën denerah* navij-ë?

² Alam-e! Yi ngaa nivesa aggagga neggëp! Nyëmuğinsën nebë sënë: Anutu vo yi gagek vu alam Yuda in bë degegin.

³ Yönon, rëk mu sir la su denvong yoh vu gagek sënë rë. Om Anutu mak rëk gevek hir ngaa nipaya saga babu bedahun yi gagek nivesa na?

⁴ Rëk nama! Nabë mehönön pin denanër gagek kuungsën, og sënë su rëk pekwe Anutu rë, gak yö rëk medo menanër yönon degwata los degwata. Yik yoh vu gagek sën neggëp loğ yi kapiya lo bë:

“Hong gagek pin og niröp rot.

Om nabë degevong gagek vu hong, og rëk kwesuu sir yönon.”

⁵ Om hil rëk nanër nabë va? Nabë hil nehevong ngaa nipaya gAnutu nevong ngaa yohvu mu, og mak Anutu su yoh vu bë bo nyëvewen dok nah hil ngaa nipaya rë? In hil ngaa nipaya tato yi ngaa nivesa rangah bevong barë böp rak mekesuu-a?—sënëk sa nesepa loğ mehönön kwaj mu mesenër—

⁶ rëk nama! Hil su rëk nanër nabë saga rë, in nabë Anutu su mehö yohvu rë, og su yoh vu bë rëk seggi mehönön hir ngaa pin bebo nyëvewen dok nah vu sir rë.

⁷ Log nabë hil nanër nabë mehönön degeko Anutu arë jak rot, in delë bë sa mehö gagek kuungsën, rëk yi og mehö nenër gagek los anon, og mak su yoh vu bë rëk bo nipaya nyëvewen dok nah vu sa rë? In ngaa nipaya sën sa nehevong lo tato yi ngaa nivesa rangah barë böp rak mekesuu-a?

⁸ Bë nabë sënë, og hil rëk nanër nabë, “Ham-o! Behil gevong ngaa nipaya in ngaa nivesa rëk berup jak!” Log alam vahi denekuung rak medenenër gagek rak he yah nenga bë he nanër nebë sënë! Rëk ma! Hil su ayoh vu bë gevong nabë sënë rë! Om alam sën denenër bë aga rëk degeko nyëvewen dok nah beyoh vu.

Mehö Nivesa Ti Su Nedo Rë

⁹ Om-a? Mak hil Yuda kesuu alam-yu-ngwë? Ma verök yi! He nër ggovek ya bë hil pin nado loğ ngaa nipaya ayo peggo. Hil Yuda los alam-yu-ngwë pin.

¹⁰ In gagek neggëp loğ Anutu-yi-kapiya nebë:
“Mehö nivesa ti su nedo rë, gema verök yi.

¹¹ Mehö los kwa ti su nedo rë,
geti su nesero Anutu in bë jak ni rë.

¹² Mehönön pin deyoh paya in aggata niröp,
gesir pin los dahis nij paya rak.

Gak mehöti su nevong ngaa nivesa rë, gema verök yi.
Ti su nebë sënë menedo rë.”

¹³ “Avij nebë asoreng vu bedub ggëp netök,
gedagej nenër gagek kuungsën.”

“Vong bë nyël nevu parahek nipaya nedo loğ avij”,

¹⁴ “medeneterot mehönön rak gagek nipaya”.

¹⁵ “Deneserög pevis in bë dengis mehönön medenadiik.

¹⁶ Denvong rii rak ngaa nivesa pin vu nyëğ pin sën deneya lo,
bedenvong maggin vu alam.

¹⁷ Malaj nesepa begö gesir duğin gagek-ahë-yes.”

¹⁸ “Su kwaj nevo Anutu bedeneggöneng in yi rë.”

¹⁹ Yönon, hil arak ni bë gagek sën neggëp loğ horek lo neggëp vu alam sën deneggevek horek babu lo. Rëk mu Anutu yi horek og neggëp in bë mehönön pin nij namum bayej nama, gedejak ni nabë gagek neggëp vu sir berëk degeko nyëvewen jak hir nipaya.

²⁰ In sĕn hil sepa dok horek lo, og su yoh vu bĕ gevong bemehōti natu mehō nirōp gĕp Anutu mala rĕ. Gaḵ yik timu sĕnĕ nebĕ horek netato hil ngaa nipaya rangah vu hil behil naraḵ ni bĕ hil ḵeyĕh.

Mehō Sĕn Ayo Neya Timu Vu Kerisi Lo, Og Mĕm Arĕ Nebĕ Mehō Yohvu

²¹ Wĭrek Anutu tato rangah raḵ horek los alam-denenĕr-gāgĕk-rangahsĕn hir gāgĕk bĕ yi mehō yohvu yōnon, rĕḵ gwĕbeng og yō tato raḵ agga ngwĕ.

²² Ngaa agga ngwĕ sĕnĕ sĕn netato bĕ Anutu mehō yohvu yōnon lo nebĕ: Nabĕ mehōti ayo na timu vu Yesu Kerisi, og Anutu rĕḵ nanĕr yi nabĕ mehō yohvu. Lob alam pin sĕn ayoj na timu vu yi lo yik arĕj nebĕ sĕnĕ. Alam Yuda galam-yu-ngwĕ ving.

²³ Yōnon! Hil mehōnon pin nehevong ngaa nipaya, gehil araain besu ayoh vu bĕ gevong noh vu Anutu kwa rĕ.

²⁴ Rĕḵ Anutu vong semusĕn sĕnĕ vu hil nyĕmasĕn nebĕ hil atu alam yohvu, degwa raḵ sĕn Kerisi Yesu loḵ yah hil bed bediik in hil lo.

²⁵ Anutu ggoin Yesu raḵ in bĕ nadiik beḵōḵ keseh in kevoĕh alam sĕn ayoj na timu vu yi lo hir ngaa nipaya na. Anutu su nevong newa newa benevo nyĕvewen loḵ yah alam hir ngaa nipaya pevis rĕ, gaḵ yō jom yi ahon. Loḵ mĕm vong Kerisi yam bediik loḵ yah hil bed in bĕ tato rangah nabĕ su kwa nevĭrek in mehōnon hir ngaa nipaya rĕ, gaḵ yi og mehō yohvu benevo nyĕvewen loḵ yah.

²⁶ Kĕ, vong Kerisi yam loḵ buk sĕn gwĕbeng agi in bĕ tato rangah nabĕ yi mehō yohvu yōnon. Lob vong yam in bĕ hil ajaḵ ni nabĕ Anutu su nevong ngaa jeggĭn jeggĭn rĕ. Gaḵ mehōti sĕn ayo na timu vu Yesu lo, og Anutu rĕḵ nanĕr yi geving nabĕ yi mehō yohvu.

²⁷ Nebĕ sĕnĕ, om hil anoh aggata tena in bĕ gaḵo arĕd jaḵ nabĕ hil alam yohvu? Ma! Aggata su neggĕp rĕ! In va nenĕrin sĕn hil gaḵo arĕd jak-ĕ? Horek nenĕrin-a? Ma huk sĕn hil nehevong lo nenĕrin-a? Ma! Ngaa nivesa ti su neggĕp vu hil rĕ, gaḵ hil nehevong ving bĕ Yesu diik loḵ yah hil bed, om hil su ayoh vu bĕ gaḵo ngo arĕd jaḵ rĕ.

²⁸ In hil arāḵ ni nebĕ hil atu alam yohvu rak sĕn hil ayod neya timu vu Yesu lo, gaḵ su naraḵ sĕn hil nesepa loḵ horek lo rĕ.

²⁹ Ma nebĕ va? Maḵ alam Yuda ma yō hir Anutu sĕnĕ ma, alam-yu-ngwĕ hir Anutu ving-a? Gaḵ yik alam-yu-ngwĕ hir Anutu ving!

³⁰ In yik Anutu yō timu. Lob alam sĕn derah* navij gayoj neya timu vu Yesu lo, sĕn Anutu rĕḵ nanĕr sir nabĕ sir alam yohvu. Log yik alam sĕn su derah* navij rĕ, rĕḵ ayoj neya timu vu Yesu lo, yik Anutu rĕḵ nanĕr sir geving nabĕ sir alam yohvu.

³¹ Om sĕn hil ayod neya timu vu Yesu lo maḵ dahun horek ya betu ngaa meris-a? Ma! Gāgĕk sĕn sa ḵevu agi tato bĕ horekeḵ ngaa anon ving.

4

Anutu Nĕr Abraham Bĕ Yi Mehō Yohvu

¹ Abraham ni nebĕ hil behil dobahĕ yi. Om hil rĕḵ nanĕr va jaḵ yi?

² Yōnon, nabĕ Abraham tu mehō yohvu raḵ yi huk, og yoh vu bĕ yō geḵo arĕ jaḵ. Gaḵ gĕp Anutu mala og ma!

³ In Anutu-yi-ḵapiya nĕr bĕ, "Abraham ayo neya timu vu Anutu, lob Anutu kwa nevo benĕr yi nebĕ mehō yohvu."

⁴ Log nabĕ mehōti gevong huk megeko monĕ jaḵ, og hil su nanĕr nabĕ neko monĕ saga nyĕmasĕn. Gaḵ ma neko raḵ yi huk.

⁵ Nebĕ saga, om nabĕ mehōti ayo na timu vu Anutu sĕn yoh vu bĕ nanĕr mehōnon nij paya nabĕ sir alam yohvu lo mu, gesu kwa bo yi huk nabĕ

Anutu rëk gevong nyëvewen dok nah menanër yi nabë mehö yohvu rë, og mëm Anutu rëk gelë nabë ayo neya timu vu yi, lob rëk nanër yi nabë yi mehö yohvu.

⁶ Log Davit nër rak mehö nebë sënë ving nebë, “Mehöti sën hen huk nivesa ma, rëk Anutu nenër yi nyëmasën nebë mehö yohvu lo, og mehö nebë sënë rëk kwa vesa rot.”

⁷ Log nër ving bë:

“Alam sën Anutu ko hir ngaa nipaya vër medahun ya lo, og kwaj vesa!

⁸ Gemehöti sën Mehöböp nër yi bë ngaa nipaya su neggëp vu yi rë lo, og kwa vesa.”

⁹ Om alam sën denerah* navij lo, kwaj vesa in sën Anutu kevoh hir ngaa nipaya ya lo, log yik alam sën su denerah* navij rë lo, og kwaj vesa in Anutu kevoh hir ngaa nipaya ya ving. Ham kwamin bo Abraham gökin rë! Hil nanër nebë: Anutu kwa nevo bë Abraham ayo neya timu vu yi lom nër yi nebë mehö yohvu.

¹⁰ Lob Anutu nër Abraham nebë yi mehö yohvu nangërek-a? Makrah* navi ggovek ya rëk mëm, ma su rah* navi rë? Gağ su rah* navi rë geyö nahën, log Anutu nër yi nebë yi mehö yohvu.

¹¹ Lok mëm rah* navi, lom navi tato bë ayo neya timu vu Anutu ggovek ya om sën Anutu nër yi vorot bë yi mehö yohvu. Lob tu alam pin sën su denerah* navij rë rëk ayoj neya timu vu Anutu lo hir dobahë, in tato nebë Anutu rëk nanër sir geving nabë sir alam yohvu.

¹² Getu alam sën denerah* navij lo vahi hir dobahë ving. Sir sën denerah* navij lo rëk su kwaj nevo saga mu rë, gağ denesepa lok Abraham vaha bayoj neya timu vu Anutu, nebë sën Abraham su rah* navi wirek rë, rëk ayo neya timu vu yi lo.

Anutu Yi Gagek Yam Vu Alam Sën Ayoj Neya Timu Vu Yi

¹³ Anutu su kwa vo bë Abraham nesepa lok horek om sën ggooin losho yi mewis lo rak in bë mehönon pin degevek babuj rë. Gağ lë bë Abraham ayo neya timu vu yi, lob nër yi bë yi mehö yohvu, lom mëm sën nër bë rëk gevong bemehönon pin degevek yi mewis lo babuj.

¹⁴ Rëk nabë mehönon pin saga degevek alam sën denesepa lok horek lo babuj mu, og sën hil ayod neya timu lo tu ngaa meris mu, gAnutu hen gagek sën joo venuh lo anon ma.

¹⁵ Hil arak ni bë horek netato bë hil rëk gaço nyëvewen dok nah hil ngaa nipaya. Gağ bë horek nama, og hil su ayoh vu bë nanër nabë mehönon denekyëh horek rë.

¹⁶ Nebë sënë, om Anutu yi gagek semusën rëk anon jak vu alam sën ayoj neya timu vu yi lo. Lob vongin bë gevong semusën sënë nyëmasën vu hil geving Abraham yi mewis pin benatu hil ngaa. Su rëk gevong vu Abraham yi mewis sën denesepa lok horek mu lo menatu hir ngaa rë, gağ rëk gevong vu alam pin sën ayoj neya timu vu yi nebë Abraham lo menatu hir ngaa. In Abraham tu hil pin sën hil ayod neya timu vu Yesu lo hil dobahë.

¹⁷ Yoh vu gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo bë: “Sa hevong hong tu alam ngahisekë hir dobahë.” Lob Abraham tu hil dobahë ggëp Anutu mala in ayo neya timu vu yi. Gevong ving bë Anutu yoh vu bë nanër balam-diiksën dekedí jak nah medemedo malaj-tumsën, geyoh vu bë nanër gagek jak alam sën deberup vu tamusën lo geving nabë sën denedo vorot lo.

¹⁸ Ngaa sën Anutu nër agi su anon rak in Abraham lë vorot mevong ving niwëëk rë, gağ vong ving niwëëk bë rëk anon jak yönon nabë sën lë rak mala lo. Nebë sënë, om sën tu alam ngahisekë hir dobahë yönon yoh vu sën Anutu nër lo bë, “Hong mewis lo rëk deberöng nabë betuheng!”

¹⁹ Abraham yi ngebek dus rak mehödahis nemadvahi (100), lom navi su niwëék yoh vu bê geķo nalu rê. Lob yik venê Sara nebê saga ving. Abraham rak sênê ni, rêķ ma gevong ving niwëék.

²⁰ Anutu nêr bê ngaa sagi rêķ berup, lom Abraham su kwa neya luu luu in rê. Gaķ vong ving niwëék geķo Anutu arê rak,

²¹ geraķ ni bê Anutu yoh vu bê rêķ gevong gageķ sên nêr lo banon jaķ.

²² Lob Anutu rak ni bê Abraham ayo neya timu vu yi nebê sênê, lom nêr yi bê yi mehō yohvu.

²³ Log gageķ sênê neggëp lok Anutu-yi-ķapiya bê, “Anutu nêr yi bê yi mehō yohvu.” Lob sênê og su nêr Abraham yō timu rê.

²⁴ Gaķ nêr rak hil ving. Bê hil ayod na timu vu Anutu sên nêr behil Mehōbōp Yesu kedi rak yah vu bedub ggōkin lo, og mêm rêķ gelê hil nabê saga geving menanêr nabê hil alam yohvu.

²⁵ Anutu vong Yesu yam beķo hil ngaa nipaya nyëvewen rak yah yi mediik. Log Anutu nêr meķedi rak yah ggōkin in bê nanêr hil nabê hil alam yohvu.

5

Anutu Nêr Hil Bê Hil Alam Yohvu

¹ Hil ayod neya timu vu Yesu lom Anutu nenêr hil nebê hil alam yohvu, om sên hil los Anutu nado revuh ti degwa rak hil Mehōbōp Yesu Kerisi.

² Hil ayod neya timu vu yi, lom sên gwëbeng og Anutu nelê hil nivesa gehil kwad vesa rot, in hil arak ni bê rêķ geķo hil nah yi nyëģ mebo semusên nivesa vesa pin vu hil.

³ Rêķ mu hil su napiseķ in sagi mu. Gaķ hil napiseķ in maggin sên netōķ vu hil lo geving. In hil narak ni bê maggin nevo niwëék vu hil in bê mêm hil nid gëngoin menajom hil ahon meķerê maggin.

⁴ Lob nabê hil najom hil ahon meķerê maggin, og hil rêķ natu alam los nid wëék gengaa maggin su rêķ kepê hil rê. Lob nabê hil nid wëék nabê saga, og hil rêķ abo kwad in ngaa nivesa vesa sên Anutu ggooin rak bê gevong vu hil lo.

⁵ Lob nabê hil abo kwad in ngaa sênê, og Anutu su rêķ gevong behil nid namum rê, in vong Anon Vabuung yam vu hil vorot, in bê bër hil kwad jaķ buk pin nabê Anutu kwa pesivin hil.

⁶ Wireķ og hil su ayoh vu bê gaķo hil vër in hil ngaa nipaya rê, rêķ Anutu ggooin buk rak, lob Kerisi diik loķ yah hil mehōnon nid paya lo sênê bed.

⁷ Nabê mehōti nadiik in bê doķ vu mehō nivesa ti, og hil rêķ kenud na in, in su alam ngahiseķê denevong nebê saga rê. Yōnon, maķ alam ti ti deyoh vu bê nij dël jaķ sir medenadiik doķ nah mehō nivesa ti ben.

⁸ Rêķ mu hil ngo nahên nado los hil ngaa nipaya, log Kerisi diik in bê doķ vu hil. Lob Anutu tato rak sênê bê kwa pesivin hil pangsên.

⁹ Om sên nêr hil bê hil atu alam yohvu ggoveķ ya, degwa rak Yesu nikōķ. Nebê sênê, om gwëbeng hil arak ni yōnon bê rêķ doķ vu hil rot gehil su rêķ gako nyëvewen jaķ hil ngaa nipaya rê.

¹⁰ Wireķ hil ngo nahên medo nasis begō vu Anutu, lok Nalu diik lok buk sênê in bê gevong mamer vu hil los Anutu behil medo jevuh ti. Nebê saga lob gwëbeng hil los nado revuh ti, om hil arak ni yōnon bê Anutu rêķ geķo hil nah vu yi behil rêķ medo malad-tumsên, in Kerisi nedo mala-tumsên vorot.

¹¹ Lob yik su nebê sênê mu rê, gaķ gwëbeng og hil kwad vesa vu Anutu in hil Mehōbōp Yesu Kerisi vong mamer vu hil los Anutu.

Adam Vong Bemehōnon Denediik, Loķ Tum Yesu Vong Om Rêķ Demedo Malaj-Tumsên

¹² Lob hil arak ni bë ngaa nipaya pum rak mehö timu nyëdahis, lok mëm ngaa nipaya lo yoh vu dob pin yik degwa rak yi. Log diiksën pum rak ngaa nipaya, lob nevong bemehönon pin denediik. In alam pin denevong ngaa nipaya.

¹³ Vu buk muginsën Anutu su vo Horek-nemadluho vu mehönon rë, lob vu buk saga ngaa nipaya neggëp dob vorot. Om lok buk saga og Anutu su yoh vu bë nanër nabë mehönon denekeyëh horek rë, in Horek su neggëp rë.

¹⁴ Rëk mehönon dediik lok Adam yi buk beyam verup lok Moses yi buk. Lob diiksën dahun mehönon pin. Rëk mu mehönon saga su dekeyëh horek nebë sën Adam keyëh lo rë, in Horek su neggëp lok hir buk saga rë. Rëk denediik ving. Lob yik mehö sën verup vu tamusën lo vong ngaa ngwë nebë Adam.

¹⁵ Rëk Anutu yi semusën og böpata rot kesuu ngaa nipaya sën Adam vong lo. In alam ngahisekë denediik rak mehö timu saga yi ngaa nipaya, rëk mu Anutu vong mehö timu sën Yesu Kerisi beko yi semusën böpata yam vu hil behil hako nyëmasën. Lob semusën nyëmasën sënë semu alam ngahisekë rot bekesuu diiksën.

¹⁶ Lob ngaa nipaya sën verup rak mehö timu agi luho semusën sën hil hako nyëmasën lo, luho hir anon su neggëp ti rë. Gağ mehö timu sën nekeyëh horek lo, og Anutu seggi yi gagek benër bë mehö nipaya om mehönon rëk denediik bemalaj nama. Rëk vu tamusën galam ngahisekë denekeyëh gagek, og Anutu vong yi semusemu nyëmasën yam, lob mëm nër hil bë hil alam yohvu.

¹⁷ In vu muginsën mehö timu keyëh horek, rëk mehönon pin dediik rak mehö saga yi keyëhsën. Log vu tamusën sagi, og Anutu nër alam pin sën deneko semusën vu Yesu Kerisi nyëmasën lo nebë sir alam yohvu. Om Yesu rëk gevong bedenatu alam-los-bengöj medemedo malaj-tumsën geving yi degwata los degwata.

¹⁸ In yik nebë sënë. Mehö timu vong ngaa nipaya, lob yi nyëvewen yoh vu mehönon pin bë denediik berëk malaj nama. Log yik mehö timu vong ngaa yohvu, lob Anutu nër bë mehönon pin deyoh vu bë denatu alam yohvu medemedo malaj-tumsën jak yi.

¹⁹ Mehö timu keyëh gagek, lob sënë vong balam pin detu alam nij paya. Log yik mehö timu sepa lok gagek, lob sënë rëk gevong balam ngahisekë denatu alam yohvu.

²⁰ Log Horek verup ving, lom tato ngaa nipaya vahi ving bengahisekë lok. Ngaa nipaya ngahisekë lok, rëk mu semusën böpata sënë yam bekesuu ngaa nipaya.

²¹ Yönon, ngaa nipaya tu ala mugin bevongin bë dahun hil behil malad nama. Rëk mu semusën yam in bë kesuu ngaa nipaya begevong mehönon medenatu alam yohvu medemedo malaj-tumsën degwata. Semusën sënë nebë hil Mehöbop Yesu Kerisi diik in hil.

6

Bël-Ripeksën Tahu Bë Hil Adiik Ving Kerisi

¹ Om hil rëk nanër nabë va? Mağ hil nanër nabë hil ngo medo gevong ngaa nipaya in Anutu yö medo gevong yi semusën nam vu hil nyëmasën gök gökin-a?

² Ma! Rëk nama! Bë hil atu Kerisi-yi-alam, og yik nebë sën hil adiik vorot, om hil su nehebë nengad vu ngaa nipaya benesepa lok ggökin yah rë.

³ Sën hil aripek bël rak Yesu Kerisi arë lo tahu bë hil adiik ving yi gehil atu mewis rak. Ma ham su rak ni rë?

⁴ Nebë saga, om sën hil aripek bël lo tahu sën Kerisi diik medelev lo, gevong bë hil ngaa mugeng diik beneggëp lok söv. Om hil natu mewis jak nabë sën Anutu tato niwëek beKerisi kedi rak vu bedub ggökin betu mewis lo.

Hil Rêk Medo Malad-Tumsên Geving Kerisi

⁵ Yönon! Hil ngaa mügeng diik ya nebê sên Kerisi diik lo gehil atu yi alam. Nebê sênê, om hil rêk natu mewis nabê sên Kerisi kedi rak ggökin betu mewis lo, behil medo malad-tumsên geving yi.

⁶ Hil arak ni bê vong bê hil ayod mügeng diik ya rak kelepeko* ving Kerisi in bê gevong bengaa nipaya niwëek sên nevang huk loğ hil navid lo nama na, in hil su sepa doğ ngaa nipaya gökin nah.

⁷ In ngaa nipaya og su yoh vu bê kepê mehö sên diik lo gökin nah rê.

⁸ Lob hil ngaa mügeng diik ya ving Kerisi, om hil gevong geving anon nabê hil rêk medo malad-tumsên geving yi.

⁹ In hil arak ni bê Kerisi kedi rak ggökin ggëp bedub, om su rêk nadiik nah gökin rê. Diiksên su yoh vu bê dahun yi gökin rê.

¹⁰ In diik beron timu, lob kevoh hil ngaa nipaya pin ya vorot. Rêk gwëbeng og nedo mala-tumsên beluho Anutu denedo revuh ti.

¹¹ Om ham jak ni rê nabê Yesu Kerisi diik, om yik vong bê ham diik ving beham su yoh vu bê sepa doğ ngaa nipaya gökin nah rê. Gağ ham tu Anutu-yi-alam bevong bê ham nedo malamin-tumsên ving yi.

¹² Ham navimin sên rêk petar na lo nevingin bê ham sepa doğ ngaa nipaya, rêk mu ham su gurek ngaa nipaya babu megwevong.

¹³ Ham su bo nemamin los vahamin lu ngaa vu ngaa nipaya in gwevong ngaa nipaya gökin nah. Gağ ham gwevong navimin pin los anomin dahis vu Anutu in ham nabê mehönon sên dediik ggovek rêk dekedi rak ggökin ggëp bedub medenedo vesaj ggökin yah lo. Geham gwevong navimin pin los dahis vu Anutu in ham gwevong ngaa yohvu mu jak.

¹⁴ Nabê saga loğ mëm ngaa nipaya su yoh vu bê kepê ham gökin nah rê. In gwëbeng og ham su hurek horek babu menesepa loğ rê, gağ ham nesepa loğ Anutu yi gağek semusên sên nevo vu ham nyëmasên lo.

Hil Natu Ngaa Niröpsên Yi Hur

¹⁵ Om hil gevong nabê va? Gwëbeng hil su rêk sepa doğ horek in geğo hil nah vu Anutu rê, gağ hil nesepa loğ Anutu yi gağek semusên sên nevo vu hil nyëmasên lo. Om mağ hil ayoh vu bê medo gevong ngaa nipaya ma nama? Ma rot!

¹⁶ Ham rak ni ggovek! Bê ham bo navimin vu mehöti nabê ham gwevong huk vu yi megwevong noh vu aye, og ham tu yi hur. Yik nebê saga, om ham su yoh vu bê sepa doğ ngaa nipaya genengamin yes vu Anutu geving rê. In ham rêk gweko nyëvewen doğ nah ngaa nipaya beham malamin nama verök yi. Gağ bê ham nengamin yes vu Anutu, og rêk gevong beham natu alam yohvu.

¹⁷ Hil kwad vesa vu Anutu in wirek ham nesepa loğ ngaa nipaya, rêk Anutu vong yi gağek yök vu ham, lob ham nengamin yes benesepa loğ los ayomin dahis.

¹⁸ Ngaa nipaya duu ham ahon rêk Anutu ko ham vër in, gevong beham tu yi hur sên dënesepa loğ ngaa yohvu mu lo.

¹⁹ Rêk ham kwamin su niwëek loğ rê geyö nahên, om sên senër mesepa loğ hil mehönon ngo kwad. Wirek ham navimin kehe ham beham nesepa loğ ngaa nipaya los ngaa sên su neyoh vu rê lo beham kweyëh gağek pangsen. Om gwëbeng ham dahun ham navimin los dahis, beham sepa doğ ngaa yohvu mu in ham ayomin niröp jak.

²⁰ Wirek ham nesepa loğ ngaa nipaya, gağ ham su nesepa loğ ngaa yohvu rê.

²¹ Lob vu buk saga mağ ham neko nyëvewen nivesa nebê va rak ngaa nipaya sên ham nevang lo? Ma! Lob gwëbeng og ham nimin nemum in ngaa

nipaya saga, log ham raḵ ni bē diiksēn tu ham nyēvewen om ham vongin malamin nama!

²² Rēḵ ma gAnutu ko ham vēr in ngaa nipaya bevong ham tu yō yi hur. Lob nyēvewen sēn rēḵ bo dok nah vu ham lo nebē sēnē: Ham ayomin nirōp jaḵ, loḵ mēm ham rēḵ medo malamin-tumsēn degwata.

²³ In alam sēn denesepa loḵ ngaa nipaya lo, og rēḵ degeko nyēvewen dok nah medenadiik bemaalaj nama. Rēḵ Anutu og nevo semusēn vu hil nyēmasēn raḵ hil Mehōbōp Yesu Kerisi yi huk nebē hil medo malad-tumsēn degwata.

7

Paulus Tahu Gagek Raḵ Maluh Los Venēj

¹ Arig lo, sa nanēr gagek sēnē vu ham sēn neraḵ horek ni rot lo nebē: Horek tu ala menegin mehōnon yoh vu buk pin sēn denedo vesaj lo. Ma ham su raḵ gagek sēnē ni rē?

² Lob yik nebē sēnē: Nabē avēh jaḵ regga beregga nahēn nedo, og horek duu luhu regga ahon. Rēḵ nabē regga nadiik, og horek saga maya gesu duu yi ahon rē.

³ Gak nabē regga yō nahēn nedo gevenē ya merak maluh ngwē, og horek nenēr yi nebē nevong baggēb. Gaḵ nabē regga nadiik, og horek sēnē su ggēr in yi rē, om nabē jaḵ maluh ngwē og su nevong baggēb rē.

⁴ Om arig lo, yik ham nebē sēnē. Kerisi loḵ yah ham bömin mediik in ham, lob sēnē vong bē ham diik ving geHorek su negin ham ggōkin rē, om ham yoh vu bē jaḵ vu reggamin mewis. Ham reggamin mewis saga yik mehō sēn kedi raḵ yah vu bedub ggōkin in bē gevong behil gevong Anutu yi huk banon jaḵ lo.

⁵ Wirek hil ngo nahēn nesepa loḵ ngaa nipaya sēn hil malad anonin los navun hil in lo, loḵ horek nēr in ngaa nipaya sēnē, rēḵ mu sēnē vong behil kwad nevo bē hil pasang gevong rot. Hil nehevong rot, lob ngaa nipaya saga yi nyēvewen neggēp bē hil rēḵ nadiik bemaalad nama.

⁶ Rēḵ vong bē hil adiik ving Kerisi, om ko hil vēr in Horek sēn nedu hil ahon wirek lo, in bē su gegin hil gökin. Gaḵ wirek, og hil nesepa loḵ Horek sēn dekevu meneggēp lo, rēḵ mu gwēbeng og hil atu mewis raḵ menesepa loḵ ngaa sēn Anon Vabuung netato vu hil lo.

Nгаа Nipaya Nevasap Hil

⁷ Om hil rēḵ nanēr nabē va? Hil nanēr nabē Horekek ngaa nipaya? Ma! Nabē Horek su tato ngaa nipaya vu sa rē, og sa su rēḵ jaḵ ni nabē nipaya rē. Bē Horek su nanēr nabē, “Sū ayom nevu nevu in mehō ngwē hir ngaa” rē, og sa su rēḵ jaḵ ayog nevu nevu sēnē ni nabē ngaa nipaya rē.

⁸ Rēḵ Horek saga tatekin aggata vu ngaa nipaya benepelēpin sa, lob vong besayog nevu nevu in ngaa nipaya aggagga. Gaḵ bē Horek nama, og ngaa nipaya nebē heljēng, in sa su rēḵ galē nabē ngaa nipaya rē.

⁹ Wirek sēn sa duḡin Horek lo, og sa hekuung bē sa nado nivesa. Loḵ tum serak Horek ni, lob ngaa nipaya vesa loḵ yah vu sa, lob serak ni bē sēḵ nadiik bemaalaj nama.

¹⁰ Anutu vong Horek yam in bē geli sa na nirōp besa medo malag-tumsēn, rēḵ mu ma geHorek tato vu sa bē sēḵ nadiik bemaalaj nama.

¹¹ In Horek nēr aggata tato vu ngaa nipaya, lob ngaa nipaya tetuhin sa, lob serak ni bē sēḵ nadiik bemaalaj nama.

¹² Nebē sēnē, om hil arak ni bē Horek yō vabuung. Lob Horek yi gagek pin vabuung ving benirōp genivesa.

¹³ Ma mak Horek nivesa sēnē vong besēḵ malag nama? Ma! Ngaa nipaya mu sēn kepē sa, om sēḵ malag nama. Yik nebē sēnē in bē nanēr ngaa nipaya

tato nabë ngaa nipaya rot. Ngaa nipaya neko Horek nivesa sënë in bê kepë sa jak besa malag nama. Lob Horek nenër ngaa nipaya degwa tato vu sa bê ngaa nipaya yõnon.

Ngaa Nipaya Neggërin Hil Kwad

¹⁴ Hil arak ni bê Horek sënë vabuung in yam vu Anon Vabuung. Gak sa, og ngaa mugeng neggëp lok sayog besa nahurek ngaa nipaya babu.

¹⁵ Yõnon, sa su narak ngaa sën sa nehevong lo degwa ni rê. Gak ngaa sën sa nehevongin pangsën bê sa gevong lo, og sa su nehevong rê. Rëk ngaa sën sa nig nelëlin verök yi lo, og tum sa nehevong yoh vu buk pin.

¹⁶ Gengaa sën sa bê gevong in serak ni bê ngaa nivesa lo, og saga nebë serak Horek ni beseyogekin bê ngaa nivesa, rëk mu sa su nehevong yoh vu rê.

¹⁷ Rëk su sengo ti nehevong ngaa nipaya sënë rê, gak ngaa nipaya sën nedo lok sayog lo sën yõ nevong.

¹⁸ In serak ni bê ngaa nivesa ti su neggëp lok sayog rê. Sa nanër ngaa mugeng sën neggëp lok sayog lo. In sa nehevongin bê gevong ngaa nivesa, rëk ma gesa su yoh vu bê gevong banon jak rê.

¹⁹ Gak ngaa nivesa sën sa nehevongin bê gevong lo, og sa su nehevong rê. Gengaa nipaya sën sa su nehevongin bê gevong rê lo, og tum sa nehevong.

²⁰ Sa nehevong ngaa sën sa su kwag nevo bê sëk gevong rê lo, rëk sa su ngo nehevong rê, gak ngaa nipaya sën nedo lok sayog lo yõ nevong.

²¹ Lob sa nehevong nebë sënë rak buk pin: Sa nehevongin bê gevong ngaa nivesa, rëk ma gengaa nipaya nedo lok sayog benepepip sa.

²² Yõnon, sahëg neving Anutu yi horek pangsën lok sayog.

²³ Rëk sa halë horek ngwë neggëp lok sa navig pin. Lob nesis begö vu Anutu yi horek sën neggëp lok sayog lo. Log netung sa lok ya ngaa nipaya sën nedo lok sa navig agi nema beneduu sa ahon.

²⁴ Wöp-o! Lob sa mehö nig paya rot! Mak re rëk bo sa vër in ngaa mugeng sën rëk gevong besa malag nama agi?

²⁵ Om sa kwag vesa rot vu Anutu! In vong hil Mehöböp Yesu Kerisi yam in bê geko sa vër. Yõnon, sa kwag og nesepa lok Anutu yi horek, rëk sa ngaa mugeng sën nedo lok sayog lo, og nesepa lok ngaa nipaya yi aggata beluho denepemëgin sir.

8

Kerisi Dahun Ngaa Nipaya Ya Gevong Anon Vabuung Vu Hil

¹ Nebë saga, om hil sën naha rak Kerisi Yesu lo, og gagek sën nër bê hil gako nipaya nyëvewen lo ti su rëk gëp vu hil rê.

² In Anon Vabuung yi horek nër bê alam degevong ngaa nipaya, og denadiik bemalaj nama. Log nër ving bê hil atu Kerisi Yesu yi alam lo, og hil su rëk nadiik bemalad nama rê, gak hil rëk medo malad-tumsën degwata.

³ Ngaa mugeng neggëp lok hil ayod, om Horek su yoh vu bê kevoh ngaa nipaya na rê. Rëk ngaa sën Horek su yoh vu bê gevong rê lo, og Anutu yõ nevong. Vong nalu yam betu mehõnon rak, benavi nebë hil mehõnon nid paya vu dob sënë navid.

Lob Anutu vong bemehõnon hir ngaa nipaya nyëvewen yah rak neggëp Kerisi, bediik lok yah hil bed in bê Horek yi nyëvewen su gëp vu hil.

⁴ Horek nër bê hil gako nyëvewen dok nah hil nipaya, lob sagak nër niröp beyoh vu. Rëk Anutu vong beKerisi diik lok yah hil bed besis hil nyëvewen bemaya, om hil su rëk malad nama rê. Hil su nesepa lok ngaa mugeng sën nedo lok hil ayod lo rê, gak hil nesepa lok Anon Vabuung yi aggata om sën vong nebë sënë vu hil.

⁵ In alam sĕn ngaa mugeng nedo lok ayoj lo, og kwaj neya vu ngaa dob yi mu. Gaḵ alam sĕn denesepa loḵ Anon Vabuung lo, og kwaj neya vu Anon Vabuung yi ngaa.

⁶ Nabĕ mehōti kwa na vu ngaa mugeng mu, og mehō sĕnĕ rĕḵ nadiik bemala nama. Gaḵ nabĕ mehōti kwa na vu Anon Vabuung yi aggata, og mehō sĕnĕ rĕḵ ayo gĕp rĕvuh in rĕḵ medo mala-tumsĕn.

⁷ Log nabĕ mehōti kwa sepa doḵ ngaa mugeng mu, og mehō sĕnĕ nesis begō vu Anutu. In su neggurek Anutu yi horek babu rĕ, gesu yoh vu bĕ gevang noh vu rĕ.

⁸ Alam sĕn denesepa lok ngaa mugeng lo, og alam nebĕ sĕnĕ su deyoh vu bĕ degevang bAnutu kwa vesa in sir rĕ.

⁹ Rĕḵ hameḵ su nesepa loḵ ngaa mugeng rĕ. Gaḵ Anutu yi Anon Vabuung nedo ving ham yōnon beham nesepa lok. Rĕḵ nabĕ Kerisi yi Anon Vabuung su nedo ving mehōti rĕ, og su Kerisi-yi-alam yi rĕ.

¹⁰ Yōnon, ham navimin nediik, in ham nevang ngaa nipaya, rĕḵ mu nabĕ Kerisi nedo ving ham, og ham tu alam yohvu meham anom in nedo mala-tumsĕn.

¹¹ Anutu nĕr beYesu kedi raḵ ggōkin vu bedub. Om ham navimin rĕḵ nadiik mepetar na rĕḵ mu nabĕ Anutu yi Anon Vabuung nedo loḵ ham ayomin, og Anutu sĕn nĕr meYesu kedi raḵ yah lo rĕḵ gevang bAnon Vabuung bo mala-tumsĕn vu ham navimin geving.

Anon Vabuung Nevong Behil Natu Anutu Nalu

¹² Arig lo, hil ngaa mugeng su nesemu hil rĕ, om hil su agurek babu besepa dok.

¹³ Gaḵ nabĕ ham sepa doḵ ngaa mugeng, og ham rĕḵ nadiik bemaalamin nama. Rĕḵ nabĕ ham gwĕko niwĕĕk vu Anon Vabuung bedoḵ vu ham beham nimin dĕlin ngaa nipaya sĕn ham navimin bĕ gevang lo, og ham rĕḵ medo malam in-tumsĕn.

¹⁴ Alam pin sĕn denegurek Anutu yi Anon Vabuung babu lo, og Anutu nalu sir.

¹⁵ In Anutu su vong Anon Vabuung yōk vu ham in bĕ deginengin ham beham medo megōneng in yi rĕ. Gaḵ vong yōk vu ham in bĕ ham jaḵ ni nabĕ ham tu Anutu nalu. Lom nevang behil ayed neloḵ yi bĕ, “Amag! Amag!”

¹⁶ Yōnon, Anon Vabuung nenĕr rangah vu hil loḵ hil ayod bĕ hil atu Anutu nalu.

¹⁷ Hil atu Anutu nalu, om hil rĕḵ medo ben geving yi, geyi ngaa pin rĕḵ natu hil ngaa geving. Kerisi ḵo vanĕ wirek, lob hil atu yi alam menehako vanĕ nebĕ saga gwĕbeng ving in bĕ hil medo nivesa rot geving yi vu tamusĕn, gAnutu yi ngaa nivesa vesa pin rĕḵ natu hil los Kerisi hil ngaa.

Hil Medo Nivesa Rot Vu Tamusĕn

¹⁸ Sa kwag nevo bĕ vu tamusĕn sĕn hil ana medo nivesa lo, og mĕm hil rĕḵ galĕ ngaa maggin sĕn netoḵ vu hil gwĕbeng agi nabĕ ngaa meris.

¹⁹ In ngaa pin sĕn Anutu tung lo ggĕp denegin buk sĕn Anutu tato nalu lo pin nam rangah lo.

²⁰ In ngaa pin sĕnĕ yō nahĕn denedo paya, rĕḵ su nebĕ sĕnĕ yoh vu yō kwaj rĕ. Gaḵ Anutu yō tung sir nebĕ sĕnĕ, om denevo kwaj in buk sĕn ngaa pin nijvesa jaḵ los dahis lo.

²¹ Anutu rĕḵ geko ngaa pin sĕn netung lo vĕr in ngaa sĕn nevasap sir benevang bemaalaj nema ya gwĕbeng agi, berĕḵ semu ngaa pin benijvesa jaḵ bedemedo nijvesa rot geving nalu lo pin.

²² Hil arak ni bë ngaa pin sën Anutu tung lo medo denevo belol medenevi-mengin ngaa maggin, nebë sën avëh denevimeng lo, yö vu wirek rot begwëbeng.

²³ Lob su ngaa nebë sënë mu rë. Gaḵ hil sën hil hako Anon Vabuung vorot lo, og yik hil navo belol ving menehegin buk sën Anutu gevong behil natu nalu lo yönon lo. Sën hil natu nalu lo nebë: Geḵo hil navid bër vu dob los ngaa nipaya.

²⁴ Anutu ko hil yah vu yi ggovek ya, rëḵ hil nahën navo kwad in buk sën gevong banon jak lo. Gaḵ bë berup govek na, og hil su rëḵ abo kwad in gökin nah rë, in mehöti su nevo kwa in ngaa sën netök yam ggovek ya lo ggökin rë.

²⁵ Rëḵ ngaa sën yö nahën gesu anon nerak rë lo, nabë hil gevong geving rot nabë rëḵ anon jak vu hil, og hil najom hil ahon gemedo navo kwad in.

²⁶ Log nelok buk sën hil su nayoh vu bë kwad bo gagek menajom jak niröp rë lo, og Anon Vabuung nelok vu hil. Yönon, Anon Vabuung nejom rak in hil rak sahang mu, in hil su ayoh vu bë nanër gagek sagi berup hil avid rë.

²⁷ Gehil Amad sën nelë mehönon ayoj lo nerak Anon Vabuung yi gagek sagi ni, generak ni bë Anon Vabuung nesepa lok Anutu kwa menelok vu hil sën Anutu-yi-alam hil lo.

²⁸ Log hil narak ni bë ngaa pin sën netök vu alam sën ahëj neving Anutu lo, og yik Anutu neving ngaa pin sënë nevonḡ huk lok ti in bë gevong nivesa vu sir. Yik nevonḡ vu yi alam pin sën ggooin sir rak yoh vu yö kwa lo.

²⁹ In Anutu ggooin sir rak vorot wirek betato sir in bë nij nabë Nalu, lob Nalu natu arij agu, gari lo ngahisekë.

³⁰ Lob alam sën tato sir wirek lo, og supin sir yah vu yi. Lob alam sën supin sir yah vu yi agi, og nër sir ving bë sir alam yohvu. Lob alam sën nër sir bë sir alam yohvu lo, og nër bë rëḵ demedo nivesa rot geving yi.

Anutu Kwa Pesivin Hil Om Su Rëḵ Gevuu Hil Rë

³¹ Om hil rëḵ nanër va jak ngaa pin sën Anutu nevonḡ-ë? Nabë Anutu dok vu hil, og mehöti su yoh vu bë kepë hil rë!

³² In su ggulin Nalu rë, gaḵ vonḡ yam in bë dok vu hil pin. Vonḡ ngaa böpata saga vu hil, om mak rëḵ gevong yi ngaa vahi pin vu hil nyëmasën geving.

³³ Om re yoh vu bë gevong gagek jak alam sën Anutu yö ggooin sir rak vorot tu yi ngaa lo? Ma! Anutu nër hil bë hil alam yohvu.

³⁴ Ma re rëḵ nanër nabë hil mehönon nid paya? Mak Kerisi? Ma! Kerisi og lok yah hil bed bediik in hil ggovek ya. Log kedi rak yah ggökin vu bedub menedo Anutu nema vesa, beneketag vu Anutu ving bë dok vu hil.

³⁵ Log re yoh vu bë bo hil vër in Kerisi ahëvingsën sënë? Ma! Rëḵ mu nabë maggin natök vu hil ma, nabë hil kwad na ngahi ma, nabë hil gako vanë, ma, nabë meyip gevong hil ma, nabë hil ajak vu in tob ma, ngaa nipaya basap hil ma, begö natök vu hil, og rëḵ nabë va? Mak Kerisi su ahë neving hil rë? Gaḵ ahë neving hil!

³⁶ Yönon, ngaa nebë sënë netök vu hil yoh vu gagek sën neggëp lok Anutu-yi-ḵapiya lo bë:

“Denesis he mehe nadiik yoh vu buk pin in he tu hong alam.

Denelë he nebë sipsip, om sën denesis he mehe nadiik ya.”

³⁷ Rëḵ mu yik ngaa pin sënë og ngaa meris. In Kerisi ahë neving hil menevonḡ behil kesuu menare nid wëëḵ.

³⁸ In sa hevong ving rot bë ngaa ti su yoh vu bë bo hil vër in Anutu ahëvingsën sënë rë. Nabë hil nadiik ma hil medo vesad, og su yoh vu bë bo hil vër rë. Log angër los ggev-dob-yi gengaa sën nedo gwëbeng agi los ngaa sën rëḵ berup vu tamusën ma, niwëëḵ aggagga vahi ma,

³⁹ ngaa sën nedo yagek babu lo los ngaa sën nedo dob gebinē lo, ma ngaa vahi sën nedo jeggin jeggin agi. Ngaa pin nebē sënë, og su deyoh vu bē dedok Anutu ahē bepekwe gagek sën ahē neving hil-ē rē. Gaḥ vong hil Mehöböp Yesu Kerisi yam in bē tato rangah nabē ahē neving hil.

9

Paulus Ayo Maggin In Alam Israel

¹ Ngaa sën senēr lo og yönon, gak sa su tetuhin rē, in Kerisi-yi-alam sa. Log Anon Vabuung tatekin vu sa loḥ sayog ving bē senēr gagek sënë yönon.

² Sa nanēr vu ham nabē: Sayog maggin gesa kwag paya rot yoh vu buk pin.

³ Yönon, nabē yoh vu bē sa basap sa in mēm sa gaḥo sa alam Israel denah vu Kerisi jak sën sa hetah sa vēr in Kerisi-yi-alam gesa malag nama na verök yi lo, og sēḥ kwag vesa in megevong nabē sënë. Rēḥ ma gesaga su yoh vu bē rēḥ doḥ vu sir rē.

⁴ Sir alam Israel sogek bedetu Anutu nalu lo, log denelē nikapiik rak malaj ving, log Anutu joo yi gagek ving sir gevo yi horek vu sir. Getato aggata sën degetung seriveng in bē dekevoh hir ngaa nipaya los degeḥo arē jak lo vu sir. Log nēr yi gagek vahi vu sir bē rēḥ gevong vu sir geving.

⁵ Alam Israel sënë og alam böp böp wirek hen hir mewis sir, lob Kerisi sën tu ngaa pin ala lo pum rak sir, rēḥ mu yi Anutu sogek, sën hil gaḥo arē jak na vavunē degwata los degwata lo yönon.

Anutu Ggoin Yi Alam Rak

⁶ Rēḥ mu hil su nanēr nabē: Anutu hen gagek anon ma. Hil su nanēr nabē saga in alam sën depum rak Israel lo, og sir pin su Israel sogek rē. In sir vahi su denesepa loḥ Anutu rē.

⁷ Alam sën depum rak Abraham nikök lo, og su sir pin detu yi mewis yönon rē. In Anutu nēr vu yi wirek bē, “Rēḥ denanēr Isaak yi mewis mu nabē hong alam.”

⁸ Nebē sënë in nalu lo sën depum rak nikök mu lo, og su detu Anutu nalu rē. Gaḥ hurmahen sën depum rak gagek sën Anutu joo lo, og mēm hil nanēr sir nabē Abraham yi mewis sogek.

⁹ Gagek sën Anutu joo lo nebē, “Sēḥ nom geto doḥ buk sën sehoin rak lo, lom mēm Sara rēḥ geḥo nalu maluh ti.”

¹⁰ Log yik su gagek timu sënë rē. Gaḥ hil dobahē Isaak ḥo Rebeka, lob nalu luu loḥ pepid, lob Anutu nēr gagek ti vu Rebeka vorot.

¹¹ Luho nahēn denare loḥ ataj ayo gesu denevong ngaa nivesa ma ngaa nipaya ti rē, rēḥ Anutu nēr gagek rak luho vorot in bē tato rangah nabē su nelē ngaa sën denevong lo menenēr rē, gaḥ yö neggoin mehōnon rak yoh vu kwa.

¹² Nēr vu Rebeka bē, “Aguu rēḥ gurek amon babu!”

¹³ Sënë yoh vu gagek sën neggöp loḥ Anutu-yi-ḥapiya lo nebē, “Sahēḡ neving Yakop, rēḥ sa nehalē Esau paya.”

¹⁴ Om hil rēḥ nanēr nabē va? Maḥ hil nanēr nabē: Anutu su nevong ngaa yohvu rē? Ma!

¹⁵ In nēr vu Moses bē:

“Nabē sa hevongin bē semu mehōti, og sēḥ semu.

Log nabē sa hevongin bē kwag paya in mehōti, og sēḥ kwag paya in.”

¹⁶ Om yik nebē sënë. Anutu su kwa paya in mehōti in mehō sënë kwa nevo bē Anutu kwa paya in yi rē. Log su kwa paya in mehōti in nevong Anutu yi huk niwēek rē, gaḥ yö nevong yoh vu kwa.

17 In Anutu nēr vu Parao wirek meneggēp lok yi kapiya nebē, “Maggin sēn sa hevong vu hong lo, og sa hevong in bē tato sa niğ wēek vu mehōnon pin in denanēr sa bengōg na menoh vu dob pin. Yiğ rağ degwa saga sēn sa hetung ggev Parao rağ hong.”

18 Om nabē Anutu kwa bo nabē kwa paya in mehōti, og rēk kwa paya in yi. Log nabē kwa nevo bē gevong bemehōti ayo dahis jak, og rēk gevong bayo dahis jak.

Anutu Yi Kwa-Vonginsēn Los Ahē Sengēn

19 Rēk mu mağ ham ti rēk nanēr vu sa nabē, “Nebē saga, lok nebē va sēn Anutu nenēr bē ngaa nipaya degwa neggēp vu hil mehōnon-ē? In hil su ayoh vu bē keyēh yi rē.”

20 Rēk hong re? Hong mehōnon mu rēk geyoh vu bē gwevong ayem jak Anutu? Dēg soğek su nelok tepēk in ala sēn nejegwi yi lo bē, “Genesemu sa nebē sēnē in va?” rē.

21 Gağ mehō sēn nejegwi dēg lo yō nejegwi yoh vu kwa, log yoh vu bē geğo ngagek gobeng timu mejegwi dēg luu jak. Lob nabē semu ngwē malangeri in huk nivesa yi, log semu ngwē in bē huk meris meris yi, og yiğ gğovek. Yō yi ngaa.

22 Lob Anutu vongin bē tato ahē sengēn rangah betatekin niwēek vu mehōnon in sir pin denevong ngaa nipaya. Lob ahē sengēn vu sir bē kevoh sir bemaļ nama na verōk yi, rēk ma genejom yi ahon.

23 Nejom yi ahon nebē saga in kwa nevo mehōnon vahi sēn kwa nevongin sir lo. Kwa nevo sir in yō gğoin sir rağ vorot in bē demedo nivesa doğ yi nyēğ geving yi, gerēk gevong yi ngaa nivesa vesa pin vu sir.

24 Yiğ hil sēnē. Gğoin hil rağ. Su gğoin lok he Yuda mu rē, gağ gğoin alam-yu-ngwē vahi ving.

25 In Hosea nēr nebē saga meneggēp lok Anutu-yi-kapiya nebē: “Alam sēn su sa alam sir wirek rē lo, og sēk nanēr sir nabē salam sir.

Galam sēn sa su ahēğ neving sir wirek rē lo, og sēk ahēğ geving sir.”

26 Loga,

“vu nyēğ sēn sa nanēr sir wirek bē,

‘Su salam ham rē’ lo,

og sēk nanēr vu sir saga nabē Anutu mala-tumsēn nalu sir.”

27 Log Yesaya nēr rağ alam Israel getahi bē:

“Nabē Israel ngahijsekē rot nabē raggēr loo nenga,

og yiğ Anutu rēk geğo sir yu mahen teka mu nah vu yi.

28 In Mehōbōp rēk govek gagek na gebepul pevis,

log bo nyēvewen doğ nah vu alam vu dob.”

29 Yoh vu gagek ngwē sēn Yesaya nēr wirek lo bē:

“Nabē Mehōbōp sēn neğin angēr-begō-yi pin vu yağek lo

su yoh nenga in hil hed vē yu mahen teka bedemedo rē,

og hil rēk malad nama na verōk yi

nabē sēn Sodom los Gomora.”

Alam Israel Denevong Huk Mu In Bē Denatu Alam Yohvu Rēk Ma

30 Om hil rēk nanēr nabē va? Hil nanēr nabē alam-yu-ngwē sēn su malaj nesepa bē denatu alam yohvu rē lo detu alam yohvu. Ayoj ya timu vu Yesu lom sēn Anutu nēr sir bē sir alam yohvu.

31 Gağ alam Israel og kwaj nevo bē nabē desepa doğ horek, og rēk gevong medenatu alam yohvu. Rēk ma gesu denesepa loğ horek los dahis rē.

32 Rēk su detu alam yohvu rē, in su ayoj neya timu vu Yesu rē. Gağ kwaj nevo bē ngaa sēn denevong lo yoh vu bē rēk geğo sir nah vu Anutu, rēk ma.

Denelë kelepeko* nebë su yoh vu rë, in ngaa nimumsën, lob sënë nebë sën deketul vahaj rak gelöng bedevës.

³³ In gagek sënë neggëp lok Anutu-yi-kapiya bë:

“Ham ngo! Sa hetung gelöng ti vu Sion* in bë mehōnon deketul vahaj jak.

Sa hetung gelöng niwëek ata in gevong rii jak mehōnon.

Gak alam sën ayoj na timu vu yi lo, og su rëk nij namum rë.”

10

Alam Israel Su Detu Alam Yohvu Rë

¹ Arig lo, sa hevongin rot bë Anutu geķo alam Israel nah vu yi, om sa najom rak vu yi in sir rot.

² Seraķ nij, om sën senër bë nij wëek rot bë desepa doķ Anutu. Rëķ su denevong los kwaj rë.

³ In deneketul lok in aggata sën Anutu nanër sir nabë sir alam yohvu lo, in denevong ngaa yoh vu yō kwaj in bë denatu alam yohvu. Su denedahun sir medenesepa loķ aggata sën Anutu vong in bë hil sepa doķ menatu alam yohvu lo rë.

⁴ Hil arak ni bë Horek yi huk verup lah loķ Kerisi, om sën Anutu rëķ nanër alam pin sën ayoj na timu vu Kerisi lo nabë sir alam yohvu.

Anutu Nevongin Bë Geķo Alam Pin Nah Vu Yi

⁵ Yik nebë sën Moses kevu gagek rak Horek bë: Horek yoh vu bë gevong mehōnon medenatu alam yohvu lo. Kevu nebë sënë, “Mehōti bë sepa doķ horek sënë pin, og rëķ medo mala-tumsën.”

⁶ Rëķ mu hil ayod neya timu vu Yesu, lom sën vong behil arëd nebë hil alam yohvu, om ham su kwamin bo doķ ayomin nabë, “Re rëķ doķ na yagek, megeķo Kerisi duk nam-a?” In hil arak ni bë luk yam ggovek ya.

⁷ Log su kwam bo nabë, “Re rëķ duk na alam-diiksën hir nyëģ in geķo Kerisi nom-a?” Gak kedi rak yah ggovek ya.

⁸ Log gerak ni ving bë, “Gagek yik neggëp vu hong. Neggëp loķ avim geneggëp loķ ayom.” Yik gagek sën hil nanër rangah bë hil ayod neya timu vu Yesu lo.

⁹ Om nabë genanër Yesu berup avim nabë yi Mehōböp, log gwevong geving dok ayom nabë Anutu nër bekedi rak yah vu bedub, og Anutu rëķ geķo hong nah vu yi.

¹⁰ In hil atu alam yohvu rak sën hil ayod neya timu vu Yesu lo, log Anutu rëķ geķo hil nah vu yi jak sën hil nanër verup avid bë yi alam hil lo.

¹¹ Lob gagek neggëp lok Anutu-yi-kapiya nebë, “Alam sën ayoj na timu vu yi lo, og su rëķ juuk sir benij namum rë.”

¹² Log alam Yuda los alam-yu-ngwë neggëp timu in yik hil pin hil Mehōböp timu nedo, lob nevong semusën bōpata vu alam sën ayej nelok yi lo.

¹³ Yoh vu sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo nebë, “In alam sën ayej nelok Mehōböp lo pin, og rëķ geķo sir nah vu yi.”

¹⁴ Rëķ nabë su ayoj na timu vu yi rë, og su rëķ ayej doķ yi rë. Log nabë su degengō yi gagek rë, og su rëķ ayoj na timu vu yi rë. Log nabë mehōti su nanër yi gagek rangah vu sir rë, og su rëķ degengō rë.

¹⁵ Log nabë Anutu su gevong alam sën denanër gagek lo dena vu sir rë, og re rëķ nanër rangah vu sir-a? Yoh vu gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo nebë, “Alam sën denanër Bengō Nivesa rangah lo deberup, og hil kwad vesa rot.”

Alam Israel Su Denesepa Loķ Bengō Nivesa Rë

¹⁶ Rêk mu alam pin su debë nengaj vu Bengö Nivesa rë gema. Yoh vu sën Yesaya nër wirek lo nebë, “Mehöböp, re vong ving gagek sën he nanër lo?”

¹⁷ Om hil nehevong ving rak gagek sën hil nehango lo, lob gagek sën hil nehango lo, og neverup rak Kerisi avi.

¹⁸ Rêk selok tepëk bë: Mak su denengi Bengö Nivesa sënë rë? Gak dengo ggovek ya. In gagek neggëp lok Anutu-yi-ka-piya nebë:

“Ayej ya meyoh vu dob pin.

Log hir gagek ya metök ya dob nenga pin.”

¹⁹ Rêk selok tepëk beron ngwë ggökin bë: Mak Israel su derak gagek sënë degwa ni rë? Gak derak ni in Moses nër wirek bë:

“Sêk gevong beham ayomin rêk ngis yi in alam-yu-ngwë sën su los bengöj rë

lo,

log sêk gevong beham ahëmin sengën vu alam-yu-ngwë sën kwaj masën lo.”

²⁰ Rêk Yesaya su neggöneng rë genenër rangah bë:

“Alam sën su denesero sa rë lo detök vu sa,

log alam sën su denelok tepëk in sa vu mehö la rë lo,

og sa tato sa rangah vu sir.”

²¹ Lob nër rak Israel nebë:

“Sa hetë nemağ in alam sën denekeyëh los demehoo sa gagek lo yoh vu buk pin bë denom vu sa, rêk ma.”

11

Anutu Semu Alam Israel Vahi

¹ Lob sa bë dok tepëk in gagek ngwë nabë mak Anutu ruuk yi alam-a? Ma verök yi! Yik sa Israel ti ving. Abraham yi mewis sa, in sa degwa vu Benyamin.

² Log Anutu su rêk juuk yi alam sën ggooin sir rak wirek lo rë. Ma ham su rak gagek sën Anutu-yi-ka-piya nër rak Elia lo ni rë? Elia su vu Anutu in alam Israel bë,

³ “Mehöböp! Denesis hong alam-denenër-gagek-rangahsën medenediik. Gedenekevoh hong jepö ya. Geyik sengo ti nahën nado, lob denesero sa in bë dengis sa mesa nadiik.”

⁴ Rêk Anutu nër yah vu yi nebë va? Nër nebë sënë, “Sehoo in alam 7,000 rak medenedo vu sa, su deneggurek anutu-kuungsën Baal babu rë.”

⁵ Lob yik buk sën gwëbeng agi nebë ving. Anutu kwa pesivin alam Israel beggooin sir yu mahen teka rak medenedo.

⁶ Ggooin sir rak in yö kwa pesiv in sir, gak su ggooin sir rak in denevong huk nivesa la rë. Gak nabë ggooin sir rak in nelë bë denevong ngaa nivesa, og nevong lok yah nyëvewen vu sir mu gesu kwa pesiv in sir yonon rë.

⁷ Om mak nebë va? Nebë sënë: Alam Israel malaj nesepa bë Anutu gelë sir nivesa, rêk ma gesu nelë sir pin nivesa rë. Yonon, ggooin sir yu mahen teka rak benelë sir nivesa, rêk sir vahi pin og nengaj nemir, om su detök rak gagek anon rë.

⁸ Yoh vu gagek sën neggëp lok Anutu-yi-ka-piya lo bë:

“Anutu vong benij tebö nebë sën deneggëp ying.

Nevong malaj bë degelë yi gagek rêk su dejak ni,

genevong nengaj bë degengo rêk su denatök jak degwa.

Lob denedo nebë sënë rot meverup gwëbeng.”

⁹ Log Davit nër rak Israel ving bë:

“Hir nos böp sën denegga lo rêk natu gegweeng los rasoh

in kevoh sir mebo nyëvewen vu sir.

10 Malaj kenu doḵ gesu degelē ngaa,
lom hir ngaa mugeng saga yō jaḵ ḡēp demij meyo ḡēp degevek degwata.”

Anutu Ko Alam-yu-ngwē Yom

11 Lob sa bē doḵ tepēk in gagek ngwē nabē: Alam Israel devēs saga, om rēḵ malaj nama na verōḵ yi? Ma! Rēḵ nama! Dekeyēh gagek lob tum Anutu ko alam-yu-ngwē yom raḵ sēnē. Vong nebē sēnē in bē alam Israel ayoj ngis yi, lob mēm degērin sir nom vu yi geving.

12 In dekeyēh gagek lom sēnē loḵ vu mehōnon pin. Deruu demij vu Anutu, lob sēnē vong bengaa nivesa tōḵ vu alam-yu-ngwē. Om alam Israel degērin sir nom vu Anutu, og sēnē rēḵ gevong bengaa nivesa rot natōḵ vu mehōnon pin mekesuu ngaa sēn verup raḵ hir keyēhsēn lo.

13 Sa bē nanēr gagek vu ham alam-yu-ngwē: Ham sinarē sa, lob sa kwag vesa in huk sēnē menehevong.

14 Sa nehevongin huk sēnē rot in bē gevong mesa alam Yuda malaj anonin ngaa nivesa vesa sēn ham neḵo lo, in sa gaḵo sir la denom geving.

15 In Anutu semu aye in mehōnon raḵ sēn ruuk alam Israel lo. Om buk sēn Anutu geḵo alam Israel nom gökin lo, og rēḵ nabē sēn dekedi raḵ yah ggōkin ḡēp bedub.

16 Alam Israel denēḵo parawa-brēt-yi nemaj beron ti vēr nemugin medene-tung netu seriveng vu Anutu lob mēm brēt pin los dahis netu yi ngaa ving. Log nabē keḵe gēga* tu Anutu yi ngaa, og keḵe nema pin los agga tu yi ngaa ving.

17 Yōnon, maḵ Anutu keyēh keḵe oliv* nema vahi bevo vēr, log ḵo hong nebē keḵe oliv* bemēn nema ti megelu hong loḵ yah nema vahi sagu lo bej. Lob geḵo jeji ḡḡēp keḵe oliv* sēnē gēga ving nema soḡek vahi lo.

18 Om su gwēḵo hong jaḵ vu nema soḡek lo. Nabē gwēḵo hong jaḵ vu, og kwam bo rē. In ḡenare raḵ gēga, gaḵ gēga su nare raḵ hong rē.

19 Rēḵ mu maḵ rēḵ genanēr nabē, “Anutu keyēh nema pin sēnē in bē gelu sa doḵ nah bej.”

20 Sēnēḵ yōnon, rēḵ mu ketōv sir in su ayoj neya timu vu Yesu rē. Gak hongēḵ ḡenare niwēēk in ayom neya timu vu yi, om su gwēḵo hong jaḵ. Gaḵ ḡēḡōneng megwēḡin hong.

21 In Anutu su lē nema soḡek mu menedo rē, om su rēḵ gelē hong mu geving rē.

22 Kwam bo Anutu rē, nabē yi mehō kwa vonginsēn los mehō niwēēk ving, om su nelē ngaa nipaya mu rē. Alam sēn nij nelēlin yi lo, og nevong nyēvewen vu sir loḵ yah. Log hong, nabē ḡēḡurek babu, og rēḵ kwa gevongin hong, gaḵ nabē nama, og rēḵ ketōv hong na geving.

23 Om nabē nema soḡek sēn nij nelēlin yi lo vahi degērin sir nom bayoj na timu vu Yesu, og Anutu rēḵ gelu sir doḵ nah aggaj gökin. In Anutu yoh vu bē gevong nabē saga.

24 Gerak ni bē wirek og keḵe oliv* bemēn nema hong, rēḵ Anutu ketōv hong vēr megelu hong loḵ yah oliv* nivesa, gak su aggam sēnē nirōp rē. Om yōnon rot, yoh vu bē rēḵ geḵo oliv* soḡek nema lo sēnē megelu sir doḵ nah yō aggaj gökin.

Anutu Kwa Nevongin Mehōnon Pin

* **11:16:** Gagek sēnē raḵ parawa-brēt-yi los keḵe gēga, og yīḵ gagek peggirinsēn raḵ Abraham losho yi mewis. Bē Abraham tu Anutu yi alam, om yi mewis pin detu Anutu yi alam ving nebē saga. Rēḵ alam Israel ngāhi deruu demij vu Anutu bedekehe sir vēr in yi alam

²⁵ Arig lo, sa bē ham su kwetul dok in gagek vunsēn sēnē. In rēk ham kwamin bo menanēr ham nabē ham los kwamin. Om sa nanēr gagek vunsēn sēnē rangah vu ham. Gagek sēnē degwa nebē: Alam Israel vahi nengaj dahis, lob demedo nabē sēnē rot mena berup doḵ buk sēn Anutu gooin alam-yungwē jaḵ govek na bedegērin sir nom lo.

²⁶ Lob mēm Anutu rēk geḵo Israel vahi pin nom noh vu gagek sēn neggēp lok yi kapiya lo bē:

“Mehō sēn doḵ vu hil megeḵo hil vēr lo rēk berup gēp Sion*.

Lob rēk kevoh Yakop yi mewis hir ngaa nipaya sēn deneruu demij vu Anutu lo na.”

²⁷ Log yi gagek ngwē nēr bē:

“Sēk najoo gagek sēnē jaḵ sir nabē

sēk kevoh hir ngaa nipaya pin na.”

²⁸ Alam Israel nij nelēlin Bengō Nivesa, lob denesis begō vu Anutu in ngaa sēnē, rēk mu saga neloḵ vu ham. Rēk mu Anutu ggooin sir raḵ vorot in denatu yi alam, om sēn nahēn ahē neving sir. In kwa nevo ḵenuj los hir dobahē lo.

²⁹ In nabē Anutu gooin alam yu ti jaḵ begevong semusēn vu sir, og su rēk nom pekwē gagek rē.

³⁰ Wirek ham kweyēh Anutu aye, rēk ma geham wērin ham yom, lom ham ḵo semusēn gwēbeng raḵ sēn alam Israel dekeyēh aga lo.

³¹ Yōnon, alam Israel dekeyēh gagek gwēbeng in bē ham gweḵo semusēn jaḵ, loḵ mēm rēk nom degērin sir medegeḵo semusēn geving vu tamusēn.

³² In Anutu vuu mehōnon pin ya bedenedo los hir ngaa nipaya medeginengin sir in bē mēm rēk gevong yi gagek kwa vonginsēn noh vu sir pin.

Yiḵ Hil Gaḵo Anutu Arē Jaḵ

³³ Alam-e! Hil napisek in Anutu in kwa bōpata beneraḵ ngaa pin ni los dahis kesuu mehōnon pin.

Hil su ayoh vu bē ajaḵ yi gagek sēn kwa nevo lo ni rē,

gehil su ayoh vu bē ajaḵ ngaa sēn nevong lo ni rē.

³⁴ Yoh vu sēn dekevu meneggēp loḵ yi kapiya lo bē:

“Re raḵ Mehōbōp kwa ni?

Mā re vo kwa vu yi?”

³⁵ “Ma re vo ngaa vu yi mugin

om rēk bo doḵ nah vu yi?”

³⁶ Ma! Yi yō tung ngaa pin.

Geyō ti tu ala benegin ngaa pin.

Bengaa pin tu yi ngaa.

Om hil gaḵo arē jaḵ na vavunē degwata los degwata. Yōnon.

12

Hil Getung Navid Na Vu Anutu Nabē Seriveng

¹ Om arig lo, Anutu kwa vongin hil, om sa gejiin ham bē ham gwevong navimin vu Anutu nabē sēn mehōnon denetung seriveng vu yi lo. Ham bo vabuung in ham navimin megwetung natu seriveng vu Anutu, rēk mu ham mado vesamin in ham gwevong yi huk, loḵ mēm rēk kwa vesa in. In ngaa nebē saga og ngaa yohvu menēḵo Anutu arē raḵ.

² Log ham su sepa doḵ ngaa sēn alam-dob-yi denevong lo, gaḵ ham gwērin ham kwamin menatu mewis in ham jaḵ ngaa sēn Anutu kwa nevo bē nivesa los yohvu genirōp rot lo ni.

Hil Dahun Hil Gadōḵ Vu Hil Arid Lo

³ Anutu vong semusën vu sa, om sa bë nanër vu ham pin ti ti nabë ham su gweko ham jak mesevok ham huk, gak ham ngo sepa dok ham huk megwevong niröp. Log ham ti ti ngo seggi ham huk saga niröp noh vu niwëek sën Anutu vo vu ham lo.

⁴ In hil navid len ti ti lo neggëp, rëk mu hir huk su neggëp ti rë, gak denevong huk aggagga yö yoh vu sir.

⁵ Lob yik hil ngahisekë nebë saga, rëk hil atu Kerisi-yi-alam yu timu. Lob hil pin yik anon timu gelen ti ti lo.

⁶ Anutu vong semusemu vu hil nyëmasën, gevo kwa aggagga vu hil, om nabë mehöti yoh vu bë nanër gagek rangah in ko semusën sënë vu Anutu, og mehöti sënë nanër gagek rangah noh vu niwëek sën Anutu vo vu yi lo.

⁷ Genabë semusën neggëp vu mehöti in bë gegin ari lo in huk og gegin. Log nabë mehöti yoh vu bë tahu alam in ko semusën sënë vu Anutu, og mehö sënë natu tatovaha betahu alam.

⁸ Log nabë mehöti kwa neggëp in bë nanër Anutu yi gagek tato vu alam, og gevong banon jak. Log nabë mehöti bë bo ngaa vu ari lo, og gevong vu sir los ayo timu. Log ggev sën negin yi alam lo, og gegin sir niröp gesu ni tebö. Log mehöti bë kwa paya in ari medok vu yi, og dok vu yi los kwa vesa.

Ham Ahëmin Geving Ham Arimin Sën Kerisi-yi-alam Lo Yönon

⁹ Sën ham ahëmin geving arimin lo lo, og ham su gwekuung jak. Gak ham ahëmin geving sir yönon. Ham gweruu demimin vu ngaa nipaya geham napiik vu ngaa nivesa.

¹⁰ Ham kwamin bo Kerisi-yi-alam pin nabë ham arimin sir bemëm ham ahëmin geving sir yönon. Ham pin ti ti gweko arëmin jak vewen vewen.

¹¹ Ham ayomin kehe ham beham gwevong Mehöböp yi huk niwëek noh vu buk geham su nimin tebö.

¹² Ham bo kwamin in Mehöböp bemedo los kwamin vesa. Nabë maggin natök vu ham, og ham bare niwëek. Geham ngo medo najom jak noh vu buk.

¹³ Nabë Anutu-yi-alam la dejak vu in ngaa, og ham dok vu sir, log nabë alam-yu-ngwë deberup vu ham, og ham gwegin sir nivesa.

¹⁴ Bë alam degevonng paya vu ham, og ham najom jak nabë Anutu gevong nivesa vu sir. Kë! Ham najom jak nabë gevong nivesa vu sir. Gak ham su terot sir los najom jak nabë Anutu gevong paya vu sir.

¹⁵ Alam sën kwaj vesa lo, og ham kwamin vesa geving sir, log ham semu ayemin in alam sën ayoj maggin medenesu lo.

¹⁶ Ham medo jevuh ti. Ham su kwamin bo nabë ham böp, gak ham los alam sën su los bengöj rë lo sepa ham. Ham su ngo kwamin bo ham menanër nabë, "Sengo timu los kwag!"

¹⁷ Nabë mehöti gevong paya vu ham, og ham su gwevong nipaya dok nah nyëvewen vu yi. Gak ham kwamin bo ngaa nivesa mu megwevong jak alam pin malaj.

¹⁸ Ham gwegin ham in begö degwa su gëp vu ham, gak ham malamin sepa sën ham medo jevuh ti geving alam pin lo.

¹⁹ Om sa mehö lo, ham su ngo bo dok ngaa nipaya sën denevong vu ham lo, gak ham naköök gAnutu ahë sengën vu sir megevonng dok nah vu sir. In gagek neggëp lok Anutu-yi-kapiya nebë: Mehöböp nër bë, "Voloksën nipaya nyëvewen og sengo sa huk, om ham naköök gesengo rëk bo dok nah."

²⁰ Rëk mu nabë:

"Mehö sën nevong paya vu hong lo nadiikahë,
og gebo nos vu yi.
Genabë ayo bev in bël og gebo bël kul vu yi.
Yönon, nabë gwevong nabë sënë,

og rëk getah yi nah bekwa bo yi ngaa nipaya sën lo bemëm ni namum in.”

²¹ Su gwevong bengaa nipaya kepë hong, gaḁ gebare niwëëk megekwepë ngaa nipaya jaḁ ngaa nivesa.

13

Hil Agurek Gavman Babu

¹ Ham pin gurek alam sën detu gavman medenegin ham lo babuj. In gavman su yô deggoin sir rak rë, gaḁ Anutu vo niwëëk vu gavman vu nyëg pin in huk pin. Lob Anutu yô tung gavman vu nyëg pin medenedo.

² Nebë saga om nabë mehönon dekeyëh gavman, og dekeyëh Anutu ving. Om rëk denatōḁ vu nyëvewen.

³ Alam nijvesa su deneggöneng in kiap rë, gaḁ mëm alam sën denevong ngaa nipaya lo mu mëm deneggöneng in. Nabë ahëm ving bë su gegöneng in gavman, og gwevong ngaa nivesa jaḁ buk pin, lob mëm rëḁ gavman geko arëm jaḁ.

⁴ In Anutu tung gavman in bë doḁ vu hong megemedo nivesa. Rëḁ mëm nabë gekweyëh horek og gegöneng. Gerak ni bë begö sën nejom loḁ nema lo, og su neko meris rë. Gaḁ Anutu tung gavman in bë degevong yi huk medebo nipaya doḁ nah vu mehöti sën gevong ngaa nipaya lo.

⁵ Nebë saga om hil agurek gavman babu. Rëḁ mu hil su agöneng in ngaa nipaya nyëvewen sënë mu mesepa doḁ hir gagek, gaḁ hil kwad bo nabë sënëḁ ngaa niröp, om hil sepa doḁ.

⁶ Log sën hil getung takës lo, og ngaa niröp ving, om gwetung in Anutu vo huk loḁ alam gavman nemaj medetu yi hur.

⁷ Om nabë gavman degetung horek in ngaa ti nabë degeko takës jaḁ, og gebo monë jaḁ vu sir noh vu saga. Alam sën deneko takës lo, og ham gwetung takës vu sir niröp. Galam sën deneko takës-kupek-yi (kastams) lo, og ham bo takës-kupek-yi vu sir niröp geving. Log alam sën denegin ham lo, og ham gurek babuj, galam sën denetu ggev lo, og ham gweko arëj jaḁ.

Bë Ham Ahëmin Geving Mehönon Og Sagak Ham Nesepa Loḁ Horek Yönon

⁸ Ham göneng in nyëvewen pin nabë su gëp vu ham. Gaḁ yik nyëvewen timu sënë yô gëp vu ham vewen vewen degwata nabë: Ham ahëmin geving ham vewen vewen jaḁ buk pin. Nabë ham gwevong nabë saga, og ham nevong yoh vu sën Horek nër lo.

⁹ In Horek nër nebë sënë bë, “Su gegodek mehö ngwë venëj los reggaj. Su gengis mehönon medenadiik. Su gegodek. Su ayom nevu nevu in mehö ngwë hir ngaa.” Horek sënë gevahi sën neggëp lo, og yik pin degwaj timu sënë nebë, “Ahëm geving alam sën denedo dus vu hong lo nabë sën ngo ahëm neving hong.”

¹⁰ In mehö sën ahë neving mehö ngwë lo, og su rëḁ gevong paya vu yi rë. Om nabë hil ahëd geving mehönon, og hil nesepa loḁ horek pin menehevong yoh vu.

Hil Gevong Ngaa Niröp

¹¹ Ham ahëmin geving ham nabë sënë in ham rak ni bë buk verup ggevok ya, om ham malamin natum beham kwedi jaḁ. Buk sën Anutu geko hil nah vu yi lo yam dus teka, gaḁ su neggëp ading in hil nebë sën neggëp loḁ buk sën hil nehevong ving nyëdahis lo rë.

¹² Mala vahis vongin nama na gedus rak bë rangah vongin berup. Om maḁ hil gevuu ngaa malakenu yi pin na, gehil agërin hil navid jaḁ ngaa rangah yi.

¹³ Hil ana aggata niröp nabë sën mehönnon deneya rangah. Hil su sepa dok alam sën denesup sir in bë denanum böp medegevong ngaa jeggin jeggin lo. Hil su gevong baggëb gegevong ketod vu ngaa ningöhek jeggin jeggin. Hil su ayod nevu nevu in mehö ngwë hir ngaa, log hil su ahëd sengën bemehoo hil.

¹⁴ Gaḵ ham gweko Mehöböp Yesu Kerisi begwevëh nabë tob in gërin ham in ngaa nebë saga. Geham su kwamin bo megwevong ngaa nipaya sën ham malamin anon in lo.

14

Hil Su Seggi Arid Lo

¹ Mehöti sën ayo neya vu Yesu mahen teka mu lo, og ham gweko yi nam geving ham sën Anutu-yi-alam ham lo. Rëḵ mu ham su ngis begö vu yi in gägek vahi.

² In alam vahi ayoj neya timu vu Yesu niwëëk, lob denegga reggu los ngaa aggagga pin. Rëḵ alam vahi mu su denevong ving niwëëk rë, lom sën denegga joeng los nos mu.

³ Om mehöti sën negga ngaa pin lo su kwa bo gägek jak mehö ngwë sën neggöneng in reggu lo. Gemehö sën su negga reggu rë lo su kwa bo gägek jak mehö ngwë sën negga ngaa pin lo nabë nevonḡ paya. Gaḵ Anutu ḵo mehö ngwë sën negga reggu lo yom ving.

⁴ Hong mehö re om genenër gägek nipaya rak mehö ngwë yi hur-a? Nabë bare, ma nabë bës, og ala yö yi ngaa. Rëḵ mu rëḵ bare niwëëk. In Mehöböp yö yoh vu bë bo niwëëk vu yi mebare niwëëk.

⁵ Log mehö la kwaj nevo buk vahi bë böpata rot kesuu buk vahi. Log mehö ngwë kwaj nevo bë buk pin neggëp ti gesu ngwë kesuu ngwë rë. Om alam pin ti ti yö deseggi gägek sënë bedegevong noh vu ngaa sën kwaj nevo bë neḵo Anutu arë rak lo.

⁶ In mehö sën kwa nevo buk ti nebë buk böpata rot lo, og nevonḡ nebë sënë in geko Anutu arë jak. Gemehö sën negga ngaa pin lo, og negga in geko Anutu arë jak. In nejom rak ya vu Anutu los kwa vesa in reggu genegga. Log mehö ngwë sën su negga reggu rë lo, og su negga rë in geko Anutu arë jak. Genejom rak ya vu Anutu los kwa vesa in nos meris mu genegga.

⁷ Hil ti ti su ngo atu ala menanër bë hil medo vesad ma, hil nadiiḵ na rë.

⁸ Gaḵ nabë hil medo vesad, og Mehöböp yö yi ngaa. Genabë hil nadiiḵ, og Mehöböp yö yi ngaa hil. Om nabë hil medo vesad ma hil nadiiḵ, og Mehöböp yö ti yi ngaa hil.

⁹ Om sën Kerisi diiḵ gevesa loḵ yah in bë natu alam diiḵsën los malaj-vesasën hir Mehöböp.

¹⁰ Nebë saga, om su gwelë arim paya megenanër nabë yi mehö nipaya. Ham vahi nevonḡ nebë saga rëḵ su yoh vu rë, in hil pin rëḵ bare Anutu mala benggo hil gägek.

¹¹ Sënë yik yoh vu gägek sën neggëp loḵ yi kapiya lo nebë:
 “Mehöböp nër bë, ‘Sa nado malag-tumsën yönon rot,
 om sa gägek sënë rëḵ anon jak yönon rot geving nabë:
 Alam pin rëḵ dengun lusej gedenadudeḵ vu sa,
 galam pin rëḵ avij geko sarëḡ jak.’”

¹² Om hil pin ti ti ngo rëḵ nanër hil huk degwa tato vu Anutu.

Hil Su Gevong Ngaa Nipaya Begevong Paya Vu Arid Lo

¹³ Nebë saga, om hil su kwad bo gägek nipaya jak arid lo gökin. Gaḵ hil kwad bo hil arid lo nabë hil su tato aggata paya vu sir in rëḵ debës bemalaj nama.

¹⁴ Setu Mehöböp Yesu yi mehö meserak ni bë nos los reggu ti su yö nipaya vorot rë. Gaḱ nabë mehöti yö kwa bo ti nabë nipaya besu yohvu rë, og nos ma reggu saga tu nipaya vu yi.

¹⁵ Nebë sënë om nabë ngaa sën genewa lo nevonḱ paya vu arim sën Kerisi yi mehö lo bekwa neya ngahi, og su ahëm neving yi yönon rë. Kerisi diik in arim ti sënë, om su gwevonḱ paya vu yi jaḱ nos sën genewa lo.

¹⁶ Om su gwevonḱ ngaa nabë sënë, in kwam nevo bë nivesa, rëḱ alam vahi rëḱ kwaj bo nabë su yohvu rë.

¹⁷ In ngaa sën hil aga los nanum lo su yoh vu bë gevong behil natu Anutu-yi-alam rë, gaḱ nabë Anon Vabuung gevong behil malad sepa ngaa niröp, gehil ayod gëp revuh, gehil kwad vesa, og saga sën tato bë hil atu yi alam.

¹⁸ Bë mehöti natu Kerisi yi hur mesepa doḱ aggata sënë, og Anutu rëḱ kwa vesa in yi gemehönon rëḱ degelë yi nabë yi mehö nivesa.

¹⁹ Nebë saga om hil sepa doḱ aggata pin sën gevong mehil medo jevuh ti lo, gaggata sën bo niwëëḱ vu hil arid lo lo.

²⁰ Ham su nanër ham in nos megwevonḱ paya vu Anutu yi huk. Yönon, ngaa pin nivesa sën bë hil aga. Rëḱ mu nabë ngaa sën genewa lo gevong bemehö ngwë bës, og sënë netu hong ngaa nipaya.

²¹ Nabë arim ti gelë gegewga reggu ma genanum wain ma, gwevonḱ ngaa ngwë, lob sënë gevong bebës, og maam su gwevonḱ genök gëp.

²² Rëḱ mu nabë gejak ni nabë ngaa pineḱ yohvu, og yik melu Anutu ngo ham ngaa gesu gwevonḱ gageḱ berup jaḱ begwevonḱ paya vu arim lo. Nabë mehöti kwa bo ngaa ti nabë ngaa nivesa gesu kwa na luu luu in rë, og yö kwa vesa.

²³ Gaḱ nabë mehöti nega ngaa ti gayo nena luu luu in, og nipaya neggëp vu yi. In su ayo neya timu rë geyö gga jeggin. Ngaa pin sën mehönon su ayoj ya timu vu rë geyö denevonḱ lo, og netu ngaa nipaya vu sir.

15

Hil Sepa Doḱ Kerisi Kwa

¹ Hil sën nare nid wëëḱ lo, hil najom hil ahon in doḱ vu alam sën su denare nij wëëḱ rë lo. Gaḱ hil su sepa doḱ hil ngo kwad megevonḱ paya vu ayoj.

² Hil pin ti ti ngo kwad bo hil alam madoḱ vu sir in degeḱo kwa nivesa bemëm nij wëëḱ jaḱ.

³ Hil arak ni bë Kerisi og su nesepa loḱ yö kwa rë. Gaḱ ngaa sën netök rak yi lo neyoh vu gageḱ sën neggëp loḱ Anutu-yi-ḱapiya lo bë, "Gageḱ pelësën sën alam denener rak hong lo yam neraḱ sa."

⁴ Log gageḱ pin sën dekevu wireḱ meneggëp lo, og dekevu in bë bër hil kwad. Dekevu gageḱ sënë in bë bo niwëëḱ vu hil, log gevong behil bare nid wëëḱ, gehil gevong geving, gabo kwad in sën Anutu geḱo hil nah lo.

⁵ Ham sepa doḱ Kerisi lob Anutu sën negadu mehönon los nevonḱ behil nare nid wëëḱ lo gevong beham medo jevuh ti nabë sën Kerisi Yesu luho Ama denedo revuh ti lo.

⁶ In ham kwamin gëp ti gayemin doḱ ti megweḱo hil Mehöhöp Yesu Kerisi Ama Anutu arë jaḱ.

Kerisi Neloḱ Vu Alam Yuda Losho Alam-yu-ngwë

⁷ Om ham pin gweko arimin sën Kerisi-yi-alam lo beham medo los ahëmin geving ham nabë sën Kerisi ahë neving ham lo, loḱ mëm saga sën rëḱ geḱo Anutu arë jaḱ.

⁸ Lom sa bë nanër vu ham nabë Kerisi tu hur in dok vu alam Yuda sën denerah* navij lo. Vong nebë sënë in bë tato nabë Anutu yi gagek anon, los gevong bAnutu yi gagek pin sën joo vu kenuj lo wirek lo anon jak.

⁹ Lob nevong in bë alam-yu-ngwë degelë nabë Anutu kwa vongin sir, lom degeko arë jak noh vu gagek sën neggëp lok Anutu-yi-ƙapiya lo nebë: “Om sën sëƙ nanër arëm rangah vu alam dahis.

Gesëƙ gevong raro meƣako arëm jak.”

¹⁰ Log gagek ngwë neggëp lok yi kapiya ving nebë:

“Ham alam-yu-ngwë, ham kwamin vesa gevong yi alam.”

¹¹ Log dus ngwë nër ving nebë:

“Ham alam-yu-ngwë pin, ham gweko Mehöböp arë jak.

Geham mehönön pin, ham gweko arë jak raro.”

¹² Log Yesaya nër ving bë:

“Yese yi mewis ti rëƙ berup,

lob rëƙ arë böp jak megegin alam-yu-ngwë.

Lob rëƙ debo kwaj in yi nabë

gegin sir megevong nivesa vu sir.”

¹³ Om Anutu sën nevong mehil navo kwad in yi lo gevong beham kwamin vesa rot, geham ayomin gëp revuh jak sën ham ayomin neya timu vu yi lo. Log mëm Anon Vabuung gevong niwëek vu ham, beham bo kwamin in buk sën geƣo ham nah vu yi lo bemedo gwëgin yi los ayomin dahis.

Paulus Kwa Vesa In Huk Sinarë Sën Nevong Agi

¹⁴ Arig lo, sa kwag vo lok ayog meseraƣ ni bë: Ham malamin nesepa ngaa nivesa geham kwamin neggëp in ngaa vahi pin, om ham ngo yoh vu bë dok vu ham mebo kwa vu arimin lo.

¹⁵ Rëƣ gagek vahi sën sa nekevu yök vu ham lo, og niwëek teka. Rëƣ sa su nahöneng rë, gesa ƣevu in bë bëh ham kwamin. In Anutu vong huk sënë lok sa nemaƣ

¹⁶ in bë sa natu Yesu Kerisi yi hur mena vu alam-yu-ngwë menanër Anutu yi Bengö Nivesa rangah vu sir. Sa nebë alam-deneƣo-seriveng ti, lob sa bë ƣako alam-yu-ngwë denam vu Anutu bAnon Vabuung gevong medenatu vabuung gesa ƣetung sir denatu seriveng sën Anutu gelë nivesa lo.

¹⁷ Lob Kerisi Yesu negadu sa balu nehevong huk lok ti, om sën sa kwag vesa in huk sën sa nehevong vu Anutu agi.

¹⁸ Sa su hevongin bë nanër ngaa ngwë rë, ƣak yik sa bë nanër ngaa timu sënë nabë: Kerisi vo niwëek lok sa gagek los ngaa sën sa nehevong lo, lob ggërin alam-yu-ngwë yom raƣ sënë.

¹⁹ Vo niwëek vu sa nebë sagi, lob sa hevong ngaa böp aggagga. Gevo Anutu yi Anon Vabuung niwëek vu sa ving. Om sën senër Kerisi yi Bengö Nivesa pin rangah ggëp Yerusalem nyëdahis, beseya meyoh vu nyëƣ pin beverup llirikum.

²⁰ Lob sa bë nanër Bengö Nivesa vu nyëƣ vahi sën yö nahën denedo gesu denengo Kerisi bengö rë lo, in sa su bë rëƣ dev beggang jak na mehö ngwë hir mudeng vavunë rë.

²¹ Ƙaƣ sa bë gevong nabë sën gagek neggëp lok Anutu-yi-ƣapiya lo bë:

“Alam sën su denengo bengö rë lo,

og rëƣ degenƣo.

Galam sën su denengo yi gagek rë lo,

rëƣ deƣaƣ ni.”

Paulus Kwa Nevo Bë Na Berup Gelë Alam Rom Gena Spain

²² Lob huk sënë ggërin sa rot, lob sa su yoh vu bë nöƣ vu ham wirek rë.

²³ Gaḵ sahëḡ neving yoh vu ngebek ngahiseḵë rot bë senök galë ham rëḵ ma. Rëḵ gwëbeng og huk su ggërin sa vu sënë rë,

²⁴ lob sa bë na dob Spain, om mak sëḵ nök berup galë ham namugin rë lok mëm sena. Gesa bë medo teka geving ham bekwag vesa rë, loḵ mëm ham rëḵ gwëḵo sa na geto aggata Spain.

²⁵ Rëḵ mu sëḵ na Yerusalem rë, in sa bë doḵ vu Anutu-yi-alam gëp sagu rë.

²⁶ In alam Masedonia los Akaya yö kwaj nevo medenër gageḵ venuh bë dengupin seriveng medebo na Yerusalem vu Anutu-yi-alam sën deneraḵ vu in ngaa lo.

²⁷ Yö kwaj nevo bë degevang nabë sënë, og nivesa, in alam Yerusalem hir nyëvewen neggëp vu sir. Alam Yuda devo Bengö Nivesa vu alam-yu-ngwë in bë doḵ vu anoj, om sën nyëvewen neggëp vu alam-yu-ngwë in bë dedoḵ vu sir geving jaḵ ngaa navij yi.

²⁸ Om sa bë gevang seriveng sënë los dahis doḵ na nemaj niröp behuk sënë nama na rë, loḵ mëm senök berup aggata vu ham mesena Spain.

²⁹ Lob serak ni bë nabë senök berup vu ham, og sëḵ gaḵo Kerisi yi semusën böpata benök vu ham.

³⁰ Arig lo, sa bë ketag vu ham nabë ham tu hil Mehöböḵ Yesu Kerisi yi alam vorot, log Anon Vabuung vong ahëvingsën vu ham, om ham nimin wëëḵ menajom jaḵ in sa pangsën geving nabë Anutu doḵ vu sa.

³¹ Ham najom jaḵ nabë Anutu gevang balam Yudea vahi sën denekeyëḡ gageḵ lo su denajom sa ahon. Log ham najom jaḵ nabë Anutu gevang beyi alam vu Yerusalem su nij dëlin seriveng sën sa nehaḵo ya in bë doḵ vu sir agi.

³² Om nabë Anutu kwa, og sëḵ nök berup vu ham los kwag vesa besewah memedo teka geving ham rë.

³³ Anutu sën nevang behil ayod neggëp revuh lo nök bemedo geving ham pin. Yönon.

16

Paulus Nër Gageḵ Yoh Vu Alam Ngahiseḵë Bë Kwa Nevo Sir

¹ Sa hevongin bë ham gwegin hil avëhnöd Poebe nivesa. In nevang huk meneloḵ vu Kerisi-yi-alam vu Kengkreai.

² Geham kwamin bo Mehöböḵ begweḵo Poebe nök medo geving ham. In hil sën Anutu-yi-alam hil lo, og hil gevang ngaa nivesa nabë sënë. Log nabë maggin ti neggëp vu yi, og ham doḵ vu yi. In neloḵ vu alam ngahiseḵë genelöḵ vu sa ving.

³ Ham nanër sayeg vu Priska luho regga Akwila nabë sa kwag nevo luho. Luho sën alöö nehevong Kerisi Yesu yi huk timu lo.

⁴ Luho deloḵ vu sa in gageḵ wirek. Su deneggöneng rë, gedus raḵ in bë luho denadiiḵ doḵ nah sa böḡ rëḵ ma. Lom su sengo ti kwag vesa in luho rë. Gaḵ alam-yu-ngwë pin sën detu Kerisi-yi-alam lo denepiseḵ in luho ving.

⁵ Geham nanër vu Kerisi-yi-alam sën denesupin sir loḵ luho hir beggang medenelë Soda loḵ lo geving nabë sa kwag nevo sir.

Log ham nanër vu Epainetus sën sahëḡ neving yi rot lo nabë sa kwag nevo yi. Yi sën ggërin yi mugin betu Yesu yi mehö kesuu alam distrik Asia vahi pin lo.

⁶ Geham nanër vu Maria sën nevang huk niwëëḵ meneloḵ vu ham sën Kerisi-yi-alam ham lo nabë sa kwag nevo yi ving.

- 7 Geham nanër vu Adronikus luho Yunia sën alöo anër Bengö Nivesa rangah lo geving nabë sa kwag nevo luho. Luho detu Kerisi-yi-alam mugin loğ mëm sa tamu, lob luho arëj loğ ya ving alam sinarë nyëdahis bë sir ggev.
- 8 Log ham nanër vu Amplias nabë sa kwag nevo yi. Sa mehö saga, in alu atu Mehöböp yi hur.
- 9 Geham nanër vu Urbane, sën alu nehevong Kerisi yi huk lo nabë sa kwag nevo yi, geham nanër vu sa mehö Stakus geving.
- 10 Geham nanër sayeg vu Apeles sën denenër bë nesepa loğ Kerisi yönon lo nabë sa kwag nevo yi. Gevu Aristobulas lösho alam pin sën deneggëp ving yi loğ yi beggang lo geving.
- 11 Geham nanër vu Herodion sën alu he degwa timu lo, gevu Mehöböp-yi-alam sën denedo loğ Narkisus yi beggang lo geving nabë saga.
- 12 Log ham nanër vu Trupena luho Truposa sën luho denevong Mehöböp yi huk niwëök lo geving, gevu Persis sën sahëg neving yi lo, in nevong huk vu Mehöböp pangsen lo.
- 13 Geham nanër vu Rupus, mehö nivesa sën Mehöböp ggooin yi rak in natu yi hur lo, nabë sa kwag nevo yi, geham nanër vu ata sën vong bë satağ ving lo geving.
- 14 Geham nanër vu alam pin sënë: Asunkritas, Plegon, Hermas, Patrobas, Hermes, gevu hil arid lo pin sën denedo ving sir lo nabë sa kwag nevo sir.
- 15 Gevu Pilologus luho Yulia, gevu Nereus luho avëhnö, gevu Olumpas lösho Kerisi-yi-alam pin sën denedo ving sir lo geving.
- 16 Ham najom* arimin sën Kerisi-yi-alam lo nemaj in Mehöböp-yi-alam ham, log Kerisi-yi-alam pin vu sënë denevong gagek semusen yök vu ham ving.

Alam La Bë Debasuh Kerisi-yi-alam

17 Arig lo, sa bë bër ham kwamin in alam sën denevongin bë debasuh ham bedekepë ham lo. Denekeyëh Yesu yi gagek sën ham ço ggovek ya lo, om ham gweruu demimin vu alam nebë sënë!

18 In alam nebë sënë og su denevong hil Mehöböp Kerisi yi huk rë. Gağ malaj anonin ngaa aggagga pin sën nesemu hil navid lo mu gesu denejom sir ahon rë. Yönon, nabë alam nijvesa su kwaj bo hir gagek medeseggi nivesa rë, og alam sagi hir gagek nengën los jeji rëğ tetuhin sir.

19 Alam pin dengo ham bengömin bë ham nesepa lok Anutu yi gagek, lob mëm sa kwag vesa rot in ham. Rëğ mu sa bë ham ngo jak ngaa nivesa ni rot, geham su kwamin bo ngaa nipaya.

20 Lok mëm Anutu sën nevong behil ayod neggëp revuh lo bakë Satan gevek na ham vahamin gebinë beham gwevong rii jak.

Hil Mehöböp Yesu Kerisi gevong yi semusen nöç vu ham.

Alam Vahi Denër Gagek Los Ahëj Nivesa Ya Vu Alam Rom

21 Log sa mehö Timoti sën alu nehevong huk loğ ti lo nër bë kwa nevo ham ving. GeLusius lööho Yason lu Sosipater sën yik he degwa ti lo, yik denenër nebë sagi ving.

22 Log sa Tertius,* sa hango gagek sënë rak verup Paulus avi besa kevu kapiya sënë rak ngo nemag. Sa hevong gagek yök vu ham bë sa kwag nevo ham ving in Mehöböp-yi-alam hil.

* 16:22: Hil nanër arë sënë dok hil ayed nabë Gwee

²³ Log Gayus sën negin sa lok yi beggang agi losho Kerisi-yi-alam pin sën denesupin sir medenelê Soda lok ben lo, denenêr bê kwaj nevo ham ving. Gehil arid Kwartus† luho Erastus, sën tu kuskus menegin kaunsor nyëg böp sënë hir monê lo denenêr nebê sënë ving.

²⁴ [Hil Mehöböp Yesu Kerisi yi semusemu nöç gëp geving ham pin. Yönon.]

Yik Hil Gaço Anutu Yö Ti Arê Jak

²⁵ Hil gaço Anutu arê jak na vavunê in yö yoh vu bê gadu ham meham sepa dok Yesu Kerisi yi Bengö Nivesa sën sa nanêr lo. Mehönon su denerak gagek sagi ni rê, gaç yö neggëp vunsën wirek wirek, rëç mëm gwëbeng sënë og Anutu tato yam rangah.

²⁶ Anutu sën yö nedo degwata lo yö nêr meneggëp rangah, om sën he nanêr gagek sënë rangah vu alam-yu-ngwê pin yoh vu sën alam-denenêr-gagek-rangahsën dekevu wirek meneggëp lok Anutu-yi-çapiya vorot lo. Anutu vong nebê sënë in bê alam-yu-ngwê degevang geving medesepa dok yi aggata.

²⁷ Yik Anutu timu sënë sën yi mehö los kwa yönon, om hil gaço arê jak na vavunê degwata los degwata jak Yesu Kerisi. Yönon.

---

† 16:23: Hil nanêr arê sënë dok hil ayed nabê See

Ƙapiya Sēn Paulus Kevu Muginsēn Vu Kerisi-yi-alam Vu Korint

¹ Sa Paulus sēn Anutu tato sa ggovek bē getung sa natu Yesu Kerisi yi sinarē lo. Sa nado ving hil arid Sostenes,

² balu kevu ƙapiya sēnē yōk vu ham sēn Anutu-yi-alam ham vu Korint aga. Vu ham sēn Anutu ggooin ham raƙ in bē ham natu Kerisi Yesu yi alam yohvu lo. Log nenēr ham bē ham Kerisi-yi-alam ving alam vu nyēg pin sēn denejom raƙ vu hil Mehōbōp Yesu Kerisi lo. In hir Mehōbōp yi, gehil Mehōbōp yi ving.

³ Hil Amad Anutu luho hil Mehōbōp Yesu Kerisi degevong semusēn vu ham beham ayomin gēp revuh.

Paulus Kwa Vesa Vu Anutu

⁴ Sa kwag vesa in ham raƙ buk vu Anutu in vong semusēn vu ham degwa raƙ Yesu Kerisi.

⁵ Sa kwag vesa vu Anutu rot in vong semusemu ngahisekē rot vu ham, beham nenēr yi gāgek anon pin rangah los kwamin, geham raƙ gāgek pin saga degwa ni.

⁶ In he nēr Kerisi yi gāgek rangah vu ham wirek, lob ham raƙ ni bē gāgek anon beham jom ahon.

⁷ Om sēn ham negin hil Mehōbōp Yesu Kerisi sēn rēk duk nom lo, geham su nerak vu in Anon Vabuung yi semusemu ti rē.

⁸ Gaƙ Yesu Kerisi nejom ham ahon, om ham rēk medo niwēek bena berup doƙ Buk-tamusēn, lob gāgek ti su rēk gēp vu ham doƙ buk sēn hil Mehōbōp Yesu Kerisi duk nom lo rē.

⁹ Anutu su mehō kwa luu in bē rēk tetuhin ham rē, gaƙ ggooin ham raƙ in bē ham los Nalu Yesu Kerisi sēn hil Mehōbōp lo medo los ayomin timu.

Kerisi-yi-alam Devasuh Sir

¹⁰ Rēk arig lo, hil Mehōbōp Yesu Kerisi vo niwēek vu sa, om sēn sa bē gejiin ham nabē ham gwevong ngaa nabē sēnē: Ham pin gwevong gāgek gēp ti, geham su basuh ham. Gaƙ ham medo jevuh ti los kwamin gēp ti, gayomin gēp ti.

¹¹ In arig lo, Kloe yi alam denēr vu sa bē ham vasuh ham in gāgek la, beham ahēmin sengēn bōpata vu ham.

¹² Sa hanƙo bē ham pin ti ti netatekin ham degwa nebē sēnē: La denenēr bē, “Paulus yi mehō sa!” Log ham vahi denenēr bē, “Apolos yi mehō sa!” Gela denenēr bē, “Pita yi mehō sa!” gela denenēr bē, “Kerisi yi mehō sa!”

¹³ Ham nenēr nebē saga in va? Maƙ Kerisi nevasuh yi? Ma sa Paulus sediik raƙ kelepeƙo* in bē sedoƙ vu ham-a? Gemaƙ ham ripek bēl raƙ sa Paulus arēg-a?

¹⁴ Ma! Sa kwag vesa vu Anutu in sēn sa su ngo ripek ham rē, gaƙ yiƙ seripek Krispus luho Gayus luho luu mu.

¹⁵ Om mehōti su yoh vu bē rēk nanēr nabē ripek raƙ sarēg rē.

¹⁶ E, kē, log seripek Stepanas losho venē lo nalu lo ving. Log maƙ seripek mehōti ving ma va, sa kwag virek.

¹⁷ In Kerisi su vong sa yam in bē sejipek alam rē! Gaƙ vong sa yam in bē sa nanēr yi Bengō Nivesa rangah vu ham. Su vong sa yam in bē sa nanēr mehōnon hir gāgek los kwaj rē, gaƙ bē nabē sēnē, og maƙ Kerisi yō vasap yi raƙ kelepeƙo* meris degedwa main.

Kerisi Tato Anutu Yi Niwëek Vu Hil

18 Alam sën bë malaj nama lo, og kwaj nevo kepepeko* yi gagek bë gagek jeggin jeggin ganon ma. Rëk mu hil sën Anutu nevongin bë geکو hil nah lo, og hil narak ni bë kepepeko* yi gagek saga sën tato Anutu yi niwëek.

19 In gagek neggëp lok Anutu-yi-کاپiya nebë:

“Sëk dahun alam los kwaj hir gagek,

log sëk kevoח alam sën denerak gagek böp böp degwa ni lo kwaj.”

20 Maک alam los kwaj böpata denedo tena? Galam-horek-yi denedo tena? Log alam-dob-yi sën denenër gagek nivesa los kwa in mehönön degadu jak sir lo denedo tena? Ma! Anutu tato mehönön nebë saga pin bë hir gagek los kwa böp böp pin tu gagek kwa masën ganon ma.

21 In Anutu mehö los kwa benerak ni bë mehönön sën denedo dob lo su deyoh vu bë kwaj bo bedenatök jak aggata sën geکو sir nah vu yi lo rë gema. Om sën Anutu kwa vo aggata sënë bë he nanër Bengö Nivesa rangah in geکو alam sën denevong ving lo nah vu yi, rëk ma gedelë bë gagek kwa masën.

22 Nebë sënë, lob alam Yuda nij wëek rot bë degelë ngaa böp, galam Grik denevongin bë denatök jak gagek böp böp los degwa, og mëm desepa dok.

23 Log he nanër gagek rangah bë Yesu diik rak kepepeko* in hil, rëk alam Yuda denelë bë gagek sënë su yoh vu rë om denepesuv nyëj rak, log alam Grik denelë bë gagek kwa masën gaک su anon rë.

24 Gaک hil sën Anutu ggooin hil rak lo, hil Yuda los Grik, hil arak ni bë Kerisi tato Anutu niwëek los kwa vu hil rak sën Yesu diik rak kepepeko* agi.

25 Kë! Vong beKerisi diik lob mehönön denekuung bë Anutu og mehö kwa masën, rëk mu kwa sënë kesuu mehönön los kwaj böp pin kwaj. Log denekuung bë su niwëek rë, rëk mu niwëek sënë kesuu mehönön pin nijwëek.

26 Kë! Log arig lo, ham kwamin bo rë. Anutu ko ham yah lob ham tu Kerisi-yi-alam, rëk alam-dob-yi su deneko ham ngahi rak medenenër ham bë ham alam los kwamin ma, ham ggev ma, ham los bengömin rë.

27 Gaک alam sën alam vu dob denenër bë alam kwaj masën lo, saga Anutu ggooin rak in bë gevong balam los kwaj nij namum. Log alam sën alam vu dob denenër sir bë sekëj masën lo, saga Anutu ggooin sir rak in bë dahun mehönön los nijwëek vu dob.

28 Log ggooin alam sën alam-dob-yi denelë sir paya nebë ngaa meris lo rak. Neggoooin alam sën detu ngaa meris vu dob lo rak in bë kevoח alam sën denenër bë sir alam-los-bengöj lo na.

29 Vong nebë sënë in bë mehöti su geکو arë jak gëp Anutu mala.

30 Log Anutu supin ham yah ving Kerisi Yesu in bë bo kwa vu hil. Log vo kwa vu hil in bë hil gevong ngaa pin niröp behil natu yi alam lob rëk geکو hil nah vu yi.

31 Nebë sënë, om hil gevong noh vu gagek sën dekevu meneggëp lok Anutu-yi-کاپiya lo nebë, “Mehöti bë napisek, og napisek in Mehöböp timu.”

2

Paulus Kevu Kepepeko Yi Gagek

1 Lob arig lo, wirek seyök vu ham besenër Anutu yi gagek anon vu ham, lob sa tatekin gagek sepëp sepëp gesa su nër gagek nebë mehönön los kwaj ti mevo maggin vu ham rë.

2 Sa kwag nevo lok ayog nebë buk sën sa medo geving ham lo, og sa su rëk kwag bo ngaa ngwë rë, gaک sëk kwag bo Yesu Kerisi yö timu gesëk kwag bo nabë diik rak kepepeko*.

³ Lob seyök nado ving ham, rëk sa su yoh vu rë, lom sehönengin ham gesa nehelëk rot.

⁴ Log gägek los Bengö Nivesa sën senër rangah vu ham lo, saga sa su nër nebë mehö los kwa in bë bo bël dok ham rë, gağ senër los ayog ggönengsën rëk mëm Anon Vabuung vo niwëëk vu sa gägek.

⁵ Sa hevong nebë sënë in bë mehönon hir gägek los kwa su gërin ham beham ayomin na timu vu Yesu, gağ yik Anutu yi niwëëk timu gevong beham ayomin na timu vu yi.

Anutu Yi Anon Vabuung Nevo Kwa Vu Hil

⁶ Yönon, alam sën denerak Anutu yi gägek degwa ni ggovek ya lo, og mëm he nanër gägek degwa böp böp vu sir. Gağ he su netatekin degwa rak kwa dob yi rë, gehe su netatekin degwa rak alam ggev los bengöj vu dob sënë kwaj rë. In malaj rëk nama lo.

⁷ Gağ he nanër Anutu kwa rangah. Wirek gägek los kwa sënë neggëp vunsën lok buk sën Anutu su tung dob rë lo rot. Log yö ggooin gägek sënë rak in bë semu hil jağ behil medo malad-tumsën.

⁸ Alam ggev los bengöj vu dob sënë ti su rak gägek sënë degwa ni rë. Gağ bë dejak ni, og su rëk degeko Mehöböp los arë böpata sënë bedengis yi jağ na kelepeko* rë.

⁹ Rëk mu he nanër ngaa sën dekevu meneggëp lok Anutu-yi-ka-piya lo nebë: “Ngaa sën mehöti su lë rak mala los ngo lok ya nenga rë lo, gengaa sën mehönon su kwaj vo lok ayoj mugin rë lo, og ngaa saga Anutu yö nero vorot vu alam sën ayoj neya timu vu yi lo, om rëk natu hir ngaa.”

¹⁰ Gägek sënë neggëp vunsën rëk Anutu vong yi Anon Vabuung yam in bë tatekin degwa vu he. In Anon Vabuung nerak ngaa pin degwa ni venuh generak Anutu ayo los dahis ni ving.

¹¹ Mehö re nerak ngwë ayo ni? Ma! Mehö sën lo yö anon sën nedo lok yi lo, saga sën nerak ni. Lob mehöti su rak Anutu ayo ni rë nebë saga, gağ yik Anutu yi Anon Vabuung yö timu rak ni.

¹² Ngaa dob yi su vo kwa vu he rë, gağ Anutu yi Anon Vabuung yam vu he in bë tatekin gägek nivesa vesa pin sën Anutu vong vu he lo.

¹³ Tatekin vu he lom sën he nanër rangah. Gağ he su nanër gägek sën he nehako ggëp mehönon kwaj lo rë. Anon Vabuung yö tahu he lok gägek sën he nanër-ë, behe netatekin gägek rak Anutu yi ngaa vu alam sën Anon Vabuung nedo lok sir benetatekin kwaj lo.

¹⁴ Rëk mu alam sën Anon Vabuung su nedo lok sir rë lo, og su denebë nengaj vu Anon Vabuung yi gägek rë. In kwaj nevo gägek sënë bë ngaa meris gesu deyoh vu bë dejak ni rë, gağ Anon Vabuung yö timu yoh vu bë tatekin degwa vu hil.

¹⁵ Mehöti sën Anon Vabuung nedo lok yi lo, og neseggi ngaa pin menerak ni bë ngaa nivesa ma ngaa nipaya, rëk mehöti sën Anon Vabuung main yi lo, og su yoh vu bë seggi mehö sënë rë.

¹⁶ Sagak yönon, in Anutu-yi-ka-piya nër bë:

“Mehöti su yoh vu bë jağ Mehöböp ayo ni benanërin yi gebo kwa ngwë vu yi rë.”

Rëk mu Kerisi vo kwa vu he behe nesepa lok.

3

¹ Lob arig lo, wirek sa su yoh vu bë nanër gagek vu ham nabë sën sa nanër vu alam sën Anon Vabuung nedo loḵ sir-ë rë. Gaḵ sa nanër vu ham nebë sën sa nanër vu alam dahis, in ham ngo nahën nedo ngöḵ ngöḵ nebë hurmahen in Kerisi yi gagek.

² Sevo rur vu ham mu gesa su vet ham raḵ nos niwëëḵ rë in ham su yoh vu rë. Log gwëbeng ving, bë sa gevong, og ham ngo nahën geham su yoh vu rë,

³ in ham ngo nahën nesepa loḵ ngaa dob yi pin. Ham ayomin nesis yi geham nepemëḡin ham, lom ham nevang sënë nebë alam sën denesepa loḵ ngaa dob yi lo los alam dahis.

⁴ Ham vahi nenër nebë, "Paulus yi mehö sa!" Log ham vahi nenër nebë, "Apolos yi mehö sa!" Ngaa nebë sënë tato bë ham alam dahis.

⁵ Ham kwamin bo nivesa rë nabë Apolos sënë yi va? Gesa Paulus sënë sa va? Ma! Yik aluu hur meris mu rëḵ Mehöböp vo huk ggelek aluu. Nebë sënë lob alu anër Bengö Nivesa vu ham beham ayomin ya timu vu Anutu.

⁶ Sënë nebë sa nevaroh nos vë, gApolos nepevuh bël loḵ, rëḵ mëm Anutu nevang banon neraḵ.

⁷ Om mehö sën nevaroh nos vë lo su los bengö rë. Gemehö sën nepevuh bël lok lo bengö ma ving. Gaḵ yik mehö sën nevang benos anon neraḵ lo, saga Anutu sën mehö-los-bengö.

⁸ Lob mehö sën nevaroh nos vë lo luho mehö sën nepevuh bël loḵ lo yik denegëp ti. Lob luho rëḵ degeḵo nyëvewen doḵ ti noh vu hir huk sën denevang lo.

⁹ In alu nalok vu he benehevong Anutu yi huk timu, geham nebë Anutu yi huk. Ham nebë beggag sën Anutu nelev.

Alam Sën Detu Hur Medeneloḵ Vu Kerisi-yi-alam Lo Sir Nebë Kamuda

¹⁰ Anutu vo semusën vu sa bevong sa nebë kamuda los kwa, om sën sa varah mudeng degwa luḵ ya ham nyëḡ ggovek ya. Loḵ mëm mehö ngwë nelev beggag raḵ ya mudeng sënë vavunë. Rëḵ mu sa nanër nabë alam sën dedev lo, og degeḡin sir nivesa bededev beggag niroḵ.

¹¹ Ham beggag yi mudeng soḡek sën nare ya vorot lo, saga Yesu Kerisi. Gaḵ mehöti su yoh vu bë dev mudeng ngwë duk na geving kesuu ti sënë rë.

¹² Lob bë mehöti dev beggag jaḵ mudeng sënë, og maḵ dev jaḵ goor, los seriva, gegelöng malangeri, ma kele, gesëh, ma gus,

¹³ og hir huk rëḵ natök rangah vu Buk-tamusën behil galë nabë nivesa ma ma. Anutu rëḵ seggi huk pin nabë sën nengwah loḵ beggag meseggi ngaa niyes los niwëëḵ.

¹⁴ Om nabë mehöti yi huk sën nelev raḵ mudeng agi nivesa, og yi huk sagi yö rëḵ gëp rot, lob natök jaḵ nyëvewen nivesa.

¹⁵ Rëḵ mu nabë huk sën nelev raḵ mudeng agi lo natu ngaa meris bemala nama na nabë sën nengwah loḵ beggag begga ngaa niyes pin lo, og su rëḵ geḵo nyëvewen nivesa jaḵ rë. Gaḵ rëḵ medo mala-tumsën mu nabë mehöti sën hil hetah yi vër loḵ nengwah lo.

Kerisi-yi-alam Detu Anutu Yi Dub Vabuung

¹⁶ Om ham jaḵ ni nabë ham tu Anutu yi dub vabuung, lob yi Anon Vabuung nedo lok ham.

¹⁷ Nebë sënë om bë mehöti gevong paya vu Anutu yi dub vabuung og Anutu rëḵ kevoh yi. In Anutu yi dub og vabuung, lob ham tu yi dub.

Hil Su Gaḵo Mehönon Arëḡ Jaḵ

¹⁸ Ham su gwekuung in ham! Nabë ham ti kwa nevo nebë yi mehö los kwa böp benerak dob sënë yi ngaa pin degwa ni, og gërin yi natu mehö los kwa masën gökin in Anutu bo kwa vu yi bemëm natu mehö los kwa yönon.

¹⁹ In Anutu nelë kwa dob-sënë-yi nebë ngaa kwa masën. Yoh vu sën dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo nebë, “Vong balam-los-kwaj-böp kwaj los hir ngaa kuungsën aggagga tu jaheng besis sir.”

²⁰ Log dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya ving nebë, “Mehöböḵ rak alam-los-kwaj-böp kwaj ni nebë ngaa meris.”

²¹ Om ham su basuh ham menapisek in mehönon ti ti sën detu ggev medeneḡin ham lo, in ggev lu ngaa pin og detu ham ngaa.

²² Paulus lu Apolos, gePita, gedob sënë, gemala-vesasën, gediiksën, gengaa sën nedo gwëbeng agi, gengaa sën rëḵ berup vu tamusën. Ngaa pin sënë detu ham ngaa.

²³ Log ham tu Kerisi yi ngaa, geKerisi tu Anutu yi ngaa.

4

Mehöböḵ Yö Neseggi Yi Alam-huk-yi

¹ Ham kwamin bo he nabë Kerisi yi hur huk-yi he los Anutu yi ggev he sën he netatekin yi gägek vunsën degwa.

² Lob alam ggev lo og gägek rak sir meneggëp bë degevang hir mehöböḵ yi huk niröp rot.

³ Rëḵ nabë ham ma, mehönon vahi deseggi sa medenanër nabë sa nehevong huk paya, og sagak ngaa meris. Gesa ving, sa su ngo neseggi sa huk benanër nebë sa nehevong paya rë.

⁴ Yönon, sa su rak ni bë ngaa nipaya ti neggëp vu sa rë, rëḵ mu sa su yoh vu bë nanër nabë sa mehö nigröp rë. Gaḵ Mehöböḵ yö timu yoh vu bë seggi sa mananër.

⁵ Om ham su nanër mehönon namugin nabë sir nivesa ma nipaya. Gaḵ gëp rot geMehöböḵ duk nom rë. Duk nom lom mëm rëḵ gevong ngaa pin sën neggëp vunsën loḵ malakenu lo natök nam rangah, lob rëḵ alam pin ayoj tato yi nam rangah. Lob vu buk saga Anutu rëḵ bo nyëvewen vu hil noh vu huk sën hil nehevong lo.

Alam Korint Yö Deneḵo Arëḵ Rak

⁶ Arig lo, sa tahu gägek sënë rak alu Apolos mu, in bë ham kwamin bo bejak ni rëḵ mëm ham gwelë mehönon pin nabë saga geving. Om ham su kweyëh gägek sën dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo bë, “Ham ti su geḵo mehö ngwë arë jaḵ gedahun mehö ngwë arë.”

⁷ Re vong hong begetu mehö los arë? Log hong va yö neggëp vu hong vorot gAnutu su vo vu hong rë? Om nabë geneḵo vu Anutu yö timu, loḵ nebë va sën geneḵo arëm rak bë ngo getu ngaa pin sënë ala-ë?

⁸ È kë! Ham ahëmin pup ya? Geham tu alam los ayomin ggovek ya? Geham kwesuu he getu Anutu-yi-alam los bengömin ggovek ya? Oga! Nabë ham tu yi alam los bengömin yönon, og mëm nivesa! In mëm he natu yi alam los bengömin geving ham behil gëgin alam doḵ ti.

⁹ Sa kwag nevo nebë Anutu maḵ tung he sinarë nado nebë alam sën denedo yah deminë lo, behe tu alam meris meris. Yiḵ nebë sën alam denenër bë he nadiik lo, lob bë dengis he jaḵ alam pin malaj, mehönon gangër geving.

¹⁰ Alam-dob-yi denenër he nebë he alam kwamin masën in he tu Kerisi-yi-alam, gaḵ mëm ham saga nesepa loḵ Kerisi betu alam los kwamin. He su ayoh vu rë, gaḵ hameḵ alam los nimin wëëk. Hameḵ alam los bengömin, gaḵ denelë he bë he alam nimin paya.

¹¹ Yönon, he medo nadiikahëmin los ayomin nevev in bël, gehe narak vu in tob lu ngaa yö vu buk agu rot beberup gwëbeng. Alam denepesu nemaj gedeneketul he, gehe bömin sën he medo revuh dok lo ma.

¹² Gehe ngo nehevong huk böp rot rak nemamin in dok vu he. Gedenenër pelë rak he, rëk he najom rak in sir bë Anutu semu sir. Denedeginengin ngaa maggin rak he, rëk he nehalë sir mu.

¹³ Deneko gagek nipaya rak he, rëk he nanër gagek ahë yes yah vu sir. Gedenenër he nebë dob sënë yi sengo sengo nipaya he, log denelë he nebë alam hir kale kale sën denekekël ya nedo nenga lo. Rot beberup gwëbeng.

Alam Korint Detahu Paulus Yi Aggata

¹⁴ Sa su kevu kapiya sënë in bë gevong beham nimin namum rë. Gağ sa kwag vongin ham in sa nalug lo ham, lom sa bë bo horek vu ham.

¹⁵ Bë hil natevin alam sën detahu ham lok Kerisi yi gagek lo, og hil rëk natevin sir ngahisekë rot, rëk mu ham amamin su ngahisekë nebë saga rë. Gağ yik sa sën sa nanër Kerisi Yesu yi Bengö Nivesa vu ham nyëdahis, om sën sa nebë ham amamin sogek.

¹⁶ Om sën sa nanër vu ham niwëëk bë ham sepa dok sa vahag.

¹⁷ Ham nebë sa nalug lo ham, om yik rak degwa saga sën sa hevong Timoti yök vu ham. Sa haço yi yom vu Kerisi betu sa nalug, om sën sahëg neving yi pangsën rot in neggurek Mehöböp babu yönon. Om rëk bër ham kwamin in ngaa sën sa nesepa lok in setu Kerisi yi hur lo gök nahin. Yik senër ngaa sën sa nanër vu Kerisi-yi-alam pin yoh vu nyëg pin bë desepa dok lo.

¹⁸ Mağ ham la denekuung bë mağ sa su rëk nök vu ham rë, lom deneko sir rak bë sir gayeheng.

¹⁹ Rëk mu nabë Mehöböp ngogek, og sëk nök vu ham pevis bemëm sejak alam sën deneko sir rak lo nij wëëk ni, gesa su rëk göneng in hir gagek rë.

²⁰ In gagek meris meris su netato Anutu yi nyëg rangah rë, gağ hil sepa dok megevong banon jak og mëm.

²¹ Ham vongin bë sa gevong nabë tena? Ham bë sa gaço begö benök vu ham-a? Ma ham bë sa kwag paya in ham besa nahub nök-a?

5

Alam Korint Ti Vong Baggëb

¹ Sa hangö bë ham ti nevong baggëb, lob baggëb sënë og nipaya rot balam dahis deneggönengin gesu deyoh vu bë degevong rë. Gagek lo nebë mehöti ko ama venë.*

² Om mağ ham ngo nahën neko ham rak-a? Maam ham dahun ham genimin namum! Gemaam ham gwetii mehö sën nevong ngaa nebë aga na gesu medo geving ham!

³ Yönon, sa nado adingnë rëk sa kwag nevo ham. Lob vong bë sa nado ving ham yönon besa hangö mehö sën nevong ngaa agi yi gagek ggovek ya.

⁴ Lob sa kwag nevo nebë sënë: Ham ngupin ham jak hil Mehöböp Yesu arë, lob ham kwamin bo nabë sa nado ving ham beham nimin wëëk, log Mehöböp Yesu rëk bo niwëëk vu ham geving.

⁵ Gemëm ham gwetii mehö sënë na vu Satan in navi gesang gedëëin ngaa nipaya na. Hil gevong nabë sënë in mëm gërin yi nom vu Anutu, lob Anutu geço anon nom dok Mehöböp yi buk vu tamsën.

Alam Korint Degetii Mehö Nipaya Na

* **5:1:** Sën Paulus nër bë ama venë lo, og mağ nër rak ama venë ngwë tamsën.

⁶ Ham neko ham rak sënë og ngaa nipaya, ma ham su rak ni rë? Yiist* og yik mahen teka rëk nevonng brët bôpata menerig.

⁷ Om ham gwetë yiist* mugeng na geham natu brët mewis sën yiist* su lok nedo rë lo. In Kerisi tu sipsip Buk-ggöksën-yi* bediik in natu hil seriveng.

⁸ Nebë saga om hil galë Buk-ggöksën-yi* gehil su najom yiist* mugeng ahon, in yiist* saga og aggata nipaya yi benipaya rot. Gak hil gaço brët sën yiist* main lo natu hil nos Buk-ggöksën-yi*. Brët sënë nebë hil natu alam-gagek-niröp-yi los nanër gagek anon mu.

⁹ Log sa kevu lok kapiya ngwë sën sa kevu yök vu ham wirek lo nebë ham su gwa jak alam sën denevonng baggëb lo.

¹⁰ Sa su nër bë ham gweruu demimin vu alam pin vu dob sënë sën denevonng baggëb lo rë, gevu alam sën malaj anonin mehö ngwë hir ngaa lo rë, gevu alam hodek los alam sën denesepa lok anutu-kuungsën lo verök yi rë. Nabë ham gwevuu alam nabë sënë na verök yi, og ham rëk gwevuu dob sënë gena medo tena?

¹¹ Rëk gagek sën sa kevu yök vu ham lo degwa nebë sënë: Nabë Kerisi yi mehö ti gevong baggëb ma, mala anonin mehö ngwë hir ngaa ma, nesepa lok anutu-kuungsën ma, nenër gagek nipaya ma, nenum menekeyevin ma, neko mehö ngwë hir ngaa, og ham su bengwëng geving yi! Gak gëp beham su gwa nos geving yi.

¹² Sa su tu jaas in bë gango alam dahis hir gagek rë gak ma, rëk Kerisi-yi-alam og mak ham yoh vu bë gwengo hir gagek bejak nij.

¹³ Gak alam sën denedo nenga lo, og Anutu yö rëk gengo hir gagek. Rëk mu ham gwetii mehö nipaya sënë na in ham, nabë sën dekevu meneggëp lok Anutu-yi-kapiya lo.

6

Kerisi-yi-alam Su Degevonng Kot Vu Arij

¹ Log sa hangö bë ham alam vahi hir gagek neggëp vu arij lo vahi sën Kerisi-yi-alam lo, lob deneya vu alam dahis sën detu jaas lo in bë degengo hir gagek. Sagak su yoh vu rë. In Kerisi-yi-alam teta denedo vu ham bedeyoh vu bë degengo gagek medeseggi, om nebë va sën nij nelëlin sir-ë?

² Hil sën Anutu-yi-alam hil lo hil rëk gango alam-dob-yi pin hir gagek vu tamusën, ma ham su rak saga ni rë? Yönon, ham rëk gwengo mehönon pin hir gagek, om mak ham yoh vu bë gwengo gagek mahen mahen nabë saga megwero!

³ In hil rëk gango angër hir gagek geving, om hil ayoh vu rot bë gango ngaa dob sënë yi gagek meris meris pin.

⁴ Lok nebë va sën ham gagek neggëp vu ham rëk ham neya vu alam sën denedo nenga in Kerisi-yi-alam lo in bë degengo ham gagek-ë?

⁵ Sa kevu gagek sënë in bë ham nimin namum! Ma ham mehöti su los kwa menedo in bë gengo ham gagek rë?

⁶ Om sën ham ti nenër ngwë, lob luho denepewis medeneya vu alam sën su denesepa lok Kerisi rë lo in bë degengo luho hir gagek-ë?

⁷ Yönon, bë ham gwevonng gagek vu arimin, og saga ham vonng paya beham vës vorot. Gak bë ham arimin ti gevong paya vu ham rëk ham nanër nabë, "Govek, gagek ma!", og sagak ham nevonng nivesa. Genabë ham arimin la degekuungin ham medegodek ham ngaa, rëk ham gwelë sir mu, og sagak nivesa.

⁸ Rëk ma geham ngo nevonng paya vu ngo arimin sën Kerisi-yi-alam sir lo beham nekuungin sir genehodek hir ngaa!

⁹ Alam sên denevong ngaa nipaya lo su rëk arëj in Anutu-yi-nyëg rë. Ma ham su rak gagek sênë ni rë? Alam sên denevong baggëb, galam sên denesepa lok anutu-kuungsên lo, galam sên nij nelëlin reggaj los venëj geya denevong baggëb vu maluh los avëh ngwë lo, gemaluh sên ahëj neving ngaa nebë avëh bedenevong ngaa nimumsên vu maluh ngwë lo,

¹⁰ galam sên denevong hodek lo, galam sên malaj anonin mehö ngwë hir ngaa lo, galam sên denenum medenekeyevin lo, galam sên denenër pelësên lo, galam sên deneko mehö ngwë hir ngaa jeggin lo. Ham su gwekuung nabë alam sên rëk arëj in Anutu-yi-nyëg, gak rëk nama!

¹¹ Lob ham la denevong nebë sênë wirek, rëk Anutu ripek ham ggovek ya beggooin ham rak beko ham yah tu yi ngaa, lob nër ham ggovek ya nebë ham alam yohvu. Hil Anutu vong nebë sênë rak yi Anon Vabuung gedegwa rak Mehöböp Yesu Kerisi.

Hil Gako Anutu Arë Jak Jak Hil Navid

¹² Yönon, ngaa pin og yoh vu bë sa gevong! Rëk mu ngaa pin su rëk dok vu sa rë. Kë', ngaa pin og yoh vu bë sa gevong! Rëk mu sa su rëk gevong ngaa ti benatu sa alag in gegin sa rë.

¹³ Yönon, nosek hil ahëd kevus yi ngaa gehil ahëd kevus neggëp in bë hil aga nos, lok tum Anutu rëk kevoh luhoho na dok ti. Rëk mu hil navid su neggëp in bë hil gevong baggëb rë, gak yik Mehöböp yi ngaa, geMehöböp tu hil navid ala.

¹⁴ Anutu nër beMehöböp kedi rak bevuu alam-diiksên ya, lob niwëek saga sên rëk gevong behil rëk kedi jak geving nabë saga.

¹⁵ Mak ham rak ni bë ham navimin tu Kerisi navi len ti ti lo? Om mak yoh vu bë sa kehe Kerisi navi len ti vër megevong natu avëh baggëb navi len ti? Ma! Su yoh vu rë!

¹⁶ Ma ham su rak ni rë? Mehöti luho avëh baggëb ti bë degodek sir og yik luho detu anon timu nebë saga, in Anutu nër gagek menare vorot rak maluh los avëh bë, "Bë degehov sir og detu anon timu!"

¹⁷ Rëk mehöti sên ga jak Mehöböp lo og yik luho anon timu.

¹⁸ Om ham nimin dëlin baggëb gebeya in. Ngaa nipaya vahi pin sên mehönon denevong lo, og neggëp nenga in navi, gak mehöti sên gevong baggëb lo, og vong paya vu yö navi.

¹⁹ Ham navimin tu Anon Vabuung yi dub vabuung, ma ham su rak ni rë? Anutu vong yök vu ham ggovek ya benedo lok ham ayomin, geham navimin su ala ham rë gak Anutu.

²⁰ In bago ham yom rak ngaa böpata rot beham tu yi ngaa, om ham gwëko Anutu arë jak, jak ham navimin.

7

Maluh Los Avëh Degeko Sir Nabë Sënë

¹ Mëm sa bë kevu gagek dok nah tepëk sên ham kwevu lok ham kapiya lo. Nabë mehöti gegin yi gesu geko avëh rë, og mëm nivesa.

² Rëk mu baggëb neggëp, om alam pin degeko venëj natu sir, gavëh pin dejak reggaj natu sir.

³ Maluh navi tu venë yi ngaa, om su nanërin yi. Log avëh nebë saga, navi tu regga yi ngaa om su gulin yi.

⁴ Avëh su tu navi ala rë, gak regga tu ala. Gemaluh nebë saga, maluh su tu navi ala rë, gak venë tu ala.

⁵ Melu ko ham om ngwë su geruu demi vu ngwë begulin navi. Yönon, nabë melu najoo gagek dok ti nabë melu gulin navimin dus ti gemelu medo

menajom jak vu Anutu rē, og mēm nivesa. Lok mēm tum melu medo dok ti gōk nahin, in nabē nama og melu su yoh vu bē rēk najom ham ahon rē geSatan rēk pelēpin meluu.

⁶ Sengo kwag nevo gagek sēnē besa kevu yōk vu ham, gaḅ su horek soḡek ti rē,

⁷ in sa bē alam pin demedo maluh bu los avēh bu nabē sēn sa. Rēk mu Anutu vo niwēek ggelek alam yoh vu yō kwa. Gadu mehō ngwē rot bevo huk vu sir bē demedo avēh bu, ma maluh bu, rēk vo huk ngwē vu mehō ngwē om su deyoh vu bē demedo bu rē.

⁸ Log sa bē nanēr gagek ti vu alam sēn nahēn gesu deneko sir rē lo, gevu avēh alov nabē: Bē demedo nabē sa, og mēm nivesa.

⁹ Rēk mu nabē su deyoh vu bē denajom sir ahon rē, og maam degeko sir. In nabē degeko sir og nivesa, in rēk ayoj gurekin sir rot begevong paya vu sir.

¹⁰ Log sa bē nanēr gagek ti vu maluh los avēh sēn denejom nemaj ggovek lo, rēk su sengo sa horek rē gaḅ Mehōbōp yi horek. Nabē: Avēh su gevuu regga!

¹¹ Gaḅ nabē gevuu regga, og yō medo meris. Gaḅ nabē nama, og luho regga degero gagek genah vu yi gōkin. Gemaluh su juuk venē nabē saga!

¹² Log gagek vahi sēnē og sengo nanēr, gaḅ su Mehōbōp yi gagek rē. Nebē: Nabē hil arid ti venē su ayo neya timu vu Kerisi rē, rēk avēh sēnē ahē ving bē medo geving yi, og hil arid sēnē su juuk yi.

¹³ Log nabē avēh ti regga su ayo neya timu vu Kerisi rē, rēk maluh sēnē ahē ving bē medo geving yi, og su gevuu regga.

¹⁴ In ham rak ni, mehō sēn su ayo neya timu vu yi rē lo tu Anutu yi ngaa, in luho venē detu anon timu, log avēh sēn su ayo neya timu vu yi rē lo tu Anutu yi ngaa, in luho regga detu anon timu. Gaḅ bē nama, og naluj lo rēk nabē alam dahis, rēk ma gedetu vabuung.

¹⁵ Rēk nabē ngwē sēn su ayo neya timu vu Yesu rē lo nidēlin ngwē og ggovek. Horek ti su deginengin hil arid ma avēhnōd sēnē benērin rē, gaḅ gevuu gena. Rēk mu Anutu vongin bē ham medo revuh.

¹⁶ Hong avēh! Maḅ geyoh vu bē gedok vu reggam benatu Kerisi yi mehō ma ma? Su geraḅ ni rē! Gehong maluh! Maḅ geyoh vu bē gedok vu venēm benatu Kerisi yi avēh ma ma? Su geraḅ ni rē! Om melu su gwetah ham vēr pevis rē.

Ham Medo Nabē Sēn Ham Nedo GAnutu Ggoin Ham Rak Lo

¹⁷ Rēk mu ngaa sēn Mehōbōp vo ggelek ham ti ti lo, gehuk sēn ham nedo lok bAnutu ggoin ham rak beham tu yi ngaa lo, og ham ngo medo nabē saga. Sa nehevong horek nabē sēnē vu Kerisi-yi-alam yoh vu nyēḡ pin.

¹⁸ Nabē mehōti rah* navi ggovek lok mēm Anutu ggoin yi rak betu yi ngaa, og saga su gero navi nah bebun. Log nabē mehōti su rah* navi rē rēk Anutu ggoin yi rak betu yi ngaa, og su gerah* navi, gaḅ medo nabē sēn nedo vorot lo.

¹⁹ In sēn hil gerah* navid lo, og yik ngaa meris. Gesēn hil su gerah* navid rē lo, og yik ngaa meris ving. Gaḅ bē hil sepa dok Anutu yi gagek og mēm ngaanon.

²⁰ Om ham gwevong noh vu ngaa sēn ham medo nevang bAnutu ggoin ham rak tu yi ngaa lo.

²¹ Nabē mehōti bago hong megetu yi ngaa in gwevong huk vu yi meris, lok Anutu ggoin hong rak meḡewērin hong yah vu yi, og yik ggovek gesu kwam paya in hong, gaḅ malam sepa hong huk saga megwevong. Rēk mu nabē genatōk vu aggata geneggēp meḡeyoh vu bē gebo hong vēr in hong ala sēn deginengin hong lo, og mēm nivesa. Gebo hong vēr in nema bengō gweḡin hong.

²² In mehō sēn tu mehō ngwē yi ngaa lo, og Mehōbōp ggooin yi rak in bē natu Mehōbōp yi mehō los arē. Log mehō los arē sēn Anutu ggooin yi rak lo, og ggooin yi rak in bē mehō saga su rēk gegin yi gökin rē, gaḵ natu Kerisi yi ngaa.

²³ Anutu bago ham yom rak ngaa bōpata, om ham natu yi ngaa geham su natu mehō ngwē hir ngaa mededeginengin maggin jaḵ ham.

²⁴ Arig lo, ham malamin sepa huk sēn ham nevonḡ wirek gAnutu ggooin ham rak tu yi ngaa lo.

Gagek Rak Maluh Los Avēh Sēn Denedo Bu Lo

²⁵ Log ham loḵ tepēk in avēh avō vu sa loḵ ham ḵapiya nebē, “Yoh vu bē dejak maluh ma nama?” Mehōbōp su tatekin ngaa saga vu sa rē, rēk mu vo semusēn vu sa in bē sa gevong yi huk nivesa, om sa bē nanēr senḡo sa gagek ti jaḵ avēh avō lo.

²⁶ Sa kwag nevo bē: Vu buk sagi ngaa maggin netōḵ vu hil, om maam ham ngo medo bu nabē sēn ham nedo gwēbeng agi.

²⁷ Nabē gēko avēh ggovek, og su kwam bo nabē ḡejuuk yi. Gaḵ nabē su gēko avēh rē, og su gesero avēh nabē gweko.

²⁸ Rēk mu nabē gwēko avēh, og su gevong ngaa nipaya rē. Genabē avēh avō jaḵ maluh, og su vong ngaa nipaya rē. Gaḵ mu maluh los avēh sēn deneko sir lo, og rēk degeko maggin vu dob sēnē, lob sa bē ngaa nebē sēnē su natōḵ vu ham.

²⁹ Arig lo, sa nanēr nebē sēnē vu ham in buk dus rak. Om alam sēn los venēj lo degevonḡ huk vu Mehōbōp nabē alam sēn venēj ma lo.

³⁰ Galam sēn denesu in hir heljēng lo degevonḡ huk vu Mehōbōp nabē alam sēn su denesu rē lo. Galam sēn denepisek in ngaa nivesa tōḵ vu sir lo, degevonḡ huk nabē alam sēn su denepisek rē lo. Galam sēn denebago ngaa lo degevonḡ huk vu Mehōbōp nabē alam sēn hej ḵupek ma lo.

³¹ Galam sēn denevonḡ huk in ngaa dob yi lo, og su degelē ngaa dob yi nabē hir ngaanon. In hil arak ni bē dob sēnē rēk pekwē yi menatu agga ngwē jaḵ yōnon.

³² Sa nig lēl bē ham su kwamin na ngahi. Mehōti sēn su neko avēh rē lo, og kwa neya vu Mehōbōp yi huk timu in bē Mehōbōp kwa vesa in yi.

³³ Gaḵ mehō sēn neko avēh lo, og kwa neya vu ngaa dob yi in bē venē kwa vesa in yi,

³⁴ lob kwa neya luu luu. Gavēh bu ma avēh avō, og yoh vu bē kwa na vu Mehōbōp yi huk timu megevonḡ huk in bē navi los ayo yō ḡēp nirōp. Gaḵ avēh sēn neraḵ maluh lo, og kwa neya vu ngaa dob yi benevonḡ huk in bē regga kwa vesa in yi.

³⁵ Senēr gagek sēnē in bē doḵ vu ham beham medo nivesa. Sa su hevong in bē deginengin ham rē, gaḵ sa bē ham medo nirōp begwevonḡ Mehōbōp yi huk noh vu buk, gengaa ngwē su gēko ham kwamin seggi.

³⁶ Nabē mehōti kwa neya luu luu bē maḵ nevonḡ paya vu nalu in nedo rot bavēh bu rak, gaḵ ahē ving bē jaḵ maluh rēk ma gedenejom yi ahon rot, og maam mehō sēnē gevong noh vu yō kwa. Nabē gevong bavēh avō sēnē sēnē jaḵ maluh, og ggovek, mehō sēnē su nevonḡ ngaa nipaya rē.

³⁷ Rēk mu nabē ngaa ti su vong newa newa loḵ yi rē gesu kwa neya luu luu rē, gaḵ ayo niwēek genēr vorot bē nalu yō medo bu, og yik ggovek, nevonḡ nivesa.

³⁸ Nebē saga om nabē mehōti gevong menalu jaḵ maluh og nivesa. Log mehōti bē najom nalu ahon gesu jaḵ maluh rē, og nivesa rot.

³⁹ Nabë avêh ti regga yö nahên nedo mala vesa, og mala sepa regga timu. Rêk mu nabë regga nadiik gevongin bê jak maluh ngwê, og jak. Rêk mu jak maluh sên nesepa lok Mehôböp lo ti.

⁴⁰ Rêk mu sengo kwag nevo nebë: Nabë medo meris, og rêk kwa vesa rot. Lob sa kwag nevo nebë Anutu yi Anon Vabuung nedo ving sa bevo kwa vu sa.

8

Reggu Sên Denetung Netu Seriveng Vu Anutu-kuungsên Lo

¹ Log ham lok tepêk in reggu sên denetung netu seriveng vu anutu-kuungsên lo lok ham kapiya. Yönon, “Hil los kwad!” rêk mu hil kwad nevong mehil nehako hil rak, gak bê hil ahêd geving mehônnon og saga sên nevong behil nekedi los nid wêek.

² Nabë mehöti kwa bo nabë yö neraç ngaa pin ni ggovek ya, og mehöti saga yö nahên gesu kwa tok rak yönon rê.

³ Gak nabë mehöti ayo ya timu vu Anutu, og Anutu rak ni bê yi mehö saga.

⁴ Om sa bê nanër gagek jak reggu sên denetung netu seriveng vu anutu-kuungsên lo nabë: Hil arak ni bê anutu-kuungsên sênê su ngaanon rê. Besu anutu ngahi denedo rê, gak yik Anutu perurek timu nedo.

⁵ Yönon, ngaa ngahisekê denedo ggêp yagek los dob, lob alam dahis denenêr sir nebë anutu lo. Kê', anutu los mehôböp ngahisekê nebë sênê denedo,

⁶ rêk mu hil narak ni bê Anutu timu nedo, sên hil Amad Anutu sogek. Ngaa pin degwajsekê yi, gehil degwad yi. Geyik Mehôböp perurek timu nedo, sên Yesu Kerisi, beyö tung ngaa pin. Behil nado malad-tumsên rak yi.

⁷ Rêk Kerisi-yi-alam vahi su derak gagek sênê ni rê, om sir la nahên denekuung bê anutu-kuungsên denedo. Om sên nabë dega reggu sên alam dahis denetung netu seriveng vu anutu-kuungsên lo, og denelê bê ngaanon, lom ayoj neggönengin gekwaj nevo bê ngaa nipaya neggêp vu sir.

⁸ Yönon, Anutu su nelê nos sên hil naha lo lom nelê hil paya ma nivesa rê. Nabë hil nid dêlin nos vahi, og saga su rêk semu hil rê. Log bê hil aga reggu pin, og hil su rêk nid paya jak rê.

⁹ Rêk mu ham gwegin ham. Nabë ham nevong ving Anutu niwêek beham yoh vu bê gwa reggu saga, rêk mehö sên su nevong ving niwêek rê lo bê gelê ham geham gwa, og ham rêk gwevong paya vu yi bengaa nipaya rêk kepê yi.

¹⁰ Hong mehö sên gerak gagek ni ggovek-e! Nabë gena medo gegwa reggu gêp anutu-kuungsên yi dub, genabê mehöti sên ayo neggönengin lo gelê hong, og mak rêk gwevong bemehö saga ga anutu-kuungsên yi seriveng geving.

¹¹ Gwelê! Hong mehö los kwam, rêk nabë gwevong nabë saga, og rêk gebasap mehö sên Kerisi diik in yi lo ti berêk mala nama in ayo neggönengin.

¹² Bê ham gwevong nabë saga, lob ham arimin lo vahi sên ayoj neggönengin lo degelê bedegevong ngaa sên ayoj neggönengin lo, og ham nevong paya vu sir gevu Kerisi ving.

¹³ Om nabë nos los reggu sên sa naha lo nekepê arig lo, og maam sa su rêk aga nah gökin rê rot besa nadiik, in sêk gevong bengaa nipaya kepê arig lo.

9

Paulus Kwa Vesa In Su Neço Monë Rak Huk Sinarê Rê

¹ Mak setu mehöti yi ngaa meris-a? Ma sa su sinarê ti rê? Mak sa su halê hil Mehôböp Yesu rak malag rê? Gehuk sên sa nehevong vu Mehôböp lo, mak su anon ham rê?

² Yönon maḵ mehö la su derak sa nig bë sa sinarë ti rë, rëḵ mu ham og ham ngo rak ni, in ham vong ving rak sa gagek, lob saga tato rangah bë Mehöböp yi sinarë sa.

³ Kë! Loḵ senër yah vu alam sën denenër pelë rak sa lo bë:

⁴ Maḵ su yoh vu bë Kerisi-yi-alam dedoḵ vu he medebo nos los bël kul vu he rë genaḡa?

⁵ Ma maḵ su yoh vu bë he gaḵo Kerisi yi avëh medenatu he venëmin in degeko doḵ geving he nabë sën sinarë vahi geMehöböp ari lo losho Pita denevong-ë rë?

⁶ Gemak alu Barnabas ngo luu mu, balu su ayoh vu bë gevuu huk navimin yi geKerisi-yi-alam dedoḵ vu aluu rë?

⁷ Om maḵ alam-begö-yi tena denebago yö hir nos los tob gengaa begö yi in bë degevong begö jak-a? Ma! Alam-begö-yi su denevong nebë saga rë! Log mehö sën nevaroh huk wain lo, og yö neḵo anon menegga. Log mehö sën negin burmakau lo, og nepip hir rur menenum.

⁸ Om gagek sën sa nanër agi lo, og su mehönon meris yö hir gagek rë, gaḵ dekevu meneggëp loḵ Horek ving.

⁹ Moses kevu gagek meneggëp loḵ yi horek bë, “Bë burmakau gevong huk mebaḵë wit* lu ngaa, og su genaduu avi.” Maḵ Anutu yö nër rak burmakau mu,

¹⁰ ma nenër rak hil mehönon ving-a? Gaḵ yik nenër gagek sënë rak hil mehönon ving! In mehö sën nevong huk menejeliin dob lo nevo kwa in nos bë anon doḵ, gemehö sën nepelubin wit* gahis vër lo medo nevo kwa in in rëḵ ga geving.

¹¹ Nebë saga, om he nehevong huk in bë adok vu ham anomin, om yik yoh vu bë ham doḵ vu he navimin megwewong nos los ngaa dob yi vahi vu he!

¹² Gaḵ ham neloḵ vu alam vahi nebë saga, om yoh vu bë ham doḵ vu he mekesuu sir. Rëḵ mu he hako Bengö Nivesa yöḵ vu ham, log he nado los maggin gehe su nehako ngaa vu ham rë, in he nimin lël bë he su agërin Kerisi yi Bengö Nivesa in ham.

¹³ Alam sën denevong huk loḵ dub-vabuung-böp lo, og deneḵo hir nos los reggu teka vër in jepö medenegga. Ma ham su rak sënë ni rë?

¹⁴ Om sën Mehöböp nër gagek nare vorot bë alam sën denevong yi huk medenenër Bengö Nivesa rangah lo, og degeko ngaa sën doḵ vu navij lo vu Kerisi-yi-alam sën denanër Bengö Nivesa rangah vu sir lo.

¹⁵ Rëḵ sa su hako ngaa ti nebë sënë vu ham rë. Log gwëbeng sënë ving og sa su kevu gagek sënë in bë gaḵo ngaa nabë sënë vu ham rë, log sa su rëḵ pekwë sa megaḵo rë, gaḵ sa kwag vesa rot in sa su nehako ham ngaa saga rë. Om nabë sa nadiikahëḡ menadiik na, og ggovek gesa su rëḵ ketag nos lu ngaa vu ham rë.

¹⁶ Sa su nehako bengög rak in sën sa nanër Bengö Nivesa rangah agi rë, in Anutu vo huk sënë vu sa lob sa su yoh vu bë gevuu na rë. Gaḵ nabë sa gevuu na gesa su nanër Bengö Nivesa rangah rë, og gëp in sa!

¹⁷ Bë sengo gevong huk sënë noh vu sengo kwag, og maḵ sëḵ gaḵo monë jak. Rëḵ mu sa su kwag nevo huk sagi behooin sa rak in bë sa gevong rë, gaḵ Anutu yö vo loḵ ya sa nemaḡ om sa su yoh vu bë gevuu na rë.

¹⁸ Om sa su hako nyëvewen ti rak rë, gaḵ sa hako nyëvewen nebë sënë: Ngaa sën seyoh vu bë gaḵo jak Bengö Nivesa lo, og yik sa su nehako rë gema. Sa nanër Bengö Nivesa sënë vu alam nyëmasën beyik sa nyëvewen lo ggovek sënë.

¹⁹ Su mehöti yi hur sa rë! Rëk sengo nehevong sa tu alam pin hir hur in bë sa gaço alam ngahisekë nom.

²⁰ Om sën sa hevong sa tu alam Yuda ti rak alam Yuda malaj in bë segërin alam Yuda nom. Rëk Moses yi horek sën denesepa loḵ lo su nejom sa ahon niwëek rë, gaḵ sa nesepa loḵ yi horek rak malaj in bë sa gaço sir nom vu Anutu.

²¹ Log sën sa nado ving alam sën su denesepa loḵ Moses yi horek rë lo, og sa nesepa loḵ hir aggata in bë sa gaço alam sën Moses yi horek main sir lo nom vu Anutu. Rëk sënë su nebë sa hevuu Anutu yi horek rë, gaḵ sa nesepa loḵ Kerisi yi horek.

²² Log sën sa nado ving alam sën ayoj neggönengin ngaa lo, og sa nahönengin ngaa nebë saga ving in bë sa gaço sir nom. Gesa nesepa loḵ alam pin vahaj in bë sa gaço sir vahi nom.

²³ Sa nehevong huk pin sënë in bë Bengö Nivesa na menoh vu nyëg pin geBengö Nivesa rëk semu sa geving.

Hil Seröj Niwëek Begako Madub-kesuusën-yi

²⁴ Ham rak ni bë alam sën deneserög in bë dekesuu sir lo, sir pin deneserög, rëk nu sir timu nekesuu meneko kupek. Om ham gwevong nabë saga! Ham serög niwëek in ham kwesuu megweko kupek-yagek-yi.

²⁵ Lob alam pin sën denevongin bë dekesuu sir vahi lo, og denejom sir ahon gemedo denetahu sir rak buk. Denevong nebë sënë in bë degeko madub sën mehönon denero rak kele ris, berëk meran na pevis lo, gaḵ hil og hil nehevong in bë gaço madub nivesa sën medo degwata lo.

²⁶ Om sa neserög, og sa su neserög gemalag malag rë; gesa napëeng mehö ngwë, og sa su nehetë nemaḡ meneḡetul nyëg meris meris rë.

²⁷ Sengo netahu sa loḵ ngaa maggin in bë navig gengoin. In bë sëḵ nanër balam vahi denam log tum Anutu juuk sa besa medo tamu.

10

Hil Gegin Hil In Pelëpinsën Rëk Kepë Hil

¹ Arig lo, sa bë nanër vu ham nabë beggob neyoh vavunë meneli hil ḵenud lo ya wirek lob Loo-kök ruu yi ya vahi vahi gedeyoh tewit medeya.

² Log sir pin deripek bël rak beggob los loo nebë saga benetato bë detu Moses yi alam.

³ Lob sir pin degga nos sën Anutu yi Anon Vabuung vong yam lo,

⁴ gesir pin denum bël sën Anon Vabuung vong yam lo. Denum bël sën Anon Vabuung vong meneya ving sir beberup loḵ gelöng lo, lob gelöng saga yik Kerisi.

⁵ Rëk ma gesir ngahisekë denevong ngaa nipaya bAnutu ahë sengën vu sir, om sën kevoh sir meseḵëj neggëp nyëg yu meris meris.

⁶ Lob ngaa pin sënë tato vu hil bë hil su malad anon in ngaa nipaya nabë sën malaj anonin agi.

⁷ Geham su sepa doḵ anutu-kuungsën yi ngaa nabë sën sir la denevong wirek-ë. In gaḡek nër neggëp loḵ Anutu-yi-kapiya nebë, "Alam Israel to denedo in bë dega los denanum log mëm dekeddi rak in bë dedöo medejak sir.

⁸ Log hil su gevong baggëb nabë sën sir la denevong wirek besir 23,000 malaj ma hes ti lo.

⁹ Gehil su seggi Mehöböp nabë sën sir la deseggi wirek lob nyël gga sir bermalaj ma lo.

¹⁰ Geham su gwevong ayemin vu Anutu nabë sën alam la denevong ayej vu wirek lob Anutu vong yi angër ya kevoñ sir bemalaj ma lo.

¹¹ Ngaa pin sënë tøk vu alam Israel in bë mehõnon pin dejak ni, lob gagek sënë neggëp loq kapiya in bë bo kwa vu hil mehõnon sën hil nado gwëbeng gedob vongin govek na agi.

¹² Om mehõ sën yõ kwa nevo yi bë nare niwëëk lo gegin yi nivesa in rëk bës.

¹³ Seggisën sën netøk vu ham lo, og saga su agga ngwë rë, gaq yik luho seggisën sën netøk vu alam pin lo neggëp ti. Rëk Anutu su mehõ kwa luu menetuhin ham rë, om rëk gërin seggisën sën rëk kesuu ham nimin wëëk lo in ham. Gaq nabë seggisën natøk vu ham, og rëk Anutu tato aggata in ham noh nenga in geham bare niwëëk gesu ngaa nipaya kepë ham.

Hil Su Ayoh Vu Bë Tamuin Anutu Luho Memõ Nipaya Doq Ti Rë

¹⁴ Arig lo! Sahëg neving ham om ham gweruu demimin vu anutu-kuungsën yi ngaa geham beya in.

¹⁵ Ham alam los kwamin, om senër vu ham geham ngo rëk seggi sa gagek.

¹⁶ Kap los semusemu sën hil najom rak los ahëd nivesa vu Anutu lo, sënë vo Kerisi niqøk ggelek hil besupin hil loq ti ma ma? Log brët sën hil nedebu ggelek hil lo, mak sënë vo Kerisi navi ggelek hil besupin hil loq ti ma ma?

¹⁷ Yik brët timu, rëk supin hil ngahisekë loq ti behil atu anon timu, in yik hil pin naha brët timu.

¹⁸ Ham kwamin bo alam Israel rë. Sën denetung seriving rak ya jepõ log denegga wewen lo, og denetung in bë ngupin losho Anutu sën yi jepõ agi doq ti ma ma?

¹⁹ Ma senër va sënë? Senër bë anutu-kuungsën yi seriveng ngaa anon-a? Ma senër bë anutu-kuungsën yõ ngaa anon-a?

²⁰ Ma! Senër bë ngaa sën alam dahis denetung seriveng vu lo, saga denetung vu memõ nipaya, gaq su denetung vu Anutu rë. Lob sa bë ham los memõ nipaya saga su ngupin ham doq ti.

²¹ In ham su yoh vu bë nanum doq Mehõbõp yi kap genanum doq memõ nipaya yi kap geving rë. Log ham su yoh vu bë gwa nos jak Mehõbõp yi tevor gegwa jak memõ nipaya hir tevor geving rë.

²² Mak bë hil gevong beMehõbõp ahë sengën vu hil-a? Gemak hil nid wëëk kesuu yi?

Hil Gaqo Anutu Arë Jak Noh Vu Buk

²³ Yõnon! "Ngaa pin og yoh vu bë hil gevong" rëk mu ngaa pin su rëk doq vu hil rë. Kë! "Ngaa pin yoh vu bë hil gevong", rëk ngaa pin su neving niwëëk vu hil sën Kerisi-yi-alam lo rë.

²⁴ Mehõti su kwa bo nabë gegin yi jak ngaa nivesa, gaq ham pin kwamin bo alam vahi beham gwegin sir nivesa.

²⁵ Reggu sën ham nebago ggëp maket lo, og ham gwa. Ham su kwamin na ngahi begwevong tepëk in nabë, "Anutu-kuungsën hir seriveng ma ma?"

²⁶ In hil arak ni bë, "Dob sënë los ngaa pin sën nedo dob-ë, yik Mehõbõp yõ ti yi ngaa pin."

²⁷ Nabë mehõti su vong ving Yesu rë, rëk tahi ham bë ham na megwa nos geving yi, lob ham kwamin bo nabë na, og ggovek. Ham na megwa ngaa sën gevong vu ham lo, geham su kwamin na ngahi begwevong tepëk in.

²⁸ Rëk mu nabë mehõ ngwë nanër vu ham nabë, "Sënëk reggu seriveng anutu-kuungsën yi!", og ham kwamin bo mehõti sën nër gagek vu ham aga beham su gwa, in ayo neggõneng in.

²⁹ Degwa sën senër bë ham su gwa reggu agi lo su neggëp vu ham rë, gaḵ neggëp vu mehö sën ayo neggöneng in lo. Log nabë sa kwaḡ bo anutu-kuungsën yi seriveng nabë ngaa meris, og sa su rëḵ ga rë, in mehö sën ayo neggöneng in lo rëḵ kwa na ngahi megelë sa paya.

³⁰ Rëḵ mu nabë sa najom jaḵ na vu Anutu los ahëḡ nivesa in reggu gesega, og alam sën ayoj neggöneng in lo rëḵ denanër gageḵ nipaya jaḵ sa in va?

³¹ Om doḵ buk sën ham gwa ma ham nanum, ma ham gwevong ngaa ti lo, og ham gwevong ngaa pin sënë in bë geḵo Anutu arë jaḵ.

³² Ham kwamin bo alam pin, alam Yuda los alam Grik, gAnutu-yi-alam, beham su gwevong ngaa sën negelu vahaj bengaa nipaya nekepë sir lo.

³³ Ham gwevong nabë sën sa nehevong lo. Sa nehevong ngaa pin in bë alam pin degelë nivesa. Sa su nehevong in bë doḵ vu sa rë, gaḵ sa nehevong ngaa pin in bë doḵ vu alam pin bedegerin sir nom vu Anutu.

11

¹ Ham gwevong ngaa mesepa doḵ sa vahag nabë sën sa nesepa loḵ Kerisi vaha.

Avëh Degenum Yuj Medenajom Jak

² Ham nevong nivesa, in ham ngo medo nesepa loḵ gageḵ sën sa haḵo meyök nër vu ham wirek lo menejom ahon.

³ Rëḵ sa hevongin bë ham jaḵ ni nabë Kerisi tu maluh pin alaj, gemaluh detu venëj ala, gAnutu tu Kerisi ala.

⁴ Om nabë maluh ti genum yu in najom jaḵ, ma nanër Anutu yi gageḵ rangah, og mehö saga ḵo yi raḵ kesuu ala.

⁵ Log nabë avëh ti su genum yu rë genajom jaḵ ma, nanër Anutu yi gageḵ rangah, og ḵo yi raḵ kesuu regga in nevong paya nebë saga, genabë nakër yu mepepaab jaḵ og nevong paya nebë saga ving beyiḵ luho neggëp ti.

⁶ Gaḵ nabë avëh ti su genum yu rë, og ham kweping yu viis na. Rëḵ nabë ni nemumin bë su keping yu ma nakër yu na rë, og maam yiḵ genum yu.

⁷ Gaḵ maluh og su degenum yuj in Anutu semu sir nebë yi in tato nabë Anutu mehö los niwëëḵ, rëḵ avëh og tato nebë maluh los niwëëḵ bekesuu yi.

⁸ In Anutu su semu maluh raḵ avëh rë, gaḵ semu avëh raḵ maluh.

⁹ Log Anutu su tung maluh in bë gadu avëh rë, gaḵ tung avëh in bë gadu maluh.

¹⁰ Nebë saga, om avëh yö degenum yuj in tato nabë deneggurek reggaj babuj, bangër lo degelë.

¹¹ Rëḵ mu avëh su yoh vu bë yö gëgin yi genidëlin maluh rë, log maluh su yoh vu bë yö gëgin yi genidëlin avëh rë, gaḵ detu Mehöböp yi alam, om luho dedoḵ vu sir vewen vewen.

¹² In Anutu semu avëh raḵ maluh kweben, loḵ mëm avëh denëḵo maluh. Rëḵ mu degwa vu Anutu.

¹³ Ham ngo nanër rë. Nabë avëh su genum yu rë genajom jaḵ vu Anutu og mak sënë nivesa?

¹⁴ Gaḵ nipaya, in hil maluh gavëh hil aggata tato vu ham nebë: Nabë maluh ti yu viis duḵ ading rot kesuu avëh, og rëḵ ni namum.

¹⁵ Gaḵ nabë avëh gevong beyu viis duḵ ading, og sagak yi vuneḵsën nivesa. In Anutu yö tung bë yu viis duḵ ading in genum yu jaḵ.

¹⁶ Gaḵ nabë mehöti bë mehoo gageḵ sënë menanër gageḵ jaḵ pangësën, og su yoh vu rë, in he los Anutu yi dub pin nehevong nebë sënë.

¹⁷ Log sa bē nanēr horek vahi vu ham, rēk sa su rēk gako ham arēmin jak in ngaa nipaya sēn ham nevonḡ agi rē. In ham nesupin ham in bē ham najom jak, lob ngaa nipaya neverup loḡ saga kesuu ngaa nivesa sēn ham nevonḡ lo.

¹⁸ Sa hango bē buk sēn ham nesupin ham lo, og ham nevasuh ham ya yu ngahi, lob sa kwag nevo bē maḡ sakaḡ yōnon.

¹⁹ Kē'! Maḡ ham nevasuh ham nebē saga in bē tato alam sēn denedo nivesa loḡ ham lo medenatōḡ nam rangah.

²⁰ Om nabē ham ngupin ham nabē sēnē, og ham su yoh vu bē gwa Pasa nirōp rē.

²¹ In ham nesupin ham in bē ham gwa Pasa, rēk ma geham nevonḡ newa newa meham ti ti ngo newa ham nos loḡ yah ham. Log mehō ngwē medo denediikaḡhēj, log ngwē denenum wain pangsēn medenekeyevin.

²² Ham nevonḡ nebē saga in va? Maḡ ham su bōmin nedo in bē ham gwa los nanum doḡ rē? Ma maḡ ham kwamin vo Anutu-yi-alam sēnē bē ngaa meris, om sēn ham nevonḡ nimumsēn vu sir vahi sēn hej nos nemain sir lo? Sēk nanēr nabē va vu ham-a? Maḡ sa gaḡo ham arēmin jak-a? Ma rot! Sa su rēk gaḡo ham arēmin jak in ngaa nabē sēnē rē.

Mehōbōp Yesu Vo Pasa Vu Yi Hur Maluh

²³ In sa hako gaḡek sēnē vu Mehōbōp behako yōk vu ham wirek nebē: Loḡ buk sēn Yudas nēr Yesu rangah vu alam-begō-yi lo, lob Yesu ḡo brēt rak

²⁴ bejom rak los kwa vesa ya vu Anutu gedebu, log nēr bē, “Sa navig sēnē! Sa hevong in bē doḡ vu ham! Ham gwevonḡ nabē sēnē in kwamin bo sa.”

²⁵ Degga ggovek log ḡo kap rak nebē saga benēr bē, “Wain sēnē tato bē sejoḡ gaḡek mewis ving ham rak sa niḡ ḡōk meneggēp. Doḡ buk sēn bē ham nanum sēnē, og ham gwevonḡ nabē sēnē in kwamin bo sa.”

²⁶ Log nabē ham gwa brēt los nanum doḡ kap sēnē, og sakaḡ ham tato rangah bē Mehōbōp diik in ham. Lob ham gwevonḡ nabē sēnē rot bena berup doḡ buk sēn Yesu doḡ nom ḡōkin lo.

Mehōti Gevonḡ Paya Vu Pasa Og Rēk Natōḡ Jak Nyēvewen

²⁷ Om sēn nabē mehōti su jak ni nivesa rē geyō ga Mehōbōp yi brēt sēnē los nanum doḡ kap sēnē meris mu, og vasap Mehōbōp navi los niḡōḡ bengaa nipaya neggēp vu yi.

²⁸ Alam pin ti ti yō kwaj bo ayoj medegero rē, loḡ mēm dega brēt sēnē los denanum doḡ kap sēnē.

²⁹ In mehōti bē ga los nanum jeggin jeggin gesu geḡo Mehōbōp navi jak rē, og nevonḡ ngaa nipaya berēk natōḡ jak nyēvewen.

³⁰ Yiḡ rak degwa sēnē sēn ham vahi sekēj nema genij neraḡ gevahi denediik.

³¹ Gaḡ bē hil ti ti ngo kwad bo ayod megero, og Anutu su rēk gevong nyēvewen natōḡ vu hil rē.

³² Gak nabē Mehōbōp bo nyēvewen vu hil nabē saga, og nevonḡ in bē hil navid gesang baḡēr in hil in hil su malad nama geving alam sēn denesepa loḡ aggada-dob-yi lo.

³³ Nebē saga om arig lo, nabē ham ngup ham in gwa Pasa, og ham gwegin ham vahi rē, loḡ mēm ham gwa doḡ ti.

³⁴ Nabē mehōti nadiikaḡhē, og yō ga nos gēp yi beggang borot, in nabē ham ngupin ham og ngaa nipaya su gēp vu ham. Log gaḡek vewen yō nahēn neggēp, om senōk berup vu ham rē loḡ mēm sa gero.

1 Log arig lo, sa bē ham su kwetul dok in Anon Vabuung yi semusēn.

2 Ham ngo rak ni ggovek bē, wirek sēn ham ngo nahēn alam dahis lo, og ham ayomin tee yi in anutu-kuungsēn sēn su yoh vu bē bengwēng rē lo beham nesepa loḵ sir.

3 Om sēn sa bē ham jaḵ ni nabē: Bē Anutu yi Anon Vabuung medo dok mehōti bedok vu yi in gāḡek, og mehō saga su yoh vu bē nanēr nabē Anutu nelē Yesu paya rē. Log alam sēn Anon Vabuung su nelok vu sir in gāḡek rē lo, og su deyoh vu bē denanēr nabē, “Yesu yik yi Mehōbōp!” rē.

4 Log Anon Vabuung yi semusēn aggagga neggēp rēḵ yik Anon Vabuung timu nedo.

5 Log hil huk aggagga sēn hil ḡevong vu Mehōbōp lo neggēp, rēḵ yik Mehōbōp perurek timu nedo.

6 Log aggata aggagga neggēp in bē hil sepa dok meḡevong yi huk, rēḵ yik Anutu timu sēnē sēn nevong niwēek vu alam pin bedeyoh vu bē deḡevong.

7 Lob Anon Vabuung nevo semusēn aggagga gḡekek Kerisi-yi-alam pin ti ti in bē dok vu sir pin.

8 Kē! Yik Anon Vabuung nevong semusēn vu mehōti in bē nanēr gāḡek los kwa. Log yik Anon Vabuung timu sēnē nevong semusēn ngwē vu mehō ngwē in bē tateḵin gāḡek degwa.

9 Log yik Anon Vabuung timu sēnē nevong bemehō ngwē ayo neya timu vu Yesu niwēek beyoh vu bē ḡevong huk niwēek. Geḡik Anon Vabuung timu sēnē sēn nevong bemehō ngwē neyoh vu bē ḡevong balam nijraḵsēn nijvesa jaḵ.

10 Log ngwē ko niwēek vu Anon Vabuung in bē ḡevong ngāa bōp bōp, ḡengwē ko kwa in bē seggi ngāahur aggagga mejaḵ nij nabē nijvesa ma nijpaya. Log Anon Vabuung vong benyēḡ ngwē ayej verup mehō ngwē avi, ḡemehō ngwē ko kwa vu bepekwē ayej saga lo yam rangah.

11 Ngāa pin sēnē degwa vu Anon Vabuung yō timu rēḵ mēm nevo gḡekek alam ti ti yoh vu yō kwa.

Hil Pin Atu Navid Timu Rēḵ Mēm Len Ti Ti Lo

12 Mehōnon navij timu rēḵ mēm navij len ti ti lo neggēp. Loḵ mēm navij len ti ti lo supin yom tu navij timu. Lob yik Kerisi-yi-alam lo pin supin yom tu Yesu anon nebē saga ving.

13 In hil pin aripek bēl rak Anon Vabuung timu sēnē behil atu anon timu. Hil Yuda los Grik, hil sēn atu alam ngwē hir ngāa meris lo, ḡehil sēn hil ngo neḡegin hil lo. Anon Vabuung timu sēnē ḡwang ya hil pin ti ti ayod.

14 Hil navid su len timu rē, gaḵ yi ngāa los arē arē neggēp.

15 Om maḵ vaha rēḵ nanēr nabē, “Saḵ su nema rē om su navi len ti sa rē!” Nabē nanēr nabē sēnē og hen gāḡek anon ma, gaḵ yik navi len ti.

16 Log maḵ nenga rēḵ nanēr nabē, “Sa su mala rē, om su navi len ti sēn sa-ē rē!” Nabē nenga nanēr nabē sēnē, og hen gāḡek anon ma, gaḵ yik navi len ti.

17 Nabē hil navid pin yik hil malad, og hil rēḵ ḡango gāḡek nabē va? Log nabē hil navid pin yik hil nengad, og hil rēḵ pamu ngāa nabē va?

18 Rēḵ hil navid su nebē sēnē rē, gaḵ Anutu yō tung len ti ti lo nedo rak hil navid yoh vu yō kwa.

19 Nabē hil navid len ti ti pin neggēp ti, og rēḵ hil navid soḡek medo tena?

20 Rēḵ su nebē sēnē rē! Gaḵ hil navid len ngahiseḡē neggēp log hil navid yik timu.

21 Om hil malad su yoh vu bē rēḵ nanēr nabē nilēlin hil nemad rē. Log hil yud su yoh vu bē rēḵ nanēr nabē nilēlin hil vahad rē.

22 Gaḱ hil narak ni bē hil navid len vahi sēn su nijwēek rē lo, og nabē su demedo rē, og hil navid su yoh vu bē medo rē, gaḱ rēḱ nama!

23 Log hil navid len vahi sēn hil nid nemumin lo, og hil nehaḱo rak menaröp tob nivesa vesa lok. Log hil navid len vahi sēn su malangeri rē lo, og hil navunek vu pangšēn.

24 Log hil navid len vahi sēn nivesa lo og hil su neḱebu rē. Rēḱ mēm Anutu nesupin hil navid len ti ti pin revuh ti yoh vu kwa, log nevonḱ behil nesemu len ti ti sēn su malangeri rē lo menehero.

25 Vonḱ nebē sēnē in bē hil navid len ti ti su debasuh sir rē, gaḱ demedo jevuh ti mededok vu sir nivesa.

26 Log nabē hil navid len ti gesang, og nesang yoh vu hil navid pin. Genabē hil semu len ti, og len ti ti pin kwaj vesa.

27 Om yik Kerisi navi ham geham pin tu navi len ti ti lo.

28 Lob Anutu ggooin Kerisi-yi-alam rak in bē degevonḱ yi huk. Ggooin sinarē rak muḱinsēn, lob mēm ggooin alam-denenēr-gageḱ-rangahsēn rak netu luu, log tatovaha netu löö. Log alam sēn denevonḱ ngaa böp böp lo ggökin, log alam sēn denevonḱ alam niraksēn nijvesa nerak lo ggökin sēnē, lob alam sēn denelok vu alam lo, galam ggev sēn denegin huk pin lo, galam sēn alam nyēḱ ngwē ayej aggagga neverup avij lo.

29 Gaḱ sir pin su detu sinarē rē, gesir pin su detu alam-denenēr-gageḱ-rangahsēn rē. Gesir pin su detu tatovaha rē. Gesir pin su deḱo niwēek in bē degevonḱ ngaa böp böp rē.

30 Gesir pin su deḱo niwēek in bē degevonḱ alam nijraksēn nijvesa jaḱ rē. Genyēḱ ngwē ayej aggagga su neverup sir pin avij rē. Gesir pin su deyoh vu bē depekwē ayej saga lo nam rangah rē.

31 Rēḱ mu ham malamin sepa semusēn böp böp sēn senēr muḱin lo pangšēn. Log sa bē tato aggata nivesa ti sēn kesuu aggata pin lo vu ham.

13

Aggata Sēn Hil Ahēd Geving

1 Nabē sa nanēr gageḱ dok mehōnon ayej ti ti lo, gedok angēr ayej geving, rēḱ mu sa su ahēḱ neving mehōnon rē, og sēḱ gevonḱ dedun meris mu nabē pedideng los ggaḱng nesu.

2 Log nabē seyoh vu bē nanēr Anutu yi gageḱ rangah los sejaḱ gageḱ sēn neggēp vunsēn lo degwa pin ni venuh, genabē sejaḱ ngaa pin ni, genabē sayog na timu vu yi niwēek ata beseyoh vu bē nanēr kedu meseyesin yi megeto mena, rēḱ mu nabē sa su ahēḱ neving mehōnon rē, og setu ngaa meris.

3 Log nabē sebo sa ngaa pin gelek alam-kupeḱ-masēn, ma nabē sa gevonḱ navig na in nengwah ga besa nadiik, rēḱ mu sa su ahēḱ neving mehōnon rē, og ngaa pin sēnē su yoh vu bē dok vu sa rē.

4 Bē mehōti ahē geving mehōnon yōnon, og nejom yi ahon gesu nevo lok yah nipaya nyēvewen vu alam sēn denevonḱ vu yi lo rē, gaḱ nevonḱ ngaa nivesa mu vu sir. Mehō nebē sēnē su ayo nesis yi vu mehō ngwē in hir ngaa nivesa rē, gesu netee yi rak menenēr gageḱ paang paang rē, log su neḱo arē rak rē.

5 Log mehō nebē sēnē su nevonḱ bemehō ngwē ni nemum rē. Gesu kwa neya vu yi ngaa pangšēn rē, gesu yi mehō ahē sengēn rē, gesu kwa nevo ngaa nipaya sēn denevonḱ vu yi lo rē.

6 Log mehō nebē sēnē su kwa vesa in ngaa nipaya rē, gaḱ kwa vesa in Anutu yi gageḱ anon.

⁷ Su pevis menelë mehö ngwë nebë mehö nipaya rë, gaḵ kwa nevo bë maḵ mehö nivesa berëḵ gërin yi megevonḡ ngaa nivesa, lob nejom yi ahon menekerë maggin pin sën netöḵ vu yi lo.

⁸ In ahë vingsën su rëḵ nama na rë, gaḵ yö rëḵ gëp degwata! Gaḵ mëm huk sën hil nanër Anutu yi gägeḵ rangah lo, mu sën rëḵ nama na. Genyëḡ ngwë ayej su rëḵ berup hil avid gökin rë, gengaa pin los kwa sën hil naraḵ ni gwëbeng agi rëḵ natu ngaa meris.

⁹ In gwëbeng hil naraḵ ngaa vahi mu ni. Log Anutu su tateḵin kwa pin los dahis vu hil rë, gaḵ vahi yö nahën neggëp vu yi.

¹⁰ Gaḵ vu tamusën gAnutu gero ngaa pin beniröp jaḵ, og huk pin sën hil nehevong teka teka agi rëḵ nama na.

¹¹ Wireḵ sengo nahën hurmahen og vu buk saga sa nanër gägeḵ nebë hurmahen. Loḵ mëm sa böp raḵ, lob sa hevuu ngaa hurmahen yi ya.

¹² Kë! Log gwëbeng hil nehalë ngaa pin paya paya nebë sën hil nehalë malad loḵ dubdub malakenu ti, om su neggëp rangah rot rë. Rëḵ mëm vu tamusën og hil rëḵ galë Anutu anon soḡek jaḵ malad. Gwëbeng seraḵ ni teka teka, gaḵ nahub rëḵ sëḵ jaḵ ni venuh nabë sën Anutu raḵ sa nig-ë.

¹³ Om ngaa löö mu sënë neggëp berëḵ gëp degwata: Sën hil ayod neya timu vu Anutu, gesën hil navo kwad in yi, gahë-vingsën. Rëḵ mëm ahë-vingsën netu muginsën vu luu sënë.

14

Anon Vabuung Yi Semusën Sënë Netu Muginsën

¹ Om ham malamin sepa ahë-vingsën namugin, lob ham kwamin bo Anon Vabuung yi semusën geving, rëḵ mu ham kwamin bo semusën ti sënë namugin, sën nebë ham nanër Anutu yi gägeḵ rangah.

² Log mehöti sën alam-nyëḡ-ngwë ayej neverup avi lo, og su nenër vu mehönon rë, gaḵ yö nenër vu Anutu timu. In mehöti su raḵ gägeḵ sënë ni rë gejö nenër gägeḵ vunsën raḵ Anon Vabuung niwëëḵ.

³ Gaḵ mehö sën nenër Anutu yi gägeḵ rangah lo, og nenër vu mehönon menelöḵ vu sir benevo niwëëḵ vu sir benegadu sir.

⁴ Rëḵ mehöti sën alam-nyëḡ-ngwë ayej neverup avi lo, og yö nelöḵ vu yi mu, gaḵ mehöti sën nenër Anutu yi gägeḵ rangah lo, og mëm nelöḵ vu Kerisi-yi-alam pin.

⁵ Sa bë alam-nyëḡ-ngwë ayej berup ham avimin pin, rëḵ mu sahëḡ neving pangsën rot bë ham nanër Anutu yi gägeḵ rangah. Mehö sën bë alam-nyëḡ-ngwë ayej berup avi lo, nabë su pekwë gägeḵ sënë in bë doḵ vu alam rë, og bengö ma. Gaḵ mehö sën nenër Anutu yi gägeḵ rangah lo, og yi mehö-los-bengö.

⁶ Om arig lo, nabë senök vu ham balam-nyëḡ-ngwë ayej berup savig, rëḵ sa su nanër gägeḵ mewis la sën Anutu tato vu sa lo rë, gesa su tateḵin gägeḵ degwa la vu ham rë, gesa su nanër Anutu yi gägeḵ begëp rangah rë, gesa su navo kwa vu ham rë, og saga su rëḵ doḵ vu ham rë.

Hil Nanër Anutu Yi Gägeḵ Doḵ Ayej In Dejaḵ Ni

⁷ Log yik gevëëḡ los gita nebë sënë! Nabë hil gevë gevëëḡ ma angis gita jeggin jeggin, og alam su deyoh vu bë desepa doḵ raro rë.

⁸ Log nabë degeve biuka rëḵ su ngu niröp noh vu sën begö yi lo rë, og alam su rëḵ desemu sir in degevonḡ begö rë.

⁹ Lom ham gagek nebë saga. Nabë ham nanër gagek jeggin jeggin balam degengo dedun mu gesu dejak ni rë, og rëk dejak ham gagek sënë degwa ni nabë va? Ma! Ham gagek saga yô ya meris mu.

¹⁰ Yönon, mehönon ayej ngahisekë rot neggëp dob, lob ti su dedun meris mu rë. Gak yô denengo medenerak degwa ni.

¹¹ Log nabë sa su rak alam sënë ayej ni rë, og rëk degelë sa paya nabë mehö kwa masën ti. Log sëk galë sir paya nabë sir alam kwaj masën.

¹² Lob ham nebë saga. Ham ahëmin neving pangсэн бë gweko Anon Vabuung yi semusën, om ham malamin sepa semusën sën nelok vu Kerisi-yi-alam lo namugin.

¹³ Nebë saga, om mehöti sën alam-nyëg-ngwë ayej neverup avi lo, og najom jak vu Anutu nabë bo niwëek vu yi in pekwë gagek sënë betatekin degwa geving.

¹⁴ In nabë sa najom jak vu Anutu dok alam-nyëg-ngwë ayej, og mak sanog nejom rak, rëk sa kwag su nesepa lok rë.

¹⁵ Om mak sa gevong nabë va? Sa kwag nevo nebë sënë bë: Sanog bë najom jak, log sa kwag jak ni geving, og nivesa. Log sanog bë gevong raro, log sa kwag jak degwa ni geving, og nivesa.

¹⁶ Rëk mu nabë anom kwa vesa menajom jak na vu Anutu galam-nyëg-ngwë ayej berup avim, og mehö meris sën nedo ving hong lo su yoh vu bë ngogekin hong jomraksën sënë rë. In nengo dedun rëk su rak hong gagek sënë degwa ni rë.

¹⁷ Yönon, mak genejom rak megenenër gagek nivesa, rëk mu su getatekin Anutu yi gagek vu mehö ngwë sagi megelok vu yi rë.

¹⁸ Sa kwag vesa vu Anutu in alam-nyëg-ngwë ayej neverup savig kesuu ham pin.

¹⁹ Rëk mu nabë sa bare Kerisi-yi-alam malaj dok dub ayo, og sa bë nanër gagek dus nemadvahi mu dok ayej gegagek hus adingsekë dok alam-nyëg-ngwë ayej nök gëp, in su rëk dejak ni rë.

²⁰ Arig lo, ham su medo los kwamin ngök ngök nabë hurmahen. Gak mëm nabë ngaa nipaya, og mëm ham medo ngök ngök nabë hurmahen. Rëk mëm ham kwamin bo ngaa nabë alam böp.

²¹ Lok Anutu yi horek, og dekevu meneggëp nebë sënë:

“Mehöböp nër bë,

‘Sa hevong sa gagek vu alam sënë lok ayej rëk ma,
om tum sëk gevong alam sën denevngwëng nyëg ngwë ayej lo denök in
bë denanër sa gagek vu sir.

Log sëk gevong sa gagek berup alam beggang-bu ngwë avij geving,
rëk mu rëk nama gesu rëk degevang geving sa gagek rë.’”

²² Nebë saga om hil arak ni bë Anon Vabuung su nevong balam-nyëg-ngwë ayej neverup hil avid in bë tato niwëek vu Kerisi-yi-alam rë, gak nevong in bë tato niwëek vu alam dahis. Log su nevong behil nanër Anutu yi gagek rangah in tatekin yi gagek degwa vu alam dahis rë, gak nevong in bë tatekin vu Kerisi-yi-alam.

²³ Om nabë alam dahis la ma alam meris la deduk na demedo dub ayo geving ham sën Kerisi-yi-alam lo galam-nyëg-ngwë ayej berup ham avimin pin, og rëk denanër ham nabë ham yumin vong paya.

²⁴ Gak nabë ham pin nanër Anutu yi gagek rangah, galam dahis ti ma mehö meris ti yam nedo ving ham, og ham gagek pin rëk gelu ayo geham gagek pin rëk tato vu nabë nevong ngaa nipaya meneggëp vu yi.

²⁵ Log ham gagek rëk balek yi ngaa nipaya pin sën kwa nevo meneggëp kesii loḵ ayo lo, lob rëk nadudeḵ gegeḵo Anutu arë jaḵ genanër rangah nabë, “Yönon rot, Anutu nedo ving ham!”

Hil Su Najom Jaḵ Los Gevong Raro Nikelap

²⁶ Om arig lo, ham gwevong nabë va? Nabë ham ngupin ham doḵ dub ayo, og huk neggëp vu ham pin. Ti gevong raro, gengwë nanër Anutu yi gagek vu ham, geti tatekin gagek ti sën Anutu tato vu yi lo, galam-nyëḡ-ngwë ayej berup ngwë avi, log ngwë pekwë gagek sënë in ham jaḵ ni, beham gwevong ngaa pin sënë in bo niwëëḵ vu Kerisi-yi-alam pin.

²⁷ Lob nabë alam-nyëḡ-ngwë ayej berup mehö la avij, og luu mu degevong, ma maḵ löö, og yik gvovek. Gesu denanër gagek nikelap, gaḵ sir ti ti kedi denanër mesepa doḵ, log mehö ngwë pekwë hir gagek in alam deḵ ni.

²⁸ Rëḵ nabë mehöti su nedo in bë pekwë alam-nyëḡ-ngwë ayej sagi rë, og mehö sën bë nanër lo najom yi ahon gesu bengwëḡ doḵ dub ayo. Gaḵ yö getah yi na loḵ mëm nanër yi gagek vu yi geving Anutu.

²⁹ Log alam sën denanër Anutu yi gagek rangah lo, og sir luu ma löö mu denanër, gesir vahi pin medo degenḡo hir gagek mekwaj bo.

³⁰ Log nabë mehöti köök nedo, loḵ Anutu tato gagek ti vu yi avuti, og mehö sën vare nenër gagek lo aye nama.

³¹ In ham pin ti ti nanër Anutu yi gagek rangah in alam pin deḵ gagek ni bebo niwëëḵ vu sir.

³² Galam sën denenër Anutu yi gagek rangah lo deyoh vu bë degeḡin sir nivesa, gaḵ anoj sën Anutu tung loḵ sir lo su rëḵ kehe sir medebengwëḡ nikelap rë.

³³ In Anutu su ahë ving bë hil gevong ngaa jeggin jeggin rë, gaḵ ahë ving bë hil medo revuh. Log ham gwevong nabë sën Anutu-yi-alam pin denevong loḵ hir dub lo.

³⁴ Avëh ayej nama doḵ dub ayo gesu debengwëḡ. Gaḵ dedahun sir nabë sën dekevu meneggëp loḵ Horek lo.

³⁵ Genabë sir duḡin gagek ti degwa bedevongin bë deḵ ni, og sir ti ti yö rëḵ dedoḵ tepëḵ in reggaj ḡëp bej. Gaḵ nabë avëh denanër gagek doḵ dub ayo og su yoh vu rë.

³⁶ Ma nebë va? Mak ham tu Anutu yi gagek degwa? Ma ham ngo neḵo Anutu yi gagek gesu alam vahi deneḵo ving rë?

³⁷ Nabë mehöti nanër nabë yi mehö-nenër-Anutu-yi-gagek-rangahsën ti ma, nanër nabë ḵo Anon Vabuung kwa, om nabë yönon, og rëḵ jaḵ gagek sën sa ḵevu vu ham-ë ni nabë Mehöböp yi horek.

³⁸ Gaḵ nabë mehöti su raḵ gagek sënë ni rë, og maḵ yi su mehö-nenër-gagek-rangahsën ti rë.

³⁹ Nebë saga om arig lo, ham malamin sepa nabë ham natu alam sën denenër Anutu yi gagek rangah lo, geham su gwërin alam sën nyëḡ ngwë ayej neverup avij lo.

⁴⁰ Rëḵ mu ham jegelin huk pin megwero geham gwevong megëp niröp.

15

Kerisi Diḵ Ggovek Gekedi Raḵ Yah

¹ Log arig lo, sa bë bër ham kwamin gökin nah jaḵ Bengö Nivesa sën senër vu ham lo. Sën ham ḵo raḵ lob ham medo nesepa loḵ lo.

² Nabë ham vong ving Bengö Nivesa sën senër rangah vu ham lo yönon, beham medo nesepa loḵ, og rëḵ geḵo ham nom vu Anutu beham medo malamin-tumsën.

³ Log senër gagek sën sa haḵo wirek lo vu ham muginsën. Senër bë Kerisi diik in hil nḡaa nipaya pin yoh vu sën dekevu wirek meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo.

⁴ Log debë yi loḵ ya bedub. Loḵ buk netu löö, lob kedi raḵ yah ggökin yoh vu sën dekevu wirek meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo.

⁵ Lom tato yi vu Pita mugin, loḵ mëm tato yi vu yi hur nemadluho-bevidek-luu lo.

⁶ Log mëm tato yi ggökin vu hil arid lo nḡahiseḵë loḵ ti, sir 500 gela sevök. Lob hil arid lo sënë, sir nḡahiseḵë rot nahën denedo vesaj gela dediik ggovek ya.

⁷ Lob mëm tato yi vu ari Yakobus, gevu sinarë lo pin.

⁸ Lok tum mëm tato yi vu sa nebë hurmahen sën pesuv loḵ atayo, gata su ḵo yi loḵ yi buk niröp rë lo.

⁹ Yönon, sinarë nyëdahis pin lo arëj neggëp, gaḵ saḵ ma! In sa hevong paya vu Anutu-yi-alam, om maḵ su yoh vu bë denanër sa nabë sinarë rë.

¹⁰ Rëḵ mu Anutu vo semusën vu sa, lom setu sinarë nebë sën sa nado gwëbeng-ë, lob yi semusën sagi su tu nḡaa meris banon ma rë, gaḵ sa nehevong huk böp menekesuu sinarë pin. Rëḵ su sengo ti nehevong rë, gaḵ yik Anutu yi semusën sën nevo vu sa lo, sën yö nevonḡ.

¹¹ Rëḵ mu sa su nanër gagek agga ngwë rë, gaḵ yik he sinarë pin nanër gagek rangah neggëp ti, lom ham nevonḡ ving gagek sagi.

Alam Diiksën Rëḵ Dekedi Jaḵ Nah

¹² Lom he nanër gagek rangah rak buk bë: Kerisi diik, loḵ Anutu nër mekedi raḵ yah ggökin. Loḵ nebë va sën ham vahi denenër nebë, “Alam sën denediik lo su deyoh vu bë rëḵ dekededi jaḵ nah gökin rë”—ë?

¹³ Nabë alam-diiksën su rëḵ dekededi jaḵ nah yönon rë, og Anutu su nër meKerisi kedi raḵ ving rë!

¹⁴ Log nabë Anutu su nër meKerisi kedi raḵ yah yönon rë, og gagek sën he nanër-ë anon ma, geham ayomin neya timu vu yi meris mu.

¹⁵ Om nabë nebë sënë, og he tu alam-gagek-kuungsën menanër rangah bë Anutu nër meKerisi kedi raḵ yah ggökin, gehe netetuhin ham bë Anutu yi gagek. Gaḵ nabë Anutu su rëḵ nanër balam-diiksën dekededi jaḵ nah yönon rë, og su nër beKerisi kedi raḵ ggökin yah ving rë!

¹⁶ Yönon, nabë Anutu su rëḵ nanër balam-diiksën dekededi jaḵ gökin nah rë, og Anutu su nër beKerisi kedi raḵ yah ving rë.

¹⁷ Log nabë Anutu su nër beKerisi kedi raḵ yah yönon rë, og ham ayomin neya timu vu yi meris mu, geham nḡaa nipaya nahën neggëp vu ham.

¹⁸ Galam sën ayoj ya timu vu Kerisi wirek rëḵ dediik lo malaj ma ving.

¹⁹ Log nabë hil ayod neya timu vu Kerisi, rëḵ hil kwad bo nabë nelok vu hil ggëp dob sënë mu, gesu rëḵ dok vu hil vu tamusën rë, og gëp in hil. Hil nado paya yönon gemehönon pin rëḵ kwaj paya in hil.

²⁰ Rëḵ mu su nebë sënë rë! Gaḵ Kerisi diik, loḵ Anutu nër bekedi raḵ yah yönon rot, betu alam-diiksën hir mehö muginsën.

²¹ Yönon! Sën hil nadiik lo degwa neggëp vu mehönon timu, log yik sën hil ḵedi jaḵ nah gökin lo, og degwa neggëp vu mehönon ngwë nebë saga.

²² In mehönon pin denediik gedegwa neggëp vu Adam, log mehönon pin rëḵ dekededi jaḵ nah gökin gedegwa neggëp vu Kerisi.

23 Rêk mu hil pin yu ti ti lo ngo rêk kedi jak nah dok hil buk. Kerisi kedi muginsên gebuk sên duk nom lo, og hil sên yi alam hil lo, hil rêk kedi jak gökin yi.

24 Lob mêm tum ngaa pin mala nama na, log Kerisi rêk gevong gavman pin geggev pin los alam niwêek vahi pin denatu alam meris, log mêm bo yi nyêg pin dok nah Ama Anutu nema.

25 In Kerisi tu Mehö-los-bengö berêk medo bena berup dok buk sên bakê ngaa sên denevong in bê dedahun yi na lo pin geto dedok nah vaha gebinê.

26 Rêk kevoh ngaa sên bê dahun yi na lo pin govek, log rêk kevoh diiksên geving jak gëp hus.

27 In Anutu tung ngaa pin ggevek Kerisi vaha gebinê, lob hil arak ni vorot bê: Nabê Anutu tung ngaa pin ggevek vaha, og yi su ggevek vaha ving rê gema, in yô tu ala metung.

28 Gemêm nahub gengaa pin degevek Kerisi babu begovek na rê, lok mêm tum Anutu Nalu yô rêk gurek Mehö sên tung ngaa pin deggevek vaha lo babu, in Anutu yô rêk natu ngaa pin ala.

29 Gak nabê mehönon su rêk dekedi jak nah gökin vu bedub rê, og alam deneripek bêl beron ngwê ggökin in bê dedok vu alam-diiksên in degwa va? Nabê alam-diiksên su rêk dekedi jak nah yönon rê, og alam deneripek bêl in bê dedok vu alam-diiksên in va?

30 Log he ving! He nado lok maggin sên bê kevoh he na lo in degwa va?

31 Arig lo, sa kwag vesa rot in ham in hil atu hil Mehöböp Yesu Kerisi yi alam ggêp ti, om sên sa nanêr rangah vu ham bê: Rak buk pin og ngaa maggin nedeginengin sa benevongin bê sa malag nama.

32 Log nabê sa kwag nevo bê sa gaço nyêwewen vu dob sênê mu, og sa su rêk ngis begö vu reggu bemên nipaya lo gëp Epesus wirek rê. Nabê alam-diiksên su rêk dekedi jak nah gökin yönon rê, og maam vayikê:

“Hil ngo medo maga los nanum
in hil rêk nadiik neheng
bemalad nama.”

33 Om ham su gwebê nengamin vu mehönon hir gagek in rêk degekuung jak in ham. Nabê hil sepa dok alam nij paya, og hil rêk nid paya jak geving sir.

34 Om ham gwevuu ngaa ngökö ngökö na geham kwamin bo ngaa niröp. Ham su gwevong ngaa nipaya gökin nah. Om ham gwengo rê! Ham la yô denahên gesu denerak Anutu ni rê. Senêr gagek sênê in bê ham nimin namum.

Hil Kedi Jak Nah, Og Hil Rêk Agga Ngwê Jak

35 Rêk mu mehöti mak rêk dok tepêk nabê, “Alam diiksên rêk dekedi jak nah nabê va? Log rêk navij nabê va medenom-a?”

36 Hong-e! Kwam ma! Gahis sên genehin lo, bê nakip og navi rêk petar na.

37 Lob ngaa sên genehin lo, saga su genevaroh agga los ris los dahis rê. Gak genehin gahis meris mu nebê sên saköm gahis ma ngaa gahis vahi.

38 Lob mêm nekip beni nebê sên Anutu kwa nevo lo. Log nevong nos gahis pin agga ti ti lo yô denekip lom yô nij nelok yah sir.

39 Log ngaa mala-tumsên pin sên denedo dob lo, og su nij neggêp ti rê. Gak mehönon yööhu gereggü yööhu. Sok yööhu gegêl yööhu.

40 Log ngaa yagek yi denedo, gengaa dob yi denedo, rêk ngaa yagek yi malaj ngeri nebê ngaa yagek yö yi, gengaa dob yi malaj ngeri nebê ngaa dob yö yi.

41 Log hes netum benivesa rot rêk yööhu, log kwev netum benivesa rot rêk yööhu, gebetuheng pin denetum benijvesa rot, rêk su nij neggêp ti rê.

42 Lob sên alam-diiksên dekedi jak nah lo yik nebê saga. Navi sên hil nalev ya lo, saga nepetar ya. Gak navi sên kedi jak nah lo, og su rêk petar na rê.

⁴³ Navi sèn hil nalev ya lo, sagak su ngaa nivesa rë, gak navi sèn kedi jak nah gökin lo, og saga sèn mèm ngaa anon los arë. Navi sèn hil nalev ya lo, og sagak ngaa sekë masèn, gak navi sèn kedi jak nah lo, og saga ngaa los niwëek.

⁴⁴ Navi sèn hil nalev ya lo, og sagak ngaa dob yi, gak navi sèn kedi jak nah gökin lo, saga anon yö yi. In hil navid dob yi neggëp om sèn hil navid anod yi neggëp ving.

⁴⁵ Log gagek neggëp lok Anutu-yi-kapiya ving nebë, “Adam ngwë muginsèn tu mehõnon rak menedo vesa”, log tum Adam ngwë tamusèn rëk gevong behil anod medo mala-tumsèn.

⁴⁶ Rëk mu hil su nado malad-tumsèn vu muginsèn rë, gak hil nado vesad mu vu dob sènë vu muginsèn gehil rëk medo malad-tumsèn yönon vu tamusèn.

⁴⁷ Mehõ muginsèn navi dob, om sèn tu ngaa dob yi, rëk mehõ tamusèn yam vu yagek.

⁴⁸ Om hil pin vu dob nebë mehõ-dob-yi sènë, log hil ana yagek, og hil pin rëk nid nabë mehõ-yagek-yi sagi.

⁴⁹ Gwëbeng hil nid nebë mehõ-dob-yi sènë, om rëk hil nid nabë sèn mehõ-yagek-yi saga.

⁵⁰ Arig lo, sa nanër niröp vu ham nabë hil navid dob yi su yoh vu bë dok na Anutu-yi-Nyëg rë, gengaa sèn nepetar lo su yoh vu bë dok na ngaa sèn su nepetar rë lo bej rë.

⁵¹ Ham gwengo rë! Sa bë nanër gagek vunsèn ti rangah vu ham: Hil pin su rëk nadiik rë! Gak hil pin sèn nahèn nado malad vesa lo ngo rëk napöö agga ngwë jak

⁵² pevis avuti dok buk sèn avuuk ngu vu tamusèn lo. In avuuk rëk ngu, log alam-diiksèn dekedo jak nah gesu rëk depetar gökin nah rë. Log hil sèn hil nahèn nado vesad lo, hil rëk pekwë menapöö agga ti jak.

⁵³ Yik nebë sènë: Navi sèn nepetar lo rëk pekwë menatu ngaa sèn su rëk petar rë lo, genavi sèn nediik-ë, rëk pekwë bemedo mala-tumsèn bemedo degwata.

⁵⁴ Kë! Om nabë hil galë nabë navi sèn nepetar lo pekwë yi metu ngaa sèn su nepetar rë lo, gehil galë nabë navi sèn nediik lo pekwë yi benedo mala-tumsèn, og dok buk saga hil rëk ajak ni nabë gagek sèn neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo anon rak. Sènë nebë, “Anutu kesuu ngaa pin bekevoh diiksèn ya verök yi.”

⁵⁵ “Hil nadiik rëk mu diiksèn su niwëek rot bedeginengin hil rë.

Hil nadiik rëk mu diiksèn su rëk kevoh hil yönon rë.”

⁵⁶ Horek tato bë hil nehevong ngaa nipaya, lob hil ngaa nipaya sagi tu diiksèn yusekë.

⁵⁷ Rëk ma, om mèm hil kwad vesa vu Anutu in nevong behil Mehõböp Yesu Kerisi lok yah hil bed bemèm hil rëk kesuu diiksèn gemedo malad-tumsèn, yik degwä rak Kerisi.

⁵⁸ Om arig lo, sahëg neving ham, om ham medo los nimin wëek geham su medo los nimin yes yes. Gak ham medo gwevong Mehõböp yi huk jak buk pin geham su najom ham ahon, in ham neraç ni nebë huk sèn ham nevong vu Mehõböp lo og ham su nevong meris rë.

16

Seriveng Sèn Dok Vu Anutu-yi-alam Lo

¹ Log seriveng sèn ham gwetung in dok vu Anutu-yi-alam vu Yerusalem lo, og ham semu noh vu gagek sèn senër vu Kerisi-yi-alam vu Galata bë degvevong lo.

² Ham pin ti ti kwamin bo noh vu Soda pin nabë ham neko monë va la rak huk sën Anutu loḵ vu ham meham nevonḡ lo, og mëm ham gweko ti ti vër in megwetung natu seriveng, in senök vu ham og ham su medo sero seriveng.

³ Lob ham ngo gooin ham alam la jak, in senök vu ham og sa kevu काफीya besebo medegeko geving ham seriveng sagi medena Yerusalem.

⁴ Gaḵ nabë seriveng böp besa kwag bo nabë maḵ sena geving, og he pin rëḵ ana.

Paulus Bë Na Gelë Alam Korint

⁵ Lob sëḵ noh na distrik Masedonia vuheng rë, loḵ mëm senök vu ham. In sa bë na Masedonia namugin rë.

⁶ Loḵ mëm sëḵ nök berup ham nyëḡ, lob sa medo saga teka geving ham. Maḵ sëḵ medo geving ham bena berup dok kwev sën loo nesis böp lo benama na rë ma sa dug. Loḵ mëm sena nyëḡ ngwë, og ham yoh vu bë bo nos teka vu sa geham gweko sa na aggata.

⁷ In sa su bë nök galë ham mu gesena pevis rë, gaḵ nabë Mehöböp ngogek, og sëḵ medo geving ham hus ading teka rë.

⁸ Rëḵ sa hevongin bë medo Epesus bebuk vabuung Pentikos govek na rë.

⁹ In sa halë bë sa huk böpata neggëp sënë beyoh vu bë ngis anon ngahiseḵë, rëḵ alam sën denelë sa paya lo denedo ving.

¹⁰ Genabë Timoti nök berup vu ham, og ham semu yi in medo geving ham los kwa vesa, in yik nevonḡ Mehöböp yi huk nebë sa.

¹¹ Ham su gwelë yi nabë ngaa meris megweruu demimin vu yi, gaḵ ham nahubin yi rot megweko yi nom aggata benom vu sa, in sa medo nehegin losho hil arid lo vahi.

¹² Gaḵ hil arid Apolos og sejij yi rot bë nök vu ham geving hil arid lo vahi, rëḵ gwëbeng su bë rëḵ nök rë, gaḵ yö rëḵ medo bemëm nabë natöḵ vu aggata og mëm yö rëḵ nök.

Gagek Hus La

¹³ Ham malamin ham los gweḡin ham, geham ayomin na timu vu Yesu meham bare niwëëḵ nabë maluh.

¹⁴ Ngaa pin sën ham gwevonḡ lo, og ham ahëmin geving mehönon megwevong ham huk nivesa los ayomin sepëp.

¹⁵ Arig lo, sa bë nanër gagek ngwë vu ham. Ham raḵ Stepanus vu distrik Akaya ni bë losho yi alam detu Kerisi-yi-alam mugin kesuu alam Akaya pin, lob kwaj nevo Anutu-yi-alam pangsen medeneloḵ vu sir.

¹⁶ Nebë saga, om sa bë ham nengamin yes vu alam nabë saga, gevu alam sën deneloḵ vu sir bedenevong huk ving sir lo.

¹⁷ Sa kwag vesa rot in Stepanus luho Potunatus gAkaiikus bedeyam vu sa in ham su yoh vu bë nam sënë rë, om deloḵ yah ham bömin medeyam vu sa.

¹⁸ Sir saga devong besa geham behil pin ayod nivesa, om ham gweko alam nebë saga arëj jak.

¹⁹ Lob Kerisi-yi-alam vu distrik Asia* pin kwaj nevo ham medenenër. Log Akwila luho Priska losho alam sën denesupin sir bedenejom raḵ vu Anutu loḵ luho hir beggang lo ahëj neving ham medenenër gagek semusen yök vu ham in Mehöböp yi alam ham los sir.

²⁰ Hil arid lo pin kwaj nevo ham medenenër. Om ham pin ahëmin nivesa vu ham geham najom* nemamin in Mehöböp yi alam ham.

²¹ Log sa Paulus, sengo kevu gagek dus teka sën neggëp hus agi raḵ nemag bë ham medo nivesa.

²² Mehöti bë su ahë geving Mehöböp rë, og Anutu gevong bemala nama. *Maranata!* (Degwa nebë Mehöböp duk nom pevis!)

²³ Mehöböp Yesu yi semusemu nök gëp geving ham.

²⁴ Sahëg neving ham pin in Kerisi Yesu duu hil pin revuh ti.

Kapiya Sën Paulus Kevu Netu Luu Vu Kerisi-yi-alam Vu Korint

¹ Sa Paulus sën Anutu ggooin sa rak in bë sa natu Kerisi Yesu yi sinarë lo. Alu hil arid Timoti kevu kapiya sënë yök vu ham sën Kerisi-yi-alam vu Korint aga, gevu Anutu-yi-alam pin sën denedo yoh vu distrik Akaya pin lo.

² Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevang hir semusemu nököp geving ham beham ayomin gëp revuh.

Paulus Kwa Vesa In Anutu Lok Vu Yi

³ Hil gako hil Mehöböp Yesu Kerisi Ama Anutu arë jak, in yi Anutu, mehö kwa vonginsën los aye semusën ala.

⁴ He nado los ngaa maggin medeginengin he pangsën rëk Anutu nesemu aye in he. Yö medo nevang nebë saga, om he ngo ayoh vu bë rëk semu ayemin in alam sën denedo lok maggin ayö lo, nabë sën Anutu nesemu aye in he agi.

⁵ In vanë aggagga sën tök vu Yesu lo tök vu he pangsën, rëk mu yik Kerisi aye semusën nedo ving he nebë saga ving.

⁶ Ngaa maggin tök vu he in bë gevang beham ayomin sepëp beham nom vu Anutu. Log Anutu semu aye in he behe ayomin sepëp in bë gevang beham ayomin sepëp jak dokö buk sën ham kwerë maggin nabë he lo, bemëm ham bare niwëék.

⁷ He kwamin nevo ham behe rak ni vorot bë ham rëk gwëko maggin nabë sën he, om Anutu rëk gevang beham ayomin sepëp jak geving nabë he.

⁸ Arig lo, ngaa maggin sën tök vu he ggëp distrik Asia* lo, saga he su ayoh vu bë adah vun in ham rë. Gak vasap he pangsën medeginengin he ahon rot kesuu behe kwamin nevo bë mak he su rëk medo vesamin rë.

⁹ Ngaa saga tök vu he rot behe kwamin vo bë he rëk malamin nama yönon. Rëk he rak ni bë ngaa nebë saga netök vu he in bë he jak ni nabë he nimin wëék su yoh vu bë adok vu he rë, om hil getung malad in Anutu timu sën nenër balam-diiksën denekedi rak yah lo.

¹⁰ Anutu ko he vër in ngaa saga gehe su adiik rë, gerëk geko he vër nabë saga gökin. Yönon, he nehëtung malamin in yi yö timu bë rëk geko he vër in ngaa vahi pin gök gökin nabë saga.

¹¹ Om hamek najom jak in dok vu he geving. Nabë sënë in Anutu gengo alam ngahisekë hir jomraksën medok vu he, behe dok vu alam ngahisekë bemëm kwaj vesa vu Anutu in he.

Paulus Su Nekuungin Alam Korint Rë

¹² He kwamin vesa in ngaa sënë behe rak ni bë yönon. Sënë nebë: He su kwamin nevo bë alam debö ngaa dok nah he huk rë, gak Anutu og nelok vu he, gehe nehevong ngaa niröp los gagek anon sën Anutu vong vu he lö vu ham los alam pin.

¹³ Gehe su nekevu gagek peggirinsën malah gagek vun in ham rë, gak he nekevu meneggëp rangah in bë ham natevin beham jak degwa ni.

¹⁴ Ham ngo rak he gagek vahi ni ggovek beham kwamin vesa in he nebë sën he rëk kwamin vesa in ham dok buk sën hil Mehöböp Yesu duk nom lo.

¹⁵ Sa kwag nevo gagek saga gesayog kehe sa vorot bë senök vu ham, besa gevang beham kwamin vesa natu beron luu rë, rëk ma.

¹⁶ Wirek og sa kwag nevo bë senök geto ham nyëg lok mëm sena Masedonia. Log nabë sa vu sagu mesenom, og sëk nom geto ham nyëg gökin, lok mëm ham gweli sa na aggata besenah Yudea.

17 Rêk ma gesa su yoh vu rê. Ma ham kwamin nevo bê senêr bê sêk nôk rêk ma gesengo nêr jeggîn jeggîn gesa su kwag nevo nivesa rê? Ma ham kwamin nevo bê sa nanêr nebê sa gevong ngaa, loḵ ma gesa nehaḵo seggi seggi nebê alam-dob-yi?

18 Ma! Anutu mehō gagek anon degwa, om sa nebê saga ving. Sa su nayogek los nanêr ma loḵ ti rê.

19 In Anutu Nalu Kerisi Yesu sên alu Silvanus* geTimoti behe netatekin yi degwa vu ham lo su nenêr gagek luu loḵ ti rê, gak yîk nenêr yōnon mu.

20 In gagek pin sên Anutu joo lo, og degwa los anon neggêp vu Yesu yō timu, om mêm hil gako Anutu arê jak behil angogekin nabê Anutu og mehō nenêr gagek anon mu. In Yesu vong banon rak.

21 Yîk Anutu saga sên nêr ving vu he gevu ham bê hil atu Kerisi-yi-alam yōnon lo, lob ggoin hil rak in bê hil gevong yi huk.

22 Log vong yi Anon Vabuung vu hil vorot in bê tato rangah nabê hil atu yi alam ggovek ya, gAnon Vabuung sênê nedo loḵ hil ayod in bê tato nabê Anutu yi gagek sên geḵo hil nah vu yi lo rêk anon jak yōnon.

Paulus Su Ya Pevis Vu Sir Rê

23 Nabê sa hekuung rak, og Anutu rêk gelê lob ngis sa mesa nadiik. Rêk ma gesenêr yōnon rot bê sa su bê gevong beham nimin namum in ngaa nipaya sên ham nevong lo rê, om sên sa su yôk Korint pevis rê.

24 He su atu ham vongvingsên ala rê, gak ham ngo vong ving Anutu niwêek vorot menedo, rêk he bê adok vu ham in ham kwamin vesa in Anutu.

2

1 Om sên sengo kwag nevo lok ayog wirek beneggêp bê sa su nôk vu ham begevong mehil ayod maggin in ham ngaa nipaya saga natu beron luu.

2 Gak nabê sa gevong beham ayomin maggin, og re yoh vu bê gevong mesa kwag vesa? Ma! Alam vahi su deyoh vu bê degevong besa kwag vesa gōkin rê.

3 Nebê saga om sên sa kevu kapiya saga yôk vu ham wirek in bê ham gwêrin ham in ngaa nipaya. In nabê senôk berup vu ham, og ham su gwevong besayog maggin in ham, gak ham gwevong besa kwag vesa. Log sa kwag nevo ham nebê: Nabê sa kwag vesa in ngaa ti, og ham kwamin vesa geving behil kwad vesa dok ti.

4 In wirek sa kevu kapiya vu ham, lob sayog maggin gesa ayog ketul lok bemalag ruḵ keseh, rêk sa su kevu in bê gevong nimumsên vu ham rê, gak sa kevu in bê ham jak ni rot nabê sahêg neving ham pangsen.

Alam Korint Dekevoh Mehō Sên Vong Ngaa Nipaya Lo Yi Nipaya Na

5 Lob mehōti sên vong paya lo, og su vong mesengo ti ayog maggin rê. Gak vong beham pin ayomin maggin ving,—rêk mu sa su geḵev gagek, gak sa bê nanêr nabê vong beham vahi ayomin maggin.

6 Rêk ham vahi ngahiseḵê devo nyêvewen vu mehō saga vorot om ggovek, 7 gemêm ham kwevoh yi nipaya na geham semu ayemin in yi, in rêk ayo maggin pangsen rot mekesuu, lom maggin sênê kepê yi bemala nama.

8 Om sa bê ham tato rangah nabê ham ahêmin neving yi yōnon.

9 Lob sa kevu kapiya yôk vu ham in bê sa seggi ham mesejak ni nabê, ham rêk nengamin yes los dahis ma rêk nama!

10 Nabê ham dahun mehōti yi ngaa nipaya na, og sêk kwag birekin geving. Log ngaa nipaya sên sa dahun ya lo, og sa dahun ya neggêp Kerisi mala in bê dok vu ham. Mu sa kwag nevo bê maḵ sa ngaa nipaya ti neggêp in bê sa dahun na rê.

¹¹ Rêk sa bê gero gagek rê, in Satan rêk pelêpin hil bekepê hil. In hil ngo arak kwa ni vorot.

Paulus Ayo Maggin Ggêp Troas

¹² Wirek seya verup Troas in bê nanêr Kerisi yi Bengö Nivesa rangah, lob Mehöböp vong bedebê nengaj in sa gagek rot, lob sa medo nehevong yi huk vu sagu.

¹³ Rêk sa su nado nivesa rê, in arig Titus su verup vu sa rê. Lom tum sejom nemaj gesejom heto Masedonia.

Sinarê Denevong Mehöböp Yi Huk Rak Anutu Niwëk

¹⁴ Om sa nehaço Anutu arê rak in Kerisi tu ngaa pin ala gehil atu yi alam meneli hil ving yi rak buk. Lom nevo huk vu hil bê hil gevong yi gagek na menoh vu nyëg pin nabê ngaa reggu nivesa balam pin degengo medejaç ni.

¹⁵ In Anutu nelê hil nebê Kerisi yi ngaa reggu nivesa sên neya vu alam sên deneggërin sir los alam sên rêk malaj nama lo.

¹⁶ Lob vahi dengo bê nivê vingin gevong medenadiik, log vahi dengo bê reggu nivesa loç sir in demedo malaj-tumsên degwata. Lob huk saga maç rê rêk gevong menoh vu los dahis-a? Ma!

¹⁷ Rêk mu heç su nanêr gagek nebê alam vahi rê. Senêr sir ngahisekê sên denenêr Anutu yi gagek medeneko monê rak lo. Gaç heç atu Kerisi-yi-alam, om sên he ayomin timu genanêr Anutu yi gagek menare mala.

3

Gagek Mewis Sên Anutu Joo Ving Mehönon

¹ Mak ham kwamin nevo bê he nehako arêmin rak ggökin yah-a? Ma mak he rêk gaço kapiya vu mehö ngwê in bê tatekin he vu ham nabê sên alam vahi denevong lo? Ma maç ham kwevu kapiya nebê sênê ti in doç vu he? Ma!

² Yik ham ngo tu he kapiya sên tatekin he. Lob gagek sên neggêp loç kapiya sagi lo neggêp loç he ayomin, balam pin deyoh vu bê degelê medenatêvin.

³ Lom neggêp rangah nebê ham tu Kerisi yi kapiya in tatekin yi Bengö Nivesa sên vo vu he behe haço yök vu ham lo. Rêk su kevu rak bêl veriik rê, gaç kevu rak Anutu sên malatumsên degwa lo yi Anon Vabuung. Log su kevu meneggêp rak gelöng petes la rê, gaç nekevu loç ham ayomin.

⁴ Lob he su ahöneng in gagek sagi rê, gaç he nanêr rangah meneggêp Anutu mala, in sên he tu Kerisi-yi-alam ggovek ya lo.

⁵ Yönon, he su ngo ayoh vu bê gevong Anutu yi huk rê, om sên he su rêk nanêr nabê he ngo nehevong rê, gaç Anutu yö timu nelok vu he behe nehevong yi huk.

⁶ Yik yi timu sênê sên negadu he ahon behe yoh vu bê tatekin gagek mewis sên Kerisi joo vu hil lo. Lom gagek mewis sênê og su Horek sên dekevu wirek meneggêp lok kapiya lo rê, gaç sênêk Anon Vabuung yö yi gagek. In Horek sên neggêp lok kapiya lo og denedeginengin hil bedenenêr bê hil rêk malad nama. Rêk ma gAnon Vabuung vêr hil rak in bê hil medo malad-tumsên.

⁷ Anutu kevu Horek sagi rak neggêp gelöng bevo vu hil kenud lo wirek, rêk hil su ayoh vu bê sepa doç rê, lob tato bê hil vingin malad nama. Nebê saga rêk mu buk sên vo Horek vu hil kenud lo lo, og buk böpata los arê, lob Moses mala nikapiik ata bejêh loç alam Israel malaj besu deyoh vu bê degelê yi rê. Loç nahub rê lob nikapiik saga nemaya.

⁸ Nebê saga rêk mu hil narak ni bê buk sên Anon Vabuung gegin hil lo, og buk böpata rot mekesuu buk ngwê sagi.

⁹ Gak bë hil nanër Horek sën nenër rangah bë hil nehevong paya lo yi buk nabë böpata los arë, og hil nanër Anon Vabuung sën nenër bë hil mehõnon yohvu lo yi buk nabë böpata rot mekesuu ngwë muginsën.

¹⁰ Yõnon, buk sën hil anër wirek bë böpata los arë lo, og gwëbeng arë maḡ maya, in buk ngwë sagi arë böpata rot bekesuu.

¹¹ Hil nanër Horek sën yi huk maya lo nebë nivesa, om hil nanër ngaa sën gevong behil rëḡ medo degwata lo nabë nivesa rot mekesuu.

¹² Lob he nehevong ving gagek sënë, om sën he su nimin ggõneng rë, gaḡ he nanër rangah.

¹³ He su nehevong nebë Moses rë. Sën nekebu mala rak tob in bë alam Israel su degelë nabë mala nikapiik nemaya in nama na verõḡ yi lo rë.

¹⁴ Rëḡ mu alam Israel ayoj dahis rak besu derak ni nivesa rë, rot begwëbeng. Om nabë denanër gagek mugeng sën Anutu joo ving sir nyëdahis lo rangah, og kwaj nahën maggin bevong bë tob nekebu malaj in gagek anon. Gak bë ayoj na timu vu Kerisi og mëm yi timu yoh vu bë kehe tob sënë vër in malaj medejaḡ gagek anon ni.

¹⁵ Rëḡ mu ma, in yõ nahën denetevin Moses yi ḡapiya, lob vong bë tob neggërin ayoj. Rot begwëbeng.

¹⁶ Rëḡ mu nabë degërin ayoj nom vu Mehõbõp og rëḡ bo tob saga vër in sir.

¹⁷ In Mehõbõp sënë og yik yi Anon Vabuung, lob Mehõbõp yi Anon Vabuung sënë neḡo hil vër in ngaa pin sën nedeginengin hil lo gehil nado nivesa.

¹⁸ Lob hil sënë, og ngaa ti su neggërin hil malad rë, gaḡ Mehõbõp yi nikapiik netum rak hil gehil nebë dubdub, om hil abër nikapiik saga na menoh vu mehõnon vahi pin. Log nikapiik netum rak hil yoh vu buk, lom nepekwe hil behil rëḡ nid nabë yi Mehõbõp yõ kenu. Log Mehõbõp yik yi Anon Vabuung menevong nebë sënë vu hil.

4

Alam Sinarë Nebë Dëḡ Sogek

¹ Anutu kwa vongin he lom vo huk sënë vu he, om sën he su sekëmin nema in huk sagi rë.

² Gak he kehe he in ngaa nimumsën sën neggëp vunsën lo, gehe su nanër gagek kuungsën rë, gehe su nehako gagek ngwë menanër loḡ yah Anutu yi gagek rë. Gak he nanër gagek anon ya rangah in bë alam pin degengo medejaḡ huk sën he nehevong ggëp Anutu mala lo ni nabë yoh vu.

³ Lob Bengõ Nivesa sën he nanër lo neggëp rangah. Yõnon, maḡ yõ neggëp vunsën in alam sën rëḡ malaj nama lo mu,

⁴ in su denevong ving rë. Gaḡ dob ala Satan kebu kwaj in bë Kerisi sën ni nebë Anutu lo, yi Bengõ Nivesa niwëëḡ los arë böpata su natum doḡ ayoj medejaḡ ni.

⁵ In he su nanër he ngo bengõmin rë, gaḡ he nanër Kerisi sën tu Mehõbõp lo bengõ, lob he nesepa loḡ Yesu om sën he tu ham hur ving.

⁶ In yik Anutu sën nër nyëdahis bë malakenu rangah jaḡ lo vong berangah rak ggëp hil ayod ving behil arak Anutu niwëëḡ los nikapiik ni. In Yesu toḡ yam rangah, behil halë bë rangah sënë neggëp rak mala.

⁷ Log he alam nimin paya nebë dëḡ sogek sën ningõhek lo, rëḡ Anutu tung yi ngaa nivesa anon loḡ yam he ayomin in bë mëm alam degelë medejaḡ ni nabë he su alam los nimin wëëḡ rë. Gaḡ mu yõ nevong yi huk los niwëëḡ böpata loḡ he behe nehevong yi huk.

⁸ Yõnon ngaa maggin neketumin he, rëḡ su nedahun he rë. He kwamin neketul loḡ, rëḡ he su kwamin nema verõḡ yi rë.

⁹ Mehōnon denetii he, rēk Anutu su nevuu he ya rē. Denesis he behe heto navuv dob, rēk ma gehe su nadiik rē.

¹⁰ He haḳo Yesu yi diiksēn raḳ yom he navimin raḳ buk vu nyēg pin behe nehako vanē bedus raḳ bē he nadiik. Rēk he su nimin tebō in rē, gaḳ he nehako vanē nebē saga in bē alam degelē medejaḳ ni nabē Yesu yoh vu bē gevang behil medo malad-tumsēn nabē yi geving.

¹¹ He nehevong Yesu yi huk om sēn denesis he sēn nado vesamin lo yoh vu buk bebē he nadiik. Nebē saga in bē alam degelē he navimin medejaḳ ni nabē Yesu nedo mala-tumsēn menelok vu he.

¹² Yōnon, yoh vu buk pin og vong bē he nadiik, rēk mu yik nebē saga in bē mēm ham rēk medo malamin-tumsēn vu tamusēn.

¹³ Log Anon Vabuung vo niwēek vu he in bē he ayomin na timu vu Anutu nabē sēn dekevu meneggēp loḳ Anutu-yi-ḳapiya lo nebē, “Sayog neya timu vu Anutu om sēn senēr gāgek rangah.” Lom he ayomin neya timu vu yi ving, om sēn he nanēr yi gāgek rangah ving.

¹⁴ In he raḳ ni ggovek ya bē Anutu nēr beMehōbop Yesu kedi raḳ yah, gerēk nanēr behe ḳedi jaḳ nah geving yi, gerēk geḳo he geving ham behil ana medo geving yi.

¹⁵ Kē! Ngaa maggin pin sēnē netōk vu he in bē doḳ vu ham, log Anutu yi semusemu noh vu alam ngahiseḳē menapup ayoj. Lob sēnē gevang balam ngahiseḳē rot kwaj vesa rot vu Anutu medegeḳo arē jaḳ mekesuu.

Ngaa Maggin Sēn Netōk Vu Hil Lo Rēk Gevang Behil Arēd Bōpata Jaḳ

¹⁶ Om sēn he su sekēmin nema in huk sēnē rē. Yōnon, he navimin nevingin bē nipaya jaḳ, rēk Anutu nevo niwēek vu he ayomin benetu mewis raḳ yoh vu buk pin.

¹⁷ In maggin sēn netōk vu he agi, yik he nehalē nebē ngaa meris benedo buk dus teka mu. Rēk Anutu nevang vu he in bē he arēmin bōpata rot megēp degwata los degwata bekesuu, lob he su ayoh vu bē tahu luhu vu yi rē.

¹⁸ Lob he su malamin nesepa ngaa sēn hil nehalē raḳ malad lo rē, gaḳ he malamin nesepa ngaa sēn hil su nehalē raḳ malad rē lo. In ngaa sēn hil nehalē raḳ malad lo og yik nedo buk dus teka mu, rēk ngaa sēn hil su nehalē raḳ malad rē lo, og nedo degwata los degwata.

5

Hil Rēk Ajōp Navid Mewis Yagek-yi

¹ In hil arak ni ggovek bē hil navid sēn hil nado loḳ vu dob gwēbeng agi og yik nebē numeng mu. Log nabē numeng sēnē petar na, og hil beggang ngwē sēn Anutu rēk bo vu hil lo nedo. Mehōnon su delev beggang saga raḳ nemaj rē, gaḳ yō nedo yagek beyō nedo degwata los degwata.

² Yōnon, hil nado loḳ numeng sēnē lob hil nado los susēn. Om hil ahēd neving pangsēn rot bē hil ajōp hil navid mewis gērin hil nabē tob benatu hil beggang yagek-yi.

³ In nabē hil ajōp hil navid yagek-yi, og rēk gērin hil gehil ḳenud su rēk medo meris rē.

⁴ In hil nahēn nado loḳ numeng sēnē, lob hil medo nehango vanē menasu. Rēk mu hil su nehevongin bē rēk hil ḳenud medo meris rē, gaḳ hil navid sēnē rēk nadiik, om hil nehevongin bē ajōp hil navid mewis yagek-yi gōk na hil nabē tob mewis, behil medo malad-tumsēn yōnon.

⁵ Log Anutu yō ggooin hil raḳ in bē hil medo malad-tumsēn nabē sēnē, lob vo Anon Vabuung vu hil vorot in bē tato vu hil nabē rēk anon jaḳ.

⁶ Om sên he ngo nado los ayomin timu yoh vu buk, in he rak ni bê he navimin vông bê he beggang behe nado lok, rêk mu vu buk sên he nado agi, og he su nado vông Mehöböp lok yi nyêg rê geyö nahên.

⁷ In gwêbeng hil ayod neya timu vu yi mu gemedo naya, gağ hil su malad nerak yi rê.

⁸ Rêk mu senêr ggovek bê he nado los ayomin timu gehe ahêmin neving pangsên bê he gevuu navimin sênê na gehe na medo nivesa geving Mehöböp gêp ben.

⁹ Nebê saga, om nabê he medo geving yi dok ben, ma nabê he ngo nahên nemedo adingnê, og yik he kwamin nevo Mehöböp niwêek ata yoh vu buk bê he gevong ngaa noh vu sên ahê neving lo.

¹⁰ In hil pin rêk bare Kerisi mala megengo hil gagek pin nabê hil nado lok hil navid dob yi sagi, og mak hil nehevong ngaa nivesa ma hil nehevong ngaa nipaya. Lob hil pin ti ti ngo rêk gağo nyêvewen dok nah.

Hil Adok Vu Alam In Denam Vu Anutu

¹¹ Lob he nahöneng in Mehöböp, om sên he nehevong huk in bê gevong balam ayoj na timu vu yi. Rêk he nado rangah atov ggêp Mehöböp mala, lob sa kwag nevo bê mak ham rak he nimin vông.

¹² He su kevu gagek sênê yök vu ham in bê ham gwêko he arêmin jak rê, gağ he kevu in bê ham jak ni. Lob ham yoh vu bê nanêr gagek dok nah vu alam sên deneko sir rak in ngaa sên denevong rak alam malaj rêk anon su neggêp lok ayoj rê lo.

¹³ Yönon, nabê he kwamin masên nebê sên alam aga denenêr lo, og he kwamin masên in bê he gevong Anutu yi huk beyik ggovek. Gağ nabê he nado los kwamin, og he nado los kwamin in bê he dok vu ham.

¹⁴ In Kerisi yi ahêvingsên kengev he, om sên he nehevong yi huk. In he rak ni bê lok yah hil bed mediik in hil pin, lom sênê vông bê hil pin adiik ggovek ya.

¹⁵ Mehö sênê lok yah hil pin bed bediik in hil, om mêm hil mehönon sên nado malad vesa agi su medo mana noh vu ngo kwad gökin. Gağ hil kwad bo Mehö sên lok yah hil bed bediik in hil gekedi rak yah lo, behil gevong noh vu yö kwa jak buk pin.

¹⁶ Wirek he nehalê mehönon navij mu benanêr sir bê nijvesa genij paya, rêk gwêbeng he su nehevong nebê saga ggökin rê. Log wirek he nehalê Kerisi meseggi yi nebê saga vông, rêk gwêbeng he su neseggi yi nebê sênê ggökin rê.

¹⁷ Om nabê mehöti tu Kerisi-yi-alam, og Anutu vông yi betu mewis rak, gağ yi ngaa muğeng og maya verök yi genelê ngaa pin nebê pekwê yi bemewis rak.

¹⁸ Anutu yö timu vông ngaa pin sênê, log vông Kerisi yam in bê gevong mamer vu hil, lok mêm vo huk-mamer-yi sênê lok yam hil nemad vông.

¹⁹ Huk-mamer-yi nebê hil nanêr rangah nabê Anutu vông Kerisi yam in bê geğo mehönon pin denom vu yi, gesu rêk kwa bo hir ngaa nipaya sên denevong lo nabê nahên neggêp vu sir rê. Lob vo huk sênê vu hil bê hil nanêr gagek-mamer-yi rangah.

²⁰ Om sên hil hako Kerisi avi menanêr yi gagek rangah. Yik sênê nebê Anutu netahi alam pin rak hil avid. Hil nalok yah Kerisi ben menanêr yi gagek vu alam pin menajij sir nebê, "Ham dahun ham, geham gwevuu keyêhsên na geham los Anutu medo jevuh ti."

²¹ Mehö sênê su nevong ngaa nipaya ti rê, rêk Anutu supin hil ngaa nipaya pin yah rak yi betum lok yah hil bed bediik. Log saga vông bAnutu nelê hil nebê sên hil aloğ yah Kerisi ben batu mehönon yohvu lo.

6

Alam Sinarë Deneḵo Maggin Ngahiseḵë Raḵ Huk Sënë

1 He nehevong huk ving Anutu om sën he nër niwëëḵ vu ham bë: Ham ḵo Anutu yi semusen ggoveḵ ya om ham su basap na meris.

2 Gaḵ Anutu nër meneggëp loḵ yi ḵapiya bë:

“Getahi yam vu sa, lom sa hango loḵ buk sën sa halë hong nivesa lo.

Seloḵ vu hong loḵ buk sën sehooin raḵ in bë sa gaḵo mehõnon denom vu sa lo.”

Om ham gwengõ rë! Buk sën Anutu nelë hil nivesa lo yiḵ gwëbeng sënë, log buk sën geḵo hil nah lo yiḵ gwëbeng sënë.

3 He nimin lël bë alam su denanër gageḵ nipaya jaḵ Anutu yi huk sën he nehevong lo, om sën he su nehevong ngaa ti bemehõnon vahaj nelah loḵ medenevës rë.

4 Gaḵ he najom he ahon raḵ buk pin menehaḵo vanë sën netõḵ vu he lo. Loḵ buk sën he naraḵ vu in ngaa lo, geloḵ buk sën ngaa maggin nedeginengin he lo, og he nimin wëëḵ meneḵerë vanë nebë sënë in bë tato nabë he tu Anutu yi hur yõnon.

5 Log deneveek he gedenetung he ya karabus. Alam pin denereseeh rur raḵ he, geyam denetetup he in bë dengis he. He nehevong huk böp rot gehe su nahëp buk nivesa rë, gemeyip nevang he.

6 He nehevong ngaa nirõp, gehe nehaḵo kwa nivesa. He su hevong ahëmin sengën pevis rë. He nehevong nivesa vu alam, log Anon Vabuung neloḵ vu he, gehe ahëmin neving mehõnon yõnon.

7 He nanër gageḵ anon mu, gehe nehevong huk raḵ Anutu niwëëḵ. He najom gageḵ nirõpsën-yi betu he ngaa-begõ-yi loḵ he nemamin vahi vahi, behe nahërin begõ raḵ vahi log nasis begõ raḵ vahi. Yõnon, he nehevong ngaa pin sënë in bë tato nabë Anutu yi hur he.

8 Log alam la deneko he arëmin raḵ, galam vahi denedahun he arëmin. Gesir la denenër gageḵ nipaya yah nenga raḵ he, gesir la denenër vu alam vahi bë he nehevong ngaa nivesa. Gesir vahi og denekuung bë he alam gageḵ tetuhinsën, rëḵ ma gehe nanër gageḵ anon mu, gehe nehevong Anutu yi huk.

9 Log alam vahi su denengo he bengõmin rë, rëḵ mu he bengõmin neggëp. Denevongin bë dengis he behe nadiiḵ, rëḵ ma gehe nahën nado vesamin. Denejoo gageḵ bë he nadiiḵ, rëḵ ma gesu anon neraḵ rë.

10 He ayomin maggin, rëḵ ma gehe kwamin vesa rot yoh vu buk. He nado nebë alam sën deneraḵ vu in ngaa lo, rëḵ ma gehe navo ngaanon vu alam ngahiseḵë. He alam sën he hõmin ḵupeḵ lu ngaa ma lo, rëḵ ma genganon pin tu he ngaa.

11 O ham alam Korint, he su nalah he gageḵ ti vun in ham rë gaḵ he tateḵin he ayomin los dahis vu ham.

12 He ahëmin neving ham yõnon, rëḵ ham su ahëmin neving he nebë saga rë.

13 Om ham gwevong nabë saga—sa nanër gageḵ sënë nebë sën sa nanër vu nalug lo—benanër ayomin nom vu he geving.

Hil Atu Anutu Yi Dub Vabuung

14 Ham su najoo gageḵ menaduu ham betii alam sën su ayoj neya timu vu Yesu rë lo. In ngaa yohvu los ngaa nipaya su denegga raḵ sir rë, log rangah los malakenu su hir ngaa neggëp ti rë.

15 Ma Kerisi ahë neving Satan meluho denedo loḵ ti? Ma alam sën ayoj neya timu vu Yesu lo los alam sën su ayoj neya timu vu yi rë lo, og deyoh vu bë kwaj bo ngaa gëp ti? Ma rot!

16 Anutu yi dub los nyëg gebus hir ngaa su neggëp ti rë, log ham rak ni bë hil atu Anutu mala-tumsën yi dub vabuung yoh vu sën Anutu nër wirek meneggëp loḵ yi kapiya lo bë, “Sëḵ medo geving sir gesena geving sir. Gesëḵ natu hir Anutu, log rëḵ denatu salam.”

17 Nebë saga log Mehöböp nër ving bë:

“Ham gooin ham jaḵ doḵ sir
geham na medo yu ngwë.
Ham pesu nemamin in ngaa nipaya,
loḵ mëm sëḵ gaḵo ham nom.”

18 “Sëḵ natu ham amamin
geham rëḵ natu sa nalug maluh los avëh lo.
Niweëḵ ala Mehöböp nër nebë sënë.”

7

1 Om arig lo, sahëg neving ham log Anutu nër gägek semusemu nebë sagi vu hil meneggëp. Om hil kevoh ngaa nipaya pin na in hil navid los hil ayod gehil medo nid veseek, lob hil agöneng in Anutu gesemu hil in hil natu alam niröp yönon.

Alam Korint Deggërin Sir Lom Mëm Paulus Kwa Vesa Rot

2 Ham ahëmin geving he. He su hevong ngaa nipaya vu mehöti rë, gehe su tahu mehöti loḵ ngaa nipaya rë, gehe su hekuung in mehöti gehaḵo yi kupek rë.

3 Sa su nanër gägek sënë in bë nanër jaḵ ham rë, gaḵ senër ggovek bë he ahëmin neving ham rot. Om nabë ham medo vesamin, og he medo vesamin, ganabë ham nadiiḵ, og he nadiiḵ geving.

4 Senër rangah rot vu ham gesa su nalah vun rë. Ngaa maggin töḵ vu sa rot, rëḵ sa kwag vesa gesa napisek in ham.

5 Yönon, he ya verup distrik Masedonia wirek, lob he su nesewah navimin teka rë, gaḵ maggin aggagga netöḵ vu he. Begö tetup he rot, lob he newamin neraḵ gekwamin neya ngahi rot.

6 Rëḵ mu Anutu sën nevang balam ayoj maggin ayoj sepëp neraḵ lo vong behe ayomin sepëp rak, in vong Titus yam vu he.

7 Titus yam, lob saga mu su vong behe ayomin sepëp rak rë. Gaḵ ham vong beTitus ahë nivesa lob ko gägek sënë yam, lob yiḵ rak saga sën Anutu vong behe ayomin sepëp rak ving. Titus nër vu he bë ham ahëmin ving pangsën rot bë ham gwelë sa, beham ayomin maggin in ham vong ngaa nipaya, geham kwamin vo sa pangsën rot bë ham doḵ vu sa. Sa hangö gägek pin sënë, lob sa kwag vesa rot.

8 Seraḵ ni bë sa kapiya vong beham ayomin maggin, rëḵ sa su ayog maggin in sënë rë. E! Wirek sayog maggin, in seraḵ ni bë kapiya sënë vong beham ayomin maggin, rëḵ yiḵ dus teka mu.

9 Rëḵ gwëbeng og sa kwag vesa. Sa su kwag vesa in sën ham ayomin maggin agi rë, gaḵ sa kwag vesa in ham ayomin maggin sënë vong beham wërin ham. Seraḵ ni bë Anutu yö vong beham ayomin maggin, gaḵ he gägek su vong paya vu ham rë.

10 Yönon, ngaa maggin sën netöḵ vu hil lo, nabë gevong behil agërin hil nah vu Anutu bAnutu geko hil, og maggin saga og ngaa nivesa gehil su kwad na luu luu in. Rëḵ mu alam sën denesepa loḵ aggata-dob-yilo, nabë ngaa maggin natöḵ vu sir, og su rëḵ degërin sir nah vu Anutu rë. Gaḵ nengaj dahis, lob maggin sagan nekepë sir benevong bemalaj rëḵ nama veröḵ yi.

11 Om ham kwamin bo maggin sën nedëginengin ham lo nabë Anutu nevang vu ham, in maggin saga vong beham pevis beseggi gägek sën neggëp

vu ham lo. Beham vengwëng rak pevis betatekin degwa, log ham höneng in Anutu benimin lëlin ngaa nipaya saga. Kë, log ham ahëmin ving rot bë ham gwelë sa, geham kwamin nevo sa rot, geham nimin wëëk bevong nyëvewen vu mehö sën nevang ngaa nipaya aga lo. Ham nevang ngaa pin saga in bë ham semu ham gagek, lob tok rangah ggovek ya bemaya.

¹² Om degwa sën sa kevu gagek yök vu ham wirek lo, og sa su kevu rak mehö sën vong ngaa nipaya lo mu rë, gesu degwa rak mehö ngwë sën ngwë nevang paya vu yi lo mu rë, gak sa kevu in bë ham jak ni gëp Anutu mala nabë ham ahëmin neving he yönon.

¹³ Lob ham nero gagek nebë saga, lob mëm he kwamin vesa.

Lob he kwamin vesa pangсэн rot in ham vong beTitus ayo sepëp bekwa vesa rot.

¹⁴ In wirek sa hako ham rak rak Titus mala, rëk sa su nig mum in sa gagek sagi rë, gak he gagek pin sën he nër vu ham wirek lo, og yönon. Om sën he hako ham arëmin rak rak Titus mala lo, og mëm gwëbeng tok yam rangah ving bë yönon rot.

¹⁵ Lob Titus kwa vesa pangсэн vu ham in yök vu ham, log ham pin nengamin yes meko yi rak los ham hurek babu.

¹⁶ Lob sahëg nivesa in sa halë bë ngaa pin sën ham nevang lo og ham nevang nivesa.

8

Kerisi-yi-alam Hir Huk Nebë Dedok Vu Arij Lo

¹ Arig lo, sa bë geturin Anutu yi semusën sën vong banon rak vu Kerisi-yi-alam vu distrik Masedonia lo yi gagek vu ham rë.

² In maggin nedeginengin sir yoh vu buk rëk kwaj vesa rot. Sir alam sën denerak vu in ngaa yönon, rëk mu kwaj nevo gagek ti medenero. Gagek lo nebë degetung seriveng in dok vu alam vahi, lom detung beböpata rot.

³ Serak ni om sën sa nanër sir rangah bë yö denevang yoh vu kwaj, gak mehöti su gejiin sir rë, log hir monë sën yoh vu bë degetung natu seriveng lo, og saga denetung gedenetung la nesevök ving beneya böpata rot.

⁴ Gedeneketag vu he yoh vu buk bë he ngögek gegako hir seriveng na medok vu Yesu-yi-alam vu Yerusalem geving.

⁵ Lob su denetung monë mu yoh vu sën he kwamin nevo bë degetung lo rë, gak denetung sir netu seriveng vu Anutu muginsën, lok mëm denetung monë ving. Denesepa lok Anutu kwa bedenetung sir lok yam he nemamin bedenër bë degevang noh vu he ayemin.

⁶ Om sën he nër vu Titus bë gero huk sën nevang lok ham nyëg wirek lo benama na geving rë. Nabë sën alam Masedonia devong vorot lo. Sënëk sa nanër huk sën ham dok vu alam sën hej kupek lu ngaa ma lo.

⁷ Ngaa pin sën ham nevang lo, og ngaa nivesa rot. Ham ayomin neya timu vu Anutu yönon, lob ham netahu alam lok Kerisi yi gagek rot. Ham los kwamin, lob ham kwedi yönon bë gwevang Anutu yi huk, lob ham ahëmin neving he pangсэн rot, om sa nanër vu ham nabë hamek pasang dok vu alam sën denerak vu in ngaa lo rot geving.

⁸ Sa su bë rëk bo horek vu ham rë! Gak alam pin sagi denetung seriveng los nij yes, om sa bë seggi ham nabë ham rëk ahëmin geving Anutu yi huk yönon ma nama.

⁹ Ham rak ni bë hil Mehöböp Yesu Kerisi semu hil yönon. Yi mehö los arë ggoreksën-yi rëk vong yi lok yah tu mehö nema masën in ham, in bë nema masën sagi gevong beham gwërin ham, lob ham natu alam los bengömin ggoreksën-yi gëp yagek.

¹⁰ Rêk mu sengo nêr yoh vu kwag mu, in sa kwag nevo bê: Nabê ham gwetung seriveng nabê sênê, og nivesa, in ham ngo nêr huk sênê mugin beham tung seriveng la ggovek ya loĸ ta ngwê wirek.

¹¹ Om ham semu huk sên ham Ƹo raĸ wirek lo menama na rê. Ham nengamin yes megwetung seriveng noh vu sên ham monê neggêp vu ham lo.

¹² Nabê mehôti ayo kehe yi begetung seriveng noh vu sên yi monê neggêp vu yi lo, og Anutu rêĸ gelê yi nivesa. Gaĸ nabê yi ngaa su neggêp rê, og Anutu raĸ ni beyiĸ ggovek.

¹³ Sa su nêr bê ham gwetung seriveng bôp in bê dok vu alam vahi geham jaĸ vu in ngaa rê, gaĸ sa bê ham pin medo nivesa gêp ti.

¹⁴ Gwêbeng sênê og ham ngaa ngahisekê neggêp, om ham dok vu sir sên hej ngaa ma lo. Rêk mu nahub genabê hir kupeĸ la gêp vu sir geham hômin nama, og tum rêĸ dedoĸ vu ham beham semu ham wewen wewen nabê saga.

¹⁵ Noh vu gageĸ sên dekevu meneggêp loĸ Anutu-yi-Ƹapiya lo bê, "Alam sên denesupin mana* ngahisekê lo, og su la nedo mepetar ya rê, gesir sên denesupin hej paya teka mu lo, og su dediĸahêj rê."

Alam-huk-yi La Ya Deverup Korint

¹⁶ Sa kwag vesa vu Anutu in vong beTitus ahê neving ham nebê sa.

¹⁷ Yônon, nenga yes vu sa gageĸ, rêĸ mu yô ahê neving ham, om sên yô kwa vo meneyôĸ vu ham.

¹⁸ Log he hevong hil arid ti sên Kerisi-yi-alam pin dengo bengô bê nenêr tanêsên nivesa lo beneyôĸ ving yi.

¹⁹ Lob su saga mu rê, gaĸ Kerisi-yi-alam pin deggoin yi raĸ in bê na geving sa balu gako seriveng semusên sên hil nehetung lo na vu alam sên hej ngaa ma lo. He kwamin ya vu huk sagi gehe nimin wêêĸ menehevong in bê gaĸo Anutu arê jaĸ.

²⁰ Rêĸ he nimin lêl bê mehô la su denanêr gageĸ nipaya jaĸ he nabê he su nehegin seriveng bôpata sênê nivesa rê, om sên he hevong hil arid sênê yôĸ ving.

²¹ He su kwamin vo bê he gevong ngaa nirôp gêp Mehôbôp timu yô mala mu rê, gaĸ he bê gevong gêp mehônnon malaj geving.

²² Log he hevong hil arid ngwê in bê nôĸ geving luho. He seggi mehô ngwê sênê loĸ huk aggagga buk ngahisekê, rêĸ he halê bê niwêêĸ menevong. Lob serak ni bê rêĸ niwêêĸ rot megevong huk sênê geving, in ayo ya timu bê ham rêĸ gwevong ngaa nivesa.

²³ Log Titus, og ham jaĸ ni nabê sa mehô sên alu nehevong huk loĸ ti in bê adok vu ham lo. Gehil arid luu sênê, og ham jaĸ ni nabê Kerisi-yi-alam hir hur luho, lob luho deneko Kerisi arê raĸ rot raĸ luho hir huk.

²⁴ Om ham ahêmin geving lôôho megweĸo sir jaĸ, bAnutu-yi-alam pin degelê medejak ni. Geham gwevong begageĸ sên he nehaĸo ham raĸ vu lôôho lo anon jaĸ.

9

Seriveng Sên Dok Vu Anutu-yi-alam

¹ Ham ngo gageĸ raĸ seriveng sên dok vu Anutu-yi-alam lo ggovek ya, om sa su rêĸ kevu gageĸ adingsekê vu ham jaĸ ngaa sênê rê.

² In serak ni bê ham ayomin kehe ham vorot menedo, om sên sa haĸo ham rak vu alam Masedonia nebê, "Alam distrik Akaya detung seriveng ggovek ya loĸ ta ngwê wirek." Lob dengo ham bengômin bê ham neving nebê saga, lom sir ngahisekê ayoj ggee rot, lom detung ving nebê ham.

³ Om sën sa hevong behil arid lo sagi deyək in bē he su gako ham jak in gagek saga meris mu, gaḵ sa bē ham gwero ngaa sēnē borot begovek na.

⁴ Gaḵ nabē alam Masedonia la denök geving sa behe nök natök vu ham geham su supin ham seriveng ggevek ya rē, og ham rēk gwevong behe, geham, behil nid namum pangsen rot. In sayog ya timu vu ham behako ham arēmin raḵ bē ham supin ggevek ya.

⁵ Nebē saga, om sën sa gejiin hil arid lo sagi bē denamugin medenök vu ham in degevong beham gwetung ham seriveng sën ham nēr lo begovek na borot. Rēk mu ham gwetung los ahēmin nivesa, gaḵ ham su gwetung los gwevong ayemin vu.

⁶ Om ham kwamin bo sēnē rē: Mehōti bē baroh nos mahen teka, og yik rēk geko nos anon mahen teka. Log mehōti bē baroh nos huk böpata, og rēk geko nos anon ngahisekē.

⁷ Om ham pin ti ti ngo kwamin bo doḵ ayomin nabē ham neyoh vu bē gwetung va la natu seriveng, og mēm ham gwetung noh vu saga. Ham su gwetung los ayomin maggin, geham su gwetung in ham nehöneng in mehō ngwē malaj. Gaḵ Anutu ahē neving bē mehōnon degetung seriveng vu yi los kwaj vesa.

⁸ In Anutu yoh vu bē rēk bo semusen nivesa vesa pin vu ham, beham su jak vu in ngaa ti rē, gaḵ ham yoh vu bē rēk medo nivesa bedoḵ vu alam vahi geving jak buk pin.

⁹ Sēnē yoh vu gagek sën neggēp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo nebē:

“Mehō sēnē nelok vu alam sën hej ngaa nema lo

gesu neggulin yi ngaa in sir rē.

Yō nevong ngaa niröp nebē sēnē,

om arē rēk gēp degwata.”

¹⁰ Anutu nevo nos vē vu mehō sën nevaroh lo, genevo nos anon sën ga lo vu yi ving. Om rēk geving vē vu ham geving in ham gwetung natu seriveng, lob geving beberöng rot. In mēm ngaa niröp sën ham nevong lo rēk doḵ vu alam ngahisekē.

¹¹ Lob mēm rēk ham ngaa ngaa ngahisekē beham noh vu bē doḵ vu alam ngahisekē. Lob ham kupeḵ lu ngaa sēnē rēk geving bekwaj vesa vu Anutu in he huk.

¹² Yōnon, ham nevong huk nivesa nebē sēnē beham nelok vu Anutu-yi-alam in ngaa sën denerak vu in lo. Lob ham su nevong saga mu rē, gaḵ ham nevong bekwaj vesa böpata rot vu Anutu in ngaa nebē sēnē ving.

¹³ Huk sën ham nevong menelok vu hil arid lo agi rēk tato ham rangah vu sir bedejak ham nimin rot nabē: Ham nesepa loḵ Anutu yi gagek menero geham nehurek Kerisi yi Bengö Nivesa babu. Log rēk degelē nabē ham vo kupeḵ lu ngaa vu sir rot, gevu alam vahi pin ving, lom degeko Anutu arē jak in ham.

¹⁴ Lob rēk dejak ni nabē Anutu yi semusen böpata neggēp vu ham, lob mēm ahēj geving ham pangsen gedenajom jak in ham vu Anutu.

¹⁵ Lob hil kwad vesa rot vu Anutu in ngaa böp ti sën vo vu hil lo, in ngaa böpata rot mekesuu ngaa vahi pin.

10

Paulus Dahun Gagek Nipaya Sën Denēr Raḵ Alam Sinarē Lo Ya

¹ Alam la denenēr gagek raḵ sa Paulus bē: Sa nado ving ham, og sa nanēr gagek ahē yes vu ham, gaḵ sa nado adingnē og sa nekevu gagek ahē sekē raḵ ham. Nebē saga, om sa kevu gagek dus ti sēnē neyök vu ham. Sa dahun sa bemalag yes raḵ nebē Kerisi gesa ḵetag vu ham.

² Sa ketag vu ham nabë ham gwegin ham in senök berup vu ham, og sa su nanër gagek ahë sekë jak ham. Rëk mu sa kwag nevo bë mak sêk nanër niwëek vu ham la sën kwaj nevo bë he nehevong ngaa nebë alam-dob-yi lo.

³ Yönon, he mehönön, rëk he su nasis begö nebë sën mehönön denesis lo rë.

⁴ In ngaa-begö-yi sën he nasis begö rak lo, og su ngaa-dob-yi rë. Gak he nasis begö rak Anutu niwëek, om sën he ayoh vu bë kevoh katum niwëek sën alam nij paya lok denedo lo na.

⁵ Katum sënë nebë hir gagek tetuhinsën sën kwaj nevo lo, gegagek sevöksën pin sën alam denenër in bë degërin alam sën bë dejak Anutu ni lo. Gehe nahërin ngaa pin sën mehönön kwaj nevo lo, in bë alam yö dedahun sir medetamuin Kerisi.

⁶ Lom ham wërin ham ggovek ya beham tamuin Kerisi vorot, om nabë ham gwevong ngaa ti paya, og he rëk abo nyëvewen dok nah vu ham.

⁷ Ham kwamin bo ngaa sën neggëp rangah ggëp ham malamin agi rë! Nabë mehöti kwa nevo bë tu Kerisi-yi-alam ti ggovek ya, og kwa bo nah bejak ni nabë su yi perurek timu tu Kerisi yi mehö rë, gak he tu Kerisi-yi-alam ving nebë yi, behil pin neggëp ti.

⁸ Mehöböp vong mesetu ggev in bë sedok vu ham beham gwevong geving niwëek, gak su vong sa in bë sa kevoh ham na rë. Mak ham kwamin nevo bë sa nehako sa rak in huk sënë, rëk mu sa su rëk nig namum in ngaa sën Anutu vong vu sa lo rë.

⁹ Gak sa su hevongin bë ham göneng in sa kapiya mu, gesa malag og nama rë.

¹⁰ Yönon, mehö la denenër gagek yah nenga rak sa bë, “Yi kapiya los maggin genenër gagek ahë sekë rak hil, gak nabë berup og hil rëk galë yi nabë niwëek ma genepegöpin gagek.”

¹¹ Om mehö sën nenër gagek agi, og yö jak ni rë nabë: He nök berup vu ham, og yik he rëk gevong ngaa timu noh vu gagek sën he nekevu lok kapiya vu ham lo.

¹² Lob he su ayoh vu bë tahu alam sën deneko sir rak lo begako he jak nabë sir rë. In alam saga, og alam kwaj masën medenetahu sir vu mehö ngwë medeneseggi sir rak yö hir huk gedeneke sir rak meris mu.

¹³ Rëk he, og he su ayoh vu bë gako he jak pangsën mekesuu huk sën Anutu vong lok he nemamin lo rë. Gak he nesepa lok huk sën Anutu vo ggelek he lo, lob he hevong yoh vu saga bayök verup vu ham ving.

¹⁴ He su ngo kwamin nevo beberup ayök vu ham meris rë, gak he hako Kerisi yi Bengö Nivesa mayök vu ham nyëdahis in Anutu yö vo huk sënë vu he.

¹⁵ Mehö ngwë su denvong huk sënë rëk he nehako he rak in rë, gak he ngo hevong huk in ham. Lob he malamin nesepa bë ham ayomin na timu vu Yesu anon rot rë, lok mëm ham gwevong behe gevuu ham gana nyëg la geving.

¹⁶ Nabë sënë in he gako Bengö Nivesa na vu alam vahi vu nyëg ngwë. He su rëk adok na mehö ngwë hir huk megako arëmin jak meris in ngaa sën denvong lo rë.

¹⁷ Rëk mu nabë mehöti napisek, og napisek in Mehöböp timu.

¹⁸ In mehöti sën yö neko arë rak lo, og Anutu su rëk ngogek in yi gagek rë. Gak mëm nabë Mehöböp geko mehö sënë arë jak, og mëm rëk yi mehö-los-bengö yönon.

11

1 Sa bē kevu gagek-kwamasēn-yi ti meham natevin rē! Om ham naḱōōḱ geham natevin!

2 Sa gagek sēnē nebē: Anutu ahē neving ham pangsen meneggooin ham rak netu yi ngaa, lom sa ahēg neving ham pangsen rot nebē sēnē ving. Yōnon, sehooin ham rak ggovek ya in bē ham jak vu maluh timu. Sa bē gevong ham vu Kerisi nabē sēn avēh avō yō nedo nirōp anon meraḱ vu maluh lo.

3 Rēḱ mu sa nahōneng in bē ngaa ti rēḱ kepē ham nabē sēn nyēl tetuhin Eva wirek bekepē yi lo. In maḱ ham rēḱ kwamin bo ngaa nipaya geham rēḱ gwevuu Kerisi na geham su ayomin na timu vu yi rē.

4 Sa nahōneng nebē saga in sa kwag nevo bē mehō nidahis ti bē nōk berup vu ham benanēr kerisi ngwē yōōhu sēn he su anēr vu ham rē lo vu ham, ma nabē geko memō ngwē sēn su Anon Vabuung sogek rē lo, ma bengō ngwē yōōhu sēn ham su vong ving wirek rē lo, og maḱ ham rēḱ gweḱo mehō saga jak pevis.

5 Rēḱ seraḱ ni bē alam sēn ham nēr bē sinarē sogek lo, og sir saga su dekesuu sa rē.

6 Yōnon, maḱ sa nanēr gagek mekwag neketul loḱ in. Rēḱ mu ham rak ni bē sa kwag neggēp, in he netateḱin gagek anon pin vu ham wirek beham nengo.

7 Ham rak ni bē sa nanēr Anutu yi Bengō Nivesa vu ham wirek, og sa su nehaḱo monē rak saga rē. Ma sēn sa nedahun sa in bē gaḱo ham jak agi, og maḱ sa nehevong paya ma nivesa?

8 Sa haḱo monē vu Kerisi-yi-alam vahi in bē doḱ vu sa gesa gevong huk in ham, lob sēnē vong bē sēn sa nahodeḱ hir monē.

9 Wirek sa nado ving ham lob sa narak vu in ngaa, rēḱ sa su neketag ngaa menavo maggin vu ham ti rē. Gaḱ arig lo vu Masedonia medeverup Korint lom mēm deloḱ vu sa in ngaa lu ngaa sēn sa narak vu in lo. Yōnon, sa nehegin sa nivesa gesa su neketag in ngaa ti menavo maggin vu ham rē. Gesēḱ gegin sa nivesa noh vu buk nabē saga.

10 Kerisi yi gagek anon neggēp lok sayog, om senēr beyōnon rot bē sa su navo maggin vu ham rē, om mehōti su yoh vu bē rēḱ mehoo sa rē.

11 Maḱ sa su nehaḱo monē lu ngaa vu ham rē in degwa va? Maḱ sa su ahēg neving ham rē? Ma! Anutu rak ni bē sahēg neving ham yōnon!

12 Rēḱ sengo rēḱ medo gevong noh vu sa gagek sagi, in alam la denesero aggata in bē yō degeḱo arēj jak balam degelē sir nabē he los sir neggēp ti. Rēḱ ma gesa nehevong in bē segērin aggata in sir.

13 In alam sēnē sir sinarē kuungsēn. Denepekwē arēj medenetetuhin ham bē Kerisi yi sinarē sir, rēḱ ma gesu denevong yi huk nirōp rē.

14 Om ham su gwelēk in ngaa sēnē, in hil narak ni bē Satan yō nepekwē yi benavi nivesa neraḱ neyoh vu angēr rangah-yi.

15 Nebē saga, om nabē yi hur depekwē sir nabē saga geving balam degelē sir nabē sir alam nijvesa, og hil su avid natōḱ in sir. Rēḱ mu alam sēnē rēḱ denatōḱ jak nipaya nyēvewen doḱ nah hir huk sēnē vu tamusēn.

Paulus Neḱo Maggin Ngahiseḱē Raḱ Huk Sinarē

16 Senēr nebē sēnē ggovek, rēḱ sa bē nanēr gökin nah nabē: Mehōti su gekuung nabē sa mehō kwag masēn. Gaḱ nabē ham kwamin nevo nebē sēnē, og ggovek. Ham ngo kwamin bo nabē saga, om ham naḱōōḱ gemēm sa napisek in sa teka rē.

17 Mehōbōp su vo gagek sēnē vu sa rē, gaḱ sa bē ngo nanēr nabē sēn alam ngōḱ ngōḱ denenēr lo, in seraḱ ni bē ngaa anon neggēp vu sa, om sēḱ napisek in.

18 Sa halë bë alam ngahisekë denepisek in ngaa sën denevong ggëp dob lo, om maam sa bë napisek in sa ngaa vahi geving.

19 E kër mëm, ham alam los kwamin nivesa, om sën alam ngöḵ ngöḵ og ham nelë sir mu gedenenër gagek jeggin jeggin vu ham!

20 Yönon! Nabë mehöti gedu gagek in ham nabë ham natu yi karabus megwevong yi huk, ma nabë ga ham ngaa pin, ma gevong sebul in ham, ma geko yi jak vu ham, ma ketul ham malamin, og ham su neveya in yi rë.

21 Rëk he, og he su nehevong nimin wëëk bevasap ham nebë alam saga rë, om sën mëm mak sëḵ nig namum, in ham nër sa bë sa mehö nig wëëk masën. Rëk mu nabë mehöti niwëëk menapisek in yi ngaa ti-om sa hevongin nanër gagek-kwamasën-yi-og sa nig wëëk mesa napisek in sa ngaa geving.

22 Sir alam Hibru? Og yik sa ving! Sir alam Israel-a? Og yik sa ving! Sir Abraham yi mewis-a? Og yik sa ving!

23 Log Kerisi yi hur sir-a?—Sa nahën nesepa loḵ gagek-kwamasën-yi lo!—Og sa kesuu sir loḵ Kerisi yi huk. Sa nehevong huk böp niwëëk ata kesuu sir. Seya karabus beron ngahisekë rot rak yi huk kesuu sir, gedeneveek sa beron ngahisekë rot kesuu sir bedus neraḵ in bë sa nadiik.

24 Alam Yuda deveek sa ving buk nemadvahi, lob deveek sa beron 39* yoh vu pin.

25 Log buk ti lob alam Rom deveek sa rak beggi, loḵ sireḵ deveek buk ngwë yah, loḵ sireḵ denevong buk ti yah ving benetu beron löö. Log buk ngwë lob alam detengwa sa rak gelöng beron ti. Log sa nehako loḵ nyëḡ rot rak yag, lob yag löö devong paya in sa beron löö bedeluk ya loo gebinë. Beron ti saga og sehëp nahök loo yoh vu buk ti gerangah ngwë bedus rak bë sa nadiik na rëk ma.

26 Sa naya aggata ading rak buk, lob bël nevaar benevongin bë geko sa na beron ngahi, rëk ma. Log buk vahi og alam-begö-hodeḵ bë dengis sa. Log buk vahi og sengo salam Yuda bë dengis sa mesa nadiik, log buk vahi og alam-yu-ngwë bë dengis sa. Gebuk vahi og alam bë dengis sa gëp beggang telig atov mesa nadiik, log buk vahi bë dengis sa gëp vos ayo. Log buk vahi og loo bë jehö sa, gebuk vahi og alam sën denetetuhin bë Kerisi-yi-alam sir lo bë dengis sa mesa nadiik.

27 Sa nehevong huk böp rot mesekëḡ nemaya. Sehëp natum yoh vu buk ngahisekë. Sa nadiikahëḡ in nos gayog nevev in bël kul. Meyip nevong sa beron ngahi, gayöong nesis sa in tob nema in sa.

28 Lob yik su sagi mu rë, gak maggin ngahisekë nedeginengin sa yoh vu buk, log sa nado mekwag kwag rak buk pin ving besa nesero aggata in bë mëm sa gëgin Kerisi-yi-alam nivesa.

29 Bë mehöti ayo neggöneng in ngaa, og sayog neggöneng in ngaa saga ving bë sa su rëḵ gevong rë in rëḵ kepë yi. Log bë ngaa nipaya nekepë mehöti, og sahëḡ sengën in ngaa nebë saga.

30 Nabë sa napisek, og sëḵ napisek in sën sa nig wëëk ma lo.

31 Lob Mehöböp Yesu Ama Anutu sën arë böpata neggëp degwata lo rak ni bë sa su netetuhin rë.

32 Sa nado nyëḡ böp Damaskus wirek, lob kiap sën mehö-los-bengö Aretas tung in gëgin nyëḡ sagu lo, nër bahëvavu la medo denegin aggata avi pin in bë denaduu sa medegetung sa na karabus.

* 11:24: Moses yi horek nër bë debeek mehöti og debeek mena berup dah doḵ mehödahis luu, in nabë dekesuu og mak rëḵ degelë mehönon nabë ngaa meris bedevong rii jak menadiik. Nebë saga om alam Yuda bë debeek mehöti og deneveek beron 39 mu.

³³ Rêk hil arid lo detung sa lok ya kadakaad medejom sa ggök ya katum yu meseya dobnë, bemëm sa veyä in yi meseyam.

12

Anutu Tato Ngaa Ngahisekë Lok Pesepsën Vu Paulus

¹ Aggata ngwë su neggëp rël! Yönon, ngaa sënë su yoh vu bë dok vu hil rë, rëk maam sengo napisek bananër pesepsën los gagek vunsën sën Mehöböp tato vu sa lo rangah rë.

² Serak Kerisi yi mehöti* ni, gAnutu ko yi rak ya yagek yi teb ti sën netu löö lo. Yö wïrek rot beta nemadluho bevidek lubeluu ggovek ya-mak mehö sënë ya yönon ma ggëp banon mu ya ma, sa dugin. Anutu yö rak ni.

³⁻⁴ Log serak ni bë Anutu ko mehö sënë ya Paradis ving-mak ya yönon, ma ggëp banon mu ya ma, sa dugin. Anutu mu yö neraç ni. Log nengo gagek vabuung sën su yoh vu bë mehöti nanër rangah rë lo vu sagu.

⁵ Bë mehöti nabë sënë, og seyoh vu bë napisek in, rëk sa, og sa su rëk napisek in rë. Bë sa napisek in sa, og yik sëk nanër nabë sa su nig wëek rë beyik ggovek saga.

⁶ Nabë sengo napisek in sa, og sa su rëk nig namum rë, in sëk nanër los anon. Rëk sa su ngo rëk napisek in sa rë, in sa nig lël bë mehöti su kwa bo sa gagek saga megelë nabë sa mehö nig vesa. Gaç sa hevongin bë ham gwelë ngaa sën sa nehevong los ham gwengö gagek sën sa nanër lo mu, beham jak sa nig niröp jak saga.

Ngaa Nebë Rurek Duu Paulus Navi

⁷ Gagek sën Anutu tato vu sa agi, og ngaa böpata rot, lob Anutu nilël bë sa su gako sa jak pangsen, om sën vong ngaa ti nebë rurek yam bemedo neduu sa navig. Sënë vong bë Satan yi angër ti verup sis sa in bë dahun sa gesa su gako sa jak pangsen.

⁸ Lob sa ketag vu Mehöböp niwëek rot beron löö bë geço ngaa sënë vër in sa.

⁹ Rëk ma genër yom vu sa bë, “Sa semusën neyök vu hong rot om ggovek, in nim wëek ma, om sën sa nig wëek yoh vu bë gevong huk begëp rangah in mëm alam degelë medejak ni.” Mehöböp nër nebë sënë, om sën sëk napisek in sën sa nig wëek ma agi. Lob sa kwag vesa rot in serak ni bë Kerisi niwëek nedo lok sa.

¹⁰ Nebë sënë, om nabë sa gevong paya, ma alam denanër gagek nipaya jak sa, ma ngaa maggin aggagga natök vu sa, ma alam degevong paya vu sa in Kerisi yi hur sa, og sa kwag vesa rot. In nelok buk sën sa nig wëek nema lo, og Anutu negadu sa bemëm sa nig wëek neraç yönon.

Paulus Negadu Alam Korint In Bë Degevong Geving Niwëek

¹¹ Gagek sën senër agi og yik gagek-kwamasën-yi, rëk mu degwa neggëp vu ham in ham su ko sa rak rë gema. Yönon, sa mehö meris, rëk ham alam sinarë sogek sënë su dekesuu sa rë.

¹² In sejom sa ahon gesa nehevong huk böp ngahisekë ggëp ham nyëg besa tato sinarë hir gebum pin vu ham: Sa hevong ngaa böp böp los huk aggagga gengaa nidug.

¹³ Kerisi-yi-alam ham yönon, rëk nebë va sën ham kwamin nevo bë Kerisi-yi-alam vahi denevong ngaa nivesa medekesuu ham-ë? Mak yik dekesuu ham lok ngaa timu sënë, sën sa su nehako ham ngaa menavo maggin vu ham rë agi. Om nabë ham kwamin nevo bë sa hevong paya vu ham nebë saga, og ham dahun sa ngaa nipaya sënë na!

* **12:2:** Paulus yö nenër yi rëk nelah yi vun menenër bë mehöti.

¹⁴ Log gwëbeng sa semu sa netu beron löö in bë senök vu ham, rëk sa su rëk gako ham ngaa mebo maggin vu ham rë. Gaḱ sa bë gako ham nom mu. Sa su malag anonin ham kupek lu ngaa rë. In ham rak ni bë hurmahen hej huk sën dengupin ngaa in doḱ vu amaj los ataj lo ma. Gaḱ amaj lu ataj mu mëm sën hir huk neggëp medenesupin ngaa in bë doḱ vu naluj lo.

¹⁵ Log nabë sa basap sa ngaa pin los sa geving in doḱ vu ham anomin, og sa basap los kwag vesa beyik ggovek. Yönon, nabë ham su rëk ahëmin geving sa rë, og yik ggovek gesahëg geving ham pangsën.

¹⁶ Rëk maḱ ham la rëk denanër nabë, “Yönon, su neko hil ngaa benevo maggin vu hil rangah atov wirek rë, rëk mu yi mehö tetuhinsën, om netetuhin hil in bë geko hil nah vu yi.”

¹⁷ Om alam sën sa hevong sir medeyök vu ham lo, maḱ sa tetuhin geti ko ham ngaa yom vu sa? Ma!

¹⁸ Yönon, sa gejiin Titus beyök vu ham wirek, log saḱ hevong hil arid sënë yök ving yi. Lom maḱ Titus kuung in ham geko ham ngaa ti? Maḱ Anon Vabuung timu su neli aluu rë? Ma maḱ alu su neseпа loḱ aggata timu rë?

¹⁹ Sa kwag nevo bë maḱ ham tevin gagek pin, lom ham kwamin nevo bë he nekevu in bë semu he gagek jaḱ ham malamin. Rëk su nebë sala rë, gaḱ he tu Kerisi yi hur om he nanër gagek sënë beneggëp Anutu mala. Arig lo, sahéḱ neving ham, om sën he nekevu gagek pin sënë in bë gadu ham beham gwëvong geving niwëëk.

²⁰ In sa nahöneng bë sëk nöḱ berup vu ham, lob sëk natök vu ham geham su medo nabë sën sa kwag nevo bë ham medo nabë lo rë. Log ham rëk gwelë sa gesa medo nabë sën ham su ahëmin ving bë sa medo rë lo. Lom rëk ngaa aggagga nabë sënë rëk natök vu hil nabë: Hil rëk nanër hil, hil ayod ngis yi vu hil, hil ahëd sengën, hil basuh hil in gagek, hil nanër gagek nah nenga jaḱ hil, gehil tanë gagek nipaya jaḱ hil. Gemak he ngo rëk gako he jaḱ geham ngo rëk gwëko ham jaḱ, lob begö berup begevong paya vu hil huk.

²¹ Log sa nahöneng ving bë sëk nöḱ vu ham, lob sa Anutu gevong besa nig namum in sën nabë ham ngaa nipaya nahën negëp vu ham lo. Lob sëk ayog maggin rot in ham alam vahi ngahisekë sën denevong ngaa nipaya wirek lob maḱ su deneggërin sir bedeneruu demij vu rë lo. Sir sën kwaj verök medenevong ngaa nipaya, gedenevong baggëb, gedenevong ngaa sën su yoh vu bë degevong rë lo.

13

Alam Korint Degegin Sir Nivesa Medegevong Geving

¹ Gwëbeng sa bë nöḱ vu ham beron natu löö. Lob nabë mehö luu ma löö denanër gagek timu, og saga tato bë yönon, om hil rëk sesor.

² Sa nado ving ham loḱ sën seyök beron netu luu lo, lom senër ngaa sën sa bë gevong lo vu alam sën denevong ngaa nipaya wirek lo, geham vahi ving. Log gwëbeng sa nado ading gesa bë nanër nöḱ vu ham gökin nabë: Nabë senök vu ham gökin, og sa su rëk galë alam sën denevong ngaa nipaya lo mu rë.

³ Gaḱ ham vöngin bë jaḱ ni nabë Kerisi neving gagek verup savig, om sëk gevong nyëvewen niröp vu sir. In ham rak ni ggovek ya bë Kerisi og su mehö sekë masën meneggöneng in ham rë. Gaḱ tato yi niwëëk vu ham vorot.

⁴ Yönon, wirek og su tato yi niwëëk rangah rë, lom desis yi rak kelepeko*, rëk gwëbeng nedo mala-tumsën rak Anutu niwëëk. Lob he neseпа loḱ vaha, lom he nimin wëëk masën nebë saga ving. Rëk mu he rëk medo malamin-tumsën geving yi jaḱ Anutu niwëëk, lob he rëk tato yi niwëëk sënë vu ham.

⁵ Ham ngo seggi ayomin noh vu buk mejaḱ ni nivesa nabë maḱ ham ayomin neya timu vu yi yönon ma ma! Ham ngo gwelë ham mejaḱ ni rë! Maḱ

ham rak ni bë Yesu Kerisi nedo loḵ ham ayomin-a? Nabë ham dugin og su yi alam ham rë.

⁶ Log sa kwag nevo bë: Nabë ham seggi he, og ham rëḵ jaḵ ni nabë he tu Kerisi-yi-alam yönon.

⁷ He najom rak vu Anutu bë doḵ vu ham in ham su gwevong ngaa nipaya. He su anër nebë sënë in bë he bengömin natöḵ nam rangah nabë he nehevong huk nivesa rë. Gaḵ nabë alam denanër he nabë he su nehevong huk nivesa rë gaḵ mëm ham mu nevong ngaa niröp, og yik ggovek. He rëḵ kwamin vesa in ngaa nabë saga.

⁸ In he su ayoh vu bë rëḵ gevong ngaa ti medahun gagek anon rë, gaḵ he yoh vu bë nanër na rangah metateḵin mu.

⁹ Om nabë he nimin wëëk nama geham nimin wëëk gëp, og he rëḵ kwamin vesa, in he neḵetag vu Anutu yoh vu buk bë gevong beham natu alam yohvu.

¹⁰ Mehöböp vo niwëëk vu sa in bë sa gadu ham geham ayomin na timu vu yi yönon. Gaḵ su vo vu sa in bë sa kevoḵ ham jaḵ rë, om sën gwëbeng sa nado nyëg ading gesa kevu gagek sënë yöḵ vu ham in bë nabë senök berup medo geving ham, og sa su nanër gagek ahë sekë jaḵ ham.

Gagek Hus

¹¹ Om arig lo, sa bë semu gagek hus nabë ham kwamin vesa. Ham malamin sepa nabë ham natu alam yohvu. Ham gwebë nengamin vu sa gagek sagi! Ham gwevong ngaa gëp ti bemedo los ahëmin geving ham. GAnutu sën ahë neving hil genevong behil nado revuh lo rëḵ medo geving ham.

¹² Lob ham najom* ham nemamin los ayomin timu.

¹³ Yesu yi alam pin sënë denenër bë kwaj nevo ham.

¹⁴ Mehöböp Yesu Kerisi semu ham, gAnutu ahë geving ham, geham los Anon Vabuung gwa jaḵ ham.

Kapiya Sën Paulus Kevu Vu Kerisi-yi-alam Vu Galata

¹ Sa sinarë Paulus sënë, sa su hako niwëek vu mehõnon rë, log mehõnon ti su ggooin sa rak in huk sagi rë. Gaḵ Yesu Kerisi ggooin sa rak, luho hil Amad Anutu sën ḵo yi vër in alam-diiksën lo.

² Sa ving hil arid lo pin sën denedo ving sa agi, he ḵevu ḵapiya sënë yök vu ham sën Kerisi-yi-alam ham lo pin vu distrik Galata.

³ Hil Amad Anutu luho Mehõböp Yesu Kerisi degevang semusën vu ham bedegevang beham ayomin gëp revuh.

⁴ Geyik Yesu sagi sën loḵ yah hil bed mediik in hil ngaa nipaya, yoh vu sën hil Amad Anutu kwa vo benër vu yi lo. Vong nebë sënë in bë geḵo hil vër in ngaa nipaya sën nepelëpin hil vu dob agi,

⁵ om hil gaḵo arë jaḵ na vavunë kesuu ngaa pin degwata los degwata. Yõnon.

Yik Bengõ Nivesa Timu Neggëp

⁶ Sa kenug ya in ham, in ham pevis beruu demimin vu Mehõ sën ggooin ham rak bevong semusën vu ham in bë ham natu Kerisi-yi-alam lo. Log ham wër in ham yah menesepa loḵ gagek agga ngwë.

⁷ Rëḵ mu gagek agga ngwë su neggëp rë, gaḵ yik alam vahi denevangin bë dekepë ham, gedenevangin bë depekwë Kerisi yi Bengõ Nivesa sënë benatu agga ngwë jaḵ.

⁸ Om nabë he ma angër ti vu yaḵek pekwë Bengõ Nivesa sën he nër rangah vu ham wirek lo benatu bengõ agga ngwë jaḵ, og Anutu rëḵ kevoh yi bemala nama.

⁹ Senër vorot gesa bë nanër beron ngwë gökin nabë: Bë mehõti pekwë Bengõ Nivesa sën ham ngo lo benatu Bengõ agga ngwë jaḵ, og Anutu rëḵ kevoh mehõ sagi bemala nama.

¹⁰ Nebë saga, om maḵ ham kwamin nevo bë sa nanër nebë sënë in bë mehõnon degelë sa nivesa ma, Anutu gelë sa nivesa? Ma ham kwamin nevo bë sa nehevongin bë mehõnon degeḵo sa jaḵ-a? Bë nabë saga og maḵ sa su rëḵ natu Kerisi yi hur ti bemedo rë, gaḵ sëḵ gevuu na.

Degwa Sën Paulus Tu Sinarë

¹¹ Rëḵ arig lo, sa nanër vu ham yõnon nabë Bengõ Nivesa sën senër rangah lo su mehõnon hir gagek rë.

¹² Log mehõ la su denër tato vu sa rë, gesu denetahu sa loḵ rë, gaḵ Yesu Kerisi yõ tatekin vu sa beseraḵ ni.

¹³ Maḵ ham ngo sa bengög ggovek ya bë sa alam Yuda ti besa medo nesepa loḵ hir Horek niwëek rot-a? Lob sa nedëginengin ngaa maggin rak Kerisi-yi-alam rot gesa su kwag paya in sir rë, gaḵ sa nevasap sir rot.

¹⁴ Log maḵ ham ngo bë sa nig wëek rot bekesuu alam Yuda sën he rig loḵ ti lo pin, in sa nesepa loḵ alam ggev wirek hen hir gagek pin.

¹⁵ Rëḵ mu sa nahën nare loḵ atag ayo log Anutu ggooin sa rak bevong yi semusën vu sa in bë rëḵ geḵo sa nah vu yi.

¹⁶ Lob tato Nalu vu sa in bë sa nanër yi Bengõ Nivesa rangah vu alam dahis. Nebë saga, lom sa su nesero mehõ ngwë in bë gaḵo kwa vu yi rë.

¹⁷ Gesa su ya Yerusalem balam sën detu sinarë muginsën lo detahu sa rë. Gaḵ sa kedi rak pevis beseya distrik Arabia loḵ tum sa sesor meynom verup Damaskus.

¹⁸ Lob sa nado Damaskus ta löö rë, loḵ mēm seya verup Yerusalem in bë galë Pita, lob seya verup nado soda luu ving yi.

¹⁹ Rëḵ sa su halë sinarë vahi ving rë, gaḵ yik sa halë Mehöböp ari Yakobus mu.

²⁰ Lom gägeḵ sën sa ḵevu-ë, og yönon meneggëp Anutu mala, sa su neheku-ung raḵ rë.

²¹ Nebë saga, lob sa nado Yerusalem ggoveḵ, loḵ mēm seya distrik Suria los Kilisia,

²² galam sën denesepa loḵ Kerisi vu distrik Yudea lo denahën gesu deneraḵ sa nig rë.

²³ Gaḵ yik dengo mu bë mehö sën nevingin bë kevoh sir wireḵ lo, mēm gwëbeng nenër rangah bë alam ayoj na timu vu Yesu.

²⁴ Denengo nebë saga lob mēm denëḵo Anutu arë raḵ in sa.

2

Sinarë Vahi Pin Deyogekin Bengö Nivesa Sën Paulus Nenër Rangah Lo

¹ Lob sa nado rot beta nemadluho-bevideḵ-lubeluu ggoveḵ ya, loḵ mēm alöö Barnabas luho Titus sepa he bayah verup Yerusalem ggökin.

² Seyah verup in Anutu tato gägeḵ ti vu sa bë sa gevong nabë saga. Lob mēm he los alam ggev lo ngo nado, lob senër Bengö Nivesa sën senër rangah vu alam dahis lo tato vu sir. Sa hevong nebë sënë in sa nehevongin bë deḵaḵ ngaa sën sa nehevong lo los ngaa sën sëḵ gevong lo ni bedengokekin.

³ Lom deyogekin bemëm Titus sën alu nesepa he lo, og yi Grik ti rëḵ su denër bë gerah* navi rë gema!

⁴ Yönon, hil arid lo vahi denenër bë gerah rëḵ ma. Rëḵ mu su hil arid sën Kerisi-yi-alam sir yönon lo rë, gaḵ denekuungin he bë hil arid sir gedeneyam vunsën loḵ he supinsën. Denevongin bë deḵaḵ ni nabë Kerisi ḵo hil vër in Horeḵ sën deginengin hil wireḵ lo, og mēm denäduu hil bedegevong hil behil ageveḵ Horeḵ babu gökin medeginengin hil nah.

⁵ Loḵ sa nig lëlin bë su dedahun gägeḵ anon sën neggëp loḵ Bengö Nivesa lo in ham, om sën sir alam los arëj rëḵ ma gesa su nahöneng in malaj rë. Gaḵ sa nig wëëḵ rot bë he su gebë nengamin vu hir gägeḵ.

⁶ Lob alam sën arëj neggëp nebë sir ggev lo, rëḵ sa su nahöneng in sir in sir alam ggev rë. Gaḵ Anutu nelë hil pin neggëp ti og su denenër gägeḵ ti ya ving Bengö Nivesa sën sa nanër rangah lo rë.

⁷ Gaḵ yik denenër bë, "Yönon, Anutu ggooin hong raḵ in bë genanër Bengö Nivesa rangah vu alam sën su denerah* navij rë lo. Nebë sën ggooin Pita raḵ in bë nanër Bengö Nivesa rangah vu alam sën denerah* navij lo."

⁸ In Anutu neving Pita netu alam sën denerah* navij lo hir sinarë, log nevong niwëëḵ vu sa ving in bë sa gevong huk nabë saga vu alam-yu-ngwë.

⁹ Lom mēm Yakobus lööho Pita lu Jon sën detu Yesu yi dub vabuung yi mudeng lo, deraḵ ni bë Anutu nelë sa nivesa. Lom dejom alu Barnabas nemamin in bë tato nabë he pin nalok vu he menehevong huk timu bemëm alu rëḵ ana vu alam-yu-ngwë. Gesir mēm dena vu alam sën denerah* navij lo.

¹⁰ Lob yik lööho denër gägeḵ timu vu aluu bë he rëḵ kwamin bo alam sën deneraḵ vu in ngaa lo badoḵ vu sir, lob sa kwag nevo gägeḵ saga bë nivesa in sengo kwag vo mugin.

Paulus Nër Pita Yi Ngaa Nipaya Rangah

¹¹ Saga ggoveḵ, loḵ tum nahub gePita verup vu he ggëp Antiok lob sa hevong gägeḵ raḵ yi raḵ mala, in vong paya nebë sënë.

¹² Negga nos ving alam-yu-ngwë sën detu Kerisi-yi-alam lo. Lok tum Yakobus yi mehö la ya deverup, lob tah yi ya gesu negga nos ving sir ggökin rë in neggöneng in alam sën denenër niwëék bë hil pin gerah* navid lo.

¹³ Lob alam Yuda vahi desepa lok vaha medenevong nebë saga ving, lob Barnabas ving. Kwa ya vu alam Yuda saga ving betah yi in alam-yu-ngwë.

¹⁴ Sa halë sënë bë su denesepa lok Bengö Nivesa niröp rë, lob senër vu Pita galam pin vare denengo. Senër bë, “Hong alam Yuda ti rëk mu su genesepa lok alam Yuda vahaj rë, gak genesepa lok alam-yu-ngwë vahaj. Rëk genevong maggin vu alam-yu-ngwë bë desepa dok alam Yuda vahaj in va?”

Mehö Sën Ayo Neya Timu Vu Yesu Lo Tu Mehö Yohvu

¹⁵ He atamin Yuda bedeko he Yuda, gak he su alam-yu-ngwë benimin paya rë.

¹⁶ Rëk mu hil arak ni bë nabë mehöti sepa dok Moses-yi-horek, og sënë su yoh vu bë gevong benatu mehö yohvu rë, gak nabë ayo na timu vu Yesu Kerisi og mëm. Lob he ayomin neya timu vu Yesu Kerisi nebë ham, gaggata ngwë su neggëp rë, om sën he nanër bë hil ayod na timu vu Kerisi Yesu in bë hil natu mehönon yohvu. Gak nabë hil sepa dok Moses-yi-horek, og hil su ayoh vu bë rëk natu mehönon yohvu rë. Yönon, nabë mehöti sepa dok Moses-yi-horek, og horek sagi su yoh vu bë dok vu yi begevong yi natu mehö yohvu rë.

¹⁷ Om gagek sën senër bë he Yuda su sepa dok Horek, gak he sepa dok Kerisi nabë ham in he natu alam yohvu lo, og saga tato bë he alam nimin paya nebë ham alam-yu-ngwë. Nebë saga, om mak saga nër bë Kerisi vongin bë hil sepa dok ngaa nipaya? Ma rot!

¹⁸ Om nabë segërin sa nah vu Horek sën sa hevuu ya lo, og mak seyoh paya geseyom.

¹⁹ In Horek nër sa bë sëk nadiik bemalag nama, om sën gwëbeng sa su rëk gebë nengag vu Horek gökin rë. Gak sëk malag sepa Anutu mu mesa gevong noh vu kwa. In yik sënë vong bë sediik rak kelepeko* ving Kerisi,

²⁰ rëk ma gesa nahën nado vesag. Rëk mu yik su nebë sën sengo nado vesag rë. Gak yik Kerisi sënë nedo vesa lok sayog lob gwëbeng sa nado vesag, in sayog neya timu vu Anutu Nalu sën kwa pesivin sa bediik lok yah sa bög lo.

²¹ Sa su rëk juuk Anutu yi semusën sënë rë, gak nabë Moses-yi-horek yoh vu bë gevong behil natu mehönon yohvu, og Kerisi vasap yi bediik meris.

3

Paulus Tatekin Horek Los Sën Hil Ayod Na Timu Lo Degwa

¹ Ham alam Galata! Va vong ham-a? In he nër Yesu Kerisi tato vu ham geham rak ni bë diik rak kelepeko* in ham ggovek ya. Rëk mehöti mak tong ham kwamin ma va om sën ham su nesepa lok gagek anon rë-ë?

² Sa bë dok tepëk in gagek ti vu ham rë. Mak ham nesepa lok Moses-yi-horek lom Anutu vong Anon Vabuung vu ham-a? Ma ham ngo Bengö Nivesa beham vong ving rëk mëm-a?

³ Ham kwamin ma rot, in Anon Vabuung neko ham yom, lok ham newërin ham yah vu ngaa sën ham nevong wirek lo!

⁴ Anutu vo semusën ngahisekë vu ham rëk ham kwamin nevo bë ngaa meris-a? Bë ham kwamin bo nabë saga og ham nevasap yi ngaa betu ngaa meris yönon!

⁵ Ma mak Anutu vong Anon Vabuung yök vu ham benevong ngaa böp lok ham in ham nesepa lok Moses-yi-horek-a? Ma nevong vu ham in ham nevong ving gagek sën he nër rangah vu ham wirek lo? Gak ham nevong ving rak he gagek.

⁶ Ham kwamin bo Abraham rē! Dekevu meneggēp lok Anutu-yi-ƙapiya bē, “Ayo neya timu vu Anutu lob Anutu raƙ ni benēr yi bē mehō yohvu.”

⁷ Om ham jaƙ ni nabē alam sēn ayoj neya timu vu Anutu lo og Abraham yi mewis sir yōnon.

⁸ Anutu raƙ ni wirek beneggēp lok yi ƙapiya bē, alam-yu-ngwē rēƙ ayoj na timu vu yi lob mēm geko sir nah vu yi. Bengō Nivesa sēnē neggēp lok yi ƙapiya vorot, lok gageƙ sēn Anutu nēr vu Abraham wirek lo nebē, “Sēƙ gevong semusēn vu alam-yu-ngwē pin degwa jaƙ hong!”

⁹ Nebē saga om sēn alam sēn ayoj neya timu vu yi lo denēƙo semusēn sēn Abraham ƙo wirek in ayo ya timu vu Anutu lo.

¹⁰ Rēƙ mu alam sēn kwaj nevo bē desepa dok Horek in demedo malaj-tumsēn lo, og rēƙ malaj nama, in gageƙ neggēp lok Anutu-yi-ƙapiya bē, “Mehōti sēn nesepa lok Horek sēn neggēp lok ƙapiya-horek-yi rēƙ su niwēēƙ menevong yoh vu gageƙ pin los dahis rē lo, og rēƙ mala nama.”

¹¹ Lob mehōti su yoh vu bē sepa dok Horek pin los dahis megevong yi natu mehō yohvu gēp Anutu mala rē. Gaƙ gageƙ neggēp lok Anutu-yi-ƙapiya bē, “Alam yohvu ayoj neya timu vu Anutu lom mēm sēn denedo malaj-tumsēn degwata.”

¹² Rēƙ Horek su nēr gageƙ raƙ alam sēn ayoj neya timu vu Anutu lo rē, gaƙ nēr bē, “Mehōti sēn nesepa lok Horek pin los dahis lo rēƙ medo mala-tumsēn degwata.”

¹³ Rēƙ hil su ayoh vu bē sepa dok Horek pin los dahis rē, om Horek nēr bē hil rēƙ malad nama na verōƙ yi. Rēƙ mu rēƙ nama, in Kerisi du hil gageƙ-nyēvewen-yi saga raƙ yah yi. Nebē saga, in dekevu wirek meneggēp lok Anutu-yi-ƙapiya nebē, “Anutu nelē mehōnon sēn dereƙo raƙ ƙele lo paya.”

¹⁴ Lom Anutu nevong nebē saga in bē Kerisi gevong begageƙ semusēn sēn nenēr vu Abraham wirek lo anon jaƙ. Gageƙ semusēn sēnē nebē rēƙ geko alam-yu-ngwē nah vu yi geving. Genevong in bē Anon Vabuung nam medo geving hil jaƙ sēn hil ayod neya timu vu Kerisi.

Anutu Yi Horek Su Yoh Vu Bē Dahun Yi Gageƙ Semusēn Sēn Joo Vu Abraham Wirek Lo Na Rē

¹⁵ Arig lo, sa bē nanēr gageƙ ti metahu jaƙ ngaa sēn hil mehōnon nehevong vu dob lo rē. Bē mehōti najoo gageƙ venuh nabē nadiik lok mēm debo yi kupek gelek nalu lo losho yi alam, lob kevu megēp balam degelē, og mehō ngwē su yoh vu bē jesōo gageƙ vewen na, ma kevu yi gageƙ dus ngwē megelu dok na geving rē.

¹⁶ Lob gageƙ sēn Anutu nēr wirek lo, og nēr raƙ Abraham bē, “luho yi mewis”. Su dekevu bē “losho yi mewis” rē. Bē nabē saga og denanēr jaƙ alam ngahi, gaƙ yiƙ dekevu raƙ mehō timu bē, “luho yi mewis”, lob sēnē valeƙ Kerisi.

¹⁷ Om gageƙ sēn sa bē nanēr lo nebē: Anutu joo gageƙ ving Abraham ggovek ya nebē saga beneggēp, lok mēm ngebek 430 maya lob mēm Anutu vong Horek vu Moses. Rēƙ Horek sēnē yō nahēn neverup tamusēn rot, om su yoh vu bē kevoh gageƙ muƙinsēn sēn Anutu joo vorot lo na benatu gageƙ meris rē.

¹⁸ Gaƙ nabē hil nanēr nabē alam sēn su denesepa lok Horek rē lo su deyoh vu bē degeƙo Anutu yi gageƙ semusēn sēnē rē, og hil kevoh gageƙ semusēn sēn Anutu joo ving Abraham muƙinsēn lo ya betu gageƙ meris.

¹⁹ Nebē saga, om maƙ nevong Horek yam ving in va? Nevong yam in bē nanēr ngaa nipaya tato vu hil bona berup dok buk sēn Abraham yi mewis ti berup lo. Yi mewis ti sēn Anutu nenēr gageƙ semusēn rak yi lo. Lob angēr denenēr Horek saga vu Moses in bē geƙo nam vu hil ƙenud lo.

²⁰ Rêk mu wirek og Anutu nevang gagek semusên saga niröp vu Abraham, gangêr los mehônnon su delok vu yi medenêr rê.

Horek Yi Huk Bê Geço Hil Nam Vu Kerisi

²¹ Om Horek mak neggêrin Anutu yi gagek semusên benetu ngaa meris-a? Gağ ma! Bê Horek ti neggêp beyoh vu bê gevong behil medo malad-tumsên og nivesa. Yiğ rêk gevong behil natu mehônnon yohvu.

²² Rêk ma, geti su nebê saga rê. Anutu-yi-kapiya tatekin bê hil pin nehevong ngaa nipaya meneggêp vu hil, om aggata timu neggêp. Bê hil ayod na timu vu Yesu Kerisi, og Anutu rêk gevong yi gagek semusên saga vu hil banon jak.

²³ Wirek sên gagek vongvingsên-yi yö nahên lo, og Horek tu ala be-geginengin hil. Rot beya verup lok buk sên Kerisi tatekin aggata vongvingsên-yi rangah vu hil lo.

²⁴ Horek tu ala menegin hil in bê geli hil na vu Kerisi, in hil ayod na timu vu yi lob mêm Anutu nanêr hil nabê hil alam yohvu.

²⁵ Lok mêm gwêbeng hil ayod neya timu vu yi, lom mêm Horek su nedeginengin hil ggökin yah rê.

Sên Hil Ayod Neya Timu Vu Kerisi Lo Vong Behil Atu Anutu Nalu

²⁶ Yônnon, ham pin tu Anutu nalu in ham ayomin neya timu vu Kerisi.

²⁷ Log ham pin sên neripek bêl rağ Kerisi arê lo, ham tu Kerisi-yi-alam beham los nevang ngaa neggêp ti.

²⁸ Beham su rêk basuh ham gökin nah nabê ham alam Yuda ma ham alam-yu-ngwê rê. Geham su rêk basuh ham nah nabê ham vahi og hur meris geham vahi og ala rê. Geham su rêk basuh ham menanêr ham nabê, "Heğ maluh gehameğ avêh!" rê. Gağ ham pin netu alam degwa timu beham los Kerisi Yesu nedo revuh ti.

²⁹ Ham tu Kerisi-yi-alam om mêm ham tu Abraham yi mewis ving nebê saga, om ham rêk natok vu semusên pin sên Anutu bago rağ Abraham wirek lo geving.

4

Kerisi Yi Hur Hil Om Rêk Gevong Behil Natu Anutu Nalu

¹ Bê mehöti nanêr borot nabê nalu rêk dok nah ben megeko yi ngaa pin natu yi ngaa, rêk mu nalu yö nahên mahen, og yiğ su anon rağ beko pevis rê. Gağ yö nahên nedo nebê hur ti.

² Log ama lo mewa lo getatovaha bedenegin yi rot beya neverup lok buk sên ama ggooin rağ lo.

³ Log hil nebê saga. Hil nahên nado nebê hurmahen gehil su arig rê, lob ngaahur sên denegin dob agi denedeginengin hil.

⁴ Rêk mu buk sên Anutu tung lo verup ggovek ya, lob vong Nalu yam bavêh ti ko yi. Lob dahun yi gesepa lok Horek,

⁵ in bê dok vu hil mehônnon sên Horek deginengin hil lo begeko hil nah natu Anutu nalu.

⁶ Lob ham tu Anutu nalu ggovek, om sên nevang Nalu yi Anon Vabuung yam menedo lok hil ayod, benevang behil netahi bê, "Aba! nebê Amağ!"

⁷ Om su hong hur meris megenevang huk vu ala ngwê rê, gağ getu Anutu nalu. Getu Anutu nalu om nêr bê yi ngaa pin tu hong ngaa.

Paulus Kwa Ya Ngahi In Alam Galata

⁸ Wirek ham dugin Anutu, lob ham tu anutu-kuungsên hir hur bedenegin ham, rêk mu anutu-kuungsên saga su sir anutu soğek rê.

⁹ Loḵ mēm gwëbeng sënë ham nerak Anutu ni ggovek ya-E mu maḵ sa nanër nabë Anutu nerak ham nimin-loḵ ham bë gwërin ham nah vu ngaahur meris nebë saga benatu hir hur gökin in va? Su deyoh vu bë degevonḡ ngaa nivesa ti vu ham rë, gesu deyoh vu bë dedoḵ vu ham rë.

¹⁰ Ham nahën nesepa loḵ meneḵo hir buk los hir kwev mewis gesoda böp böp los ta mewis rak.

¹¹ Wöp-o! Sa vasap sa mesa nehevong huk rot in ham rëḵ ma gesa huk anon ma!

¹²⁻¹³ Arig lo! Ham sepa doḵ sa vahaḡ nabë sën sa nesepa loḵ ham vahamin wirek lo. Sa niḡ rak wirek rëḵ ham su nevonḡ paya vu sa rë. Gaḵ niraksën jom sa ahon besa nado ham nyëḡ, lom senër Bengó Nivesa vu ham nyëdahis.

¹⁴ Niraksën saga vonḡ huk böp vu ham, rëḵ ham su nimin nelëlin sa ma ham ruu demimin vu sa rë. Gaḵ ham ḵo sa rak nebë Anutu yi angër ti, ma nebë Kerisi Yesu yó yök vu ham.

¹⁵ Lob ham kwamin vesa rot in sa, rëḵ gwëbeng og maḵ nebë va? Yönon! Serak ni bë wirek og ham kwamin paya in sa rot beham vonḡin bë selupek malamin gahis vër mebo vu sa!

¹⁶ Loḵ nebë va? Ham nelë sa paya gwëbeng in senër gagek anon rangah vu ham ma va?

¹⁷ Loog serak alam saga nij vorot bë deneko ham rak, rëḵ mu sir alam nij paya. Denevonḡin bë hil basuh hil gemëm ham nimin dëlin sa geham napiik vu sir mu pangsen.

¹⁸ Sa su newaḡ nerak in ham rë! Gaḵ nabë sa su medo geving ham rë galam vahi kwaj bo nabë dedoḵ vu ham yönon, og sagaḵ nivesa.

¹⁹ Rëḵ nalug lo! Sayog niḵerus rot nebë sën ata vimeng in nalu beni nesang lo, in bë ham natu Yesu yi alam gökin nah.

²⁰ Sa hevongin bë sa medo geving ham loḵ mēm seyoh vu bë nanër gagek niröp vu ham. Rëḵ mu ma gesa kwag neya ngahi bë sa gevong nabë va!

Gagek Peggirinsën Rak Hagar Lu Sara

²¹ Ham bë gurek nah Moses-yi-horek babu beham sepa dok-a? Om ham gwengo gagek sën Horek nër agi rë!

²² Neggëp loḵ Horek nebë Abraham nalu luu. Luho yi hur avëh ti deḵo ngwë, geluho venë soḡek yö deḵo ngwë. Venë soḡek sënë og su hur avëh ti yi rë, gaḵ yö tu ala menengin yi.

²³ Lob nalu ngwë sën luho yi hur avëh deḵo lo, og deḵo nebë sën hil pin nehaḵo nalud lo. Gaḵ ngwë sën luho venë soḡek deḵo lo, og luho deḵo sir, lob Anutu nevonḡ benalu loḵ in bë yi gagek sën nër vorot lo anon jaḵ.

²⁴ Lob gagek peggirinsën rak gagek sagi. Avëh luu sënë nebë gagek luu sën Anutu joo vu mehönon lo. Hagar nebë Horek muginsën sën Anutu vo vu alam Yuda ggëp Kedu Sinai wirek lo, beyi mewis lo detu Horek yi ngaa meris.

²⁵ Kedu Sinai nedo dob Arabia sën Hagar yi mewis lo yö hir dob lo, lob sënë nebë Yerusalem sën nedo dob agi. Lob Yerusalem sën nedo dob agi, losho yi mewis lo detu ngaa-dob-yi yi ngaa meris bedeginengin sir pin.

²⁶ Rëḵ mu Yerusalem ngwë sën nedo vavunë lo, og saga nebë Abraham venë soḡek, gengaa ti su tu ala medeginengin yi rë. Lob avëh saga vonḡ bë hil pin atad.

²⁷ In dekevu meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya nebë:

“Hong avëh sën genare newam meris

gesu geḵo nalum ti rë lo,

kwam vesa rot!

Hong sën su genevimengin nalum ti rë lo.

Ayem jaḵ meḡenanër rangah nabë ahëm nivesa rot!

In avêh sên regga ni nelêlin yi lo yi mewis rêk ngahij sekê rot kesuu avêh sên nedo ving regga lo hen.”

²⁸ Log arig lo! Ham nebê Isaak. Ham nebê hurmahen sên Anutu vong yam in bê gâgek semusên sên nêr vorot lo anon jak lo.

²⁹ Rêk hurmahen sên ata ko yi nebê hil atad deneko hil pin lo nelê hurmahen ngwê sên degwa vu Anon Vabuung lo paya wirek besis begô vu yi, lom yik gwêbeng nebê saga ving.

³⁰ Rêk mu dekevu Sara yi gâgek meneggêp lok Anutu-yi-kapiya bê, “Gwetii hong hur avêh luho nalu dena in hur avêh nalu su rêk dok nah bôm geving sa nalug rê, gağ rêk nama!”

³¹ Om arig lo, hil su nebê hur avêh nalu hil rê, gağ hil nebê venê sogek nalu hil.

5

Hil Sên Kerisi Ko Hil Vêr In Ngaa Nipaya Lo Hil Su Malad Anonin Ngaa Nipaya Gôkin

¹ Kerisi ko hil vêr in ngaa sên deginengin hil lo in bê hil su agurek nah ngaa ti babu megegin hil nah gôkin. Om ham bare niwêek geham su gurek Horek babu medeginengin ham.

² Ham ngo! Sa Paulus sa bê nanêr vu ham nabê: Nabê degerah* ham navimin, og Kerisi su rêk dok vu ham rê, gağ rêk nama!

³ Lob sa bê nanêr gâgek sênê vu ham gôkin nah rê nabê: Bê ham gwerah* navimin, og ham rêk sepa dok Horek megwevong noh vu pin geving. Rêk nabê ham kweyêh horek timu og ham rêk malamin nama.

⁴ Nabê ham kwamin bo nabê ham sepa dok Horek in gevong meham natu mehônnon yohvu, og ham kwehe ham vêr in Kerisi-yi-alam. Om Anutu su rêk nanêr ham nabê ham alam yohvu rê, gağ rêk nama.

⁵ Rêk Anon Vabuung nelok vu hil behil nid wêek menavo kwad in buk sên Anutu nanêr hil nabê hil mehônnon yohvu jak sên hil ayod neya timu vu Kerisi lo.

⁶ In hil sên Kerisi-yi-alam hil lo, nabê hil herah* navid ma hil su herah* navid rê, og sagak ngaa meris besu nelok vu hil rê. Gağ ngaa anon sogek nebê hil ayod neya timu vu yi, bahêd neving yi losho alam vahi pin sên ayoj neya timu vu yi lo.

⁷ Wirek ham nesepa lok yi nivesa, lok mağ re ggêrin ham om sên gwêbeng ham su nesepa lok gâgek anon rê-ê?

⁸ Anutu sên ggooin ham rağ lo su ggêrin ham yah nebê saga rê!

⁹ Ngaa nipaya yik nebê yist*. Gâgek nipaya mahen teka nelok ya ham ti ti ayomin, lob denenêr yoh vu ham pin lob nevang beham pin nimin paya nerak.

¹⁰ Rêk Mehôböp vo niwêek vu sa besa kwag nevo bê ham rêk gwevu gâgek nipaya saga na, gemêm hil sepa dok kwa timu. Rêk mu alam sên denevong gâgek nipaya neverup lok ham lo, nabê sir los arêj ma alam meris, og hir ngaa nipaya sênê neggêp vu sir berêk degeko nyêwewen dok nah.

¹¹ Lob arig lo, alam sagi ahêj sengên vu sa, in senêr bê Yesu diik rağ kelepeko* in bê geço hil nah vu Anutu. Gağ bê sa nanêr nabê hil gerah* navid in bê hil anah vu Anutu, og su rêk ahêj sengên vu sa rê, gesu rêk dedeginengin ngaa maggin jak sa rê.

¹² Ham nanêr vu alam sên denevong gâgek nebê agi neverup lok ham lo nabê sahêg neving bê degerah paya gedeketöv navij na!

¹³ Lob arig lo, Anutu ggooin ham rağ in bê geço ham vêr in ngaa sên deginengin ham lo. Rêk mu ham gwêgin ham nivesa geham su kwamin bo

nabë neko ham vër in Horek, om mëm ham gwevong ngaa sën ham malamin anonin lo jeggin jeggin noh vu kwamin. Gaḱ mu ham ahëmin geving ham beham ngo dahun ham. Ham su kwamin bo nyëvewen rë, gaḱ ham dok vu ham nyëmasën.

¹⁴ In hil nasupin Horek pin lok yah gagek timu sënë nebë: Ahëm geving alam sën denedo dus vu hong lo nabë sën ngo ahëm neving hong!

¹⁵ Ham gwegin ham nivesa. Gaḱ nabë ham medo nanër ham menakwër yalek dok ham ayomin, og ham rëḱ basap ham beham kwetëḱin ham genyëḱ gëp meris.

Anon Vabuung Yi Ngaa Los Hil Ngaa Mugeng

¹⁶ Om sa nanër vu ham nabë: Nabë ham sepa dok Anon Vabuung megegin ham, og ham su rëḱ malamin anonin ngaa nipaya meham gwevong rë.

¹⁷ In hil nemalad anonin ngaa sën Anon Vabuung nelë bë su yoh vu rë lo, log Anon Vabuung ahë neving bë hil gevong ngaa nivesa sën hil ayod ninelëlin lo. Luho medo denesis begö vu sir, om ham su yoh vu bë rëḱ gwevong ngaa nivesa sën ham kwamin nevo lo banon jaḱ rë.

¹⁸ Rëḱ mu nabë ham nesepa lok Anon Vabuung, og Horek su negin ham rë.

¹⁹ Lob ngaa sën hil nemalad anonin lo nebë sënë: Hil nehevong baggëb, gehil nehevong ngaa sën su yoh vu rë lo, gehil kwad nevo ngaa jeggin jeggin rak ngaa sën alam denevun sir in lo.

²⁰ Hil kwad neya vu ngaa vahi kesuu Anutu, hil nehevong parahek los katoong. Hil nevasuh hil menasis begö vu hil vewen vewen, hil nanër hil, hil ayod nesis yi, hil ahëd sengën menehevong paang. Hil nevingwëng rak ngaa nipaya vunsën in bë gaḱo hil jaḱ, hil nemehoo hil, hil nevasuh hil.

²¹ Hil nehalë mehö ngwë paya in ngaa nivesa töḱ vu sir, hil nanum bël mengëës menekeyevin, hil nehevong nos böp los nanum benehevong raro nipaya gengaa jeggin jeggin, log hil nehevong ngaa nipaya aggagga pin nebë saga ving. Lob sa bë nanër vu ham gökin nabë sën senër vu ham wirek lo nabë: Alam sën denevong ngaa nebë aga, og su rëḱ dedok na Anutu-yi-nyëḱ bedemedo geving yi rë.

²² Rëḱ mu Anon Vabuung tahu hil lok ngaa nebë sënë: Hil ahëd geving hil, hil medo los kwad vesa, hil ayod gëp revuh, hil su abo dok nipaya nyëvewen, hil kwad bo mehö ngwë madok vu sir, hil napiik vu ngaa nivesa, hil gevong niröp noh vu sën hil nanër lo.

²³ Hil malad yes, hil najom hil ahon in ngaa nipaya. Gaḱ horek ti su neggëp in bë nanërin ngaa nebë sënë rë.

²⁴ Lob mehönon sën detu Kerisi-yi-alam lo, og desis ngaa sën malaj anonin lo los ngaa nipaya sën ayoj nevu nevu in lo rak ya kelepeḱo* in bë nama na.

²⁵ Anon Vabuung nevo niwëëḱ vu hil, lob hil ayoh vu bë sepa dok ngaa nivesa, om hil agurek babu mesepa dok vaha jaḱ buk pin.

²⁶ Hil su sepa dok ngaa sën geko hil arëd jaḱ lo, gehil su gevong bemehö ngwë ahë sengën jaḱ, gehil su galë mehö ngwë sën alam vahi deneḱo sir rak lo paya.

6

Hil Adok Vu Hil Arid Lo Sën Denetök Rak Maggin Lo

¹ Arig lo! Bë ham ti gevong ngaa nipaya ti beham jaḱ ni, og ham sën nesepa lok Anutu niwëëḱ lo tato aggata niröp vu yi. Rëḱ mu ham gwevong nabë saga los malamin yes. Geham su gweko ham jaḱ, gaḱ ham gwegin ham, in ngaa nipaya rëḱ pelëpin ham beham rëḱ bës geving.

² Ham doḵ vu ham vewen vewen beham kwerë maggin sën netök vu ham lo. Ham gwevong nabë saga in ham gwevong noh vu Kerisi yi horek.

³ In nabë mehö meris ti kwa bo yi nabë yik mehö-los-bengö ti, og mehö saga nekuung in yi.

⁴ Rëḵ mu alam pin yö deseggi hir huk medejaḵ ni rë, loḵ mëm nabë nivesa og mëm kwaj vesa in, gaḵ su degeḵo sir jaḵ in nabë dekesuu mehö ngwë.

⁵ In Mehöböp rëḵ seggi hil pin ti ti in hil ngo hil huk sën hil nehevong lo.

⁶ Log ham doḵ vu ham alam sën denenër Anutu yi gageḵ vu ham lo jaḵ ngaa navij yi.

⁷ Ham su gwekuung in ham! In hil su ayoh vu bë tetuhin Anutu rë, gaḵ rëḵ gevong nyëvewen vu hil noh vu ngaa sën hil nehevong lo.

⁸ Bë mehöti sepa doḵ ngaa nipaya sën mala anonin lo, og rëḵ natök jaḵ nyëvewen nipaya bemala nama. Gaḵ nabë sepa doḵ Anon Vabuung megevong ngaa nivesa, og rëḵ geḵo nyëvewen nivesa vu Anon Vabuung bemedo mala-tumsën degwata.

⁹ Om hil su nid tebö in ngaa nivesa. In nabë hil su sekëd nama in rë gehil gevong niwëëḵ, og hil rëḵ gaḵo nyëvewen nivesa doḵ nah vu tamusën.

¹⁰ Om nabë aggata neggëp behil ayoh vu bë gevong ngaa nivesa vu mehö ngwë, og hil gevong. Hil adok vu mehönon pin nabë saga, rëḵ mu hil kwad bo hil arid lo sën ayoj neya timu vu Yesu lo namugin kesuu alam dahis.

Paulus Kwa Vesa In Sën Kerisi Diik Raḵ Kelepeḵo

¹¹ Log ham gwelë gageḵ dus ti sën agi nivesa! Yik sengo kevu raḵ nemag niröp gesa kevu böpata!

¹² Alam sën denevongin bë ham gwerah* navimin lo denevong nebë saga in bë alam vahi degelë sir nivesa medegeḵo sir jaḵ. Log denevong saga in bë denoh nenga in ngaa maggin sën netök vu alam sën denenër bë Kerisi diik raḵ kelepeḵo* in hil lo.

¹³ Yönon, denerah* navij, rëḵ mu su denesepa loḵ Horek pin rë gema. Gak denevongin bë ham gwerah* navimin in bë yö denanër hir huk rangah medegeḵo sir jaḵ in.

¹⁴ Rëḵ sa, og sa nehaḵo sa raḵ in ngaa timu sënë nebë: Hil Mehöböp Yesu Kerisi diik raḵ kelepeḵo*, lob vong bengaa dob yi su yoh vu bë najij sa gökin rë. Lob sa su rëḵ malaḡ anonin ngaa dob yi gökin nah rë.

¹⁵ In mehöti sën tu Yesu Kerisi yi alam raḵ lo, nabë rah* navi ma su rah* navi rë, og sakaḡ ngaa meris, gaḵ ngaa anon nebë mehö saga tu mewis raḵ.

¹⁶ Lob alam pin sën kwaj nevo gageḵ agi bedeneseḵa loḵ lo, og Anutu kwa gevongin sir begevong bayoj gëp revuh, in detu alam Israel raḵ.

¹⁷ Om mehöti su geḵo gageḵ saga jaḵ gökin nah. Alam denevong rii raḵ sa in Yesu yi hur sa, bebegö niben neggëp loḵ sa navig vorot beyik ggevek saga.

¹⁸ Arig lo, hil Mehöböp Yesu Kerisi gevong semusën vu ham anomin. Yönon.

Kapiya Sën Paulus Kevu Vu Kerisi-yi-alam Vu Epesus

¹ Sa Paulus sën Anutu ggooin sa rak in bë sa natu Kerisi yi sinarë. Sa kevu kapiya sënë yök vu Anutu-yi-alam ham sën ham ayomin neya timu vu Kerisi menepiik vu lo.

² Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevang semusën vu ham beham ayomin gëp revuh.

Anutu Vo Semusën Pin Vu Hil Rak Kerisi

³ Hil gaço hil Mehöböp Yesu Kerisi Ama Anutu arë jak in vong Kerisi yam, lom ço yağek yi semusën nivesa vesa pin sën nelok vu hil anod lo yam vu hil.

⁴ Yönon, yö ggooin hil rak wirek gesën su tung yağek los dob rë geyö nahën lo. Ahë neving hil beggooin hil rak betato hil bë hil natu Yesu yi alam gehil natu mehönon nid röpsën, gesu gelë nabë ngaa nipaya gëp vu hil.

⁵ Geyö kwa vo wirek ving bë rëk semu hil nabë sënë, lom nër vorot bë Yesu Kerisi rëk geço hil nah vu yi lom mëm nanër hil nabë nalu hil.

⁶ Hil su nehevong ngaa nivesa ti in bë mëm gevong nabë saga doğ nah vu hil rë, gağ ahë neving Nalu Yesu om sën nevang vu hil nyëmasën, om hil gaço arë jak na vavunë rot.

⁷ Log Nalu sagi keseh niğök ya in bë kevoh hil ngaa nipaya na gesu gëp vu hil, log mëm geço hil nah vu Anutu.

⁸ Lob nevang yi semusën sënë böpata rot vu hil gesu neggulin rë. Genevo kwa los netatekin gağek degwa vu hil ving.

⁹ Tatekin gağek sën kwa nevo wirek beyö neggëp vunsën vu yi lo vu hil.

¹⁰ Nebë, buk govek na rë, lok mëm Kerisi natu ala bengupin ngaa pin jevuh ti bedegevek babu. Ngaa pin vu yağek gengaa pin vu dob.

¹¹ Lob Anutu nevang ngaa pin banon nerak neyoh vu yö kwa, om kwa vo wirek benër vorot bë Kerisi rëk geço hil nom behil natu yi alam.

¹² Ggooin he alam Yuda rak wirek lok sën Nalu yö nahën gesu yam dob rë lo, in bë he kwamin bo Kerisi megegin yi. Lob saga neço Anutu arë rak benetato niwëek rangah vu mehönon.

¹³ Lok mëm gwëbeng sënë ham alam-yu-ngwë nengo gağek anon ving beham hurek babu. Gağek anon sënë nebë Bengö Nivesa sën tatekin vu ham nebë Anutu ro aggata in bë geço ham nah vu yi lo. Ham vong ving ggovek, lok mëm Anutu vong Anon Vabuung yam belok ya nedo ham ayomin yoh vu sën nër vorot lo, in bë tato nabë yi alam ham.

¹⁴ Lob Anon Vabuung saga netato rangah bë Anutu bago hil tu yi alam ggovek ya. Geyö rëk medo tato nabë sënë in geço Anutu arë los niwëek jak. Rot bena berup doğ buk sën anon jak bAnutu geço hil nah medo geving yi lo.

Paulus Jom Rak Bë Anutu Bo Kwa Vu Alam Epesus

¹⁵ Nebë saga lom sa hangö bë ham ayomin neya timu vu Mehöböp Yesu geham ahëmin neving yi alam.

¹⁶ Lom sa ahëğ nivesa rot vu Anutu in ham buk gerangah, mesa medo najom rak in ham gesa su nehevuu rë.

¹⁷ Sa medo najom rak nebë hil Mehöböp Yesu Kerisi yi Anutu sën Ama los niwëek lo gevong beham natu alam los kwamin beham jak gağek los degwa ni beham jak Kerisi ni nivesa.

¹⁸ Lob sa najom rak ving bē gevang beyi gagek gēp rangah vu ham beham jak ni, gemēm ham jak ni geving nabē ham nevo kwamin in yi menedo. In ggooin ham rak in bē ham natu yi alam bemedo geving yi gēp yagek. Log vongin bē gevang yi ngaa nivesa los arē arē ngahisekē rot vu ham.

¹⁹ Log sa bē ham jak ni nabē Anutu niwēek bōpata rot kesuu ngaa vahi pin, log nevang niwēek saga vu hil ving behil ayod neya timu vu yi. Nebē sēn vong ngaa niwēek bōpata

²⁰ sēn ko Kerisi vēr in alam-diiksēn bevesa loḵ yah, betung yi ya nedo nema vesa ggēp yagek lo.

²¹ Lob tu ala mekesuu alam bōp los ggev gengaa los arēj, gengaa niwēek pin sēn denedo yagek babu lo. Yōnon, kesuu ngaa pin sēn arēj neggēp vu dob agi, gesēn arēj rēḵ berup gēp Buk-tamusēn lo.

²² Log Anutu tung ngaa pin loḵ ya nema ggovek ya bevong tu Kerisi-yi-alam pin hir yusekē in ngaa pin ala yi.

²³ Lob vong bē Kerisi-yi-alam pin detu Kerisi navi, lob Kerisi sēn nedo loḵ ngaa pin vu yagek los dob lo nedo loḵ yi alam pin ti ti ving benero sir yoh vu kwa.

2

Hil Bē Rēḵ Malad Nama Rēḵ Kerisi Luḵ Yam In Hil

¹ Lob wirek ham bē rēḵ malam nama na verōḵ yi in ham nekweyēh gagek los nevang ngaa nipaya.

² In ham nesepa loḵ aggata-dob-yi. Ham nevang ngaa nipaya geham nengamin yes vu memō nipaya hir ala Satan sēn tu ala menegin ngaa pin sēn neggēp yagek babu los dob lo. Gememō sēnē yō nahēn nevang huk loḵ alam sēn su nengaj yes vu Anutu rē lo ayoj.

³ Wirek og hil naha rak sir gehil medo nesepa loḵ ngaa sēn hil ahēd neving lo menehevong. Hil ngo nesepa loḵ ngaa los ayo nevu nevu sēn hil kwad nevo los hil malad anonin lo, gehil su kwad nelah loḵ rē. Lob Anutu ahē sengēn vu hil rot wirek bevongin bē kevoh hil na. Nebē sēn nahēn ahē sengēn vu alam vahi bevongin kevoh sir na agi, in nahēn denesepa loḵ ngaa nebē sagi.

⁴ Rēḵ mu Anutu mehō kwa vonginsēn degwa lob kwa pesivin hil pangsēn rot.

⁵ In hil ngaa nipaya tato bē hil rēḵ malad nama, rēḵ ma gAnutu vong behil atu mewis nebē sēn vong beKerisi vesa loḵ yah bekedi rak yah vu bedub lo. Ko hil yah vu yi nyēmasēn, gak su vong loḵ yah hil ngaa nivesa ti rē.

⁶ Hil atu Yesu-yi-alam lom Anutu ko hil rak ving yi benēr vorot bē hil rēḵ medo doḵ ti gēp yagek.

⁷ Nevong nebē saga in bē alam degelē degwata los degwata vu Buk-tamusēn nabē Anutu mehō semusēn degwa yōnon rot, in nevang ngaa nivesa saga vu hil degwa rak Kerisi Yesu.

⁸ Ham su yoh vu bē gwevang ngaa ti doḵ nah in gweko ham vēr in ham nipaya nyēvewen rē. Gak mu Anutu semu ham rak sēn ham ayomin neya timu vu Yesu lo, bevong ham vēr nyēmasēn.

⁹ Degwa su neggēp vu ngaa nivesa sēn ham nevang lo in bē ham rēḵ gweko arēmin jak rē.

¹⁰ In Anutu nesemu hil yoh vu yō kwa. Nevong behil atu Kerisi-yi-alam in bē hil gevang huk nivesa vesa sēn kwa vo wirek benēr vorot bē hil gevang lo.

Kerisi Supin Alam Yu Luu Detu Yu Timu

¹¹ Om ham su kwamin birek in sēnē: Wirek ham navimin tato ham nebē ham alam-yu-ngwē. Log alam sēn denerah* navij lo denenēr ham bē 'alam sēn su denerah* navij rē' lo.

¹² Og vu buk saga ham su nevo kwamin in Kerisi rë, gaḵ alam Israel denelë bē ham alam-yu-ngwë, log gagek sën Anutu joo raḵ sir lo, og su joo raḵ ham ving rë. Log ham su nevo kwamin in ngaa nivesa ti menegin nebë alam Israel rë, gAnutu sogek su nedo ving ham in bē doḵ u ham rë.

¹³ Rëḵ mu mēm gwëbeng sënë og ham sën nedo adingnë wirek lo yam dus vu he Israel, in Kerisi keseh nikök in ham.

¹⁴ In netu hil mehō-mamer-yi in bē hil medo jevuh ti, lob supin he alam Yuda ving ham alam-yu-ngwë yam. Log kevoh ḵatum sën neruu hil lo ya gesupin hil behil atu alam degwa timu.

¹⁵ In degwa nebë vasap navi bediik mekevoh gagek sën nevonḡ behil nehalë hil paya lo ya. Gagek sën kevoh ya-ë, og yik Horek sën nedeginengin gagek ngahisekë raḵ he menenërin ngaa vahi vu he ving lo. Log nevonḡ nebë sagi in bē he Yuda geham alam-yu-ngwë behil natu yō yi alam mewis degwa timu bemedo jevuh ti.

¹⁶ Yōnon, diik raḵ kelepeko* in bē gevong behil natu anon timu begagek sën neggëp vu hil lo nadiik na, loḵ mēm geḵo hil pin doḵ ti nah vu Anutu.

¹⁷ Om sën ḵo Bengō Nivesa mamer-yi beyam nër. Vong mamer vu ham sën nedo adingnë lo, gevu he sën nado dus lo ving.

¹⁸ Yōnon, Yesu vong behil vu luu ayam loḵ ti vu Ama, gevong Anon Vabuung yam tateḵin aggata vu hil.

Hil Sën Kerisi-yi-alam Lo Og Hil Atu Anutu Yi Dub Sogek

¹⁹ Nebë saga om gwëbeng sënë ham su nebë alam-yu-ngwë los alam nenga nenga rë. Gaḵ ham tu Kerisi-yi-alam geyi nyëḡ tu ham nyëḡ, geham nebë alam sën denedo loḵ Anutu yi beggang ving yi.

²⁰ Log ham nebë beggang sën Anutu lev, gemudeng sën ham nare raḵ nebë alam sinarë nyëdahis losho alam-denenër-gagek-rangahsën. GeYesu tu degwasekë nebë gelong niwëëk sën beggang nyëketu yi.

²¹ Lob gadu beggang sekë pin ahon bebbegang anon pin köpek, lob beggang saga tu dub vabuung yōnon betu Mehöböp yi ngaa.

²² Log Kerisi-yi-alam ham, lob ham nebë beggang sekë sën delev beggang raḵ beham tu Anutu yi dub in Anon Vabuung doḵ medo.

3

Paulus Yi Huk Bë Nanër Bengō Nivesa Vu Alam-yu-ngwë

¹ Nebë saga, om sën sa Paulus seya nado ḵarabus in sën senër Yesu Kerisi rangah vu ham alam-yu-ngwë lo.

² Maḵ ham ngo ggovek bē Anutu vo gagek semusën sën vingin bē nanër vu ham lo vu sa in bē sa gaḵo nöḵ vu ham.

³ Log yik tato gagek sën neggëp vunsën wirek lo rangah vu sa, yoh vu gagek dus sën sa ḵevu yök vu ham wirek lo.

⁴ Om nabë ham natevin, og ham yoh vu bē jaḵ ni nabë seraḵ Kerisi yi gagek sën neggëp vunsën wirek lo ni.

⁵ Anutu su tateḵin gagek sënë vu alam sën denedo dob wirek lo ti beḵaḵ ni rë. Gaḵ gwëbeng og Anon Vabuung tateḵin vu Anutu yi sinarë los yi alamenenër-gagek-rangahsën mederaḵ ni.

⁶ Log gagek sënë nër bē Yesu Kerisi vong Bengō Nivesa yam in bē ham alam-yu-ngwë doḵ nam geving he alam Yuda behil natu alam degwa timu. Lob gagek sën Anutu joo wirek bē gevong vu he lo, og vong vu ham ving.

⁷ Lob Anutu vong semusën vu sa nyëmasën raḵ yō yi niwëëk, gevong besetu yi hur in bē sa nanër Bengō Nivesa sënë rangah.

⁸ Gak sa mehō nig paya gAnutu-yi-alam pin nijvesa kesuu sa. Rēk vong semusēn anon saga loḵ yam sa nemag nyēmasēn, in bē sa nanēr Kerisi yi ngaa anon nivesa sēn nevang in bē doḵ vu alam-yu-ngwē lo rangah vu sir.

⁹ Log sa tateḵin vu mehōnon pin nabē Anutu vong gagek sēn neggēp kesii wirek lo tōk yam rangah banon rak nebē sēnē. In gagek sagi yō neggēp kesii loḵ Anutu ayo vu buk sēn tung dob lo rot begwēbeng.

¹⁰ Neggēp kesii wirek in bē ngaahur hir ggev los ngaahur nij wēēk vu yagek babu degelē Kerisi-yi-alam gwēbeng sagi medejaḵ ni nabē Anutu mehō kwa bōp kesuu sir pin.

¹¹ In yō kwa vo nyēdahis meneggēp loḵ ayo vorot bē hil Mehōbōp Kerisi Yesu rēk gevong ngaa sēnē banon jaḵ.

¹² Hil ayod neya timu vu Yesu om sēn hil su nahōneng in Anutu mala rē, gaḵ hil naha raḵ yi los najom raḵ ya vu yi nebē sēn hil atu yi alam nirōp lo.

¹³ Om sēn sa bē nanēr vu ham nabē ham su newamin jaḵ geseḵēmin nama in ngaa maggin sēn nedeginengin sa lo rē. Gaḵ mu ham napisek in ngaa saga tōk vu sa, in netōk vu sa raḵ degwa sēn sa nehaḵo Bengō Nivesa yōk vu ham lo.

Paulus Vongin Bē Alam Epesus Dejaḵ Ni Nabē Kerisi Ahē Neving Sir

¹⁴ Om sēn sa najom raḵ in ham pangsēn geneketag vu hil Mehōbōp Yesu Kerisi Ama Anutu bē doḵ vu ham.

¹⁵ In alam yagek-yi los dob-yi pin degwaj yi.

¹⁶ Sa najom raḵ vu yi nebē: Ngaanon los niwēēk nivesa pin neggēp vu yi, om gevong Anon Vabuung nōk vu ham in bo gadu doḵ ham ayomin beham bare niwēēk.

¹⁷ Gesa najom raḵ nebē: Ham ayomin na timu vu Kerisi, lom mēm yō rēk medo doḵ ham ayomin. Lob ham jaḵ ni nabē Anutu ahē neving ham rot, bemēm ham bare niwēēk jaḵ degwa saga, nabē sēn ḵele gega neluḵ ya dob benare niwēēk.

¹⁸ Bemēm ham los Anutu-yi-alam pin rēk jaḵ ni nabē Anutu ahē neving hil pangsēn rak buk pin kesuu ngaa vahi pin, gesu mala nenga in hil ma ni nelēlin hil rē.

¹⁹ Gesa najom raḵ bē ham jaḵ ni nabē Kerisi ahē neving hil rot kesuu ngaa pin sēn hil mehōnon naraḵ ni lo. Om mēm Anutu rēk doḵ medo ham ayomin begevong beham nabē yi, gengaa nipaya ti su gēp vu ham. Gaḵ ham gwevong ngaa pin nabē sēn Anutu nevang lo.

²⁰ Log hil gaḵo Anutu arē jaḵ, in yō yoh vu bē gevong ngaa bōp bōp vu hil kesuu ngaa pin sēn hil ayoh vu bē ketag in los kwad bo lo. Nevang ngaa nebē saga raḵ yō niwēēk sēn nevang huk loḵ hil ayod lo.

²¹ Nebē saga om hil sēn Kerisi-yi-alam hil lo, og hil los Kerisi Yesu ngo medo gaḵo Anutu arē jaḵ noh vu buk pin degwata los degwata. Yōnon.

4

Hil Sēn Kerisi-Yi-Alam Hil Lo Atu Kerisi Anon

¹ Sa nado ḵarabus in Mehōbōp yi mehō sa. Om sa bē nanēr vu ham nabē Anutu ggooin ham raḵ, om ham gwevong ngaa pin nivesa noh vu sēn kwa nevo bē yi alam degevong lo.

² Ham su gweḵo ham jaḵ, gaḵ ham malamin yes beham nahubin ham, geham najom ham ahon geham su bo doḵ ngaa nipaya sēn ham vahi denevang vu ham lo, gaḵ ham ahēmin geving ham.

³ Ham nimin wēēk in ham su basuh ham, gaḵ ham medo jevuh ti nabē sēn Anon Vabuung ahē neving bē ham gwevong lo. In nabē ham gwelē ham

nivesa bemedo jevuh ti, og saga rëk naduu ham ahon beham natu degwa timu.

⁴ In yik hil atu anon timu, geyik Anon Vabuung timu nedo, log ham bo kwamin in sën Anutu ggooin ham raḷ lo.

⁵ Kê! Yik hil Mehöböp timu nedo, gehil nehevong ving ggëp ti, gehil naripek bël ggëp ti.

⁶ Log yik hil Anutu timu nedo. Hil pin Amad yi, genetu hil pin alad, genevong behil pin nehevong yi huk, genedo lok hil pin ayod.

⁷ Rëk Kerisi vo yi semusën ti ti ggelek hil pin, behil haḷo nyëmasën yoh vu yö kwa.

⁸ Yoh vu sën dekevu meneggëp lok Anutu-yi-ḷapiya lo nebë:

“Kesuu alam sën denesis begö vu yi lo

beduu sir ahon,

log mëm raḷ yah vavunë

bevo semusën ggelek mehönon nyëmasën.”

⁹ Rëk gagek sën nër agi bë raḷ yah vavunë om saga maḷ tato bë luḷ yam dob sën neggëp gebinë agi muḡin.

¹⁰ Gaḷ mehö sën luḷ yam lo, yik mehö sën raḷ yah vavunë mekesuu yaḡek teb pin lo, lob raḷ yah vavunë in bë natu ala megegin ngaa pin.

¹¹ Log vo semusën aggagga vu yi alam nebë sënë: Vahi denetu sinarë, gevahi denetu alam-denenër-gagek-rangahsën, gevahi deneko lok nyëḡ medenenër Bengö Nivesa vu alam dahis. Vahi denegin Kerisi-yi-alam gevahi denetu tatovaha.

¹² Nevong yi semusën ggelek nebë sënë in bë Anutu-yi-alam pin denatu anon timu megegevong yi huk mededok vu sir, geKerisi-yi-alam ngahijsekë jaḷ bedebare nijwëek.

¹³ Rot behil pin gevong geving gagek gëp ti, gehil pin ajak Anutu nalu ni, lob mëm hil natu mehönon yohvu nabë Kerisi sën mehö yohvu geniröp los dahis lo.

¹⁴ Rëk mu hil su medo gevong ngök ngök nabë hurmahen. Bë hil gevong nabë saga, og mehönon pin hir gagek sën kwaj nevo medenenër lo rëk geko hil nah menom nabë sën sang neko kele nema los ris. Mehönon kuungsën rëk dekepë hil galam nijpaya los kwaj rëk detetuhin hil.

¹⁵ Rëk mu nabë hil ahëd geving hil benanër gagek anon mu, og hil rëk nabë Kerisi behil gevong ngaa pin nabë sën nevong lo, geyö rëk natu yuseḷë begegin hil pin.

¹⁶ Saga nebë sën yuseḷë nesupin mehöti ni len ti ti pin in bë semu anon jak. Gehil pin ti ti nebë telitek menelok vu anon bevo niwëek vu navi. Gelen ti ti nevong huk agga ti ti yoh vu sir. Gemëm ahëj neving sir mesir böp neraḷ lok ti medenare niwëek medenetu anon timu.

Kerisi-yi-alam Desepa Dok Aggata Mewis

¹⁷ Ham tu Mehöböp yi alam om sa bë nanër niwëek vu ham nabë ham su gwevong ngaa jeggjin jeggjin nabë sën alam dahis denevong lo. In su denesepa lok ngaa anon rë, gaḷ kwaj nevo ngaa meris meris mu.

¹⁸ Alam saga og denedo lok malakenu, om sën su deyoh vu bë deseggi gagek medejak degwa ni rë. Anutu vingin bë gevong medemedo malaj-tumsën rëḷ ma gedenedo adingnë, in ayoj ni tebö in yi gesu deneraḷ ni rë.

¹⁹ Alam dahis og su deyoh vu bë deseggi ngaa nipaya los ngaa nivesa medejak ni rë, om sën deggerin sir yah bemedo mekwaj nevo ngaa sën maluh los avëh denevun sir in lo mu pangсэн. Log malaj anonin ngaa nipaya pin bedeneya vu pangсэн.

²⁰ Rëk Kerisi su nër bë ham gwevong nabë sënë rë.

²¹ Ma maḵ ham su ngo Kerisi yi gagek anon sēn he netahu ham loḵ lo rē?

²² Gagek sēnē nebē ham nakah ngaa mugengsēn sēn ham nevonḡ wirek lo vēr in ham, geham gwevuu ham ayomin wirek-hen-yi na. In ngaa mugeng og nesepa loḵ ngaa nipaya sēn ham malamin anonin lo, genevonḡ beham nimin paya neraḵ.

²³ Om ham ayomin mewis jaḵ geham kwamin bo ngaa nivesa mu.

²⁴ Geham jōp gagek anon nirōpsēn-yi los vabuung doḵ nah ham, beham natu mewis jaḵ benimin nabē Anutu.

²⁵ Hil atu alam degwa timu om ham gwevuu gagek lahsēn vun los gagek kuungsēn pin na, geham nanēr gagek los anon mu vu ham.

²⁶ Bē ham ahēmin sengēn og ham gwegin ham nivesa in ngaa nipaya rēḵ ḡep vu ham, gaḵ ham ahēmin nakul beham gwero gagek pevis gehes mala su duk na.

²⁷ In nabē nama og ham rēḵ tateḵin aggata vu Memō Nipaya Satan berēḵ kepē ham.

²⁸ Log mehō sēn neggodek ngaa lo, og su godek ngaa ti ḡokin nah. Gaḵ yō sero huk ti megevonḡ jaḵ nema nirōp in ḡeḵo monē teka jaḵ medoḵ vu yi, gerēḵ doḵ vu mehō ngwē sēn neraḵ vu in ngaa lo geving.

²⁹ Log ham su nanēr gagek jegin jegin berup ham avimin. Gaḵ ham boseḵ menanēr gagek nivesa mu in doḵ vu alam sēn denengo lo mesemu sir.

³⁰ Anutu yi Anon Vabuung loḵ ya nedo ham ayomin in bē tato namugin behil ajaḵ ni nabē Anutu rēḵ ḡeḵo hil vēr in ngaa nipaya nyēvewen behil anah medo geving yi. Om ham su gwevonḡ bAnon Vabuung ayo maggin jaḵ.

³¹ Ham su gwelē mehō ngwē paya, geham su ahēmin sengēn jaḵ, geham su gwevonḡ paanḡ, geham su nanēr pelēsēn jaḵ mehō ngwē, geham su ahēmin nipaya vu mehō ngwē.

³² Gaḵ ham gwelē ham nivesa, geham doḵ vu ham. Log ham su kwamin bo ngaa nipaya sēn mehō ngwē denevonḡ vu ham lo. Gaḵ ham kwevoh na nabē sēn Anutu kwa nevo Kerisi benekevoḵ ham ngaa nipaya ya lo.

5

Hil Sepa Doḵ Ngaa-Rangah-Yi

¹ Anutu ahē neving ham beham tu nalu lo, om ham sepa doḵ vaha begwevonḡ ngaa noh vu sēn Anutu nevonḡ lo.

² Log ham medo gwevonḡ ngaa los ahēmin geving mehōnon pin, nabē sēn Kerisi ahē neving hil belok yah hil bed lo. Lob saga rēḵ natu seriveng nabē seriveng reggu nivesa sēn denevesi in reggu nivesa berup na vu Anutu lo.

³ Log bagḡēb los ngaa ningōhek sēn hil navun hil in lo, gengaa nipaya sēn ham ayomin nevu nevu in lo, og ham sēn Kerisi-yi-alam ham lo, ham su bengwēḡ jaḵ, in sagaḵ su yoh vu rē.

⁴ Ham su nanēr gagek nipaya paya berup avimin, geham su sevēr in gagek kwamasēn-yi, geham su nanēr gagek jegin jegin sēn su yoh vu rē lo genanōp in. In ngaa nebē saga og su yoh vu bē ham gwevonḡ rē, gaḵ ham nanēr ham kwamin vesa vu Anutu in ngaa nivesa vesa pin sēn nevonḡ vu ham lo.

⁵ In ham raḵ ni ḡgovek bē mehō sēn neggodek avēḵ avō, gemehō sēn nevonḡ ngaa ningōhek, gemehō sēn ahē neving bagḡēb benevonḡ jegin jegin lo, sēnē nebē nesepa loḵ ngaa kuungsēn wirek hen nebē jepō los nyēḡ ḡebus beḵo arēj raḵ, og alam nebē sēnē su deyoh vu bē dedoḵ na Kerisi luho Anutu hir nyēḡ rē.

⁶ Ham su gwēbē nengamin vu alam sēn denevonḡ in bē detetuhin ham beham gwevonḡ ngaa nipaya lo. In Anutu ahē sengēn vu alam sēn denekeyēḵ

aye medenevong ngaa jeggin jeggin nebë agi, log rëk bo nyëvewen vu sir geving.

⁷ Om ham los su gwebë dok ti.

⁸ In ham nedo lok malakenu wirek, rëk gwëbeng og Mehöböp nevong beham nedo lok rangah, om ham gwevong ngaa pin nabë alam sën denedo lok rangah lo.

⁹ In alam sën denedo lok rangah lo, og denevong ngaa nivesa mu los ngaa yohvu, gedenesepa lok gagek anon.

¹⁰ Ham seggi ngaa pin bemailamin sepa ngaa sën Mehöböp ahë neving lo.

¹¹ Ham noh nenga in ngaa nipaya los ngaa malakenu-yi in su nelok vu hil rë, gak ham tato rangah vu alam nabë ngaa nebë saga og nipaya.

¹² In ngaa nipaya pin sën denevong vunsën lo, og hil su bengwëng jak, in hil nid nemum in.

¹³ Gak ngaa pin sën neggëp rangah lo, og alam pin denelë medenerak ni,

¹⁴ in ngaa pin sën rangah gelu rak lo, og neggëp rangah rot. Nebë gagek sën dekevu meneggëp lo nebë:

“Hong sën genewëp lo! Kwedi!

Gwevuu diiksën na in

lob Kerisi gevong benyëg geheng in hong gegemedo dok rangah!”

¹⁵ Om ham gwegin ham nivesa. Ham su gwevong ngaa jeggin jeggin nabë alam kwaj masën, gak ham gwevong ngaa pin nabë alam los kwaj.

¹⁶ Ham su basap buk na meris rë, gak ham nimin wëk megwevong huk jak buk pin, in ngaa nipaya neggëp lok buk sën hil nado agi.

¹⁷ Om ham su gwevong nabë sën alam kwaj masën denevong lo, gak ham kwamin bo mejak ngaa sën Mehöböp ahë neving lo ni.

¹⁸ Geham su nanum mekweyevin, in saga nevasap ham beham rëk nimin paya jak, gak mu Anon Vabuung napup ham ayomin og mëm.

¹⁹ Ham medo gwevong Anutu yi sengii los raro, gegwevong tarot nivesa sën gadu ham kenumin, geham gwevong raro dok ham ayomin los kwamin vesa vu Mehöböp.

²⁰ Geham nanër vu Anutu jak buk nabë ham ahëmin nivesa vu yi in ngaa pin sën nevong benetök vu ham lo. Ham nanër nabë saga vu hil Amad Anutu jak Mehöböp Yesu Kerisi arë.

Gagek Rak Maluh Los Venëj

²¹ Log ham su gweko ham jak vu arimin, gak ham dahun ham in lob saga geko Kerisi arë jak.

²² Log ham avëh, ham gurek reggamin babuj nabë sën ham nehurek Mehöböp babu lo.

²³ In ham reggamin tu ham alamin menegin ham nebë sën Kerisi tu yi alam alaj meneko sir yah vu Anutu lo.

²⁴ Om avëh nengaj yes vu reggaj in ngaa pin nabë sën Kerisi-yi-alam pin nengaj yes vu Kerisi lo.

²⁵ Log ham maluh! Ham ahëmin geving ham venëmin nabë sën Kerisi ahë neving yi alam pin bediik lok yah bej

²⁶ in bë gevong benij röp los nij mewis jak lo. Log neripek sir rak bël los nevong yi gagek vu sir,

²⁷ in bë denatu yi alam los nij veseek benijvesa jak, gengaa ningöhek ma ngaa nipaya su gëp vu sir, log mëm rëk gevong bedenatu yi ngaa vabuung gengaa nipaya nama na verök yi in sir.

²⁸ Om ham maluh! Ham ahëmin geving ham venëmin nabë saga. Ham ahëmin geving ham venëmin nabë sën ham ngo ahëmin neving ham navimin lo, in mehöti sën ahë neving venë lo, og yö ahë neving yi.

²⁹ In mehöti su ni nelëlin yö navi rë, gaq yö nevet yi menegin yi nivesa rot nebë sën Kerisi yö negin yi alam lo.

³⁰ Kerisi negin hil nivesa in hil nebë yi reggos los sekë gehil atu navi len ti ti.

³¹ Yoh vu sën Anutu yi gagek nër lo bë, “Maluh rëk gevuu ama lu ata genapiik vu venë beluhu denatu anon timu.”

³² Log gagek vunsën sënë og degwa böpata ngwë neggëp. Yönon, nenër rak Kerisi losho yi alam lo ving.

³³ Rëk mu ham maluh pin, ham ti ti ngo ahëmin geving venëmin nabë sën ham ngo ahëmin neving ham lo. Log ham avëh, og ham gurek reggam in babuj.

6

Gagek Rak Hurmahen Losho Amaj Lu Ataj

¹ Log ham hurmahen, ham huk neggëp. Ham tu Mehöböp yi alam, om ham nengamin yes vu ham amamin lu atamin megwevong noh vu hir gagek.

² In Anutu yi horek nër bë, “Gegurek amam lu atam babuj.” Lob horek saga tu ham Horek muginsën geyi gagek semusën neggëp ving.

³ Gagek semusën sënë nebë, “Ham rëk medo nivesa meham medo hus adingsekë rot gëp dob.”

⁴ Log ham alam hib, ham su gwevong paya vu ham nalumin lo bahëj sengën vu ham, gaq ham gwegin sir nivesa bedesepa doq Mehöböp yi gagek los degevong ngaa pin niröp.

Gagek Rak Hur Losho Alaj

⁵ Log ham hur, ham nengamin yes megwevong noh vu mehö sën tu alamin menegin ham lo aye. Ham gönengin sir, geham ayomin na timu vu sir nabë sën ham neving vu Kerisi lo.

⁶ Geham su gwevong huk jak malaj mu in nabë ahëj nivesa in ham, gaq ham gwevong nivesa vu sir, in ham tu Kerisi yi hur beham nesepa loq Anutu kwa los ayomin timu.

⁷ Ham su gwevong huk in nabë mehönon degelë ham nivesa, gaq ham kwamin vesa megwevong huk los niwëek in Anutu gelë ham nivesa.

⁸ In ham nerak ni vorot bë: Nabë ham gwevong huk nivesa geham su nimin tehö rë, og Anutu rëk gevong nyëvewen doq nah vu ham sën tu hur lo, gevu ham sën tu ala lo geving.

⁹ Log ham sën tu ala lo, ham gwegin ham hur nivesa geving. Ham su gwevong paang los nanër gagek nipaya jak sir, in ham rak ni bë ham los ham hur ham alamin timu nedo yagek benelë ham pin neggëp ti.

Kerisi-yi-alam Nebë Alam-begö-yi

¹⁰ Log arig lo, sa gagek hus sënë nebë: Ham nimin wëek menatu Mehöböp yi alam yönon! Yi mehö niwëek ata, om ham gweko niwëek vu yi.

¹¹ Ham jöp Anutu yi kelenavi los ngaa sën neggërin begö lo doq na ham navimin, in ham bare niwëek gengaa sën Memö Nipaya Satan neving in bë tetuhin ham lo su kepë ham.

¹² In hil su nasis begö vu mehönon rë, gaq hil nasis begö vu ggev los ngaa niwëek sën denegin ngaa malakenu-yi lo, gevu memö nipaya sën denegin yagek babu lo.

¹³ Om ham jöp Anutu yi kelenavi los ngaa sën neggërin begö lo pin dok na ham, in nabë buk nipaya natök vu ham, og ham bare niwëëk bengis begö rot begovek na, gemëm ham medo.

¹⁴ Ham gwevëh gagek anon gëp ham balomin beham bare. Geham gwevong ngaa niröp mu in gërin ham newamin.

¹⁵ Log ham jöp Bengö Nivesa sën neving behil ayod neto revuh lo dok na ham vahamin natu ham suu, in ham bare niwëëk geham su jöpek.

¹⁶ Log ham ayomin na timu vu Yesu jak buk, lob saga natu ham kelenavi sën gërin ham navimin pin lo, in Memö Nipaya Satan yi apop sën netum daggan lo pin dejak vu medenakul.

¹⁷ Log ham kwamin bo sën Kerisi ko ham yah vu Anutu lo besaga natu ham aseeng sën ham nabun yumin dok in gërin begö. Geham gweko gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo pin in Anon Vabuung gevong benatu ham paëp-yu-anil beham ngis begö jak.

¹⁸ Log ham najom jak los kwetag vu Anutu buk gerangah, gAnon Vabuung rëk dok vu ham. Ham su nimin tebó! Gak ham pasang najom jak in Anutu-yi-alam pin.

¹⁹ Log ham najom jak in sa geving nabë sa bengwëng og Anutu gevong gagek berup savig besa nanër Bengö Nivesa sën neggëp kesii wirek lo nam rangah, gesa su gönengin mehönnon malaj.

²⁰ Setu Bengö Nivesa sënë yi hur ti in nanër rangah, lom deduu sa besën seyam nado karabus agi. Om ham najom jak nabë sa su göneng in mehönnon megevuu huk sënë na, in saga og su yoh vu rë, gak sak nanër rangah metatekin mena rot.

Gagek Hus

²¹ Hil arid Tukikus nelok vu sa balu nehevong Mehöböp yi huk lob sa ahëg neving yi. Lob neyök vu ham berëk nanër sa los ngaa pin sën netök vu sa lo rangah vu ham bemëm ham jak huk sën sa nehevong lö ni.

²² Yik sa hevong yi meyök vu ham rak degwa sënë in bë nanër sa bengög vu ham begevong beham nimin wëëk jak.

²³ He arimin ham, om hil Amad Anutu luho hil Mehöböp Yesu Kerisi degevong beham pin ayomin gëp revuh, geham ahëmin geving ham, geham ayomin na timu vu luho.

²⁴ Luho degevong semusën vu ham sën ham ahëmin neving hil Mehöböp Yesu Kerisi rot menedo lo.

Kapiya Sën Paulus Kevu Vu Kerisi-yi-alam Vu Pilipi

¹ Kerisi Yesu yi hur sa Paulus geTimoti, balu kevu kapiya sënë yök vu ham Pilipi pin sën Kerisi Yesu yi alam ham lo, ving ggev sën denegin dub los alam sën denelok vu ham lo.

² Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevang semusën vu ham bedevong ham ayomin gëp revuh.

Paulus Kwa Vesa Vu Anutu

³ Sën sa kwag nevo ham lo, og sa najom rak vu sa Anutu los kwag vesa in ham rot.

⁴ Lob sën sa neketag vu Anutu bë doḱ vu ham lo, og sa neketag los ahëḱ nivesa in ham.

⁵ Sa kwag vesa in ham nelok vu sa gesa nanër Bengö Nivesa rangah. Vu nyëdahis rot beberup gwëbeng.

⁶ Lob seraḱ ni ggovek bë Anutu yö vong huk nivesa loḱ ham ayomin vu nyë dahis, lob yö rëḱ medo gevong rot begovek na doḱ buk sën Kerisi Yesu duk nom lo.

⁷ Log sën sa kwag vesa in ham lo, og sagak yoh vu. In buk vahi og sa nado karabus, log buk vahi og sa nehevong huk in bë gadu Bengö Nivesa balam degevang geving niwëëk. Lob nelok buk saga pin, og ham kwamin nevo sa, om huk sën sa nehevong banon neraḱ menesemu alam vahi lo, og yik ham nevang huk sagi ving behil kwad vesa loḱ ti, om sën sa kwag nevo ham yoh vu buk pin.

⁸ Senër yönon neggëp Anutu mala bë sayog nepebip sa in bë senök galë ham pin, in sahëḱ neving ham nebë sën Kerisi Yesu ahë neving ham lo.

⁹ Lob sa najom rak in ham bë ham ahëmin geving ham niwëëk rot noh vu buk pin bena meböpata jak. Gesa najom rak ving bë ham natök vu kwa nivesa rot beham seggi ngaa pin,

¹⁰ In ham jak ni nabë nivesa ma nipaya. Nabë saga in ham natu alam yohvu gengaa nipaya su gëp vu ham rë, rot bena berup doḱ buk sën Kerisi duk nom lo.

¹¹ Lob ngaa niröp sën Yesu Kerisi yoh vu bë gevong banon jak dok hil ayod lo napup ham ayomin rot. In sënë rëḱ geḱo Anutu arë jak nabë mehö niwëëk los arë böpata.

Paulus Ya Karabus Lob Sënë Loḱ Vu Bengö Nivesa

¹² Arig lo, sa bë ham jak ni nabë ngaa sën töḱ vu sa agi, og su ggërin Bengö Nivesa rë. Gaḱ nelok vu meneya rot.

¹³ In alam-begö-yi pin sën denegin mehö-los-bengö Sisar* yi beggang lo, galam vahi pin, og derak sa nig ggovek ya bë seyam karabus in Kerisi yi hur sa.

¹⁴ Lob arig lo ngahisekë sën ayoj neya timu vu Mehöböp lo kwaj nevo sa bë seyam karabus, lob ayoj niwëëk rak in sënë, lob devuu ggönengsën ya genij wëëk rak medenër Anutu yi gagek rangah.

¹⁵ Yönon, sir vahi og ahëḱ nipaya in sarëḱ ya, lob denevang in bë dedahun sa, om sën denenër Kerisi yi gagek rangah rak degwa sënë, rëḱ sir vahi og ahëḱ nivesa medenenër Kerisi arë los ayoj niröp.

¹⁶ Alam sënë derak ni bë sa nado sënë in bë sa gadu Bengö Nivesa, om sën ahëḱ neving sa medenenër gagek rangah.

17 Rêk sir vahi og denenêr Yesu yi gagek in bê degeko yô arêj jak. Gağ ayoj su niröp rê. Yönon, denevong in bê debo maggin la doğ na geving vu sa doğ karabus.

18 Rêk yik sagak ngaa meris. Bê denanêr los ayoj niröp, ma su denanêr los ayoj niröp rê, og yik ggovek. Denenêr Kerisi yi gagek rangah, om sa kwag vesa in sênê, gesêk kwag vesa rot.

19 In serak ni bê ngaa sênê rêk doğ vu sa besêk medo nivesa, in serak ni ggovek ya bê ham nejom rak yoh vu buk in bê doğ vu sa, lob Yesu Kerisi yi Anon Vabuung gadu sa.

20 Sa navo kwag in ngaa timu, gesa hevong ving bê rêk anon jak nabê: Sa su rêk nig namum in ngaa sên sa nehevong ggêp dob lo ti rê. Gağ nabê sa nadiik, ma nabê sa medo vesag, og sa bê gevong ngaa pin sênê los nig wêek in geğo Kerisi arê jak. Vu pehi sênê, genoh vu buk pin.

21 In sa og sa kwag nevo nebê sênê: Nabê sa medo vesag og nivesa, in setu Kerisi-yi-alam ti ggovek ya. Gağ nabê sa nadiik og nivesa rot, in sêk medo geving Kerisi yönon.

22 Rêk mu nabê sengo nahên medo vesag vu dob, og sêk gevong huk vahi geving banon jak, om mağ sêk gevong nabê va? Sa dugin!

23 Sa kwag luu luu in sênê. Sa bê nadiik bena medo geving Kerisi in sênêk nivesa rot.

24 Gağ mu nabê sengo nahên nemedo dob, og yik nivesa rot, in mêm sêk medo medoğ vu ham rê.

25 Om sa kwag neya timu meserak ni bê mağ sêk medo vesag medoğ vu ham in ham gwevong geving niwêek bekwamin vesa rot.

26 Nebê saga, om nabê dekevelekin sa besenök berup vu ham gökin, og ham rêk kwamin vesa in begweko Kerisi Yesu arê jak pangşên.

Alam Pilipi Losho Paulus Degebê Doğ Ti Medengis Begö In Bengö Nivesa

27 Rêk mu ham sepa doğ Kerisi yi Bengö Nivesa niröp in nabê senök galê ham, og sejak ni. Ma nabê sa gango ham bengömin mu, og yik ggovek, gesêk gango nabê ham ahêmin neving ham menare loğ ti, bayomin ti, benelok vu ham menesis begö in Bengö Nivesa in bê na meniweêk jak balam degevong geving.

28 Sa hevongin bê gango ham bengömin nabê ham su nehönengin alam sên denekeyêh ham gagek lo rê. Gağ sa bê gango nabê ham nare niwêek. Bê ham bare niwêek nabê saga, og saga netato bê rêk malaj nama. Log netato ving bê Anutu rêk geğo ham nah vu yi beham medo nivesa.

29 In Anutu su vo semusên sênê vu ham bê ham ayomin na timu vu Kerisi mu rê, gağ vu semusên ngwê vu ham bê kwerê maggin vahi geving in ham tu yi alam.

30 Yik hil nasis begö ggêp ti in Bengö Nivesa, nebê sên ham lê gesa nehevong wirek lo, genebê sên ham ngo bê sa nahên nehevong gwêbeng agi.

2

Hil Dahun Hil Gahêd Geving Arid Lo

1 Mağ ham neko niwêek vu Kerisi? Kerisi ahê neving ham lom saga vong beham ayomin to revuh-a? Gemak Anon Vabuung neduu hil tu alam yu timu? Gemak ham ahêmin neving mehönnon gekwamin nevingin sir-a?

2 Om nabê nebê saga og mêm ham sepa doğ kwa timu. Ham ahêmin geving ham anon rot, beham medo jevuh ti, beham malamin sepa huk timu. Bê ham gwevong nabê saga, og ham rêk gwevong besa kwag vesa böpata rot.

³ Ham su kwamin bo ham mu beham gweko ham jak. Gak ham gurek alam vahi babuj geham kwamin bo sir nabë dekesuu ham rak ngaa nivesa.

⁴ Geham su gwegin ham ngo ham ngaa mu, gak ham gwegin mehõ ngwë hir ngaa geving.

Kerisi Dahun Yi Lob Anutu Ko Arë Rak

⁵ Ham kwamin bo ngaa nabë sën Kerisi Yesu nevang lo.

⁶ Anutu sogek yi,
rëk mu su kwa nevo bë najom aggata sën luho Anutu neggëp ti lo ahon rë.

⁷ Gak vuu aggata sënë ya getu mehõnon rak,
bevong ngaa nebë hur meris.

⁸ Tu mehõnon bedelë yi nebë mehõnon sogek,
rëk mëm yõ dahun yi genesepa lok Anutu aye rot bediik.
Yõnon, diik rak kelepeko* nebë alam nij paya.

⁹ Om sën Anutu ko yi rak, rak yik degwa sënë,
beko yi rak yah vavunë rot.
Lob tung ggev ti sën kesuu ggev vahi pin lo rak yi.

¹⁰ In nabë degengo Yesu arë,
og alam pin vu yagek gevu dob gevu dob gebinë
rëk dengun lusej vu yi.

¹¹ Log mehõnon pin rëk denanër rangah dok ayej nabë:
Yesu Kerisi tu Mehõbõp.
Gedegeko Ama Anutu arë jak nabë saga.

Hil Najëh Nabë Betuheng

¹² Om sa mehõ lo! Ham ngo medo gwevong noh vu sayeg nabë sën ham nevang aga. Yõnon, sën sa nado ving ham wirek lo og ham nevang, gak gwëbeng sënë sengo nado adingnë, om ham pasang gwevong nabë saga. Anutu ko ham yah vu yi om ham ayomin na timu beham göneng in yi begurek babu in mëm rëk geko ham nah vu yi beham medo geving yi vu tamusën.

¹³ In hil arak ni bë Anutu nevang huk lok ham. Yõ nevër ham kwamin, lob mëm ham nevang ngaa yoh vu sën ahë neving lo.

¹⁴ Log ngaa pin sën ham gwevong lo, og ham gwevong los nimin yes, gak ham su gwevong ayemin vu los gök ham in.

¹⁵ Ham gwevong nabë sënë in ngaa nipaya su gëp vu ham, gak ham medo niröp nabë sën Anutu nalu ham lo. Yõnon, ham nedo lok alam nij paya los alam gagek tetuhinsën vuheng, rëk mu ham rëk najëh jak sir nabë betuheng.

¹⁶ Ham nanër gagek sën yoh vu bë gevong bemehõnon demedo malaj-tumsën lo vu sir in mëm sa napisek in dok buk sën Kerisi duk nom dob lo. In sëk jak ni nabë sa su nevasap sa menehevong huk meris rë.

¹⁷ Alam Yuda denesis reggu tu seriveng, lob denekeseh wain rak ving, lob yik sën ham ayomin neya timu vu Kerisi lo nebë seriveng saga. Log nabë dengis sa, og yik ggovek, in sa nig kök rëk keseh nabë wain sën denekeseh rak ham seriveng lo, lob sëk kwag vesa geving ham.

¹⁸ Om yik ham kwamin vesa geving nabë saga behil kwad vesa dok ti.

Timoti Yi Gagek

¹⁹ Nabë Mehõbõp Yesu kwa bo, og sëk gevong Timoti nök vu ham, lok mëm rëk nom nanër ham bengõmin vu sa besa kwag vesa.

²⁰ In su sa mehõ ngwë nedo balu kwamin nevo ngaa neggëp ti nebë Timoti rë. Yõ kwa nevo ham rot bë dok vu ham.

²¹ Gak alam vahi pin og yõ denegin yõ hir ngaa gesu kwaj nevo Yesu Kerisi yi huk rë.

²² Rêk Timoti og ham rak ni bê yi mehö nivesa beneloḵ vu sa in Bengö Nivesa nebê sên hurmahen ti neloḵ vu ama.

²³ Sa bê gevang yi nöḵ pevis vu ham, rêḵ mu sejaḵ ngaa sên rêḵ natöḵ vu sa lo ni namugin loḵ mêm.

²⁴ Rêḵ mu sa hevong ving bê Mehöböp rêḵ tateḵin aggata gesengo rêḵ nöḵ vu ham geving.

Eaproditus Yi Gagek

²⁵ Log sa kwag nevo bê mak sêk gevang hil arid Eaproditus nah vu ham gökin pevis. Wirek ham vong yi loḵ yah ham bömin beyam loḵ vu sa, balu nehevong huk loḵ ti galam desis begö vu aluu in Bengö Nivesa.

²⁶ Rêḵ tum nevo kwa in ham bê nöḵ gelê ham. Gayo maggin rot in ham ngo bê nirak.

²⁷ Yönon, nirak böpata lob dus rak bê nadiik na. Rêḵ Anutu kwa vongin aluu beloḵ vu yi in bê su nadiik besayog maggin böpata rot rê.

²⁸ Om sên sa kwag nevo rot bê sa gevang yi nöḵ pevis beham gwelê yi gökin bekwamin vesa lob mêm sa maggin rêḵ ahê yes jak teka geving.

²⁹ Om ham gweḵo yi nöḵ vu ham los kwamin vesa in Mehöböp yi hur yi. Geham gweḵo alam nabê sênê arêj jak.

³⁰ Dus rak bê nadiik dok Kerisi yi huk. In ham su yoh vu bê dok vu sa rê, om sên loḵ yah ham bömin beneloḵ vu sa, rêḵ töḵ vu niraksên sênê bedus rak bê nadiik.

3

Mehöti Sên Ayo Na Timu Vu Kerisi Lo, Og Yi Mehö Yohvu Yönon

¹ Arig lo, sa bê semu gagek sênê hus nabê ham kwamin vesa in Mehöböp. Sa nanêr gagek timu sênê yoh vu buk, rêḵ mu sa su rêḵ nig tebö jak in rê, in gagek saga rêḵ gadu ham.

² Ham gwegin ham in alam sên denevang huk nipaya nebê anöo bemên lo. Ham gwegin ham in alam nij paya sên denevongin bê dekepê ham lo. Geham gwegin ham in alam sên denevongin bê degerah* ham navimin in mêm ham natu Anutu-yi-alam lo.

³ In degwa su neggêp vu ngaa saga rê, gak hil sagi og Anon Vabuung nelok vu hil behil nehako Anutu arê rak, om hil atu yi alam sogek. Hil su kwad nevo navid rê, gak hil napisek in Kerisi Yesu yö timu.

⁴ Yönon, mak sengo yoh vu bê kwag bo sa navig. Nabê mehö la kwaj nevo sên derah* navij lo bê yoh vu bê geḵo sir nah vu Anutu, og seyoh vu bê nanêr rot kesuu sir.

⁵ In satag ko sa lob buk tu nemadvahi-bevidek-löo lob derah* sa navig. Sak Israel ti. Sa degwa vu Benyamin. Sak Hibru ti gesamag lu atag og Hibru ving. Log sa Parisai* ti gesa nesepa loḵ Moses yi horek nabê sên sir lo.

⁶ Sa nig wêek rot bê sa gevang Anutu yi huk, om sên wirek og sa nasis Kerisi-yi-alam rot. Rêḵ mu nabê mehöti seggi sa jak Moses yi horek, og rêḵ gelê nabê sa nesepa loḵ pin los dahis.

⁷ Lob wirek sa hekuung bê ngaa pin sênê og ngaa böp rot, loḵ tum sehërin sa tu Kerisi yi mehö lob serak ni bê ngaa pin sênê og yik ngaa meris.

⁸ Sa su nanêr rak Yuda hir ngaa mu rê. Gak serak ni bê Kerisi Yesu tu sa Mehöböp, om sên sa nehalê ngaa vahi pin bê ngaa meris. Sa nesepa loḵ Kerisi vaha, besa hevuu ngaa vahi pin ya, besa nehalê nebê laa, gesa bê najom Kerisi ahon

⁹ benatu yi mehö. Yönon, Horek su yoh vu bê gevang besa natu mehö yohvu rê. Rêḵ sayog neya timu vu Kerisi, om sên Anutu nêr sa bê sa mehö yohvu, in

Anutu nenër mehõnon bë sir alam yohvu degwa raḡ sën ayoj neya timu vu Yesu lo.

¹⁰ Sa bë sejaḡ Kerisi ni yõnon. Gesa bë gaḡo niwëëḡ vu yi in diiḡ gekedi rak yah. Sa hevongin bë gaḡo kerus nabë sën ḡo lo, gesa bë sa su kwaḡ bo sa, gaḡ sa bë dahun sa nabë sën Kerisi dahun yi bediik lo.

¹¹ Sa nehevong nebë sënë, in sa kwaḡ nevo bë rëḡ gevong besëḡ ḡedi jaḡ nah ḡëp bedub geving.

Paulus Serõḡ Niwëëḡ In Bë Gëḡo Ḳuḡeḡ Nivesa Vu Yaḡeḡ

¹² Yõnon, sa su kwaḡ nevo bë sa nehevong ngaa pin saga nirõp beseyoh vu ggoveḡ ya rë. Gaḡ sengo nesepa loḡ ngaa pin sënë rot in bë sëḡ gaḡo nyëvewen nivesa sën Kerisi Yesu ggoin raḡ in bë geving vu sa lo.

¹³ Arig lo, sa su rëḡ gaḡo sa jaḡ nabë sa hako anon ggoveḡ ya rë. Gaḡ yik sa nanër gaḡeḡ timu sënë nabë: Sa hevuu ngaa wireḡ hen pin ya, gesa nehevong huk niwëëḡ in bë sa gaḡo ngaa tamusën-yi.

¹⁴ Sa neserõḡ niwëëḡ in bë sa natõḡ na telig vewen sën lo medegebë sarëḡ, loḡ mëm Anutu tahi sa mesena vavunë megaḡo nyëvewen jaḡ Kerisi Yesu yi huk.

¹⁵ Om hil sën Anutu nër hil nebë hil alam yohvu lo, hil pin kwad bo gaḡeḡ ḡëp ti nabë hil gevong nabë saḡi. Rëḡ nabë ham kwamin nevo gaḡeḡ ngwë yõhu, og Anutu rëḡ tateḡin ham kwamin.

¹⁶ Rëḡ mu gaḡeḡ anon sën hil nesepa loḡ aḡi, og hil ngo najom ahon menapiik vu.

¹⁷ Arig lo, ham pin sepa doḡ sa vahag. Geham gwelë alam vahi sën denesepa loḡ sa lo geving nivesa, beham sepa doḡ he vahamin.

¹⁸ Senër vu ham beron ngahiseḡe ggoveḡ ya, loḡ gwëbeng saḡ nanër vu ham ḡõḡin lo malag bël nabë: Alam ngahiseḡe denelë Kerisi paya bedenevongin bë dedahun gaḡeḡ sën netateḡin yi kelepeḡo* lo na.

¹⁹ Alam sënë malaj anon in nos los reggu lu ngaa rot bedeneḡo raḡ tu hir anutu. Denepiseḡ in ngaa nimumsën aggagga, gekwaj nevo ngaa dob yi mu. Om alam sënë rëḡ malaj nama ḡëp Nyëḡ Nipaya.

²⁰ Gaḡ hil og hil atu alam-yageḡ-yi, lob hil nehegin bë Mehõbõp Yesu Kerisi vu yaḡeḡ meduk nom beḡeḡo hil nah.

²¹ Rëḡ gevong behil navid nipaya sënë pekwë yi bemalangeri jaḡ nabë sën yõ navi. Rëḡ gevong nabë sënë jaḡ niwëëḡ sën yoh vu bë getunḡ ngaa pin degevek babu lo.

4

Paulus Nër Bë Ahëḡ Geving Sir Gekwaj Bo Ngaa Nivesa

¹ Nebë sënë om arig lo, ham tu Mehõbõp yi alam om ham ngo bare niwëëḡ. Sahëḡ neving ham, besa nehevongin bë galë ham ḡõḡin. In sa kwaḡ vesa in ham, geham vong bë sa soḡ sengii yi.

² Loḡ hong Ewodia, gehong Suntuḡe, melu gwengo rë! Melu semu gaḡeḡ in Mehõbõp yi hur avëh meluu.

³ Loḡ hong sën alu nehebë loḡ ti in huk-e! Sa nanër vu hong nabë gedoḡ vu avëh luu sënë. In wireḡ og alõõ nalok vu he in Bengõ Nivesa ving Klement loḡo alam vahi sën he nehevong huk timu barëḡ negḡëp loḡ ḡapiya-malatsusën-yi lo.

⁴ Ham kwamin vesa in Mehõbõp jaḡ buk pin, gesaḡ nanër ḡõḡin nabë ham pasang kwamin vesa rot.

⁵ Ham gwevong balam pin deḡaḡ ham nimin nabë ham nejom ham ahon, geham su neḡo ham raḡ rë. In Mehõbõp yam dus raḡ ggoveḡ ya.

⁶ Om ham su newamin jak! Gaḵ nabē ham jak vu in ngaa ti, og ham najom jak bekwetag vu Anutu in, lob ham najom jaḵ benanēr los kwamin vesa vu yi geving.

⁷ Lok mēm Anutu rēḵ geving beham ayomin gēp revuh. Alam dob-yi dugin ngaa sēnē degwa besu detōḵ raḵ rē, rēḵ mu sēn ham ayomin gēp revuh lo rēḵ geving beham ahēmin nivesa rot geham kwamin nirōp jaḵ in Kerisi Yesu yi alam ham.

⁸ Arig lo, sa bē nanēr gagek ti vu ham gökin nabē ham kwamin bo ngaa nabē sēnē noh vu buk: Ngaa pin sēn anōn lo, gengaa sēn nirōp lo, gengaa sēn neyohvu lo, gengaa pin sēn nivesa lo, gengaa sēn malangeri lo. Geham kwamin bo ngaa sēn hil galē nabē nivesa lo los ngaa pin sēn yoh vu bē hil gaḵo arē jaḵ lo.

⁹ Ngaa pinek sa tahu ham loḵ, lob ham ḵo ggovek ya, gengaa pin sēn sa nanēr los sa nehevong lo, og ham ngo los ham lē ggovek ya, om ham gwevong nabē saga noh vu buk. Nabē saga, lob Anutu sēn nevong behil ayod neggēp revuh lo rēḵ medo geving ham.

Paulus Kwa Vesa In Alam Pilipi

¹⁰ Sa kwag vesa rot gesa napisek in ham vu Mehōbōp, in ham nedo hus ading rēḵ gwēbeng ham kwamin vo sa beloḵ vu sa ggōkin. Yōnon, ham kwamin nevo sa wirek bē doḵ vu sa, rēḵ aggata su neggēp in bē ham gwevong nam rē.

¹¹ Sa su bē rēḵ nanēr nabē sa naraḵ vu in ngaa rē. Gaḵ wirek og sa newag neraḵ in ngaa sēn netōḵ vu sa lo, rēḵ gwēbeng og setu Yesu yi hur, lob sa nado revuh in ngaa pin.

¹² Sehōg ngaa bē paya teka, og yiḵ ggovek, genabē ngahiseḵē og yiḵ ggovek. Log bē seḵa nos menajom sa ahon, ma meyip geving sa, ma nabē senoh vu ngaa pin, ma sejaḵ vu in ngaa, og sa nehalē ngaa pin sēnē bē yiḵ neggēp ti, lob vu nyēg pin geyoh vu buk pin, og sayog sepēp.

¹³ Mehō sēn lo negadu sa, lob seyoh vu bē geving ngaa pin jaḵ niwēēk.

¹⁴ Rēḵ ham nevong nivesa, in ham neloḵ vu sa beham nekwerē sa maggin.

¹⁵ Yōnon, ham alam Pilipi, ham ngo raḵ ni bē wirek sa nanēr Bengō Nivesa vu distrik Masedonia nyēdahis lob ggovek gesa naya raḵ, rēḵ alam saga la su denevengwēng ving sa bē he doḵ vu he vewen vewen rē. Gaḵ ham mu sēn mēm ham nevong.

¹⁶ In sa nado Tesalonika wirek, lob ham neloḵ vu sa benevong ḵupeḵ vu sa, rēḵ su beron timu rē.

¹⁷ Rēḵ saga su nebē sa malaḵ anonin ḵupeḵ rē. Gaḵ sa hevongin bē ham gwevong huk nivesa nabē sēnē in geving beham nyēvewen bōp jaḵ besemu ham.

¹⁸ Lob gwēbeng og sa haḵo ngaa pin ggovek ya bengahiseḵē rot, beseyoh vu ggovek ya. Ham vong ḵupeḵ vu sa bEaproditus ḵo yam loḵ ya sa nemaḵ ggovek ya. Ḵupeḵ sēnē vong bē seriveng sēn ham nevesi bereggu nivesa verup neya vu Anutu lo. Om Anutu rēḵ gelē nivesa nabē yi seriveng, lob ahē nivesa in.

¹⁹ Lob ham tu Kerisi Yesu yi alam, om sa Anutu rēḵ gēgin ham nivesa in ngaa pin sēn ham neraḵ vu in lo jaḵ ngaa nivesa vesa pin sēn neggēp vu yi lo.

²⁰ Om hil gaḵo hil Amad Anutu arē jaḵ na vavunē degwata los degwata. Yōnon.

Gagek Hus

²¹ Sa bē nanēr na vu Kerisi Yesu yi alam pin nabē sa kwag nevo sir. Log hil arid lo sēn denedo ving sa agi denēr bē kwaj nevo ham ving.

²² Yönon, Anutu-yi-alam pin denër bē kwaj nevo ham. Gesir vahi sēn denevong huk ggēp mehō-los-bengō Sisar* yi beggang lo denër niwēēk bē kwaj nevo ham vīng.

²³ Mehöböp Yesu Kerisi yi semusēn nök gēp geving ham ķenumin.

Kapiya Sën Paulus Kevu Vu Kerisi-yi-alam Vu Kolosi

¹ Sa Paulus sën Anutu ggooin sa raḡ in bë sa natu Kerisi Yesu yi sinarë lo. Alu hil arid Timoti

² kevu kapiya sënë yök vu Kerisi-yi-alam ham sën ham nedo Kolosi aga. Vu he arimin ham sën ham ayomin neya timu vu Kerisi yönon lo. Sa neḡetaḡ vu hil Amad Anutu in ham bë semu ham begevong ham ayomin gëp revuh.

Anutu Vong Balam Kolosi Ayoj Ya Timu Vu Kerisi

³ Alu kwamin vesa vu hil Mehöböp Yesu Kerisi Ama Anutu in ham neyoh vu buk pin sën alu najom raḡ in ham lo.

⁴⁻⁶ Yönon, he najom raḡ in ham rot loḡ buk sën he hango ham bengömin bë ham ayomin neya timu vu Kerisi Yesu geham ahëmin neving Kerisi-yi-alam pin lo, rot besën verup gwëbeng. Ham ngo Bengö Nivesa yi gagek anon wirek, loḡ mëm ham raḡ ni bë ham rëḡ medo malamin-tumsën degwata gëp yagek. Bengö Nivesa saga ya meyoh vu nyëḡ pin, lob nevong balam denesepa loḡ Kerisi. Lob tök verup vu ham ving, lob ham vong ving besepa loḡ loḡ buk sën ham ngo muginsën berak ni bë Anutu yi gagek semusën yönon lo, rot beverup gwëbeng.

⁷ Epapras sën tahu ham loḡ Bengö Nivesa sënë beham raḡ ni lo, og yik mehö nivesa balu nehebë loḡ ti in huk. Kerisi yi hur nivesa yi meneloḡ yah he bömin benevong yi huk ggëp ham nyëḡ.

⁸ Loḡ mëm nër ham bengömin yom vu he bë Anon Vabuung loḡ vu ham beham ahëmin neving Kerisi-yi-alam.

Paulus Jom Raḡ Bë Anutu Gadu Alam Kolosi

⁹ Epapras nër gagek yom vu he nebë saga, lob mëm alu najom raḡ in ham yoh vu buk pin gehe su nehevuu rë. Gaḡ alu neḡetaḡ vu Anutu bë gevong beham natu alam los kwamin yönon, gAnon Vabuung tatekin ham kwamin beham jak ngaa pin ni nabë nivesa ma nipaya. In mëm ham jak ngaa pin sën Anutu ahë neving bë hil gevong lo ni.

¹⁰ Nabë sënë, loḡ mëm ham yoh vu bë sepa doḡ Mehöböp yi aggata niröp bemëm kwa vesa in ham. Lob ham rëḡ gwevong ngaa nivesa jak buk pin banon jak, gemëm ham jak Anutu ni gökin rot.

¹¹ Log alu najom raḡ in ham ving bë Anutu mehö niwëëk ala los gayeheng bo niwëëk vu ham rot in ham najom ham ahon beham kwerë maggin pin bebare los kwamin vesa

¹² begweḡo hil Amad arë jak. In vong beham yoh vu bë doḡ na geving yi alam pin behil rëḡ medo doḡ yi Nyëḡ-rangah-yi.

¹³ Yönon, ḡo hil vër in malakenu niwëëk, getung hil loḡ ya ving Nalu sën ahë ving yi pangsën lo yi alam.

¹⁴ In Anutu Nalu bago hil yom ggovek ya bedahun hil ngaa nipaya ya.

Kerisi Yi Aggata Los Yi Huk

¹⁵ Anutu Nalu yik luho Anutu sën hil su ayoh vu bë galë yi rë lo neggëp ti. Yö nedo nyëdahis betu ngaa pin sën Anutu tung agi ala.

¹⁶ Tung ngaa pin vu yagek gevu dob. Tung ngaa pin sën nedo hil malad agi, gengaa vahi sën hil su nehalë rë lo. Tung alam-los-bengöj, gegavman, geggev, galam sën denetu ala lo. Yönon, tung ngaa pin sënë bengaa pin yö tu yi ngaa.

¹⁷ Yö nedo nyëdahis gengaa la su nedo rë, log medo negin ngaa pin sën tung lo medenedo nivesa rak yö niwëëk.

¹⁸ Kerisi-yi-alam pin detu degwa timu log tu hir yusekë. Yi mehö muginsën sën kedi rak yah gëp bedub lo. Kedi rak in bë yö ti natu ngaa pin ala.

¹⁹ Anutu vongin bë luho Nalu gëp ti, om sën vong yi ngaanon vu yi beggërin ayo los dahis.

²⁰ Anutu vongin bë gevong mamer vu mehönon los ngaa pin sën vu yagek los dob lo, in bë hil los medo jevuh ti. Om sën vong Nalu yam bediik rak kelepeko* lok yah hil bed in bë gagek nadiik na.

²¹ Wirek og ham tu alam bemën in Anutu. Ham kwamin nevo ngaa nipaya mu menesepa lok, lob saga vong beham los Anutu nelë ham paya.

²² Rëk Kerisi diik lok yah ham bömin in bë ham los Anutu medo jevuh ti. Vong nebë sënë in bë geko ham nah vu yi beham natu alam nimin röp los alam nimin vesa gegagek su gëp vu ham gëp Anutu mala.

²³ Gak ham ayomin na timu vu Kerisi beham bare niwëëk ata. In ngaa ngwë rëk geko ham kwamin seggi lob tum ham rëk gwevuu aggata sën ham vong ving niwëëk rak Bengö Nivesa sën ham ngo lo na. Denër Bengö Nivesa sënë ya meyoh vu mehönon pin vu dob, lob sa Paulus setu hur ving menanër ving.

Paulus Lok Vu Alam Kolosi

²⁴ Gwëbeng sënë sa hako maggin, rëk maggin sënë nelok vu ham om sa kwag vesa. Log maggin sën sa nekerë lok sa navig agi, og sa nekerë lok yah Kerisi ben. Sa nekerë in bë dok vu Kerisi-yi-alam pin los dahis, om yik su sengo ti nekerë rë, gak alu Kerisi nekerë lok ti.

²⁵ Lob Anutu yö ggooin sa rak tu yi alam pin hir hur bevo huk lok sa nemağ bë sa nanër yi gagek pin vu ham.

²⁶ Gagek sënë yö neggëp vunsën in mehönon vu nyëg pin wirek, beneggëp rot beberup gwëbeng. Rëk gwëbeng og tøk yam rangah vu Kerisi-yi-alam bederağ ni ggovek ya.

²⁷ Anutu yö kwa vo bë tatekin gagek vunsën sënë vu yi alam pin, besir sën yu-ngwë lo dejak ni geving nabë gagek nivesa rot belos bengö. Gagek vunsën sënë nebë Kerisi nedo ving ham, lob ham nevo kwamin in yi bë geko ham nah medo nivesa rot geving yi.

²⁸ Om sën he medo nanër Kerisi yi Bengö Nivesa rangah gehe nalev horek vu mehönon bë degegin sir nivesa. He netatekin gagek los kwa nivesa pin vu alam pin in bë gako sir pin denah vu Kerisi medenatu yi alam niröp, gak su demedo dug dug in ngaa ti.

²⁹ Nebë saga, om sën sa nehevong huk böp rot menavimengin, rëk Kerisi yö negadu sa menevong niwëëk vu sa.

2

Hil Gevong Geving Niwëëk Genid Dëlin Gagek Kuungsën

¹ Yönon, sa bë ham jak ni nabë sa nehevong huk böp rot in bë sedok vu ham los alam Laodisea galam ngahisekë sën su malaj nerağ sa malag rë lo.

² Sa nehevong huk böp sënë in bë ham bare niwëëk los ahëmin nivesa, gesa nehevongin bë ham ahëmin geving ham, in saga rëk naduu ham ahon beham medo jevuh ti. Log sa hevongin bë ham jak gagek ni los degwa, bejak ni nabë gagek anon. Senër gagek sën netatekin Kerisi vu hil lo. In neggëp vunsën ving Anutu wirek, rëk tøk yam rangah gwëbeng beyoh vu bë gevong kwa nivesa rot vu ham.

³ Yönon, Anutu kwa pin los degwa geyi gagek los kwa böp böp pin neggöp vu Kerisi.

⁴ Senër gagek saga vu ham in bë mehöti su bo bël dok ham betetuhin ham.

⁵ Sa su nado ving ham rë, rëk sa kwag nevo ham rot bevong bë sën sa nado ving ham, lob sa kwag vesa in sën ham nedo revuh ti geham ayomin neya timu vu Kerisi lo.

Hil Aga Jak Kerisi In Hil Medo Malad-Tumsën Yönon

⁶ Ham ço Kerisi Yesu tu ham Mehöböp ggovek ya, om ham bare mena geving yi nabë saga.

⁷ Ham bare niwëek jak yi, nabë sën keke nare niwëek rak dob, genabë sën beggang nedo niwëek rak mudeng lo. He nër Bengö Nivesa vu ham, om ham gwevong geving niwëek bemëm rëk gadu ham beham bare, lob ham kwamin vesa vu Anutu jak buk.

⁸ Ham gwegin ham. In rëk mehöti nanër gagek kwa dob yi mu benanër gagek meris vu ham bekekuung in ham begërin ham. Alam nebë sënë og denevongwëng rak alam böp wirek hen hir ngaa los ngaa dob sënë yi horek meris aggagga, gesu denevongwëng rak Kerisi rë.

⁹ Yesu og Anutu sogek, log Anutu Anon nedo lok yi beggërin yi los dahis.

¹⁰ Lob ham tu yi alam, om ggërin ham ving nebë saga beham su nerak vu in ngaanon ti rë. In yi yö tu ala bekesuu angër los arëj gengaahur böp böp pin.

¹¹ Lob ham su rah* navimin in bë ham natu Kerisi-yi-alam rë, gak vong bë Kerisi rah* ham navimin vorot, rëk su rah ham rak nema rë. Gak ham vuu ham ngaa mugeng ya gewërin ham yah vu Kerisi, lob saga nebë sën rah* ham navimin beham tu yi alam.

¹² Ham ripek bël, lob sënë tahu bë ham diik bedelev ham ya bedub ving yi. Log tahu ving bë ham kwedi rak ggökin, in ham vong ving bë Anutu og mehö niwëek meko Yesu vër in bedub benedo mala-tumsën.

¹³ Wirek ham nevong ngaa nipaya aggagga, geham nesepa lok ngaa kwa-mugeng-yi, lob sënë vong beham tu ngaa diiksën-yi in bë malamin nama. Rëk ma gAnutu kevoh ham ngaa nipaya ya, om rëk gevong behil medo malad-tumsën geving Kerisi.

¹⁴ Horek yi gagek vahi sën nevongin bë dahun hil lo neggöp vu hil, bevong bë hil rëk bare gagek, rëk ma gAnutu kevoh ya. In sënë nebë sën tul brëm ya gagek sënë vetii kelepeko* ving Yesu bepin maya.

¹⁵ Om angër los arëj gengaahur böp böp su arëj neggöp in bë hil nadudek vu sir rë. Gak Yesu kesuu sir rak kelepeko* betato rangah rak alam pin malaj bë detu ngaa meris benijwëek masën.

Yik Hil Nebë Sën Hil AdiiK Ving Kerisi Ggovek Ya

¹⁶ Nebë saga, om nabë mehö la denanër ham in ngaa sën ham newa los nenum lo, gedenanër ham in ham su nesepa lok hir buk aggagga sën detung yoh vu ta gekwev gesoda lo rë, og ham su gwebë nengamin vu sir.

¹⁷ In ngaa nebë sënë og yik ngaa sën rëk anon jak vu tamusën lo yi tahusën mu. Gak mëm Kerisi mu mëm yik ngaanon.

¹⁸ Om ham gwegin ham in alam sën denenër ngaa sën denelë lok pesepsën lo. Geham gwegin ham in alam sën denedudek vu angër lu ngaa lo. In alam nebë saga og kwaj nevo ngaa dob yi bedenevongin bë degërin ham nah vu sir, geham su gwëko nyëvewen nivesa sën Kerisi bë gevong vu ham lo rë. Gak yö devongin bë degeko sir jak mu,

¹⁹ gesu denepiik vu Kerisi sën tu hil yud lo rë. Yönon, hil pedus los telitek nevo niwëek yoh vu hil anod geneduu hil ahon. Rëk mu hil yud og negin hil

anod los dahis nivesa in bê hil ajig benid wëek jaḵ noh vu Anutu kwa. Lob Kerisi yik nebê hil sên Kerisi-yi-alam hil lo yud.

²⁰ Vong bê ham diik ving Kerisi, lob ham vuu dob sênê yi ngaa meris meris ya. Rêḵ nebê va sên ham nevong ngaa nebê alam-dob-yi-ê? In ham nesepa loḵ Horek ggökin nebê,

²¹ “Su genajom ngaa sênê; su gegwa ngaa saga; su gwebê nemam jaḵ ngaa sênê!”

²² Horek nebê sênê og nenêr raḵ ngaa sên hil aga bemala nama na veröḵ yi lo. In horek nebê sênê og mehönön yô hir gagek mu, gaḵ su ngaanon rê.

²³ Yönon, mak hil rêḵ gekuung nabê horek nebê sênê og nivesa los kwa. In gejiin hil bê hil ana soda los raro lu ngaa, gedenenêr bê hil ngo dahun hil gehil ngo basap hil navid besu gegin nivesa rê. Rêḵ ma, gengaa nebê sênê og su yoh vu bê doḵ vu hil yönon rê, in hil ayod maḵ nahên nevu nevu in ngaa nipaya behil nesepa loḵ.

3

Yik Hil Nebê Sên Hil Kedi Raḵ Yah Ving Kerisi

¹ Nabê ham kwedi raḵ yah ving Kerisi, og ham malamin sepa ngaa sên nedo vavunê vu nyëg sên Kerisi tu Mehö-los-bengö menedo Anutu nema vesa lo mu.

² Ham kwamin bo ngaa-vavunê-yi noh vu buk, gaḵ ham su medo mekwamin bo ngaa-dob-yi.

³ In Kerisi diik loḵ yah ham bömin lob saga vong bê ham diik ya, rêḵ ma geham rêḵ medo malamin-tumsên geving Anutu.

⁴ Lom sên hil kedi jaḵ bemedo malad-tumsên lo, og degwa yô vu Kerisi, om yô rêḵ natök rangah vu tamusên, lob vu buk saga ham rêḵ kwedi geving yi beberup los vunek vunek yagek yi.

Hil Natu Mehönön Mewis

⁵ Nebê saga om ham gwevuu ngaa-dob-yi sên neggêp loḵ ham ayomin lo pin na. Ngaa-dob-yi sagi nebê: Baggêb aggagga pin, ngaa ningöhek sên su yoh vu bê hil gevong rê lo, gengaa nipaya sên hil ayod neggurek in lo, gengaa nipaya sên hil malad anon in lo. In sênê og nebê sên hil nesepa loḵ anutu-kuungsên.

⁶ Alam sên denevong ngaa nebê agi, og Anutu rêḵ gevong nipaya nyëvewen dok nah vu sir.

⁷ Wirek ham newa raḵ alam nebê sênê, beham nevong ngaa pin sênê ving.

⁸ Rêḵ mu gwëbeng sênê og ham gwevuu ngaa nebê sênê pin na. Ham su gwelê mehönön paya, ham su gwevong paang, ham su ahêmin sengên, ham su nanêr pelêsên, geham su gwevong nevumin.

⁹ Ham su dah gagek vun genanêr gagek kuungsên vu ham. In ham vuu ngaa mugeng ya, beham su nesepa loḵ yah rê.

¹⁰ Ham tu mehönön mewis raḵ ggovek ya. Yönon, Anutu semu ham beham tu mehönön mewis raḵ, lob nevo kwa vu ham yoh vu buk in bê ham rêḵ nabê yi.

¹¹ Hil atu mewis, om hil su basuh hil nabê: Sirek alam-yu-ngwê gehilek alam Yuda. Genabê, hilek neherah* navid, gesirek su denerah* navij rê. Gehil su nanêr alam vahi nabê: Sir sagi og alam bemên, gesir saga og alam dug dug, galam sênêk detu ngaa meris, galam sagak yô denegin sir. Ma! Gak yik Kerisi nevong balam pin neggêp ti geKerisi nedo loḵ alam pin neggêp ti.

Hil Sepa Doḵ Aggata Sên Hil Ahêd Geving Hil

¹² Anutu ggooin ham rak ggovek ya beham tu yi alam, lob ahë neving ham. Nebë saga, om ham sepa dok ngaa nabë sënë: Ham kwamin gevonġin alam pin mesemu sir. Ham dahun ham, geham nahubin mehōnon geyik maam degevonġ paya vu ham.

¹³ Ham su ahëmin sengën vu arimin sën Kerisi-yi-alam sir lo pevis rë, gak ham ahëmin geving sir beham najom ham ahon. Lob nabë gagek neggëp vu ham ti in ari vong paya vu yi, og maam gelë ari mu gedahun ari yi nipaya na. In Mehöböp kevoh ham ngaa nipaya ya, om ham gwevonġ nabë saga vu arimin lo.

¹⁴ Log sën hil ahëd geving hil lo, og sënë kesuu ngaa vahi pin, beneduu ngaa nivesa pin revuh ti. Om ham sepa dok ngaa pin sën aga, beham ahëmin geving ham pangsen kesuu ngaa vahi.

¹⁵ Lob Kerisi gevonġ beham ayomin geto revuh, lob sënë yō gegin ham rot. In Anutu tahi ham in bë ham natu degwa timu gayomin gëp revuh, geham kwamin vesa vu Anutu noh vu buk.

¹⁶ Lob Kerisi yi gagek napup ham ayomin rot, bemëm ham rëk medo nivesa menatu alam los kwamin. Log ham tatekin gagek vu ham, bebarah ham verök jak. Ham ayomin nivesa vu Anutu megwevonġ sengii jak arë los gwevonġ tarot sën neko arë rak loq ayo peggo lo, geham gwevonġ raro megweko arë jak.

¹⁷ Log ngaa pin sën ham nenër lo gengaa pin sën ham nevonġ lo, og ham gwevonġ in geko Mehöböp Yesu arë jak, in yō tatekin aggata, om ham nah vu hil Amad Anutu menanër kwamin vesasën vu yi.

Gagek Rak Maluh Los Venëj Genaluj Lo

¹⁸ Ham avëh, ham gurek reggamin babuj, in Mehöböp nelë sënë bë yohvu.

¹⁹ Log ham maluh! Ham ahëmin geving ham venëmin, beham su bo maggin vu sir.

²⁰ Log ham hurmahen, ham nengamin yes vu amamin lu atamin in ngaa pin, in mëm Mehöböp gelë ham nivesa.

²¹ Log ham sën amaj ham lo, ham su gwevonġ paya vu nalumin ayoj bahëj sengën jak, in rëk ayoj maggin jak bedegöneng.

Gagek Rak Hur Los Ggev

²² Log ham sën hur lo, ham gwebë nengamin vu ham alamin hir gagek. Ham su gwevonġ huk jak malaj mu in nabë kwaj vesa in ham. Gaq ham gönengin Mehöböp, geham ayomin na niröp vu huk.

²³ Gengaa pin sën ham gwevonġ lo, og ham ayomin na timu vu beham gwevonġ niwëëk. In ham su nevonġ huk vu mehōnon mu rë, gak ham nevonġ vu Mehöböp.

²⁴ Om Mehöböp yō rëk bo dok nah beham gweko nyëvewen sën ggooin rak vu ham lo. In ham tu Mehöböp Kerisi yi hur.

²⁵ Gaq mehō sën nabë gevonġ paya lo, og rëk geko nyëvewen jak ngaa nipaya sën nevonġ lo. In hil su ayoh vu bë gevonġ bAnutu gurek hil babud rë.

4

¹ Log ham sën tu ala menegin hur lo, ham gwevonġ ngaa nivesa los nohvu vu sir niröp. In ham Mehöböp nedo yagek beyi hur ham ving.

Hil Najom Jak Vu Anutu Los Ayod Timu

² Ham najom jak los ayomin timu, geham su nimin tebö. Ham kwamin sepa beham najom jak los kwamin vesa vu Anutu.

³ Log ham najom jak vu Anutu in he geving nabë tatekin aggata vu he, in he nanër yi gagek rangah betatekin Kerisi degwa sën neggëp vunsën wirek rëk

mëm tøk yam rangah gwëbeng agi. Yönon, deko sa yam qarabus in sa nanër gagek sënë,

⁴ om ham najom jak in sa nabë sa tatekin nivesa begëp rangah noh vu huk sën Anutu vo vu sa lo.

⁵ Ham gwevong ngaa nivesa los kwamin jak alam dahis malaj, log nabë aggata neggëp in bë ham nanër Bengö Nivesa vu sir, og ham su nimin tebö.

⁶ Ham nanër gagek malangeri los nivesa vu sir noh vu buk, log ham kwamin bo sir ti ti nabë denedo nebë va og ham nanër gagek niröp bedok vu sir.

Paulus Vong Tukikus Luho Onesimus Deya

⁷ Tukikus mëm rëk nanër huk sën sa nehevong lo bengö vu ham. Hil arid anon Tukikus. Sahëg neving yi balu neseпа he menehevong Mehöböp yi huk, lob nelok vu sa rot gesu nitebö rë.

⁸ Sa hevong yi yök vu ham rak degwa sënë, in bë ham jak he huk ni, gevevong beham ayomin niwëëk jak.

⁹ Lob sa hevong Onesimus yök ving yi. Ham ngo ham alam ti yi yönon, in yi vu Kolosi behil arid anon yi, gehil ahëd neving yi. Lob luho rëk denanër ngaa sën anon rak ggëp agi vu ham.

Paulus Kevu Bë Kwa Nevo Alam Kolosi

¹⁰ Aristarkus yam karabus ving sa, lob kwa nevo ham menenër. GeMarkus sën Barnabas gadë lö kwa nevo ham menenër ving. Sën sa kevu wirek vu ham lo bë: Nabë nöк berup vu ham, og ham gweko yi jak.

¹¹ Log Yesu Yustus kwa nevo ham ving menenër. Yik alam Yuda löö mu sagi sën denevong huk ving sa behe nehevong Anutu yi huk, in bë yi nyëg anon jak. Lööho sënë denegadu sa rot.

¹² Log ham mehö Kolosi ngwë sën Epapras lo kwa nevo ham ving menenër. Kerisi Yesu yi hur yi, log nejom rak in ham yoh vu buk. Nejom rak vu Anutu bë ham bare nimin wëëk nabë maluh, beham jak Anutu kwa ni, besepa dok noh vu buk pin.

¹³ Serak ni ggovek ya, om sën senër bë nevong huk böp rot in bë dok vu ham gedok vu alam Laodisea los alam Hirapolis geving.

¹⁴ Hil dokta Lukas sën hil ahëd neving yi lo, luho Demas kwaj nevo ham ving bedenenër.

¹⁵ Log ham nanër sa vu hil arid lo sën denedo Laodisea agu nabë sa kwag nevo sir ving menanër. Geham nanër vu Numpa losho Kerisi-yi-alam sën denesupin sir medenejom rak lok yi beggang lo geving.

¹⁶ Ham natevin kapiya sënë govek log ham gwevong na vu Kerisi-yi-alam vu Laodisea bedenatevin geving. Gekapiya sën sa kevu ya vu Kerisi-yi-alam vu Laodisea lo, og ham natevin geving.

¹⁷ Geham gwevong gagek sënë na vu Arkipus nabë kwa bo huk sën Mehöböp vo lok nema lo, begevong niwëëk banon jak.

¹⁸ Sa Paulus sengo kevu gagek dus teka sagi rak nemag bë sa kwag nevo ham. Ham kwamin bo sa in sengo nahën nado qarabus los sëng. Anutu gevong semusen vu ham.

Kapiya Sēn Paulus Kevu Muginsēn Vu Kerisi-yi-alam Vu Tesalonika

¹ Sa Paulus, geSilvanus* lu Timoti, alöö kevu kapiya sēnē yök vu ham sēn Kerisi-yi-alam lo vu Tesalonika. Vu ham sēn ham ayomin neya timu vu hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi lo. Alöö hevongin bē Mehöböp luho nalu sagi degevang semusēn vu ham, log degevang beham medo revuh.

Alam Tesalonika Devong Ving Niwëëk Medenedo Nivesa

² Alöö najom rak in ham yoh vu buk gehe ahēmin nivesa vu Anutu in ham.

³ Gehe nēr ham tato vu hil Amad Anutu yoh vu buk bē ham nevong huk nivesa beneggēp rangah bē ham ayomin neya timu vu hil Mehöböp Yesu Kerisi menehurek babu. Ham nevong huk bōpata sagi in degwa nebē ham ahēmin ving yi, log ham nevo kwamin in yi bē rēk duk nom dob.

⁴ Arig lo! He arak ni ggovek bē Anutu ahē neving ham lob ggoin ham rak.

⁵ He narak ni nebē saga in he hačo Bengö Nivesa yök vu ham, lob ham su kwamin vo bē sang meris rē, gač Anon Vabuung vo niwëëk loč beham rak ni venuh bē gagek anon. Log he nado ving ham, lob ham nelē ngaa pin sēn he nehevong in bē doč vu ham lo.

⁶ Ham nelē bekwamin nevo, lom mēm ham nesepa loč ngaa sēn he nehevong lo, geham nesepa loč Mehöböp ving. Alam pin sēn denedo dus vu ham lo dedeginengin maggin rak ham, rēk ham jom Bengö Nivesa ahon gemēm Anon Vabuung vong beham kwamin vesa.

⁷ Lom mēm ham vo niwëëk vu Kerisi-yi-alam pin vu distrik Masedonia los Akaya rak saga, lom kwaj nevo bedenesepa loč ham.

⁸ In ham vong Anutu yi gagek ya meyoh vu dob pin. Su ya vu distrik Masedonia los Akaya mu rē, gač ham bengömin sēn ham ayomin neya timu vu Anutu lo, ya meyoh vu dob pin. He su ayoh vu bē rēk nanēr ham vu mehöti rē, in derak ni ggovek ya.

⁹ Alam vu nyëg pin denenēr yom vu he bē he hačo Anutu yi gagek mayök vu ham, lob ham vuu yesek los seriveng wirek hen ya, geham wërin ham yom vu Anutu beham tu Anutu anon sēn mala-tumsēn degwa lo yi hur.

¹⁰ Gedenenēr vu he bē, ham nevo kwamin in Nalu Yesu sēn Ama Anutu nēr bekedi rak in alam-diiksēn lo bē: Rēk nom vu yagek gökin begečo hil vēr in nipaya nyëvewen sēn rēk nam natök vu mehönon pin lo.

2

Huk Sēn Paulus Nevong Vu Tesalonika

¹ Arig lo! Ham rak ni bē he su ayök vu ham mehe huk ya meris rē.

² Geham rak ni bē deveek he vu Pilipi gedenēr gagek nipaya rak he, log ham sis begö vu he ving. Rēk he Anutu vo niwëëk vu he behe nēr Bengö Nivesa rangah vu ham gehe su ahönengin ham rē.

³ He hačo gagek anon rak menanēr niwëëk vu ham rak degwa nebē sēnē: He su nehekuung rak menanēr rē, log he su ayomin ningöhek genanēr rē, gehe su nanēr in bē tetuhin ham rē.

⁴ Gač Anutu nelē he nivesa bekwava vo he bē he nanēr yi Bengö Nivesa rangah. Lob su he nanēr gagek in bē mehönon ahēj nivesa vu he rē, gač he bē Anutu sēn nerak he kwamin ni venuh lo ahē nivesa vu he.

⁵ Ham rak ni ggovek, gehe nanër nebë sagi los nanër yönon neggëp Anutu mala nebë: He nado ving ham wirek, og he su anër gagek in bë abo bël dok ham rë gema rot, gehe su alam ayomin luu manër in bë gaço ham monë rë.

⁶ Gehe su nehevong in bë mehönon degeko he arëmin jak rë. Ham ma alam vahi.

⁷ Gaç Kerisi yi sinarë he los arëmin, om he yoh vu bë nanër vu ham nabë ham dok vu he in ngaa sën dok vu he rëk ma. He su ayoh vu bë nanër gagek nabë saga medeginengin ham rë. Gaç he nebë ata sën negin nalu nivesa menevet sir lo.

⁸ Nebë saga, gehe kwamin nevo ham benehegin ham in he ahëmin neving ham rot, om sën he pasang nanër Anutu yi Bengö Nivesa vu ham. Yönon, gehe yoh vu bë nadiik in ham geving.

⁹ Arig lo, ham kwamin bo nabë he nehevong huk rot. He su nesewah buk ma rangah rë, in bë he su ketag ngaa ngaa vu ham mabo maggin vu ham dok buk sën he nanër Anutu yi Bengö Nivesa vu ham lo.

¹⁰ Lob ham lë beham rak ni, log Anutu rak ni ving bë he nehevong ngaa nivesa vesa los yohvu vu ham sën Kerisi-yi-alam ham lo, geham ti su yoh vu bë nanër gagek nipaya jak he rë.

¹¹ Ham rak ni bë he nehegin ham pin nebë sën ama negin nalu lo.

¹² He vo horek vu ham in bë ham sepa dok aggata niröp. Gehe gadu ham, gehe nër niwëek vu ham bë ham gwevong ngaa pin noh vu Anutu kwa. In Mehö los niwëek sagi ggooin ham rak in bë ham medo geving yi dok yi nyëg nikapiik.

Devong Ving Anon Medenare Niwëek Bë Degeko Maggin

¹³ Log he ahëmin nivesa vu Anutu rak buk pin ving in ham, in he nër gagek sënë vu ham bë Anutu yi gagek, lob ham pevis beko rak menër bë Anutu yi gagek anon gaç mehönon su denër yoh vu yö kwaj rë. Lob yik Anutu yi gagek yönon, begwëbeng nahën nevong huk loç ham sën ham nevong ving lo ayomin.

¹⁴ In arig lo, ham nebë alam distrik Yudea sën denesepa loç Yesu Kerisi bedetu Anutu-yi-alam lo, in ham alam dedeginengin ham rak maggin nebë sën hir alam denedeginengin sir lo.

¹⁵ Alam Yuda desis Mehöböp Yesu losho alam-denenër-gagek-rangahsën bedediik, log denede-ginengin ngaa maggin rak he nebë saga ving gedene-sepa loç aggata nipaya sën Anutu nilëlin lo. Om denesis begö vu mehönon pin

¹⁶ medeneggërin he in bë he su nanër gagek rangah vu alam dahis megako sir nah vu Anutu. Medo denevong ngaa nipaya rot gesu denevuu ya rë, rëk mu Anutu ahë sengën vu sir rot bevongin malaj nama.

Paulus Ahë Ving Rot Bë Gelë Sir Gökin

¹⁷ Arig lo, he hevu ham ya. Senër he navimin mu, gaç he kwamin nevo ham yoh vu buk behe ahëmin ving pangsën bë he galë ham malamin gökin,

¹⁸ lob he sero aggata rot in bë anök vu ham rëk ma. Sa Paulus, sa hevongin bë senök vu ham beron ngahi rëk Satan ggërin he.

¹⁹ Ham kwamin nevo bë he kwamin vesa los he napisek in va? Gaç yik ham! Ham netu he madub nivesa, om dok buk sën Mehöböp duk nom lo, og he rëk napisek in ham kesuu ngaa vahi pin.

²⁰ He napisek los he kwamin vesa rot in ham.

3

¹ He su ayoh vu bê anök rë in aggata ma, om sën he ayomin maggin rot gehe kwamin nevo bê su yoh vu bê he medo rë, om sa kwag vo bê maam sengo ti medo Atens beyik ggovek.

² Om he hevong he arimin Timoti sën nelok vu Anutu benevong Kerisi yi Bengö Nivesa yoh vu nyëg pin lo yök vu ham in bê gadu ham in ham ayomin na timu vu Kerisi niwëek.

³ In ngaa maggin sën tok vu ham gwëbeng lo su kepë ham. Anutu yi horek nër vorot nebë ngaa maggin vahi rëk natök vu hil yönon.

⁴ He nahën nado ving ham, log he nër rangah vu ham bê hil rëk natök jak ngaa maggin medeginengin hil, lok mëm gwëbeng sënë ham tok rak.

⁵ Om sën sa su yoh vu bê naköpek bemedo meris rë, om sën sa hevong Timoti yök in bê sa gango nabë ham ayomin neya timu vu Kerisi ma ma. Sa hekuung bê Mehö Pelëpinsën mak jii ham niwëek rot bekepë ham gehe vasap he huk böpata rak ham ganon ma.

Timoti Ko Gagek Bengö Yom Lom Paulus Kwa Vesa

⁶ Lok mëm Timoti yök beyom verup vu he ggovek, lob nër gagek nivesa rak ham bê ham ayomin neya timu vu Yesu, geham ahëmin neving mehönon. Genër ving bê ham kwamin nevo he pangсэн geham nevingin bê ham gwelë he malamin nabë sën he nehevongin bê galë ham lo.

⁷ Arig lo! Nebë saga lob ngaa maggin deginengin he bevong he ayomin maggin rak, rëk mu mëm he kwamin vo bê ham ayomin neya timu vu Yesu lom mëm he ayomin sepëp rak.

⁸ Gemëm he ayomin to revuh ggökin, in ham nahën kwamin nevo Mehöböp beham nejom yi gagek ahon.

⁹ Om he rëk gako Anutu arë jak in ham bena berup tena? He su ayoh vu rë, in he kwamin vesa pangсэн rot vu Anutu in ham.

¹⁰ He medo najom rak vu Anutu buk gerangah nebë gevong behe galë ham malamin gökin nah, lok mëm nabë ham su ayomin neya timu vu Yesu niwëek rë, og he rëk adok vu ham babo niwëek vu ham.

Paulus Jom Rak Bë Anutu Geço Yi Na Vu Sir

¹¹ Ko nabë hil Amad Anutu luho hil Mehöböp Yesu Kerisi detatekin aggata in he nök vu hamek-a!

¹² Lob Anutu gevong niwëek vu ham rot, in ham ahëmin geving ham los mehönon pin pangсэн nabë sën he ahëmin neving ham lo.

¹³ Lob Anutu dok vu ham megevong ham ayomin niröp jak in gagek ti su gëp vu ham gëp hil Amad Anutu mala dok buk sën hil Mehöböp Yesu Kerisi losho yi alam vabuung pin denam lo.

4

Anutu Ahë Ving Bë Hil Gevong Nabë Sënë

¹ Lob arig lo, gagek ti nahën! He ketag los avo horek vu ham in Mehöböp yi alam hil, gehe nanër nebë ham gwevong ngaa pin niröp geham su gwevuu na, gak ham pasang gwevong niwëek ata. Senër ngaa pin sën Anutu ahë neving bê hil gevong lo. Sën he nër rangah vu ham wirek beham nesepa lok lo.

² Ham rak gagek sën selok yah Mehöböp Yesu mala behako yök vu ham lo ni.

³ Ngaa sën Anutu ahë neving bê ham gwevong lo nebë: Ham natu mehönon niröpsën. Log ahë neving bê ham noh nenga in baggëb.

⁴ Log ahë neving bê ham gweko avëh ti ti beham gwevong niröp los noh vu sën ham los venëmin ko ham.

⁵ Gak ham su malamin anonin ham jeggin jeggin nabë alam dahis sën su derak Anutu ni rë lo.

⁶ Log Anutu vongin bë mehöti su gevong ngaa nipaya vu mehö ngwë begodek venë rë, ma rot. In rëk bo nyëvewen dok nah ngaa nipaya nebë saga pin nabë sën he nër vu ham vorot lo.

⁷ In Anutu ggërin hil yah vu yi in bë hil gevong ngaa niröp gehil su gevong ngaa sën su yoh vu rë lo.

⁸ Om nabë mehöti nidëlin gagek sënë, og su nilëlin mehönon hir gagek rë, gak nilëlin Anutu sën vong yi Anon Vabuung yök vu ham lo yi gagek.

⁹ Log gagek ngwë neggëp nebë hil ahëd geving hil arid lo sën denesepa lok Yesu lo. Rëk mehöti su yoh vu bë kevu gagek jak ngaa sënë vu ham rë, in Anutu tato vu ham ggovek nebë saga beham ahëmin neving ham vorot.

¹⁰ Ham ngo nevong nebë sënë vu hil arid lo pin sën denedo distrik Masedonia lo. Rëk arig lo, he vo gadu loğ ham bë ham pasang ahëmin geving sir pangsen,

¹¹ beham medo revuh bemalamin sepa. Ham ngo gwevong ham huk, geham gwevong huk bisnis teka in ham medo nivesa nabë sën he nër vu ham wirek lo.

¹² Ham gwevong nabë sënë in ham su jak vu in ngaa ti rë, lob mëm alam sën su denesepa loğ Yesu rë lo degelë ham medejak ni nabë ham alam nimin vesa.

Mehöböp Rëk Gevong Behil Kedi Jak Nah

¹³ Arig lo, he hevongin bë ham jak ngaa sën rëk natök vu alam-diiksën lo ni venuh in lob ham su ngu bengis ham in sir nabë alam sën su ayoj neya timu vu Anutu medenevo kwaj in yi rë lo.

¹⁴ Hil nehevong ving bë Yesu diik bekedo rak ggökin, lob hil nehevong ving bë alam sën denesepa lok Yesu rëk denediik lo, rëk nabë saga. Rëk malaj natum nah, lom Anutu geğo sir nom geving Yesu.

¹⁵ He nanër sënë vu ham in Mehöböp yö nër rangah vu he vorot. Bë hil vahi rëk nahën nemedo vesad mena berup dok buk sën Mehöböp duk nom lo, og hil su nid vesa kesuu hil sën Kerisi-yi-alam lo vahi sën dediik ggovek lo rë.

¹⁶ Gak Anutu yi avuuk rëk ngu log angër hir ggev aye jak menanër, lob Mehöböp rëk duk vu yağek menom. Lob alam sën denesepa loğ Yesu rëk denediik lo, rëk dekedo jak namugin.

¹⁷ Lob mëm rëk degeko hil vahi sën hil nahën nado vesad lo jak na beggob ayo vavunë geving sir in hil gebuu Mehöböp vu yağek babu, lob mëm hil medo geving Mehöböp degwata los degwata.

¹⁸ Om ham kwamin bo gagek nabë sagi beham gadu ham jak.

5

Hil Semu Hil Bemedo In Mehöböp Rëk Nom

¹ Arig lo, ham su gwekuung nabë he rëk kevu gagek jak Yesu yi ngebek los buk vu ham.

² Gak ham rak ni venuh nebë Mehöböp yi buk rëk nam natök vu hil nabë mehö hodek ti yam loğ buk vuheng.

³ Yik rëk nabë sënë: Alam rëk denanër nabë, "Buk nivesa behil medo revuh!" log dok buk saga ngaa maggin rëk nam vu sir avuti, nabë sën avëh nalu loğ lob nivanë tök vu yi pevis geyi duğin. Yik rëk nabë saga, lob mehöti su yoh vu bë beya dok buk saga rë.

⁴ Rëk arig lo, buk sagi su rëk natök vu ham nabë sën mehö hodek ti yam loğ buk geham duğin yi lo rë, in ham su nedo loğ malakenu rë.

⁵ Gaḵ ham alam rangah los hes tumsën yi. Su alam buk los mala-vahis-yi hil rë.

⁶ Om hil su agëp nabë alam vahi pin, gaḵ hil medo malad natum gehil su ketul doḵ bekwad birek nabë alam sën denenum bël mengëës lo.

⁷ Alam deneggëp og deneggëp buk, log alam denenum medenekeyevin, og denenum buk.

⁸ Rëḵ mu hil alam-rangah-yi om hil su nanum mekeyevin, gaḵ hil medo los kwad bo ngaa niröp. Hil ayod na timu vu Yesu behil ahëd geving hil, og mëm saga natu kelenavi megërin hil newad in begö. Log hil kwad bo nabë Yesu yam in bë geḵo hil nah vu Anutu, og mëm saga natu bun sën gërin hil yud in begö.

⁹ Anutu su ggooin hil rak in bë hil natök jak hil ngaa nipaya nyëwewen rë, gaḵ ggooin hil rak in bë hil Mehöböp Yesu Kerisi geḵo hil behil anah vu yi.

¹⁰ Hil Mehöböp Yesu Kerisi sënë diiḵ loḵ yah hil bed in bë nabë hil medo vesad ma hil nadiiḵ, og hil rëḵ medo malad-tumsën geving yi.

¹¹ Om mëm ham gadu ham los doḵ vu ham in ham nimin wëëḵ jak, nabë sën ham nevong lo.

Paulus Semu Gagek Hus

¹² Arig lo, he nanër vu ham nabë ham jak Mehöböp yi alam sën detu ggev medenevong huk medenedo vu ham lo nij.

¹³ Ham gweḵo sir jak, geham ahëmin geving sir in denevong huk sagi, geham medo jevuh ti.

¹⁴ Log arig lo, he nanër vu ham nabë ham gwevong nabë sënë: Ham bo horek vu alam sehëb, geham gadu alam sën deneggöneng lo. Geham doḵ vu alam sën su denevong ving niwëëḵ rë lo, log ham nahubin alam pin beham nanër gageḵ ahë yes vu sir.

¹⁵ Ham su bo doḵ nah ngaa nipaya nyëwewen vu mehöti sën vong vu ham lo, gaḵ ham nimin wëëḵ megwevong ngaa nivesa mu vu ham gevu mehönon pin.

¹⁶ Ham medo los kwamin vesa noh vu buk pin,

¹⁷ geham najom jak pehi geneheng, buk los rangah.

¹⁸ Ham tu Yesu Kerisi yi alam, om ham ahëmin nivesa vu Anutu in ngaa pin sën netök vu ham lo, in Anutu vongin bë ham gweḵo yi jak nabë saga.

¹⁹ Ham su napuv Anon Vabuung yi nengwah,

²⁰ geham su nanër pelësën jak gageḵ sën Anutu vo vu yi alam medenenër rangah lo.

²¹ Gaḵ ham seggi ngaa pin beham najom ngaa nivesa ahon,

²² log ngaa nipaya pin og ham najulin.

²³ Log Anutu sën nevong behil nado revuh lo gevong beham natu mehönon nimin röp anon. Log gegin ham kenumin los anomin genavimin nivesa, in ham medo nivesa gëgaḵ su gëp vu ham doḵ buk sën hil Mehöböp Yesu Kerisi duk nom lo.

²⁴ Anutu sën ggooin ham raḵ lo su rëḵ gevuu ham na rë, gaḵ yö rëḵ medo medoḵ vu ham.

²⁵ Arig lo, ham najom jak in he.

²⁶ Ham najom* arimin lo pin nemaj noh vu sën ham nevong lo.

²⁷ Sa Mehöböp yi mehö sa, om sa nanër vu ham nabë ham natevin ḵapiya sënë barimin lo pin degengo.

²⁸ Hil Mehöböp Yesu Kerisi yi semusën gëp geving ham.

Kapiya Sën Paulus Kevu Netu Luu Vu Kerisi-yi-alam Vu Tesalonika

¹ Sa Paulus geSilvanus* luho Timoti, balöö nekevu kapiya sënê vu ham sën ham tu hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi hir alam vu Tesalonika lo.

² Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevonġ hir semusemu vu ham bedegevonġ beham ayomin ġep revuh.

Alam Tesalonika Denare Niwëëk

³ Arig lo, huk sënê negġep vu he raġ buk pin bê he kwamin vesa vu Anutu in ham. In ham ayomin neya timu vu yi rot beniwëëk raġ, lom ham nesepa loġ bahëmin neving ham rot beya meniweëk raġ.

⁴ Yik nebê sënê, om sën he nehaġo ham raġ vu Anutu-yi-alam vahi pin. In ham töġ vu maggin rot benekwerê vanê böpata, rëġ ham nare niwëëk bayomin neya timu vu Yesu.

Anutu Nesegġi Hil Niröp

⁵ Lob vanê sën ham nekwerê gwëbeng agi, og sënê tato vu hil bê Anutu nevonġ nġaa pin niröp, in maggin sënê nevonġ beham yoh vu bê rëġ na medo Anutu yi nyëġ.

⁶ Lob Anutu nevonġ huk niröp mu, om nahub rë loġ mëm rëġ bo maggin vu alam sën denevo maggin vu ham gwëbeng agi.

⁷ Log Anutu rëġ ġeġo ham vër in nġaa maggin sën ham nekwerê gwëbeng agi, ġeham rëġ medo nivesa ġeving he doġ buk sën Mehöböp Yesu duġ nom vu yageġ ġeving yi anġer niwëëk lo lo.

⁸ Yesu rëġ duġ nom los nengwah daggen böpata in ġevonġ nyëvewen vu alam sën su denegġurek Anutu babu rë, ġedeneruuk hil Mehöböp Yesu yi Bengö Nivesa ya lo.

⁹ Lob hir nyëvewen sënê nebê: Demedo nenga in Anutu doġ Nyëġ Nipaya degwata los degwata. Su deyoh vu bê demedo ġeving Mehöböp rë, ġesu rëġ malaj jaġ yi nabê yi Mehö niwëëk los bengö

¹⁰ doġ buk sën duġ nom lo rë. ġaġ Anutu-yi-alam, og rëġ deġeġo yi jaġ rot kesuu, ġalam pin sën ayoġ neya timu vu yi lo og rëġ deġelê yi medenapisek in. Lob yik ham og ham ayomin neya timu vu yi vorot raġ ġageġ sën he nër vu ham lo.

Paulus Jom Raġ Ya Vu Anutu Bë Gadu Alam Tesalonika Niwëëk

¹¹ Yik nebê sënê, om he medo najom raġ ya vu Anutu yoh vu buk bê: ġgooin ham raġ tu yi alam, om doġ vu ham beham sepa doġ yi niröp. Ham nevonġ ving yi om bo niwëëk vu ham in huk sën ham nevonġ los nġaa nivesa vesa pin sën ham malamin nesepa lo, banon jaġ nivesa.

¹² Nebê sënê in bê ham huk pin ġeġo hil Mehöböp Yesu Kerisi arê jaġ na vavunê log hil Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevonġ hir semusemu vu ham, bedegeġo ham arëmin jaġ ġeving.

2

Alam Sën Deneġyëh Horek Lo Rëġ Detetuhin Ham

¹ Arig lo, hil Mehöböp Yesu Kerisi rëġ nom ġökin nah, lob hil rëġ anġupin hil na vu yi, om he bê nanër vu ham nabê ham su kwetul doġ in ġageġ sënê.

² In mehö la rëġ denanër vu ham nabê Mehöböp yi buk töġ yam ġġovek ya ġedenanër nabê nġaahur ti nër vu sir mederaġ ni. Ma denanër nabê he ġevu

kapiya nebë saga ya vu sir. Rëk ma geham su kwam kwamin in hir gagek sënë genewamin jak pevis.

³ In mehöti rëk tetuhin ham, gak buk sënë og su yoh vu bë rëk nam meris rë. Gak mëm nabë alam ngahisekë degeko sir jak los degeruu demij vu Anutu namugin, gemehöti sën rëk natu Mehö-keyëhsën-horek-ala lo natök nam rangah geving rë, lok mëm. Yik Mehö Nipaya sën rëk mala nama dok Nyëg Nipaya lo.

⁴ Mehö sënë og rëk ngis begö vu ngaa pin sën mehönon denenër bë anutu lo los ngaa pin sën deneko rak lo, gegeko yi jak jak nabë kesuu. Om rëk getung yi sea dok na Anutu yi dub böp ayo vabuung genanër nabë yik yi Anutu.

⁵ Ma ham kwam virek in gagek sën sa nado ving ham wirek gesenër vu ham lo?

⁶ Log ham rak ngaa sën neggërin aggata in mehö agi gwëbeng-ë ni ving. In yi buk yö nahën, om su yoh vu bë natök nam rangah rë.

⁷ Yönon, Mehö-keyëhsën-horek-ala medo neving huk gwëbeng menedo, rëk mu nahën neggëp vunsën beyö rëk gëp nabë saga bena berup dok yi buk. In Mehö ti nahën neggërin yi aggata gwëbeng, rëk mu getahin bër

⁸ og mëm Mehö-keyëhsën-horek-ala rëk natök nam rangah. Lob Mehöböp Yesu Kerisi rëk ngis yi jak avi rasap menadiik. Log Mehöböp mëm rëk natök nam rangah los nikapiik böpata, lob nikapiik sënë rëk kevoh Mehö-keyëhsën-horek-ala bemala nama na verök yi.

⁹ Mehö-keyëhsën-horek-ala sënë natök nam rangah, og rëk nam los Satan yi niwëek begevong ngaa böp böp los niwëek, gehuk aggagga in tetuhin hil.

¹⁰ Rëk gevong ngaa nipaya aggagga pin in gekuungin alam sën vongin malaj nama lo. Bë ahëj geving gagek anon medegevong geving, og yoh vu bë geko sir nom vu Anutu, rëk mu ma om rëk malaj nama.

¹¹ Su deko Anutu yi gagek anon rë, om Anutu rëk dëein sir lob gagek kuungsën los niwëek nam in tetuhin sir medegevong geving gagek sën anon ma lo.

¹² In alam pin sën su denevong ving gagek anon agi rë geyö denevong ahëj nivesa in ngaa nipaya mu lo degeko nipaya nyëvewen dok nah bemalaj nama.

Anutu Ggoin Ham Rak Bë Rëk Geko Ham Nom

¹³ Rëk mu arig lo, huk neggëp vu he bë he najom jak los ahëmin nivesa vu Anutu in ham noh vu buk. In Anutu ahë neving ham beggoin ham rak vu nyëdahis vorot in bë Anon Vabuung gevong beham ayomin niröp jak. Lob ham gwevong geving gagek anon, lok mëm geko ham nom vu Anutu.

¹⁴ Vongin bë ham gweko hil Mehöböp Yesu Kerisi nikapiik los arë böp nök vu ham geving, om vong behe haço Bengö Nivesa yök vu ham in bë tahi ham nom vu yi.

¹⁵ Nebë sënë, om arig lo, ham ngo bare nimin wëek, beham sepa dok Anutu yi gagek pin sën he nër vu ham ggëp avimin los kevu lok kapiya lo.

¹⁶ Lob hil Mehöböp Yesu Kerisi luho hil Amad Anutu sën ahëj neving hil lo devong behil ayod sepëp rak berëk gëp nabë sënë degwata. Vong semusemu vu hil nyëmasën in bë hil ajaç ni nabë rëk geko hil nah vu yi yönon, om hil medo navo kwad in.

¹⁷ Om sa neketag in ham bë luho degevong beham ayomin sepëp jak gedegevong nij wëek vu ham in ham nanër ngaa los gwevong ngaa nivesa mu.

3

Ham Najom Jak Vu Anutu Nabë Dok Vu He

¹ Log arig lo, he hömin gagek ti nahën neggëp nebë: Ham najom jak vu Anutu nabë doḡ vu he in Mehöböp yi gagek serög mena menoh vu nyëḡ pin, balam pin degeḡo jak pevis barë böp jak nabë sën ham aga.

² Log ham najom jak vu Anutu nabë bo he vër in alam sën nij paya los su nij röp rë lo nemaj, in ham raḡ ni bë alam ngahiseḡë su ayoy neya timu vu Anutu rë.

³ Rëḡ mu Mehöböp og su mehö kwa luu rë, gaḡ rëḡ gevong niwëëḡ vu ham jak buk los gegin ham in Satan.

⁴ Log Mehöböp tateḡin he kwamin behe raḡ ham nimin bë ham medo nevang ngaa pin sën he nër vu ham lo gwëbeng menedo, geham rëḡ medo gwevang nabë saga rot geving.

⁵ Om Mehöböp bër ham kwamin in ham kwamin bo nabë Anutu ahë neving ham, lob gevong beham bare mekwerë maggin los ayomin niwëëḡ nabë sën Kerisi nevang lo.

Alam Pin Denajom Huk Noh Vu Sir

⁶ Log arig lo, hil atu Mehöböp Yesu Kerisi yi alam, om he vo horek vu ham banër niwëëḡ bë: Ham gwetah ham in arimin vahi sën nij tebö gesu denevang huk rë lo, in sagaḡ su denesepa loḡ gagek sën he nër vu ham lo rë.

⁷ Gaḡ ham sepa doḡ he vahamin, in ham ngo raḡ ni bë wirek sën he nado ving ham lo, og he su nahëp sehëb rë.

⁸ Lob he su haḡo ham nos lu ngaa meris rë. Gaḡ he nebago, gehe nehevong huk niwëëḡ rot menavimengin buk gerangah, in bë he su abo maggin vu ham.

⁹ He yoh vu bë gako ham nos lu ngaa, rëḡ ma gehe nehevong nebë sënë in bë ham gwelë besepa doḡ he vahamin.

¹⁰ He nado ving ham wirek, lob he vo horek vu ham nebë sënë bë: Mehöti bë ni tebö in huk megëp sehëb, og ham su bo nos vu yi.

¹¹ Rëḡ mu he hanḡo gagek bë ham vahi deneggëp sehëb gesu denevang huk ti rë, gaḡ yö medo deneraḡ nij in mehö ngwë hir ngaa.

¹² He tu Mehöböp Yesu Kerisi yi hur om sën he vo horek vu alam nebë saga bahee vu sir bë degevong huk nivesa bedemedo gedegeḡo monë jak, bemëm debago yö hir nos jak medega niröp.

¹³ Log arig lo, ham su nimin tebö in huk nivesa, gaḡ ham medo gwevang noh vu buk.

¹⁴ Rëḡ mu nabë mehöti su sepa doḡ gagek pin sën he kevu loḡ kapiya agi rë, og ham ngo jak mehö saga ni nivesa, beham ngo medo ading in yi. Lob mëm rëḡ ni namum in yi ngaa sën nevang lo begërin yi.

¹⁵ Rëḡ mu ham su gwelë mehö sënë paya rot, gaḡ ham kwamin bo nabë ham arimin rëḡ nevang paya, om ham bo kwa nivesa vu yi.

Paulus Semu Gagek Hus

¹⁶ Hil Mehöböp sën ayo neggëp revuh lo gevong beham ayomin gëp revuh in ngaa pin sën töḡ vu ham lo, begëp noh vu buk pin. Log Mehöböp medo geving ham pin.

¹⁷ Sa Paulus sënë, sengo kwag nevo ham bemëm sa kevu gagek dus ti sënë raḡ sengo nemaḡ yoh vu sën sa nehevong loḡ sa kapiya pin lo, in bë ham jak ni nabë sengo kevu yönon.

¹⁸ Hil Mehöböp Yesu Kerisi yi semusemu medo geving ham pin.

Kap̄iya S̄en Paulus Kevu Mugins̄en Vu Kerisi-yi-alam Vu Timoti

¹ Sa Paulus s̄en Yesu Kerisi yi sinar̄e sa. Anutu s̄en ko hil yom vu yi lo luho Kerisi Yesu s̄en hil navo kwad in lo, yō den̄er b̄e sa gevong huk s̄agi.

² Lob sa kevu kap̄iya s̄en̄e yōk vu hong Timoti s̄en sa nehal̄e hong b̄e sa nalug anon hong in ayom neya timu vu Kerisi lo. Hil Amad Anutu luho hil Mehōbōp Kerisi Yesu degevon̄g semusemu vu hong los kwaj gevongin hong, gedegevon̄g bayom ḡep revuh.

Hil Dahun Gagek Kuungs̄en Na

³ Wirek sa hevongin b̄e sena Masedonia jak, lob sen̄er vu hong, r̄ek sa b̄e nan̄er gökin nah vu hong nab̄e: Gemedo Epesus in genan̄erin alam vahi saga nab̄e su desarōmin gagek kuungs̄en dok na medetahu alam dok.

⁴ Log genan̄er vu sir nab̄e degevuu ker̄ing los gagek s̄en denetatekin degwaj lo na, in gagek neb̄e s̄agi nevon̄g mekwaj kwaj. Gaḅ su nelok vu sir bayoj neya timu vu Anutu r̄e.

⁵ Sa hevong horek s̄en̄e yōk vu hong rak degwa timu s̄en̄e: Sa hevongin b̄e desepa dok bayoj nirōp jak gekwaj verōk jak bayoj na timu vu Yesu, lob m̄em demedo los ah̄ej geving sir.

⁶ Yōnon, in alam vahi devuu aggata nirōp s̄en̄e ya, geya deneketul lok in gagek meris medenesap sir in jegḡin jegḡin.

⁷ Alam s̄en̄e denekuung b̄e detu alam horek degwa. R̄ek su denerak yō hir gagek s̄en denevengw̄eng rak lo degwa ni r̄e, log sir duḡin gagek s̄en̄e degwa ving.

⁸ Nab̄e hil gal̄e Anutu yi horek nirōp nab̄e negḡep in b̄e tato aggata nirōp vu hil, og hil r̄ek ajak ni nab̄e ngaa nivesa.

⁹ Yōnon, hil arak ni b̄e horek og su yam in b̄e nan̄erin alam s̄en nijrōp rak lo r̄e, gaḅ yam in b̄e nan̄erin alam s̄en denekeȳeh horek lo, los alam s̄en denevon̄g ngaa jegḡin jegḡin los nengaj dahis lo. Geyam in b̄e nan̄erin alam s̄en deneruu demij vu Anutu lo, los alam nij paya, gesir s̄en denevasap Anutu yi ngaa vabuung lo, gesir s̄en denesepa lok ngaa dob yi mu lo; geyam in b̄e nan̄erin alam s̄en denesis amaj los ataj medenediik lo, los alam s̄en denesis mehōnon vahi medenediik lo ving.

¹⁰ Geyam in b̄e nan̄erin maluh los av̄eh s̄en denevon̄g bagḡeb lo los denevon̄g paya vu maluh ngw̄e lo. Geyam in b̄e nan̄erin alam s̄en denegodek alam in b̄e degeko mon̄e jak sir lo, los alam gagek tetuhin s̄en, galam s̄en denelah gagek vun lo. Yōnon, horek yam in b̄e nan̄erin ngaa neb̄e s̄en̄e los ngaa nipaya vahi pin s̄en nevon̄g paya vu gagek anon lo.

¹¹ Gagek anon s̄en̄e negḡep lok Bengō Nivesa s̄en Anutu vo vu sa in b̄e sa nan̄er rangah lo, log Bengō Nivesa s̄agi netatekin Anutu ar̄e bōp los niw̄eek vu hil b̄e semusen ala yi.

Paulus Ah̄e Nivesa Vu Anutu In Kwa Pesivin Yi

¹² Hil Mehōbōp Kerisi Yesu vo niw̄eek vu sa, gekwa nevo sa b̄e seyoh vu b̄e sa gevong yi huk, lob vong huk s̄en̄e lok ya sa nemag, lom sa ah̄ej nivesa vu yi.

¹³ Yōnon, wirek og sen̄er pel̄e rak yi, log sa nehevon̄g begō vu yi alam rot gesa nehako sa rak vu yi panḡs̄en. Sa nehevon̄g neb̄e saga in sa su rak degwa ni r̄e, gesa su hevong ving yi r̄e, r̄ek ma gekwa pesivin sa.

¹⁴ Lob Mehöböp vong semusemu ngahisekë rot vu sa, bemëm sayog neya timu vu Yesu Kerisi, besahëg ving yi pangsën.

¹⁵ Gagek sënëk yönon rot, beyoh vu bë alam pin degengö medegevong geving nabë Kerisi Yesu luk yam dob in bë geço hil alam nid paya nom vu yi. Lob sa mehö nig paya verök yi rot kesuu alam nij paya vahi pin.

¹⁶ Rëk mu Kerisi Yesu kwa vongin sa mugin betato rangah rak sa bë nejom yi ahon rot. Lob alam vahi pin sën rëk ayoj na timu vu yi lo degelë jak sa bedejak ni nabë rëk kwa gevongin sir nabë saga geving, bedemedo malaj-tumsën degwata.

¹⁷ Om hil gako mehö-los-bengö sën nedo degwata los degwata lo arë jak. Arë böpata los niwëëk gëp rangah beyö gëp degwata los degwata, in mehö sënë og su nediik rë, gehil su ayoh vu bë galë yi rë, log yik yi perurek timu saga sën Anutu sogek.

Timoti Bare Niwëëk Begedu Alam Sën Denesis Begö Vu Anutu Lo

¹⁸ Nalug Timoti-e! Sebo horek sënë vu hong nabë: Kwam bo gagek sën alam-denenër-gagek-rangahsën denër rak hong wirek lo. Gebasu gagek sagi dok na ayom, lok mëm pasang gwevong begö megebare niwëëk nabë mehö-begö-yi nivesa ti.

¹⁹ Lob gwevong geving niwëëk megebare, gegemedo los ayom niröp. In alam vahi su denesepa lok ngaa nivesa in bë ayoj niröp jak rë, om sën deneyoh paya medevasap sir nebë sën yag ya mesis yi rak saap.

²⁰ Yik Humenaius luho Aleksander devong nebë sënë, lob sa hevong luho lok yah Satan nema in bë luho degeço vanë medejak ni, in luho su denanër pelësën jak Anutu arë nah gökin.

2

Hil Najom Jak Nabë Sënë

¹ Sa bë nanër niwëëk vu hong nabë ham gwevong ngaa sënë natu muginsën: Ham najom jak in alam pin. Ham kwetag vu Anutu nabë dok vu sir bebo niwëëk vu sir medebare, log ham najom jak los kwamin vesa vu yi in sir.

² Log su kwam birek in alam-los-bengöj galam pin sën denetu ala medenegin hil lo. Gak genajom jak in sir noh vu buk in mëm hil sepa dok Anutu megako arë jak niröp, log hil medo nivesa gengaa maggin su dahun hil.

³ Jomraksën nabë sënë og mëm yoh vu, bAnutu sën ko hil yom lo rëk kwa vesa in.

⁴ Neko hil yom vu yi, genevong in bë geço alam pin nom geving, bemëm dejak gagek anon degwa ni.

⁵ In hil arak ni bë Anutu yö timu nedo, log Mehö mamer-yi timu nare lok Anutu los mehönön vuheng atov. Yik yi Kerisi Yesu, geyi mehönön.

⁶ Lob tök yam rangah lok yi buk niröp sën Anutu yö ggooin rak menër lo, bediik lok yah alam pin bej in bago sir nom.

⁷ Log Anutu ggooin sa rak bë sa natu sinarë begevong yi huk menanër yi gagek sënë rangah. Sagi og sa su nehekuung rak rë, gak sa nanër yönon. Geggooïn sa rak, menevong sa ya vu alam-yu-ngwë in bë sa tatekin gagek vu sir bayoj na timu vu yi medejak gagek anon ni.

⁸ Nebë sënë, om sa hevongin bë alam denajom jak noh vu nyëg pin. Rëk mu degevuug gagek petupeksën los ahë sengënsën na gedepesu nemaj in ngaa nipaya lok mëm debarah nemaj jak medenajom jak na vu Anutu.

Gagek Rak Avëh

⁹ Log sa hevongin ving bë: Avèh dedahun sir bedejöp röpröp lu ngaa nivesa sèn yik yoh vu bë avèh dejöp lo. Gak su degeko sir jak medebii yuj los debunek vu navij jak kumkum goor lu vuneksèn malangeri aggagga, los röpröp sèn yi monè böpata lo.

¹⁰ Gak degevang huk nivesa aggagga noh vu sèn Anutu yi hur avèh lo degevang lo, og mëm sènë natu hir vuneksèn anon rot.

¹¹ Avèh dedahun sir bayej nama gedegengo gagek medejak ni nivesa.

¹² Sa hevongin bë avèh ti su natu tatovaha ma ggev vu maluh rë, gak sir avèh og avij gemir gemedo denapöö jak gagek mu.

¹³ In degwa nebë Anutu semu Adam mugin loğ mëm semu Eva tamusèn.

¹⁴ Lob Adam su bë nenga vu gagek kuungsèn rë, gak avèh mu yö keyèh mebë nenga vu gagek.

¹⁵ Rëk mu avèh hir huk bë degeko naluj, om yik degevang nabë saga, gayoj na timu vu Yesu geving bahëj nivesa vu mehönon medesepa doğ aggata niröp los degegin sir nivesa, og Anutu rëk geko sir nah vu yi.

3

Gagek Rağ Ggev Sèn Denegin Kerisi-yi-alam Lo

¹ Gagek sènë og yönon: Bë mehöti gevongin nabë natu ggev begegin Kerisi-yi-alam, og sènëk gevong in huk nivesa ti.

² Nebë sènë, om ggev gegin yi nivesa in ngaa nipaya su gëp vu yi. Yik geço avèh timu natu venë. Su gevong ngaa jeggin jeggin, gak yik sepa doğ kwa nivesa mu megevang huk niröp pin, gegegin alam vatëvek nivesa, getatekin Anutu yi gagek nivesa megero.

³ Ggev nebë sènë og su nanum pangsèn mekeyevin, log su ahë sengèn jak pevis, gak nahubin alam gesu gevong begö jeggin jeggin, gesu gëp natumin monë pangsèn.

⁴ Geyö gegin venë lo nalu lo nivesa begevang benalu lo nengaj yes vu aye medegurek babu.

⁵ In mehö sèn su negin venë lo nalu lo nivesa rë lo, og su yoh vu bë rëk natu Anutu-yi-alam lo hir ggev megegin sir nivesa rë.

⁶ Log ham su gwevang bemehö mewis ti sèn nahën neggerin yi yom vu Kerisi lo natu ggev. In rëk geço yi jak jak lob rëk bës benatök vu nyëwewen nabë Satan.

⁷ Om nabë hil getung mehöti natu ggev, og alam dahis la denanër geving rë nabë yi mehö nivesa, og mëm yoh vu bë natu ggev. Gak nabë hil su gango rë, og mağ rëk gagek nipaya natök rangah jak yi, lob doğ Satan yi gegweeng.

Gagek Rağ Kerisi-yi-alam Hir Hur

⁸ Log gwetung alam sèn kwaj nivesa lo denatu Kerisi-yi-alam hir hur geving nabë saga. Alam sèn su denevang kwaj luu rë lo, galam sèn su denenum wain rot medenekeyevin rë lo, galam sèn su ggëp denetumin monë luu ngaa rë lo.

⁹ Gak mëm sir sèn ayoj yö neggëp niröp gedenerak gagek-anon-vongvingsèn-yi ni venuh lo og mëm.

¹⁰ Ham seggi sir namugin rë, loğ nabë gagek ti su neggëp vu sir rë, og mëm denatu Kerisi-yi-alam hir hur.

¹¹ Log ham gwetung avèh sèn kwaj nivesa lo geving nabë saga. Avèh sèn su denenër gagek nipaya yah nenga rak mehö ngwë rë lo, gesu denevang ngaa jeggin jeggin rë lo, gak denenër gagek niröp bedenevang yoh vu lo.

¹² Lob Kerisi-yi-alam hir hur lo, og degeko avèh ti ti natu venëj, lob degegin venëj los naluj nivesa.

¹³ Lob sir sën detu Kerisi-yi-alam hir hur bedenevong huk nivesa lo, og rëk bengöj nivesa, lob deyoh vu bê rëk degevang Kerisi Yesu yi huk nivesa los niwëek.

Anutu Yi Aggata Degwa

¹⁴ Yönon, gwëbeng sa nekevu kapiya sënë yök vu hong, rëk mu sa bê nök vu hong pevis.

¹⁵ Rëk mu nabë sa su nök pevis rë, og gwelë gagek sënë megejak ni nabë Anutu-yi-alam sën detu Mehöböp Mala-tumsën-degwa yi alam lo, og rëk degevang nabë sënë in denegin gagek anon medenegadu.

¹⁶ Yönon, gagek sën duu hil yah vetii Anutu lo, og gagek böpata rot bedegwa neggëp. Gagek sënë nebë:

Tu mehönon rak betök yam rangah,

log Anon Vabuung tatekin yi degwa bê yi mehö yohvu.

Angër delë yi,

log bengö yoh vu alam dahis.

Mehönon ayoj neya timu vu yi,

lob Anutu ko yi rak yah vavunë beko arë rak.

4

Gagek Rak Alam Tetuhinsën

¹ Anon Vabuung nër rangah bê dus jak Buk-tamusën og alam vahi rëk degevu gagek sën hil nehevong ving lo na, getum rëk degebë nengaj vu memö kuungsën ayej bedesepa dok Satan yi angër nipaya lo hir gagek.

² Ngaa sënë rëk nam vu alam kwaj luu sën denenër gagek kuungsën lo. Alam sënë rëk ayoj bev rasap nabë aën niķerus, besu deyoh vu bê deseggi ngaa nipaya los niröp medejak ni rë.

³ Log alam saga rëk denanërin nabë maluh los avëh su degeko sir, gak demedo bu, log rëk denanërin nos los reggu vahi nabë hil su aga. Rëk mu su yoh vu rë, gak Anutu yö tung ngaa pin sënë in bê hil mehönon sën hil ayod neya timu vu yi menarak yi gagek anon ni lo, hil aga gahëd nivesa vu Anutu.

⁴ In ngaa pin sën Anutu tung lo og nivesa, om hil su ajuuk, gak hil nanër ahëd nivesa vu Anutu gehil aga.

⁵ Ëë, yönon, Anutu yi gagek los hil jomraksën saga nevang benivesa nerak.

Timoti Tu Kerisi Yi Hur Nivesa

⁶ Log nabë genanër gagek pin saga vu hil arid lo sën Kerisi-yi-alam lo, og mëm saga rëk tato nabë getu Yesu Kerisi yi hur nivesa ti gegenesepa lok gagek niröp megenerak gagek sën hil nehevong ving lo degwa ni.

⁷ Rëk mu nim dëlin ķeriing nipaya los avëh atov hir gagek turinsën meris meris, gak mëm getahu hong dok Anutu yi aggata nivesa.

⁸ Yönon, hil netahu hil lok ngaa navid yi in bê hil navid gengoin, rëk mu yik nelok vu hil paya teka mu. Gak mu nabë hil tahu hil dok Anutu yi aggata, og yoh vu bê rëk dok vu hil pangsën rot. Sagi og yoh vu bê dok vu hil vu buk sën hil nado gwëbeng agi, gehil rëk medo malad-tumsën vu tamusën geving.

⁹ Gagek sënëķ yönon rot, beyoh vu bê alam pin degengo medegevang geving.

¹⁰ Om sën hil nehevong huk böp los nid ķerus ķerus. Hil ahurek Anutu sën mala-tumsën degwa lo babu in nevongin bê geķo alam pin nom vu yi, lob ko hil sën hil ayod neya timu vu yi lo yom yönon.

¹¹ Om genanër gagek sënë vu sir megetahu sir dok in desepa dok.

¹² Nabë alam degelë hong nabë genahën magëm, bekwaj bo nabë hong mehö meris, og su gwevuu huk rë. Gak gemedo megetato aggata vu Kerisi-yi-alam pin jak ngaa pin sën genanër los gwevong lo. Getato vu sir nabë ahëm neving sir yonon gayom neya timu vu Yesu, gegenesepa loğ ngaa niröp mu.

¹³ Su nim tebö, gak nim wëek megenatevin Anutu yi gagek vu alam, begenanër Bengö Nivesa rangah megetatekin vu sir rot bena berup doğ buk sën senök berup vu hong lo.

¹⁴ Su nim yes yes in Anutu yi semusën sën vo vu hong lo, in alam ggev debë nemaj rak hong wirek. Log alam-denenër-gagek-rangahsën denër bë semusën sënë rëk natök vu hong.

¹⁵ Om gwegin huk sagi nivesa noh vu buk begemedo doğ rot, lob mëm alam pin rëk degelë nabë hong huk neya nivesa.

¹⁶ Gwegin hong los huk sën genevong agi bekwam bo gagek sën getahu sir doğ lo nivesa. Gwevong huk sënë niwëek rot, og mëm rëk gweko hong nom vu Anutu, begweko alam sën degengo hong gagek lo nom geving.

5

Timoti Geli Alam Doğ Aggata Niröp

¹ Su gebo gagek jak alam böp, gak gwelë sir nabë amam lo benahub gebo horek vu sir. Log gwelë alam magëm nabë arim lo sir.

² Log avëh böp og gwelë sir nabë atam lo, log gwelë avëh avö nabë avëhnöm lo gengaa nipaya nöğ gëp.

Gagek Rak Avëh Alov

³ Log gwegin avëh alov lo sën reggaj diik gehej alam ma lo nivesa.

⁴ Gak avëh alov sën nalu lo ma bu lo denedo lo, og mëm dejak ni nivesa nabë hir huk neggëp bë dedok vu amaj los ataj gebuj medegegin sir nivesa doğ nah sën denegin sir wirek lo. In Anutu kwa vesa in ngaa nebë sënë.

⁵ In avëh alov sën yö perurek timu nedo lo, og rëk ayo na timu vu Anutu rot, lob rëk bengev jak meketag na vu Anutu in alam buk gerangah.

⁶ Rëk mu avëh alov sën yö kwa nevo ngaa sën nesemu navi mu lo, og nahën nedo vesa rëk mu tu ngaa diiksën.

⁷ Om genanër ngaa sënë tato vu avëh geving, in desepa doğ medemedo niröp gegagek la su gëp vu sir.

⁸ Rëk mu nabë mehöti su gegin yö yi alam nivesa rë, og mehö sënë su ayo neya timu vu Yesu rë. Yonon, nabë mehöti su gegin sir sën losho beggang ayo timu lo nivesa rë, og yi mehö nipaya verök yi rot kesuu alam dahis.

⁹ Lob nabë kwevu avëh alov arëj nabë Kerisi-yi-alam degegin sir, og kwevu sir nabë sënë arëj: Avëh sën rak maluh timu rëk diik genedo alov, lob yi ta mehödahis löö ya gvovek lo.

¹⁰ Gavëh sën alam denenër bengö bë nevong ngaa pin nivesa lo, og kwevu avëh nabë sënë lo arëj. Gavëh sën negin nalu lo nivesa, genevet alam vatëvek, geneko Kerisi-yi-alam vahi rak genelok vu alam sën denetök vu maggin lo, genevong huk nivesa vesa aggagga lo. Kë, avëh nabë sënë og mëm kwevu arëj.

¹¹ Gak su kwevu avëh sën nahën navij mewis gereggaj nediik lo arëj, in rëk ayoj gurek in maluh, bahëj geving nabë dejak maluh ngwë gökin, lob su kwaj bo Kerisi timu rë.

¹² Lob alam rëk denanër sir nabë nij paya, in dekeyëh gagek sën denër bë degevong huk vu Kerisi timu lo.

¹³ Rëk su rëk degevong nabë sënë mu rë. Gak rëk nij tebö jak pevis medegëp sehëb, gedegetup doğ alam hir beggang medenengo mehö ngwë hir gagek

medejak nij in mena detanë medenanër gagek aggagga sën hil su ayoh vu bë nanër rë lo.

¹⁴ Nebë sënë om sa bë avëh alov sën nahën navij mewis lo, og dejak reggaj nah in degeko naluj meyö degegin dok hir beggang. Yik degevang nabë sënë in Mehö sën nesis begö vu hil lo su natök vu gagek nipaya ti menanër jak hil.

¹⁵ In gerak ni bë avëh la devuu aggata nivesa ya ggovek ya nebë sënë gedenesepa loğ Satan.

¹⁶ Nabë Anutu yi hur avëh ti yi alam la reggaj denadiik gedemedo alov, og avëh saga yö gegin sir. Yö gevang nabë sënë in su debo maggin vu Kerisi-yi-alam vahi medegegin sir. Nabë sënë in Kerisi-yi-alam mëm yik degegin avëh alov sën hir alam main sir lo mu.

Gagek Rak Alam Ggev

¹⁷ Alam ggev sën denevang huk nivesa rot lo, og ham sën Kerisi-yi-alam ham lo gwëko arëj jak geham dok vu sir nivesa rot. Sënëk sa nanër alam ggev sën denevang huk niwëek medenenër Anutu yi gagek rangah medenetatekin nivesa vu alam lo.

¹⁸ Nabë saga in gagek neggëp loğ Anutu-yi-kapiya nebë, “Su getaya burmakau sën denevang huk bedenevakë wit* lo avij,” gağ gëp in yik dega teka! In gagek ngwë neggëp ving bë, “Mehö sën nevang huk lo, og yoh vu bë geğo nyëwewen jak.”

¹⁹ Log nabë mehö ti nanër ggev ti nabë nevang paya, og su gwëbë nengam vu aye, gağ mëm nabë mehö luu ma mehö löö denanër og mëm.

²⁰ Gağ mëm nabë ggev ti gevang ngaa nipaya ti, og gebarah yi verök jak alam ggev pin malaj, in sir vahi degelë lob degöneng in sir.

²¹ Sa nanër vu hong niwëek jak Anutu geKerisi Yesu losho angër sën Anutu ggooin sir rak lo malaj nabë: Gesepa dok gagek sën sa kevu agi niröp, besu kwam bo mehöti dok ayom namugin nabë vong paya, ma su vong paya rë, gağ gwengö gagek nivesa megeseggi loğ mëm. Log su genanër gagek ahë sekë vu alam vahi gegenanër gagek ahë yes vu hong alam.

²² Log su gwëko mehö ti megwevang natu ggev pevis rë, in yi ngaa nipaya rëk nom peka jak hong geving, om ngo gwëgin hong nivesa in gemedo nivesa gengaa nipaya su gëp vu hong.

²³ Log su genanum bël kul meris mu rë, gağ genanum wain teka geving, in gevang bahëm medo nivesa, geniraksën sën netök vu hong buk ngahi lo nivesa jak teka.

²⁴ Log alam vahi, og hir ngaa nipaya neggëp rangah behil pin arak ni bë rëk denatök vu nyëwewen dok nah, rëk mu alam vahi, og hir ngaa nipaya yö neggëp vunsën, benahub rë loğ mëm netök yam rangah.

²⁵ Yik ngaa nivesa vahi neggëp rangah nebë saga ving, gağ nabë neggëp vunsën og yö rëk netök yam rangah tamusën in su yoh vu bë gëp vunsën degwata rë.

6

Gagek Rak Hur Sën Detu Ngaa Meris

¹ Alam pin sën mehö la denebago sir medenetu hir ngaa meris lo, nabë Kerisi-yi-alam sir og degurek alaj lo babuj in gagek nipaya su jikin Anutu arë los yi gagek sën hil nanër lo.

² Log hur sën alaj detu Kerisi-yi-alam lo, og su kwaj bo nabë arij om degevang huk paya paya gesu degöneng in sir rë. Gağ ahëj geving alaj sënë rot in Kerisi-yi-alam sir, gepasang degevang huk nivesa rot vu sir. Om getatekin vu alam nabë degevang ngaa nabë sënë, log genanër bedegevang.

Hil Su Ahëd Geving Monë Pangsën

³ Hil Mehöböp Yesu Kerisi yi gagek netatekin Anutu yi ngaa rangah menero vu hil niröp. Om nabë mehöti gebë gagek sënë geto getahu mehönon dok gagek agga ngwë,

⁴ og hil ajaḱ ni nabë mehö sënë neko yi raḱ meris mu. Su kwa teka neggëp rë, gaḱ kwa nipaya neggëp vu yi. In ahë neving bë luho mehö ngwë degök sir in gagek la bedekesuu sir. Log ahë neving bë demehoo sir in gagek degwa. Ngaa nebë sënë og nevonḱ balam ayoj nesis yi, gedenevonḱ begö, gedenenër pelësën raḱ sir, gekwaj nevo ngaa nipaya raḱ alam vahi.

⁵ Log denenër sir in gagek bahëj sengën yoh vu buk in kwaj nipaya, gaḱ gagek anon su neggëp vu sir rë, in denekuung bë hil nesepa loḱ Anutu in hil agorek kupeḱ lu ngaa.

⁶ Yönon, nabë mehöti sepa dok Anutu niröp begelë ngaa sën neggëp vu yi lo nabë yik yoh vu yi, og nelë saga bë neḱo ngaa ngahiseḱë rot.

⁷ In hil atad ḱo hil los nemad meris vu dob, log buk sën hil gevuu dob lo, og hil rëḱ anah nemad meris nabë saga.

⁸ Om nabë hil nos los tob neggëp vu hil, og yik ggovek behil medo revuh los kwad vesa.

⁹ Rëḱ alam sën kwaj nevo bë degeko kupeḱ ngahiseḱë rot lo, og seggisën rëḱ natöḱ vu sir, lob rëḱ debës nabë sën mehönon deneko reggu luḱ söv. Ayoj nekehe sir in kupeḱ lu ngaa, lob denesepa loḱ ngaa kwamasën los ngaa nipaya agga ngahiseḱë, om rëḱ kebu jaḱ sir bedenadiḱ bemalaj nama.

¹⁰ In ngaa nipaya aggagga degwa neggëp vu sën alam ahëj neving monë lo. Yönon, alam vahi ahëj neving monë pangsën rot, lob nedadii sir gedenevuu vongvingsën ya, log denevasap sir raḱ sënë medenetöḱ vu maggin böpata rot.

Genapiḱ Vu Sën Gemedo Malam-Tumsën Degwata Lo Niwëëḱ

¹¹ Rëḱ mu hong sën Anutu-yi-alam hong lo, og gweruu demim vu ngaa nabë sënë gegebeya in. Gaḱ yik nim wëëḱ megesepa dok ngaa niröp los Anutu yi aggata soḱek. Ayom na timu vu yi, log ahëm geving alam pangsën. Genajom hong ahon megebare niwëëḱ gemalam yes.

¹² Ayom neya timu vu Kerisi, om getahu dok alam sën deneserög in bë degeko kupeḱ-yageḱ-yi lo bepasang geserög niwëëḱ in gemedo malam-tumsën degwata los degwata. In Anutu ggooin hong raḱ wirek loḱ buk sën genër rangah raḱ alam ngahiseḱë malaj bë rëḱ gesepa dok gagek anon lo.

¹³ Sa nanër vu hong jaḱ Anutu sën nevo saheng vu ngaa malaj-tumsën pin lo, luho Kerisi Yesu sën nër yi gagek anon rangah raḱ Pontius Pilatus mala gesu ggöneng in rë lo malaj nabë:

¹⁴ Gwegin gageḱ pin sënë nivesa. Su genanër la paya, gesu gwevong bemehö ngwë denanër gageḱ nipaya jaḱ. Gaḱ ngo gwegin nivesa begëp niröp, rot behil Mehöböp Yesu Kerisi duk nom.

¹⁵ Yönon, Anutu ggooin yi buk raḱ ggovek ya bë rëḱ tato Kerisi rangah, lob yik Anutu timu sënë sën semusën degwa geyi ala meneḱin ngaa pin los dahis. Alam-los-bengöj pin hir mehö-los-bengö yi, gemehö böp pin hir Mehöböp.

¹⁶ Yik yi timu sënë sën su nediḱ rë. Yö nedo loḱ rangah soḱek, om hil su ayoh vu bë ana dus jaḱ yi rë. Mehöti su lë yi rë, gemehöti su yoh vu bë rëḱ gelë yi rë. Arë böpata rot geniwëëḱ rot berëḱ medo degwata los degwata nabë saga. Yönon.

Gageḱ Raḱ Alam Sën Deneggorek Ngaa Ngahiseḱë Lo

¹⁷ Genanër vu alam sën deneggorek ngaa-dob-yi ngahiseḱë lo nabë su degeko sir jaḱ vu alam vahi, gesu kwaj na vu hir ngaa sënë nabë dok vu sir,

in rëk mala nama na pevis. Gaḵ mēm ayoj na timu rot vu Anutu, in yi saga yō nevonḡ yi ngaa nivesa vesa ngahiseḵē vu hil in bē hil medo los kwad vesa.

¹⁸ Genanēr vu alam sēn deneggorek ngaa aga nabē degevonḡ huk nivesa vesa ngahiseḵē, log degevonḡ ngatum bedebo hir ngaa gelek alam bededok vu sir medegero.

¹⁹ Nabē degevonḡ nabē saga, og rëḵ dengupin ngaa ngahiseḵē in dok vu sir vu tamusēn, lob deyoh vu bē rëḵ denatōḵ vu mala-tumsēn soḡek.

Gwegin Hong Huk Nivesa

²⁰ O Timoti, gwegin huk sēn Anutu vo loḵ yōk nemam aga nivesa. Gweruu demim vu ḡaḡek meris meris pin sēn anon ma lo, los ḡaḡek jeggin jeggin sēn su neya nirōp vu Anutu yi ḡaḡek rē lo. Log gweruu demim vu ḡaḡek sēn denenēr medenekuung rak bē kwa hōpata negḡep loḵ, rëḵ ma genesis begō vu Anutu yi ḡaḡek lo.

²¹ Alam vahi ahēj neving ḡaḡek nebē saga bedeneḵo rak, lob deneyoh paya in ḡaḡek anon. Anutu yi semusemu medo geving ham.

Kapiya Sën Paulus Kevu Netu Luu Vu Kerisi-yi-alam Vu Timoti

¹ Sa Paulus sën Anutu ggooin sa rak bevong sa tu Kerisi Yesu yi sinarë in bê sa nanër rangah nabë Kerisi Yesu yoh vu bê gevong bemehönon demedo malaj-tumsën.

² Lob sa kevu kapiya sënë yök vu hong Timoti in sahëg neving hong nebë sën sa nalug hong. Hil Mehöböp Kerisi Yesu luho Ama Anutu degevang hir semusën nyëmasën vu hong bekwaj pesivin hong gedegevang bayom gëp revuh.

Hil Su Nid Namum In Bengö Nivesa

³ Sa kenug lo detu Anutu yi hur wirek medeneko yi rak, lom sa nesepa lok vahaj menehevang nebë saga ving, lob sa neseggi lok ayog menehangö, rëk mak sa nehevang niröp. Lob sa najom rak in hong los kwag vesa vu yi in hong rak buk pin.

⁴ Sa kwag nevo sën gesu wirek lo, om sa nehevang rot buk gerangah bê sa galë hong gökin, loq mëm sëk kwag vesa jak los dahis.

⁵ Lob sa kwag nevo bê ayom neya timu vu Anutu yönon, gak su genetetuhin rë. In bum avëh Lois vong ving nyëmuöngsën, lob atam Ainike sepa loq vaha bevong ving, log serak nim bê hong nebë saga gwëbeng ving.

⁶ Om sa bê nanër vu hong in bê gevong yi huk. Om gegwee dok semusën saga beniwëek jak.

⁷ In Anutu su vong Anon Vabuung vu hil in bê hil agöneng in hil rë, gak vong vu hil in bê hil nid wëek bahëd geving mehönon, behil ngo gegin hil nivesa.

⁸ Om su nim namum in hil Mehöböp begegöneng in sën genanër yi gagek rangah lo. Gesu nim namum in sën seyam nado loq karabus in yi mehö sa agi. Gak mëm gwëko niwëek vu Anutu bekwerë maggin jak Bengö Nivesa geving sa.

⁹ In Anutu ko hil yah vu yi beggooin hil rak in bê hil sepa dok ngaa niröp mu. Su vong nebë sënë rak sën hil nehevang ngaa nivesa lo rë, gak vong yoh vu yö kwa besemu hil nyëmasën, degwa rak Kerisi Yesu. In nër vorot loq buk sën yö nahën gesu tung yagek los dob rë lo bê rëk gevong nabë saga.

¹⁰ Rëk mëm gwëbeng Kerisi Yesu, mehö sën ko hil vër in hil ngaa nipaya nyëvewen lo, tök yam rangah ggovek ya betatekin gagek sënë lo degwa rangah vu hil. Log tatekin yam rangah bê: Nabë hil gevong geving Bengö Nivesa, og hil rëk medo malad-tumsën degwata los degwata, gak hil su rëk nadiik bemalad nama na verök yi rë.

¹¹ Lob tato sa bê sa natu yi sinarë benanër Bengö Nivesa sagi rangah getahu mehönon dok,

¹² om sën gwëbeng setök rak maggin. Rëk mu sa su nig nemum in rë, in sa narak mehö sën sayog neya timu vu yi lo ni, gesa narak ni bê yoh vu bê rëk gegin ngaa sën tung loq yam sa nemag lo nivesa rot, beberup dok buk sën hil bare mala lo.

¹³ Om gesepa dok gagek niröp sën senër tato vu hong wirek lo, los ayom na timu vu yi bahëm geving yi losho yi alam, in Kerisi yi mehö hong.

¹⁴ Yönon, Anutu tung ngaa nivesa anon sënë lok ya nemam in bê gwëgin, om gwëgin nivesa jak Anon Vabuung sën nedo loq hil ayod lo yi niwëek.

¹⁵ Log gerak ni vorot bë alam pin vu distrik Asia*, ving Pugelus luho Hermogenes, bedeneruu demij vu sa gesu denegga rak sa ggökin rë.

¹⁶ Rëk sa najom rak vu Anutu bë semu Onesiporus losho yi alam, in nevong besayog nivesa nerak yah beron ngahisekë. Su ni nemum in sën sa nado karabus agi rë,

¹⁷ gak yam Rom lom sero sa niwëek rot betök vu sa.

¹⁸ Om Mehöböp kwa pesivin yi doḵ buk sën duk nom dob lo. Yönon, ngaa pin sën nevong ggëp Epesus wirek in doḵ vu sa lo, saga gerak ni venuh.

2

Genatu Yesu Kerisi Yi Hur-begö-yi Nivesa

¹ Om nalug-e! Gweko semusën sën Kerisi Yesu nevo vu hil nyëmasën lo in doḵ vu hong bebare niwëek.

² Log gagek pin sën senër rangah vu mehönon ngahisekë megenko lo, og genanër vu alam nijvesa vahi sën su rëk dekeyëh ayem rë lo, in mëm na denanër na vu alam vahi geving.

³ Genatu Kerisi Yesu yi mehö-begö-yi nivesa ti megekwerë maggin los kwam vesa nabë sa.

⁴ In mehö-begö-yi og su yah nejom huk agga ngwë ving rë, gak netahu yi loḵ begö mu, in bë mëm ala sën ko arë in bë natu yi mehö-begö-yi lo kwa vesa in yi.

⁵ Gekwam bo mehö sën neserög in bë kesuu alam vahi lo rë! Nabë su sepa doḵ horek sën denenër bë alam desepa doḵ medekesuu sir lo rë, og su yoh vu bë rëk kesuu megek madub rë.

⁶ Log mehö sën nevaroh nos loḵ huk anon benevong huk böp in lo, rëk geko nos nyë namugin mega.

⁷ Kwam bo sa gagek sënë nivesa rë, loḵ mëm Mehöböp rëk tatekin pin degwa vu hong megejak ni.

⁸ Log kwam bo Yesu Kerisi sën yi degwa vu Davit* lo, nabë diik, rëk kedi rak yah vu bedub yoh vu sën sa nanër loḵ Bengö Nivesa lo.

⁹ Yik sa nanër Bengö Nivesa sënë rangah, om sën sa nekerë maggin rak agi. Yönon, deduu sa ahon rak sëng nebë sën sa mehö nig paya ti, rëk mu su deyoh vu bë denaduu Anutu yi gagek rë.

¹⁰ Om sën sa nig wëek menekerë maggin pin sën netök vu sa lo, in bë sedok vu alam sën Anutu ggooin sir rak bë denatu yi alam lo. In Kerisi Yesu geko sir nah bedemedo geving Ama medemedo nivesa rot los vunek vunek yagek yi degwata los degwata.

¹¹ Gagek sënë og yönon:

Nabë hil dahun hil bayod na timu vu yi,
og yik nebë sën hil adiiḵ ving yi.

Om nabë hil geving nabë saga yönon,
og hil rëk medo malad-tumsën geving yi geving.

¹² Log nabë hil kerë vanë bebare nidwëek,
og hil rëk natu alam los bengöd megegin ngaa pin geving yi.

Gak nabë hil nanër nabë hil dugin yi,
og rëk nanër nabë yi dugin hil geving nabë saga.

¹³ Hil mehönon su nehevong yoh vu hil gagek rë,
rëk Kerisi og yö nesepa loḵ yi gagek menevong yoh vu.
Gak su yoh vu bë rëk pekwë yi besepa doḵ aggata ngwë rë.

Hur Sogek Arëj Neggëp Nivesa Rak Anutu Mala

¹⁴ Om gebër kwaj in gagek sagi, gegenanër niwëek vu sir nabë su dengis begö jak gagek meris meris, in ngaa nebë saga og su nelok vu mehönon rë. Gak nevonng paya vu alam vahi sën vare denengo lo benevasap sir.

¹⁵ Gegwëp genatum in ngaa sën gevong bAnutu kwa vesa in hong lo. Gwevong huk nivesa begetatekin Anutu yi gagek anon niröp in lob su nim namum in Anutu mala.

¹⁶ Gak genajul in gagek meris meris sën su nesepa lok Anutu yi gagek rë lo, los gagek kwamasën sën anon nema lo, in ngaa nebë saga neli alam yah gedeneruu demij vu Anutu.

¹⁷ Gagek nebë sënë nevasap hil nebë sën pegges böp nevonng behil vahad lu ngaa nediik lo. Lob Humenaius luho Piletus delok ya ngaa sënë.

¹⁸ Luho devuu gagek anon ya gedenenër bë hil kedi rak yah ggovek ya, gak hil su rëk kedi jak vu bedub gökin nah rë. Lob dekepë alam vahi rak gagek tetuhinsën saga bedeggërin sir yah gedevuu Kerisi ya.

¹⁹ Rëk mu mudeng sën Anutu varah luk ya lo nare niwëek begagek neggëp rak bë, "Mehöböp yö rak yi alam nij." Log gagek ngwë neggëp ving bë, "Alam pin sën denenër bë Mehöböp yi alam sir lo, og degevuun ngaa nipaya na gesu degevong!"

²⁰ Log lok mehö-los-bengö yi beggang, og gabum su goor los seriva yö meris nedo rë, gak vahi og desemu rak kele los ngagek. In vahi og denevenah in nos böp yi, gevahi og denegga nos lok rak buk.

²¹ Om nabë mehöti gevuu ngaa nipaya sën sa nanër agi na, og yi rëk nabë gabum malangeri sën nos böp yi lo beyoh vu bë Mehöböp benah bemedo in rëk gevong huk nivesa vesa pin jak.

²² Log gebeya in ngaa nipaya paya sën magëm los avö ayoj nevu nevu in lo, gak gesepa dok ngaa niröp. Gwevong noh vu hong gagek sën genenër lo. Ahëm geving mehönon, geham los alam sën denejom rak ya vu Mehöböp los ayoj niröp lo medo jevuh ti.

²³ Genajul in alam sën denevongwëng rak gagek meris meris los kwamasën lo, in gerak ni bë ngaa nebë saga nevonng balam deneggök sir in gagek.

²⁴ In Mehöböp yi hur og su neggök alam in gagek rë, gak nemala yes vu alam pin. Netatekin gagek vu sir nivesa genejom yi ahon gesu nevo lok yah nipaya vu sir rë.

²⁵ Log bë mehö la demehoo yi gagek, og netatekin gagek degwa niröp vu sir los ahë yes, in Anutu mak rëk gevong bedeggërin ayoj medejak gagek anon ni nivesa.

²⁶ In Satan ko sir lok yi gegweeng in bë degevong noh vu kwa, rëk mu nabë denakah sir vër in, og mëm rëk kwaj bo ngaa niröp mu gökin.

3

Nгаа Nipaya Ngahisekë Rëk Berup Jak Gëp Hus

¹ Sa bë gejak ni nabë dus jak in dob sënë govek na, og buk nipaya rëk berup menatök vu hil.

² Alam rëk kwaj bo sir mu, gemalaj sepa monë lu ngaa rot. Degeko sir jak nabë sir alam böp gedegelë alam vahi nabë sir ngaa meris medenanër gagek nipaya jak sir. Su rëk degebë nengaj vu amaj lu ataj hir gagek rë, log su rëk kwaj vesa in ngaa nivesa sën alam denevong vu sir lo rë. Gesu rëk degönengin Anutu rë.

³ Su rëk ahëj geving naluj los amaj gataj lu ngaa rë, gesu rëk ahëj nakul rë. Rëk denanër gagek kuungsën jak mehönon ngwë, log su rëk denajom sir ahon rë, gak rëk desepa dok yö kwaj medegeko sir jak jak los ahëj sengën. Berëk degelë ngaa nivesa pin nabë nipaya,

⁴ log rëk debo hir alam dok na alam nij paya nemaj. Rëk degevang ngaa jeggin jeggin gesu degöneng in rë. Rëk degekuung nabë sir los bengöj, gesu rëk malaj sepa Anutu rë, gaḱ rëk malaj sepa ngaa pin sën nesemu los nereyiiv navij lo.

⁵ Rëk dena soda los raro bavij nanër nabë Anutu-yi-alam sir, rëk mu ma gerëk denanër nabë ngaa meris besu niwëëk neggëp loḱ rë. Om ham su gwa jak alam nabë sënë.

⁶ Log alam la nebë sënë ving, og rëk denadëgek mededok na beggang in bë detetuhin avëh kwaj masën bedesepa dok hir gagek. Avëh nebë sënë og medo mekwaj nesero aggata sën kevoh hir ngaa nipaya na lo, gemalaj anon in ngaa aggagga medenevuu rak rak.

⁷ Denevang in bë dejak gagek degwa ni, rëk su deyoh vu bë denatök jak gagek anon sënë rë.

⁸ Alam nebë sënë denevang ayej vu gagek anon nebë sën alam-yuj-töksën luu devong ayej vu Moses yi gagek wirek lo, Yanes luho Yabres. Alam nebë sënë og kwaj nesepa loḱ ngaa nipaya mu, gesu denevang ving Anutu yönon rë.

⁹ Rëk mu hir ngaa sënë su rëk na meböpata jak rë, gaḱ rëk alam pin dejak ni nabë ngaa kwamasën nebë sën Yanes luho Yabres hir ngaa wirek lo.

Genajom Anutu Yi Gagek Ahon

¹⁰ Gaḱ hongek genesepa sa wirek, om gerak gagek sën sa nanër vu mehönon lo ni vorot, gegerak ngaa pin sën sa nehevong lo ni ving. Gerak huk sën sa bë gevong banon jak lo ni, gegerak ni bë sayog neya timu vu Anutu yönon. Gerak ni bë sa su ahëg sengën neraḱ pevis rë, gaḱ sahëg neving alam pin besa nekerë maggin los kwag vesa.

¹¹ Gerak ngaa nipaya sën alam dedeginengin rak sa lo, los vanë sën töḱ vu sa ggëp Antiok los Ikonium geLustra lo ni. Yönon, gerak ngaa maggin pin sën sa nekerë lo ni bë netök vu sa, rëk mu Mehöböp nevo sa vër in ngaa pin saga.

¹² Yönon, gerak ni bë alam pin sën denesepa loḱ Kerisi Yesu bedenevangin bë degevang noh vu yi gagek lo, og rëk denatök vu vanë.

¹³ Rëk mu alam nij paya los alam gagek kuungsën saga rëk detetuhin alam vahi. Log yö rëk detetuhin sir geving, lob mëm rëk nij paya jak na verök yi rot.

¹⁴ Rëk mu hong, og geseпа dok gagek sën detahu hong lok begerak ni vorot bë gagek anon lo. Om kwam bo alam sën denetahu hong lo,

¹⁵ Log kwam bo nah Anutu-yi-kapiya vabuung, sën wirek ngo genahën hurmahen gegerak ni rot beberup gwëbeng agi. Kapiya sënë yoh vu bë bo kwa vu hong megejak sënë ni nabë: Bë ayom na timu vu Kerisi Yesu og mëm rëk geḱo hong nah vu Anutu beḱemedo nivesa geving yi.

¹⁶ Gagek pin sën neggëp loḱ Anutu-yi-kapiya lo, og Anutu yö nër vu yi alam bedekvu ham rangah beyoh vu bë dok vu hil. Gagek sagi nevo kwa vu hil, genetato hil ngaa nipaya rangah vu hil, log neggërin hil yah benetato aggata niröp vu hil,

¹⁷ in bë hil sën Anutu-yi-alam hil lo anoh vu rot bemedo in hil gevong huk nivesa vesa pin niröp.

4

Getateḱin Anutu Yi Gagek Anon Niröp

¹ Kerisi Yesu rëk gengo alam-malaj-vesa los alam-diiksën hir gagek, om sa nanër niwëëk vu hong gëp Anutu mala, gegëp Kerisi Yesu sën rëk duk nom dob menatu ala lo mala nabë:

² Genanër yi gagek rangah! Nabë alam degebë nengaj vu, ma nij dëlin, og ggovek gehongek pasang genanër jak buk pin, in gwelu ayoy medegërin sir. Genanër hir ngaa nipaya rangah vu sir. Gegwejiin sir nabë desepa dok aggata nivesa. Su nim tebö jak, gak genajom hong ahon megetahu sir nivesa.

³ In nahub rë og mak su rëk degebë nengaj vu gagek anon rë. Gak rëk ahëj geving gagek mewis mewis begetup deserög in nabë degebë nengaj vu tatovaha agga ti ti lo in degevang bahëj nivesa.

⁴ Lob rëk degemir nengaj vu gagek anon, gedegërin sir nah vu keriing los gagek kuungsën.

⁵ Rëk mu hong, og gwegin hong nivesa begesepa dok ngaa niröp mu. Gebare niwëek megweko vanë. Gegemedo megenanër Bengö Nivesa rangah nabë sinarë lo, lob gesemu hong huk pin megwero, gesu nim tebö in.

Paulus Vongin Semu Yi Huk Begovek Na

⁶ In sa, og yik vong bë sa nig kök keseh nebë sën denekeseh wain tu seriveng vu Anutu lo. Yönon, sa buk ggovek ya bedus rak bë sa nadiik.

⁷ Sa nasis begö nivesa rak buk, lob ggovek ya. Gesa nig wëek mesa neserög rot, om sëk sewah na. Sayog neya timu vu Yesu rot menado.

⁸ Lob sa madub nivesa sën tato nabë sa mehö yohvu lo neggëp, om Mehöböp rëk bo vu sa dok buk sën hil bare mala lo in yik rëk gengo mehönon hir gagek meseggi niröp. Su rëk gevong vu sengo timu rë, gak rëk gevong vu alam pin sën kwaj nevo bedenevongin bë duk nom lo.

Gagek Hus

⁹ Nabë geyoh vu bë genam vu sa, og su genaköpek, gak genam pevis.

¹⁰ In Demas ahë neving ngaa-dob-yi bevuu sa ya geya Tesalonika, log Kreskens ya distrik Galata, geTitus ya distrik Dalmatia.

¹¹ Gak yik Lukas yö timu nahën nedo ving sa. Om gweko Markus sepa bemelu nam, in mehö nivesa beyoh vu bë dok vu sa balu gevong huk dok ti.

¹² Gak Tukikus, og sa hevong ya Epesus.

¹³ Bë genam, og gweko tob-ayöong-yi sën sa hebë meneggëp Karpus ben vu Troas lo, los kapiya sën neggëp ving lo, megenam. Gesu kwam birek in sipsip navi sën hil nekevu gagek rak lo, gak gweko nam geving.

¹⁴ Gak Aleksander sën mehö nesemu dëg lu ngaa rak kopa lo, og mëm nevong paya vu sa rot, om Anutu rëk bo dok nah nyëvewen vu yi noh vu ngaa sën nevong lo.

¹⁵ Om ngo gwegin hong nivesa vu yi geving, in nesis begö rak he gagek benemehoo he rot.

¹⁶ Log sën sa nare gagek nyëdahis lo, og mehöti su nare ving sa menelok vu sa rë. Gak alam pin deveya in sa, rëk yik ggovek gesa najom rak vu Anutu bë su bo dok nah vu sir.

¹⁷ Rëk mu Mehöböp nedo ving sa bevo niwëek vu sa in bë mëm Bengö Nivesa berup niröp gëp savig begëp rangah vu alam dahis medengengo, lob Anutu vo sa vër in reggu bemën saga avi.

¹⁸ Lob Mehöböp rëk geko sa vër in ngaa nipaya pin sën nabë degevang vu sa lo, gegek sa na yi nyëg nivesa vu yagek. Om hil gaço arë jak na vavunë degwata los degwata. Yönon.

¹⁹ Log genanër sayeg vu Priska luho regga Akwila losho Onesiporus yi alam nabë sa kwag nevo sir.

²⁰ Erastus nedo Korint, log Tropimus og nirak, lob sa hebë meneggëp Miletus.

²¹ Nabë genam, og genam pevis doḱ buk nivesa sën ayööng yö nahën agi. Ebulus luho Pudens geLinus luho Klaudia belosho hil arid lo pin denër bë kwaj nevo hong.

²² Mehöböḱ medo doḱ ayom, log Anutu gevong semusën vu ham.

Kapiya Sën Paulus Kevu Vu Titus

¹ Sa Paulus, Anutu yi hur sa, geYesu Kerisi yi sinarë sa, in bê sa gevong balam sën Anutu ggooin sir rak lo ayoj na timu vu yi medejağ gägek anon sën netatekin aggata niröp vu hil in hil sepa doğ lo ni.

² Tato sa in bê sa nanër medejağ ni nabë deyoh vu bê demedo malaj-tumsën degwata los degwata, noh vu sën Anutu nër yö wirek lo, gağ su nekuung rak rë.

³ Log Anutu sën neko hil yah vu yi lo nër gägek sagi yam rangah niröp lok buk sën yö kwa vo beggooin rak lo. Lob vo huk sënë loğ sa nemağ bê sa nanër rangah vu mehönon.

⁴ Lob sa kevu kapiya sënë yök vu hong Titus in aluu hoho nehevong ving gägek sënë, om sën getu sa nalug yönon rak saga. Hil Amad Anutu luho Yesu Kerisi sën neko hil yom vu yi lo degevong semusemu nyëmasën nöğ vu hong los degevong bayom gëp revuh.

Gägek Rak Alam Ggev Sën Denegin Kerisi-yi-alam Lo

⁵ Sa hevu hong megenedo Krete in bê gesemu huk vahi sën nahën gesu niröp nerak rë lo, begwetung ggev jağ alam la noh vu beggang-bu pin saga in degegin Kerisi-yi-alam. Noh vu sën senër tato vu hong wirek lo bê:

⁶ Nabë alam denelë mehöti bê su nevong ngaa nipaya rë, geyik venë timu. Genabë nalu lo denevong ving Kerisi ving, log gägek su neggëp vu sir bê ahëj neving ngaa nipaya jeggin jeggin genengaj dahis rë, og mëm gwetung alam nabë saga denatu ggev.

⁷ In mehö sën netu ggev lo, og tu Anutu yi hur in gegin yi alam los yi huk. Om sepa doğ aggata niröp mu, in lob alam su denatök vu ngaa nipaya gegëp vu yi. Gesu geğö yi jağ jağ, gesu ahë sengën jağ pevis, gesu nanum mekeyevin, gesu ngis alam jeggin jeggin, gesu gëp natumin monë lu ngaa nabë gekol ngahisekë.

⁸ Gağ mëm gevong nivesa vu alam sën deneyam vu beggang-bu ngwë lo; gahë geving aggata nivesa pin besepa doğ kwa nivesa mu, in bê medo niröp rot megevong noh vu Anutu kwa. Najom yi ahon,

⁹ genajom gägek anon sën denetahu yi lok lo ahon geving. Og mëm yi yö yoh vu bê tatekin vu mehönon megadu sir jağ gägek niröp pin, geyoh vu bê nanër gägek los kwa, benanër alam sën bê dedahun gägek anon na lo hir gägek tato nabë su niröp rë.

Alam Kuungsën Ngahisekë Denedo Krete

¹⁰ Yönon, alam ngahisekë rot vu saga su denesepa loğ gägek niröp rë, gağ yö medo denenër gägek meris meris gedenevongin bê degekuungin alam. Lob alam sën derah* navij bedetu alam Yuda lo, denevong nebë sagi pangsën rot.

¹¹ Om gwevong balam nabë sagi avij gemir, in denetahu mehönon lok gägek sën su yoh vu rë lo gedeneğö monë rak. Lob denekepë alam ngahi rak hir gägek sagi beneggërin sir yah vu sir.

¹² In alam Krete ti sën denër yi bê hir mehö-nenër-gägek-rangahsën ti yi lo, nër sir wirek bê, "Alam Krete sagi, og sir alam gägek kuungsën ata, gesir nebë reggu bemën nipaya, log denevong ahëjta gedeneğgëp sehëb."

¹³ Gägek sagi og yönon rot. Om genanër niwëk vu sir in dejağ hir ngaa nipaya ni borot bedegërin sir, lob mëm degevong geving gägek anon niwëk.

¹⁴ Gağ su degevong geving alam Yuda hir keriing meris aggagga los alam sën deneruu demij vu gägek anon lo hir horek aggagga.

¹⁵ Nabë mehöti ayo niröp bekwa bo ngaa ti nabë nivesa, og ngaa saga nivesa vu yi. Rëk mu alam ayoj ningöhek sën su denevong ving Anutu rë lo, og denelë ngaa pin nebë su nivesa rë, gaq kwaj nipaya los ayoj ningöhek raq.

¹⁶ In avij nenër bë deraq Anutu ni, rëk mu ngaa sën denevong lo netato bë deruu demij vu yi. Sir alam nij paya gedenekeyëh yi gagek, log su deyoh vu bë degevang ngaa nivesa ti rë.

2

Gagek Raq Alam Atov

¹ Gak hong, og genanër Anutu yi gagek megetatekin niröp vu sir megenanër nabë:

² Alam böp og su denanum medekeyevin. Gak demedo revuh mekwaj bo ngaa niröp, gayoj na timu vu Kerisi niwëek bahëj geving mehönön, log debare niwëek in ngaa maggin pin.

³ Log avëh böp degevang nabë saga geving. Desepa dok aggata sën yoh vu lo, gesu denanër gagek nah nenga jak mehö ngwë, gesu denanum bël niwëek pangsën begëp denatumin. Gak denatu tatovaha avëh medetahu aggata niröp vu alam vahi.

⁴ Detatekin vu avëh avö nabë dejak reggaj log ahëj geving reggaj los naluj lo, bekwaj bo ngaa niröp gedegegin sir nivesa in ngaa nipaya.

⁵ Degegin hir huk nivesa log degegin reggaj los naluj lo nivesa, gededok vu alam vahi geving, log degurek reggaj hir gagek babu. Degevang ngaa pin sënë in alam su denanër pelë jak Anutu yi gagek.

Gagek Raq Magëm Lo

⁶ Log getato aggata niröp vu magëm lo geving nabë saga, nabë degegin sir nivesa.

⁷ Lob ngaa pin sën genevong lo, og gwevong in degelë medejak ni nabë degevang nabë sënë og mëm nivesa. Log nabë getahu alam dok gagek, og su gesarömin gagek nipaya geving. Gak kwam bo gagek nivesa jak buk pin begenanër.

⁸ In nabë genanër gagek niröp mu nabë saga, og mëm alam sën denelë hil paya lo su rëk denatök jak nipaya ti gegëp vu hil rë, lob nij namum.

Gagek Raq Hur Sën Denevong Huk Vu Alaj

⁹ Log genanër vu hur sën alam denebago sir bedenetu hir ngaa meris lo nabë degurek alaj babuj in ngaa pin. Degevang huk nivesa in alaj kwaj vesa in sir, gak su denanër gagek nipaya nah vu alaj.

¹⁰ Log su degodek alaj hir ngaa mahen teka, gak desepa dok aggata niröp mu noh vu buk pin. Lok mëm huk pin sën degevang lo gëp nivesa, in lob nabë hil nanër gagek jak Anutu sën neko hil yah vu yi lo, og alam degelë nivesa.

Hil Gegin Hil Nivesa Bemedo Gegin Kerisi Yi Buk

¹¹ Anutu vong yi semusemu vu hil nyëmasën beneggëp rangah rot bë alam pin deyoh vu bë denom vu yi bedemedo nivesa geving yi.

¹² Anutu yi semusemu sagi sën netatekin vu hil bë hil gevuu ngaa pin sën nevong behil su nesepa lok Anutu niröp rë lo na; los hil gevuu ngaa nevu nevu dob yi pin sën hil kwad neya vu lo na. Gehil gegin hil nivesa los tetuu aggata niröp mesepa dok Anutu yi ngaa noh vu buk pin sën hil nahën nado agi.

¹³ Gehil medo mabo kwad in Anutu yi semusemu nabë rëk anon jak. In Kerisi Yesu diik in bë geko hil nom. Om hil medo gegin buk sën luho Anutu böp denatök nom rangah los arëj böpata gelos hir vunek vunek yagek-yi lo.

¹⁴ Yönon, Kerisi diik loꝝ yah hil bed in bë bago hil nom los bo hil vër in ngaa nipaya pin, gejevu hil ayod mesemu. Bemëm hil natu yö yi alam, gehil malad sepa ngaa nivesa mu begevong.

¹⁵ Om genanër gagek sagi vu mehönnon noh vu buk. Gegwee vu sir nabë desepa doꝝ gagek sënë, gegenanër hir ngaa nipaya rangah vu sir. Gelok yah Anutu ben, om genanër gagek vu sir, gemehöti su nanër nabë hong mehö meris mekeyèh hong.

3

Hil Bare Nidwëëk Megevong Ngaa Nivesa

¹ Gebër mehönnon kwaj noh vu buk nabë degurek gavman los alam pin sën denevong huk gavman lo babuj, gedegetung malaj in huk nivesa pin bedevong.

² Su denanër gagek nipaya jak mehö ngwë, gesu degevong begö. Gak demedo los mamer, gedegevong ngaa los malaj yes jak alam pin malaj.

³ In gerak ni bë wirek og hil kwad ma ving. Lob hil nekeyèh gagek. Lob Satan nekuung in hil, behil nesepa loꝝ ngaa nevu nevu los ngaa sën nesemu los nereyiiv hil navid lo mu. Hil nehevong ngaa nipaya bayod nesis yi. Alam vahi denelë hil bë hil alam nid paya, gehil nehälë sir loꝝ yah bë nij paya.

⁴ Rëk mu Anutu sën neko hil yom vu yi lo, vong Yesu yam in bë tatekin rangah nabë nelë mehönnon nivesa bekwa pesivin sir.

⁵ Su neko hil yom degwa rak huk yohvu sën hil nehevong lo rë, in huk yohvu su neggëp vu hil rë. Gak neko hil yom rak sën yö kwa pesivin hil lo. Lob ripek hil ngaa nipaya ya, gevong behil atu mewis rak. Lob Anon Vabuung semu hil behil nid vesa rak yah.

⁶ Yönon, Yesu Kerisi sën neko hil yom vu Anutu lo tatekin aggata in Anutu gevong Anon Vabuung jak nam hil rot.

⁷ Vong nebë sënë in bë nanër hil nabë hil alam yohvu jak yi semusën nyëmasën, getato hil nabë hil rëk medo malad-tumsën degwata geving yi. Om sën hil navo kwad in gagek sënë bë anon jak.

⁸ Gagek sagi og yönon rot.

Lob sa nehevongin bë genanër gagek sënë niwëëk, in alam sën ayoj neya timu vu Anutu lo og mëm rëk malaj sepa huk nivesa vesa medevong. In ngaa nebë sënë og nivesa benelok vu alam.

⁹ Rëk mu tepëk kwamasën aggagga sën degwaj ma lo, los sën denetatekin degwaj lo, gegagek ahë sengënsën, gesën denemehoo sir in horek lo, og gebeya in ngaa nabë saga. In ngaa sënë og su rëk doꝝ vu hil rë, gak anon ma.

¹⁰ Log mehöti sën gevongin nabë basuh Kerisi-yi-alam lo, og gwero yi gagek noh vu beron ti ma luu. Rëk nabë su gengo ayem rë, og ggovek, genim dël jak yi.

¹¹ In gerak ni bë mehö nebë sagi og vuu aggata niröp ya, om rëk geꝝo nyëvewen doꝝ nah yi ngaa nipaya sagi.

Gagek Hus

¹² Sëk gevong Artemas ma Tukikus nöꝝ berup vu hong, lob mëm rëk genam pevis vu sa vu Nikopolis. In sa kwag nevo bë sëk medo saga bebuk-ayoong-yi govek na rë.

¹³ Gedok vu mehö-horek-yi Senas luho Apolos megwero luho hir aggata in luho su dejak vu in ngaa la gëp aggata.

¹⁴ Log hil alam pin yö detahu sir dok huk nivesa geving in demedo nivesa, bededok vu alam sën denerak vu in nгаа lo geving. Gağ su degëp sehëb behej huk anon nama.

¹⁵ Alam pin sën denedo ving sa agi kwaj nevo hong medenenër. Log genanër vu Kerisi-yi-alam sën ahëj neving he lo geving, nabë he kwamin nevo sir. Anutu yi semusën nyëmasën nöğ gëp geving ham.

Kapiya Sën Paulus Kevu Vu Pilemon

¹ Sa Paulus, sa nado karabus rak sën sa nanër Kerisi Yesu yi gagek rangah. Alu hil arid Timoti kevu kapiya sënë yök vu hong Pilemon sën alu ahëmin neving hong balöö nehevong Anutu yi huk loğ ti lo.

² Alu kevu kapiya sënë vu melu he avëhnömin Apiya, gevu Arkipus sën tu Anutu yi mehö-begö-yi ving hil lo. Log alu kevu vu Yesu-yi-alam sën yam denesupin sir loğ hong beggang lo pin ving.

³ Hil Amad Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi degevang hir semusemu nyëmasën nöğ vu ham beham ayomin gëp revuh.

Pilemon Ahë Neving Mehöböp

⁴ Sa kwag nevo hong mesa najom rak in hong vu sa Anutu yoh vu buk pin nebë sahëg nivesa vu yi in hong.

⁵ In sa nehango galam denenër bë ahëm neving Mehöböp Yesu, bayom neya timu vu yi rot, log ahëm neving Anutu-yi-alam pin ving.

⁶ Log sa najom rak bë hil medo jevuh ti, in hil nehevong ving ggëp ti. Lob sënë rëğ gevang beğeğak ngaa nivesa vesa pin sën tu hil ngaa in Kerisi-yi-alam hil lo ni.

⁷ Arig-e, yönon! Ahëm neving Anutu-yi-alam megeneloğ vu sir lob ayoğ sepëp rak. Gesaga vo niwëëğ vu sa ving besa kwag vesa rot.

Pilemon Geğo Onesimus Nom Nabë Ari

⁸ Log sa bë ketag ngaa ti vu hong. Kerisi yi mehö sa, om seyoh vu bë nanër los niwëëğ vu hong nabë gvevang nabë sënë.

⁹ Rëğ mu su rëğ nabë saga rë, gağ sëğ nahub ketag vu hong in alu ahëd neving hil. Yönon, sa Paulus sën sa neketag vu hong lo! Sa atov rak, gesa nado loğ karabus rak sën sa nanër Yesu Kerisi yi gagek rangah lo.

¹⁰ Sa ketag vu hong nabë: Gwelë sa nalug Onesimus nivesa. In sën sa nado karabus lo, lob sehërin yi yom vu Kerisi benebë sën tu sa nalug.

¹¹ Wirekeğ su nevang huk nivesa meneloğ vu hong rë, gağ gwëbeng sënë og rëğ gevang huk nivesa bedoğ vu hong gesa geving.

¹² Lob sa nehevong yi yök vu hong ggök yahin, rëğ mu sagi vong bë sa vepul sa navig len ti vër behevang yök vu hong.

¹³ Yönon, sa nado loğ karabus rak sën sa nanër Bengö Nivesa rangah, lob sa nehevongin bë gulin yi bemedo geving sa in doğ nah böm bemedo gëgin sa nivesa.

¹⁴ Rëğ ma gesa su rëğ gevang jeggin rë, in su genedo in bë gengogekin rë. Gağ mëm nabë ngo gemedo bekwam bo nabë gvevang nivesa vu sa, og mëm.

¹⁵ Onesimus tah yi vër in hong dus teka, om mağ ngaa saga verup in bë mëm rëğ gweğo yi nah gökin bemedo degwata geving hong.

¹⁶ Om gweğo yi nöğ vu hong, rëğ mu su gwelë yi nabë hur sën tu ngaa meris mu. Gağ sakağ maya gegwëbeng og tu arim ti, om ahëm geving yi. Yönon, sahëg ving yi rot, rëğ mu mëm mağ ahëm geving yi kesuu sa, in ngo hong hur rëğ mëm tu arim ving.

¹⁷ Genelë sa nebë alu nehebë loğ ti in Yesu yi huk, om gwelë Onesimus nabë sa, megweğo yi nöğ vu hong.

¹⁸ Lob nabë vong ngaa ti paya vu hong, ma su vo loğ hong ngaa ti wirek rë, og ggevek, getum gwëbë sarëğ doğ nah in sebo doğ.

¹⁹ Sengo kevu gagek sënë raḵ nemaḡ niröp bē, sa Paulus sengo rēḵ bo dok nah ngaa sënë nyēvewen vu hong. (Log sa su rēḵ nanēr vu hong nabē sa nyēvewen ti neggēp vu hong in sën sa haḵo hong yom vu Anutu wirek lo rē.)

²⁰ Arig-e! Mehöböp yi mehö hong, om sa bē gwevong ngaa nivesa vu sa. Nabē gweko Onesimus nök vu hong los ahēm nivesa vu yi, og saga rēḵ gevong besa kwaḡ vesa jaḵ gesa gevong Kerisi yi huk los ayog sepēp.

²¹ Log seraḵ ni besa kwaḡ nevo bē rēḵ gwevong noh vu gagek sën sa kevu agi. Yōnon, seraḵ ni ggovek ya bē rēḵ gwevong pangsën rot mekesuu ngaa sën senēr vu hong gwēbeng agi.

²² Log sa gagek ngwē nahën nebē: Gwero sa nyēḡ ayo ti begēp borot, in sa kwaḡ nevo bē Anutu rēḵ gengo ham jomraksën, lob rēḵ bo sa vēr besenök vu ham.

Gagek Ahē-nivesa-yi

²³ Log Epapras sënë nedo karabus ving sa raḵ sën nenēr Kerisi Yesu yi gagek rangah lo. Kwa nevo hong ving benēr bē ahē nivesa in hong.

²⁴ Log sir sën he nehevong Anutu yi huk loḵ ti lo, Markus, gAristarkus, geDemas, geLukas lo, kwaj nevo hong ving bedenēr.

²⁵ Hil Mehöböp Yesu Kerisi yi semusemu medo geving ham pin anomin.

Kapiya Sên Ya Vu Alam Hibru

Anutu Nalu Ko Gagek Yam Vu Hil

¹ Wirek Anutu vong gagek vu hil kenud lo verup alam-denenër-gagek-rangahsên lo avij beron ngahisekê, gerak aggata ngahisekê.

² Rêk vu buk sênê sên Buk-tamusên vongin berup lo, om Anutu nenër gagek vu hil verup Nalu avi. Anutu ggooin yi rak ggovek ya bê dok nah ben begeko ngaa pin natu yi ngaa, lob semu ngaa pin los dahis rak Nalu nema ving.

³ Nalu og yik Anutu yi niwëek los nikapiik yi, beyik luho Anutu neggëp ti. Lob yi gagek los niwëek nevonng bengaa pin sênê nedo niwëek. Revu hil mehônnon hil ngaa nipaya ya rak yô nikôk, lok mêm yah nedo Mehô-los-bengö Anutu nema vesa vu vavunê.

Anutu Nalu Kesuu Angër Pin

⁴ Lob tu ala bekesuu angër pin, in Ama nêr bê arê böpata rot kesuu angër pin arêj.

⁵ In Anutu su nêr vu angër ti wirek bê:

“Sa nalug hong.

Sa hako hong gwëbeng” rë.

Log su nêr rak angër ti wirek bê:

“Sêk natu Ama,

gerêk natu sa Nalug” rë.

⁶ Gak mêm lok buk sên vong Nalu Aguu luk yam dob lo, og mêm nêr bê: “Anutu yi angër pin denadudek vu yi.”

⁷ Log nêr rak angër lo bê:

“Vong beyi angër lo deneserög pevis nebê sang.

Gevong yi hur lo bedenekevoh ngaa nebê sên nengwah daggen lo.”

⁸ Rêk mêm nêr rak Nalu bê:

“O Anutu, getu mehô-los-bengö megenedo degwata los degwata.

Gegenesepa lok ngaa yohvu mu megenegin hong alam niröp.

⁹ Ahêm neving ngaa niröp pangsên,

genim nelêlin keyêhsên gagek.

Om Anutu sên tu hong Anutu niröp lo ggooin hong rak kesuu hong alam vahi pin,

lob rikin wêl* kwa-vesasên-yi rak hong.”

¹⁰ Log nêr rak yi ggökin bê:

“Mehöböp, ngo getung dob sênê nyëdahis,

lob nedo niwëek rot.

Geyagek pum rak nim wëek ving.

¹¹ Yagek los dob sênê rêk mala nama,

gak hongek ngo genedo degwata.

Kê, log yagek los dob rêk muğeng jak nabê tob siis.

¹² Lob rêk gepesu nabê sên mehônnon denepesu tob lo,

gerêk gwetung mewis nabê sên mehônnon deneröp röprüp mewis lo.

Gak hong, og ngo genedo nebê saga in gemedo,

log hong buk su rêk govek na rë.”

¹³ Log Anutu su nêr rak angër ti wirek bê:

“Genam gemedo sa nemağ vesa,

gesêk gevong begebakê alam sên denesis begö vu hong lo

dok na vaham gebinë” re.

¹ In angër og yik sir nebë ngaahur bedetu Anutu yi hur, bAnutu nevang sir ya in bë dedok vu alam sën geço sir nom lo.

2

Sën Anutu Geço Hil Nah Agi Og Ngaa Böpata Rot

¹ Nebë sënë, om hil najom gagek sën hil nehango ggovek lo ahon mesepa dok. In rëk hil nid yes yes, lob hil gevuu na.

² Wirek Anutu nër gagek la verup angër lo avij, lob gagek sënë nare niwëek. Alam pin sën denesevok medenekeyêh gagek agi, og denetok vu nyëvewen niröp loç yah hir ngaa nipaya sën denevang lo.

³ Om nabë hil geruu demid vu ngaa böpata sën Anutu vong in bë geço hil nom vu yi lo, og hil rëk beya manoh nenga in ngaa nipaya nyëvewen nabë va? Rëk nama! In Mehöböp yö tatekin gagek semusën sënë rangah nyëmuğinsën, lob alam sën denengo ggëp avi lo denër rangah vu hil bë gagek sënë yönon rot.

⁴ Log Anutu tato ving bë hir gagek sën agi og yönon. In nevo niwëek vu sir bedenevang ngaa böp böp aggagga los ngaa niwëek aggagga. Log nevang Anon Vabuung yi semusemu vu sir nyëmasën yoh vu yö kwa.

Yesu Tu Alad Sogek Sën Geço Hil Nah Vu Anutu

⁵ Anutu su tung angër in bë degegin dob ngwë sën hil nanër bë rëk berup vu tamusën agi rë gema.

⁶ In mehöti nër gagek meneggëp loç len ti loç Anutu-yi-çapiya bë: "Mehönon og maç sir va, om sën kwam nevo sir-ë?

Gemehönon og sir va, in sën genegin sir lo?

⁷ Ngo genevang mehönon besir mahen, gangër denekesuu sir dus teka mu, loç mëm genevang bedenetu alam-los-bengöj gelos arëj böpata kesuu angër.

⁸ Gegetung ngaa pin ggevek vahaj gebinë in degegin."

Om nabë Anutu tung ngaa pin ggevek vahaj yönon, og su ggulin ngaa ti in sir rë. Èë, gwëbeng og yö nahën gehil su halë bë mehönon denegin ngaa pin rë.

⁹ Gak mëm hil halë Yesu bë tu mahen raç gangër dekesuu yi dus teka loç sën dahun yi mekerë vanë mediik lo, loç gwëbeng og tu Mehö-los-bengö barë böpata rot. Lob yik Anutu yi semusën sënë sën vong vu hil nyëmasën lo bë: Nalu nadiik dok nah mehönon pin bej.

¹⁰ Anutu yö tung ngaa pin gedegwaj yi. Log vongin bë geço nalu lo ngahisekë denah demedo nivesa los vunek vunek yagek yi geving yi. Nebë saga, om sën vong beYesu ko vanë, lob vanë sënë vong betu hil mehö muğinsën beyi timu yoh vu bë geço hil nah. Lob ngaa sën Anutu vong agi og nivesa rot.

¹¹ In mehö sën nevang balam denetu alam nij röp lo losho alam sën yö vong bedenetu alam nij röp lo, sir pin degwaj timu. Om sën su ni nemum in sir rë, gaç nenër sir bë ari lo.

¹² Nër bë:

"O Anutu, sëk nanër arëm rangah vu arig lo.

Gesëk gevong raro megako arëm jaç dok sa alam vuheng."

¹³ Log nër ggökin bë:

"Sëk ayog na timu vu yi."

Log nër ggökin ving bë:

"Gwelé! He los hurmahen sën Anutu vo vu sa lo nado loç ti."

Yesu Tu Mehönon Sogek Raç In Bë Dok Vu Hil

¹⁴ Hurmahen pin sir mehōnon neggëp ti, lob yik Yesu tu mehōnon rak ving benij neggëp ti. Vong nebë sënë in bë nadiik bebasap Satan, mehō sën nevang bemehōnon denediik lo.

¹⁵ Mehōnon deneggōneng in diiksën, lob ggōnengsën nejom sir ahon yoh vu buk pin sën denedo dob lo, om Yesu diik in bë geko sir vër in ggōnengsën sënë.

¹⁶ Yōnon rot, su yam in bë doḡ vu angër rë, gaḡ yam in bë doḡ vu Abraham yi mewis.

¹⁷ Lob yik aggata timu neggëp, om sën sepa loḡ metu mehōnon raḡ, lob ni los vong ngāa pin los dahis nebë ari lo. Nebë saga in bë natu alam-neko-seriveng-yusekë nivesa ti bekwa gevongin yi alam megevong Anutu yi huk niröp, in bo doḡ nah mehōnon hir ngāa nipaya nyëvewen gesu gëp vu sir.

¹⁸ In yö neko vanë raḡ seggisën aggagga pin sën netoḡ vu yi lo, om yö yoh vu bë doḡ vu alam sën seggisën netoḡ vu sir lo geving.

3

Yesu Arë Böp Kesuu Moses

¹ Arig vabuung lo, Anutu sën nedo yaḡek lo ggooin ham raḡ tu yi alam. Om ham kwamin bo Yesu nivesa in hil sinarë los hil alam-deneḡo-seriveng hir yusekë yi, lob hil nehevong ving yi bananër arë rangah.

² Anutu tung yi huk sënë loḡ nema, lob nesepa loḡ Anutu aye menevang yoh vu, nebë sën Moses nevang wirek menegin Anutu-yi-alam Israel pin los dahis lo.

³ Rëḡ Anutu kwa vo bë Yesu yoh vu bë geko arë böpata kesuu Moses arë. In mehō sën nelev beggang lo arë böp kesuu beggang.

⁴ In hil nehalë beggang ti nedo, og hil narak ni bë mehōti lev, log hil narak ngāa pin sën nedo-ë ni ving nebë saga bë mehōti netung, lob mehō saga og yik Anutu.

⁵ Yōnon, Moses tu Anutu yi hur, lob nesepa loḡ aye niröp menevang huk in yi alam. Nenër gaḡek raḡ ngāa pin sën Anutu rëḡ tato nam rangah vu hil lo.

⁶ Rëḡ Kerisi og Anutu Nalu, om sepa loḡ Ama aye niröp. Tu ala menegin Anutu-yi-alam, om nabë hil ayod na timu vu yi niwëëḡ jaḡ buk, bekwad vesa gegëgin yi, og hil atu Anutu-yi-alam ving yönon.

Alam Sën Denekeyëh Anutu Aye Lo Og Su Rëḡ Desewah Rë

⁷ Om hil gango Anon Vabuung yi gaḡek sën neggëp loḡ Anutu-yi-ḡapiya lo bë:

“Pehi sënë nabë ham gwengo Anutu aye,

⁸ og ham su ayomin niwëëḡ pangsën

nabë sën wirek alam Israel devong

loḡ buk sën deko sir rak medekeyëh sayeg lo,

log ayoj niwëëḡ bedeseggi sa loḡ nyëḡ-yumeris wirek lo.

⁹ Vu sagu og ham kenumin lo delë ngāa pin sën sa nehevong lo

yoh vu ngebek mehōdahis luu,

rëḡ ma geyō deseggi sa rot.

¹⁰ Lob sahëḡ sengën raḡ vu sir lob senër bë,

‘Ayoj nevu ngāa niröp ya yoh vu buk pin,

gesu kwaj nevo sa aggata medenesepa loḡ rë.’

¹¹ Om sën sahëḡ sengën pangsën mesenër yönon venuh bë,

‘Su rëḡ dedoḡ nam sa nyëḡ-sewahsën-yi rë,

gaḡ rëḡ nama veröḡ yi.’”

Hil Gegin Hil Nivesa, Gaḡ Hil Su Ḳeyëh Anutu Aye Nabë Alam Israel

¹² Om arig lo, ham gwegin ham nivesa. In ham ti rëk ayo nipaya jak gesu gevong geving rë, lob geruu demi vu Anutu sën mala-tumsën degwa lo.

¹³ Om ham medo mebo horek vu ham vewen vewen jak buk mebër kwamin noh vu buk pin sën hil nado agi, in rëk ngaa nipaya tetuhin ham ti lob gërin ayo beniwëek jak.

¹⁴ Gağ nabë hil ngo ayod na timu vu Kerisi niwëek bemedo rot benadiik na, og mëm hil rëk ana medo nivesa geving yi gëp yi nyëg.

¹⁵ Hil arak ni bë gagek sënë yō nahën neggëp bë:

“Pehi sënë nabë ham gwengo Anutu aye,
og ham su ayomin niwëek pangsën
nabë sën wirek alam Israel devong loğ buk sën deko sir rak medekeyëh
sayeg lo.”

¹⁶ Om mak alam tena dengo Anutu aye wirek rëk deko sir rak medekeyëh aye? Gağ yik alam pin sën Moses li sir vu Ejep medeyam lo!

¹⁷ Log mak Anutu ahë sengën vu alam tena yoh vu ngebek mehödahis luu-a? Gağ yik alam sën denevong ngaa nipaya lob denediik benij hel to neggëp aggatata loğ nyëg-yumeris lo.

¹⁸ Log mak Anutu nër vu alam tena genër yōnon venuh bë su rëk dedok na yi nyëg-sewahsën-yi rë? Gağ yik alam Israel sën dekeyëh yi gagek wirek lo.

¹⁹ Nebë saga om hil arak ni bë su ayoy neya timu vu yi rë, om sën su deyoh vu bë rëk dedok na yi nyëg-sewahsën-yi rë.

4

Anutu Yi Alam Hir Sewahsën

¹ Anutu joo gagek vorot benahën neggëp bë hil adok na yi nyëg-sewahsën-yi. Om hil gëgin hil nivesa in hil ti rëk noh paya besu rëk dok na rë.

² In hil hango Bengö Nivesa ving nebë sën alam Israel dengo wirek lo. Rëk Bengö Nivesa sën dengo lo su nelok vu sir rë, in denengo meris mu gesu denevong ving rë.

³ Gağ hil sën hil ayod neya timu vu yi lo, hil rëk adok na yi nyëg-sewahsën-yi. In wirek og Anutu nër bë:

“Sahëg sengën pangsën mesenër yōnon venuh bë
su rëk dedok na sa nyëg-sewahsën-yi rë, gerëk nama verök yi.”

Rëk Anutu yi huk ggovek ya loğ buk sën semu dob lo,

⁴ nebë sën nër rak buk nemadvahi-bevidek-luu loğ yi kapiya len ti meneggëp lo bë, “Anutu semu yi huk pin beggovek ya gesewah loğ buk netu nemadvahi-bevidek-luu.”

⁵ Rëk gagek sagi lo nër bë, “Su rëk dedok na sa nyëg-sewahsën-yi rë, gağ rëk nama verök yi.”

⁶ Gagek sënë neggëp vorot bë alam la rëk dedok na yi nyëg-sewahsën-yi, rëk ma galam sën dengo Bengö Nivesa wirek lo denekeyëh gagek, om su rëk dedok na rë.

⁷ Lok tum yam beyam lob Anutu ggooin buk ngwë rak ggökin benër bë yik pehi sënë verup Davit avi loğ gagek sën hil anër agi lo bë:

“Yik pehi sënë, nabë ham gwengo Anutu aye,
og ham su ayomin niwëek pangsën.”

⁸ Yōnon, bë Anutu kwa bo dob Yudea sën Yosua li sir meya denedo loğ lo, benanër jak nabë yik yi nyëg-sewahsën-yi saga, og su rëk nanër buk ngwë vu tamusën gökin rë, gağ rëk nama.

⁹ Om hil arak ni bë nyëg-sewahsën-yi ti nahën neggëp vu Anutu-yi-alam, nebë sën yik tahu rak Buk-sewahsën-yi* vu hil agi.

¹⁰ Gak bë hil alok ya Anutu yi nyëg-sewahsën-yi, og yik hil huk ggevek ya saga, gehil rëk sewah nabë sën wirek Anutu semu yi huk ya gesewah lo.

¹¹ Om hil gevong huk niwëëk rot in hil adoḱ na nyëg-sewahsën-yi sënë. In hil ti rëk sepa doḱ alam sënë mekeyëh gagek nabë sir lob bës bemala nama.

¹² Anutu yi gagek nebë ngaa mala vesa belos niwëëk. Nevu rot bekesuu paëp-yu-anil sën nevu vahi vahi lo. Lob negelu mehōnon ayoj benegwang ya ayoj peggo rot beyoh vu bë gelov ḱenuj in navij gegelov sekëj pedus in sekëj peggo, log neseggi ngaa sën hil kwad nevo loḱ ayod lo pin.

¹³ Yōnon, Anutu tung ngaa pin, om ngaa ti su yoh vu bë bun yi in yi rë, gak ngaa pin netatekin yi genedo rangah ggëp Anutu mala, om hil rëk tatekin hil gagek pin rangah vu yi geving.

Anutu Tung Yesu Tu Alam-denekō-seriveng Alaj

¹⁴ Lob hil ggev böp ti nedo. Yik alam-denekō-seriveng pin alaj, lob raḱ beya meloḱ ya yagek. Yik Yesu sën Anutu Nalu lo, om hil ngo ayod na timu vu yi rot nabë sën hil anër vorot lo.

¹⁵ In hil mehō-neḱo-seriveng sagi raḱ ngaa pin sën neseggi hil lo ni, in ngaa pin saga tök vu yi ggevek ya beseggi yi. Rëk su vong ngaa nipaya ti rë, om sën kwa paya in hil in raḱ ni bë hil su nid wëëk nebë yi rë.

¹⁶ Nebë saga om hil ana dus jak meketag vu Anutu sën nesemu hil lo gehil su agōneng, in hil arak ni bë kwa nevōngin hil berëḱ doḱ vu hil doḱ buk sën hil su ayoh vu bë bare niwëëk in seggisën rë lo.

5

Mehō-neḱo-seriveng Yesu Yoh Vu Bë Geḱo Hil Nah

¹ Mehōnon sën detu alam-denekō-seriveng hir ggev böp lo pin, og hir huk bë degero mehōnon hir gagek vu Anutu. Denetung ngaa sën mehōnon denevong vu Anutu los kwaj vesa lo tu seriveng vu yi. Log denevesi seriveng sën mehōnon denevong loḱ yah hir ngaa nipaya lo vu yi ving.

² Om sën deyoh vu bë kwaj gevongin alam sën kwaj ma lo, galam sën denevuu Anutu yi aggata ya lo. In derak ni bë yik sir og nij wëëk ma ving nebë sir, om ngaa nipaya yoh vu bë kepë sir geving.

³ Nebë saga om sën denevesi seriveng in bë dahun alam hir ngaa nipaya na, gehej geving.

⁴ Om mehōti su yō neḱo yi raḱ meneggooiin yi raḱ bë gevong huk sënë rë. Gak Anutu yō neggoin yi raḱ nebë sën ggooin Aaron raḱ wirek lo.

⁵ Lob yik Keris nebë saga ving. Su yō ggooin yi raḱ tu mehō-neḱo-seriveng rë, gak Anutu ggooin yi raḱ in bë gevong huk sënë, lob nër vu yi bë: "Sa nalug hong.

Sa haḱo hong gwëbeng."

⁶ Log nër loḱ len ngwë bë:

"Getu mehō-ḱenekō-seriveng degwata los degwata yoh vu Melkisedek."

⁷ Wirek Yesu tu mehōnon menedo dob, og vu buk saga nejom rak meneke-tag vu Anutu. Nesu vu Mehō sën yoh vu bë geḱo yi vër in diiksën lo, rot bemala ruḱ nekeseh. Dahun yi rot beggurek Anutu babu, lob Anutu bë nenga vu aye.

⁸ Yesu og Anutu Nalu yi, rëḱ neḱo vanë in bë vanë sënë barah yi veröḱ besepa doḱ Anutu aye.

⁹ Om sën tu mehō yohvu yōnon, log mëm ḱo alam pin sën denesepa loḱ aye lo yah vu Anutu berëḱ demedo geving yi degwata los degwata.

¹⁰ Lob Anutu ggooin yi rak betung ggev böp rak yi benër yi bë alam-neko-seriveng alaj yoh vu Melkisedek.

Hil Su Gevong Ngaa Nabë Hurmahen Nikök

¹¹ Melkisedek yi gagek ngahisekë neggëp, lob he bë nanër vu ham, rëk gwëbeng ham ayomin dahis rak gesu ham yoh vu bë natök jak rë. Om sën he nehevong huk böp in bë tatekin gagek sënë degwa vu ham.

¹² Buk ggovek beyoh vu bë ham natu tatovaha, rëk ma geham nahën nerak vu in kwa. Om mehöti mak rëk nök tahu ham gökin dok Anutu yi gagek degwa muginsën sën sepëp lo rë. In ham su yoh vu bë gwa nos niwëek rë, gak ham yoh vu bë nanum rur mu.

¹³ Lob hil arak ni bë alam sën denenum rur mu lo, og sir hurmahen nij kök besu deyoh vu bë dega nos niwëek rë. Yik sa pegginin rak gagek degwa böp böp sën netatekin bë hil natu alam yohvu lo.

¹⁴ Gak nos niwëek og alam sën sir böp nerak ggovek lo yö hir nos. Alam nebë sënë og medo mekwaj nevong huk in gagek los degwa rak buk bedene-seggi ngaa pin niröp medenerak ni bë nivesa genipaya.

6

Hil Gevong Geving Bemedo Nid Wëek

¹ Nebë saga, om hil gevuu gagek sepëp sën hil anër rak Kerisi lo na benök gëp, gehil adok na gagek degwa böp böp nabë sën alam böp los kwaj lo. Hil su medo mekwad bo nah gagek sepëp sën hil nanër bë hil gevuu ngaa wirek hen na gagërin hil nah vu Anutu lo.

² Log hil su medo mekwad bo nah sën hil naripek bël lo, los sën hil nehebë nemad jak alam lo. Gehil su nanër gökin nabë alam-diiksën rëk dekeddi jak nah gökin, genabë mehönon rëk degeko nyëvewen dok nah hir ngaa nipaya degwata los degwata. In ngaa pin sagak ham rak ni vorot.

³ Om nabë Anutu mëm yö kwa bo, og hil rëk adok ana gagek mewis.

⁴ Alam la detök vu Anutu yi rangah ggovek ya, gederak semusemu sën Anutu vong yam vu yagek nyëmasën lo ni ggovek ya. BAnon Vabuung nedo loğ sir ggovek ya.

⁵ Dengo Anutu yi gagek bederak ni nivesa rot, gedelë ngaa niwëek nebë ngaa niwëek sën rëk berup dok Anutu-yi-nyëğ vu tamusën lo ggovek ya.

⁶ Rëk mu nabë dekehe sir in Anutu, og aggata ngwë su neggëp in bë depekwe sir nom gökin rë. Gak ngaa sënë og nebë sën denesis Anutu Nalu rak yah kelepeko* ggökin. Derekö yi rak yah ggökin balam denenër pelë rak yi.

⁷ Yönon, nabë hob geto buk ngahisekë beduk na dob len ti benos ngis anon nivesa dok dob saga bedok vu alam sën denevaroh loğ lo, og yik hil nanër nabë Anutu vong semusemu vu dob len ti saga.

⁸ Rëk mu nabë vos los ngaa niggin aggagga mu nakip dok, og dob nipaya, om hil nid dëlin, gemak hil nanër vu Anutu nabë tebë benengwah ga.

⁹ Arig lo, gwëbeng senër gagek maggin sënë yök vu ham. Rëk mu he rak ni rot bë ham su rëk malamin nama nabë saga rë, gak ham nesepa loğ Anutu, om rëk geğo ham nah vu yi.

¹⁰ In Anutu og su mehö nipaya rë, om su rëk kwa birek in huk sën ham nevong lo rë. Yönon, su rëk kwa birek in sën ham ahëmin neving yi benelok vu yi alam wirek lo rë. Geham nahën medo nevong nebë sagi ving.

¹¹ Lob he ahëmin ving rot bë ham pin nimin wëek megwevong nabë saga, beham gwevong geving niwëek bemedo mebo kwamin in Anutu geğo ham nah. Ham gwevong nabë sënë rot beham nadiik na los.

12 Ham su nimiru tebō jak. Gak ham sepa dok alam sēn ayoj neya timu vu Kerisi niwēek gesu nij tebō nerak pevis rē lo vahaj. In alam nebē sēnē og rēk degeko semusēn pin sēn Anutu nēr wirek bē rēk bo vu nalu lo lo.

Hil Gevong Geving Anutu Yi Gagek Sēn Joo Lo Niwēek

13 Anutu joo gagek vu Abraham wirek, rēk mehōti su bōpata kesuu yi in bē nanēr yōnon getato nema na vavunē jak arē rē. Om sēn nēr yōnon getato nema ya vavunē rak yō arē.

14 Nēr bē, “Sēk gevong semusēn bōpata vu hong yōnon rot, gesēk gevong behong mewis ngahijsekē dok rot.”

15 Lob Abraham yō medo nevo kwa in gesu ni tebō nerak pevis rē. Lok mēm lē ganon rak yoh vu sēn Anutu nēr wirek bē rēk bo vu yi lo.

16 Nabē mehōnon degevingin nabē degadu hir gagek nabē yōnon, og denenēr mehōbōp sēn kesuu sir lo arē ving gedenetato nemaj ya vavunē. Lob mehōti sēn neving bē agi, og alam deneving ving bē nenēr gagek yōnon lob ayej nema.

17 Lob yik Anutu vong nebē saga ving. Vongin bē tato vu alam sēn joo gagek vorot vu sir bē rēk semu sir lo nabē su yoh vu bē rēk geke yi gagek sēnē seggi rē. Om yō nēr arē getato nema ya vavunē.

18 In Anutu su rēk pekwē arē los yi gagek rē, gak yō rēk gēp degwata los degwata. Om nēr luhō lok ti in bē tato nabē su netetuhin rē. Om sēnē rēk bo niwēek dok hil sēn hil veyā bayam vu Anutu in bē gegin hil lo ayod. Lob hil medo mekwad bo ngāa sēn Anutu nēr vu hil bē rēk bo vu hil lo.

19 Om hil kwad bo Anutu yi gagek semusēn saga rot, in najom hil ayod ahon bengoo dok niwēek nabē sēn yaḡ nesoo lok anka besu neggee rē lo. In vong bē anka sēnē nedo lok tob ading sēn nare lok dub-vabuung-bōp ayo beneruu hil lo demi, betato bē hil ayoh vu bē adok nā nyēḡ vabuung soḡek.

20 Lob Yesu lok yah hil bed bemugin melok ya nyēḡ vabuung soḡek saga betu alam-deneko-seriveng pin hir yusekē nebē Melkisedek menedo degwata los degwata.

7

1 In Melkisedek sēnēk alam Salem hir Mehō-los-bengō yi, gAnutu vavunē yi mehō-neko-seriveng. Wirek Abraham ya begō besis alam-los-bengōj geyah to beggang, lok Melkisedek tōk vu yi lok aggata lob jom rak vu Anutu bē semu Abraham.

2 Lob Abraham vasuh kupek pin ya yu nemadluho bevo yu ti vu Melkisedek. Hil pekwē arē Melkisedek sēnē dok ayed nabē ‘mehō-yohvu-los-bengō’ ga, ‘alam Salem hir mehō-los-bengō’ ving. Sēnē degwa nebē ‘mehō-ayorevuhsēn-los-bengō’.

3 Ama lu ata arēj su neggēp lok Anutu-yi-kapiya sēnē rē, gedegwa ma ving. Su nēr buk sēn ata ko yi to lo tato rē, gesu nēr buk sēn diik lo rē, gak yik nebē Anutu Nalu in tu mehō-neko-seriveng bevong bē nedo degwata los degwata.

4 Om ham kwamin bo nabē: Melkisedek sēnē og maḡ yi bōpata rot, in hil dobahē Abraham vasuh kupek lu ngāa nivesa vesa sēn ya begō meko lo ya yu nemadluho, bevo yu ti sēn netu nemadluho lo vu Melkisedek.

5 Log alam Israel denevasuh hir ngāa pin ya yu nemadluho nebē saga, lob horek neggēp bē Levi* yi mewis lo, sēn detu alam-deneko-seriveng lo, og deyhō vu bē dejuh yu ti in degetung seriveng jak teka gela natu hir nos. Alam Israel og yik sir degwa ti in depum rak Abraham timu, lob sēn deneko seriveng vu sir agi, og sēnēk su deneving paya rē.

⁶ Rêk mu Melkisedek, og su yi degwa vu sir rê, rêk neko Abraham yi ngaa sên netu nemadluho lo. Lob Melkisedek sênê jom rak in mehõ sên Anutu joo gagek vorot meneggëp vu yi bê rêk semu yi lo.

⁷ Lob hil arak ni bê mehõ sên nesemu gagek vu Anutu in mehõ ngwê lo, og kesuu mehõ ngwê saga.

⁸ Lob alam* Levi* sên deneko ngaa sên netu nemadluho vu hir alam lo, og yik sir mehõnon sên rêk denadiik. Gak Melkisedek, og ko ngaa sên netu nemadluho lo ving, rêk gagek su neggëp lok Anutu-yi-kapiya bê diik rê, om sênê vong bê nedo mala-tumsên.

⁹ Nebë saga, om hil ayoh vu bê nanër nabë: Levi* yi mehõ sên neruh ngaa sên netu yu nemadluho lo, rêk mu yi og vo yõ yi ngaa sên netu yu nemadluho lo vu Melkisedek ving. In Melkisedek ko Abraham yi ngaa sên netu yu nemadluho lo

¹⁰ Lok buk sên Melkisedek tok vu Abraham lok aggata. Lob lok buk saga og Levi* nahên lok nare tava navi.

Alam Deneko Seriveng Mewis Delok Yah Mugeng Bej

¹¹ In Anutu tung Levi* yi mewis detu alam-deneko-seriveng bedenener Horek vu hil medenero. Nebë saga, om nabë hir huk sên agi yoh vu bê gevong behil natu alam yohvu, og yik ggovek. Rêk ma gesu yoh vu rê, om sên Anutu vong bemehõ-neko-seriveng mewis ngwê verup tamusên. Rêk mehõ sênê og su yoh vu Levi* yi mewis Aaron rê, gak yoh vu Melkisedek.

¹² Kê, mehõ-neko-seriveng mewis ti yõõhu verup lok yah mugeng lo bej, om saga nêr bê Horek mewis yõõhu dok nah horek mugeng lo bej geving.

¹³ Lob Mehõ sên Anutu nêr gagek rak yi agi, og yi yõ vu degwa ngwê, gak yi alam og sir ti su tu mehõ-neko-seriveng wirek rê gena.

¹⁴ In hil arak ni bê hil Mehõbop verup lok Yuda yi mewis, rêk Moses su nêr bê alam Yuda denatu alam-deneko-seriveng rê.

Yesu Og Yi Mehõ-neko-seriveng Degwata Nebë Melkisedek

¹⁵ Log hil mehõ-neko-seriveng ngwê verup, beluhu Melkisedek neggëp ti. Lob sênê mêm tatekin mehõ-neko-seriveng mewis yõõhu sênê degwa vu hil beneggëp rangah rot.

¹⁶ In mehõ sênê su tu mehõ-neko-seriveng lok Levi* yi mewis yoh vu horek sên deneggoin Levi* yi mewis mu rak medenetu alam-deneko-seriveng lo rê. Rêk niwêek neggëp vu yi berêk medo mala-tumsên degwata los degwata, om sên sênê vong betu mehõ-neko-seriveng.

¹⁷ In Anutu nêr rak yi bê:
“Genatu mehõ-gweko-seriveng degwata los degwata
noh vu Melkisedek.”

¹⁸ Lob Anutu vo Horek wirek hen vêr rak gagek saga. In Horek sên nêr bê alam* Levi* mu denatu alam-deneko-seriveng lo, og niwêek ma besu yoh vu bê dok vu hil rê.

¹⁹ In Horek su yoh vu bê gevong bemehõti natu mehõ yohvu rê. Om sên Anutu tatekin aggata ngwê benivesa rot kesuu Horek. Lob hil ayoh vu bê rêk anoh aggata sênê bana dus jak vu Anutu.

²⁰ Lob Anutu su ggooin Yesu sênê rak tu mehõ-neko-seriveng meris mu rê, gak tato nema ya vavunê menêr bê rêk natu mehõ-neko-seriveng yõnon. Alam-deneko-seriveng wirek hen, og mehõti su tato nema ya vavunê menêr rak sir bê denatu alam-deneko-seriveng yõnon rê.

²¹ Rêk Anutu yõ ti nêr yõnon vavunê, log ggooin Yesu rak tu mehõ-neko-seriveng, log nêr vu yi bê:

“Mehõbop nêr yõnon vavunê ggovek ya,
om su yoh vu bê rêk pamook yi gagek rê.

Gak genatu mehö-neko-seriveng degwata los degwata.”

²² Om hil ajak ni nabë gagek mewis sën Anutu joo lo, og nivesa rot bekesuu gagek wirek hen, lob vong Yesu yam in tato nabë rëk anon jak yonon.

²³ Wirek og alam ngahisekë detu alam-deneko-seriveng. In denediik gesu denedo degwata rë.

²⁴ Gak Yesu tu mehö-neko-seriveng, lob su mehö ngwë yoh vu bë rëk dok nah ben rë, in yö rëk medo degwata los degwata.

²⁵ Om yö yoh vu bë rëk geکو alam pin sën denesepa loک yi in bë denah vu Anutu lo nah, bedemedo degwata los degwata. In yi yö nedo mala-tumsën degwata beneketağ vu Anutu bë dok vu sir.

Mehö-neko-seriveng Yesu Yoh Vu Rot Bë Dok Vu Hil

²⁶ Mehö-neko-seriveng nebë sënë yoh vu rot bë dok vu hil, in yi mehö vabuung gesu ngaa nipaya ti neggëp vu yi rë. Gak yi mehö niveseek anon, benejom yi ahon in alam nij paya. Log tu ala bekesuu ngaa pin vu yagek.

²⁷ Alam-deneko-seriveng hir ggev og hir huk bë debesi seriveng noh vu buk. Lob denevesi seriveng ngwë mugin in bë kevoh yö hir ngaa nipaya na rë, loک mëm denevesi sën kevoh alam hir ngaa nipaya na lo tamu. Gak Yesu og su nevong nebë sënë rë. Gak yik yö tung yi tu seriveng vu Anutu yik beron timu beggovek ya.

²⁸ Gagek neggëp loک Horek bë degooin alam jak medenatu alam-deneko-seriveng hir yusekë, rëk alam sënë og su deyh vu bë debare nij wëek rë. Rëk gagek sën Anutu nër genër yonon vavunë lo verup tamusën beggoin Nalu rak tu mehö-neko-seriveng yusekë böp, beyi mehö yohvu los dahis benedo nebë saga degwata los degwata.

8

Yesu Tu Mehö-neko-seriveng Böp Loک Dub-vabuung Vu Yagek

¹ Gagek sën hil anër agi degwa nebë hil alam-deneko-seriveng alaj böp nebë sënë nedo, berak nedo sea ggëp Mehö-los-bengö-ggöksën nema vesa vu yagek.

² Negin Anutu yi dub vabuung vu yagek sën mëm dub-supinsën-yi soğek lo. Mehönon su delev sënë rak nemaj rë, gak Mehöböp yö lev.

³ Deneggoin alam-deneko-seriveng hir ggev böp pin rak in bë degeکو seriveng aggagga bedegetung na vu Anutu. Om yik Yesu geکو seriveng ti geving megetung nabë saga.

⁴ Bë medo dob, og su rëk natu mehö-neko-seriveng rë. In alam-deneko-seriveng lo, denedo vorot bedenetung seriveng aggagga vu Anutu yoh vu sën Horek nenër lo.

⁵ Denevong huk loک dub-vabuung-böp sagi, rëk yik sënëк dub-vabuung soğek sën nedo yagek lo kenu los tahutahu mu. Yik nebë sën Anutu nër vu Moses wirek bë dev dub sël lo lob nër vu bë, “Gwelë megwero in gedev ngaa pin noh vu kenu sën sa tato vu hong ggëp kedu agi.”

⁶ Rëк mëm Kerisi ko huk böpata rot kesuu alam-deneko-seriveng pin hir huk. In Anutu joo gagek mewis nivesa rot kesuu gagek wirek hen, lob Yesu nare vuheng atov menevong banon rak. Lob gagek mewis sënë degwa neggëp vu Anutu yi gagek semusën nivesa anon sën kesuu gagek semusën mugeng lo.

Gagek Mewis Kesuu Gagek Mugeng

⁷ Bë gagek sën Anutu joo muginsën lo yoh vu, og Anutu su rëк najoo gagek ngwë nam gökin geving rë.

⁸ Rëк Anutu lë mehönon hir ngaa nipaya lob nër bë:

“Mehöböp nër bë,

‘Ham gwengo rël

Buk ti rëk berup

lob sêk najoo gagek mewis
vu alam Israel los alam Yuda.

⁹ Gagek mewis sënë su rëk nabë
gagek sën sejoo vu kenuj lo wirek lo rë.

Wirek sejoo gagek saga,
log sejom lok nemaj ggëp Ejep
besa heli sir yom.

Rëk su denesepa lok sa gagek
sën sejoo vu sir lo rë,
lob sa heruu demig vu sir.’

Mehöböp nër bë sënë.

¹⁰ Lok Mehöböp nër ggökin bë,
‘Buk sën sa heruu demig vu sir agi govek na rë,
lok saḵ najoo gagek ngwë vu alam Israel gökin nabë:

Sëḵ getung sa horek pin dok kwaj
gesëḵ kevu dok na ayoj,

log sêk natu hir Anutu
gedenatu salam.

¹¹ Log alam pin su rëk detahu hir mehō ngwë los arij lo
bedenanër nabë, “Gejaḵ Mehöböp ni” rë!

Gaḵ vu buk sënë,
og hurmahen galam böp besir pin
yō rëḵ dejaḵ sa nig.

¹² In sêk kwaḡ pesivin sir
bekevoh hir ngaa nipaya na,
lob sa su rëḵ kwaḡ bo ngaa nipaya
sën devong lo nah gökin rë.”

¹³ Sën nër bë gagek mewis lo, lob saga tato bë gagek muginsën mugeng raḵ.
Om ngaa sën netu mugeng raḵ lo, og yiḵ medo buk dus teka mu log vongin
nama na verōḵ yi.

9

Wirek Alam-deneḵo-seriveng Hir Ggev Denetung Kōḵ Tu Seriveng

¹ Gagek sën Anutu joo muginsën lo, og nër horek la sepa ving betateḵin
aggata vu alam Israel in bë desepa dok medegetung seriveng los denajom
jaḵ lu ngaa. Log tateḵin dub-vabuung sën dedev bemedo vu dob lo ving.

² Lob delev dub-vabuung sël ti bayo luu. Lob detung ram sën nema
nemadvahi-bevidek-luu lo ti getevor ti, gebrët sën nedo lok Anutu mala lo,
benedo lok ayo muginsën. Lob denenër ayo ti sënë bë ayo vabuung.

³ Bedelah tob böpata ruu, log denenër ayo ngwë sën netu luu yah tob demi
lo bë mêm ayo vabuung soḡek rot.

⁴ Lob desemu jepö sën denevesi kabang raḵ baru reggu nivesa ya neyoh
vu dub ayo lo raḵ goor. Bedetung los gagek-joosën-yi yi keröng lok ayo sënë.
Depeka goor raḵ keröng sënë navi pin, gemana* nedo lok dëḡ goor menedo
lok keröng sënë ayo. Log Aaron yi atoheng sën ggol lok wirek lo los gelöng
petes luu sën Anutu kevu Horek raḵ neggëp lo, neggëp lok keröng sënë ayo
ving.

⁵ Angër kenu luu denare raḵ keröng sënë vavunë, benetahu bë Anutu
los niḵapiik nedo lok ayo vabuung sënë. Luho banisej kebu raḵ sêa sën

denekeseh kōk rak yoh vu ta in kevoḥ alam Israel hir ngaa nipaya na lo. Kē! Om maam yik ggovek saga, gesa su yoh vu bē rēk natevin ngaa pin sēnē betatekin degwa rē.

⁶ Desemu ngaa pin nebē sēnē, log alam-deneko-seriveng denelok ya dub-vabuung sēl sēnē ayo ngwē muginsēn yoh vu buk pin bedenevong huk lok.

⁷ Gaḥ mēm ayo ngwē sēn netu luu lo, og alam-deneko-seriveng hir ggev böp yō timu nelok ya ayo beron ti ti neyoh vu ngebek pin. Neko seriveng nikōk beya netetēhin rak sēa in bē kevoḥ yō yi ngaa nipaya na, gekevoḥ alam Israel pin hir ngaa nipaya sēn devong rēk su kwaj nevo rē lo na geving.

⁸ Anon Vabuung tato vu hil rak sēnē nebē: Nabē nahēn denegevong huk dok dub sēl ayo muginsēn, og hil su ayoh vu bē adok na ayo vabuung sogek rot rē geyō rēk nahēn.

⁹ Lob ayo muginsēn netahu rak buk sēn gwēbeng agi, in denesepa lok Horek medeneting seriveng aggagga vu Anutu lok ayo muginsēn sēnē. Rēk ngaa pin sēnē su yoh vu bē gevong balam sēn deneko seriveng yam lo ayoj nirōp jak bedenatu alam nijvesa rē gema.

¹⁰ Horek seriveng-yi sēnē, og horek rak nos los reggu genḡaa numḡsēn, gehorek aggagga rak sēn ripeksēn nemad lu ngaa lo. Rēk horek sēnē og yik horek hil navid-yi mu. Rēk Anutu tung horek pin sēnē in bē desepa dok rot bena berup dok buk sēn gevong gagek mewis berup lo.

Kerisi Tung Yō Nikōk Tu Seriveng

¹¹ Rēk gwēbeng Kerisi luḡ yam, lob tu alam-deneko-seriveng yusekē böp benegin ngaa mewis nivesa vesa sēn gwēbeng agi. Lok mēm lok ya dub-vabuung sēl sogek sēn nedo yaḡek bemalangeri rot bekesuu muginsēn lo. Mehōnon su delev dub sēnē rak nemaj rē, besu ngaa-dob-yi rē.

¹² Rēk su ko memēk los burmakau maluh tuvek nij kōk betung tu seriveng rē. Gaḥ ko yō nikōk belok ya ayo vabuung sogek rot vu yaḡek betung tu seriveng beron timu beggovek ya. Lob bago hil yah rak sēnē in bē hil medo malad-tumsēn degwata los degwata.

¹³ Nabē mehōti keyēh Horek beningōhek rak, og alam-deneko-seriveng lo deneko memēk los burmakau maluh nij kōk ving vevēv sēn denevesi burmakau avēh menetepuv lo, bedenetetēhin rak yi in bē navi niveseek jak nah gökin gēp Anutu mala.

¹⁴ Rēk mu Kerisi nikōk kesuu sēnē in ngaa nipaya ti su neggēp vu yi rē. Lob Anon Vabuung sēn nedo degwata los degwata lo lok vu yi betung yi tu seriveng nivesa vu Anutu. Om nikōk su ripek hil navid mu rē. Gaḥ sekee hil ayod peggo ving geḡo ngaa diiksēn vēr, gemēm hil nehevong Anutu sēn mala-tumsēn degwa lo yi huk.

Kerisi Nikōk Vo Gadu Lok Gagek Mewis

¹⁵ Nebē saga, om Kerisi nedo hil los Anutu vuheng atov in bē gevong begagek mewis anon jak. Diik in bē geko alam nom bekevoh hir ngaa nipaya pin sēn denevong wirek lok buk sēn gagek wirek hen yō nahēn neggēp lo na. Nebē saga, om alam pin sēn degengo Anutu yi kōk medetamuin lo, og degeko ngaa sēn Anutu nēr wirek bē bo vu nalu lo lo, bedemedo malaj-tumsēn degwata los degwata.

¹⁶ Mehō sēn nenēr yi kupek lu ngaa ggelek yi alam vorot in kwa nevo bē rēk nadiik lo, og nekevu lok ḡapiya menejoo niwēēk. Lob nabē mehō la sēnē kwaj nevo bē degeko ngaa saga nату hir ngaa, og alam pin yō dejak ni namugin nabē mehō saga lo diik ya yōnon, lok mēm degeko.

¹⁷ Yōnon, mehōnon nediiḡ ggovek lok mēm gagek sēn lo anon nerak. Gaḥ nabē mehō sēn lo su diik rē geyō nahēn nedo mala vesa, og yi gagek sēn joo lo su anon rak rē geyō nahēn.

¹⁸ Kê! Lob sên alam Yuda denesis reggu medenekeseh nij kôk lo, yik rak degwa saga in bê tato nabê gagek sên Anutu joo vu sir lo anon rak benelok vu sir.

¹⁹ Wirek Moses nêr Horek yi gagek pin vu alam ggovek, lok mêm ko burmakau tuvek ti nikôk los memêk ti nikôk ving bêl, log dagoo sipsip nivius kôk los vos ti nebê bigbig ris lok betetêhin rak kapiya-horek-yi, gerak alam pin ving.

²⁰ Log nêr bê, “Kôk sênê in bê tato nabê Anutu joo gagek vu ham.”

²¹ Log yik Moses tetêhin kôk rak dub-vabuung sêl nebê saga ving gerak gabum lu ngaa pin sên huk-dub-ayo-yi lo.

²² In Horek nêr ngaa ngahisekê rot bê kôk gevong benij veseek jak, gak nabê kôk su keseh rê, og Anutu su nekevoh mehônnon hir ngaa nipaya ya rê.

Kerisi Yö Tung Yi Tu Seriveng In Kevoh Hil Ngaa Nipaya Na

²³ Yônnon, denekeseh kôk nebê sênê in bê dub los yi kupek lu ngaa pin sên nedo dob agi nijveseek* jak. Rêk mu dub sênê og dub anon sogek sên nedo yagek lo kenu mu. Om nabê dub anon sogek sên nedo yagek lo yi ngaa nijveseek jak, og hil seroativeng nivesa rot sên kesuu lo in gevong benijveseek jak.

²⁴ Hil arak ni bê Kerisi su lok ya dub-vabuung sên mehônnon delev rak nemaj tu Anutu yi dub-vabuung kenu lo rê, gak lok ya yagek nirôp. Lob gwêbeng lok yah hil bed menare Anutu mala in bê dok vu hil.

²⁵ Alam-deneko-seriveng hir ggev bôp neko kôk yoh vu ta pin in bê getung natuativeng vu Anutu, lob nekol menelok ya dub ayo vabuung. Rêk sênê og su yö nikôk rê. Rêk mu Yesu lok ya yagek betung yi tuativeng vu Anutu beron timu, gesu vông nebê sênê ggök ggökin rê.

²⁶ Bê gevong beron ngahisekê, og rêk geko kerus beron ngahisekê rot gêp sên Anutu tung dob lo benam berup dok sên gwêbeng agi. Rêk mu ma. Gemêm gwêbeng dus rak bê dob nama na, lob Kerisi yik luk yam dob beron timu in bê getung yi natuativeng vu Anutu in kevhoh hil ngaa nipaya na.

²⁷ In mehônnon pin yik denadiik beron timu, log mêm debare nam gagek.

²⁸ Om sên Kerisi tung yi tuativeng beron timu vu Anutu in bê kevhoh hil ngahisekê hil ngaa nipaya na. Log rêk nom beron ngwê gökin, rêk mu su rêk nom in kevhoh mehônnon hir ngaa nipaya na rê. Gak nom in geko alam sên medo denegin yi lo medenah.

10

Seriveng Sên Wirek Lo Su Yoh Vu Bê Kevoh Hil Ngaa Nipaya Na Rê

¹ Hil nehalê Horek nebê ngaa sên rêk berup tamusên lo kenu mu, gak su ngaa anon yônnon rê. Horek nêr bê degetungativeng gêp ti noh vu ngebek pin, rêk su yoh vu bê sesor alam sên denesepa lok lo benijvesa jak rot rê.

² Gak nabê Horek yoh vu bê gevong benijvesa jak yônnon, og su rêk degetungativeng gök gökin rê. In alam sên denesepa lok aggata saga lo yik sir pin nijveseek jak jak yikativeng timu saga lob su rêk kwaj bo nah nabê ngaa nipaya neggêp vu sir rê.

³ Rêk ma geseriveng sênê nevong bekvaj nevo hir ngaa nipaya neyoh vu ta ti ti lo.

⁴ Rêk burmakau maluh los memêk nij kôk su yoh vu bê kevhoh ngaa nipaya na rê.

* **9:23:** Niveseek sênê nêr bê detetêhin kôk rak ngaa sênê gedejom rak in, in bê ngaa nipaya ti su gêp dok. Gak natu ngaa yohvu, lob tu Anutu yi ngaa vabuung beyoh vu bê degevang Anutu yi huk jak.

⁵ Om sèn Kerisi yam dob lob sepa loḵ Saam sèn neggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya lo benër rak Anutu bë:

“Nim lël bë su dengis reggu los degetung seriveng aggagga vu hong, rëḵ mu gero navi ti in gebo vu sa.

⁶ Reggu sèn denevesi los dahis rak jepö lo, geseriveng sèn denetung in bë kevhoh hir ngaa nipaya na lo, og su ahëm neving rë.

⁷ Om sèn senër gägek yoh vu sèn dekevu rak sa meneggëp loḵ hong ḵapiya lo bë, ‘Anutu, seyam lo!

Seyam in bë sepa doḵ kwam!’ ”

⁸ Nër rak seriveng sèn denesepa loḵ Horek medenetung lo mugin bë, “Nim lël bë su dengis reggu los degetung seriveng aggagga vu hong, gegergu sèn denevesi los dahis rak ya jepö lo, geseriveng sèn denetung in bë kevhoh hir ngaa nipaya na lo, og su ahëm neving rë.”

⁹ Loḵ yom nër rak neggëp hus bë, “Seyam lo! Seyam in bë sepa doḵ kwam!” Nër gägek saga in bë tatekin nabë ngaa muginsèn saga nöḵ gëp, gengaa mewis dok nah ben.

¹⁰ Yesu Kerisi sepa loḵ Anutu kwa betung navi netu seriveng yik beron timu, lob sènë vong behil atu alam nid röp rak.

Kerisi Yi Seriveng Yoh Vu Bë Kevoh Hil Ngaa Nipaya Na

¹¹ Alam-deneḵo-seriveng pin denare medenevong hir huk yoh vu buk pin. Denetung seriveng yik nebë sèn lo loḵ yah yahin, rëḵ seriveng sènë su yoh vu bë kevhoh ngaa nipaya na rë.

¹² Rëḵ Kerisi tung seriveng yik perurek timu in bë kevhoh ngaa nipaya na, lob yik timu sènë venuh ya meneggëp in gëp. Vong nebë sènë ggovek, log yah meya nedo Anutu nema vesa,

¹³ beyö nedo bemedo negin in bë Anutu getung alam sèn denesis begö vu yi lo degevek na vaha gëbinë.

¹⁴ Alam sèn nevong benij röp neraḵ lo, og yik vong benijvesa rak rot. Yik rak seriveng perurek timu sènë, om rëḵ demedo nivesa degwata los degwata.

¹⁵ Lob Anon Vabuung tatekin vu hil bë gägek sènë anon rak in nër muginsèn meneggëp loḵ Anutu-yi-ḵapiya bë:

¹⁶ “Mehöböp nër bë, ‘Buk sènë govek na rë, loḵ saḵ najoo gägek mewis ngwë sènë vu sir nabë: Sëḵ getung sa horek pin dok ayoj, gesëḵ kevu dok kwaj.’ ”

¹⁷ Log nër ving bë,

“Sa su rëḵ kwag bo hir ngaa nipaya los ngaa sèn neggëp vu sir lo gökin rë.”

¹⁸ Nebë sènë, om Anutu kevhoh hil ngaa nipaya ya, gehil su rëḵ getung seriveng ngwë gökin in kevhoh hil ngaa nipaya na rë.

Hil Gevong Geving Anon Bana Dus Vu Anutu

¹⁹ Yesu keseh niköḵ in hil, om arig lo, hil ayoh vu bë adoḵ na Anutu yi dub ayo vabuung soḵek rot, gaḵ hil su agöneng.

²⁰ Yönon, Yesu diik rak kelepeko* betatekin aggata mewis vu hil behil ayoh vu bë geruu tob sèn neruu dub ayo vabuung soḵek rot lo gadok na. Aggata sènë og yik yö navi baggata-mala-tumsèn-yi.

²¹ Yik hil alam-deneḵo-seriveng yuseḵë böp ti nedo, benegin Anutu-yi-alam pin.

²² Tetëhin yö niḱök lok ya hil ayod in bë jevu gekevoh ngaa nipaya sën hil arak ni bë neggëp vu hil lo na. Geripek hil navid rak bël malangeri. Nebë saga om hil ayod nidëlin ngaa kuungsën pin na, gehil ayod na timu vu Anutu yönon behil ana dus jak yi.

²³ Hil nanër ngaa nivesa sën hil medo nehegin lo rangah gehil najom ahon bemedo. In hil arak ngaa pin sën Anutu nër bë rëḱ gevong vu hil lo ni bë rëḱ gevong yönon.

²⁴ Log hil kwad bo arid lo geving babër kwaj in desepa dok aggata-ahëvingsën-yi los degevong huk nivesa vesa.

²⁵ Gehil su nid tebö in sën hil los Kerisi-yi-alam angupin hil begalë Soda los gevong raro lu ngaa lo, nabë sën alam vahi nij tebö rak lo. Gak hil medo dok ti megadu hil vewen vewen. Kë, hil gevong nabë sënë rot in hil arak ni bë Kerisi yi buk yam dus rak.

Hil Su Geruu Demid Vu Anutu Nalu

²⁶ Nabë hil arak Kerisi yi gagek anon ni vorot, rëḱ hil anom kwad bo besepa dok ngaa nipaya, og seriveng ngwë su neggëp in bë kevoh hil ngaa nipaya sënë na rë.

²⁷ Gak hil rëḱ agöneng rot gemedo gëgin sën Anutu gengo hil gagek log getë hil dok na nengwah lo. In nengwah niḱerus ata nedo in bë ga alam sën denevong ayej vu Anutu lo.

²⁸ Hil arak Moses yi Horek ni bë: Nabë mehöti keyëh, lob mehö luu ma mehö löö degelë bedenänër yi nipaya sënë rangah dok ti, og yi alam su rëḱ kwaj gevongin mehö sënë rë, gak rëḱ dengis yi menadiik.

²⁹ Nebë saga, om ham jak ni nabë mehöti sën bakë Anutu Nalu duk kebus lo, og rëḱ natök vu maggin böpata rot mekesuu. In Kerisi yi kök sën tato bë Anutu joo gagek mewis vu hil lo vong bemehö saga niröp rak. Rëḱ ma gelë kök sënë nebë ngaa meris gesu vabuung rë, benër pelë rak Anon Vabuung semusën-yi.

³⁰ Hil arak Mehö sënë ni, sën nër bë, “Vo loksën nipaya nyëvewen og sengo sa huk. Om ham naköök gesengo rëḱ bo nipaya nyëvewen dok nah.” Log nër ggökin ving bë, “Mehöböp yö rëḱ gengo yi alam hir gagek beseggi.”

³¹ Nabë Anutu sën mala-tumsën degwa lo najom hil ahon in bo ngaa nipaya nyëvewen vu hil, og hil rëḱ agöneng böpata rot in ngaa sënë.

Hil Gevong Geving Niwëëk Bemedo

³² Rëḱ mu ham kwamin bo nah buk sën ham tu Kerisi-yi-alam nyëdahis lo nabë ham alam vahi dedeginengin ham rak ngaa maggin rot beham kwerë.

³³ Denevarah ham buk la ya alam pin malaj, gedenenër gagek nipaya rak ham, gedenezis ham rak malaj. Gebuk la og ham nelok ya ving alam sën denekerë maggin nebë agi, beham los nekwerë menelok vu sir.

³⁴ In ham kwamin nevongin alam sën deneya karabus lo. Log alam la denevo ham ngaa lu ngaa vër in ham, rëḱ mu ham kwamin vesa menelë sir mu. In ham rak ni ggovek ya bë ham ngaanon sën kesuu ngaa-dob-yi lo, yö nahën nedo berëḱ medo degwata los degwata.

³⁵ Om ham su gwevu sën ham nevong ving niwëëk ata lo na, in ham rëḱ gwëko nyëvewen nivesa böpata rot.

³⁶ Ham bare niwëëk nabë sënë in nabë ham sepa dok Anutu aye, og mëm ham rëḱ gwëko ngaa nivesa sën Anutu nër wirek bë rëḱ gevong vu ham lo.

³⁷ In Anutu nër meneggëp lok yi kapiya bë,
 “Su hus ading rë, gak yik buk dus teka mu,
 log mehö sën bë rëḱ nam lo vingin nam.
 Su rëḱ naköpek rë.”

38 Salam yohvu lo rëk demedo malaj-tumsën
in ayoj neyam timu vu sa.
Gaḵ nabë denajul medenah,
og sa su rëk ahëg nivesa vu sir rë.”

39 Rëk mu hil su alam-julsën-yi sën hil rëk malad nama lo rë. Gaḵ hil alam-vongvingsën-yi sën hil rëk medo malad-tumsën.

11

Sën Hil Ayod Na Timu Vu Anutu Lo Degwa Nebë Sënë

1 Lob sën hil ayod neya timu lo vong behil naraḵ ni bë ngaa sën hil navo kwad in bë Anutu bo vu hil lo rëk anon jak. Gevong behil naraḵ ni ving bë ngaa sën hil su malad naraḵ rë lo nedo yōnon.

2 In wirek og alam teta ayoj neya timu vu Anutu, om sën ḵo sir raḵ bë sir alam nijvesa.

3 Yōnon, hil ayod neya timu vu Anutu, om sën hil naraḵ ni bë tung yagek los dob raḵ avi. Nesemu ngaa pin sën nedo mehil nehalë agi raḵ ngaa sën hil su ayoḵ vu bë galë jak malad rë lo.

Abel Lööho Enok Lu Noa

4 Abel ayo ya timu vu Anutu, om sën Anutu lë yi seriveng nivesa bahë neving kesuu ari Kain hen, lob nër yi bë yi mehō yohvu. Lob Abel diik, rëk mu yi gagek sën ayo neya timu lo yō nahën neggëp menenër vu hil.

5 Log Enok ayo neya timu vu Anutu om sën Anutu ḵo yi rak ya yagek gesu diik rë. Mehōnon desero yi rëk ma gesu detōḵ vu yi rë, in Anutu ḵo yi ya. In gagek neggëp loḵ Anutu-yi-kapiya nebë Enok yō nahën nedo dob, log Anutu kwa vesa in yi, in nevong ngaa yoh vu Anutu kwa.

6 Rëk mu nabë mehōti su ayo na timu vu Anutu rë, og su yoh vu bë rëk gevong bAnutu kwa vesa in yi rë. In alam sën denevong in bë dena vu Anutu lo, og degevong geving nabë Anutu nedo, gedegevong geving nabë nevo nyëvewen nivesa vu alam sën denesero yi lo, loḵ mēm deyoh vu bë denatōḵ vu yi.

7 Log Anutu nër ngaa sën vongin berup lo vu Noa. Su mala rak rë geyō nahën, rëk vong ving Anutu aye beggurek babu mesemu yag bōpata ti in bë luho venë genalu lo bededoḵ na demedo nivesa doḵ, in su malaj nama. Noa nevong nebë sënë in ayo neya timu vu Anutu, lob sënë tato bë ngaa nipaya neggëp vu alam pin vu dob. Lob Anutu nër Noa bë yi mehō yohvu, degwa rak sën ayo neya timu lo, lob yik Anutu nenër alam sën ayoj neya timu vu yi lo pin nebë saga.

Abraham

8 Log Anutu tahi Abraham wirek, lob Abraham vong yoh vu aye bevuu yi nyëg ya, geya dob len ti sën Anutu nër bë rëk gevong vu yi bemēm natu yi nirōp lo. Abraham su raḵ dob sën bë na lo ni rë, rëk vong ving beya in ayo neya timu vu Anutu.

9 Ayo neya timu, om sën luḵ meya nedo dob len ti sën Anutu nër tato bë rëk gevong vu yi lo, lob nedo loḵ dob sënë nebë sën yi mehō nyëg ngwë ti. Nedo loḵ beggang sël ving nalu Isaak lu bu Yakop-mehō luu sënë rëk degeḵo dob geving yi nōh vu sën Anutu nër wirek lo.

10 Rëk mu Abraham yō nahën medo mekwa nevo bë doḵ na beggang-bu sogek los niwëëk sën Anutu semu vu yagek menero lo.

11 Log venë Sara yi buk sën geko nalu lo maya, rëk mu ayo ya timu vu Anutu om sën vong beniwëëk yoh vu bë geko nalu. Kwa nevo bë Anutu joo gagek ggovek ya bë geḵo nalu, om rëk gevong banon jak.

¹² Nebë saga, lob yik mehö timu saga sën atov ya bedus rak bë nadiik agi tu alam ngahisekë degwaj. Yi mewis deveröng rot besir ngahisekë rak nebë betuheng sën denedo yagek babu lo los raggër loo nenga, lob mehönon su deyoh vu bë denetevin rë.

¹³ Alam pin sënë ayoj neya timu vu Anutu medenedo bedediik ya gesu deko ngaa nivesa sën Anutu nër wirek bë bo vu sir lo vu dob rë. Gağ yö denare adingnë gedenelë bekwaj vesa gedenenër bë, “He nado dob sënë nebë vatëvek. He yam nehako loğ dob sënë mu.”

¹⁴ Alam sën denenër gagek nebë agi, og hil ajağ ni nabë denevong in bë denatök vu yö hir nyëğ niröp.

¹⁵ Su kwaj nevo nyëğ sën devuu gedeyam lo rë. Bë kwaj bo nyëğ saga, og aggata neggëp beyoh vu bë denah medena gökin.

¹⁶ Gağ sënëğ ayoj neya vu nyëğ yö ngwë sën kesuu benivesa rot lo. Nyëğ sënë neggëp vu yagek, om sën Anutu su ni nemum in sën denenër bë hir Anutu yi lo rë, in tongin nyëğ böpata ti in bë demedo dok.

¹⁷⁻¹⁸ Lob Anutu seggi Abraham, rëğ Abraham ayo ya timu vu yi, om sën vongin bë getung nalu Isaak natu seriveng. Yönon, Anutu joo gagek vu Abraham ggovek ya bë, “Rëğ denanër Isaak yi mewis lo mu nabë hong mewis sir,” rëğ vongin bë getung nalu perurek timu sënë natu seriveng.

¹⁹ In kwa nevo bë: Nabë nadiik, og ggovek gAnutu yoh vu bë rëğ gevong bevesa dok nah. Nebë sënë, om yönon, hil ayoh vu bë nanër gagek peg-girinsën jağ sagi nabë Abraham ko Isaak vu diiksën yom.

Isaak Lööho Yakop Lu Yosep

²⁰ Log yik Isaak sënë ayo neya timu vu Anutu ving, om sën jom rak in nalu Yakop luho Esau bë Anutu semu luho, gekah ngaa ngaa sën rëğ natök vu luho vu tamusën lo rak ya luho.

²¹ Log yik Yakop ayo neya timu vu Anutu, om sën dus rak bë nadiik lob pesohek rak atoheng medudek, gejom rak in Yosep nalu maluh luho bë Anutu semu luho.

²² Log yik Yosep ayo neya timu vu Anutu, om sën dus rak bë nadiik, lob nër bë nahub rë, rëğ alam Israel rëğ degevuu Ejep gedena jağ lob degeko sekë sepa.

Moses

²³ Log Moses ama lu ata ayoj neya timu vu Anutu, om sën Moses ata ko yi to, lob ama lu ata delë yi bë hurmahen nivesa rot. Lob luho su deggöneng in mehö-los-bengö Parao yi horek rë, gağ devun yi meneggëp beggang ayo yoh vu kwev löö.

²⁴ Log Moses ayo neya timu vu Anutu, om sën yi böp rak lob nilël bë su denanër yi nabë Parao nalu avëh nalu yi.

²⁵ Gağ yö kwa vo bë geğo maggin geving Anutu-yi-alam in nilël bë su sepa dok ngaa nipaya sën vongin mala nama na agi.

²⁶ Alam Ejep denenër pelë rak mehö sën Anutu ggooin rak in bë geğo yi alam nah lo, rëğ Moses su neggöneng in hir gagek rë. Gağ nelë bë nivesa bekesuu Ejep hir monë los vuneğ vuneğ pin. In kwa nevo nyëvewen nivesa sën Anutu rëğ bo vu yi lo.

²⁷ Moses ayo neya timu vu Anutu, om sën kedi vu Ejep meya, gesu ggöneng in mehö-los-bengö Parao bë rëğ ahë sengën rë. Mehönon su denelë Anutu rak malaj rë, rëğ mu Moses vong nebë sën lë Anutu rak mala, om sën niwëëk.

²⁸ GeMoses ayo ya timu vu Anutu, om sën sepa loğ Anutu aye bevong Buk-ggöksën-yi* nyëdahis, benër bederikin sipsip köğ rak Israel hir veluung avi in bë angër sën nesis Ejep naluj aguu lo su ngis Israel naluj aguu.

Israel Ngahisekë Rot Ayoj Neya Timu Vu Anutu Wirek

²⁹ Log alam Israel ayoj ya timu vu Anutu, om sën degwang Loo-kök vuheng atov medeyoh tewit medeya. Log alam Ejep to denetahu ving, rëk ma geloo yom dahun sir medediik.

³⁰ Log alam Israel ayoj ya timu vu Anutu, om sën ya deko lok Yeriko hir katum gelöng degwa yoh vu buk nemadvahi-bevidek-luu, log katum pekëpin.

³¹ Log avëh baggëb Rahap ayo ya timu vu Anutu, om sën lok vu mehö luu sën deya kasöm lo. Om sën nedo vesa galam Yeriko pin malaj ma in su ayoj neya timu vu Anutu rë.

³² Log sêk nanër gagek va geving-a? Ma! Bë sa nanër gagek jak Gideon, geBarak, geSamson, geYepta, gejak Davit luho Samuel galam-denenër-gagek-rangahsën lo, og mak buk su yoh vu rë.

³³ Alam sënë ayoj neya timu vu Anutu, om sën devong begö niwëek medekesuu alam-los-bengöj ngahisekë hir alam-begö-yi. Desepa lok ngaa niröp bedenekö ngaa sën Anutu nenër bë rëk bo vu sir lo. Gesir vahi devong bereggu böp layon nyë neköpek.

³⁴ Gesir vahi denepuv nengwah tumsën böpata menekul. Log sir vahi deneruh anil nivesa gesu begö netök vu sir medenediik rë. Nij wëek masën, rëk Anutu nelok vu sir binj wëek nerak, betum denevong begö niwëek bedenetiä alam-yu-ngwë hir alam-begö-yi bedeneyah bej.

³⁵ Gavëh la, og naluj nediik rëk ma gedenekedi rak yah ggökin bedenekö sir vu diiksën yom. Galam vahi og alam nij paya denejom sir ahon medenevasap navij in bë gesang böpata medenadiik. In nabë degeruu demij vu Anutu, og rëk alam nij paya dedëin sir medena. Rëk ma gekwaj nevo bë rëk dekededi jak nah gökin gëp bedub vu tamusën, bedemedo malaj-tumsën nivesa rot, om denejom sir ahon.

³⁶ La deneko maggin rak sën alam nij paya denenër pelë rak sir los deneveek sir rak aggis, gedeneduu sir la rak sëng medenekö sir ya qarabus lo.

³⁷ Gedenetengwa sir la rak gelöng. Gedeneko segë medenehek sir la rak luu. Gedenepelëpin sir la pangsën rot. Gedeneketöv la kwaj rak paëp-yu-anil. Gesir la og yö denevëh sipsip los memëk navij netu tob gedenekö lok lok. Denerak vu in ngaa navij yi pin, galam denevasap sir medenevo maggin vu sir rot.

³⁸ Sir alam nijvesa rot, lob alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo su yoh vu bë losho alam vongvingsën sënë demedo dok ti rë. Om sën ya deneketul lok medenevun sir ggëp nyëg-yumeris los kedu, gepekë len los waak.

³⁹ In alam sënë pin ayoj neya timu vu Anutu pangsën, lob arëj nivesa neggëp Anutu mala. Rëk yö denahën gesu deko ngaa nivesa sën Anutu nër wirek bë rëk bo vu sir lo rë.

⁴⁰ In Anutu kwa vo bë rëk gevong ngaa nivesa rot ti vu hil kesuu gagek semusën muginsën. Lob anon rak in bë mëm hil los sir sën ayoj neya timu vu yi wirek lo natu alam nid vesa rot gëp ti.

12

Hil Malad Na Vu Yesu Megevong Geving

¹ Yönon, alam sën ayoj neya timu vu Anutu wirek lo, og sir yu böpata bemalaj nesepa hil. Om hil gerurin ngaa sën neko hil malad vër lo pin, gengaa nipaya sën nejom hil ahon lo geto, gehil nid wëek meserög niwëek in ngaa nivesa sën Anutu ggooin rak vu hil bë hil serög in lo.

² Hil malad na vu Yesu besepa dok yi, in vong nivesa rot kesuu alam sën ayoj neya timu vu Anutu agi pin. Ayo neya timu vu Anutu yönon rot, gak sir

ti su vong nebë yi rë. Kwa nevo bë rëk kwa vesa rot vu tamusën, lob jom yi ahon bekerë maggin gediik rak kelepeko*, in lë kelepeko* yi nimumsën nebë ngaa meris. Lob gwëbeng nedo ggëp Anutu yi sëa nema vesa.

Maggin Netök Vu Hil In Bë Hil Agërin Hil

³ Ham kwamin bo nabë alam nij paya denelë Yesu paya wirek bedenesis begö vu yi rot, rëk mu yö nare niwëëk. Om ham kwamin bo nabë sënë in ham su nimin tebö benimin yes yes.

⁴ Ham nesis begö vu ngaa nipaya in bë ham dahun na, rëk mu ham ti su piv kök mediik rë geyö nahën.

⁵ Mak ham kwamin virek in gagek sën Anutu vong vu ham in bë ham ayomin niwëëk jak lo? Nër bë yö nalu ham. Om nër bë:

“Nalug, nabë Mehöböp gevong ngaa maggin natök vu hong in barah hong verök

og su gënanöp jak nabë sënëk ngaa meris.

Genabë bo gagek jak hong,
og ayom su ni tebö jak.

⁶ In ham rak ni bë: Nabë Mehöböp ahë geving mehöti,

og nevo maggin vu yi in bë barah yi verök,

log nabë geko mehöti benanër yi nabë nalu,
og neveek yi.”

⁷ Anutu nevang bemaggin netök vu ham in bë barah ham verök. Nevong ngaa nebë sënë vu ham in nelë ham nebë nalu lo. Ma hurmahen re yö nedo gama su nevarah yi verök rë?

⁸ Ma! Alam pin denevarah naluj verök. Om nabë su barah ham verök rë, og su nalu anon ham rë, gak ham nebë hurmahen sën ataj ko sir duum lo.

⁹ Ham rak sënë ni ving bë: Hil amad vu dob denevarah hil verök, gehil nahurek babuj. Hil nehevong nebë sënë vu hil amad dob-yi, om yik hil dahun hil bagurek hil Amad sën negin hil anod lo babu nabë sënë pangsen rot, in mëm hil medo malad-tumsën degwata.

¹⁰ Hil amad vu dob denevarah hil verök hus dus teka mu neyoh vu kwaj. Rëk Anutu og nevarah hil verök in bë dok vu hil behil rëk nid röp jak rot nabë yi.

¹¹ Yönon, hil amad denevo maggin vu hil in bë debarah hil verök, rëk hil su kwad vesa in rë. Gak hil ayod maggin lok tum tamusën og nevang behil nahërin hil, lob mëm hil nehevong ngaa nirop gehil nado revuh.

Hil Adev Dok Bebare Niwëëk

¹² Om nabë ham sekëmin nama, og hamek ngol nimin telitek gegwevong huk niwëëk. Log nabë ham lupin natuugin, og hamek ngol ham bebare niwëëk.

¹³ Ham noh aggata sën neya nirop lo, in ham rëk kwetul vahamin vahi sën nipaya lo benipaya jak. Gak ham nahubin, in nivesa jak gökin.

¹⁴ Ham gwevong huk niwëëk in ham los alam pin medo jevuh ti. Geham gwevong huk niwëëk in ham natu alam vabuung, in alam sën su denetu vabuung rë lo, og su rëk degelë Mehöböp rë.

¹⁵ Ham gwegin ham nivesa, in ham arimin ti rëk bës bemala nama gesu natök jak Anutu yi semusën rë. Log ham gwegin ham nivesa in ham ti rëk gelë ngwë paya bemedo natumin, lob böp jak nabë sën kele nipaya ti kip lok ham vuheng besis anon ni mengëës, lob bo maggin vu ham. Lob ngaa nebë sënë rëk gevong ningöhek jak ham pin gëp Anutu mala.

¹⁶ Log ham gwegin ham nivesa in ham ti rëk sepa dok aggata baggëb-yi, log ngwë rëk gelë Anutu yi semusën nabë ngaa meris, nabë sën Esau vong wirek

lo. Lëëin semusemu sën alam aguu deneko lo yah rak ari amon in nos yik buk timu yi.

¹⁷ Ham rak ni bë Esau yom vong rak rak rot vu tamsën in bë geko semusën nah vu yi, rëk ama nër bë su yoh vu rë. Yönon, su rot bë gevong nom vu yi, rëk ma gesu yoh vu bë pekwë gagek rë.

Hil Verup Kedu Nivesa Sion Ggovek Ya*

¹⁸ Gwëbeng ham su verup ya nedo dus vu ngaa sën ham yoh vu bë parah lo rë, nebë sën alam Israel denelë rak malaj ggëp kedu Sinai wirek lo. Ham su ya verup vu nengwah böp los malakenu gemala vahis, gesang niwëëk ata,

¹⁹ gesën avuuk nesu lo, gesën aye ti nevengwëng lo rë. Alam Israel dengo aye sën nevengwëng yam vu sir agi, lob desu vu Moses bë nij lël bë su degengo gökin.

²⁰ Deggöneng rot in gagek sën Anutu nër vu sir lo bë, “Nabë mehöti, ma reggu ti, na pavil kedu sënë, og ham tengwa yi jak gelöng menadiik.”

²¹ Deggöneng rot in ngaa sën delë lo, lob Moses nër ving bë, “Sa helëk anon mekenug verup.”

²² Rëk mu ham su ya verup vu ngaa nebë sën sir agi rë. Gak ham ya verup vu kedu Sion* mu, gevu Anutu sën mala-tumsën degwa lo yi nyëg. Yik Yerusalem sogek sën nedo vu yagek lo. Ham yam dus rak angër mehömehö sën desup sir medenedo los kwaj vesa lo,

²³ losho Kerisi-yi-alam pin sën detu Anutu nalu aguu bekevu arëj neggëp yagek bë yö hir nyëg niröp lo. Log ham verup nare dus rak Anutu sën neseggi mehönön pin hir gagek lo, losho alam kenuj vu yagek. Sir sën Anutu nër sir bë sir alam yohvu benijvesa rak vorot lo.

²⁴ Geham verup dus rak Yesu sën nare vuheng in gevong begagek mewis anon jak lo. Gagek mewis sën Anutu joo lo. Yesu keseh nikök in bë gevong behil nid vesa jak. Lob nikök sënë su nebë Abel nikök sën ngeek in Anutu bë bo nyëvewen dok nah wirek lo rë. Gak sënë kevoh hil ngaa nipaya ya, om kesuu.

Hil Gegin Hil Nivesa

²⁵ Ham gwëgin ham! In ham rëk gwemir nengamin vu Anutu yi gagek. Vo gagek niwëëk vu alam Israel vu dob sënë wirek, rëk dekeyëh aye, lom deko nyëvewen lok yah. Su deyoh vu bë debeya in hir ngaa nipaya nyëvewen bedenoh nenga in rë. Om gwëbeng Anutu nedo yagek gevo gagek niwëëk ata vu hil. Rëk nabë hil geruu demid vu yi, og hil su ayoh vu bë rëk beya banoh nenga in hil ngaa nipaya nyëvewen rë, gak rëk nama.

²⁶ Wirek vu buk saga, og Anutu vengwëng, lob dob sesësin. Lok gwëbeng nër vu hil bë, “Sëk sesësin jak dob beron ngwë gökin. Lob sa su rëk sesësin jak dob mu rë, gak sëk sesësin jak dob los yagek dok ti.”

²⁷ Lob gagek sën nër bë beron ngwë gökin agi tato vu hil bë: Ngaa sën Anutu tung wirek beyoh vu bë sesësin jak lo, og ngaa sënë rëk kehe bemala nama na. Gak ngaa anon sën su yoh vu bë sesësin jak rë lo mu mëm yö rëk demedo.

²⁸ Om nyëg sën vo vu hil lo, og mehöti su yoh vu bë sesësin jak mekepë rë. Om hil kwad vesa vu Anutu in sënë, behil nadudek vu yi, gehil gevong yi huk noh vu sën ahë neving lo. Hil gako arë jak gehil agöneng in yi.

²⁹ In hil Anutu og nebë nengwah böpata sën negga ngaa pin lo.

13

Hil Ahëd Geving Kerisi-yi-alam

¹ Ham ahëmin geving arimin sën Kerisi-yi-alam lo noh vu buk pin.

² Ham su kwamin birek in sèn ham dok vu alam nyëg ngwë sèn deneyök ham beggang lo. In ham rak ni bë wirek mehö la denevong nebë sënë, lob deko angër la lok ya hir beggang ayo bedegin sir. Su derak ni bë angër rë, gak dekuung bë yik mehönnon mu.

³ Ham kwamin bo arimin lo sèn ya denedo karabus lo, nabë sèn ham nedo lok karabus ving sir. Geham kwamin bo alam sèn deneko maggin rak navij lo, in ham rak ni bë yik ham los navimin neggëp ti.

⁴ Sèn maluh los avëh deneko sir lo, og hil gako jak nabë ngaa nivesa. Om ham maluh los avëh pin sèn ham ko ham ggovek lo, ham gwëgin ham nivesa gëp Anutu mala. In ham rak ni bë Anutu rëk bo dok nah nyëvewen vu magëm los avö sèn deneggoдек sir lo, gevu maluh los avëh sèn deneko sir ggovek rëk denevong baggëb lo geving.

⁵ Ham su ayomin nevu nevu in monë, gak ngaa sèn neggëp vu ham lo, og yik ham kwamin bo nabë nivesa beggovek. In Anutu nër vorot bë: "Sa su rëk gevuu hong rë,

gesa su rëk geruu demig vu hong rë."

⁶ Nebë sënë om hil ayod niwëëk genanër nabë:

"Mehöböp nelok vu sa, om sa su göneng.

Ma mehönnon rëk degevong va vu sa? Rëk nama!"

Hil Sepa Dok Alam Ggev Wirek Hen Vahaj

⁷ Ham kwamin bo ham ggev lo sèn denenër Anutu yi gagek vu ham lo. Beham malamin sepa hir aggata sèn denevong medenedo bedediik lo, beham ayomin na timu nabë sir.

⁸ Yesu Kerisi og yö nesepa lok aggata timu, veseveng, gegwëbeng, gerëk degwata los degwata.

⁹ Alam vahi denenër horek aggagga rak nos los reggu, rëk su nelok vu sir sèn denesepa lok lo yönnon rë. Om ham su sepa dok gagek mewis aggagga nabë saga, in rëk geko ham vër geham ggevuu Anutu na. Gak nabë Anutu yi semusèn gevong beham ayomin niwëëk jak, og mëm sagak nivesa.

Seriveng Sèn Anutu Ahë Naving Lo

¹⁰ Hil jepö ti nedo in bë hil aga seriveng jak. Rëk mu alam-deneko-seriveng sèn nahën denesepa lok alam Yuda hir Horek muginsën bedenevong huk lok dub-vabuung-böp lo, og su deyoh vu bë dega reggu* sèn tu seriveng menedo rak jepö agi rë.

¹¹ In alam-deneko-seriveng hir ggev neko reggu nij kök benelok ya ayo vabuung sogek benetung netu seriveng in kevoh ngaa nipaya na. Rëk reggu sënë anon, og denevesi ggëp dobnë menetepuv ya.

¹² Lob yik Yesu ko vanë yah katum nenga dobnë ving nebë saga, in bë nikök gevong balam nij röp jak.

¹³ Nebë saga om hil geto mana dobnë† vu yi geving, bedegevong paya vu hil geving nabë sèn devong vu yi lo behil kerë maggin nabë yi.

¹⁴ In vu dob sënë, og hil nyëg böp ti su neggëp degwata in bë hil medo dok rë. Gak hil nesero nyëg böp ti sèn rëk berup vu tamusën lo.

¹⁵ Nebë sënë, om hil kwad vesa vu Anutu jak Yesu arë, behil gevong kwad vesa sënë vu yi degwata los degwata nabë seriveng. Hil gako arë jak rot bananër rangah jak avid.

* **13:10:** Reggu sënë og yik peggirin rak Kerisi. Hil ayoh vu bë aga in nër vu hil bë hil gevong nabë saga. Rëk mu alam sèn denesepa lok aggata muginsën in dekuung bë rëk geko sir nah vu Anutu lo, og su deyoh vu bë dega rë, om deyoh paya. † **13:13:** Sèn hil geto mana dobnë lo nër bë hil gevuu aggata muginsën na gesepa dok Yesu yi gagek.

¹⁶ Log ham su kwamin birek in sën ham gwevong ngaa nivesa vesa vu alam lo, los ham dok vu alam sën denerak vu in ngaa lo. In Anutu ahë neving seriveng nebë sënë.

¹⁷ Ham alam ggev sën denegin ham bedenemalajin ham anomin yoh vu buk lo, yō rëk denanër hir huk pin sën denevong lo rangah vu Anutu vu tamusën. Om ham gwebë nengamin vu ayej begurek babuj. Nabë ham gwevong nabë sënë, og rëk kwaj vesa bedenajom hir huk ahon gesu rëk ayoj maggin rë. Gağ nabë ayoj maggin, og sënë su rëk dok vu ham rë.

Jomraksën Sën Doğ Vu Mehö Ngwë

¹⁸ Ham najom jak vu Anutu nabë dok vu he. In he kwamin nevo bë he ayomin niröp rak ggëp Anutu mala, lob he hevongin bë sepa dok ngaa yohvu jak buk.

¹⁹ Yönon, sa nehevong nig wëek in bë ham kwetag vu Anutu nabë tatekin aggata besenök vu ham pevis.

²⁰ Anutu sën nevong bemehönon ayoj neggëp revuh lo, joo gagek mewis berëk gëp degwata los degwata. Lob vong beYesu keseh nikök in bë tato nabë gagek mewis sënë anon rak. Lok ko yi yom in alam-diiksën betung yi tu sipsip alaj böpata los bengö.

²¹ Om Anutu sënë gevong ngaa nivesa vesa pin vu ham, in ham gwevong ngaa sën kwa nevo lo banon jak. Hil atu Yesu Kerisi yi alam om yō gevong behil sepa dok ngaa sën ahë neving lo mu. Hil gağo arë jak nabë yi meho niwëek los gayeheng degwata los degwata. Yönon.

Gagek Hus

²² Arig lo, sa kevu kapiya yik dus teka sënë vu ham, om sa bë nanër niwëek vu ham nabë ham gwebë nengamin vu gagek sën sa nanër agi, in gadu ham ayomin.

²³ Ham jak ni nabë devo hil arid Timoti vër in qarabus, lob nabë berup vu sa pevis, og aluhoho rëk anök dok ti megalë ham.

²⁴ Ham nanër vu ham alam ggev pin sën denegin ham lo losho Anutu-yi-alam pin nabë he kwamin nevo sir benanër. GeKerisi-yi-alam vu dob Itali kwaj nevo ham ving medenenër.

²⁵ Anutu yi semusën gëp geving ham pin.

Kapiya Sën Yakobus Kevu Vu Kerisi-yi-alam

¹ Sa Yakobus, Anutu luho Mehöböp Yesu Kerisi hir hur sa, lob sa kevu kapiya sënë yök vu ham Israel degwa nemadluho-mevidek-luu sagi, sën ham vuu ham nyëg ya geham kwetëkin ham beyök nedo nyëg ngwëga. Ham medo nivesa.

Seggisën Nevong Niwëek Vu Hil

² Arig lo, nabë ngaa maggin aggagga nam seggi ham, og ham kwamin vesa in.

³ In ham ngo rak ni bë ngaa saga tøk vu ham in bë seggi nabë ham ayomin neya timu vu Yesu ma ma. Log netøk vu ham in bë ham bare niwëek.

⁴ Nebë sënë, om ham bare niwëek bekwerë maggin noh vu buk in ham natu Anutu yi mehönon yohvu los dahis, geham su jak vu in ngaa nivesa ti.

Mehöti Bë Jak Vu In Kwa Nivesa Og Bengev Jak

⁵ Bë ham ti dugin mekwa kwa, og yi yö ketag vu Anutu nabë tato aggata niröp vu yi, gemëm Anutu sën nengo yi alam pin ayej gesu neggulin ngaa rë lo rëk tato vu yi.

⁶ Rëk mu mehö sën neketag lo gevong geving nabë Anutu rëk gengo aye, gak su kwa na luu luu. In mehö sën kwa neya luu luu lo, og sënë nebë loo sën nesis yam rëk sang nevë benetëë ya jeggin jeggin lo.

⁷ Alam nebë sënë og su degekuung nabë Mehöböp rëk bo ngaa ti vu sir.

⁸ Gak rëk nama, in alam nebë sënë kwaj neya jeggin jeggin bedenenër ngaa rak rak.

Alam Kupek Masën Galam Los Kupek Ngahi

⁹ Log hil arid sën yi mehö meris lo, kwa vesa in Anutu ko arë rak vorot.

¹⁰ Log hil arid sën mehö bengö-ggoreksën lo, og kwa vesa in Anutu dahun yi, bemedo mala yes. In yi kupek lu ngaa su rëk dok vu yi rë, gak rëk nadiik nabë sesik sën nare vos ayo lo.

¹¹ In hes verup netum benikerus rot, lob vong bevos pin meran ya gesesik rurin to pevis beni malangëri saga mala maya. Om alam sën bengöj-ggoreksën lo og rëk nahën medo degevong hir huk loğ denadiik pevis nabë sënë.

Seggisën Yi Gagek

¹² Nabë mehöti bare niwëek mekerë ngaa maggin sën seggi yi lo, og kwa vesa. In Anutu rëk gevong nyëvewen vu bemedo mala-tumsën nabë sën nër vorot bë rëk gevong vu alam pin sën ahëj neving yi lo.

¹³ Rëk nabë mehöti kwa vo bë gevong ngaa nipaya ti, og su nanër nabë, “Anutu vong seggisën sënë vu sa!” In Anutu su kwa nevo ngaa nipaya menevong rë, log su neli mehönon loğ ya ngaa nipaya in bë seggi sir rë.

¹⁴ Rëk mu seggisën degwa nebë hil pin ti ti ngo kwad nevo ngaa nipaya behil neseпа loğ in bë hil gevong.

¹⁵ Log bë hil kwad bo ngaa nipaya rot, og hil rëk gevong banon jak benatu ngaa nipaya begëp vu hil. Lob nabë ngaa nipaya saga böpata jak begërin hil ayod, og rëk gevong behil malad nama.

¹⁶ Sarig lo, sahëg neving ham om ham gwegin ham, beham su kwetul dok in gagek sënë.

¹⁷ Ngaa nivesa vesa los ngaa anon pin sën netøk vu hil lo neyam vu hil Amad vu vavunë. Hil Amad sënë tung hes los kwev gebetuheng pin, rëk buk

vahi og su denetum nivesa rë. Rëk mu Anutu og neseпа loḵ aggata timu gesu nepekwē yi benevongŋŋaa nipaya yam rë.

¹⁸ Yô kwa vo lob vongŋŋi gagek anon yam in bê gërin hil nah vu yi bemëm hil natu yi alam muginsën kesuuŋŋaa pin sën netung lo.

Hil Pin Gango Gagek Betamuin Geving

¹⁹ Sarig lo, sahëg neving ham yönon, om ham jaḵŋŋaa sënë ni nivesa rot. Ham semu ham pevis in gwengö gagek, rëk mu ham su newa newa megwevongŋŋagek. Log ham su ahëmin sengën jaḵ pevis.

²⁰ In nabë mehöti ahë sengën, og su yoh vu bê gevongŋŋaa niröp gëp Anutu mala rë.

²¹ Om ham gwevuuŋŋaa nipaya pin sën nahën neggëp loḵ ham ayomin lo losŋŋaa sën su yohvu rë lo na. Log ham gurek gagek sën Anutu yô varoh luḵ ya ham ayomin lo babu, in gagek sënë yoh vu bê geḵo ham anomin nah vu Anutu.

²² Ham tamuin Anutu yi gagek. Ham su gwengö meris mu, gaḵ bê ham gwengö meris mu, og sagaḵ ham tetuhin ham.

²³ Mehöti bê gengö Anutu yi gagek meris gesu sepa dok rë, og saga nebë sën mehöti nelë mala loḵ dubdub.

²⁴ Lê mala, loḵ ya, lob pevis bekwa virekin mala ggökin.

²⁵ Lobŋŋaa nipaya neduu hil ahon, rëk Anutu yi gagek nivesa yoh vu bê gelov aggis gegeḵo hil vër nah vu yi. Lob nabë mehöti sepa dok yi gagek nivesa begevongŋŋ noh vu, log su gengö gekwa birekin rë, gaḵ yô medo sepa dok, og gagek saga rëk gevongŋŋ bekwa vesa jaḵ buk pin.

²⁶ Log nabë mehöti kwa bo nabë, “Sa mehö-bël-yi nivesa mesengö najom rak vu Anutu rot!” rëk mu su negin daggen nivesa rë, og sagi yô kuungin yi, lom yô ḵo yi raḵ los nejom raḵ meris mu.

²⁷ Bê hil hevongin bê natu Kerisi-yi-alam nivesa gehilŋŋaa nipaya su gëp hil Amad Anutu mala rë, og hil gevongŋŋ nabë sënë: Hil adok vu hur meten loḵo avëh alov sën denetöḵ vu maggin lo, log hil najom hil ahon inŋŋaa nipaya sën alam-dob-yi deneseпа loḵ lo.

Hil Kwad Gevingin Alam Pin Gëp Ti

2

¹ Sarig lo! Ham ayomin neya timu vu hil Mehöböp Yesu Kerisi, Mehöböp sën niwëëk los arë böpata lo. Om ham su gwelë mehönon nij navi benapisëk in vahi megweḵo jaḵ, gegweruu demimin vu vahi.

² Ham kwamin bo rë! Bê ham ngupin ham dok dub in bê najom jaḵ na vu Anutu, lob mehöti getung seges vegöv dok sekë bejöp röpröp nivesa rot benök vu ham, log mehö-kupek-masën ti jöp röpröp nipaya benök geving.

³ og ham neli mehö sën neröp röpröp los trases nivesa lo loḵ yök beham nenër vu bê, “Genam gemedo jaḵ sëa nivesa sagi!” Log tum ham nenër vu mehö ngwë sën kupek masën lo bê, “Hong saga og gebare na sagu!” ma, “Genam gemedo dok sa vahagi!”

⁴ Bê ham gwevong nabë sënë, og ham neseggi ham vahi bê nijvesa gevahi bê nijpaya, geham neḵo ham raḵ in bê ham gwengö mehönon hir gagek begooin sir jaḵ noh vu ngo kwamin nipaya saga.

⁵ Sarig lo, sahëg neving ham, om ham gwengö rë! Yiḵ alam sën alam-dob-yi pin denelë sir bêŋŋaa meris in hej kupek ma lo, og Anutu ggooin sir rak in bê denatu alam-los-bengöj-vongvingsën-yi. Lob nër bê rëk gevongŋŋ yi Nyëg vu alam sën ahëj neving yi lo benatu hirŋŋaa, om rëk gevongŋŋ vu alam meris sagi.

⁶ Rêk mu ham nevang nimumsên vu alam-kupek-masên! Ham ngo rak ni ggovek bê alam-los-bengöj-ggoreksên sênê denedeğinengin ham medenevo maggin vu ham, gedeneko ham ya kot.

⁷ Log ham tu Yesu-yi-alam barê rak neggêp ham, rêk alam-los-bengöj-ggoreksên sênê denenê pelêsên rak yi, rêk ham neko sir rak in-a?

⁸ Bê mêm ham sepa dok Anutu-yi-kapiya og mêm. Sên dekevu horek los bengö meneggêp lok lo bê, “Ahêm geving alam sên denedo dus vu hong lo nabê sên ngo ahêm neving hong.”

⁹ Gağ bê ham gwevong nivesa vu mehö ngwê geham gweruu demimin vu ngwê, og ham nevang paya begägek neggêp vu ham. Lob horek sênê tato bê ham kweyêh.

¹⁰ In nabê mehöti sepa dok horek pin rêk keyêh horek timu, og sênê nebê keyêh horek pin.

¹¹ Hil arak ni bê Anutu nêr nebê sênê nebê, “Su gwevong baggêb!” Log nêr ving nebê, “Su gengis mehônnon medenadiik!” Om nabê su gevong baggêb rê, rêk gesis mehöti mediik, og kweyêh Anutu yi horek megägek neggêp vu hong.

¹² Ham kwamin bo nabê Anutu rêk seggi ham gägek jak horek mewis sên Yesu ko yam in bê geço hil vêr in ngaa nipaya lo. Om ham nanêr gägek los gwevong ngaa noh vu horek sagi.

¹³ Yönon! Nabê mehöti su kwa paya in mehö ngwê rê, og Anutu rêk gevong nyêwewen dok nah yi ngaa nipaya pin gesu rêk kwa paya in yi rê. Gağ mehöti bê kwa paya in mehö ngwê, og su rêk gönengin buk sên Anutu gengö gägek meseggi lo rê.

Vongvingsên Los Huk

¹⁴ Arig lo! Ham kwamin bo rê! Mehöti bê nanêr nabê nevang ving Kerisi rêk mu su vong ngaa nivesa ti in bê dok vu mehö ngwê rê, og yi vongvingsên tu ngaa meris. Gağ su yoh vu bê geço yi nah vu Anutu rê.

¹⁵ Bê tob nama in ham arimin ti, ma avêhnömin ti, genos namain sir geving,

¹⁶ lob mak bê ham ti nanêr betalam nabê, “Genah los kwam vesa! Log gebenguh hong nengwah gegewa nos bahêm napup!” Geham su vong yönon rê, og sakağ mak ham lok vu yi? Ma!

¹⁷ Log vongvingsên og yik nebê sênê! Nabê gêp meris gesu gevong huk nivesa banon jak rê, og ngaa meris geham vongvingsên sagi tu diiksên.

¹⁸ Rêk mu mehöti mak rêk nanêr nabê, “Meho la denevong ving gemehö la denevong huk nivesa.” Bê nanêr nabê saga og sêk nanêr nah vu yi nabê, “Getato hong vongvingsên meris sên huk nivesa vesa main agi vu sa, og mêm sêk tato sa huk nivesa vu hong in gejak ni nabê sa nehevong ving Yesu yönon.

¹⁹ Genevong ving nebê Anutu timu yö nedo? Sakağ nivesa! Rêk mu Satan yi hur denevong ving gägek saga ving medeneğgönengin sir rot, rêk su denetu yi alam rê!

²⁰ Om hong duğin megenek-wetullok! Genevongin bê sa tato vu hong nabê gevong ving mu, gağ su gevong huk nivesa ving rê, om hong vongvingsên tu ngaa meris-a?

²¹ Wirek hil dobahê Abraham bê nalu Isaak rak ya jepö in bê besi yi natu seriveng vu Anutu. Nebê sênê lom Anutu nêr yi lok buk sênê bê yi mehö niröp anon, og yik degwa rak sênê.

²² Om gerak ni bê vong ving mevong huk nivesa ving. Lob yi huk sênê netato bê nevang ving yönon.

²³ Lob gägek sên dekevu meneggêp lok Anutu-yi-kapiya lo anon rak. Nebê, “Abraham vong ving Anutu om sên nêr yi nebê mehö niröp.” Log nêr bê yi mehö yi.

²⁴ Om gwëbeng sënë ham rak ni bē Anutu su rēk nanēr mehōti nabē yi mehō nirōp jak yi vongvingsën meris mu rē, gaḅ nabē gevang huk nivesa geving og mēm.

²⁵ Log avēh-baggēb Rahap yik nebē sënë! Negin mehō luu sën Yosua vong beluho deya kasōm medenelē Yeriko lo nivesa, betato aggata ngwē vu luho bedeyoh medeyah. Nebē sënë lob Anutu nelē Rahap nebē yi avēh nirōp rak degwa sënë.

²⁶ Hil arak ni bē: Bē hil anod su medo dok hil navid rē, og hil rēk nadiik. Lob yik nebē sënë. Hil bē gevang geving meris gesu gevang huk nivesa geving rē, og hil vongvingsën yik tu diiksën nebē sënë.

3

Hil Gegin Dagged Nivesa

¹ Arig lo, ham ngahisekē su kwamin bo nabē ham natu tatovaha, in hil arak ni bē Anutu rēk seggi tatovaha hir gagek bepelē sir rot kesuu alam meris.

² Lob hil ayoh paya in ngaa aggagga ngahisekē, rēk mu nabē mehōti su nanēr gagek ti paya rē, og yi mehō nivesa rot beyoh vu bē gegin navi nivesa los dahis geving.

³ Ham kwamin bo hoos rē! Hil nesala aën dus teka loḅ hoos avij in bē nengaj yes jak medesepa dok hil kwad, lob mēm hil nepeggin anoj pin rak ngaa mahen teka sënë.

⁴ Log ham kwamin bo jak sip geving rē! Sip sënëk ngaa bōpata rot, log sang nevē bōpata benevongin bē geko na jeggin jeggin, rēk mu sip yi gang ma aën teka sën neko neru seggi lo, og yik ngaa mahen teka rot, rēk nepeggin sip meneya yoh vu sën kaptan kwa nevo lo.

⁵ Lob yik hil dagged nebē sënë. Hil anod bōp gedagged mahen rot, rēk mu sagi sën nevengwēng bōpata los neko hil rak nebē hil rēk gevang huk bōp los arē. Ham kwamin bo nengwah rē. Nengwah mahen teka, og yoh vu bē dok nyēg mega kele lu ngaa pin.

⁶ Lom hil dagged nebē nengwah ving. Nedo lok hil navid vuheng atov, rēk nevong ngaa nipaya aggagga benevong behil nid paya nerak los dahis. Kō ngaa nipaya vu Satan benevong benegwang ya hil ayod los hil huk pin.

⁷ Hil ayoh vu bē gako reggu bemēn agga ti ti lo vu vos ayo behil gevang bemalaj yes jak. Sok genyēl gengaa pin sën deneggēp loḅ loo ayo lo ving. Lob mehō la denevong nebē sënë ggovek ya.

⁸ Alam sën denedo revuh lo denenēr gagek loḅ ya alam ayoj in bē demedo jevuh geving. Yik nebē sën hil nehehin nos gahis loḅ huk lo in bē anon jak. Log nabē hil medo jevuh og yik rēk ngis anon sepasēn aggata nirōp.

⁹ Hil nehako Mehōbōp Yesu luho hil Amad arēj rak rak hil dagged, log hil nehevong nevud vu mehōnon rak hil dagged ving, lom sënëk hil nanēr gagek pelēsēn rak Anutu in nesemu hil mehōnon behil nid nebē yi Anutu.

¹⁰ Gagek luu neverup rak hil avid timu. Ngwē sën hil nehako Anutu arē rak, gengwē gagek nipaya. Om arig lo, hil su gevang nabē sënë!

¹¹ Bēl veduveḅ los loo ahēggin su nebegi verup loḅ len timu rē.

¹² Arig lo! Mak mori yoh vu bē ngis anon vud-a? Ma prut jes yoh vu bē ngis anon mori? Ma! Lob yik nebē sënë: Loo su yoh vu bē begi berup bēl nivesa rē.

Huk Nivesa Neyam Vu Anutu

¹³ Mak ham ti yi mehō los kwa bōp benerak ngaa ni? Om mēm mehō sënë sepa dok aggata nirōp begevong huk nivesa. Su geko yi jak jak, gaḅ gevang ngaa pin los kwa in tato yi rangah vu alam pin medejaḅ ni.

¹⁴ Rêk mu nabê ham medo los ayomin ngis yi vu mehö ngwê, geham gwevong huk pin in bê gweko arêmin jak kesuu mehö ngwê, og ham su gweko ham jak in ngaa saga in saga nekevoh gagek anon ya.

¹⁵ In ngaa pin sênê og su neyam vu Anutu rê, gak sênêk ngaa dob yi mu geneyam ggêp mehônôn los Satan yô kwaj.

¹⁶ In nabê mehö la ayoj ngis yi vu mehö ngwê, gedegevongin nabê denatu böp kesuu alam vahi, og alam nebê sênê su rêk demedo jevuh ti rê. Gak ham rêk gwelê nabê alam nebê saga yô rêk medo degevong ngaa nipaya agga ti ti lo los dahis.

¹⁷ Rêk mu ngaa los kwa pin sên neyam vu Anutu lo, og sagak nivesa pin gengaa nipaya su nesarömin loj ving rê. Lob ngaa nebê saga nevong balam denedo revuh ti gedenahubin sir. Nevong balam malaj yes medenengo gagek medenero gekwaj pesivin alam sên denetök vu maggin lo medenelok vu sir. Log ngaa sên neyam vu Anutu agi nevong balam denevong nivesa vu alam pin neggêp ti, gesu ayoj luu rê.

¹⁸ Alam sên denedo revuh lo denenêr gagek lok ya alam ayoj in bê demedo jevuh geving. Yik nebê sên hil nehehin nos gahis lok huk lo in bê anon jak. Log nabê hil medo jevuh og yik rêk ngis anon sepasên aggata niröp.

4

Alam Sên Ahêj Neving Ngaa-dob-yi Lo Og Denesis Begö Vu Anutu

¹ Ham nesis begö vu ham geham nenêr ham los ahêmin sengên rak degwa va? Degwa nebê ham medo mekwamin nevo ngaa nipaya aggagga loj ayomin benekengêrin ham.

² Ham ahêmin neving ngaa aggagga in bê gweko, rêk ma, om sên ham kwamin nevo bê ham ngis alam. Ham malamin anonin ngaa aggagga rêk ham su yoh vu bê gweko rê, om sên ham ahêmin sengên vu ham beham nesis begö. Log ham nerak vu in ngaa, in ham su nekwetag vu Anutu bê doj vu ham rê.

³ Yônôn, ham nekwetag in ngaa bê Anutu gevong vu ham, rêk ma gesu neving vu ham rê in ham nekwetag paya. Ham nekwetag in ngaa sên ham ahêmin neving bê semu ham navimin lo mu.

⁴ Ham alam gagek keyêhsên! Alam sên ayoj neya vu ngaa-dob-yi lo, og denelê Anutu paya bedenesis begö vu yi, ma ham su nerak sênê ni rê? Gak nabê mehöti ayo na vu ngaa-dob-yi mu, og nelê Anutu paya benesis begö vu yi.

⁵ Ma ham nekuung bê Anutu-yi-kaŋiya nêr gagek meris mekuungin hil-a? Sên dekevu meneggêp bê Anutu tung Anon loj yam nedo hil lob ahê neving pangsên rot bê hil natu yi ngaa niröp lo?

⁶ Rêk mu Anutu nelok vu hil yoh vu sên yi kaŋiya nêr lo nebê:
 “Anutu nilêlin alam sên deneko sir rak lo
 genelok vu alam malaj yes benesemu sir.”

⁷ Om ham malamin yes megurek Anutu babu, geham dev doj megwedu Satan na, og rêk beya in ham mena.

⁸ Ham na dus jak Anutu, log rêk nam dus jak ham. Ham alam nimin paya. Ham pesu nemamin in ngaa nipaya geham su gwevong! Ham alam sên kwamin neya luu luu lo, ham juuk kwamin nipaya sênê na in ham ayomin!

⁹ Ham medo los kwamin paya! Ham ngu in ham los ayomin maggin rot! Ham alam sên nenöp gwêbeng agi, ham nôpsên peggirin menatu susên. Log ham sên ham kwamin vesa agi, ham peggirin ham bayomin maggin jak.

¹⁰ Ham dahun ham begurek Anutu babu og mêm Anutu rêk geko ham jak.

Hil Su Tanê Gagek Jak Arid Lo

¹¹ Arig lo, ham su tanë gagek nipaya jak ham arimin lo. Mehöti bë tanë gagek nipaya jak ari ti los nanër yi nabë yi mehö nipaya yönon, og sagak nebë sën tanë gagek nipaya rak Anutu yi horek benër bë horek nipaya. Gağ nabë gepelë horek og sënë nebë su genesepa loğ rë, gağ geneço hong rak in bë genatu jaas megeseği horek.

¹² Gağ yik mehö perurek timu nedo benevo yi horek vu hil. Log mehö sënë perurek timu tu jaas beyoh vu bë geço hil nah vu yi, geyoh vu bë gevong behil malad nama. Ma genekuung bë hong re om sën bë geseggi hong alam-ë?

Hil Su Gako Hil Jak Vu Anutu

¹³ Kë! Log ham vahi sën ham nenër nebë, “Pehi, ma neheng, rëğ mëm hil ana nyëğ böp sagu ma sënagu, bemëm hil gevong huk bisnis noh vu ta ti behil gaço monë ngahisekë jak!” Rëğ sa nanër vu ham nabë,

¹⁴ “Ham su rak ngaa sën rëğ natök vu ham neheng lo ni rë!” Gağ ham nebë beggob guggop sën netelë in bë nyëğ geheng beneggëp dus teka loğ nemaya pevis lo.

¹⁵ Om mu mağ ham nanër nabë sënë, “Nabë Mehöböp kwa, og hil medo vesad mehil gevong ngaa sënë ma ngaa sagu.”

¹⁶ Rëğ ham ngo neço ham rak benenër bë ham rëğ gwevong huk böp böp, rëğ ngaa nebë sënë og nipaya.

¹⁷ Om ham kwamin bo rë! Mehöti sën nerağ ngaa ti ni nebë ngaa nivesa rëğ mu su nevong yoh vu rë lo, og nevong ngaa nipaya beneggëp vu yi.

5

Gagek Rak Alam Sën Hir Kupeğ Ngahi Lo

¹ Om sa bë nanër gagek ti vu ham alam los bengömin ggoreksën! Ham kwamin bo ngaa maggin pin sën vongin natök vu ham lo, beham ngu los gwengeek pangsen in ham.

² Ham kupeğ los vuneksën pin sënë nepetar ya, log jeluj nelov ham tob lu ngaa benemaya.

³ Geham goor los seriva nipaya nerağ, lob saga netato rangah nebë ham nevong ngaa nipaya beham rëğ gweko nyëvewen doğ nah. Lob nyëvewen rëğ gevong paya vu ham navimin nabë sën monë nipaya nerağ agi. Beyik rëğ nabë nengwah bega ham in ham nesupin ngaa nivesa vesa vu dob sënë in ham kuung bë rëğ doğ vu ham vu tamusën, rëğ mu rëğ nama.

⁴ Om ham gwengo rë! Ham netetuhin alam sën denevong huk vu ham medenevo ham nos anon lo, geham nejom hir monë vewen ahon. Ham nevong ngaa nipaya rot nebë saga, lob alam sagi denesu böpata bededun neya vu Mehöböp Niwëek los Gayeheng.

⁵ Ham nedo dob, lob ham ko kupeğ nivesa vesa pin. Ham nevong ngaa pin sën ham ahëmin neving lo, geham su nehönengin ngaa ti rë. Ham newa nos ngahisekë rot beham nerig böpata, rëğ buk sën dengis ham nadiik lo dus rak geham dugin.

⁶ Ham nër alam yohvu bë nij paya, lob ham sis sir medediik rëğ su denesis ham loğ yah rë.

Hil Bare Nid Wëek Mekerë Maggin Geggin Mehöböp

⁷ Nebë sënë om arig lo! Ham naköök menajom ham ahon beham medo gwegin sën Mehöböp duk nom lo. Ham kwamin bo mehö sën nevaroh yi nos lo rë! Nejom yi ahon beyö köök medo negin hob bë geto in nos nakip bejig gengis anon in natök jak nos anon nivesa.

⁸ Om ham najom ham ahon menaköök bemedo gwegin Mehöböp nabë sënë! Ham medo nimin wëek, in yi buk sën duk nom lo dus nerağ.

⁹ Arig lo, ham su gwelë ham paya, beham su gwebel nah nenga, in jaas nare yam dus in bë gengo ham gagek begevong dok nah ham nipaya saga nyëvewen.

¹⁰ Arig lo, ham kwamin bo alam sën denenër Anutu yi gagek rangah wirek lo rë! Maggin tök vu sir rot, rëk denejom sir ahon medenedo, om ham sepa dok vahaj megwевong nabë sir.

¹¹ In hil nanër nabë alam sën denejom sir ahon lo kwaj vesa. Log ham ngo Yop yi gagek bë maggin böpata tök vu yi rëk jom yi ahon rot. Lok tum vu tamusën lob Mehöböp vo ngaa nivesa vu yi ggökin yah. In Mehöböp kwa nevongin hil rot benevongin bë dok vu hil.

Hil Su Nanër Gagek Nabë Yönon Rot Gevavunë

¹² Rëk mu arig lo, gagek böp ti nahën neggëp! Gagek sënë nebë: Ham su nanër yagek los dob in bo niwëëk vu ham gagek, geham su nanër yönon vavunë! Gağ yik ham ngogek in mu nabë, “Èë-è!” og ggovek. Genabë ma, og ham nanër niröp nabë, “Ma!” beyik ggovek. In Anutu rëk bo nipaya nyëvewen dok nah vu ham.

Alam Yohvu Hir Jomraksën

¹³ Bë ham ti natök vu maggin, og mëm yi yö najom jak vu Anutu. Log nabë ham ti ahë nivesa los kwa vesa, og gevong raro in geço Anutu arë jak.

¹⁴ Bë ham ti nijak, og mëm tahi ham sën Kerisi-yi-alam lo ham ggev lo nabë nam denanër Mehöböp arë gedejikin wël* jak mehö sën nirak lo. Gemëm denajom jak na vu Anutu nabë dok vu mehö sagi benivesa jak nah.

¹⁵ Log nabë ayoj na timu vu Anutu yönon gedenajom jak nabë sënë, og mëm Mehöböp rëk gevong bevesa dok nah. Log nabë yi ngaa nipaya la neggëp vu yi, og Mehöböp rëk dahun na geving.

¹⁶ Om ham nanër ham ngaa nipaya rangah vu arimin lo, log ham najom jak na vu Anutu nabë Anutu gevong beham nimin vesa jak. In mehö sën nesepa lok Yesu yönon lo bë najom jak, og yi jomraksën sënë los niwëëk.

¹⁷ Elia og yik yi mehönon mu nebë hil, rëk mu jom rak niwëëk vu Anutu bë hob su geto jak, lob nyëg vang gehob su to rak rë yoh vu ta löö gekwev nemadvahi-bevidek-ti.

¹⁸ Lok jom rak yah, lob hob to rak ggökin, bemëm nos lu ngaa sën denevaroh lok ya dob lo nekip.

Hil Gaço Mehö Sën Neketul Lok In Aggata Lo Nom

¹⁹ Arig lo, bë ham ti gërin yi nah vu ngaa nipaya rëk ngwë geko yi nom gökin,

²⁰ og ham jak ni nabë mehöti sën ko ngwë yom in yi ngaa nipaya lo, og mehö sënë yö ko anon yom vu Anutu bemëm rëk medo mala-tumsën. Lob Anutu rëk gelë mehö ngwë sën ko ngwë vër in ngaa nipaya lo nivesa bedahun yi ngaa nipaya pin na.

Kapiya Sën Pita Kevu Muginsën Vu Kerisi-yi-alam

¹ Sa Pita sën Yesu Kerisi yi sinarë sa. Sa nekevu kapiya sënë yök vu ham sën Anutu-yi-alam ham, sën ham vuu beggang degwa ya geham yök nedo jeggin jeggin vu distrik Pontus los Galata geKapadosia, gAsia* los Bitunia aga.

² Hil Amad Anutu rak ham nimin ggovek ya yö wirek beggooin ham rak tu yi ngaa. Lob Anon Vabuung vong beham tu vabuung in bë ham sepa dok Yesu Kerisi aye benikök jipek ham beham nimin vesa jak. Anutu gevong semusemu nyëmasën vu ham rot beham ayomin gëp revuh pangsen rot.

Mala-tumsën Sogek Negin Hil Vu Yagek

³ Hil gako Anutu arë jak. In yi Anutu behil Mehöböp Yesu Kerisi Ama yi. Kwa pesiv in hil böpata rot, lob vong beYesu Kerisi kedi rak yah vu bedub, lob vong behil atu mewis ggovek ya rak yi. Lob hil medo navo kwad in buk sën Anutu geço hil nah lo gehil su nehevuu rë.

⁴ Ggooin hil rak ggovek ya in bë hil gako ngaa nivesa vesa rot vu yagek. Ngaa sënë semu yi ggovek negin ham vu yagek. Lob su yoh vu bë rëk petar benipaya jak rë, gak yö nivesa anon gesu rëk mala nama rë.

⁵ Ham ayomin neya timu vu Anutu, lob negin ham nivesa rak yö niwëëk, om ham rëk medo nivesa rot. Semu aggata in bë geko ham nah vu yi yönon, lob rëk gevong sënë banon jak begëp rangah dok Buk-tamusën.

⁶ Mak yik ngaa maggin aggaga netök vu ham hus dus teka mu loğ buk sagi meneseggi ham beham ayomin maggin teka. Rëk ma geham kwamin nevo bë Anutu rëk geço ham nah vu yi, lob ham kwamin vesa rot.

⁷ Anutu neseggi ham rak ngaa nebë sënë in bë jak ni nabë ham ayomin neya timu vu yi ma ma. Hil arak ni bë goor og denevesi rak nengwah in bë kale kale geto in genivesa jak, rëk mu goor sënë rëk mala nama vu tamusën. Gak sën hil ayod neya timu vu yi lo, og su nebë goor sënë rë, gak kesuu goor genivesa rot. Om nabë ngaa vahi seggi ham gwëbeng in ham ayomin neya timu bevong bë nengwah gga ham, og sagak nevang in bë ham bare nimin week. Lob vu tamusën sën Yesu Kerisi natök nom rangah lo, og ham rëk natu alam los arëmin böpata bemalamin ngeri gebengömin na jak sën ham ayomin ya timu agi.

⁸ Ham ngo nahën geham su malamin rak yi rë, rëk ham ahëmin neving yi. Yönon, ham ngo nahën gesu lë yi rë, rëk ham ayomin neya timu vu yi los kwamin vesa in yi rot. Ham kwamin-vesa-sën sënë kesuu hil kwad-vesa-sën sën hil kwad vesa in ngaa vu dob agi pin. Lob hil ayed su neggëp beyoh vu bë nanër kwa-vesa-sën sënë rangah metatekin rë, gak ma verök yi.

⁹ Lob sën ham ayomin neya timu vu yi agi anon nebë: Anutu rëk geço ham anomim nah bedemedo malaj-tumsën geving yi.

¹⁰ Alam-denenër-gagek-rangahsën denesero rot medenevong huk niwëëk in bë denatök vu gagek sën Anutu geço hil nah lo degwa, lob denër gagek rangah rak ngaa sën tök vu ham gwëbeng agi.

¹¹ Kerisi yi Anon Vabuung nedo loğ alam-denenër-gagek-rangahsën sagi ayoj lob nër gagek rangah verup avij mugin rak Kerisi bë: Vanë aggagga rëk natök vu yi, genahub rë loğ rëk natu mehö los arë böp. Lob yö medo denesero gagek sënë degwa medenelok tepëk in sir bë, "Vu buk tena rëk nama?" Gemak "Va ti rëk berup dok buk saga?"

¹² Anutu tato vu sir ggovek bē su denenēr gagek saga rangah in bē dok vu sir rē, gaḅ denevong huk in bē dedok vu ham. Dengo bengō sēnē muginsēn, lob Anutu vong Anon Vabuung yam vu yagek bevo niwēek vu alam vahi beyam denenēr Bengō Nivesa rangah los degwa vu ham vu gwēbeng sagi ving. Lob yik angēr lo ahēj neving rot bē dekeḅooiin medegeleē ngaa sēnē geving.

Anutu Tahi Hil Yam In Bē Hil Abo Vabuung In Hil

¹³ Nebē saga, om ham su kwamin bo ngaa jeggin jeggin, gaḅ ham kwamin bo ngaa nirōp geham medo revuh. Beham ayomin timu bemedo gwegin sēn Yesu Kerisi natōk nom rangah begevong semusemu nyēmasēn jaḅ na ham lo.

¹⁴ Ham gwevong nabē sēn hurmahen denebē nengaj vu gagek medene-sepa loḅ lo. Wirek og ham kwamin ma, om sēn ham medo nesepa loḅ aggata mālanon-yi. Gaḅ gwēbeng sēnē og ham su sepa dok nah gōkin.

¹⁵ Gaḅ Anutu yi mehō vabuung betahi ham ggovek ya, om ham bo vabuung in ham in ngaa pin sēn ham gwevong lo nabē yi.

¹⁶ In gagek neggēp loḅ Anutu-yi-ḅapiya bē, “Sa vabuung, om ham natu vabuung geving.”

Anutu Bago Hil Yom Rak Ngaa Bōpata Rot

¹⁷ Anutu og su kwa nevo hil arēd meneseggi bē ti tena kesuu rē, gaḅ neseggi hil ti ti rak ngaa sēn hil nehevong lo. Om nabē ham ayemin dok ti bananēr nabē Amamin, og ham gwegin ham nivesa begōneng in yi noh vu buk pin sēn ham nedo vatēvek mu vu dob agi.

¹⁸ Ham rak ni bē wirek og ham nedo los ngaa nipaya sēn ham alam hib detahu ham loḅ lo, rēḅ Anutu vu ham vēr in ngaa saga. Su bago ham yom rak seriva lu goor ma ngaa-dob-yi sēn rēḅ mala nama lo ti rē.

¹⁹ Gaḅ bago ham yom rak Kerisi ni kōk. Yesu ni kōk sēnē su nebē ngaa sēn hil nebago rak monē bōpata rot lo rē, gaḅ kesuu. GeKerisi sēnē nebē sipsip nalu sēn yō nivesa rot gesu navi len ti nipaya neggēp rak yi rē, lob desis yi tu seriveng.

²⁰ Anutu su tung dob sēnē rē geyō nahēn, log yō ggooiin Kerisi rak vorot in bē gevong huk sēnē. Rēḅ mu yō nahēn nedo bemēm Buk-tamusēn dus rak, lob tōḅ yam rangah in bē dok vu ham.

²¹ Loḅ vu ham beham ayomin ya timu vu Anutu sēn vong beKerisi kedi rak yah vu bedub bevong arē bōp rak lo. Yōnon, ham ayomin neya timu vu Anutu benevo kwamin in yi los ahēmin nivesa bē rēḅ nom begeḅo ham nah.

Hil Ahēd Geving Hil Arid Sēn Kerisi-yi-alam Lo

²² Ham nesepa loḅ gagek anon sēnē, lob vong beham ayomin nivesa rak. Lob ham los hil arid lo nelē ham nivesa. Ham su nevong los kwamin luu rē, om ham pasang gwevong huk niwēek rot beham ahēmin geving ham vewen vewen pangśēn.

²³ Ham tu mewis ggovek ya nebē sēn nos kip loḅ huk anon. Rēḅ mu ham su pum rak nos gahis sēn nepetar lo rē! Gaḅ ham pum rak nos gahis sēn nedo degwata lo. Nos gahis sēnē og yik Anutu yi gagek, lob mala-tumsēn neggēp loḅ beyō rēḅ gēp degwata los degwata.

²⁴ In gagek neggēp loḅ Anutu-yi-ḅapiya bē: “Mehōnon pin nebē vos.

Log hir vuneḅ vuneḅ nebē vos anon kweḅśēn.

Vos nemeran log anon kweḅśēn nerurin to.

²⁵ Gaḅ Mehōbōp yi gagek, og yō neggēp degwata los degwata.” Gagek sagi og yik Bengō Nivesa sēn denenēr rangah vu ham lo.

2

Mehöböp Tu Gelöng Nivesa Sën Mala-tumsën-yi

¹ Om ham su gwelë ham paya, geham su tetuhin ham. Ham su gwevong kwamin luu, geham su ayomin ngis yi vu mehö ngwë, geham su nanër gagek nipaya nah nenga jak mehö ngwë.

² Ham nebë hurmahen niök sën ataj nahën neko sir bahëj neving rur mu lo. Om yik ham pasang ahëmin geving rur sën nelok vu ham anomin lo. Ham nanum rur sën su desarömin ngaa kuungsën ving rë agi pangсэн, in gevong beham jig bemedo nivesa geving Anutu.

³ Yönon, mak ham seggi Mehöböp ggovek ya beham rak ni bë kwa nevingin ham rot.

⁴ Om ham ngo nam vu yi in mehö mala-tumsën-yi, beniwëek rot nebë gelöng ti. Mehönon denekuung bë mak gelöng nipaya om sën deruuk ya. Rëk mu Anutu ggooin yi rak vorot benelë bë ngaanon benivesa rot.

⁵ Lob vong bë yik ham nebë gelöng mala-tumsën-yi saga ving, om Anutu kwa nevo bë gevong beham natu Anon Vabuung yi beggang. Nebë saga om ham natu alam-deneko-seriveng niröpsën-yi lo, beham ngo gwetung ayomin natu seriveng vu Anutu. Nabë ham gwevong nabë saga, og Anutu rëk kwa bo ham nabë Yesu Kerisi yi alam ham, lob geko seriveng saga.

⁶ In gagek rak ngaa sënë meneggëp lok Anutu-yi-ka-piya ving nebë: "Ham gwengö rë!

Sehooiin gelöng malangeri anon rot ti rak in gadu beggang nyë ketu,

lob gwëbeng sa varah menare nyëg böp Sion.*

Om nabë mehöti ayo na timu vu yi,

og su rëk ni namum rë,
gak rëk nama verök yi."

⁷ Kerisi nebë gelöng sënë lob ham sën ham ayomin neya timu vu yi lo, og ham nelë bë ngaanon benivesa rot. Gak alam sën su ayoj neya timu vu yi rë lo, og gagek rak sir meneggëp lok Anutu-yi-ka-piya nebë:

"Alam sën denelev beggang lo nij lëlin gelöng ti sënë,

rëk mu mëm sënë netu gelöng niwëek beggang nyë ketu yi."

⁸ Log gagek ngwë nër bë:

"Netu hir gelöng sën deketul vahaj jak lo.

Genetu hir gelöng sën detalek medebës lo."

Su devong ving Anutu yi gagek sënë rë, om detalek medevës, in Anutu nër wirek bë rëk degevong nabë sënë.

Hil Natu Anutu Yi Hur Maluh Los Avëh

⁹ Rëk Anutu ggooin ham rak ggovek ya tu yi alam. Ham tu Mehö-los-bengö Anutu yi alam-deneko-seriveng. Ham tu alam vu vabuung ti. Ham tu Anutu-yi-alam niröp in bë ham rëk tatekin ngaa nivesa pin sën nevong vu ham lo. In ham nedo lok malakenu wirek, rëk tahi ham beko ham lok yam yi rangah nivesa anon sënë ayo.

¹⁰ Wirek og ham alam meris, rëk gwëbeng og ham tu Anutu-yi-alam. Wirek og ham nedo nenga in Anutu lob su kwa nevingin ham rë, rëk gwëbeng sënë og Anutu kwa nevingin ham.

Hil Gevong Ngaa Nabë Sën Anutu Yi Hur Hil

¹¹ Sa mehö lo, sahëg neving ham, om sa nanër vu ham niwëek nabë: Ham nedo dob sënë nebë ham alam-nyëg-ngwë los alam vatëvek mu. Om ham

* 2:6: Denenër nyëg böp Yerusalem arë ngwë nebë Sion.

dëein ngaa malanon-yi sën hil navid nevingin lo na. In ngaa nebë sënë nesis begö vu ham kenumin.

¹² Ham gwevong ngaa nivesa dok alam dahis vuheng. Yönon, denenër gagek nipaya rak ham gwëbeng bë ham nesepa loğ ngaa nipaya. Rëk mu rëk degelë ngaa nivesa sën ham neving lo, lob rëk degeko Anutu arë jak in ham huk sënë dok buk sën natök nam in bo nyëvewen vu sir lo.

¹³ Ham tu Mehöböp yi alam om ham sepa dok horek sën mehönon denejoo lo pin. Ham sepa dok mehö-los-bengö sën netu yusekë vu dob lo aye.

¹⁴ Geham sepa dok ggev gavman ayej nabë saga. In mehö-los-bengö ggooin sir rak in bë debo nyëvewen dok nah vu alam sën degevong ngaa nipaya lo, gedegeko alam sën degevong ngaa nivesa lo arëj jak.

¹⁵ Anutu ahë neving bë ham sepa dok ngaa niröp nabë saga in alam kwaj masën sën sir dugin gagek lo, su denatök vu gagek nipaya jak ham medenanër.

¹⁶ Ham su nabë alam sën detu mehö ngwë hir ngaa meris balaj denedeginengin ngaa maggin rak sir gedenevasap sir lo, gak ham gwevong ngaa nabë alam sën yö denegin sir lo. Rëk mu ham su gwëbom navimin dok mu log ham bun ham in ngaa nipaya megwevong, gak ham natu Anutu yi hur yönon.

¹⁷ Ham gwëko alam pin arëj jak, geham ahëmin geving arimin lo sën Anutu-yi-alam sir lo. Ham göneng in Anutu, log ham gwëko mehö-los-bengö sën tu yusekë lo arë jak.

Hil Sepa Dok Kerisi Vaha Megako Vanë

¹⁸ Ham sën hur lo, ham göneng in alam sën denebago ham netu hir ngaa meris medenengin ham lo, beham gurek babuj in ngaa pin. Ham su gurek alamin sën nijvesa los malaj yes lo mu babuj. Gak yik ham gurek alamin sën denevong nij paga vu ham lo babuj geving.

¹⁹ Kë! Log nabë degwa nama geyö debo vanë vu ham meris mu rëk mu ham najom ham ahon geham gwengö vanë in Anutu-yi-alam ham, og yik ggovek. In Anutu ahë neving ngaa nebë saga.

²⁰ Gak nabë ham gwevong ngaa nipaya ti lob dengis ham rëk yik ham gwelë sir mu, og ham su vong ngaa nivesa in bë degeko ham arëmin jak rë, gak ma. Gak mëm nabë dengis ham jak ngaa nivesa sën ham gwevong lo rëk ham gwelë sir mu, og mëm Anutu nenër saga bë gevong nivesa.

²¹ Yönon, Anutu ggooin ham rak in bë ham sepa dok aggata saga. In Kerisi loğ yah ham bömin beko vanë betato saga vu ham in bë ham sepa dok vaha.

²² "Su neving ngaa nipaya rë,
log su nenër gagek kuungsën ti verup avi rë."

²³ Denër pelë rak yi, rëk su nër pelë loğ yah rak sir rë. Log devo vanë vu yi, rëk su nër gagek ahë sengën loğ yah rak sir rë. Gak yö vong yi loğ ya Anutu sën neseggi ngaa pin niröp lo nëma.

²⁴ Yö ti ko nyëvewen loğ yah hil ngaa nipaya rak yah navi bediik rak kelepeko*. Vong nebë sënë in bë hil gevuu ngaa nipaya pin na, gehil medo vesad besepa dok ngaa yohvu mu. Devasap navi lob saga vong beham nimin vesa rak.

²⁵ Wirek ham nebë sipsip ata main nalu geyö vare deneya jeggin jeggin bedeneketul loğ in aggata. Loğ gwëbeng sënë og ham loğ yom vu sipsip ala sën negin ham anomin lo.

3

¹ Log ham avêh sên rak reggamin ggovek ya lo, og ham gurek reggamin babuj geving nabê saga. Log nabê sir la su denesepa loĸ Anutu yi gagek rê, og ham avêh sên venêj ham lo gwevong ngaa niröp jak buk in degelê bedegêrin sir. Gaĸ ham su nanêr gagek ngahiseĸê vu sir.

² Kêl! In mêm degelê nabê ham negin ham nivesa geham nesepa loĸ aggata niröp, lob degêrin sir.

³ Ham su bunek vu navimin, geham su bii yumin viis, geham su bunek vu navimin jak kupek nivesa vesa, geham su jöp tob malangeri aggagga in nabê alam degelê ham.

⁴ Gaĸ mêm ham sejong ayomin peggo, in ngaa sên ham sejong ayomin jak lo, og su yoh vu bê rêk nipaya jak rê. In vunek vunek ham ayomin peggo yi sênê nebê: Ham ayomin gëp revuh, geham malamin yes. Og mêm Anutu rêĸ gelê nabê ngaanon benivesa rot.

⁵ In avêh sên ayoj ya timu vu Anutu wirek medenegin sir nivesa lo yik denevong nebê sagi. Denesejong ayoj rak ngaa nebê sênê gedenevgurek reggaj babuj.

⁶ Sara nevong nebê sênê, benebê nenga vu regga Abraham aye, genenêr yi bê "Mehö böp". Om nabê ham nevong ngaa nivesa, geham su newamin nerak benehöneng in ngaa la rê, og ham nebê sên Sara nalu lo ham.

⁷ Log ham maluh sên avêh regga lo, ham gwevong nabê saga geving. Ham kwamin bo ham venêmin begwevong nivesa vu sir in ham los medo nivesa. Ham nahubin avêh in su nij wêek nebê ham rê. Ham kwamin bo sir in yik deĸo Anutu yi semusemu ving beham rêĸ medo malamin-tumsên dok ti. Bê ham sepa dok aggata sênê, og ngaa ti su rêĸ gëp begêrin ham beham gwevuu jomraksên na rê.

Hil Medo Los Ahêd Geving Hil

⁸ Ggovek saga, om sa bê semu gagek hus nabê ham pin medo los ahêmin geving ham gekwamin pesivin alam pin. Ham kwamin bo arimin lo besemu sir, geham gwevuu sên ham ngo neĸo ham rak lo na.

⁹ Bê alam degevong paya vu ham, og ham su bo nipaya dok nah nipaya nyêvewen vu sir. Log nabê denanêr gagek nipaya jak ham, og ham su nanêr gagek nipaya jak sir dok nah nyêvewen. Gaĸ ham gwevong ngaa nabê sênê dok nah: Ham najom jak na vu Anutu nabê gevong semusên vu sir. In Anutu ggooin ham rak bê ham gwevong nabê saga in mêm ham gweĸo semusên vu yi geving.

¹⁰ In gagek neggëp loĸ Anutu-yi-kapiya bê:
 "Nabê mehöti ahê neving bê medo nivesa
 los kwa vesa noh vu buk pin sên nedo mala vesa agi,
 gengaa maggin nama in yi,
 og yô gegin avi besu nanêr gagek nipaya,
 geyô gegin daggen in su nanêr gagek kuungsên.

¹¹ Gaĸ geruu demi vu ngaa nipaya ga,
 gevong ngaa nivesa mu,
 geyô medo mala sepa sên ayo gëp revuh lo,
 bahê geving rot nabê natök jak anon.

¹² In Mehöböp mala neggëp menelê alam sên nij röp lo beneloĸ vu sir,
 log netung nenga in hir jomraksên yoh vu buk pin.
 Rêĸ alam sên denevong ngaa nipaya lo, og Mehöböp nerak nij,
 lob nevo nyêvewen loĸ yah hir ngaa nipaya vu sir."

Hil Ayoh Vu Bê Gaĸo Vanê Jak Huk Nivesa Sên Hil Nehevong Lo

¹³ Bê ham nimin wêek mesepa dok ngaa nivesa mu, og re yoh vu bê rêĸ gevong paya vu ham-a? Maĸ rêĸ nama!

¹⁴ Rêk mu nabê ham sepa dok ngaa niröp lob ham gweko vanê jak, og ham kwamin vesa. Log nabê alam denanêr nabê debasap ham in nabê ham göneng, og ham su göneng in sir benewamin jak.

¹⁵ Gak ham gwetung Kerisi timu yö natu ham Mehöböp bemedo dok ham ayomin. Ham semu ham jak buk pin in Bengö Nivesa sên ham medo negin agi. Lok mêm nabê alam dedok tepêk in gagek sênê degwa vu ham, og ham medo in nanêr nah niröp vu sir. Rêk mu ham nahub nanêr gagek ahê yes nah vu sir jak gagek nivesa.

¹⁶ Log ham ayomin yö gëp niröp menivesa rot. In nabê alam denanêr gagek nipaya kuungsên jak ham in ngaa nivesa sên ham nevonng menesepa lok Kerisi vaha lo, og degelê benij namum.

¹⁷ In nabê Anutu vongin bê hil gako kerus jak ngaa nivesa sên hil nehevong lo, og yik ggovek. Rêk mu nabê hil gaço vanê jak ngaa nipaya sên hil nehevong lo, og sênêk su yoh vu rê.

Kerisi Diik In Bê Kevoh Hil Ngaa Nipaya Na

¹⁸ Hil kwad bo Kerisi geving, in yik diik beron timu sênê in kevoth hil ngaa nipaya na. Yi mehö yohvu rêk lok yah hil alam nid paya bed in bê geko hil nom vu Anutu. Tu mehönnon rak lob mehönnon desis yi mediik, rêk mu Anon og nedo bekedi rak yah menedo mala-tumsên.

¹⁹ Log Anon sênê ya melok ya vu mehönnon kenuj sên denedo karabus vu Nyëg Nipaya lo menêr gagek vu sir.

²⁰ Lok sên Noa yi buk wirek lo, og alam sênê dekeyêh Anutu yi gagek, rêk mu Anutu su newa rak mevo lok yah nyëvewen vu sir pevis rê. Gak yö jom yi ahon menedo rot, geNoa semu yag lok buk sênê, lob yik sir yu mahen teka mu denedo vesaj lok yag ayo. Sir maluh avêh yoh vu nemadvahi-bevidek-löö denedo mu gebél su rehöö sir rê.

²¹ Bêl sênê netahu bêl-ripeksên sên neko ham yom lo. Bêl sênê og su bêl sên neko ham nimin ngöhek ya lo rê, gak sênê sên nevonng beham netahi ya vu Anutu bê gevong beham ayomin mewis jak lo. Lob neko ham yom degwa rak sên Yesu Kerisi kedi rak yah lo.

²² Kedi rak yah beyah nedo Anutu nema vesa vu yagek, lob angêr los hir ggev sên arêj böp lo, gengaa los niwëek vu yagek pin, deneggurek babu.

4

Hil Gevuu Alam Dahis Hir Ngaa Na Gehil Gaço Vanê

¹ Ham kwamin bo nabê Kerisi ko vanê rot rak navi, om ham kwamin na vu niwëek megwevong nabê yi. In nabê ham gweko vanê jak navimin, og ham vuu ngaa nipaya yi aggata ya ggovek ya.

² Nabê saga, in lob ham su newamin jak in ngaa nipaya mesepa dok gökin nah noh vu buk pin sên ham medo dob agi. Gak ham sepa dok Anutu kwa.

³ Wirek og ham nevonng ngaa nebê sênê rot menesepa lok ngaa sên alam dahis ahêj neving pangsen bê degevong lo. Ngaa lo nebê sênê: Ham su nejom ham ahon rê, geham nevonng malamin anon in ngaa pin sên su yoh vu rê lo benevong. Ham kwamin nevo baggêb lu ngaa lok ayomin; ham nenum rak buk meyumin nevonng paya; geham nevonng ahêmin ta menevong nos böp genevong ngaa nipaya lok ayo; geham nesupin ham benenum bêl niwëek pangsen benevong ngaa nipaya; log ham nekweyêh Anutu yi gagek genejom rak vu kêriing lu ngaa beneko sir rak. Rêk gwëbeng og ham vuu ya.

⁴ Yönon, gwëbeng sênê og ham su nevonng ngaa nipaya benevasap ham rak ngaa jeggin jeggin ving alam dahis ggökin yah rê. Om sên denelêk in ham, lob denenêr gagek nipaya rak ham.

⁵Rêk mu vu tamusên og alam dahis sênê yô rêk detatekin hir gagek jak ngaa sênê nah vu jaas bôp sên neseggi gagek lo medegeko nyêwewen dok nah gagek sagi. In semu yi ggovek ya menedo in gengo alam-diiksên los alam malaj vesa hir gagek meseggi.

⁶Yik degwa rak gagek sênê om sên Bengô Nivesa tôk ya vu mehônnon diiksên kenuj betatekin aggata vu anoj in bê denah medemedo malaj-tumsên geving Anutu. In navij diik nebê sên Anutu nêr vu mugînsên bê mehônnon pin navij rêk denadiik lo vorot.

Hur Nivesa Netatekin Anutu Yi Semusên

⁷Buk sên ngaa pin vongin govek na lo dus rak, om ham kwamin bo nivesa, geyumin sepêp jak, beham najom jak noh vu buk pin.

⁸Ham pasang napiik vu aggata sên ahêmin geving arimin lo lo niwêek rot kesuu ngaa vahi pin. In nabê hil ahêd geving mehônnon, og hil rêk dahun hir ngaa nipaya ngahisekê na.

⁹Ham gwegin arimin lo sên yam denedo ving ham lo nivesa, geham su gwevong ayemin vu sir.

¹⁰Ham pin ti ti ngo ko Anutu yi semusên aggagga yoh vu ham nyêmasên, om ham gwevong huk jak in dok vu arimin lo. Lob mêm ham rêk natu hur nivesa in ham dok vu mehônnon jak Anutu yi semusên sagi.

¹¹Nabê mehôti tatekin gagek, og tatekin nirôp noh vu Anutu yi gagek. Log nabê mehôti gevong huk in dok vu mehô ngwê, og gevong huk jak Anutu niwêek sên vo vu yi lo. Hil gako Yesu Kerisi arê jak na vavunê. In niwêek pin neggêp vu yi degwata los degwata benevong semusên saga yam vu hil in bê hil gevong bAnutu arê bôp jak rot. Yônnon.

Hil Gako Maggin Geving Kerisi Nabê Sênê

¹²Sa mehô lo-e! Vanê sên netôk vu ham lo, tôk vu ham in bê seggi ham. Yônnon, vong bê nengwah vev rak ham, rêk mu ham su gwelêk in ngaa sênê bekwamin bo nabê ngaa yô agga ti tôk vu ham.

¹³Gak vanê sênê in bê ham gweko maggin geving Kerisi. Om ham ngo medo los kwamin vesa, log mêm arê bôp los vuneç vuneç yagek yi rêk natok nam rangah vu tamusên. Lob tum mêm ham rêk kwamin vesa bôpata rot dok buk saga.

¹⁴Ham tu Kerisi-yi-alam, om nabê denanêr gagek nipaya jak ham in saga, og ham kwamin vesa. In Anutu yi Anon Vabuung sên vuneç vuneç yagek yi degwasekê yi lo yök nedo ving ham.

¹⁵Gak ham ti su ngis mehônnon medenadiik ma, godek ngaa ma, gevong ngaa nipaya aggagga ma, jak ni in mehô ngwê hir gagek, lob debo vanê vu yi dok nah sênê.

¹⁶Rêk mu nabê ham ti kerê maggin in nesepa lok Kerisi yi aggata, og su ni namum in, gak yi alam yi om geko Anutu arê jak.

¹⁷In buk sên Anutu bê geko huk jak megevong nyêwewen dok nah mehônnon hir huk lo yam dus rak ggovek ya, menevongin bê gevong vu hil sên yi alam hil lo namugin. Om nabê gevong nabê sênê vu hil, og mak rêk gevong nabê va vu alam sên nengaj dahis vu Bengô Nivesa lo? Gak rêk gevong maggin nipaya verok yi rot vu sir!

¹⁸In dekevu meneggêp lok Anutu-yi-çapiya nebê:

“Nabê huk bôp neggêp in geko alam sên denesepa lok ngaa nirôp lo nom, og alam sên deneruu demij vu Anutu gedenevong ngaa nipaya lo og sir mak rêk nabê va?”
Gak mak rêk malaj nama verok yi.

¹⁹ Nebë sënë, om nabë Anutu kwa bo nabë alam la degeko vanë, og alam sënë yö rëk desepa dok ngaa niröp mu, gedegevong bekenuj dok nah Anutu nema geving in gegin. In yi yö tung hil, log yö rëk medo megevong noh vu yi gagek.

5

Ham Ggev Gwegin Anutu Yi Sipsip Lo

¹ Log gwëbeng sa bë nanër gagek dus ti vu ham ggev lo nabë: Yik sa ggev ti ving ham, log sa halë rak malağ bë Kerisi ko vanë. Log sa ving ham behil pin rëk medo nivesa los vuneğ vuneğ yagek yi dok ti dok buk sën Mehöböp rëk natök nom rangah vu tamusën lo. Om sën sa bë gejiin ham ggev lo nabë:

² Ham gwegin Anutu-yi-alam sën denedo nebë sipsip lok ham nemamin lo nivesa. Rëk mu alam su medo denajij ham nabë ham gwevong huk sënë, gağ ham ngo gweko jak megwevong nivesa los kwamin vesa. Geham su gwevong huk sënë in nabë gweko monë mu, gağ ham ayomin kedi in huk sënë nabë ham gwevong niröp.

³ Ham su gwevong nabë ham böp beham dahun alam sën Anutu tung lok ham nemamin bë ham gwegin sir lo. Gağ ham gweli Anutu yi sipsip lo nivesa metato aggata vu sir medesepa dok ham vahamin.

⁴ Bë ham gwevong nabë sënë, og sipsip alaj böp rëk natök nom rangah, lob ham gweko madub nivesa los vuneğ vuneğ yagek-yi sën malangeri rot besu rëk meran na rë lo.

Hil Dahun Hil Gekwad Bo Ngaa Niröp

⁵ Nebë saga, om sa bë nanër vu ham hur magëm geving nabë: Ham gurek alam ggev babuj. Rëk mu su sir magëm mu rë, gağ ham pin sepa dok aggata sën ham dahun ham lo, beham los arimin pin lo gurek babumin vewen vewen. In gagek sënë neggëp lok Anutu-yi-kağiya bë:

“Anutu neruuk alam sën deneko sir rak lo,
gağ mëm nesemu alam sën denedahun sir lo.”

⁶ Anutu mehö niwëek ata, om ham dahun ham begurek babu, gedok yö yi buk sën lo, og rëk geğo ham jak.

⁷ Om ham bo ham maggin pin dok nah nema, in kwa nevo ham menegin ham.

⁸ Lob ham gwegin ham nivesa bemedo malamin ham. In ham mehö nipaya Satan neko lok rot nebë reggu böp layon sën negga mehönon lo, lob nengeek böpata geneggevek menyam in bë pesöng jak hil.

⁹ Om ham ngo ayomin na timu vu Anutu niwëek bemedo in ham dev dok megwedu yi na. In ham nerağ ni bë ham arimin lo pin sën denedo yoh vu dob pin agi yik deneko vanë nebë ham.

¹⁰ Semusemu pin degwa Anutu yö tahi ham yam rak Kerisi, in bë ham medo nivesa los gweko vuneğ vuneğ yagek-yi geving yi degwata. Om yik ham rëk gweko vanë yik buk dus teka mu, log mëm Anutu rëk gevong beham nimin vesa jak gökin, bebarah ham na, begadu ham, geham medo niwëek.

¹¹ Om hil gağo arë jak nabë Mehö niwëek ata degwata los degwata. Yönon.

Gagek Hus

¹² Sa kevu gagek dus ti sënë vu ham mesevo lok Silvanus* nema in bë geko nöğ vu ham. In sa nehalë yi nebë hil arid, in Kerisi yi mehö yi yönon. Sa bë bëh ham kwamin jak beham najom Anutu yi semusën sogek sën senër rangah vu ham lo ahon beham bare nimin wëek in.

¹³ Kerisi-yi-alam vu Babulon* sën Anutu ggooin sir rak ggovek ya ving ham lo kwaj nevo ham medenenër.

Log Markus sën vong bë sa nalug lo kwa nevo ham menenër ving.

¹⁴ Ham najom* sir sën Kerisi-yi-alam ham lo nemaj in tato nabë ham ahëmin neving sir. Ham sën ham tu Kerisi-yi-alam lo pin ayomin yö gëp revuh.

Kapiya Sën Pita Kevu Netu Luu Vu Kerisi-yi-alam

¹ Yesu Kerisi yi hur los yi sinarë sa Simon Pita. Sa nekevu kapiya sënë yök vu ham sën ham ayomin neya timu vu yi nebë he behil nehevong ving ggëp ti lo. Yesu Kerisi tu hil Anutu, getu hil mehö sën neko hil yom vu yi lo. Yi mehö yohvu om sën vong behil ayod neya timu vu yi.

² Gwëbeng ham raq Anutu luho hil Mehöböp Yesu nij venuh, om luho degevong semusemu nyëmasën nök böpata jak vu ham, gedegevong beham ayomin gëp revuh rot.

Anutu Ggoin Hil Raq Tu Yö Yi Ngaa

³ Hil araq Anutu ni in ggoin hil rak in bë hil gaço niwëék los vunek vunek yagek-yi natu hil ngaa behil sepa dok yi aggata nivesa. Lob vong ngaa pin sën hil narak vu in lo vu hil in yi mehö niwëék degwa, om sën hil ayoh vu bë medo nivesa besepa dok aggata niröp mu.

⁴ Yönon, ngaa pin sën nedo dob agi og rëk petar na bemala nama na, in mehönon malaj nesepa ngaa nipaya paya mu. Gak hamek su rëk malamin nama na verök yi nabë saga ré. In Anutu rëk geko ham vër gegevong yi semusemu böp los nivesa anon sagi vu ham in ham natu yi alam benimmin nabë yi.

⁵ Ham kwamin bo ngaa saga beham gwevong huk niwëék rot geving. Ham ayomin neya timu vu Yesu om ham gwegin ham begwevong ngaa nivesa vesa geving. Ham gwevong ngaa nivesa, log ham gwevong huk in gagek pin in ham natök jak degwa mejak ni geving.

⁶ Ham natök jak kwamin mejak gagek degwa ni nabë saga, log ham gwegin ayomin nivesa geving. Ham gwegin ayomin nivesa, log ham najom ham ahon bebare niwëék geving. Ham najom ham ahon mebare niwëék, log ham sepa dok Anutu yi aggata niröp geving.

⁷ Ham sepa dok Anutu yi aggata niröp, log ham gwelë Kerisi-yi-alam nivesa geving. Ham gwelë Kerisi-yi-alam nivesa, log ham ahëmin geving mehönon pin geving.

⁸ In nabë ham sepa dok ngaa pin sënë begwevong pangsen, og ham su rëk medo meris geham huk anon nama ré. Gak ngaa sënë rëk gevong beham jak hil Mehöböp Yesu Kerisi yi ngaa pin ni los dahis.

⁹ Gak mehö sën su hen huk nebë agi neggëp ré lo, og yi nebë mehö mala kenod. Genebë mehö mala raru sën su yoh vu bë gelë ngaa gëp adingnë ré lo. In ggërin demi yom vu gagek sën Anutu ripek yi ngaa nipaya wirek hen ya lo.

¹⁰ Om arig lo, Anutu ggoin ham raq ggovek betato ham bë ham natu yi alam, om ham ngo pasang gwevong huk niwëék in anon jak vu ham. Nabë ham sepa dok ngaa pin sënë, og ham su yoh vu bë rëk bës ré.

¹¹ Yönon, nabë ham gwevong nabë sënë, og rëk tatekin aggata vu ham, beham dok na hil Mehöböp Yesu Kerisi sën neko hil vër in hil ngaa nipaya nyëvewen lo yi nyëg. Sën rëk gëp degwata los degwata lo.

¹² Sënëk yönon, ham raq ngaa pin sënë ni vorot. Lob ham ko gagek anon sënë raq ggovek ya, lob ham nare niwëék in. Rëk sa bë nanër vu ham gök gökin, in sebër ham kwamin beham kwamin bo gökin.

¹³ In sa kwag nevo bë ngaa sënëk nivesa, om noh vu buk sën sëk nahën nemedo vesag lo, og sëk nanër vu ham gök gökin in sebër ham kwamin.

14 In hil Mehöböp Yesu Kerisi nër rangah vu sa wirek beserak ni bë yik sa hevongin getur sa vër in navig nyë dus teka.

15 Om sën sa nehevong huk niwëek rot menekevu gagek yök vu ham, in bë nabë sa nadiik, og ham yoh vu bë rëk kwamin bo gagek sënë gökin noh vu buk pin.

He Halë Kerisi Nikapiik Ggovek Ya

16 Gagek sën he nanër agi og he su nanër keriing tetuhinsën nebë sën mehönön los kwaj yö kwaj nevo medenenër lo rë. Gak he halë rak malamin bë Mehöböp los bengö yönon. Om sën he nër vu ham ggovek ya beham rak hil Mehöböp Yesu Kerisi niwëek ni, geham rak ni bë rëk nom gökin.

17 Yönon, Ama Anutu tato niwëek los arë böp rangah lok buk sën gagek yam vu nikapiik degwa beko yi rak lo bë, “Sa nalug sënë, sahëg ving yi pangsën gesa ahëg nivesa rot vu yi.”

18 Alöö nado ving yi ggëp kedu vabuung wirek behango aye sënë yam vu yagek.

19 Nebë saga, lob he halë bë alam-denenër-gagek-rangahsën hir gagek anon rak. Om bë ham najom hir gagek ahon, og saga mëm nivesa rot. In alam-denenër-gagek-rangahsën hir gagek og nebë ram sën netum lok nyëg malakenu, benedo rot benyëg neheng rak lob Betuheng Majelëë kedi netum lok ham ayomin lo.

20-21 Rëk mu ham jak sënë ni namugin rë nabë wirek og Anutu yi gagek su verup mehöti avi yoh vu yö kwa rë. Gak Anon Vabuung yö neggee vu sir bedenener Anutu yi gagek yam rangah. Nebë sënë om hil su ayoh vu bë tatekin gagek sën neggëp lok Anutu-yi-kapiya lo ti degwa jeggin jeggin noh vu hil ngo kwad rë, gak Anon Vabuung dok vu hil og mëm.

2

Alam-gagek-kuungsën Hir Ngaa Nipaya

1 Wirek og alam-gagek-kuungsën deverup lok alam Israel, om yik tatovaha-gagek-kuungsën-yi rëk deberup dok ham geving nabë saga. Rëk debun sir gedenanër gagek kuungsën aggagga in debasap alam, geyö rëk degeruu demij vu Mehöböp sën bago sir yom lo geving. Rëk degevonng nabë sënë, rëk mu rëk malaj nama pevis avuti.

2 Nebë saga rëk mu alam ngahisekë rëk desepa dok alam saga hir ngaa nipaya aggagga, lob tum rëk degevonng balam jeggin jeggin la denaner gagek nipaya jak aggata-gagek-anon-yi.

3 Alam sagi malaj anöö verök yi, om rëk denaner gagek kuungsën ngahisekë in degeko ham hõmin monë lu ngaa nah vu sir. Rëk mu Anutu yö ro buk sën gengo hir gagek lo wirek meneggëp vorot bë rëk malaj nama. Lob ngaa sën basap sir lo, og su ggëp yingg rë, gak yö medo negin.

4 Log yik angër la devong ngaa nipaya wirek, rëk Anutu su nelë sir mu rë. Gak duu sir lok ya karabus ggëp Nyëg Nipaya lok waak malakenu. Lob nahën denedo lok rot medenegin buk-nyëvewen-yi.

5 Log yik alam sën denedo wirek lo, og yik nebë saga ving. Su kwa pesivin sir rë, gak vong mebël vuuk böpata merehöö sir vahi sën deruu demij vu Anutu lo bemalaj maya. Gak yik Noa timu sën nenër gagek yohvu yam rangah lo, om Anutu gin yi, gegin yi alam nemadvahi-bevidek-luu medenedo nivesa ving.

6 Log vo nyëvewen vu alam Sodom los Gomora ving nebë saga. Anutu vesi beggang bu böp luu sënë rak nengwah megga sir bemalaj maya verök yi. Gevewev meris mu nedo. Nebë saga in bë nabë alam degeruu demij vu

Anutu, og kwaj bo nah gagek wirek hen sagi, lob dejak ni nabë rëk denatök vu nyëvewen nabë sënë.

⁷ Gak Lot og yi mehö yohvu, om Anutu ko yi vër in Sodom los Gomora, benedo nivesa gesu mala ma rë. In Lot ayo maggin böpata in alam nij paya hir baggëb lu ngaa sën denevong lo.

⁸ Yönon, mehö niröp sënë nedo ving sir beyö nelë hir ngaa nipaya los nengo hir gagek nipaya yoh vu buk pin. Yi og ayo yö neggëp niröp, om ayo maggin rot in hir ngaa nipaya sën denevong medenekeyëh horek lo.

⁹ Yönon, Mehöböp neko alam sën denesepa lok yi lo vër in ngaa nipaya sën neseggi sir lo, genetung alam nij paya medenedo rot in na berup dok buk sën gengo hir gagek gebo nyëvewen dok nah vu sir lo.

¹⁰ Lob alam-gagek-kuungsën lo saga vahi rëk degeko nipaya nyëvewen böpata rot kesuu. Sir sën ahëj neving ngaa-ningöhek-baggëb-yi mu medenesepa lok, gekwaj nevo Mehöböp aye bë ngaa meris lo. Alam nebë sënë deneko sir rak bedenesepa lok yö kwaj mu. Om sën su deneggöneng rë, gedenenër pelë rak angër yagek yi.

¹¹ Angër lo dekesuu alam gagek kuungsën sënë, genij wëëk böpata rot kesuu sir ving. Rëk mu su denenër pelë rak sir rë, gesu denenër sir rangah vu Mehöböp rë.

¹² Gak alam gagek kuungsën sënë, og denenër pelë rak ngaa sën su derak ni rë lo. Sir nebë reggu sën kwaj masën lo, om sën kwaj neya vu navij medenesepa lok ngaa-navij-yi mu. In ataj ko sir in bë mehönon denajom sir ahon bedengis sir medenadiik. Om yik ngaa nipaya sën denesepa lok lo rëk gevong bemalaj nama na verök yi.

¹³ Rëk degeko nyëvewen nipaya dok nah hir ngaa nipaya. In su ahëj neving rot bë dega nos böp los denanum bël niwëëk pangсэн buk mu rë, gak denevong rangah atov ving. Log denelok ya ving ham beham los newa nos-ahëvingsën-yi lok ti. Rëk mu denetetuhin ham gekwaj vesa in ngaa nipaya sën denevong vu ham agi, om sir nebë ngaa ningöhek gengaa nipaya lok len.

¹⁴ Malaj anon medenelë avëh yoh vu buk in bë degodek sir. Lob malaj su yoh vu bë rëk gevuu ngaa nipaya rë, gak ma verök yi. Alam sënë denepelëpin alam sën su ayoj niwëëk rë lo, bedenedadii sir ya in bë degevong ngaa nipaya geving sir. Ayoj yö tahu sir lok aggata sën ayoj nevu nevu in mehö ngwë hir ngaa lo, om Anutu rëk kevoh alam sënë na verök yi.

¹⁵ Alam-gagek-kuungsën lo sënë deruu demij vu aggata nivesa, om sën deneketul lok medeneya jeggin jeggin, beya denesepa lok Beyor nalu Balaam sën ahë neving monë pangсэн rot beneko rak terotsën lo vaha.

¹⁶ Dogi su denevengwëng rë, rëk mehö-nenër-gagek-rangahsën Balaam yi dogi vengwëng nebë mehönon benër Balaam yi ngaa nipaya sën nevong agi rangah. Lob ggërin ngaa kwamasën sën bë gevong lo.

¹⁷ Log alam-gagek-kuungsën nebë sënë, og sir nebë bël veyë sën netewii ya lo. Gesir nebë beggob sën sang neko meneya jeggin jeggin lo. Om Anutu ggooin nyëg mala vahis verök yi rak vu sir in bë demedo dok.

¹⁸ Sir sënë denevengwëng avij böp medeneko sir rak in gagek meris meris sën anon ma lo. Lob denevo bël lok alam sën nahën denevuu ngaa-alam dahis-yi ya lo, lob tum newaj neraak in baggëb los navij yi ngaa nipaya aggagga beyah denesepa lok sir.

¹⁹ Alam gagek kuungsën sënë denenër vu sir bë rëk degeko sir vër in horek pin besu deginengin sir rë. Rëk mu sir yö nahën denedo los ngaa nipaya sën neduu sir lo. In degwa nebë sënë bë ngaa sën kesuu mehöti lo, og mehö saga neggurek babu benesepa lok rot.

²⁰ Yönon, derak hil Mehöböp Yesu Kerisi sën ko hil yom lo ni, lob deveya in ngaa ningöhek nipaya sën neggëp dob agi bedeyom. Rëk mu nabë degërin sir nah bedega jak ngaa nipaya sënë gökin menaduu sir ahon, og rëk demedo paya na verök yi kesuu muginsën.

²¹ In derak aggata sagi ni bedeko horek vabuung sënë ggovek ya, lok yom deruu demij vu. Gağ bë yö demedo dug in ngaa niröp sënë yi aggata, og sagak nivesa vu sir.

²² In devong balam hib wirek hir gagek los kwa ti sënë anon rak rak sir nebë, “Anöo yah negga nyë muteksën ggökin.” Log gagek ngwë neggëp ving bë, “Böök ripek lok bël ggovek, lok tum yah sis madöp ggökin.”

3

Mehöböp Rëk Nom Yönon Rot

¹ Sa mehö lo-e! Sa kevu kapiya ngwë sënë netu luu vu ham. Lok kapiya luu sënë og sa kevu gagek in bë bër ham kwamin in gagek vahi gökin beham jak ni nivesa.

² Log ham kwamin bo nah gagek sën Anutu-yi-alam-vabuung denenër rangah wirek bë rëk anon jak lo. Geham kwamin bo Mehöböp sën ko hil yom lo yi horek sën ham sinarë lo denër vu ham lo geving.

³ Ham jak sënë ni namugin nabë Buk-tamusën dus jak, og alam sën denenër pelësën lo rëk deberup bedevong noh vu kwaj nipaya medenanër pelë nabë.

⁴ “Nër bë rëk nom gökin-a? Lob mak yom benedo tena? Su yom rë! Alam hib wirek dediik ya, geyam beyam verup gwëbeng sënë, rëk mu ngaa pin yö neggëp lok ben nebë sën wirek Anutu tung lo.”

⁵ Alam pelësën sënë nij nelël bë su kwaj sero medejak ngaa sënë ni nabë: Vu muginsën og Anutu nër, lob yagek anon rak. Log nër, lob dob ggooin yi rak in loo benedo lok loo vuheng atov.

⁶ Lob dob nedo rot, lok mëm Anutu nër, lom mëm bël vuuk meggërin dob bekevoh ngaa pin ya.

⁷ Lob Anutu nër ving bë yagek los dob sën denedo gwëbeng agi, og nengwah rëk ga. Rëk mu gëp degegin buk sën Anutu nom mebo nyëvewen dok nah vu alam sën deneruu demij vu yi lo bemalaj nama rë.

⁸ Rëk mu sa mehö lo-e, ham su kwamin birek in ngaa timu sënë: Mehöböp su nelë buk timu nebë dus gengebek 1,000 nebë ading rot rë, gağ nelë luho bë luho neggëp ti.

⁹ Mehöböp su nesis buk rak rak in ngaa sën nenër menevenuh ya vorot lo nebë mehönon vahi sën kwaj nevo bë denanër gagek medengis jak jak lo rë. Gağ ahë neving bë alam pin degërin sir in mehöti su mala nama, om sën nahën nejom yi ahon genegin ham.

Dob Los Yagek Sënë Rëk Malaj Nama Na

¹⁰ Rëk mu buk sën Mehöböp nom lo, og rëk nam nabë sën alam hodek deneyam. Dok buk sagi, og yagek rëk tetap böpata log mala nama na. Log ngaa mahen mahen pin sën nedo lok lo, og rëk nikerus jak bedëtek, log nengwah ga megovek na. Log nengwah rëk ga dob los ngaa pin sën mehönon desemu menedo lok lo geving.

¹¹ Ngaa pin sënë rëk nama na nabë sënë. Om ham pasang gwevong ngaa niröp mu, begwegin ham gesepa dok Anutu yi aggata noh vu buk pin.

¹² Geham medo gwegin Anutu yi buk sën yagek rëk natum dok benama na, log ngaa mahen mahen pin nijkerus jak bedëtek benengwah ga begovek na lo. Lob ham gwetung malamin geham bo kwamin in buk sënë in lob natök nam pevis.

¹³ In hil nehegin yagek los dob mewis sën Anutu nër bë rëk getung bengaa niröp mu yö gëp doḷ lo.

Hil Malad Sepa Megegin Mehöböp

¹⁴ Sa mehö lo-e, yik ham negin ngaa sënë, om ham nimin wëek begwegin ham nivesa in vu tamusën og ngaa nipaya ti, ma gagek ti, su gëp vu ham. Gak ham los Anutu medo los gagek ahë yes.

¹⁵ Rëk ham kwamin bo sën Mehöböp nejom yi ahon benahubin hil lo nabë: Sënë tatekin aggata in bë hil agërin hil nah vu yi. Lob Mehöböp vo kwa nivesa vu hil arid Paulus sën hil ahëd neving yi lo, bekevu gagek yik nebë sënë yök vu ham ving.

¹⁶ Kë'! Log loḷ yi kapiya pin sën lo, og kevu gagek rak ngaa sënë ving. Rëk mu gagek sën neggëp loḷ yi kapiya agi lo la, og su degwaj neggëp rangah rë, om hil nehevong huk böp in bë natök vu degwa. Lob alam dug dug los alam sën nij wëek ma lo vahi, og deneyoh paya medeneko degwa yööhu verup rak yi gagek sënë, gerak gagek sën neggëp loḷ Anutu-yi-kapiya vahi lo ving. Om sënë rëk gevong bemalaj nama.

¹⁷ Sa mehö lo-e, ham rak ni mugin bë alam nebë sënë rëk deberup, om ham ngo gwegin ham nivesa rot. In alam sën su denebë nengaj vu horek rë lo rëk detetuhin ham mededadii ham nah, lob ham su rëk bare nimin wëek rë geham rëk bës.

¹⁸ Gak ham rak hil Mehöböp Yesu Kerisi sën neko hil yom lo ni beham ko yi semusemu nyëmasën. Nebë saga, om ham pasang gweko semusemu vu yi los gweko kwamin vu yi noh vu buk, in ham jak ni rot. Hil gako arë jak na vavunë rot gwëbeng sënë gerëk gëp degwata los degwata nabë saga. Yönon!

Kapiya Sën Jon Kevu Muginsën Vu Kerisi-yi-alam

Gagek Mala-tumsën-yi

¹ Ngaa sënë og yô nedo vu nyëmuğinsën. Lob he hango los halë rak malamin. Gehe hetung malamin rak gehe hebë nemamin rak meparah. Ngaa sën he nanër gagek rak agi, og yik yi mehö sën tu Gagek sën nevang behil nado malad-tumsën lo.

² Lob Mehö mala-tumsën-yi sagi tu mehönon rak, betök yam rangah, behe halë yi. Lob he nanër gagek yönon sënë rangah, banër vu ham bë nedo mala-tumsën degwata los degwata ving Ama. Rëk tu mehönon rak behe halë yi rak malamin.

³ Ngaa sën he halë los hanğo ggovek lo, sën he nanër rangah vu ham ving, in bë hil nid ga jak hil nabë sën he los Ama luho Nalu Yesu Kerisi nimin negga rak he agi.

⁴ Lob he kevu gagek sënë yök vu ham in bë hil ahëd nivesa rot gemaggin pin nama.

Hil Ana Jak Rangah

⁵ Lob gagek sën he hango banër rangah vu ham lo, yik nebë sënë: Anutu nesepa lok ngaa rangah-yi mu, gağ ngaa malakenu-yi teka su neggëp vu yi rë.

⁶ Bë hil nanër nabë, “Alu Anutu nimin negga rak he”, rëk mu hil nesepa lok ngaa malakenu-yi, og hil nehekuung rak, gağ hil su nesepa lok gagek anon rë.

⁷ Gağ bë hil medo jak ngaa rangah-yi nabë sën yô nedo rak ngaa rangah-yi vorot lo, og hil nid negga rak hil wewen wewen, lob Anutu Nalu Yesu nikök yô medo neripek hil ngaa nipaya pin ya, gehil nid vesa nerak.

⁸ Bë hil nanër nabë, “Sak su nehevong ngaa nipaya rë”, og sagak hil ngo netetuhin ayod meris mu, gağ gagek anon su nare lok hil ayod rë.

⁹ Rëk mu nabë hil nanër hil ngaa nipaya rangah vu yi, og rëk kevoh na, in yi og su nepekwe yi rë. Gağ yô nevang ngaa yohvu mu, om rëk jevu ngaa nipaya pin na in hil ayod gehil medo nid vesa.

¹⁰ Anutu nër bë hil pin nehevong ngaa nipaya, om nabë hil nanër nabë, “Sak su nehevong ngaa nipaya ti rë”, og sënë nebë hil nemehoo yi gagek, bananër yah rak yi bë yi mehö gagek tetuhinsën, log yi gagek su neggëp lok hil ayod rë.

2

Kerisi Og Hil Mehö Sën Neloğ Vu Hil

¹ Naluğ lo, sa nekevu kapiya sënë yök vu ham in bë ham su gwevang ngaa nipaya. Gağ nabë mehöti gevong ngaa nipaya, og hil Mehö sën nelok vu hil menenër hil gagek lo nedo ving Ama. Mehö sënë og yik mehö yohvu Yesu Kerisi.

² Yö diik lok yah hil bed in bë kevoh hil ngaa nipaya na begagek ahë yes jak in hil. Rëk mu su nevang huk sagi in bë dok vu hil mu rë, gağ nevang in bë dok vu alam pin sën denedo yoh vu dob pin agi geving.

³ Nabë hil nesepa lok Anutu yi horek, og hil ajağ ni nabë hil narağ yi ni.

⁴ Log nabë mehöti nanër nabë nerak Anutu ni, rëk mu su nesepa loĵ Anutu yi horek rë, og yi mehö gagek kuungsën ala, gaĵ gagek anon su neggëp loĵ ayo rë.

⁵⁻⁶ Gaĵ nabë mehöti sepa doĵ Anutu yi gagek, og saga tato bë nesepa loĵ Anutu yi aggata ahëvingsën-yi yönon rot. Log mehöti sën nenër bë luho Anutu denedo revuh ti lo, og gevong ngaa pin noh vu sën Kerisi nevang lo, in mëm hil ajak ni nabë luho Anutu denedo loĵ ti yönon.

Mehöti Sën Ahë Naving Ari Lo Lo, Og Nedo Raĵ Rangah

⁷ O sa mehö lo-e! Horek sën sa kevu vu ham-ë, og su mewis rë, gaĵ yiĵ horek muĵeng sën yiĵ yök vu ham wirek lo. Horek muĵeng saga yiĵ gagek sën ham ngo nyëdahis lo.

⁸ Rëk horek sën sa kevu vu ham agi, og horek mewis. In Kerisi yam nedo dob, lob sepa loĵ horek sagi beneggëp rangah, log ham nesepa loĵ ving. In malakenu maya geheng ya, berangah anon to dob beneggëp ya.

⁹ Log nabë mehöti nanër nabë nedo raĵ rangah, rëk mu nelë ari paya, og mehö saga yö nahën nesepa loĵ ngaa malakenu-yi.

¹⁰ Gaĵ mehöti sën ahë naving ari lo, og nedo raĵ rangah, om ngaa ti su rëk gevong mebës rë.

¹¹ Gaĵ mehöti sën nelë ari paya lo, og nesepa loĵ ngaa malakenu-yi. Nesepa loĵ ngaa malakenu-yi om neketul loĵ in aggata niröp, in ngaa malakenu-yi sënë neggërin mala.

¹² In Anutu kevoĵ ham ngaa nipaya ya raĵ Kerisi arë.

¹³ Log ham alam hib, sa nekevu gagek sënë yök vu ham, in ham raĵ Mehö sën yö nedo wirek rot menedo gwëbeng agi degwa ni. Gesa nekevu gagek sagi yök vu ham hur magëm sën ham kwesuu Mehö Nipaya Satan ggovek ya lo ving.

¹⁴ Sa nekevu gagek yök vu ham hurmahen in ham raĵ Amamin vu yaĵek ni nivesa. Log sa nekevu gagek sagi yök vu ham alam hib in ham raĵ Mehö sën yö nedo vu wirek rot benedo gwëbeng agi degwa ni.

Gesa nekevu gagek sënë yök vu ham hur magëm, in ham hur magëm los nimin wëëk, lob Anutu yi gagek neggëp loĵ ham ayomin beham kwesuu Mehö Nipaya Satan ggovek ya.

Hil Su Ahëd Geving Aggata-dob-yi

¹⁵ Ham su ahëmin geving aggata-dob-yi los ngaa-dob-yi pin. Nabë mehöti ahë geving aggata-dob-yi rot, og su yoh vu bë ahë geving Ama vu yaĵek rë.

¹⁶ In hil arak ngaa-dob-yi pin sagi ni bë ngaa sën hil navid nevangin lo, gengaa sën hil malad anon in lo, gengaa sën hil nehako hil raĵ in lo, og su yam vu hil Amad Anutu rë. Gaĵ yö verup raĵ aggata-dob-yi.

¹⁷ Rëk mu ngaa-dob-yi los ngaa sën hil malad anon in vu dob lo pin, og rëk mala nama na. Gaĵ mehöti bë sepa doĵ Anutu aye, og rëk medo degwata.

Alam Sën Denelë Yesu Paya Lo Deverup

¹⁸ Naluĵ lo-e! Gwëbeng og hil verup loĵ buk sën dob vingin govek na lo. Wirek og ham ngo gagek bë mehö sën nevangin bë dahun Kerisi na lo rëk berup. Lob gwëbeng og alam ngahi nebë saga detök yam rangah ggovek ya, om hil arak ni bë buk dus raĵ bevongin govek na.

¹⁹ Alam sën bë dedahun Kerisi na aga, og yiĵ sir Kerisi-yi-alam nebë hil. Rëk dekehe sir vër in hil, om su hil alam sir niröp rë. Gaĵ bë hil alam sir niröp, og

rêk demedo geving hil rot. Rêk ma gedevuu hil ya, om hil arak ni niröp bë su hil alam sir rë.

²⁰ Rêk mu Kerisi vong Anon Vabuung yök nedo ving ham, om ham pin rak gagek anon ni.

²¹ Sa su nekevu gagek sagi yök vu ham in bë mak ham dugin gagek anon rë! Gağ sa nekevu in ham rak gagek anon ni vorot geham rak ni bë gagek anon og su nenër gagek kuungsën ti verup lok rë.

²² Mehö re gagek kuungsën ala? Gak yik mehö sën nelah Kerisi vun bë su yi mehö sën Anutu ggooin rak in bë geko hil nah rë lo. Mehö saga og yik mehö sën nevong in bë dahun Kerisi na lo, lob neruu demi vu Nalu gevu Ama ving.

²³ Mehöti bë geruu demi vu Nalu, og su Ama yi alam yi rë. Gağ mehöti sën nenër rangah bë nevong ving Nalu lo, og Ama yi alam yi ving.

Anon Vabuung Netahu Hil Lok Gagek Anon

²⁴ Gagek sën ham ngo wirek mugin lo, og ham ngo najom ahon. Nabë ham najom gagek sën ham ngo mugin lo ahon, og ham los Ama lu Nalu rêk medo jevuh ti.

²⁵ Lob nër gagek vu hil benare vorot bë rêk gevong behil medo maladtumsën degwata los degwata.

²⁶ Sa nekevu gagek sënë yök vu ham in bë nanër alam sën vongin degekuung in ham aga tato vu ham.

²⁷ Rêk mu ham ko Anon Vabuung vu Kerisi ggovek ya benahën nedo ving ham. Om ham su nesero mehö ngwë in bë tatekin gagek vu ham rë, gağ Anon Vabuung yö netatekin ngaa pin vu ham. Lob Anon Vabuung yi gagek og gagek anon, gağ su gagek kuungsën rë, om ham najom gagek sën netatekin vu ham lo ahon begwa jak Kerisi.

²⁸ Yönon, nalug lo! Ham ngo gwa jak yi rot, lok mëm vu tamusën sën natök nom rangah lo, og hil bare nid wëëk los kwad vesa dok buk saga, gağ hil su agöneng in yi.

²⁹ Ham nerak Kerisi ni bë yi mehö yohvu, om ham jak sënë ni geving nabë alam sën denevong ngaa yohvu lo, og detu Anutu nalu.

3

Gwëbeng Hil Atu Anutu Nalu Lo

¹ Alam-e! Ham kwamin bo nabë hil Amad Anutu ahë neving hil pangsën rot, om sën nenër hil bë nalu hil lob sagrağ yönon-Anutu nalu hil. Rêk alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo, og su derağ sënë degwa ni rë, in sir dugin Anutu.

² Sa mehö lo-e! Gwëbeng sënë hil atu Anutu nalu, rêk hil dugin sën hil rêk nid nabë lo, in Anutu su tatekin meneggëp rangah rë. Gağ hil arak ni bë tamusën, sën Yesu rêk natök nom rangah gökin lo, og hil rêk nid nabë yi, in hil rêk galë anon sogek.

³ Log alam pin sën denevo kwaj in gagek sagi bë anon jak lo, og yö denegin sir bedenevongin bë denatu mehönon nijvesa rot nabë sën mehö nivesa Kerisi.

⁴ Gağ alam pin sën denevong ngaa nipaya lo, og denekeyëh horek, in ngaa nipaya og yik ngaa sën nekeyëh Anutu yi horek.

⁵ Lob ham rak ni bë Yesu og ngaa nipaya ti su neggëp vu yi rë, gağ tok yam rangah in bë geko hil ngaa nipaya nyëvewen vër in hil.

⁶ Mehöti sën negga rak yi lo, og su nesepa lok ngaa nipaya rë. Gağ mehöti sën nesepa lok ngaa nipaya yi aggata lo, og hil narak ni bë su nelë Kerisi rë, gesu nerak Kerisi ni rë.

⁷ Oo sa hur mahen lo! Ham gwegin ham in mehōti rēk tetuhin ham. Mehō sēn yō nevonḡ ngāa yohvu lo, og yi mehō yohvu nebē sēn mehō yohvu Kerisi.

⁸ Satan ḡo ngāa nipaya raḡ nyēmuginsēn bemedo nesepa loḡ, om mehōti sēn nesepa loḡ ngāa nipaya lo, og Satan yi alam yi. Rēk mu Anutu Nalu tōḡ yam rangah in bē basap Satan gekevoḡ yi huk na.

⁹ Mehō sēn tu Anutu nalu lo, og su nesepa loḡ ngāa nipaya rē. Gaḡ Anutu vonḡ beni nebē yi, om su yoh vu bē sepa doḡ ngāa nipaya rē, in tu Anutu nalu.

¹⁰ Nabē hil nehevongin bē ajaḡ Anutu nalu lo nij, gajaḡ Satan nalu lo nij, og hil ajaḡ nij nabē sēnē: Alam sēn su denevonḡ ngāa nivesa rē lo, og su Anutu-yi-alam sir rē. Log alam sēn su ahēḡ neving ariḡ lo rē lo, og su Anutu nalu sir ving rē.

Aggata Sogek Sēn Hil Ahēd Geving Arid Lo Lo Nebē Sēnē

¹¹ Ham ngo ḡagek sēnē vu nyēdahis beyam bē: Hil ahēd geving hil vewen vewen.

¹² Hil su gevonḡ ngāa nabē Kain. In Satan yi mehō yi, om sēn sis ari mediik. Sis ari mediik degwa raḡ va? Degwa nebē yi mehō nesepa loḡ aggata nipaya, gari nesepa loḡ aggata nirōpsēn-yi.

¹³ Arig lo! Nabē alam sēn denesepa loḡ aggata-dob-yi lo sēnē degelē ham paya, og ham su gwelēk mejanga nēmamin in ngāa saga.

¹⁴ Hil ahēd neving arid lo, om hil arak ni rak sēnē bē: Hil hevuu sēn hil nadiik na verōḡ yi lo ya, gatōḡ yam sēn hil medo malad-tumsēn degwata lo. Gaḡ mehōti sēn su ahē neving ari lo rē lo, og yō nahēn nedo loḡ diiksēn.

¹⁵ Mehōti sēn nelē ari paya lo, og sēnē nipaya bōpata rot nebē sēn sis yi mediik. Lob ham raḡ ni bē alam sēn denesis mehōnon medenediik lo, og mala-tumsēn sēn gevonḡ behil medo degwata los degwata lo su negḡēp vu sir rē.

¹⁶ Yesu diik loḡ yah hil bed in bē doḡ vu hil, lob hil arak ahēvingsēn anon degwa ni rak sēnē. Om yik hil geving. Hil dahun hil badoḡ vu arid lo nabē saga, genabē hil nadiik og yik ḡgovek.

¹⁷ Rēk mu nabē mehōti yi ngāa dob sēnē negḡēp, lob lē gari ti raḡ vu in ngāa ti, rēk ruu demi vu ari sēnē, gesu loḡ vu yi raḡ yi ngāa rē, loḡ nenēr bē ahē neving Anutu in va?

¹⁸ Oo sa hurmahen lo, hil su ahēd geving arid lo jaḡ vengwēngsēn los avid meris mu, gaḡ hil ahēd geving sir yōnon begevonḡ huk madoḡ vu sir.

Alam Sēn Denevonḡ Ving Anutu Lo, Og Su Denegḡōneng In Mala Rē

¹⁹ Nabē hil gevonḡ nabē saga, og rēk tato vu hil nabē: Hil nesepa loḡ ḡagek anon yōnon, genabē hil ayod negḡēp nivesa, om hil su rēk aḡōneng in Anutu mala rē.

²⁰ Gaḡ nabē hil ayod nanēr hil nabē hil nehevong ngāa nipaya, og hil kwad bo nabē Anutu og bōpata kesuu hil ayod meneraḡ ngāa pin ni los degwa.

²¹ Sa mehō lo-e! Nabē hil ayod su nanēr hil nabē hil nehevong ngāa nipaya rē, og hil su aḡōneng in Anutu mala.

²² Log ngāa sēn hil neḡetaḡ in vu yi lo, og nevonḡ vu hil. In hil nesepa loḡ yi horek behil nehevong ngāa yoh vu sēn ahē neving lo.

²³ Log yi horek nebē sēnē: Hil gevonḡ geving Nalu arē nabē yik yi Yesu Kerisi, gehil ahēd geving hil vewen vewen nabē sēn nēr vu hil vorot lo.

²⁴ Nabē mehōti sepa doḡ Anutu yi horek, og luho Anutu detu timu ḡAnutu nedo loḡ yi. Lob Anon Vabuung sēn Anutu vonḡ vu hil lo tato vu hil behil naraḡ ni bē Anutu nedo loḡ hil ayod.

4

Anutu Yi Anon Vabuung Ga, Memö Lo

¹ Oo sa mehö lo! Alam-gagek-kuungsën ngahisekë denedo yoh vu nyëg vu dob. Nebë saga, om ham su gwevong geving mehönon pin sën denenër bë Anon Vabuung nedo lok sir lo. Gak ham seggi ngaa sën nedo lok sir lo pin mejak ni rë nabë Anon Vabuung sën neyam vu Anutu lo yönon mä ma.

² Log ham yoh vu bë jak ni nabë Anutu yi Anon Vabuung nedo lok mehöti og rëk nabë sënë: Alam pin sën denanër nabë Yesu Kerisi tu mehönon rak meyam dob lo og Anutu yi Anon Vabuung nedo lok sir.

³ Gak alam pin sën su denenër nebë agi rë lo, og ngaa sën nedo lok sir lo su yam vu Anutu rë. Gak yam vu mehö sën vongin bë dahun Kerisi na, beham ngo bengö wirek bë rëk nam lo. Lob gwëbeng yam ggovek ya benedo dob.

⁴ Oo sa hurmahen lo! Anutu yi ngaa ham, lob ham dahun alam-gagek-kuungsën lo ggovek ya. In Anon Vabuung sën nedo lok ham aga kesuu Memö Nipaya sën nedo lok alam vu dob agi.

⁵ Alam-gagek-kuungsën sën aga, og denesepa lok aggata-dob-yi. Lob hir gagek pin og yik denenër ngaa-dob-yi mu, lob alam sën denesepa lok aggata-dob-yi lo denebë nengaj vu ayej.

⁶ Gak hilek Anutu yi ngaa hil. Om mehöti sën nerak Anutu ni lo, og nebë nenga vu hil gagek. Gak mehöti sën su Anutu yi mehö yi rë lo, og su nebë nenga vu hil ayed rë. Yik hil ngo rëk ajak Anon Vubuung gagek-anon-yi ni, gajak memö gagek-kuungsën-yi ni jak ngaa nabë sënë.

Ahëvingsën Degwa Sogek Anutu

⁷ Oo sa mehö lo! Hil pasang ahëd geving hil vewen vewen. In sën hil ahëd geving alam lo, og degwa vu Anutu. Om mehö sën nesepa lok aggata-ahëvingsën-yi lo, og Anutu nalu yi benerak Anutu ni yönon.

⁸ Gak mehö sën su ahë neving ari lo rë lo, og yi dugin Anutu, in ahëvingsën degwasekë Anutu.

⁹ Anutu yik nalu perurek timu nedo, lob vong luk yam dob in bë dok vu hil behil medo malad-tumsën jak yi. Lob sënë tato vu hil bë Anutu ahë neving hil.

¹⁰ Ahëvingsën degwa nebë sënë: Anutu su ahë neving hil in hil ahëd neving yi mugin rë. Gak yö ahë neving hil mugin bevong Nalu luk yam dob in bë natu seriveng dok nah hil bed, bekevoh hil ngaa nipaya na.

¹¹ Oo sa mehö lo! Ngaa sënë tato vu hil bë Anutu ahë neving hil pangsën rot, om yik hil gevong nabë saga behil ngo ahëd geving hil vewen vewen.

¹² Mehöti su mala rak Anutu rë. Rëk mu nabë hil ahëd geving hil vewen vewen, og Anutu rëk medo dok hil ayod, lob mëm hil rëk ahëd geving hil niröp rot nabë sën Anutu ahë neving hil lo.

¹³ Vo yö yi Anon Vabuung vu hil, lob hil narak ni rak sënë bë hil los Anutu atu timu, genedo lok hil ayod.

¹⁴ He halë rak malamin bë Ama vong Nalu luk yam dob in bë geko alam vu dob nah vu yi, om sën he nanër gagek sënë rangah.

¹⁵ Nabë mehöti nanër rangah nabë Yesu sënëk Anutu Nalu, og Anutu nedo lok mehö saga, geluho mehö saga detu timu.

¹⁶ Lob hil arak ni benehevong ving bë Anutu ahë neving hil. Ahëvingsën degwasekë Anutu, log mehöti sën nesepa lok aggata-ahëvingsën-yi lo, og luho Anutu detu timu gAnutu nedo lok ayo.

¹⁷ Nabë hil medo dob sënë begevong ngaa nabë Kerisi, og hil arak ni bë hil nesepa lok aggata-ahëvingsën-yi niröp rot. Om hil su rëk agöneng in buk böpata sën nyëvewen-yi lo rë.

¹⁸ Nabë hil ahëd geving yönon, og hil su rëk agöneng rë. Yönon, nabë hil sepa doḵ aggata-ahëvingsën-yi niröp rot, og saga rëk juuk ggönengsën na. Ggönengsën degwa nebë mehönon kwaj nevo bë rëk denatök jak hir ngaa nipaya nyëwewen. Om nabë mehöti nahën neggöneng, og hil narak ni bë su nesepa loḵ aggata-ahëvingsën-yi niröp rot rë.

¹⁹ Ahëvingsën neggëp vu hil in degwa rak sën Anutu yö ahë ving hil mugin lo.

²⁰ Nabë mehöti nanër nabë ahë neving Anutu, loḵ hil halë bë nelë ari paya, og mehö saga yö kuung rak. In lë ari rak mala rëk su ahë neving yi rë, om su yoh vu bë rëk ahë geving Anutu sën su lë rak mala rë lo.

²¹ In hil hako horek sënë vu Kerisi bë: Mehöti sën ahë neving Anutu lo, og yik ahë geving ari lo geving nabë saga.

5

Alam Sën Denevong Ving Lo, Og Denedahun Ngaa-dob-yi Ya

¹ Alam sën denevong ving Yesu bë yi mehö sën Anutu ggooin rak in bë geko hil nah lo, og alam saga detu Anutu nalu. Log alam sën ahëj neving Anutu lo, og ahëj neving nalu lo pin ving.

² Om nabë hil ahëd geving Anutu besepa doḵ yi horek, og saga tato vu hil bë hil ahëd neving Anutu nalu lo ving.

³ Bë hil ahëd neving Anutu, og hil rëk sepa doḵ yi horek, lob yi horek su rëk maggin vu hil rë.

⁴ In alam pin sën denetu Anutu nalu lo, og denevuu ngaa-dob-yi ya. Log sën yik hil ayod neya timu vu Kerisi lo og vong behil hevuu ngaa-dob-yi ya gehil nare nidwëek.

⁵ Mehö nebë tena nevu aggata-dob-yi ya genare niwëek-a? Gaḵ yik mehö sën nevonḡ ving Yesu bë Anutu Nalu lo.

Anutu Nër Nalu Yi Gagek Rangah

⁶ Yik Yesu Kerisi sënë sën yam los bël-ripeksën-yi lo, geyam in bë keseh kök jak kelepeko*. Su bël mu tatekin yi rangah rë, gaḵ bël los kök detatekin yi rangah lok ti. Lob Anon Vabuung tatekin gagek rak Kerisi ving, in Anon Vabuung og mehö gagek-anon-yi.

⁷ Sir löö sënë denetatekin yi rangah:

⁸ Anon Vabuung, gebël, gekök, lob yik lööhoho denenër gagek neggëp ti.

⁹ Hil nehango gagek sën mehönon denenër vu hil lo benehevong ving, rëk mu gagek sën Anutu nenër lo kesuu gagek sën mehönon denenër agi. Lob gagek sën Anutu nër agi, og yik gagek sën netatekin Nalu rangah lo.

¹⁰ Mehöti sën ayo neya timu vu Anutu Nalu lo, og rak ni loḵ ayo bë gagek sën Anutu nër agi og yönon. Gaḵ mehöti sën su ayo neya timu vu Anutu rë lo, og sagaḵ nenër bë Anutu mehö gagek-kuungsën. In su nevonḡ ving Anutu Nalu yi gagek anon sën Anutu yö tatekin rangah lo rë.

¹¹ Gagek anon sën Anutu nër agi nebë: Anutu vo mala-tumsën degwata los degwata vu hil, degwa rak Nalu.

¹² Mehöti sën yö negga rak Anutu Nalu rot lo, og mala-tumsën neggëp vu yi. Gaḵ mehöti sën nedo ading in Anutu Nalu lo, og mala-tumsën sënë su neggëp vu yi rë.

Hil Ajak Ni Nabë Hil Rëk Medo Malad-tumsën Degwata

¹³ Sa kevu gagek sënë yök vu ham, in bë ham sën ham nevonḡ ving Anutu Nalu arë lo jak ni borot nabë ham ko mala-tumsën degwata los degwata yök vu ham govek ya.

¹⁴ Bê hil ketag ngaa ti vu Anutu, og hil su agöneng in yi, in hil narak ni vorot bê: Nabê hil ketag noh vu sên kwa nevo lo, og rëk gebê nenga vu hil.

¹⁵ Yönon, hil arak ni vorot bê nebê nenga vu hil in ngaa pin sên hil neketag vu yi in lo, om hil ajak sênê ni geving nabê vong ngaa sên hil ketag in vu yi lo vu hil ggovek ya.

¹⁶ Bê mehöti lë gari vong ngaa nipaya ti, rëk mu ngaa nipaya sênê su yoh vu bê gevong bari sênê na mala nama dok Nyëg Nipaya rë, og najom jak vu Anutu in yi, lob Anutu rëk gevong bemedo mala-tumsên. Yik senër alam sên denevong ngaa nipaya sên su yoh vu bê gevong bemalaj nama dok Nyëg Nipaya rë lo. Gak ngaa nipaya sên rëk gevong bemehönon malaj nama dok Nyëg Nipaya lo, og sa su nër rak saga bê ham kwetag in rë.

¹⁷ Ngaa pin sên su neyoh vu rë lo, og sagak ngaa nipaya pin. Rëk ngaa nipaya vahi og su nevong bemehönon malaj nema verök yi lok Nyëg Nipaya rë.

¹⁸ Hil arak ni bê alam pin sên detu Anutu nalu lo, og su denesepa lok ngaa nipaya rë. Gak Anutu Nalu nemalain sir nivesa, om Satan su yoh vu bê gebê nema jak sir rë.

¹⁹ Hil narak ni bê hil atu Anutu nalu lo, gak Satan tu mehönon sên denesepa lok aggata-döb-yi lo pin alaj.

²⁰ Hil arak ni bê Anutu Nalu yam ggovek ya, lob tatekin hil kwad in bê hil ajak Anutu sogek ni rot. Lob hil los Anutu sogek atu timu, in hil los Nalu Yesu Kerisi atu timu ggovek ya. In Nalu og yik yi Anutu sogek, bemala-tumsên degwa neggëp degwata los degwata vu yi.

²¹ Oo sa hurmahen lo! Ham gwegin ham vu anutu-kuungsên.

Kapiya Sën Jon Kevu Netu Luu Vu Kerisi-yi-alam

¹ Kerisi-yi-alam hir ggev ti sa, besa nekevu kapiya sënë yök vu hong avêh* sën Anutu ggooin hong rak tu yö yi ngaa lo. Sa kevu vu ham los nalum lo. Sahêg neving ham yönon rot, lob su sengo ti rê, gağ alam pin sën denerak gagek anon ni lo ahêj neving ham ving.

² Sa ahêg neving ham in gagek anon neggêp vu hil, lob yö rêk gêp geving hil degwata los degwata.

³ Hil nesepa lok gagek anon bahêd neving hil. Om hil Amad Anutu luho Yesu Kerisi sën Ama Nalu lo desemu hil los kwaj gevingin hil bedegevong behil ayod gêp revuh.

Hil Sepa Dok Aggata Sën Hil Ahêd Geving Hil

⁴ Sa kwag vesa rot in sa hango gagek bê nalum lo vahi denesepa lok gagek anon yoh vu sën hil Amad Anutu nêr bê hil sepa dok lo.

⁵ Oo avêh-e! Sa su nekevu kapiya sënë yök vu hong in bê geving horek mewis ti vu hong rê. Gağ yiğ sa nekevu horek sën hil haço vu nyêdahis bê hil ahêd geving hil vewen lo.

⁶ Aggata ahêvingsën-yi nebê sënë: Hil sepa dok Anutu yi horek. Lob ham ngo horek sënë nyêmuğinsën bê ham pasang sepa dok bahêmin geving ham.

Hil Ngo Pasang Sepa Dok Kerisi Yi Gagek Niwêék

⁷ Alam tetuhinsën ngahisekê detah sir in hil beyah denesepa lok aggata-dob-yi. Alam sënë su denevong ving bê Yesu Kerisi tu mehônön rak yönon rê, om sir og sir alam gagek tetuhinsën ata, gesir alam sën denevongin bê dedahun Kerisi na lo.

⁸ Ham gwegin ham nivesa in ham rêk gwevuu ngaa pin sën ham vong huk in ggovek ya lo na. Gağ mêm ham ngo medo niwêék in ham natok vu nyêvewen nivesa dok nah.

⁹ Bê mehöti su sepa dok Kerisi yi gagek niwêék rê, gepesong lok ya gagek ngwê, og Anutu su nedo ving yi rê. Gağ mehöti bê najom Kerisi yi gagek ahon niwêék, og Ama lu Nalu denedo ving yi.

¹⁰ Nabê mehöti nöç berup vu ham, rêk su ço gagek anon nebê sënë rê, og ham su gweko yi dok na ham beggang, geham su bengwêng vu yi.

¹¹ Gağ mehöti bê bengwêng vu yi, og nelok vu yi in yi huk nipaya saga.

Gagek Hus

¹² Sa kwag nevo gagek ngahisekê bê sa kevu vu ham, rêk ma gesa kwag nevo bê su yoh vu bê sa kevu jak bêl veriik dok kapiya rê. Gağ sa kwag nevo bê mêm senök galê ham behil medo bengwêng dok ti, og mêm hil rêk kwad vesa rot.

¹³ Anutu ggooin arim sënë† rak tu yö yi ngaa, log arim sënë nalu lo kwaj nevo hong medenenêr.

* **1:1:** Jon nêr bê kevu gagek vu avêh ti, rêk alam ngahi kwaj nevo bê mağ kevu vu Kerisi-yi-alam yu ti lok beggang-bu ti, rêk peggirin gagek rak yah avêh, gesir ti ti sën denedo lok yu ti agi nebê nalu lo

† **1:13:** Jon nêr ari sënë, og mağ peggirin gagek rak Kerisi-yi-alam yu ngwê sën losho yi Jon denedo lo, log nalu lo og nenêr rak yi ving sir

Kapiya Sën Jon Kevu Netu Löö Vu Kerisi-yi-alam

¹ Kerisi-yi-alam hir ggev ti sa, besa nekevu kapiya sënë yök vu hong Gayus. Sa nehalë hong bë sarig sogek hong, in sahëg neving hong yönon rot.

² Oo sa mehö sogek! Sa bë ngaa pin sën genevong lo anon jak nivesa, gesa bë gemedo nivesa geving. Serak ni bë kenum nedo nivesa.

³ Hil arid lo la deverup vu sa bedenër bë genesepa lok gägek anon, lob sa kwag vesa rot. Yönon rot, serak ni bë vare geneya los gägek anon.

⁴ Sa nehango bë sa hurmahen lo saga denesepa lok gägek anon, og sa kwag vesa rot. Lob sa su kwag vesa in ngaa ngwë kesuu sën sa kwag vesa in sir agi rë.

Gayus Nevong Huk Nivesa

⁵ Oo sa mehö-e! Sën genelok vu hil arid lo lo, og saga genevong nivesa. Yönon, geneğin Kerisi-yi-alam sën deneyam vu nyëg vahi lo ving, om sagak genevong nivesa rot.

⁶ Hil arid lo sënë denare Kerisi-yi-alam pin malaj medenër hong rangah bë ahëm neving sir. Om ngo gemedo gwevong nabë saga vu sir sën denah medenom lo, megedok vu sir in ngaa-aggata-yi noh vu sën Anutu ahë neving lo, og sagak nivesa.

⁷ Alam nebë sënë deneya huk sënë in bë degeko Yesu arë jak, lob su deneko monë lu ngaa vu alam dahis rë.

⁸ Om hil adok vu alam nebë sënë megegin sir nivesa, in hil los sir nehebë lok ti in huk gägek-anon-yi.

Diotrepes Nevong Paya

⁹ Sa kevu gägek ti yök vu Kerisi-yi-alam saga wirek, rëk Diotrepes nevingin bë natu alaj, lob su bë nenga vu he gägek rë.

¹⁰ Om nabë senök vu ham, og mëm sëk nanër yi ngaa sën neving lo rangah vu ham. Netanë gägek kuungsën nipaya paya rak he. Lob su neving sënë mu rë, gak neving nebë sënë gesu nekö hil arid sën Kerisi-yi-alam lo deneya ben megegin sir ving rë. Lob neggerin Kerisi-yi-alam vahi ving, bë su degeko sir vahi sën deneyök vatëvek aga dok na hir beggang, genetii sir ya in dub.

Demetrius Nevong Nivesa

¹¹ Oo sa mehö-e! Su gesepa dok ngaa nipaya nabë saga. Gak gesepa dok ngaa nivesa. Mehöti sën gevong ngaa nivesa lo, og Anutu yi mehö yi. Gak mehö sën neving ngaa nipaya lo, og mehö saga su rak Anutu ni rë.

¹² Demetrius og alam pin deneko arë rak, lob Anutu yi gägek anon vong barë böp rak ving. Gehe nehaço arë rak ving, log geraç ni bë he nanër gägek og he nanër yönon.

Gägek Hus

¹³ Sa bë kevu gägek ngahisekë vu hong, rëk mu sa kwag nevo bë su yoh vu bë sa kevu jak bël veriik dok kapiya rë.

¹⁴⁻¹⁵ Gak sa hevongin bë senök pevis balu mëm medo dok ti bebengwëng. Ayom gëp revuh. Hil alam kwaj nevo hong medenenër.

Log genanër sayeg vu sa mehö lo nabë sa kwag nevo sir menanër.

Kapiya Sën Yut Kevu Vu Kerisi-yi-alam

¹ Sa Yut, sën Yesu Kerisi yi hur sa, geYakobus ari sa. Lom sa kevu kapiya sënë yök vu ham sën hil Amad Anutu ggooin ham rak bahë neving ham benegin ham nivesa in Yesu Kerisi yi alam ham lo.

² Sa bë Anutu kwa paya in ham rot megevang beham ayomin gëp revuh, bahë geving ham pangсэн.

Yut Nër Gagek Rak Alam Sën Bë DekevoH Bengö Nivesa Na Lo

³ Sa mehö lo-e, sahëg neving ham, om sa bë kevu kapiya ti nök vu ham menanër gagek la jak sën Anutu neko hil pin lok ti yom vu yi lo. Rëk ma gesa halë bë huk neggëp vu sa bë sa kevu gagek ngwë vu ham nabë: Anutu-yi-alam hil, behil hako Bengö Nivesa vorot. Rëk alam vahi bë dedahun na, om sën sa bë nanër vu ham nabë ham nimin wëëk, beham gwedu sir nah, in gagek pin sën hil nehevang ving agi bare niwëëk.

⁴ In alam vahi devun sir medelok yam ving ham geham su neraк nij rë. In Anutu-yi-alam dekevu gagek rak sir wirek meneggëp vorot bë alam nebë sënë rëk deberup, beham lë ggovek ya. Log gagek sagi nër bë rëk degeko nyëvewen berëk malaj nama. In nij nelëlin Anutu medenepekwe yi gagek semusën sën nevo vu hil nyëmasën lo, medenenër nebë hil ayoh vu bë gevang baggëb jeggin jeggin, gegagek rëk nama. Log deneruu demij vu hil alad purrek timu sën hil Mehöböp Yesu Kerisi lo.

⁵ Wirek Mehöböp ko alam Israel vër in dob Ejep gedenevom, lok nahub rë lob sis alam sën su ayoj neya timu vu yi rë lo bedediik. Sagi ham rak ni, rëk sa bë bër ham kwamin gökin.

⁶ Log sa bë bër ham kwamin jak angër lo geving rë. Wirek og denedo nivesa lok hir huk muginsën, rëk ma gedevuu hir nyëg ya gedevongin bë degeko sir jak. Lob Anutu duu sir rak sëng sën gëp degwata los degwata lo, betung sir lok ya denedo malakenu nipaya medenegin Anutu yi buk böpata sën seggi alam pin hir gagek lo.

⁷ Log wirek og alam Sodom los Gomora, galam beggang böp vahi sën denedo dus vu sir lo, og yik denevang ngaa nipaya nebë saga ving. Malaj nesepa baggëb gedenevang ngaa nipaya nimumsën-yi ving maluh los avëh vahi jeggin jeggin. Nebë sënë lob Anutu vu nyëvewen vu sir bedenedo lok nengwah sën su nekul ya rë lo degwata los degwata. Lob ngaa sënë tato vu hil in bë hil agöneng in gehil su tamuin sir.

⁸ Rëk mu alam vahi sën senër gwëbeng bë devun sir lok ham vuheng lo, og yik denevang nebë sënë ving. Vong bë deneggëp medenepesep, om sën yö denetetuhin sir bë Anutu su rëk bo dok nah nyëvewen vu sir rë, lom denevang rii rak navij rak ngaa sën su yoh vu rë lo. Log su denebë nengaj vu hil Mehöböp yi gagek rë, log denenër gagek pelësën rak angër sën niwëëk los arëj böp lo ving.

⁹ Rëk sagak su yoh vu rë. In wirek og angër yusekë Mikael luho Satan denenër sir bedeggök sir in Moses navi bë ngwë tena geko. Rëk mu Mikael su ko yi rak nebë sënë menër gagek pelësën rak Satan rë, gak yik dahun yi menër bë, "Mehöböp yö rëk bo gagek jak hong!"

¹⁰ Rëk mu alam vahi sën senër lo, og denenër gagek nipaya rak ngaa pin sën su denerak degwa ni rë lo. Gak ngaa sën denevang lo, og denesepa lok ngaa sën navij nevingin lo nebë sën böök los anöö denevang lo, lob ngaa sënë rëk basap sir bermalaj nama.

¹¹ Om gëp in sir, in denesepa loḵ Kain vaha, log yik deneserög pevis in bë degevonḡ ngaa nipaya nabë sën Balaam nevonḡ wirek bemala anon in kupek lo. Log denevonḡ ngaa sevōḵ sevōḵ vu Anutu nebë sën wirek Kora nevonḡ lo, om rëḵ malaj nama yōnon rot.

¹² Log sën ham nedo revuh ti menevonḡ nos böp ahëvingsën-yi lo, og alam sagi deneluk yök ving besir nebë saap sën neggëp vunsën loḵ loo ayo beneveröp yaḡ lo. In malaj anon in nos mü medeneyam, besir nebë anōö bekwaj nevo sir mu. Alam sagi og sir nebë beggob sën sang neḵo sir beneḵo loḵ loḵ lo, rëḵ mu hob su loḵ nedo meneto rë gema. Gesir nebë aperek maluh sën su denesis anoj loḵ hir buk rë lo. Aperek nebë sënë og vong bë dediik beron luu, in ngwë sën su denesis anoj rë lo, log ngwë sën hil navuv sir ya los degwaj lo.

¹³ Log sir nebë loo. Denevonḡ ngaa nimumsën bekebu rak sir nebë loo nyë kos sën nesis böpata beverup neggërin loo rot lo. Gesir nebë betuheng sën detōḵ vu yageḵ meto malaj nema gesu denejëh rak hil rë lo. Om alam nipaya saga na demedo nyëḡ malakenu degwata los degwata nabë saga.

Alam Nebë Sënë Rëḵ Degeḵo Ngaa Nipaya Nyëvewen

¹⁴ In Enok sën yi degwa vu Adam beverup yi netu nemadvahi-bevidek-luu lo tu mehō-nenër-gägeḵ-rangahsën nyëdahis menër gägeḵ rak alam sagi bë, “Ham gwengō rë! Mehōböḵ loḵho yi alam vabuung mehōmehō rëḵ denam

¹⁵ in degengo mehōnon pin hir gägeḵ bemëm bo nyëvewen gelek alam nij paya dok nah ngaa nipaya pin sën denevonḡ lo, gevu alam sën nij nelëlin yi lo. Log rëḵ bo nyëvewen dok nah hir gägeḵ pelësën sën denenër rak yi lo geving.”

¹⁶ In alam sagi og denenër gägeḵ yah nenga rak alam, log ahëj nipaya in ngaa pin sën netōḵ vu sir lo. Log denesepa loḵ ngaa pin sën malaj anon in lo. Log denevonḡ taveḵ beyō denevengwëḡ jeggin jeggin medeneḵo sir rak bë sir alam böḵ. Log denevonḡ gägeḵ jeji jeji vu mehō ngwë in bë dedoḵ vu sir jaḵ ngaa vahi.

Ham Ngo Gwevonḡ Geving Bemedo

¹⁷ Rëḵ mu sa mehō lo-e. Ham ngo kwamin bo hil Mehōböḵ Yesu Kerisi yi sinarë lo hir gägeḵ sën denenër wirek lo rë.

¹⁸ Denenër bë, “Dok sën nabë Buk-tamusën dus jaḵ lo, og mehō la rëḵ deberup medenanöp jaḵ alam sën denesepa loḵ Anutu lo. Alam sagi rëḵ desepa dok ngaa nipaya pin sën malaj anon in lo mu.”

¹⁹ Alam sagi rëḵ deḵaḵ ngaa-dob-yi ni mu, gAnon Vabuung su rëḵ medo geving sir rë, lob degevonḡ in nabë begō berup beKerisi-yi-alam debasuh sir.

²⁰ Rëḵ mu ham sën sa mehō ham lo, ham nevonḡ ving Anutu yi gägeḵ vabuung vorot. Om ham najom ahon bekwamin bo jaḵ buk in ham nimin wëëḵ jaḵ. Log Anon Vabuung tateḵin ham kwamin beham medo najom jaḵ los niwëëḵ.

²¹ Ham su gwetah ham in Anutu sën ahë neving ham lo. Geham gwegin hil Mehōböḵ Yesu Kerisi in kwa vongin ham, om rëḵ gevonḡ beham medo malamin-tumsën degwata los degwata.

²² Log nabë alam nij paya saga hir gägeḵ gevonḡ balam vahi kwaj na luu luu, og ham tateḵin gägeḵ anon vu sir.

²³ Log vong bë alam vahi denedo loḵ nengwah, om ham gwetah sir vër pevis. Log alam vahi og ham doḵ vu sir. Rëḵ mu ham gwegin ham nivesa begōneng in hir ngaa nipaya bemedo ading in. In rëḵ jikin ham geving, in saga nebë tob ningōhek.

Hil Ahëd Nivesa Vu Anutu

²⁴ Anutu yoh vu bë gegin ham nivesa beham su rëk bës rë, gaḵ yoh vu bë geḵo ham nah medo geving yi sën mehō niwëëk los gayeheng lo. Yō yoh vu bë rëk gevang bengaa nipaya su gëp vu ham rë, gaḵ ham rëk medo geving yi los ahëmin nivesa rot.

²⁵ Anutu yik perurek timu sën lo neko hil yom vu yi rak ngaa sën hil Mehöböp Yesu Kerisi vong lo, om hil gaḵo arë jaḵ na vavunë rot menanër nabë yi Mehō niwëëk los gayeheng, getu ngaa pin ala. Yō nedo nebë sënë wirek, gegwëbeng, gerëḵ medo vu Buk-tamusën geving, degwata los degwata. Yönon.

Gagek Sĕn Kerisi Tato Vu Jon Nebĕ Pesepsĕn

¹ Wirek gagek sĕnĕ yĕ neggĕp vunsĕn, lok mĕm Anutu tato yam rangah vu Yesu in bĕ tato vu yi hur lo nabĕ: Ngaa nabĕ sĕnĕ vongin anon jak pevis. Lob vong yi angĕr yam vu sa Jon sĕn yi hur sa, benĕr gagek vu sa.

² Lob sa Jon, sa halĕ ngaa pin sĕnĕ bekevu, lob senĕr rangah bĕ Anutu yi gagek los gagek sĕn Yesu Kerisi nĕr rangah lo yĕnon.

³ Gagek sĕnĕ netatekin ngaa pin sĕn rĕk anon jak vu tamusĕn lo. Om nabĕ mehĕti natevin og rĕk kwa vesa. Log alam sĕn degengo lo, nabĕ degebĕ nengaj vu medesepa dok, og rĕk kwaj vesa geving in buk dus rak.

Jon Kevu Gagek Ya Vu Kerisi-yi-alam Yu Nemadvahi-bevidek-luu

⁴ Sa Jon kevu gagek sĕnĕ yĕk vu Kerisi-yi-alam ham yu nemadvahi-bevidek-luu sĕn ham nedo ggĕp distrik Asia* aga. Anutu sĕn nedo gwĕbeng, geyĕ nedo vu nyĕdahis, geyĕ rĕk nam vu tamusĕn lo, losho yi ngaahur nivesa nemadvahi-bevidek-luu sĕn denare dus vu sĕa-los-arĕ lo, degevang semusemu los degevang beham ayomin gĕp revuh.

⁵ Log Yesu Kerisi mehĕ sĕn nenĕr Anutu yi gagek rangah nirĕp lo gevang semusemu los gevang beham ayomin gĕp revuh nabĕ saga geving. Yik yi sĕnĕ sĕn kedi rak mugin vu bedub tu hil arid aguu lo. Lob tu mehĕ-los-bengĕ bĕpata benĕgin alam-los-bengĕj pin vu dob sĕnĕ. Yĕ ahĕ neving hil, lob ripek hil ngaa nipaya pin ya rak nikĕk.

⁶ Vong behil atu Ama Anutu yi alam los yi alam sĕn nehako seriveng lo, in bĕ hil gevang huk vu yi. Om hil gako arĕ jak na vavunĕ rot, geniweĕk gĕp vu yi degwata los degwata. Yĕnon.

⁷ Ham gwengo rĕ! Rĕk nam los beggob,
lob mehĕnon pin mĕm yĕ rĕk degelĕ jak malaj.
Alam sĕn degelu yi rak kele los detul brĕm ya yi lo,
og rĕk degelĕ yi geving.
Lob mehĕnon pin vu dob rĕk deketul newaj
gedengu rot in yi.

Ēĕ-ĕ, sĕnĕ rĕk anon jak yĕnon rot.

⁸ In Mehĕbĕp Anutu nĕr bĕ, “Yik sengo hevong bengaa pin anon rak vu muginsĕn, log sĕk semu ngaa pin benivesa jak vu tamusĕn.” Yik yi sĕnĕ sĕn yĕ nedo vu gwĕbeng, geyĕ nedo vu nyĕdahis, gerĕk nam vu tamusĕn lo. Nĕr nebĕ sĕnĕ, in niweĕk pin neggĕp vu yi.

Jon Lĕ Yesu Rak Mala

⁹ Sa Jon sĕn ham arimin sa, in Yesu yi alam sa ving ham lo. Sa nehako maggin ving ham, lob setu Anutu yi alam ving ham. Lob hil pin nare niweĕk lok ti benekerĕ maggin. Senĕr Anutu yi gagek rangah, log senĕr Yesu yi Bengĕ Nivesa rangah ving. Senĕr nebĕ sĕnĕ, lob deruuk sa bedevong beseyam nado kĕdu loo vuheng sĕn Patmos agi.

¹⁰ Lob lok Mehĕbĕp yi buk sĕn Soda lo, lob Anon Vabuung yam ggĕrin sa rot. Lob sa hangĕ mehĕti aye yam niweĕk ggĕp sa demig nebĕ sĕn avuuk ti,

¹¹ benĕr bĕ, “Ngaa pin sĕn gelĕ agi, og gekwevu dok na kapiya begwevong na vu Kerisi-yi-alam yu nemadvahi-bevidek-luu. Gwevong na vu Epesus, gena vu Smurna ga, na vu Pergamum ga, na vu Tuatira ga, na vu Sardis ga, na vu Piladelpia ga, na vu Laodisea.”

¹² Lob sehĕrin yah in bĕ galĕ mehĕ sĕn nenĕr gagek vu sa agi, lok tum sa halĕ ram sĕn desemu rak goor lo nemadvahi-bevidek-luu medo netum.

¹³ Lob sa halë mehöti nare loḵ ram saga vuheng atov. Ni nebë Mehönon Nalu, geröp tob adingsekë beggërin vaha, log vaḵu kabî goor loḵ newa.

¹⁴ Log yu og yu viis yô ni veroo rot nebë ahök nivîis, genebë beggob veroo, log mala gahis netum nebë nengwah leleksën.

¹⁵ Log vaha nepelibin nebë braas, lob malangeri benikapiik rot. Log sa hango aye nebë lûbek böpata dedun.

¹⁶ Nejom betuheng nemadvahi-bevidek-luu loḵ nema vesa. Gepaëp-yu-anil nevu vahi vahi ti, benevu rot bevare nesoo loḵ avi. Log mala netum nebë sën hes netum niwëëk rot lo.

¹⁷ Sa halë yi, lob sediik besevës beheto nahëp loḵ vaha nebë sën heljäng ti. Loḵ bë nema vesa raḵ sa genër bë, “Su gegöneng! Sa mehö muginsën los mehö tamusën yönon rot.

¹⁸ Sa nado malag-tumsën. Wirek sediik, rëḵ gwelë! Gwëbeng sa nado malag-tumsën degwata los degwata. Lob kii diiksën-yi los Nyëg-Nipayay-yi neggëp vu sa besetu ala menehegin.

¹⁹ Om kwevu ngaa pin sën gelë ggovek lo, los ngaa sën genelë gwëbeng agi, gengaa sën vongin berup agi geving.

²⁰ Gelë betuheng nemadvahi-bevidek-luu sën nedo loḵ sa nemag vesa lo, los gelë ram goor nemadvahi-bevidek-luu sagi, og sënëk tahutahu mu bedegwa nebë sënë: Betuheng nemadvahi-bevidek-luu sënë tahu Kerisi-yi-alam yu nemadvahi-bevidek-luu hir angër. Log ram nemadvahi-bevidek-luu sënë, og yiḵ tahu Kerisi-yi-alam yu nemadvahi-bevidek-luu.”

2

Yesu Nër Gagek Raḵ Kerisi-yi-alam Vu Epesus

¹ “Log kwevu gagek na vu Kerisi-yi-alam sën denedo Epesus agu hir angër nabë:

Mehö sën nejom betuheng nemadvahi-bevidek-luu loḵ nema vesa, gevare neyoh ram goor nemadvahi-bevidek-luu vuheng atov agi lo, vong gagek sënë yöḵ vu hong bë:

² Serak aggata pin sën genesepa loḵ lo ni. Geserak hong huk niwëëk sën genevong vu sa lo ni. Geserak ni bë nim wëëk bekwerë vanë los kwam vesa, genim nelëlin alam nij paya. Log alam vahi denër vu hong bë, ‘He alam sinarë ving’, rëḵ mu sir sagak sa sinarë yönon rë. Rëḵ ngo geseggi hir gagek begetök raḵ hir ngaa sën denevong lo degwa bë sir alam tetuhinsën mu.

³ Alam denelë bë genesepa loḵ sa arëg, lob denevong paya vu hong. Rëḵ mu ngo genare niwëëk begenekwerë maggin gesu nim tebö nerak rë. Besënëḵ serak ni.

⁴ Rëḵ mu sa gagek ti neggëp raḵ hong nebë: Wirek sën nahën genevong ving mewis lo, og ahëm neving sa pangsën, gaḵ gwëbeng og ma!

⁵ Wirek og genevong ngaa nivesa, rëḵ gevuu aggata saga ya gegeya gevës. Om kwam bo nah aggata sën genevong wirek lo begegwerin hong, log gwevong ngaa nabë sën gevong muginsën lo. Gaḵ nabë su gegwërin hong rë genama, og sëḵ natök nöḵ vu hong besebo hong ram vër.

⁶ Rëḵ mu huk nivesa ti sënë nahën neggëp vu hong: Genelë Nikolas yi alam hir ngaa nipaya sën denesepa loḵ lo paya. Lob yiḵ sa nehalë hir aggata saga paya ving nebë saga.

⁷ Nebë saga, om nabë mehöti nenga neggëp, og gengo gagek sën Anon Vabuung nër vu Kerisi-yi-alam lo megero! Mehöti sën kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin lo, og sëḵ ngoḡekin yi bega kele sën gevong behil medo malad-tumsën lo anon. Kele sën nare loḵ Anutu yi huk anon lo.”

Yesu Nĕr Gagek Raĭ Kerisi-yi-alam Vu Smurna

8 “Log kwevu gagek na vu Kerisi-yi-alam vu Smurna hir angĕr nabĕ:

Mehō muginsĕn los mehō tamusĕn sĕn diik wirek rĕĭ gwĕbeng nedo mala-tumsĕn ggōkin lo vong gagek sĕnĕ yōk vu hong bĕ:

9 Serak maggin los nivanĕ sĕn netōĭ vu hong lo ni, beserak ni ving bĕ devasap hōm ngaa-dob-yi rot gegenedo paya yōnon. Rĕĭ mu hong ngaa-yagek-yi ngahisekĕ neggĕp! Log serak gagek sĕn alam la denenĕr pelĕ rak hong lo ni. Alam sĕnĕ denenĕr sir bĕ sir degwa vu Yuda. Rĕĭ mu su degwaj vu Yuda yōnon rĕ, gaĭ Satan yō yi alam sir.

10 Nahub teka rĕ, lok ham rĕĭ gweko vanĕ, rĕĭ mu ham su newamin jak in ngaa saga. Ham gwengo rĕ! Satan rĕĭ naduu ham la na karabus in seggi ham. Lob ham rĕĭ gweko maggin los vanĕ noh vu buk nemadluho. Rĕĭ mu ngo gwevong geving rot, bena berup doĭ buk sĕn genadiik lo, lob mĕm sĕĭ gevong madub nivesa vu hong. Madub saga og yik sĕn gemedo malam-tumsĕn degwata lo.

11 Nebĕ saga, om nabĕ mehōti nenga neggĕp, og gengo gagek sĕn Anon Vabuung nĕr vu Kerisi-yi-alam agi! Nabĕ mehōti kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin, og diiksĕn sĕn netu luu lo su rĕĭ natōĭ vu yi rĕ, gaĭ rĕĭ nama verōĭ yi!”

Yesu Nĕr Gagek Raĭ Kerisi-yi-alam Vu Pergamum

12 “Log kwevu gagek na vu Kerisi-yi-alam sĕn denedo Pergamum agu hir angĕr nabĕ:

Mehō sĕn paĕp-yu-anil benevu malangeri genevu vahi vahi bevare nesoo lok avi lo, vong gagek sĕnĕ yōk vu hong bĕ:

13 Serak hong nyĕĭ ni bĕ Satan tu mehō-los-bengō benevong yi huk loĭ. Rĕĭ genejom sarĕĭ ahon niwĕĕk gayom neyam timu vu sa, gesu genelah sarĕĭ vun rĕ. Yōnon, wirek og Antipas nenĕr sa gagek rangah benedo ving ham. Yō nesepa loĭ sayeg yōnon rot. Lob desis yi mediik loĭ hong nyĕĭ sĕn Satan tu mehō-los-bengō benevong yi huk loĭ lo. Log loĭ buk sĕnĕ ving, og su gelah sarĕĭ vun rĕ.

14 Rĕĭ mu sa gagek la neggĕp rak hong bĕ: Hong mehō la vu Pergamum denejom Balaam yi aggata ahon niwĕĕk. Balaam yi aggata lo nebĕ sĕnĕ: Tato aggata-tetuhinsĕn-yi vu Balak in bĕ tetuhin alam Israel begevong bengaa nipaya kepĕ sir. Lob Balak vong balam Israel degga reggu sĕn alam vahi denesis medetung tu seriveng vu anutu-kuungsĕn lo, gevong bedenevong baggĕb ving.

15 Log yik hong alam la ving denejom Nikolas yi alam hir gagek nipaya ahon niwĕĕk rot.

16 Om gegwĕrin hong. Gaĭ nabĕ nama, og teka rĕĭ sa hevongin nōk vu hong begevong begō vu alam nijpaya saga jak paĕp-yu-anil sĕn vare nesoo loĭ savig agi.

17 Om nabĕ mehōti nenga neggĕp, og gengo gagek sĕn Anon Vabuung nĕr vu Kerisi-yi-alam agi megero! Nabĕ mehōti kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin, og sĕĭ bo nos-yagek-yi sĕn nahĕn neggĕp vunsĕn gwĕbeng agi vu yi, log sebo gelōng veroo ti vu yi. Sa ĩevu ggev mewis rak gelōng sĕnĕ, lob mehō ngwĕ su rĕĭ jak ggev sĕnĕ ni rĕ. Gaĭ yik mehōti sĕn rĕĭ geĭo gelōng lo yō timu rĕĭ jak ni.”

Yesu Nĕr Gagek Raĭ Kerisi-yi-alam Vu Tuatira

18 “Log kwevu gagek na vu Kerisi-yi-alam vu Tuatira hir angĕr nabĕ:

Mehō sĕn mala gahis netum niwĕĕk ata nebĕ nengwah leleksĕn, gevaha nebĕ braas beyō medo nepelibin lo vong gagek sĕnĕ yōk vu hong bĕ:

19 Serak ngaa pin sĕn genevong lo ni. Serak ni bĕ ahĕm neving alam, log ayom neyam timu vu sa, gegenevong huk pin in bĕ dok vu mehōnon. Serak ni bĕ genare niwĕek in maggin pin sĕn netōk vu hong lo. Serak aggata sĕn genesepa loĵ mugin lo ni bĕ nivesa. Log sĕn gwĕbeng agi, og nivesa raĵ ya verōk yi rot.

20 Rĕk mu sa gagek sĕnĕ neggĕp rak hong bĕ: Genevong bavĕh ti nebĕ Yesebel nedo ving hong. Avĕh sĕnĕ nenĕr bĕ yi avĕh-nenĕr-gagek-rangahsĕn, rĕk mu ma genetahu sa hur lo bĕ desepa dok baggĕb, gedega reggu sĕn denetung netu seriveng vu anutu-kuungsĕn lo. Lob netetuhin sir rak ngaa nebĕ sĕnĕ.

21 Rĕk sa hevongin bĕ gĕrin yi, om sĕn sa nehalĕ yi mu genedo buk la, rĕk ma genilĕl bĕ su gĕrin yi begeruu demi vu yi baggĕb sĕnĕ rĕ.

22 Om gwengo rĕ! Sĕk gevong bavĕh sĕnĕ navi gesang rot, log ni jak bōpata bena megĕp jak yi reek hus ading rot. Log maluh lo sĕn denevong baggĕb vu yi lo, nabĕ su degĕrin sir bedegeruu demij vu ngaa sĕn avĕh nevang lo rĕ, og sĕk bo vanĕ bōpata los maggin vu sir.

23 Log sengis nalu lo medenadiik geving. Sĕk gevong nabĕ sĕnĕ, lob mĕm Kerisi-yi-alam pin rĕk deĵak ni nabĕ sa neseggi mehōnon pin kwaj los ayoj menehero. Gedeĵak ni nabĕ sĕk bo nyĕvewen dok nah vu ham ti ti lo nirōp noh vu ngaa sĕn ham nevang lo.

24 Rĕk gwĕbeng sa bĕ nanĕr vu ham Tuatira vahi sĕn ham su nesepa loĵ gagek nipaya agi rĕ lo nabĕ: Ham su nesepa loĵ rĕ geham su kwamin netōk rak ngaa sĕn denenĕr bĕ Satan yi gagek vunsĕn los degwa lo rĕ, om sa su rĕk gevong huk bōp ngwĕ vu ham rĕ.

25 Rĕk ngaa nivesa pin sĕn ham nejom lo, og ham ngo najom ahon niwĕek rot bena berup dok buk sĕn sa natōk nom lo.

26 Nabĕ mehōti kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin, gesepa dok sa aggata rot bena berup dok sĕn yi buk nama na lo, og sĕk gevong arĕ bōp vu yi benatu alam-yu-ngwĕ alaj—

27 ‘Lob rĕk najom aĕn dus ti begegin sir jak nabĕ sĕn mehōti sis dĕg soĵek lob puvin teka teka.’

Huk sĕn sevo vu yi agi, og yiĵ nebĕ huk sĕn Amag vo vu sa in bĕ sa gĕgin mehōnon lo.

28 Lob sĕk bo betuheng Majelĕĕ vu yi,

29 om nabĕ mehōti nenga neggĕp, og gengo gagek sĕn Anon Vabuung nĕr vu Kerisi-yi-alam agi megero!”

3

Yesu Nĕr Gagek Rak Kerisi-yi-alam Vu Sardis

1 “Log kwevu gagek na vu Kerisi-yi-alam sĕn denedo Sardis agu hir angĕr nabĕ:

Mehō sĕn ko Anutu yi ngaahur nivesa nemadvahi-bevidek-luu, gejom betuheng nemadvahi-bevidek-luu lok nema lo vong gagek sĕnĕ yōk vu hong bĕ: Serak ngaa pin sĕn genevong lo ni. Denenĕr hong bĕ: ‘Kerisi-yi-alam yu ti sĕnĕ nedo mala-tumsĕn’, rĕk ma gegetu heljĕng rak.

2 Om kwedi jak bemalam natum! Hong aggata pin sĕn nahĕn neggĕp bevongin nadiik na lo, og gebo gadu dok. In ngaa pin sĕn genevong lo, og sa su halĕ ti meneggĕp nirōp rot vu sa Anutu mala rĕ.

3 Wirek gengo Bengō Nivesa sĕnĕ, lob geĵo yōk vu hong ggovek ya los kwam vesa. Om kwam bo nah gōkin megenajom gagek saga ahon beĵegwĕrin hong. Nabĕ su kwedi malam natum rĕ, og sa hevongin natōk

nök vu hong nabë alam sën deneyök hodek lo, log hong rëk dugin buk sën sëk natök nök vu hong lo.

⁴ Rëk mu hong alam Sardis la, og yö denahën denedo gesu denevong behir tob ningöhek neraç rë. Om sir sënë rëk dejöp tob veroo mewis behe los ana dok ti, in sir alam yohvu.

⁵ Nabë mehöti kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin, og sëk jöp tob veroo nabë sënë dok yi, log sa su rëk jesöö arë na dok kapiya-mala-tumsën-yi rë. Gaç sëk nanër arë rangah jak Amag losho yi angër lo malaj.

⁶ Om nabë mehöti nenga neggëp, og gengo gagek sën Anon Vabuung nër vu Kerisi-yi-alam agi megero!"

Yesu Nër Gagek Raç Kerisi-yi-alam Vu Piladelpia

⁷ "Log kwevu gagek na vu Kerisi-yi-alam vu Piladelpia hir angër nabë:

Mehö vabuung sogek, sën nevong yoh vu yi gagek besu netetuhin rë lo, negin Davit yi kii sën Yerusalem mewis yi lo. Lob netahinin reping, gemehöti su yoh vu bë behii nah rë. Log nevehii reping, lob mehöti su yoh vu bë tahinin gökin rë. Mehö sënë vong gagek yök vu hong bë:

⁸ Seraç ngaa pin sën genevong lo ni. Om gwelë rë. Sa hebë veluung avi meggëp netök lok malam, lob mehöti su yoh vu bë rëk behii nah rë. Seraç ni bë nim wëek teka mu, rëk genesepa lok sa gagek, gesu genelah sarëg vun rë.

⁹ Log geraç alam sën Satan yi alam sir agi nij bë denenër sir bë sirek alam Yuda. Rëk mu ma! Sir su Yuda rë. Gaç sir alam gagek tetuhinsën. Om gwengo rë! Sëk gevong balam saga nam depetev medegëp dok malam, log dejak ni nabë sahëg neving hong.

¹⁰ Ngo genesepa lok sa gagek, lob ngo genare niwëek in ngaa maggin pin sën netök vu hong lo. Nebë saga, om sengo rëk malagin hong rot, lob seggisën sën rëk berup beseggi alam pin noh vu dob pin lo su rëk natök vu hong rë.

¹¹ Sëk natök nök vu hong pevis. Om ngaa sën geko vorot lo, og ngo pasang genapiik vu niwëek. In tum rëk degeko hong madub-kesuusën-yi vër medebo vu mehö ngwë.

¹² Nabë mehöti kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin, og sëk barah yi nabë mudeng in gadu sa Anutu yi dub vabuung ahon. Lob su rëk gevuu dub vabuung gegeto menah dobnë gökin rë. Gaç rëk nama verök yi. Sëk kevu sa Anutu arë jak yi, los sa kevu sa Anutu yi nyëg arë jak yi. Nyëg böp sagi og yik Yerusalem mewis sën sa Anutu rëk gevong megevuu yagek geduk nam lo. Log sëk kevu sengo arëg mewis jak yi geving.

¹³ Om nabë mehöti nenga neggëp, og gengo gagek sën Anon Vabuung nër vu Kerisi-yi-alam agi megero!"

Yesu Nër Gagek Raç Kerisi-yi-alam Vu Laodisea

¹⁴ "Log kwevu gagek na vu Kerisi-yi-alam vu Laodisea hir angër nabë:

Mehö gagek anon degwa sën nenër Anutu yi gagek pin niröp los nenër gagek yönon mu yoh vu buk pin lo vong gagek sënë yök vu hong. Ngaa pin sën Anutu tung lo degwa yi, benër bë:

¹⁵ Seraç ngaa pin sën genevong lo ni. Seraç nim bë su ayom nikul* rë, gesu ayom niķerus rë. Gaç bë mëm ngo gemedo nikul ma gemedo niķerus los dahis og mëm!

¹⁶ Rëk ma gegenedo vuheng atov, geyik ayom niķerus mahen teka mu. Gaç su ayom niķerus rot rë, gesu ayom nikul rot rë. Om sëk namutek hong nom in avig.

* **3:15:** Sën nër bë ayoj su nikul gesu niķerus rë lo, og nër bë su denelëin Kerisi ya yönon rë, gesu denepiik vu yi yönon rë, gaç denedo vuheng atov.

¹⁷ Log genenēr nebē sēnē, ‘Sa monē ngahisekē, gesa ngaa ngaa ngahisekē nedo. Sa su narak vu in ngaa ti rē.’ Rēk mu ma, gegenedo paya verōk yi, beyoh vu bē alam kwaj paya in hong. Gerak vu in ngaanon rot, gemalam kenod, gegenedo ahēm tōksēn, gengo genedo dug dug in hong.

¹⁸ Nebē saga, om sebo kwa sēnē vu hong: Mak mēm gebago goor sēn nengwah gga lob tu mewis bemalangeri rak lo vu sa, lob mēm rēk gegerek ngaanon-yagek-yi. Log gebago tob veroo vu sa in kwebu navim jak, in su ahēm natōk vu alam benim namum. Gegebago marasin vu sa in gwetung doḡ malam, in malam natum begwelē nyēḡ.

¹⁹ Nabē sahēḡ neving alam, og sa navo gagek rak sir benesesor hir aggata. Om kwam bo hong beḡegwēr in hong yōnon.

²⁰ Gwelē! Sa nare bayeg nerak genavosek, om nabē mehōti gengo sayeg betatekin ayo, og sēk doḡ na vu yi bemedo geving yi. Lob sēk ga nos geving yi, gega nos geving sa.

²¹ Nabē mehōti kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin, og sēk ngoḡekin yi bemedo geving sa jak sa sēa-los-arē, nabē sēn sa kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin wirek, lob sa nado ving Amag rak yi sēa-los-arē agi.

²² Om nabē mehōti nenga neggēp, og gengo gagek sēn Anon Vabuung nēr vu Kerisi-yi-alam agi meḡero!”

4

Denedudeḡ Vu Anutu Vu Yagek

¹ Sēnē ggovek, log sa halē veluung avi ti ggēp netōk vu yagek. Lob mehōti sēn sa hanḡo aye wirek nebē avuuk nesu lo nēr vu sa ggōkin bē, “Gejak nam vavunē sēnē rē, loḡ mēm sēk tato ngaa pin sēn rēk natōk nam vu tamusēn lo vu hong.”

² Lob Anon Vabuung verup ggēr in sa niwēek avuti, lob sa halē sēa-los-arē ti nedo yagek, lob Mehō lo rak nedo sēa sēnē.

³ Sa halē Mehō sēn nedo rak sēa agi ni nebē ḡelōng sekwahek veroo malangeri los ḡelōng kōk rubi, log marubggii ti varah tetup loḡ yi sēa, lob sa halē gemedo nepelibin nebē ḡelōng nimewis emeral.

⁴ Log sēa-los-arē mehōdahis-bevidek-lubeluu nedo tetup loḡ sēa-los-arē bōp sēnē, lob alam ggev mehōdahis-bevidek-lubeluu rak denedo sēa sagi. Ggev lo sēnē derōp tob veroo, gedetung madub goor rak yuj.

⁵ Davēs nevēr rak sēa-los-arē sēnē menejēh ya, log dedun nerak, gevaḡuvek netetap. Log detagḡi dee nemadvahi-bevidek-luu mevare denetum loḡ sēa sēnē mala. Nengwah sēnē og yik Anutu yi ngaaḡur nivesa nemadvahi-bevidek-luu.

⁶ Log ngaa ti nebē loo benedo lok sēa-los-arē sēnē mala. Ni nebē garas malangeri soḡek sēn denenēr arē nebē kristel lo bemala rangah rot.

Log ngaa lubeluu denedo malaj-tumsēn medenedo loḡ vuheng, lob detetup loḡ sēa-los-arē sēnē medenare, gemalaj ḡahis ngahisekē vunin malaj los yuj gemu.

⁷ Ngaa sēn nedo mala-tumsēn netu muginsēn ni nebē reggu bōp layon. Log ngaa sēn netu luu ni nebē burmakau maluh bōp ti. Log ngaa sēn netu lōo mala nebē mehōnon. Log ngaa netu lubeluu ni nebē tuḡ bōpata sēn nevēēng vavunē lo.

⁸ Ngaa lubeluu sēn denedo malaj vesa lo banisej nemadvahi bevidek ti ti yoh vu sir. Log malaj ḡahis ngahisekē nedo ggēr in anoj pin gebanisej pin ving. Lob denevong raro buk gerangah bē:

“Niwēek pin neggēp vu Mehōbōp Anutu. Yi mehō vabuung, yi mehō vabuung, yi mehō vabuung. Yō nedo wirek, benedo ḡwēbeng, gerēk nam.”

Gesu denesewah rë.

⁹ Ngaa la sën denedo malaj-tumsën agi, denenër Mehö sën nedo rak sêa-los-arë benedo mala-tumsën degwata los degwata lo rangah. Log deneko arë rak, gedenepisah in yi, gayoj nefee yi vu yi. Log yoh vu buk, og yik ngaa lubeluu sën denedo malaj-tumsën agi denevong raro nebë sënë.

¹⁰ Lob alam ggev mehödahis-bevidek-lubeluu sën denepetev medeneggëp lok Mehö sën nedo rak sêa lo mala medeneko yi rak. In Mehö sënë nedo degwata los degwata.

¹¹ Log denetë hir madub goor ya meto nedo lok mala, gedenenër bë:
“Oo Mehöböp, he Anutu hong.

Geyoh vu rot bë alam pin denanër nim wëëk rangah,
los degeko arëm jak,
gedegurek nim wëëk babu.

In ngo getung ngaa pin.

Ngo getung ngaa yoh vu kwam,
lob anon rak,
lob ngaa pin sagi nedo rot begwëbeng.”

5

Jon Lë Kapiya Ti Sën Dejegwi Rak Kele Niķegwi Bemir Rot*

¹ Log sa halë Mehö sën nedo rak sêa-los-arë lo jom kapiya ti lok nema vesa, begagek neggëp rak vahi vahi. Log devevir bedemir rak kele niķegwi* lok len nemadvahi-bevidek-luu, bekanak rak neggëp kele niķegwi*.

² Log sa halë angër los niwëëk ti genetahi böpata bë, “Mehö re yö nivesa rot, beyoh vu bë napuvin kele niķegwi* in kapiya sën agi gegepuh-a?”

³ Rëķ mehö ti su nivesa menedo yagek, ma nedo dob, ma nedo dob gebinë, in bë gepuh kapiya sënë benatevin rë.

⁴ Sa halë gesu detök vu mehöti beyoh vu bë gepuh kapiya sënë genatevin rë. Lob sayog maggin besesu rot.

⁵ Rëķ ggev ti nër vu sa bë, “Su gengu! Gaķ gwengo rë! Reggu böp layon sën yi degwa vu Yuda geverup lok Davit-yi-mewis nebë sën megen neggol lok kele degwa lo nedo. Mehöti sënë kesuu Satan los ngaa dob yi pin. Om yi sënë yoh vu bë rëķ napuvin kele niķegwi* nemadvahi-bevidek-luu sagi na in kapiya sënë gegepuh.”

Jon Lë Sipsip Nalu

⁶ Log sa halë Sipsip Nalu ti nare, rëķ ni nebë sën desis mediik tu seriveng. Nare lok sêa-los-arë sënë gengaa lubeluu sën denedo malaj-tumsën agi losho alam ggev lo vuheng atov. Vis nemadvahi-bevidek-luu, gemala gahis nemadvahi-bevidek-luu. Mala gahis sagi og yik Anutu yi ngaahur nivesa nemadvahi-bevidek-luu sën Anutu vong sir ya meyoh vu dob pin lo.

⁷ Lob mëm Sipsip Nalu sënë ya meķo kapiya sënë lok Mehö sën nedo rak sêa-los-arë lo nema vesa.

⁸ Ko kapiya sënë ggovek ya, log ngaa lubeluu sën denedo malaj-tumsën agi losho alam ggev mehödahis-bevidek-lubeluu sënë depetev medeneggëp lok Sipsip Nalu mala. Alam ggev pin deķo ngaa-sengii-yi ni nebë gita, los gabum goor yoh vu sir pin. Log kabang reggu nivesa pup gabum pin ayoj. Yik sënëķ Anutu-yi-alam hir jomraksën.

⁹ Log devong raro mewis ti nebë:

“Geyoh vu rot bë gwëķo kapiya
beģenapuvin kele niķegwi* sën negģerin lo.
In desis hong meģediik tu seriveng,
lob gebago mehönon yom vu Anutu rak nim kōķ.

Yönon, gebago alam loḵ mehōnon degwaj pin,
gelok ayej ti ti pin,
gelokḵ dob ti ti pin.

¹⁰ Gevevong bedetu hil Anutu-yi-alam-deneḵo-seriveng
los detu yi alam-los-bengōj
in denatu ala bedegegin dob.”

Deko Sipsip Nalu Arē Raḵ

¹¹ Log sa malaḡ yah nelē, lob sa hango angēr ngahisekē rot ayej. Sir ngahisekē rot nebē sēn andet milion (100,000,000) gengahisekē rot rak neggēp mehōmehō medenare tetup sēa-los-arē sēnē gengaa la sēn denedo malaj-tumsēn lo los alam ggev.

¹² Log devong raro böpata bē:
“Sipsip Nalu sēn desis mediik tu seriveng lo,
yoh vu rot bē geko arē böpata rot,
gengaa nivesa vesa pin, gekwa nivesa, geniweēk böpata.
Yi yō yoh vu rot bē mehōnon pin degeko arē jaḵ,
gedenanēr niweēk los arē böpata rangah,
gedenapisek in yi.”

¹³ Log sa hango ngaa aggagga pin sēn Anutu tung lo ayej raḵ ving. Ngaa sēn denevēng ggēp yagek babu lo, gengaa sēn deneyoh dob lo, gengaa sēn deneggevek dob gebinē lo, gengaa sēn deneggēp loḵ loo lo, bayej raḵ medenēr bē:

“Mehō sēn nedo raḵ sēa-los-arē lo luho Sipsip Nalu,
hil gaḵo luho arēj jaḵ na vavunē, barēj böp rot,
genij ḵapiik los nij weēk gēp degwata los degwata!”

¹⁴ Log ngaa lubeluu sēn denedo malaj-tumsēn lo deyogekin bē, “Yönon!” Lob alam ggev depetev medeneggēp loḵ luho malaj medeneḵo arēj raḵ.

6

Sipsip Nalu Puvin Ḵele Niḵegwi Nemadvahi-bevidek-ti Vēr In Ḵapiya*

¹ Log sa halē Sipsip nalu nejom ḵapiya sēn ḵele niḵegwi* nemadvahi-bevidek-luu jegwi ahon lo, lob puvin ti ya. Lob sa hango ngaa sēn denedo malaj-tumsēn lo ti vengwēng, lob aye vong bē vaḵuvek tetap, benēr bē, “Genam!”

² Log sa malaḡ yah loḵ pevis besa halē hoos veroo ti, lob mehōti sēn raḵ nedo lo ḵo vasōl. Detung madub ti ni nebē madub sēn denevong vu alam sēn denevong begō medenekesuu lo raḵ yi. Log ya raḵ, lob vong begō mekesuu, lob yō arē in bē kesuu begō ngahisekē.

³ Log Sipsip Nalu puvin ḵele niḵegwi* sēn netu luu lo, lob sa hango ngaa sēn denedo malaj-tumsēn lo ngwē sēn netu luu lo nēr bē, “Genam!”

⁴ Lob hoos ngwē verup beniviis kōk. Lob mehō sēn raḵ nedo lo ḵo niweēk böpata rot in bē geko māmer vēr in alam vu dob gedengis sir vewen vewen medenadiik. Nebē sēnē om devo paēp-yu-anil böpata ti vu yi in bē gevong huk sēnē.

⁵ Log Sipsip Nalu puvin ḵele niḵegwi* ngwē sēn netu löo lo, lob sa hango ngaa sēn denedo malaj-tumsēn lo ti sēn netu löo lo nēr bē, “Genam!” Lob sa malaḡ yah loḵ pevis besa halē hoos veriik ti. Lob mehō sēn raḵ nedo lo ḵo ngaa veviisēn sēn hil galē maggin jaḵ lo ti loḵ nema.

⁶ Lob sa hango gagek ti yam loḵ ngaa lubeluu sēn denedo malaj-tumsēn agi vuheng benēr bē, “Gebago alam hir huk jak nos yō meris mu. Gvevong nos wit* dēg mahen teka sēn noh vu buk timu lo doḵ nah hir huk buk timu yi.

Log gwevong nos barli* dëg mahen teka löö mu doḵ nah hir huk buk timu yi. Rëḵ mu su gebasap wël* sën denevesi nos raḵ lo los wain!”

⁷ Log Sipsip Nalu puvin kele nikegwi* sën netu lubeluu lo, lob sa hango ngaa sën denedo malaj-tumsën lo ti sën netu lubeluu lo nër bë, “Genam!”

⁸ Log sa malag yah, lob sa pevis behalë hoos nisangsang ti. Log mehö sën raḵ nedo lo arë nebë Diiksën. Lob Alam-diiksën-hir-nyëḵ ketivin yi beneyam. Lob luho deḵo nij wëëḵ böpata rot yoh vu bë debasuh alam vu dob na yu lubeluu bedengis yu ti. Luho rëḵ dengis sir jak begö medenadiik, gejak meyip, gejak niraksën aggagga, gejak reggu bemën aggagga.

⁹ Log Sipsip Nalu puvin kele nikegwi* sën netu nemadvahi lo, lok sa halë alam heljäng la anoj nedo Anutu yi jepö degwa. Alam sënë dejom Anutu yi gageḵ ahon niwëëḵ wirek bedenener rangah, lob alam sën denelë sir paya lo desis sir medediik.

¹⁰ Lob anoj sënë denër böpata ya bë, “Oo Mehöböp sën getu he alamin lo, genedo vabuung, gehong aggata pin niröp rot! Nangërek rëḵ mëm gwevong gageḵ vu mehönön pin sën denedo vu dob agi begebo doḵ nah he nimin köḵ vu sir-a?”

¹¹ Lok devo tob veroo ading lok yah sir ti, log denër vu sir bë, “Ham najom ham ahon bemedo dus teka geving rë. Gedengis ham vahi sën yik ham nevong huk timu lo los ham arimin sën Kerisi-yi-alam lo vahi geving nabë sën desis ham agi. Balam sën Anutu ggooin sir raḵ lo pin degoveḵ na rë. Lok mëm Anutu rëḵ bo doḵ nah ham nimin köḵ.”

¹² Log Sipsip Nalu puvin kele nikegwi* sën netu nemadvahi-bevideḵ-ti lo, lob sa malag yah lok sa halë gejemapi böpata ggee raḵ dob. Log hes ggërin yi bemalakenu raḵ nebë sën tob veriik. Log kwev mala köḵ lok los dahis nebë hil nid köḵ.

¹³ Log betuheng vu yageḵ depelubin medeyam dob nebë sën sang neggee rak kele banon nerurin to lo.

¹⁴ Log yageḵ mala maya nebë sën devevir kanyë in denaduu na. Log kedu pin los kedu loo vuheng devuu bej gedesejun medeneya.

¹⁵ Log alam-los-bengöj vu dob los alam böp böp, galam-begö-yi alaj sën denegin sir lo, galam-los-bengöj ggoreksën, galam los nij wëëḵ, galam pin sën alaj debago sir medetu hir ngaa meris lo, galam pin sën yö denegin sir lo, og sir pin devun sir medenedo loḵ waak jeggjin jeggjin vu dob gebinë, gedenedo loḵ pekë len loḵ kedu babuj.

¹⁶ Lob denetahi vu kedu pin los gelöng bë, “Ham kwedub benam jak medo he begwërin he in Mehö sën raḵ nedo sëa-los-arë agu luho Sipsip Nalu, in luho ahëj sengën.

¹⁷ In luho hir buk böpata sën ahëj sengën medebo doḵ nah ngaa nipaya nyëvewen lo gwëbeng töḵ yam ggoveḵ ya, lob re yoh vu bë bare mekesuu ngaa sënë?”

7

Anutu Yi Alam Israel 144,000 Rëḵ Demedo

¹ Ngaa pin sënë ggoveḵ, log sa halë angër lubeluu denare loḵ dob nenga lubeluu, bevare denejom dob yi sang lubeluu ahon in bë su degevë dob, ma degevë loo, ma degevë kele rë.

² Log sa halë angër ngwë vu sën hes mala neverup lo merak meyam. Ko Anutu sën nedo mala-tumsën lo yi kanak sepa, log tahi ya niwëëḵ vu angër lubeluu sën deḵo niwëëḵ böpata rot in debasap dob los loo lo bë,

* 6:6: Nos mahen ti nebë padi los wit, rëḵ mu yö agga ngwë teka

3 “Ham su pevis megwewong paya vu dob, ma loo gekele lu nгаа rĕ. Gak he gebĕ he Anutu yi ҡanaҡ jaҡ yi hur lo dabaj namuġin rĕ, loҡ mĕm ham gwewong.”

4 Log sa hango alam sĕn deneko ҡanaҡ raҡ dabaj lo bĕ sir 144,000 deyam vu alam Israel degwaj pin.

5 Sir 12,000 vu Yuda yi mewis,
log sir 12,000 vu Ruben yi mewis,
log sir 12,000 vu Gat yi mewis,

6 log 12,000 vu Aser yi mewis,
log sir 12,000 vu Naptali yi mewis,
log sir 12,000 vu Manase yi mewis,

7 log sir 12,000 vu Simeon yi mewis,
log 12,000 vu Levi* yi mewis,
log sir 12,000 vu Isakar yi mewis,

8 log 12,000 vu Sebulun yi mewis,
log sir 12,000 vu Yosep yi mewis,
log sir 12,000 vu Benyamin yi mewis.

Besir pin deko Anutu yi ҡanaҡ raҡ dabaj.

Alam Yu Bĕpata Rot Dejom Raҡ Vu Anutu

9 Nгаа pin sĕnĕ ggovek, log sa malag yah. Lob sa halĕ alam ngahisekĕ rot desupin sir medenedo, rĕk mu mehĕti su yoh vu bĕ natevin sir rĕ. Alam sĕnĕ deyam vu mehĕnon pin, gedeyam vu dob pin, gevu mehĕnon degwaj ti ti lo pin, gevu ayej agga ti ti lo pin. Beyam denare sĕa-los-arĕ mala ggĕp Sipsip Nalu mala. Derĕp tob veroo adingsekĕ, gedeko ҡapah bĕk ris loҡ nemaj,

10 gedereseeh rur bĕ:

“Hil gaķo Anutu sĕn nedo raҡ sĕa-los-arĕ lo luho Sipsip Nalu arĕj jaķ.

In luho deķo hil yom lob gwĕbeng hil nado nivesa!”

11 Log angĕr pin denare tetup sĕa-los-arĕ los alam ggev losho nгаа lubeluu sĕn denedo malaj-tumsĕn lo ving. Lob depetev medeneggĕp loķ luho malaj bedebĕ dabaj raķ dob gedeneķo Anutu arĕ rak

12 medenenĕr bĕ:

“Yĕnon rot!

Hil gaķo hil Anutu arĕ jaķ,

bĕhil nanĕr niwĕĕk los arĕ bĕpata rangah!

Kwa nivesa pin neggĕp vu yi,

lob hil kwad vesa vu yi behaķo arĕ raķ!

Arĕ bĕpata rot geyi Mehĕ niwĕĕk ata,

gengaa pin sĕnĕ yĕ neggĕp vu yi degwata los degwata!

Yĕnon rot!”

Alam Sĕn Hir Nivanĕ Maya Gwĕbeng

13 Lob ggev ti loķ tepĕk vu sa bĕ, “Alam sĕn derĕp tob veroo agi maķ sir re lo? Deyam vu tena?”

14 Loķ senĕr yah vu yi nebĕ sĕnĕ bĕ, “Sa Mehĕbĕp, sak duġin. Gak mu mĕm hong mu ngo gerak ni.” Loķ nĕr yom ggĕkin vu sa bĕ, “Alam sĕnĕ deķo magġin los vanĕ bĕpata rĕk denare nij wĕĕk, om deripek hir tob loķ Sipsip Nalu niķoķ beveroo rak.

15 Nebĕ sĕnĕ,

om sĕn denare Anutu yi sĕa-los-arĕ mala.

Lĕb denevong tavĕ vu yi buk gerangah loķ yi dub vabuung.

Gemeĕo sĕn nedo raķ sĕa-los-arĕ agi yĕ ti rĕk medo geving sir megeġin sir.

16 Su rĕk denadiiķahĕj nah gĕkin rĕ,

gesu rĕk ayoj bev in bĕl nah gĕkin rĕ.

Hes su rēk beek dok navij rē,
gengaa ti su rēk bev jak navij rē.

¹⁷ In Sipsip Nalu sēn nedo rak sēa-los-arē lo rēk natu hir mehō sēn malain sir,
begeko sir na bēl veyē bedenatum bēl mala-tumsēn-yi.

Log Anutu rēk jevu malaj bēl,
gesu rēk dengu nah gökin rē.”

8

Sipsip Nalu Puvin Kele Nikegwi Sēn Netu Nemadvahi-bevidek-luu*

¹ Log Sipsip Nalu puvin kele nikegwi* sēn netu nemadvahi bevidek luu lo,
lob ngaa pin vu yagek deduj ma gesu denevengwēng rē yoh vu awa nyēngelē
ma ngaa ti.

² Ggovek lok sa halē angēr nemadvahi-bevidek-luu denare ggēp Anutu
mala, gedeneko avuuk nemadvahi-bevidek-luu lok nemaj yoh vu sir.

³ Log angēr ti verup nare lok Anutu yi jepō degwa. Lob ko gabum goor
gedevo kabang ngahisekē vu yi in besi seriveng bereggu nivesa berup na
tagwaweḷ dok Anutu-yi-alam pin hir jomraksēn. Besi seriveng jak Anutu yi
jepō sēn desemu rak goor yō meris menare lok Anutu yi sēa-los-arē mala lo,
in reggu na.

⁴ Lob kabang aru reggu nivesa sēnē los Anutu-yi-alam hir jomraksēn pin
devo sir vēr in angēr nema, gedeya vavunē beya deverup Anutu mala.

⁵ Lok angēr ko gabum-aru-reggu-nivesa-yi beko nengwah sēn ggēp nelelek
lo vu jepō bepup gabum, log tē luk ya dob. Log pevis bevaḷuvek tetap
bededun rak, lob davēs vēr meya, log jemapi ggee.

Angēr Lubeluu Devē Avuuk

⁶ Lob angēr nemadvahi-bevidek-luu sēn deko avuuk nemadvahi-bevidek-
luu lo dero sir in bē degevē.

⁷ Lob angēr muḡinsēn vē yi avuuk, lob hob lulanon los nengwah sarōmin
yi ving kōk bekeseh luk ya dob. Lob devo den lok dob los kele ya yu lōō, lob
nengwah gga dob yu ti, geḷele yu ti. Log vos ris ni mewis pin, og nengwah
gga ving.

⁸ Log angēr netu luu vē yi avuuk lob nengwah bōp ti nebē sēn kedu bōp
ti tum lok, beya meto meluk ya loo, lob vasuh loo ya lōō. Ti kōk rak nebē
mehōnon nij kōk geluu denedo nivesa.

⁹ Lob ngaa malaj vesa pin sēn deneggēp lok loo kōk agi dediik geyu luu
denedo nivesa. Log yag pin ving nebē saga, yu ti ya devong paya geloo rehōō
sir, geyu luu denedo nivesa.

¹⁰ Log angēr sēn netu lōō lo vē yi avuuk, lob betuheng bōpata ti tum lok
meluk vu yagek meya betum nebē dee sēn denetaggi lo, bevēs meya. Lob
vasuh bēl pin vu dob ya yu lōō. Vēs meto meluk ya bēl ata los bēl veyē yu ti
lob vong paya vu, geyu luu nahēn denedo nivesa.

¹¹ Denenēr betuheng sēnē arē nebē Marasin Nimengēēs, lob bēl yu ti sagi ni
mengēēs rak. Lob alam ngahisekē sēn denenum bēl agi, og sis sir medediik
ya.

¹² Log angēr sēn netu lubeluu lo vē yi avuuk, lob hes los kwev, gebetuheng
pin devasuh sir ya len lōō lōō. Lob lej ti ti malaj kenu lok yoh vu sir gelej luu
luu netum. Log devo den lok rangah ya lōō ving. Lob len ti mala vahis lok
ya verōk yi gelen luu og rangah. Log buk len ti yik mala vahis lok nebē saga
ving, gelen luu og betuheng los kwev denetum.

¹³ Log sa halē tug bōpata ti nevēēng menyoh yagek babu. Lob sa hangō
ngeek bē, “Wōp-o! Wōp-o! Wōp-o! Gēpin alam sēn denedo dob agi! In angēr

löö denahën bedenevongin bë degevē avuuk gemëm maggin natök nam vu mehönon!”

9

Angër Netu Nemadvahi Vë Avuuk

¹ Angër netu nemadvahi vë yi avuuk, lob sa halë gebetuheng ti kehulek vu yagek metök meyam dob. Lob devo kii asoreng böpata sën adingsekë rot lo yi vu yi.

² Tahinin asoreng sënë, lob aru rak verup nebë sën nengwah böpata ti aru. Lob aru sën rak verup asoreng agi bom hes los nyëk bemala vahis lok.

³ Lob gab ngahisekë nebë sepaak devo sir vër in aru sënë gedeluk ya dob. Lob nij wëek nebë veveeyagek böp nij wëek medenevong ri rak mehönon.

⁴ Rëk deko gagek bë su debasap vos ris ma ngaa nimewis aggagga sën nekip vu dob agi, ma kele ti rë. Gaç mëm dekevoH alam sën Anutu yi kãnak su neggëp rak dabaj rë lo na,

⁵ gedebo vanë vu sir nabë sën veveeyagek böp. Denegga mehönon medenevo vanë vu sir lo noh vu kwev nemadvahi, rëk mu su dengis mehönon medenadiik.

⁶ Dok buk sënë og mehönon rëk desero aggata diiksën yi, rëk nama gesu rëk denatök jak rë. Rëk ahëj geving nabë denadiik, rëk mu diiksën rëk beya in sir.

⁷ Sa halë sepaak lo nij nebë hoos sën denero in bë na degevong begö jak lo. Log detung ngaa ti nebë madub goor rak yuj, log malaj nebë mehönon malaj.

⁸ Log yuj belek ading nebë avëh yuj, genevuj nebë reggu böp layon nevuj.

⁹ Log devanuh aën ahë petes ggërin newaj nebë kelenavi, gebanisej nekelö böpata nebë sën hoos denedadü karis ngahisekë medeneserög medeneya begö lo.

¹⁰ Log husej nebë veveeyagek hus. Lob hir begö sën degelu mehönon jak lo neggëp husej, om rëk degelu mehönon jak noh vu kwev nemadvahi benavij gesang böpata.

¹¹ Hir mehö-los-bengö og yik angër sën negin asoreng sën luk meya rot gahë degwa ma lo. Denenër angër sënë arë lok Hibru ayej bë Abadon, geGrik ayej nebë Apolyon. Log hil pekwë dok ayed nabë Mehö-kevohsën-ngaa-pin.

¹² Maggin böp muginsën yi ggovek ya, geham gwengo rë! Maggin luu nahën neggëp bevongin natök nam.

Angër Netu Videk-ti Vë Avuuk

¹³ Log angër netu videk-ti vë yi avuuk, lob sa hangö mehöti aye yam lok vis lubeluu sën denedo jepö goor nyëketu lubeluu benedo lok Anutu mala lo.

¹⁴ Benër yam vu angër sën nejom avuuk netu videk-ti lo bë, “Kwevelekin angër lubeluu sën deduu sir rak sëng medenedo bël ata Yupretis lo vër medena.”

¹⁵ Lob kevelekin angër lubeluu sënë vër in bë na debasuh mehönon na yu löö, lob dengis yu ti medenadiik. Detung angër lo sënë wirek, bemedo degenin hes mala sënë los buk sënë, gekwev sënë, geyik ta sënë, in bë degevong hir huk sënë.

¹⁶ Lob sa hangö bë hir alam-begö-yi sën denerak hoos lo sir yoh vu 200 milion.

¹⁷ Lob sa nig nebë sën sa pesep behalë hoos lo sënë los alam sën denerak lo. Deröp ngaa nebë kelenavi ggërin newaj, benikök nebë nengwah leleksën, geniraru nebë yagek, genisangsang nebë ahok kedë. Geyuj nebë reggu böp layon. Lob nengwah daggen los aru, gegelöng salpa* sën netum lo, rak verup avij begelu yi meya.

18 Lob desis mehōnon sēn devasuh raḵ yu löö lo yu ti raḵ ngaa nipaya löö sēnē medediik. Yik nengwah daggen los aru ga, gelōng salpa* sēn tum berak deverup hoos avij lo.

19 Hoos sēnē nij wēek neggēp ggēp avij los husej. Husej nebē nyēl geyuj neggēp medenegga mehōnon rak.

20 Rēk mu mehōnon vahi pin sēn su dediik raḵ ngaa nipaya löö agi rē lo, og su deggērīn sir bederuu demij vu ngaa sēn denesemu raḵ nemaj lo rē. Yōnon, su denevuu sēn denedudeḵ vu memō los anutu-kuungsēn sēn yō denesemu raḵ goor los seriva, gebraas los gelōng, gekele lo rē. Ngaa sēnē su deyoh vu bē degelē nyēg los degengo gagek, gedena rē.

21 Log mehōnon vahi sēnē denesis mehō la medenediik, gedenevong parahēk, gedenevong baggēb, gedenevgodeḵ ngaa jeggīn jeggīn, rēk su deggērīn sir mederuu demij vu ngaa sēnē ving rē.

10

Angēr Vo Ḷapiya MeJon Gga

1 Sēnē ggovek, log sa halē angēr niwēēk ata ti luk vu yaḡek meyam. Bom yi loḵ beggob, gemarubggii buu loḵ yu. Log mala netum nebē hes, gevaha netum nebē mudeng sēn nengwah gga bemedo netum raḵ lo.

2 Jom ḵapiya mahen teka loḵ nema, lob puh yi beneggēp. Log varah vaha vesa raḵ loo gevaha ḵēj nare raḵ dob.

3 Log vong aye bōpata nebē sēn reggu bōp layon nengeek lo, log vaḵuvek nemadvahi-bevidek-luu detetap bedevengwēng loḵ yō ayej.

4 Vaḵuvek nemadvahi-bevidek-luu sēnē devengwēng ggovek, lob sa hevongīn bē ḵevu ayej sēnē. Rēk sa hango mehōti nēr aye yam vu yaḡek bē, “Vaḵuvek nemadvahi-bevidek-luu sēn detetap lo hir gagek, og genajom ahon meyo ḡēp doḵ yum mu, gaḵ su ḡekwevu!”

5 Log angēr sēn sa halē genare raḵ loo los dob lo, varah nema vesa raḵ ya yaḡek,

6 genēr yōnon vavunē raḵ Anutu sēn nedo mala-tumsēn degwata los degwata lo arē. Yik Anutu sēnē sēn tung yaḡek los ngaa pin sēn denedo loḵ lo, getung dob los ngaa pin sēn denedo loḵ lo, getung loo los ngaa pin sēn deneggēp loḵ lo. Log angēr nēr bē, “Buk vongīn govek na pehi sēnē. Anutu su rēk ḡēgin nah ḡōkin rē.

7 Gaḵ nabē angēr netu nemadvahi-bevidek-luu gevē avuuk jaḵ ḡēp hus baye jaḵ, og Anutu rēk gevong beyi ngaa sēn neggēp vunsēn wirek lo anon jaḵ. Nabē sēn nēr loḵ Bengō Nivesa sēn vo vu yi hur-denenēr-ḡagek-rangahsēn lo wirek lo.”

8 Log mehō sēn aye yam vu yaḡek mesa hango lo, nēr vu sa ḡḡōkin bē, “Gena ḡweko ḵapiya sēn yō puh yi meneggēp loḵ angēr sēn nare raḵ loo los dob lo nema.”

9 Lob seya vu angēr mesenēr vu bē, “Gebo ḵapiya mahen teka saga vu sa.” Loḵ nēr vu sa bē, “Ḡweko nōk beḡegwa. Saga rēk nengēn rot vu avim nabē beggoh. Rēk mu ahēm ḵevus og rēk mengēēs vu.”

10 Angēr nēr ggovek, log sa haḵo ḵapiya mahen teka sēnē vēr loḵ nema beha. Lob nengēn rot loḵ savig nebē beggoh. Loḵ tum sa hengon ya, lob nimengēēs rot vu saḡēg ḵevus.

11 Lob denēr vu sa bē, “Genanēr Anutu yi gagek rangah nah ḡōkin jaḵ ngaa sēn rēk natōk vu alam ngahiseḵē vu dob ngahiseḵē, gayej ngahiseḵē, gevu alam-los-bengōj ngahiseḵē geving lo.”

11

Mehö Luu Denër Gagek

¹ Devo ngesing ti ni nebë atoheng vu sa in bë sa tahöö ngaa jak, gedenër vu sa bë, “Kwedi getahöö Anutu yi dub-vabuung-böp ayo vabuung los jepö, gegenatevin alam sën denesupin sir loķ lo geving.

² Rëķ mu dub-vabuung-böp yi telig sën neyom dobnë lo, og su getahöö, gak gwevuu menök gëp. In telig sagak alam dahis hir ngaa, om rëķ debarah vahaj dok nyëg vabuung böp Yerusalem na menoh vu kwev mehödahis-luu-bevidek-luu.

³ Lob sëķ bo niwëëķ böpata rot vu mehö luu, gegevong luho na denanër sa gageķ rangah. Luho rëķ degevëh bëëķ nabë tob, in detato vu alam nabë degërin sir nah vu Anutu log denanër sa gageķ rangah noh vu buk sën 1,260 agi.”

⁴ Luho nebë kele oliv* vaha luu. Log luho nebë ram luu bedenare loķ alam pin vu dob hir Mehöböp mala.

⁵ Nabë mehö la degevongin nabë degevong paya vu luho, og nengwah rëķ jak berup luho avij bega sir sën denelë luho paya lo. Yönon rot, mehöti bë gevongin nabë kevoh luho na, og rëķ nadiik jak ngaa sënë.

⁶ Luho nij wëëķ böpata rot neggëp beyoh vu bë degërin yageķ gehob nama noh vu buk sën luho denanër Anutu yi gageķ rangah lo. Log luho nij wëëķ böpata rot neggëp beyoh vu bë depekwë bël pin natu kōķ nabë mehōnon nij kōķ, gedebasap alam vu dob jak ngaa nipaya aggagga. Noh vu buk pin sën nabë luho kwaj bo nabë degevong lo, og luho deyoh vu bë degevong.

⁷ Luho degoveķ huk sën denanër Anutu yi gageķ rangah agi na, log mëm reggu bemën böpata ti rëķ vu asoreng sën luk ya rot gahë degwa ma lo, mejak nam vavunë belöoħo dengis sir. Lob rëķ kesuu luho bengis luho beluho denadiik.

⁸ Lob luho navij rëķ dok gëp nyëg böp sën hil nepeggirin gageķ rak bë Sodom los Ejep lo yi aggata böp. Yik nyëg böp saga sën desis luho hir Mehöböp rak kelepeķo* loķ wireķ mediik lo.

⁹ Alam la rëķ vu navij agga ti ti pin, gevu mehōnon degwaj pin, gevu ayej agga ti ti pin, gevu dob pin, berëķ degelë luho nij hel gëp noh vu buk löö benyëngelë. Log su rëķ dengögeķin mehö la bededev luho nij hel rë.

¹⁰ Lob alam vu dob sënë rëķ kwaj vesa in luho dediik, lob rëķ dedöo gedega nos böp, gedebo kupek nyëmasën vu sir vewen vewen. In alam-denener-gageķ-rangahsën luu sënë denevo vanë pangsën rot vu alam pin vu dob wireķ.

¹¹ Lob buk löö benyëngelë ggoveķ ya, loķ Anutu vong saħeng mala-tumsën-yi loķ ya luho ayoj. Lob luho deķedi rak bedenare. Lob mehōnon sën delë luho lo kenuj verup bedeggōneng böpata rot.

¹² Lob kōōķ niwëëķ ti yam vu yageķ vu luho bedengo bë, “Melu jak nam vavunë sënë.” Lob beggob ko luho merak ya yageķ galam sën denesis begö vu luho lo, delë bë luho derak medeya.

¹³ Log pevis bejemapi ggee böpata, lob nyëg böp saga len ti mala ma, geyik len nemadvahi-bevideķ-lubeluu nahën denedo. Lob jemapi sënë sis alam 7,000 medediik. Galam vahi sën nahën denedo vesaj lo deggōneng böpata rot bedeko Anutu sën yageķ ala lo arë rak.

¹⁴ Maggin böp netu luu sënë ggoveķ ya. Geham gwengo rë! Buk su rëķ hus ading rë, gak maggin netu löö yik vōngin berup pevis.

¹⁵ Log angër netu nemadvahi-bevidek-luu vë yi avuuk, lob mehö la ayej rak vu yagek medetahi niwëek bë:

“Hil Mehöböp tu dob pin hir Mehö-los-bengö ggovek ya,
geyi mehö sën ggooin rak in bë geko hil nah lo tu Mehö-los-bengö ving
nebë saga,
berëk medo gegin mehönon pin degwata los degwata!”

¹⁶ Lob alam ggev mehödahis-bevidek-lubelluu sën denedo rak hir sëa loḵ Anutu mala lo depetev medeneggëp loḵ Anutu mala bedepeḵa dabaj rak dob gedeko yi rak niwëek,

¹⁷ medenër bë:

“Oo Mehöböp Anutu, niwëek pin neggëp vu hong.
Genedo gwëbeng, genḡo genedo yö vu muginsën.

Geko nim wëek böpata ggovek ya,
begetu mehönon pin alaj vorot bemedo genegin sir.

¹⁸ Alam dahis pin ahëj sengën, rëḵ gwëbeng,
og ahëm sengën tōḵ yam rangah ggovek ya.

Log buk sën alam-diiksën denatōḵ nam rangah megwengo hir gagek lo yik sënë.

Gebuk gwëbeng sënë, sën gebo nivesa nyëvewen vu hong hur alam-
denenër-gagek-rangahsën lo,

gevu hong alam lo,

gevu alam pin sën deneggöneng gedeneppurek babum lo.

Kë! Sir sën yuj ading lo, gesir sën alam meris lo ving.

Buk yam ggovek ya in bë gekwevoh alam sën denevasap ngaa vu dob lo na!”

¹⁹ Denër ggovek, log Anutu yi dub vabuung sën nedo yagek lo tateḵin yi, log keröng-horek-yi nedo rangah loḵ ayo vabuung sogek. Yik keröng sagi sën Anutu joo gagek vu alam Israel wirek meneggëp loḵ lo. Lob davës vër behang meya, log dedun rak, lob vakuvek tetap gedob löngin, log hob lulanon lev ata.

12

Avëh Luho Ngaa Böpata Ti Nebë Karob

¹ Lob ngaa tahutahu-yi böp ti tōḵ yam rangah ggëp yagek, nebë sënë: Avëh ti nedo, beröp hes mala loḵ navi nebë tob gerak nare kwev. Log tung betuheng nemadluho-bevidek-luu rak yu nebë madub.

² Log nalu loḵ, lob medo nevimeng in bë geko, rëḵ vanë nevev rak yi pangсэн rot.

³ Log ngaa tahutahu-yi ngwë tōḵ yam rangah ggëp yagek. Ngaa sagi nebë sënë: Karob böpata ti neggëp. Navi köḵ geyu nemadvahi-bevidek-luu, gevis nemadluho. Lob tung mehö-los-bengö yi madub nemadvahi-bevidek-luu rak yu pin.

⁴ Log hus sekee betuheng yu ti vu yagek betë yam dob. Geyik betuheng yu luu mu nedo yagek. Log karob böpata sënë ya nare loḵ avëh sën nevimeng lo mala, in bë geko nalu geto lob ga.

⁵ Lob avëh ko nalu maluh. Hur mahen sagi sën rëḵ najom aën dus ti megegin mehönon pin jak lo. Lob avëh ko nalu ggovek, lob deḵo rak ya vavunë pevis, bedeko ya vu Anutu los yi sëa-los-arë,

⁶ log avëh sënë veya meya nyëḡ-yumeris. Anutu ro yi nyëḡ vu sagu in bë degegin yi bedebota nos vu yi noh vu buk 1,260 sagi.

⁷ Lok begö böpata verup vu yagek. Angër hir ggev Mikael losho yi angër vahi devong begö vu karob böp, om karob böp losho yi angër lo denevong begö loḵ yah vu sir.

⁸ Rĕk mu Mikael lo sho yi angĕr dekesuu sir medetii sir ya in yagek.

⁹ Karob bōpata sĕnĕ luĕ yam dob, yiĕ marub sĕn yō neggĕp vu nyĕdahis lo lob denenĕr arĕ nebĕ Memō Nipaya, geSatan. Sĕn netetuhin mehōnon pin vu dob lo. Detĕ yi ya dob lob detĕ yi angĕr lo ya ving yi.

¹⁰ Lob sa hango mehōti tahi niwĕĕk yam vu yagek bĕ:

“Gwĕbeng hil Anutu ƙo hil yom ggovek ya,

geniwĕĕk tōƙ yam rangah ggovek betu mehō-los-bengō in gegin mehōnon!

Log yi mehō sĕn ggoin raĕ in bĕ geƙo hil nah lo arĕ bōp raĕ!

In mehō sĕn nenĕr gagek raĕ hil arid lo sĕn Kerisi-yi-alam sir lo,

nenĕr gagek raĕ sir vu hil Anutu buk gerangah.

Rĕk gwĕbeng angĕr lo detĕ yi ya dob ggovek ya.

¹¹ Ngaa sĕn vong bedekesuu yi lo yiĕ rak sĕn Sipsip Nalu niƙōƙ keseh lo,

log rak sĕn denenĕr Yesu yi gagek rangah lo,

log rak sĕn su kwaj nevo navij pangsĕn bĕ demedo nivesa vu dob sĕnĕ rĕ lo.

Su kwaj nevo sir rĕ,

gak bĕ alam dengis sir medenadiik og yiĕ ggovek.

¹² Nebĕ sĕnĕ om ham pin sĕn nedo yagek lo, ham kwamin vesa!

Rĕk mu ham sĕn nedo dob los loo lo, ham gwĕgin ham!

In maggin bōpata vongin natōƙ vu ham.

Satan luĕ yōk vu ham ggovek ya,

lob ahĕ sengĕn bōpata rot,

in raĕ ni bĕ yiĕ hen buk hus dus teka mu.”

¹³ Karob bōpata sĕnĕ lĕ bĕ detĕ yi ya dob, lob tii avĕh sĕn ƙol nalu maluh lo besepa rot.

¹⁴ Rĕk mu devo tug banis bōpata luu vu avĕh sĕnĕ in bĕ gevĕĕng mena ben nyĕg-yumeris, bena medo ading in marub bōp saga. Gerĕk degegin yi nivesa in nos vu sagu noh vu ngebek lōō benyĕngelĕ saga, (yiĕ buk 1,260 sĕn lo).

¹⁵ Lob marub sĕnĕ mutĕk bĕl verup avi bevaar meya nebĕ bĕl ata betamuin avĕh meya. Marub vongin bĕ bĕl geƙo avĕh sĕnĕ na bemala nama.

¹⁶ Rĕk dob loƙ vu avĕh bavi tōƙ gengon bĕl sĕn karob mutĕk verup avi lo.

¹⁷⁻¹⁸ Lob karob bōpata sĕnĕ ahĕ sengĕn rot vu avĕh, lob ya in bĕ gevong begō vu avĕh nalu lo vahi. Sir sĕnĕ denesepa loƙ Anutu yi horek medenetateƙin Yesu yi Bengō Nivesa rangah.

13

¹ Log yō nare raĕ raggĕr vu loo nenga.

Reggu Bemĕn Bōp Luu Deverup

Lob sa halĕ reggu bemĕn bōp ti raĕ verup loo. Yu nemadvahi-bevidek-luu gevis nemadluho. (Vis nebĕ burmakau). Lob alam-los-bengō hir madub nemadluho nedo raĕ yoh vu vis pin. Log ngaa la arĕj raĕ neggĕp yu. Arĕj sĕnĕ og gagek pelĕsĕn aggagga sĕn nerak Anutu lo.

² Reggu bemĕn sĕn sa halĕ agi ni nebĕ reggu bōp lepat, gevaha nebĕ reggu bōp bĕa vaha, gavi nebĕ reggu bōp layon avi. Lob ƙarob sĕn lo vo yi niwĕĕk vu reggu bemĕn sĕnĕ. Lob tung yi tu mehō-los-bengō nebĕ yi, lob vo niwĕĕk bōpata rot vu yi.

³ Lob sa halĕ bĕ reggu bemĕn yu lo ti vong bĕ degelu bebegō niben neggĕp raĕ. Niben bōpata beyoh vu bĕ nadiik, rĕk ma gebegō nyĕ sĕnĕ ggov ya geniben mu neggĕp. Lob alam pin ƙenuj ya in ngaa sĕnĕ, lob desepa loƙ yi.

⁴ Denepetev medeneggĕp loƙ karob bōp sĕnĕ lo mala medeneƙo yi raĕ, in vo yi niwĕĕk vu reggu bemĕn sĕnĕ. Gedenepetev medeneggĕp vu reggu

bemēn sēnē ving, gedenenēr bē, “Maḵ re luho reggu bemēn sēnē deneggēp ti? Maḵ re yoh vu bē gevong begō mekesuu yi?”

⁵ Rēḵ Anutu lē reggu bemēm bōp sēnē mu, geyō medo nevong paang menenēr pelē rak yi. Geniwēēḵ bōpata rot neggēp in gevong ngaa pin sēn kwa nevo lo noh vu kwev mehōdahis-luu-bevidek-luu (yik buk 1,260 sēn lo).

⁶ Yō avi rak benēr pelē rak Anutu. Genēr pelē rak Anutu arē, genēr pelē rak yi dub-vabuung-bōp, gerak yi alam sēn denedo yageḵ lo.

⁷ Lob Anutu lē yi mu, geyō vong begō vu Anutu-yi-alam beniwēēḵ mekesuu sir bedahun sir ya. Log ḵo niwēēḵ bōpata rot yoh vu bē natu alam pin, gedob pin, gayep pin, genavij aggagga pin, hir mehō-los-bengō.

⁸ Mehōnon pin vu dob sēn su arēj neggēp lok kapiya vu buk sēn Anutu tung dob rē lo, og rēḵ degeko reggu bemēn sēnē jak. Kapiya sēnēḵ Sipsip Nalu sēn desis yi mediḵ wireḵ lo yi ḵapiya mala-tumsēn-yi.

⁹ Mehōti bē nenga neggēp, og gengo gageḵ sēnē nivesa megero!

¹⁰ Nabē mehōti arē neggēp bē na ḵarabus, og rēḵ na.

Log nabē mehōti arē neggēp bē dengis yi ḵaḵ paēp-yu-anil menadiiḵ, og rēḵ dengis yi menadiiḵ.

Om Anutu-yi-alam denajom sir ahon rot medekerē, gayoj na timu vu Kerisi.

¹¹ Log sa halē reggu bemēm bōp ngwē kedi lok dob gebinē merak verup. Vis luu nedo rak yu nebē sēn sipsip tuveḵ ti, rēḵ nengeeḵ aye bōp nebē ḵarob bōpata ti.

¹² Reggu bōp netu luu sēnē tu reggu nipaya muginsēn yi hur beḵo yi niwēēḵ bōpata pin, benevong bemehōnon los ngaa-dob-yi pin denēko reggu muginsēn sēnē rak. Yi sēn wireḵ begō nyē bōpata neggēp rak yu beyoh vu bē gevong menadiiḵ, rēḵ ma geggov ya in yi lo.

¹³ Reggu bemēm ngwē sēn netu luu nevong ngaa bōp aggagga, lob vong ngaa bōp ti nebē sēnē: Vong benengwah luḵ vu yageḵ meyam dob rak alam malaj medelē.

¹⁴ Rēḵ Anutu lē yi mu, genevong ngaa bōp aggagga ggēp reggu bemēm ngwē muginsēn mala, lob netetuhin mehōnon vu dob sēnē rak ngaa bōp bōp nebē sēnē. Log lok ahēj menēr bē desemu reggu bemēm muginsēn ḵenu ti in degeḵo arē ḵaḵ. Reggu bemēm bōp sagi sēn paēp-yu-anil sis yi wireḵ, rēḵ ma genahēn nedo vesa lo.

¹⁵ Lob Anutu lē yi mu, geregggu bemēm sēn netu luu lo rov saheng lok ya reggu bemēm ngwē muginsēn ḵenu bevesa lok, benevongwēng. Gaḵ nabē mehō la su degeḵo reggu bemēm ngwē muginsēn sēnē ḵaḵ rē, og rēḵ ngis sir medenadiiḵ.

¹⁶ Log reggu bemēm sēn netu luu lo nēr, lob debē ḵanak ti rak alam pin nemaj vesa ma dabaj. Debē rak alam-meris los alam-yuj-ading, galam-ggoreksēn los alam-ḵupeḵ-masēn, galam sēn alaj debago sir tu hir ngaa meris lo los alam sēn yō denēgin sir lo.

¹⁷ Om nabē mehōti su geko reggu bemēm sēnē arē, ma yi ḵanak, ḵaḵ gēp yi rē, og su yoh vu bē rēḵ bago alam hir ngaa ti rē. Gesu yoh vu bē alam debago hen ngaa ti rē.

¹⁸ Gageḵ sēnē degwa neggēp, om ham sēn los kwamin lo, og ham kwamin bo reggu bemēm yi ḵanak sēnē nivesa mejak ni. In yik ḵanak sēnē og mehōnon ti arē neggēp vunsēn lok, lob yik nebē sēnē: 666.

¹ Log sa malaḡ yah, lob sa halē Sipsip Nalu nare rak keḡu Sion*, balam 144,000 denare ving yi. Lob Sipsip Nalu luho Ama arēj neggēp rak sir pin dabaj.

² Log sa hango dedun nivesa yam vu yaḡek. Dedun nebē sēn lubek bōp nevo dedun, genebē sēn vakuvek netetap bededun bōpata. Sa hango dedun sēnē vong bē sēn sengii aye nivesa, bevong bē sēn alam denesis gita baye nivesa verup.

³ Devong raro mewis ti rak, rak Anutu yi sēa-los-arē mala, gerak ngaa lubeluu sēn denedo malaj-tumsēn lo malaj, gerak alam ggev malaj. Anutu bago alam 144,000 sēnē vu dob yom, lob sir sēnē mu deyoh vu bē dejak raro sēnē ni. Gaḡ alam vahi og su deyoh vu rē.

⁴ Alam sēnē og yō delekin sir nivesa medenedo maluh bu gavēh ma. Alam sēnē medo denesepa Sipsip Nalu medeneya ving yi yoh vu nyēg sēn neya lo. Anutu ggooin sir rak loḡ alam vu dob ayo vuheng gebago sir yom in bē denatu alam muginsēn medenatu seriveng vu Anutu, om sēn ḡo sir yah tu luho Sipsip Nalu yō hir ngaa.

⁵ Vu buk sēn denedo dob lo, og su denenēr gagek tetuhinsēn rē, gesu denevong ngaa ti paya meneggēp vu sir rē.

Angēr Löö Denēr Gagek

⁶ Log sa halē angēr ti genevēeng meneya yaḡek babu vavunē rot. Ḳo Bengō Nivesa sēn neggēp degwata los degwata lo. Lob yi huk bē tatekin Bengō Nivesa sēnē vu alam pin sēn denedo dob agi, genanēr vu mehōnon pin sēn denedo vu dob pin, genavij agga ti ti pin, gayej ti ti pin, gemehōnon degwaj pin lo.

⁷ Tahi niwēek bē, “Buk tōḡ yam ggovek ya in Anutu seggi mehōnon hir gagek. Om ham ḡonengin yi gegweḡo arē jak. Ham gweḡo Mehō sēn tung yaḡek los dob, geloo los bēl veyē pin lo arē jak.”

⁸ Angēr ngwē tamuin ngwē muginsēn beyam. Lob angēr ngwē sēn netu luu agi tahi bē, “Babulon* bōp bumeng ya! Bumeng ya! Vong bē nyēg bōp Babulon* vo wain niwēek vu alam vu dob pin medenenum. Vong besir ngahiseḡē desepa loḡ yi baggēb lu ngaa bedenevong niwēek ata beggērin ayoj.”

⁹ Lok tum angēr ti tamuin luho beberup. Lob angēr netu löö sēnē tahi ya niwēek bē, “Nabē mehōti nadudeḡ vu reggu bemēn sēnē ma ḡenu, ma gebē yi ḡanak jaḡ daba ma nema,

¹⁰ og rēḡ nanum wain ti. Wain sēnē yik Anutu ahē sengēn, rēḡ mu Anutu su rēḡ sarōmin bēl geving wain sēnē rē. Gaḡ yō rēḡ keseh ahē sengēn doḡ kap in bo doḡ nah nipaya nyēvewen, bemehōti sēn lo nanum. Lob rēḡ geko vanē nipaya rot jaḡ nengwah niḡerus sēn medo netum rak ḡelōng nisangsang salpa* lo, jaḡ angēr vabuung lo malaj, gejak Sipsip Nalu mala.

¹¹ Lob aru rēḡ jaḡ berup nengwah sēn nevo vanē vu sir agi, berēḡ berup medo mena vavunē degwata los degwata. Alam sēn deneḡo reggu bemēn los ḡenu rak, gedeneḡo yi ḡanak rak neggēp sir lo, og su deyoh vu bē rēḡ desewah rangah los buk rē.”

¹² Om Anutu-yi-alam denajom sir ahon medebare niwēek, medesepa doḡ Anutu yi horek, gayoj na timu vu Yesu medemedo.

¹³ Log sa hango mehōti aye yam vu yaḡek menēr bē, “Kwevu gagek nabē sēnē: ‘Alam sēn devevong geving Mehōbōp loḡ denadiik lo, og kwaj vesa!’ ” Log Anon Vabuung nēr ving bē, “Yōnon, kwaj vesa in rēḡ degevuu huk ḡerus kerus sēn denevong agi na gedesewah. In su rēḡ dena meris rē, gaḡ ngaa nivesa sēn devong lo rēḡ na geving sir.”

Buk Sĕn Dengupin Mehōnon In Bĕ Degeko Nyĕvewen Doḡ Nah Hir Huk Lo

14 Log sa malag yah, lob sa halĕ beggob veroo ti nedo, lob mehōti rak nedo beggob sĕnĕ vavunĕ. Ni nebĕ Mehōnon Nalu, getung madub goor rak yu, log kii loḡ nema.

15 Log angĕr ngwĕ vu dub-vabuung-bōp sĕn nedo yaḡek lo meluk yam. Lob tahi ya niwĕĕk vu mehō sĕn rak nedo beggob vavunĕ lo bĕ, “Gebo nos jak hong paĕp babasĕn! Nos pin vu dob anon loḡ ggovek ya! Om vosĕn anon yi buk gwĕbeng sĕnĕ!”

16 Lob mehō sĕn nedo rak beggob lo jom yi paĕp babasĕn rak bekesik ya dob, bekesik nos sĕn anon loḡ vu dob lo.

17 Log tum angĕr ngwĕ luḡ vu dub-vabuung-bōp sĕn nedo yaḡek lo, beḡo paĕp babasĕn nevu malangeri ti ving.

18 Log angĕr ti sĕn negin nengwah rak jepō lo tah yi vĕr in jepō beyam. Lob tahi ya niwĕĕk vu angĕr sĕn ko paĕp babasĕn nevu malangeri ngwĕ lo bĕ, “Gweko hong paĕp babasĕn sĕn nevu malangeri rot aga, begena gwelov wain anon koḡ vu dob, begengupin bemedo! In anon pin moneḡ ggovek ya!”

19 Lob angĕr sĕnĕ ko yi paĕp babasĕn rak bekesik ya dob, lob lov wain anon koḡ pin besupin menedo. Lob tĕ wain anon sĕnĕ luḡ ya gabum gelōng bōpata in napip. Sĕnĕḡ mu Anutu ahĕ sengĕn.

20 Lob devaḡĕ wain sĕnĕ loḡ gabum bōpata medepip ggĕp nyĕḡ bōp Yerusalem nenga. Lob mehōnon nij kōḡ vu gabum meto meya bevaar meneya ading rot yoh vu 320 kilomita, log vuuk merak verup vavunĕ bading yoh vu bĕ gengon hil mehōnon.

15

Angĕr Nemadvahi-bevidek-luu Deḡo Ngaa Maggin Rot Nemadvahi-bevidek-luu

1 Log sa halĕ ngaa bōp ngwĕ tato yi vu yaḡek, lob sa kenug ya in. Sa halĕ angĕr nemadvahi-bevidek-luu denedo bedeko ngaa maggin rot sĕn rak neggĕp hus lo in bĕ debasap mehōnon beron nemadvahi-bevidek-luu. Nabĕ ngaa maggin sĕnĕ govek na, lo la su rĕḡ nom berup vu tamusĕn gōkin rĕ. Gaḡ Anutu ahĕ sengĕn maya verōḡ yi rak ngaa maggin rot nemadvahi-bevidek-luu sĕnĕ.

2 Log sa halĕ ngaa ti nebĕ loo, gevong bĕ desarōmin garas lo nengwah. Log alam sĕn devong begō medekesuu bededahun reggu bemĕn nipaya agi los kenu, garĕ yi kanak lo, denare loḡ loo sĕn nebĕ garas agi nenga, lob Anutu vo ngaa ni nebĕ gita ggelek sir bevare deneko.

3 Denevong Anutu yi hur Moses yi raro gedenevong Sipsip Nalu yi raro sĕn nebĕ:

“Oo Mehōbōp niwĕĕk pin ala hong.

Huk pin sĕn genevong lo bōpata rot behe halĕ,
lob he kwamin ya ngahi in.

Oo mehōnon pin hir Mehō-los-bengō hong!

Hong ngaa pin og nirōp,
beyōnon verōḡ yi!

Mehōbōp hong ngo perurek timu vabuung.

4 Om alam pin rĕḡ degōneng in hong

gedegeko arĕm jak na vavunĕ!

Mehōnon pin rĕḡ denam

medenadudeḡ vu hong.

In genesepa loḡ aggata nirōpsĕn mu
betōḡ yam rangah ggovek ya.”

⁵ Sēnē ggovek, gesa malag yah lok bē ayo vabuung sogek sēn nedo yagek lok dub vabuung sēl ayo lo tahnin. Yik Anutu yi dub vabuung sēl sēn netato bē Anutu nedo ving yi alam lo sēnē.

⁶ Lob angēr nemadvahi-bevidek-luu sēn deko ngaa maggin rot nemadvahi-bevidek-luu lo, vu dub-vabuung-bōp sēnē ayo medeluk yam dob. Derōp tob veroo malangeri beyō niveseek, log devaku kabi goor lok newaj.

⁷ Log ngaa lubeluu sēn denedo malaj-tumsēn lo ti vo gabum goor nemadvahi-bevidek-luu vu angēr nemadvahi-bevidek-luu sēnē. Lob Anutu sēn nedo mala-tumsēn degwata los degwata lo ahē sengēn pup gabum goor nemadvahi-bevidek-luu sēnē.

⁸ Log Anutu niwēek los yi vunek vunek yagek-yi pup dub-vabuung-bōp ayo, lob vong baru verup ggēr in rot, lob mehōti su yoh vu bē dok na rē. Gak rēk degēgin angēr nemadvahi-bevidek-luu sēn lo gedegevong huk jak ngaa maggin nemadvahi-bevidek-luu sēn lo begovek na rē, lok mēm.

16

Anutu Ahē Sengēn Nedo Lok Gabum Goor Nemadvahi-bevidek-luu

¹ Log sa hango mehōti aye rak lok dub-vabuung-bōp sogek, betahi niwēek ya vu angēr nemadvahi-bevidek-luu sēnē bē, “Ham na kweseh Anutu ahē sengēn gabum nemadvahi-bevidek-luu sēnē duk na mejak dob!”

² Lob angēr muginsēn ya keseh yi yi ya dob. Lob pegges nipaya verōk yi genivē rot rak alam sēn deneko reggu bemēn bōp yi kanak rak neggēp navij lo, gerak alam sēn deneko kenū rak lo.

³ Log angēr netu luu ko yi yi, beya keseh luk ya loo. Lob loo pōo alam-diiksēn nij bu rak, log ngaa mala vesa pin sēn denedo luk loo lo dediik ya.

⁴ Log angēr netu lōo keseh yi yi luk ya bēl ata pin los bēl veyē pin. Lob sir pin kōk rak nebē mehōnon nij kōk.

⁵ Lob sa hango angēr sēn tu ala benegin bēl lo nēr bē:
“Genedo gwēbeng, gengo genedo yō vu wirek.

Hong mehō yohvu rot in gevong nyēvewen nebē sēnē lok yah vu mehōnon.

⁶ Alam sēnē dekeseh hong alam losho hong alam-denenēr-gagek-rangahsēn nij kōk medediik,
om sēn gevo kōk vu alam nij paya sagi in bē denanum.
Deko hir nipaya nyēvewen saga ya meyoh vu.”

⁷ Log sa hango Anutu yi jepō yō tahi bē:

“Eē-ē, yōnon, Mehōbōp Anutu, niwēek pin yō neggēp vu hong,
om nyēvewen sēn genevong lo, og nirōp beyoh vu.”

⁸ Log angēr netu lubeluu keseh yi gabum rak hes, lob vong behes tum bōpata megga mehōnon.

⁹ Hes tum benikerus bōpata rot, lob vev rak mehōnon pangsēn rot. Rēk ma, gedenēr pelē rak Anutu sēn niwēek bōpata rot bevong ngaa maggin agi arē. Gesu deggēr in sir medeko Anutu arē rak rē.

¹⁰ Log angēr netu nemadvahi keseh yi gabum rak reggu bemēn bōp yi sēa-los-arē. Lob malakenu lok beggēr in alam sēn reggu bemēn negin sir lo. Deko vanē pangsēn rot lob deranga daggej.

¹¹ Kwaj nevo vanē los pegges bōp sēn rak sir lo, rēk ma gedenēr pelē rak Anutu sēn tu yagek ala lo gesu deggēr in ayoj bederuu demij vu ngaa sēn denevong lo rē.

¹² Log angēr netu videk ti keseh yi gabum luk ya bēl bōp Eprates, lob tuus ya, gaggata neggēp vu alam-los-bengōj sēn denam vu nyēg mala neverup lo.

13 Lob sa halē memō ningōhek lōō nij nebē deḱ, berak deverup ʔarob bōp lōōho reggu bemēn lu mehō-nenēr-ḡageḱ-kuungsēn avij.

14 Memō lōō sēnē og memō nij paya kenuj, bedeyoh vu bē degevang ngaa bōp aggagga. Lob deneya vu alam-los-bengōj pin vu dob, in bē dengupin sir bedgevang begō doḱ Niwēēk Pin Ala Anutu yi buk bōpata sēnē.

15 “Ham gwengo rē! Sēḱ nōk vu ham nabē sēn mehō hodeḱ neyam lo. Nebē sēnē, om nabē mehōti su ḡep yiing rē, geyi tob ʔak ḡep yi bemedo, og su rēḱ ahē natōḱ balam degelē beninamum rē. Gaḱ mehō saga rēḱ kwa vesa!”

16 Lob memō lo desupin alam-los-bengōj losho hir alam lo ḡḡep nyēḡ sēn Hibru denenēr loḱ ayej bē Armagedon lo.

17 Log angēr netu videk luu keseh yi gabum ya merak nyēḡ meris loḱ yageḱ los dob vuheng atov. Lob mehōti aye rak bōpata vu Anutu yi sēa-los-arē loḱ dub ayo vabuung soḡek metahi yam bē, “Govek ya saga!”

18 Log davēs vēr behang meya, gededun rak, lob vakuvek tetap, gejemapi ggee bōpata rot. Vu buk pin sēn mehōnon denedo vu dob agi, og jemapi ti su neggee bōpata rot nebē ti sēnē wirek rē.

19 Nyēḡ bōp Yerusalem vasuh yi ya yu lōō, lob mehōnon pin hir nyēḡ bōp bōp pin detamang beto denedo. Log Anutu kwa vo nyēḡ bōp Babulon* ving, lob vong ba, Babulon* num loḱ kap sēn wain nedo loḱ lo. Wain sēnē og yik Anutu ahē sengēn.

20 Log ʔedu loo vuheng pin malaj maya, log ʔedu pin derurin to, besu denare ḡḡōkin rē.

21 Log hob lulanon lev rak. Lob hob lulanon sēnē, og ʔemu bōp bōp beti ti hir maggin yoh vu padi bēēk ti. Luḱ yam vu yageḱ beto nesis mehōnon, lob deḱo maggin nipaya verōḱ yi rak hob lulanon sēnē, rēḱ ma gedenenēr ḡageḱ nipaya rak Anutu in hob lulanon sēn to mesis sir agi.

17

Avēh Baggēb Bōp ʔol Nipaya Nyēvewen

1 Angēr nemadvahi-bevidek-luu sēn deḱo gabum nemadvahi-bevidek-luu lo ti yam vu sa benēr bē, “Dus rak bē avēh baggēb los bengō sēn tu ala menēḡin yi alam ḡḡep bēl ngahi nengaj lo geḱo yi nipaya nyēvewen. Om genam besa tato vu hong.”

2 Alam-los-bengōj pin vu dob devong baggēb ngahiseḱē vu avēh sēnē. Gemehōnon pin vu dob devong baggēb vu yi ving, lob yuj vong paya nebē sēn mehōnon denenum meyuj nevong paya lo.”

3 Log angēr sēnē ʔo sa kenug meya nyēḡ-yumeris ti. Lob sa halē avēh ti rak nedo reggu bemēn kōḱ ti demi vu sagu. Lob ḡageḱ ngahiseḱē negḡep rak reggu bemēn sēnē navi begḡerin pin. ḡageḱ sēnē og yik arē sēn ḡageḱ pelēsēn nipaya aggagga. Log reggu bemēn bōp ti sēnē yu nemadvahi-bevidek-luu, gevis nemadluho.

4 Avēh sēnē rōp tob kōḱ los mala sagap beyi vunēḱ vunēḱ aggagga rak goor ga, vunēḱ vunēḱ sēn denesemu rak ḡelōḡ malangeri los ʔumḱum sēn yi monē bōpata lo. Log jom kap goor loḱ nema. Lob ngaa nivē aggagga sēn Anutu nelē bē su yoh vu rē lo, los avēh baggēb sēnē yi ngaa ningōhek aggagga, bep in pup kap sēnē.

5 Log dekevu arē rak negḡep daba. Arē sēnē og yik ḡageḱ peggirinsēn mu nebē:

NYĒḢ BŌP BABULON* AVĒH BAGGĒB PIN LOS NGAA NIPAYA VERŌ ʔ YI PIN VU DOB LO ATAJ.

6 Avêh sênê sis Anutu-yi-alam losho alam sên denevong ving Yesu medenenê arê rangah lo medediik. Avêh sênê num nijkôk lob sa halê bê yu vong paya nebê sên alam denenum bêl mengêês lo. Sa halê sênê, lob sa helêk bekwag ya ngahi.

7 Lok angêr lok tepêk vu sa bê, “Kwam neya ngahi in va? Sengo rêk tatekin avêh sênê luho reggu bemên hir gâgek vunsên degwa rangah vu hong. Yik reggu bemên sên yu nemadvahi-bevidek-luu, gevis nemadluho, beko avêh meneya agi.

8 Gelê reggu bemên bôp sênê ggovek ya. Yô nedo vu wirek, rêk gwêbeng og su nedo rê. Rêk mu vu tamusên, og rêk yi vu asoreng sên luk meya rot gahê degwa ma lo bejak nom vavunê, lok mêm mala nama na verôk yi. Alam dob yi sên Anutu su kevu arêj lok ya kapiya-mala-tumsên-yi lok buk sên tung dob los yagek lo rê, og rêk degelê reggu bemên nipaya sênê, lob kenuj na in yi. In nedo wirek, log gwêbeng og su nedo rê, lok rêk nom berup gôkin vu tamusên.

9 Mehôti sên kwa nivesa lo, og yoh vu bê rêk jak ngaa sênê ni negero. Yusekê nemadvahi-bevidek-luu sênê og yik nepeggin rak kedu nemadvahi-bevidek-luu, lob avêh sênê nedo rak kedu nemadvahi-bevidek-luu sênê.

10 Log yusekê nemadvahi-bevidek-luu sênê og yik nepeggin rak alam-los-bengôj nemadvahi-bevidek-luu. Nemadvahi malaj ma vorot, log ti nahên nedo gwêbeng, log ti nahên gesu tu mehô-los-bengô rê. Om rêk natu mehô-los-bengô vu tamusên. Govek, lok yik medo hus dus teka mu.

11 Log reggu bemên sên nedo vesa wirek rêk su nedo gwêbeng rê agi, lok ya ving betu nemadvahi bevidek lôo rak. Rêk mu yik alam-los-bengôj nemadvahi-bevidek-luu sênê ti yi, rêk mu rêk mala nama na verôk yi.

12 Log vis nemadluho sên gelê lo, og yik nepeggin rak alam-los-bengôj nemadluho. Rêk mu yô denahên gesu detu alam-los-bengôj rak rê. Rêk mu rêk degeko nij wêêk bôpata rot geving reggu bemên bôpata sênê, medenatu alam-los-bengôj noh vu yik hes mala timu.

13 Alam-los-bengôj sênê yik kwaj nevo ngaa neggêp ti. Niwêek los niwêek bôpata rot sên neggêp vu sir lo, og rêk degadu reggu bemên nipaya jak mededok vu.

14 Lob rêk losho Sipsip Nalu dengis sir, lob Sipsip Nalu ngis sir mekesuu sir na verôk yi. In yi tu alam bôp bôp pin hir Mehôbôp, galam-los-bengôj pin hir Mehô-los-bengô. Lob yi alam sên denesepa lok yi lo, og rêk degevang begô sênê medekesuu. Sir sên tato sir vorot beggoon sir rak bedetu yô yi ngaa bedenevong ving aye lo.”

15 Log angêr nêr vu sa bê, “Bêl ngahi sên gelê avêh baggêb nedo nengaj lo, og sagak yik alam pin, gesir yu bôp bôp sên desupin sir medenedo lo, galam pin sên navij aggagga lo, gayej agga ti ti pin.

16 Log vis nemadluho sên gelê ggovek ya bê peggin rak alam-los-bengôj nemadluho lo, og sir pin losho reggu bemên bôp rêk degêrin sir medegelê avêh baggêb sên lo paya. Rêk debasap yi bedenakah hen tob pin vêr gegêp ahê tôksên. Log rêk dega reggos gedebesî sekê lu ngaa jak na nengwah.

17 Yônon, Anutu vo kwa sênê lok ya ayoj in bê degevang ngaa sên kwa nevo lo. Lob kwaj bo ngaa gêp ti. Log niwêek bôp sên deko in denatu alam-los-bengôj lo, og rêk degadu reggu bemên nipaya jak mededok vu rot, bona berup dok buk sên Anutu yi gâgek pin anon jak lo.

18 Log avêh sên gelê lo, og yik peggin rak nyêg bôp Babulon* sên tu alam-los-bengôj pin vu dob hir yusekê lo.”

18

Nyĕg Böp Babulon* Mala Maya

1 Sĕnĕ ggovek, log sa halĕ angĕr ti vu yagek beluĕk yam. Yi niwĕĕk böpata rot, geniĕkapiik jĕh raĕk dob bemedo nepelibin mu.

2 Lob tahi yam niwĕĕk bĕ:

“Nyĕg böp Babulon* bumeng ya! Bumeng ya!

Gwĕbeng tu memö nij paya hir nyĕg raĕk.

Memö nij ngöhek pin,

gesoĕk nij paya pin sĕn hil nahöngin lo bej.

3 In alam pin denevong ngaa baggĕb yi ngahiseĕkĕ vu yi.

Lob sĕnĕ vong bĕ sĕn denum yi wain niwĕĕk beyuj vong paya.

Galam-los-bengöj lo vu dob sĕnĕ devong baggĕb vu yi ving.

Galam-dob-yi sĕn denevong huk bagosĕn lo denevong huk bagosĕn raĕk ngaa sĕn ayo nevu nevu in lo, bedeneĕo monĕ ngahiseĕkĕ raĕk.”

4 Log sa hango gagek ngwĕ yam vu yagek menĕr bĕ:

“Sa alam, ham gwetah ham in nyĕg böp saga. Gemedo na nenga.

In ham los sir rĕk gwebĕ doĕk ti in yi ngaa nipaya saga.

Geham los sir rĕk gwebĕ doĕk ti begweĕo yi ngaa nipaya nyĕvewen.

5 Yi ngaa nipaya vong bĕ sĕn yu böpata megelu loĕk ya yagek.

Lob Anutu medo mekwa nevo nyĕg böp sĕnĕ yi ngaa nipaya pin.

6 Ham kwamin bo ngaa agga ti ti sĕn avĕh baggĕb agi nevong lo,

beham bo doĕk nah vu yi nabĕ sĕnĕ niröp rot.

Ham bo nyĕvewen doĕk nah ngaa sĕn nevong lo niröp,

gegwevong la mesevöĕk geving.

Avĕh sĕnĕ tee marasin nimengĕĕs loĕk kap in bĕ mehö ngwĕ denanum,

om yik ham jaa ngaa ngaa nimengĕĕs nabĕ saga doĕk nah,

geyu ngwĕ sevöĕk geving begwetee doĕk kap in nanum.

7 Yö nekerĕ arĕ raĕk benevong ngaa nipaya

sĕn ayo nevu nevu in lo agga ngahiseĕkĕ.

Om ham gwevong meyo pasang ngu rot doĕk nah.

In kwa nevo lok ayo nebĕ sĕnĕ bĕ,

‘Setu avĕh-los-bengög benado raĕk avĕh-los-bengö yi sĕa.

Sa su nebĕ avĕh sĕn regga diik genedo alov lo rĕ.

Om maggin su rĕk natöĕk jak sa mesengu rĕ,

gaĕk rĕk nama veröĕk yi.’

8 Om ngaa maggin rot aggagga rĕk natöĕk vu yi avuti doĕk buk timu.

Niraksĕn ngahiseĕkĕ rĕk berup,

lob yi alam ngahiseĕkĕ rĕk pasang dengu in hir heljĕng rot,

gemeyip böpata rĕk berup.

Log nengwah rĕk ga nyĕg böp Babulon* los dahis.

Yönon, Mehöböp Anutu yi mehö niwĕĕk los gayeheng,

om seggi yi benĕr vorot bĕ geĕo nipaya nyĕvewen doĕk nah.

9 Alam-los-bengöj vu dob losho avĕh sĕnĕ denevong baggĕb los denevong ngaa agga ngahiseĕkĕ sĕn ayoj nevu nevu in lo. Om alam-los-bengöj sĕnĕ rĕk degelĕ genengwah natum bega yi baru jak, lob rĕk dengu medengis sir.

10 Rĕk degöneng rot in vanĕ sĕn töĕk vu yi agi, lob rĕk debare ading gedenanĕr nabĕ:

“Wöp-o, gĕpin nyĕg böp Babulon*!

Nyĕg böp los niwĕĕk ata hong!

Nyĕvewen nipaya töĕk vu hong ggovek ya yik pevis avuti!’

11 Lob alam vu dob sĕn denevong huk bagosĕn lo rĕk kwaj bo nyĕg bĕp sĕnĕ, lob rĕk dengu in, bedemedo los ayoj maggin. In mehĕnon la su denebago hir kupek yah ggĕkin rĕ.

12 Hir kupek lo yik nebĕ sĕnĕ: Goor los seriva, gegelĕng malangeri los kumkum sĕn yi monĕ bĕpata lo, getob veroo malangeri, getob mala sagap aggagga, getob nives yes sĕn nikapiik lo, gejerujeng navi, gekele sĕn reggu nivesa lo, gengaa pin sĕn denesemu rak reggu bĕp elefant vis lo, gengaa pin sĕn denesemu rak kele sĕn yi monĕ bĕpata lo, gedenesemu rak braas, gerak aĕn gerak gelĕng ni ketungsĕn lo.

13 Log kupek la nebĕ sĕnĕ: Kele sinamon navi los yesĕk lu ngaa sĕn nos yi lo, gekabang aru reggu nivesa ga, mur los praginsĕj*, gewain los wĕl*-oliv-yi sĕn denevesi nos rak lo ga, parawa brĕt yi los wit*, geburmakau los sipsip, gehoos los karis sĕn hoos denedadii lo, gemehĕnon sĕn denebago sir in denatu hir ngaa meris lo, log mehĕnon sĕn denebago sir in debasap sir noh vu yĕ kwaj lo.

14 Log denĕr bĕ, 'Yĕnon, nos sĕn kwam nedu in bĕ gegwa lo, og pin devuu hong gedeya. Gekupek nivesa vesa pin lu ngaa sĕn yi monĕ bĕp lo, los hong vuneksĕn nivesa vesa pin sĕn lo, og devuu hong ya. Mehĕnon su rĕk degelĕ ngaa nabĕ sĕnĕ ggĕkin gemedo vu hong rĕ!'

15 Yĕnon, alam sĕn denevong huk bagosĕn rak ngaa agi, bedenekĕ monĕ ngahi vu nyĕg bĕp agi rĕk degĕneng rot in vanĕ sĕn natĕk vu nyĕg bĕp agi, lob rĕk debare ading in yi gedengu medengis sir, gemedo los ayoj maggin.

16 Log denanĕr nabĕ:

'Wĕp-o, gĕpin nyĕg bĕp sĕnĕ!

Wirek og yĕ nerĕp tob veroo malangeri ngeri,

getob sagap los kĕk,

genevunĕk vu navi rak goor,

gerak gelĕng malangeri los kumkum sĕn yi monĕ bĕp rot lo.

17 Rĕk ma gemonĕ sĕnĕ los kupek gevunĕk vunĕk bemaalaj maya yik pevis avuti.'

Log kaptĕn los alam sĕn denĕkĕ yag lo pin, galam pin sĕn denevong huk rak yag lo, galam pin sĕn denevong huk bagosĕn rak yag medeneggĕk loo lo, yĕ rĕk debare gĕp ading in nyĕg bĕp Babulon*.

18 Log degelĕ nengwah sĕn negga yi lo aru jak, lob degengeek nabĕ, 'Nyĕg bĕp ti tena los arĕ bĕp mak nebĕ nyĕg bĕp sĕnĕ menedo? Ma! Yik yĕ timu!'

19 Log yĕ rĕk dejaa kebus dok yuj, gedengu bedengis sir bedemedo los ayoj maggin. Log rĕk detahi nabĕ:

'Wĕp-o, gĕpin nyĕg bĕp sĕnĕ!

Yag alaj lo sĕn denedo rak loo lo detu alam-los-bengĕj-monĕ-ggoreksĕn rak nyĕg bĕp sĕnĕ yi monĕ.

Gĕpin-o! Yik mala maya verĕk yi pevis avuti!

20 Om ham vu yagĕk los Anutu-yi-alam, geham sinarĕ los alam-denenĕr-gagĕk-rangahsĕn lo!

Ham pin kwamĕn vesa in ngaa sĕn tĕk vu nyĕg bĕp agi.

Anutu seggi yi, lob vo nipaya nyĕvewen vu yi

lok yah ngaa nipaya sĕn nevong vu ham lo. "

21 Gagĕk sĕnĕ ggovek, log angĕr niwĕĕk ata ti ko gelĕng ti ni nebĕ gelĕng bĕp sĕn denerii wit* rak lo, lob vaku rak betĕ luk ya loo, log nĕr bĕ:

"Rĕk degĕko nyĕg bĕp Babulon* medegetĕ na niwĕĕk nabĕ sagi,

gemehĕnon su rĕk degelĕ yi nah ggĕkin rĕ.

22 Nebĕ sĕnĕ om gita aye, gegevĕĕg aggagga ayej,

gegevĕĕg apel los avuuk ayej,

- og su rēk degenḡo nḡaa pin sēnē ayej doḡ hong nah ḡōkin rē.
 Gemehōti sēn tahu yi loḡ huk agga pin lo,
 og su rēk degelē alam nabē sēnē demedo vu hong nah ḡōkin rē.
 Gegelōḡ bōpata sēn nerii wit* genesu maye neya lo,
 og su rēk degenḡo aye sēnē gengu doḡ hong nah ḡōkin rē.
- 23 Ram su rēk natum doḡ hong
 bahēḡḡi nah ḡōkin rē.
 Log su rēk degenḡo avēh los maluh sēn denēḡo sir lo
 gedebengwēḡ los kwaj vesa ḡōkin rē.
 Wirek hong alam lo sēnē devong huk baḡosēn, lob detu bōp vu dob.
 Log kekuung in alam pin raḡ hong nḡaa agḡagga sēn ḡenetung bu raḡ lo.
- 24 Log detōḡ raḡ alam-denenēr-ḡagek-rangahsēn loḡo Anutu-yi-alam gesir
 pin
 sēn denesis sir medenediik vu dob lo pin nij ḡōḡ loḡ hong Babulon,
 bedegwa negḡēp vu hong.”

19

Alam Kwaj Vesa In Babulon Mala Maya*

- 1 Sēnē ḡḡovek, log sa hango nḡaa ti nebē sēn alam nḡahiseḡē denevong raro
 vu yaḡek, bedenēnēr bē:
 “Aleluya!
 Hil Anutu, yi yō timu sēn ḡo hil yom vu yi.
 Yi mehō niwēēk los vuneḡ vuneḡ yaḡek-yi malangeri rot.
- 2 Nengo ḡagek, og nesepa loḡ nḡaa nirōp mu meneseggi alam raḡ,
 benevong nyēvewen loḡ yah vu sir nirōp rot.
 Lob avēh-baggēb-los-bengō sēnē nevasap alam-dob-yi pin raḡ yi bagḡēb,
 om sēn Anutu vo nipaya nyēvewen loḡ yah vu yi,
 bevo nyēvewen loḡ yah yi alam sēn nesis lo nij ḡōḡ.”
- 3 Loḡ detahi yah ḡḡōkin bē:
 “Aleluya! Hil ḡaḡo Anutu arē jaḡ!
 Nengwah sēn gga nyēḡ bōp ḡi aru medo neraḡ degwata los degwata!”
- 4 Log alam ḡgev mehōdahis-bevidek-lubeluu sēn lo, loḡo nḡaa lubeluu sēn
 denedo malaj-tumsēn lo, depetev medenegḡēp loḡ Anutu sēn nedo raḡ sēa-
 los-arē lo mala, gedēḡo arē raḡ bē:
 “Yōnon rot! Aleluya!”
- 5 Lob mehōti aye raḡ ḡḡēp Anutu yi sēa-los-arē, benēr bē:
 “Ham sēn Anutu yi hur ham,
 beham nehōnengin yi lo,
 geham alam yumin ading los ham alam meris,
 ham pin ḡweḡo Anutu arē jaḡ!”

Sipsip Nalu Ḳo Avēh Medenevong Nos Bōpata

- 6 Log sa hango nḡaa ti nebē sēn alam nḡahiseḡē rot desupin sir bedenēnēr
 ḡagek, lob dedun nebē sēn lubek bōpata. ḡēnebē sēn vaḡuvek netetap
 bededun bōpata lo, bedenēnēr bōpata bē:
 “Aleluya! Hil ḡaḡo Anutu arē jaḡ!
 Hil Mehōbōp Anutu, yi mehō los niwēēk!
 ḡwēbeng tu ala soḡek menegin nḡaa pin!
- 7 Hil ahēd nivesa menapisek in yi rot ḡeḡaḡo arē jaḡ!
 In buk dus raḡ ḡḡovek ya in Sipsip Nalu vongin ḡeḡo avēh.
 In venē ro yi ḡḡovek ya menegin.
- 8 Lob Anutu vo rōprōp veroo malangeri vu yi berōp loḡ yi.

Röpröp sënë yō mewis anon benepelibin.”

(Röpröp veroo sënë yik tahu ngaa niröp sën Anutu yi alam denevong lo.)

⁹ Log angër nër vu sa bē, “Gekwevu gagek sënë nabē: Alam sën Anutu vong dik ya in sir bē denam in nos böp sën Sipsip Nalu geko avëh lo, og kwaj vesa!” Log nër vu sa ving bē, “Gagek sënë og Anutu yi gagek anon.”

¹⁰ Lob sa petev lok angër vaha gesa bē gako arë jak, lok nër vu sa bē, “Su gwevong nabē sënë! Yik sa hur mu nebē ham los arim lo pin sën ham ayomin neya timu vu Yesu menenër yi gagek rangah lo. Yik ham gweko Anutu yō timu arë jak. Hil arak ni bē Anon Vabuung vong huk lok alam-denenër-gagek-rangahsën ayoj bē denanër Anutu yi gagek rangah, genevong huk lok alam sën denenër Yesu arë rangah lo ving nebē saga.”

Mehö Sën Raḡ Hoos Veroo

¹¹ Log sa halë yagek tatekin gehoo veroo ti nare. Bemehöti raḡ nedo, barë nebē “Mehö Sën Nevong Yoh Vu Yi Gagek” ga, “Mehö Gagek Anon Yi”. Nabē mehöti sënë gengo gagek, genabē gevong begö, og nesepa lok aggata niröp mu menevong.

¹² Mala gahis netum nebē nengwah daggen, gemehö-los-bengö yi madub ngahisekë raḡ nedo yu. Gedekevu arë raḡ neggëp navi, rëḡ yō timu raḡ arë sënë ni, gaḡ alam vahik su derak ni rë.

¹³ Generöp röpröp ading sën dedagoo lok kōḡ lo. Log denenër arë bē, “Anutu yi Gagek”.

¹⁴ Log alam-begö-yi vu yagek derak hoos veroo, bedetamuin yi medeya. Gederöp tob veroo malangeri benikapiik menepelibin.

¹⁵ Paëp-yu-anil nevu malangeri rot ti vare nesoo lok alaj avi, beneggëp in bē ngis mehönon jak. Log nejom aën dus ti lok nema in gegin mehönon jak. Anutu mehö niwëek ata, bahë sengën böpata vu alam sën su ayoj neya timu vu yi rë lo, om rëḡ bakë sir na nabē sën denevakë wain anon lok gabum böp ayo lo.

¹⁶ Gedekevu mehö sënë arë raḡ neggëp yi tob los vaḡi nebē:

“ALAM-LOS-BENGÖJ PIN HIR MEHÖ-LOS-BENGÖ, GALAM BÖP PIN HIR MEHÖBÖP.”

¹⁷ Log sa halë angër ti nare lok hes mala. Genetahi ya vu soḡ pin sën denevëeng medeneyoh vavunë lo bē, “Ham pin ngupin ham nam in Anutu yi nos böp.

¹⁸ Ham rëḡ gwa alam-los-bengöj nij reggos geham rëḡ gwa alam yuj rëmek los alam anil degwa nij reggos gehoo los alam sën denerak lo nij reggos. Ham rëḡ gwa alam pin nij reggos, alam sën yō denegin sir lo, losho alam sën alam denebago sir medenetu hir ngaa meris lo, galam sën yuj ading los alam meris lo.”

¹⁹ Lob sa halë reggu bemën böp galam-los-bengöj pin vu dob losho hir alam-begö-yi desupin sir yam ggovek ya in bē dengis begö vu mehö sën raḡ nedo hoos veroo lo losho yi alam-begö-yi.

²⁰ Rëḡ ma gedekesuu sir bedejom reggu bemën böp ving yi mehö sën nenër-gagek-kuungsën-rangah lo ahon mededuu luho. In wirek og reggu bemën nipaya sënë lë gemehö-nenër-gagek-kuungsën sënë nevong ngaa böp ngahisekë benetetuhin alam sën deneko reggu bemën yi kanak raḡ navij gedeneḡo kenu raḡ lo. Om reggu bemën luho mehö-nenër-gagek-kuungsën sënë yō nahën denedo los malaj vesa. Log detë luho luk ya nengwah sën böpata rot nebē ngaggee, geniḡerus ata gegelöng salpa* medo netum lok lo.

²¹ Log mehō sĕn neraḵ hoos lo sis luho hir alam vahi sĕn nahĕn denedo vesaj lo pin raḵ paĕp-yu-anil sĕn vare nesoo loḵ avi lo medediik. Log soḵ pin yam degga alam sĕnĕ nij reggos bahĕj pup ya.

20

Satan Nedo Karabus Ta 1,000

¹ Lob sa halĕ angĕr ti vu yaḡek meluk yam. Lob jom kii asoreng sĕn luk meya rot gahĕ degwa main lo loḵ nema, bejom sĕng bĕpata rot loḵ nema ving.

² Jom karob bĕp sĕnĕ ahon. Yiḵ marub sĕn yĕ neggĕp vu nyĕdahis lo. Yi Memō Nipaya, geyi Satan. Lob angĕr duu yi raḵ sĕng niwĕĕk in bĕ medo noh vu ta 1,000.

³ Log tĕ yi luk ya asoreng sĕn luk meya rot gahĕ degwa main lo, gepeka avi yah, besis loḵ in, gejĕgwi kele niḡĕgwi* raḵ. Om Satan su yoh vu bĕ tetuhin alam gĕkin rĕ, gaḵ yĕ rĕḵ gĕgin ta 1,000 sĕnĕ begovek na rĕ, loḵ mĕm degeḵo yi vĕr beyiḵ medo hus dus teka mu.

⁴ Log sa halĕ sĕa-los-arĕ la denedo bemehō la raḵ denedo. Anutu vo huk vu sir in bĕ deseggi mehōnon hir gaḡek. Gesa halĕ alam ngahiseḵĕ sĕn denevong ving Yesu lo anoj. Sir sĕn denenĕr Yesu yi gaḡek tato, gedenenĕr Anutu yi gaḡek rangah, lob alam nij paya deketĕv kwaj bedenediik lo. Su denedudeḵ vu reggu bemĕn nipaya, ma denedudeḵ vu ḵenu rĕ. Gesu denebĕ yi ḵanaḵ raḵ dabaj ma raḵ nemaj rĕ. Lob vesaj loḵ yah bedetu alam-los-bengĕj, belosho Kerisi denĕgin ngaa pin yoh vu ta 1,000.

⁵ Yiḵ buk muginsĕn sĕn alam dekedĭ jaḵ vu bedub lo sĕnĕ. Rĕḵ alam diiksĕn vahi pin su rĕḵ dekedĭ jaḵ nah dok buk sĕnĕ rĕ, gaḵ yĕ rĕḵ degĕp rot, beta 1,000 saga govek na rĕ.

⁶ Alam sĕn dekedĭ jaḵ nah dok buk muginsĕn agi, og kwaj vesa bedemedo vabuung. In diiksĕn sĕn natu luu lo niwĕĕk su yoh vu bĕ dahun sir rĕ. Gaḵ rĕḵ denatu Anutu luho Kerisi hir alam-deneko-seriveng lo. Lob rĕḵ denatu alam-los-bengĕj belosho Kerisi degegin ngaa pin noh vu ta 1,000 sĕnĕ.

Satan Kepĕ Ya

⁷ Ta 1,000 sĕnĕ govek na, loḵ mĕm degeḵo Satan bĕr in ḵarabus,

⁸ gegeto mena in tetuhin alam pin, benoh vu alam sĕn denedo dob nenga ḵetu lubeluu lo, vu Gok losho yi alam Magok. Satan rĕḵ ngupin sir in na degevong begĕ, lob sir ngahiseḵĕ rot nebĕ sĕn raggĕr loo nenga.

⁹ Bededok na nyĕḡ pin medeketumin Anutu-yi-alam dok nyĕḡ sĕn denedo loḵ lo. Yiḵ nyĕḡ bĕp sĕn Anutu ahĕ neving pangsĕn lo. Rĕḵ mu nengwah rĕḵ duk nam vu yaḡek mega sir.

¹⁰ Satan tetuhin sir, om Anutu rĕḵ getĕ yi duk na ngaggee bĕpata sĕn nengwah niḵerus ggĕp netum raḵ ḡelōḡ salpa* lo. Reggu bemĕn nipaya luho mehō-nenĕr-gaḡek-kuungsĕn-rangah denedo loḵ sĕnĕ vorot, om lĕhho rĕḵ degeḵo vanĕ buk gerangah degwata los degwata gesu rĕḵ desewah rĕ.

Buk-gaḡek-yi Tĕḵ Yam

¹¹ Log sa halĕ sĕa-los-arĕ veroo bĕp ti nedo, bemehōti nedo raḵ. Gedob los yaḡek veya meya in yi, genyĕḡ meris.

¹² Gesa halĕ alam-diiksĕn denare, alam yuj ading los alam meris, medenare loḵ sĕa-los-arĕ sagi mala. Gemehō sĕn raḵ nedo sĕa lo vong medetĕkin ḵapiya la. Detĕkin ḵapiya mala-tumsĕn-yi, gedetĕkin ḵapiya sĕn neseggi alam-diiksĕn raḵ lo la ving. Nelĕ ngaa pin sĕn mehōnon denevong lob denekevu loḵ ya ḵapiya agi beneseggi sir raḵ yoh vu.

¹³ Log alam sĕn denediik medeneggĕp luk loo lo, galam sĕn denediik medeneggĕp loĵ dob gebinĕ lo, losho alam-diiksĕn pin deyom, bemehō sĕn nengo gagek lo seggi sir ti ti loĵ yah ngaa sĕn denevong wirek lo.

¹⁴ Lob tĕ alam malaj-masĕn-yi los alam sĕn denedo loĵ Nyĕg Nipaya lo luk ya ngaggee bōpata sĕn nengwah medo netum loĵ lo. Ngaggee bōpata sĕn nengwah medo netum loĵ agi, og yik diiksĕn sĕn netu luu lo.

¹⁵ Lob alam sĕn su arĕj neggĕp loĵ kapiya mala-tumsĕn-yi agi rĕ lo, og tĕ sir pin luk ya ngaggee bōpata sĕn nengwah medo netum loĵ lo ving.

21

Yagek Los Dob Mewis

¹ Log sa halĕ yagek los dob mewis neggĕp. Yagek muginsĕn los dob muginsĕn mala maya verōĵ yi. Geloo su neggĕp ggōkin rĕ.

² Gesa halĕ nyĕg bōp vabuung sĕnĕ, og yik Yerusalem mewis. Sa halĕ nedo ving Anutu, lob vuu yagek beluk yam los vunek vunek nivesa nebĕ sĕn avĕh nevunek vu yi rak vunek vunek nivesa in jak regga.

³ Log sa hango aye bōpata ti tahi yam ggĕp sĕa-los-arĕ bĕ, “Ham gwengo rĕ! Gwĕbeng Anutu yi dub-vabuung-bōp nedo ving mehōnon! Log Anutu rĕk medo geving sir bedenatu yi alam. Yōnon, Anutu yō rĕk medo geving sir benatu hir Anutu.

⁴ Rĕk jevu sir pin malaj bĕl na. Galam su rĕk denadiik gōkin rĕ, gesu rĕk ayoj maggin gōkin rĕ, gesu rĕk dengū medengis sir gōkin rĕ, genavij su rĕk gesang nah rĕ. Gaĵ ngaa wirek hen pin maya verōĵ yi.”

⁵ Lob mehō sĕn rak nedo sĕa-los-arĕ lo nĕr bĕ, “Ham gwengo rĕ! Sĕk gevong ngaa pin natu mewis jak yik pehiko sĕnĕ!” Log nĕr vu sa bĕ, “Kwevu gagek sĕnĕ, in gagek sĕnĕ og yōnon rot, beyoh vu bĕ alam degevong geving rot.”

⁶ Log nĕr vu sa ggōkin bĕ, “Ngaa pin sĕnĕ tōk yam ggovek ya! Sengo ti hevong bengaa pin anon rak vu muginsĕn, log sak semu ngaa pin vu tamusĕn sagi beggovek ya. Setu ngaa pin degwasekĕ los yusekĕ. Nabĕ mehōti ayo bev in bĕl, og sĕk gevong bĕl veyĕ mala-tumsĕn-yi benanum nyĕmasĕn.

⁷ Mehōti sĕn kesuu ngaa maggin los ngaa nipaya pin lo, og rĕk geĵo ngaa sĕn senĕr wirek bĕ rĕk geĵo lo natu yi ngaa, gesa natu yi Anutu genatu sa nalug.

⁸ Gaĵ alam sĕn deneggōneng medeneggĕrin sir yah lo, galam sĕn deneruu demij vu Anutu lo, galam sĕn denesepa loĵ ngaa nipaya verōĵ yi medeneko rak lo, galam sĕn denesis mehōnon medenediik lo, galam sĕn denevong baggĕb lo, galam sĕn denevong parahek lo, galam sĕn denedudek vu kering lo, galam pin sĕn denenĕr gagek kuungsĕn los denelah gagek vun lo, og sir pin rĕk dedok na ngaggee bōpata sĕn nengwah nivanĕ medo netum rak gelōng salpa* lo. Yik diiksĕn netu luu lo sĕnĕ.

Yerusalem Mewis

⁹ Lob angĕr nemadvahi-bevidek-luu sĕn deĵo ngaa maggin nemadvahi-bevidek-luu loĵ gabum nemadvahi-bevidek-luu in bĕ dekevoĵ mehōnon jak lo ti yam vengwĕng vu sa benĕr bĕ, “Genam rĕk sĕk tato avĕh sĕn Sipsip Nalu rĕk geĵo natu venĕ lo vu hong.”

¹⁰ Log angĕr ĵo sa kenug meya kĕdu bōp adingsekĕ ti, betato nyĕg bōp vabuung Yerusalem sĕnĕ vu sa. Nedo ving Anutu, lob vuu yagek geluĵ yam.

¹¹ Anutu nikapiik jĕh niwĕĕk rak nyĕg bōp sĕnĕ. Nikapiik yō agga ti nebĕ gelōng sĕn denebago rak monĕ bōp lo. Kĕ! Nebĕ gelōng malangeri jaspā, gemala rangah rot nebĕ garas.

¹² Log ƙatum og vaha adingsekĕ rot, geyi veluung avi nemadluho-bevidek-luu neggĕp lok, bangĕr nemadluho-bevidek-luu denare yoh vu pin. Log alam Israel degwaj nemadluho-bevidek-luu arĕj ti ti neggĕp raƙ veluung avi ti ti pin.

¹³ Veluung avi lōō neggĕp lok ƙatum nenga sĕn neya los hes mala neverup lo, gelōō neggĕp ya los sĕn ayōōng neyam lo. Gelōō neggĕp ya los sĕn sang neverup lo, gelōō neggĕp ya los sĕn hes mala nemasuseƙ ya.

¹⁴ Nyĕg bōp sĕnĕ yi ƙatum ahĕ degwa, og gelōng sĕn bo niwĕĕk vu lo nemadluho-bevidek-luu neggĕp lok, lob Sipsip Nalu yi sinarĕ nyĕdahis nemadluho-bevidek-luu sĕn lo arĕj raƙ neggĕp gelōng sĕnĕ.

¹⁵ Log angĕr sĕn vengwĕng vu sa lo, jom atoheng goor ti in bĕ tahōō nyĕg bōp sĕnĕ los yi veluung avi geyi ƙatum jak.

¹⁶ Nyĕg bōp sĕnĕ yi ƙatum nenga vahi vahi pin neggĕp ti, nyĕ los kweben neggĕp ti. Angĕr tahōō nyĕg bōp sĕnĕ nenga telĕsen raƙ yi atoheng, lob ading yoh vu 2,400 kilomita. Nyĕg bōp nenga vahi vahi pin ading nebĕ sĕnĕ, gerak raƙ yi bepin neggĕp ti.

¹⁷ Log tahōō ƙatum ving, rĕƙ adingsekĕ berak ya vavunĕ rot yoh vu 66 mita. Yiƙ angĕr tahōō ƙatum nebĕ sĕn yiƙ hil netahōō lo.

¹⁸ Anutu semu ƙatum sĕnĕ raƙ gelōng malangeri jaspera. Log semu nyĕg bōp sĕnĕ raƙ goor yō meris bemedo netum nebĕ garas.

¹⁹ Anutu vunĕƙ vu nyĕg bōp yi ƙatum ahĕ degwa raƙ gelōng malangeri aggagga sĕn yi monĕ bōpata lo.

Gelōng jaspera nedo ya ahĕ degwa muƙin.

Log gelōng lapis lasuli sĕn niraru lo netu luu.

Log gelōng aget sĕn niraru nebĕ lo netu lōō.

Log gelōng nimewis emeral netu lubeluu.

²⁰ Log gelōng sardoniks sĕn ƙōƙ los veroo nesala yi lo netu nemadvahi.

Gegelōng ƙōƙ konelian netu videk ti.

Gegelōng krisolit sĕn nisangsang lo netu videk luu.

Log gelōng nimewis ngwĕ sĕn beril lo netu videk lōō.

Log gelōng nisangsang ngwĕ sĕn topas netu videk lubeluu.

Log gelōng nimewis ngwĕ sĕn krisopres netu nemadluho.

Log gelōng niraru ngwĕ sĕn hiasint netu nemadluho-bevidek-ti.

Log gelōng sekwahek agga ngwĕ sĕn mala saƙap medenenĕr arĕ nebĕ ametist lo netu nemadluho-bevidek-luu.

²¹ Log vong reping nemadluho-bevidek-luu sĕn lo rak ƙumƙum veroo (perl) sĕn yi monĕ bōp lo nemadluho-bevidek-luu. Deƙo ƙumƙum bōp bōp medesemu reping pin raƙ, gedesemu aggata pin vu nyĕg saga raƙ goor yō meris bemala rangah rot nebĕ garas.

²² Log sa su halĕ dub-vabuung nedo lok nyĕg bōp sĕnĕ rĕ. Gaƙ Mehōbōp Anutu, mehō los niwĕĕk, luho Sipsip Nalu, yiƙ detu nyĕg bōp sĕnĕ yi dub-vabuung.

²³ Lob alam nyĕg saga su rĕƙ deƙaƙ vu in hes los kwev nabĕ natum vu sir rĕ. Gaƙ Anutu niƙapiik netum raƙ nyĕg saga, geSipsip Nalu tu nyĕg sĕnĕ yi ram.

²⁴ Om alam pin rĕƙ dena ƙaƙ nyĕg bōp sĕnĕ yi rangah. Galam-los-bengōj vu dob rĕƙ dengupin hir ƙupeƙ nivesa vesa medegeƙo mededok na.

²⁵ Su rĕƙ debehii ƙatum yi veluung avi rangah rĕ, gesu rĕƙ nabuk dok dok nyĕg sĕnĕ rĕ.

²⁶ Alam pin rēk dengupin hir ngaa nivesa vesa los hir kupek malangeri mededok na nyēg sēnē.

²⁷ Gak ngaa ningōhek, gemehōnon sēn denevong ngaa nipaya aggagga lo, gemehōnon sēn denenēr gagek kuungsēn lo, og su rēk dedok na nyēg sēnē rē. Gak alam sēn arēj neggēp lok Sipsip Nalu yi kapiya-mala-tumsēn-yi bē demedo malaj-tumsēn degwata lo mu mēm sēn rēk dedok na.

22

Bēl Los Kele Mala-tumsēn-yi

¹ Log angēr sēnē tato bēl bōp mala-tumsēn-yi vu sa, lob sa halē gemala rangah nebē garas. Bēl sēnē nebegi verup Anutu luho Sipsip Nalu hir sēa-los-arē benevaar meneya,

² beneyoh nyēg bōp yi aggata vuheng atov. Log kele mala-tumsēn-yi denare lok bēl sēnē nenga vahi vahi. Lob denesis anoj beron nemadluho-bevidek-luu neyoh vu ta pin. Denesis anoj rak kwev. Lob kele sēnē ris, og deyoh vu bē degevong bemehōnon nijraksēn nijvesa jak.

³ Log gagek maggin-yi sēn Anutu nēr rak mehōnon vu muginsēn lo, og ggovek ya. Gak su rēk medo nah gökin rē. Anutu luho Sipsip Nalu hir sēa-los-arē rēk medo dok nyēg bōp sēnē. Log Anutu yi hur lo rēk degeko yi jak.

⁴ Log mēm rēk degelē mala. Log arē rēk jak gēp dabaj.

⁵ Su rēk buk dok nah gökin rē. Log ram hen huk sēn netum lo, los hes hen huk sēn netum lo maya. Gak Mehōbōp Anutu rēk gevong rangah vu sir. Lob rēk denatu alam-los-bengōj medegegin ngaa pin degwata los degwata.

Yesu Rēk Duk Nom Pevis

⁶ Log angēr nēr vu sa bē, “Gagek pin sēnē og yōnon rot, beyoh vu bē alam pin degevong geving yi rot. Mehōbōp Anutu sēn nevong yi Anon Vabuung vu alam-denenēr-gagek-rangahsēn in bē denanēr yi gagek rangah lo, vong yi angēr yam in bē nanēr ngaa pin sēn rēk anon jak pevis lo vu yi hur lo pin.

⁷ Log Yesu nēr bē, ‘Ham gwengo rē! Sēk natōk nōk vu ham pevis.’ Mehōti sēn nesepa lok Anutu yi gagek sēn neggēp lok Anutu-yi-kapiya agi-yik ngaa sēn rēk anon jak vu tamusēn lo-og mehō sēnē kwa vesa!’

⁸ Log sa Jon, sa hango gagek sēnē, gesa halē ngaa pin sēnē. Sa hango los halē ggovek, log sa petev menahēp lok angēr sēn tato ngaa pin vu sa agi mala, gesa bē gako yi jak.

⁹ Lok pevis menēr vu sa bē, “Su gwevong nabē sēnē! In sa hur ti yik nebē hong ving arim lo sēn sir alam-denenēr-gagek-rangahsēn lo. Geyik hur mu sa nebē alam sēn denesepa lok kapiya agi yi gagek lo. Gak yik gweko Anutu yō timu jak.”

¹⁰ Lob nēr vu sa ving bē, “Anutu yi gagek sēn neggēp lok kapiya agi, og su gegulin, in buk sēn Anutu bē gevong ngaa pin agi dus rak ggovek ya.

¹¹ Om mehō sēn nesepa lok ngaa nipaya lo, og yō medo gevong yi ngaa nipaya nabē saga rot. Gemehō sēn nesepa lok ngaa ningōhek lo, og yō medo gevong yi ngaa ningōhek nabē saga rot. Log mehō sēn nesepa lok ngaa nivesa lo, og yō medo gevong yi ngaa nivesa nabē saga rot. Gemehō sēn nesepa lok ngaa nirōp lo, og yō medo gevong yi ngaa nirōp nabē saga rot.”

¹² Yesu nēr bē, “Ham gwengo rē! Sēk natōk nōk vu ham pevis. Lob sēk gako nyēvewen menōk vu mehōnon pin, lob sebo dok nah vu sir ti ti noh vu ngaa pin sēn denevong lo.

¹³ Sengo ti hevong bengaa pin anon rak vu muginsēn, log sēk semu ngaa pin menivesa jak vu tamusēn. Sa mehō muginsēn los tamusēn. Setu ngaa pin degwasekē los yusekē.

14 Alam sĕn deneripek hir tob bemewis nerak lo, og kwaj vesa, in deyoh vu bĕ rĕk dega kele mala-tumsĕn-yi anon. Gedeyoh vu bĕ rĕk dedok na katum nyĕg bĕp saga avi mena dedok na.

15 Gak alam sĕn nij paya verok yi nebĕ anoo lo, los mehōnon sĕn denevong parahek lo, galam sĕn denevong baggĕb lo, galam sĕn denesis mehōnon medenediik lo, galam sĕn denejom rak vu keriiing lo, galam pin sĕn ahĕj neving gagek kuungsĕn medenenĕr lo, og rĕk nah demedo nenga in Anutu yi nyĕg bĕp sĕnĕ.

16 Sa Yesu, sa hevong sa angĕr yok vu ham in bĕ nanĕr gagek sĕnĕ vu ham sĕn sa alam ham lo. Yik sa sĕnĕ sĕn Davit* yi mewis, besa degwa vu yi. Lob yik sa sĕnĕ sĕn Betuheng Majelĕĕ.”

17 Log Anon Vabuung luho Sipsip Nalu venĕ denĕr bĕ, “Genam!” Lob mehōti bĕ gengo gagek sĕnĕ, og nanĕr nabĕ, “Genam!” Log nabĕ mehōti ayo bev in bĕl, og nam, in mehōti bĕ nanum, og yoh vu bĕ nam nanum bĕl-mala-tumsĕn-yi nyĕmasĕn.

18 Log sa bĕ nanĕr gagek niwĕĕk ata vu alam pin sĕn denengo gagek lok kapiya agi, rak ngaa sĕn rĕk berup vu tamsĕn lo nabĕ: Bĕ mehōti gelu gagek ngwĕ dok na gagek sĕnĕ, og Anutu rĕk ngupin ngaa maggin pin sĕn nĕr meneggĕp lok kapiya agi nah vu yi.

19 Lob nabĕ mehōti gelov gagek la bĕr in gagek sĕn rak ngaa tamsĕn-yi meneggĕp lok kapiya agi, og Anutu rĕk gelov yi bĕr gesu rĕk ga kele mala-tumsĕn-yi sĕnĕ anon rĕ. Gesu rĕk dok na nyĕg vabuung bĕp sĕn sa netatekin meneggĕp lok kapiya agi rĕ.

20 Mehō sĕn nĕr ngaa pin bĕ rĕk anon jak agi nĕr bĕ, “Sĕk nom pevis yōnon rot!” Ēĕ, oga! Mehōbĕp Yesu, genam!

21 Mehōbĕp Yesu yi semusemu nok gĕp geving ham pin. Yōnon.

NETATEKIN DEGWA

alabaster Alabasta og yik gelong veroo ti. Denesemu buayo lu ngaa rak, beyi monë böpata.

alam-deneko-takës Alam Yuda denelë hir alam sën deneko takës lo paya, in derak ni bë denetetuhin sir gedeneggodek hir monë vahi sevök, gaq su deneko takës niröp rë.

Asia Asia sënë og distrik ti dus vu Epesus lu Kolosi, gaq su nyëg böp Asia sën Saina lu Sapan gedob vahi sagu lo rë.

Babulon Babulon og nyëg böp ti. Rëk loq 1Pt 5:13 Pita netahu rak nyëg böp Rom sën negin dob pin lo. Log alam vahi yik kwaj nevo sën Jon peggin rak Babulon lok Nebë Pesepsën 14:8 lo bë yik mak nebë saga ving. Rëk alam vahi kwaj nevo bë peggin rak mehõnon pin sën nij nelëlin Kerisi losho yi alam bedenesis bego vu sir lo. Om Anutu rëk kevoh alam nebë sënë bemalaj nama na verök yi.

Belsebul Arë Belsebul sënë, og alam Kanaan hir anutu kuungsën ti arë. Lob alam Yuda denenër rak memö nipaya hir ggev böp Satan ving. Om sën denelë bë Yesu nevang bememö nipaya to deneya in mehõnon, lob kwaj nevo bë mak memö nipaya hir ggev Belsebul nelok vu yi menetii. In Belsebul og memö nipaya hir ggev, om mak memö deneggõnengin yi.

Buk-ggöksën-yi Alam Yuda kwaj nevo buk sën Anutu ko sir vër in Ejep wirek lo yoh vu ta pin. In loq buk saga, og Anutu yi angër ggök alam Israel geya mesis alam Ejep naluj aguu pin. Om sën denenër buk sënë arë nebë Buk-ggöksën-yi, lob deneko rak yoh vu soda dahis ti neyoh vu ta.

Buk-sewahsën-yi Alam Yuda denesepa loq Anutu yi horek bedenesewah yoh vu buk sën netu nemadvahi-bevidek-luu lo pin. Rëk gwëbeng sënë og hil nanër buk sënë bë Sarerë, log hil kwad nevo buk sën Yesu kedi rak yah vu dedub lo behil nesewah loq genehalë Soda. Alam Yuda denenër bë su degevang huk doq Buk-sewahsën-yi. Log deneko buk mewis rak loq siks krök sehuksën beneya rot beyah neto siks krök sehuksën ngwë ggökin, lob neggovek ya gengwë neverup nebë saga. Om sën dus neraq Buk-sewahsën-yi, og su deyoh vu bë degevang huk doq siks krök sehuksën rë, in sakaq detök ya Buk-sewahsën-yi.

Davit yi mewis/degwa vu Davit Alam Yuda denenër mehõ sën denegin lo bë Kerisi, log denenër arë ngwë rak yi ving nebë Davit Nalu. Rëk mu su Davit nalu yõnon rë gaq Davit diik yõ wirek, rëk alam Yuda denesupin naluj lo, buj lo, tavaj lo, kenuj lo, gehir mewis lo pin loq yah ti medenenër bë naluj. Om nabë hil pekwë doq hil ayed niröp, og hil nanër Kerisi nabë: Davit yi mewis, ma, degwa vu Davit. Davit sënë og alam Israel hir mehõ- los-bengõ ti sën Anutu ggooin rak belok yah Saul ben wirek rot lo. Yi mehõ-los-bengõ niwëëk ata besupin Yuda degwa nemadluho-bevidek-luu lo pin yah revuh ti barëj böp rak, om delë yi bë hir mehõ-los-bengõ sogek gedeneko arë rak.

denepekwë monë Nabë alam Rom debago ngaa vu alam Yuda, og denebago rak yõ hir monë vu sir. Galam Yuda yõ hir monë neggëp ving, rëk mu yõ agga ngwë. Om nabë mehõti kwa nevo bë getung monë seriveng vu Anutu, og su rëk getung alam Rom hir monë natu seriveng rë. Gaq getung alam Yuda yõ hir monë niröp natu seriveng og mëm yoh vu. In denenër bë alam Rom hir monë og nipaya gesu yoh vu rë. Om sën alam la denedo loq dub-vabuung-böp, in nabë mehõti kwa bo nabë getung seriveng rëk kol alam Rom hir monë mu, og depekwë yi monë doq nah alam Yuda hir monë. Log denejom monë teka vër rak sën depekwë agi ving.

gemul Gwelë na **mul**

Genesaret Genesaret og ngaggee böp Galilea arë ti sënë, garë ngwë nebë ngaggee böp Tiberias. Yik dekol alam Rom hir mehö-los-bengö Tiberius arë sënë medenër rak ngaggee gerak beggang-bu ti ving.

go Yesu tatekin yi gagek sënë vu sir rak kele pik, in yö nare bej beyö derak ngaa saga ni nivesa. Rëk he pekwë gagek sënë manër rak yom **go** in hil ngo narak go yi aggata ni menehero. Mt 24:32; Mk 13:28; Lk 21:29. Gehe kevu rak hil ngo hil ngaa vahi ving nebë saga, in hil ngo narak hir aggata ni.

gerah navimin Gwelë na **rah navi**

gwerah navimin Gwelë na **rah navi**

Herot Nabë gwelë ggev sën Herot, og rëk kwam kwam nabë ti tena. In Herot lubeluu. Ngwë muginsën sën denenër yi bë Herot Böp, sën sis hurmahen vu Betlehem medediik lo, log diik ving nebë sën gagek neggëp lok Mt 2:19 lo. Log tum nalu arë nebë Herot Antipas, lob yi sënë sën ketöv Mehö-neripek-alam Jon kwa lo. Log Herot Böp bu arë nebë Herot Agripa I. Sën tung Pita lok ya karabus lok mëm bebën yom lov ahë mediik lo. Gagek rak sënë meneggëp lok Sn 12. Log Herot ti sën, Herot Böp tava bedenener bë Herot Agripa 2 lo, ko avëhnö Bernisi sën luho amaj timu lo netu venë. Log avëhnö ngwë Drusila berak vu kiap Peliks sën Rom ti lo. Yik Agripa sënë sën luho venë yam medo denengo Paulus genevong yi gagek ggëp Sisarea lo. Gwelë dok Sn 25:13 bena rot.

Jon nalu Simon Pita ama Jon yö ngwë. Su Jon sën kevu Yesu bengö lo rë, gesu Jon sën mehö neripek alam lo rë.

kap Yesu peggin gagek sënë menër rak bë nanum dok kap. Rëk mu sënëk nenër rak ngaa nisansën sën rëk natök vu yi lo. Mt 10:22. Log nër rak kap sënë, genër rak bël-ripek sën ving meneggëp lok Mk 10:38 ving, og bël-ripek sën saga, yik peggin rak sën bare jak kelepeko menadiik lo. Lok Mt 26:39; Mk 14:36; Lk 22:42, og yik nër kap ggökin, rëk he kevu niröp lok saga bë 'maggin'.

kelepeko Nabë mehöti nadiik jak kelepeko og ngaa nimumsën böpata rot. Om alam sën denevong ngaa nipaya lo, og gavman deyoh vu bë deketöv kwaj ma, degelu sir jak kele medenadiik, rëk mu denesis rak ya kelepeko in bë hir alam nij namum böpata. Denevong in bë alam sën nij paya verök yi lo denadiik jak los nij gesang ata. Rëk alam Yuda los Rom devong Anutu Nalu Yesu Kerisi mediik rak kelepeko nebë alam nij paya saga, gesu deggönengin rë. Log Yesu nër bë alam desepa dok yi medekerë maggin jak buk, rëk peggin rak kelepeko. Gwelë dok Mt 10:38, 16:24; Mk 8:34, 10:21; Lk 9:23, 14:27

Kerisi Alam Yuda denevo kwaj in mehö sën denenër arë nebë Mesia lo bë rëk nam. Log denenër arë sënë lok Grik ayej bë Kerisi. Arë sënë degwa nebë: Mehö sën Anutu ggooin rak in bë geko hil nah vu yi. Om nabë gwelë Yesu arë ngwë sën Kerisi agi, og yik degwa nebë sënë.

Levi Alam sën denenër sir bë alam Levi lo, og sir saga depum rak Yakop nalu Levi, lob Anutu ggooin sir saga mu rak in bë dedok vu alam-deneko-seriveng medegevong huk dok dub-vabuung ayo. Rëk mëm yik alam Levi sën depum rak Levi yi mewis ti sën Aaron lo mu sën yö denetu alam-deneko-seriveng in debesi.

mana Mana og yik nos sën Anutu nevo vu alam Israel yoh vu buk yö vu wirek lok buk sën deneyoh nyëg-yu-meris medeneya lo. Denenër nos sënë arë nebë mana, gedegwa nebë 'Va ti saga?'

mastet Mastet og alam Yuda hir jojeng ti. Mastet gahis og mahen rot, genos vahi pin gahis kesuu, rëk kip berig kesuu jojeng vahi pin beböp nebë paya ti.

mehö-neko-takës Gwelë nah sën he kevu gagek rak alam-deneko-takës meneggëp nyë lo.

mul Matai lu Markus denenër bë Yudas mul Yesu in bë tato yi niröp vu alam-begö-yi. Gagek sënë su gagek nipaya rë, gaḡ yik alam Yuda yó hir aggata nebë sënë. Yuda maluh su denejom nemaj nebë sën hil gwëbeng-ë rë, gaḡ yik denemul hir alam bengij in bë tato nabë ahëj neving sir. Rëḡ mu Yudas og vong paya in peggirin ngaa nivesa sënagi yah tu nipaya in mul Yesu in bë tato yi rangah vu alam-begö-yi.

mur Mur sënë yik marasin nimengëes ti beyi monë böp. Denenum los wain in bë navij su gesang böp lob devo vu Yesu rak kelepëko rëḡ su num rë. Log denerikin rak hir heljeng ving in bë su nivë na pevis.

najom nema Paulus kevu vu Kerisi-yi-alam bë ahëj geving sir og degemul sir, rëḡ he pekwë niröp loḡ hil ayed bë denajom nemaj in hil najom nemad menarak ni.

nerah Gwelë na **rah navi**

nikegwi Alam Yuda denekepain ngaa ti og denevong nebë sënë in bë mehö ngwë degepuh og dejak ni, om denevesi kele ti nikegwi medenejegwi rak kepasën. Denejegwi kele nikegwi sënë rak hir kapiya, geveluung avi lu ngaa ngahisekë, lob denetung yó hir kanak agga ti ti rak. Om nabë mehö ngwë kehe kele nikegwi gegele yi kapiya, ma, dok na yi beggang ayo, og ala rëḡ jak ni in kele nikegwi puvin geḡanak vong paya gemehö nipaya saga su yoh vu bë semu nah rë.

oliv Oliv yik kele ti denegga anon gedenepip meru menare in denevesi nos rak yoh vu buk gedenetetuk rak nos medenegga ving. Log denetöo loḡ hir ram in natum buk vu sir. Oliv anon og nebë vasuung anon rëḡ nenyëm nebë dölung.

Paradis Alam Yuda denër Paradis rak huk malangeri sën Anutu tung Adam luho Eva loḡ vu nyëmuḡinsën lo. Lob kwaj nevo bë alam nij vesa denadiḡ loḡ mëm na demedo doḡ nyëḡ saga in lob degeḡin buk sën Anutu gengo gagek lo.

Parisai Alam Parisai og alam Yuda yu ti sën detu alam horek yi. Denegöngeng in ngaa pin sën nevang benij ngöhek nerak lo. Sir alam ggev bedeneseпа loḡ alam hib hir horek pin medenepiḡ vu los dahis in bë su dekeyëh ti. Denevong ving bë angër los ngaahur lu ngaa denedo, log denenër bë hil nadiḡ rëḡ hil su rëḡ malad nama na veröḡ yi rë, gaḡ hil rëḡ bare na Anutu mala beseggi hil gagek bebo nyë vewen doḡ nah vu hil. Denelë Yesu paya medenesis begö vu yi in su neseпа loḡ alam hib wirek hen hir horek pin sën yó deneseпа loḡ lo rë.

pik Kele pik sënë yik nos ti banon nebë jabuk. Alam Yuda denevaroh kele sënë loḡ hir huk lu ngaa, in nengën nivesa.

praginsëj Praginsëj og kele ti nikegwi beyi monë böp. Alam Yuda devesi in reggu nivesa berup na tagwaveḡ doḡ dub-vabuung-böp lu ngaa.

rah navi Alam Yuda hir horek wirek hen nër bë: Nabë avëh ti geko nalu maluh ti geto, beyi buk natu nemadvahi-bevidek-löö jak, og degerah navi. Lob horek niwëek besu deyoh vu bë dekeyëh rë, om nabë buk saga balek Buk-sewahsën-yi ti, og yik denerah loḡ, gesu denegöngeng rë. Om sën loḡ Jn 7:22 Yesu nër yah vu sir in sën ahëj sengën vu yi bë keyëh Buk-sewahsën-yi in sën nevang mehöti benivesa rak loḡ lo, rëḡ yik sir ving. Denejom horek wirek hen sënë ahon medenekeyëh Buk-sewahsën-yi ving.

Sadukai Alam Sadukai og alam Yuda yu ti. Sir alam böp medeneḡin dub-vabuung-böp. La og alam-deneḡo-seriveng, log ti og tu alam-deneḡo-seriveng hir yusekë. Denepiḡ vu horek pin sën Anutu vo vu Moses wirek lo medeseпа loḡ. Rëḡ su denevong ving bë angër los ngaahur lu ngaa denedo rë, gedenenër bë hil nadiḡ bemalad nemaya veröḡ yi gaḡ hil kenud su ya

denedo rë. Om sën denelë Yesu paya gedenesis begö vu yi in su neseпа lok sir rë.

salpa Salpa og yik gelöng nisangsang ti. Yoh vu bë natum mega hil. Genatök vu gëp dob len la, gevu kedu sën netetap lo. Netetap og salpa netum ving gereggu nipaya verup neya.

Samaría Alam Samaria og su alam Israel sogek rë. In dekehe sir vër in alam Yuda lok Davit bu Rehoboam yi buk, log deko alam-yu-ngwë la vu Asuria yam belösho desarömin sir, rëk yik denejom rak vu Anutu sogek. Rëk mëm su denegga rak alam Yuda rë, gesu deneya dub-vabuung-böp Yerusalem rë, gak losho alam Yuda denelë sir paya. Lob yö denejom rak vu Anutu vu kedu Gerisim ggëp yö hir dob.

Silvanus Silvanus arë ngwë nebë Silas sën hil nehalë lok Sinarë Hir Huk bë nelok vu Paulus in huk rot lo.

Sisar Alam Rom detu ala memedegin alam Yuda, lob alam Yuda denetë takës vu sir. Lob alam Rom denenër hir mehö-los-bengö lok ayej bë Sisar.

takës Gwelë dok sën he kevu gagek rak alam-deneko-takës meneggëp nyë.

Teopilus Lukas kevu Yesu bengö ya vu mehöti arë nebë Teopilus lob kevu Sinarë Hir Huk ya vu Teopilus ving. Lukas og yik yi dokta-niraksën-yi ti, rëk neko lok nyëg in bë nanër Yesu bengö rangah geving. Om nabë gwelë dok Sinarë Hir Huk og nekevu ngwë nebë 'sir' log nekevu ngwë nebë 'he', in nedo buk vahi ving sir log buk vahi og su nedo ving sir rë.

Tiberias Tiberias og yik ngaggee böp Galilea arë ti, gare ngwë nebë Genesaret. Log nyëg ti arë nebë Tiberias ving. Yö nedo ngaggee böp nenga.

wain mewis Alam Yuda denetöo wain lok ya memëk navi, log deneduu avi niwëëk menedo. Lob buk sën denetöo lok ya nyëdahis lo, og yik wain ahë yes, rëk mëm yö medo nesol memëk navi bemëm niwëëk nerak. Om nabë denatöo wain mewis dok na memëk navi mugeng, og ahë sekë rak om rëk nakweek lob wain keseh megeto mena.

wël Wël sënë og denepip kele oliv anon bedeneko meru, lob denevesi hir nos rak, gedenerikin rak navij, gedenetöo lok ya hir ram in natum vu sir.

wit Wit og yik nos mahen ti nebë padi.

yiist Yiist og yik ngaa mahen teka rëk denetee los parawa, lob neköd parawa menerig, lob mëm denevesi brët rak.